

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΧΑΤΖΗ

ζωή σαν κρύσταλλο

Εκδοτικός Οίκος
Α. Α. ΛΙΒΑΝΗ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΠΙΣΗΣ

ΘΑΛΕΙΑ ΚΟΥΝΟΥΝΗ
Το Τέλος ήταν Μόνο η Αρχή

ΜΑΡΙΝΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ
Η Τελευταία Λέξη

ΖΗΝΟΒΙΑ ΜΑΡΝΕΖΗ
Αναίσθητοι και Ονειροπόλοι

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΜΠΑΛΤΖΗ
Σολομόνικα

ΜΑΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΡΟΥ
Σε Βλέπω Παντού

ΣΜΑΡΩ ΔΕΣΥΠΡΗ
Όσο δε Φαντάζεσαι

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΧΑΤΖΗ

ΖΩΗ ΣΑΝ ΚΡΥΣΤΑΛΛΟ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ
ΑΘΗΝΑ

Στη μνήμη των αγαπημένων μου γονιών,
στα παιδιά μου Δημήτρη και Κωνσταντίνο,
στο σύντροφό μου Φίλιππο,
στον Νίκο, το Δάσκαλό μου,
και σ᾽ όλους τους φίλους και τις φίλες της καρδιάς μου.

Σειρά: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
Τίτλος: ΖΩΗ ΣΑΝ ΚΡΥΣΤΑΛΛΟ
Συγγραφέας: ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΧΑΤΖΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ ΑΒΕ
Σόλωνος 98 – 106 80 Αθήνα. Τηλ.: 210 3661200, Fax: 210 3617791
http://www.livanis.gr

Παραγωγή: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη

ISBN 978-960-14-1943-5

Πρόλογος

ΟΣΑ ΘΑ ΔΙΑΒΑΣΕΤΕ *είναι μια σειρά από γεγονότα ενός χρόνου. Δεν πρόκειται για κάποια προσωπική άποψη γύρω από τα γεγονότα, αλλά γι' αυτά τα ίδια τα γεγονότα· την αλήθεια τους. Δεν είναι μια προσωπική άποψη του τύπου «το ποτήρι είναι μισογεμάτο ή μισοάδειο», αλλά το ίδιο το γεγονός, η αλήθεια ότι το ποτήρι έχει απλώς νερό μέχρι τη μέση. Αυτό είναι το γεγονός, τα άλλα δύο είναι μια υποκειμενική στάση απέναντι σ' αυτό.*

Περπατώντας στο κέντρο της πόλης, χάζευα τις βιτρίνες όταν με έπιασα να σκέφτομαι την κόρη μου, την Ελπίδα. Τότε μου 'ρθε η ιδέα: Η Ελπίδα φέτος ενηλικιώνεται και φεύγει –ποιος ξέρει για πού και για πόσο– και η ιδέα ήταν να της δείξω ότι το ποτήρι έχει νερό ως τη μέση. Αν το ένιωθε κιόλας και δεν το καταλάβαινε μόνο λογικά, τόσο το καλύτερο. Το ποτήρι είναι η ζωή μας, κι αν η Ελπίδα μάθει να τη βλέπει όπως είναι κι όχι όπως θα ήθελε ή όπως της έμαθαν ότι πρέπει να είναι, τότε θα γλιτώσει από πολλά σκουπίδια: σκέψεις, ψευδαισθήσεις, κοινωνικά μοντέλα, ιδέες, σαχλορομαντικά συναισθήματα.

Δηλαδή, όλα όσα σε κάνουν να βλέπεις το ποτήρι μισογεμάτο ή μισοάδειο, κι όχι ότι απλώς έχει νερό ως τη μέση. Κι όταν δει κανείς μέσα του όλα τα ψυχολογικά σκουπίδια που μάζεψε από παιδί, όταν νιώσει βαθιά και ξεκάθαρα ότι είναι σκουπίδια, τότε τα πετάει μεμιάς χωρίς ξεδιάλυμα, χωρίς αναλύσεις και άσκοπους συναισθηματισμούς.

Έβγαλα το κινητό μου και πήρα αμέσως την αδερφή μου για να της ζη-

τήσω την άδεια να διηγηθώ στην Ελπίδα τα γεγονότα μιας ολόκληρης χρονιάς από τη ζωή μας, μια και δε γινόταν να μη μιλήσω και για εκείνη, αφού μαζί –η αδερφή μου κι εγώ– πονέσαμε για να σπάσουμε την αλυσίδα από γενιές υποταγμένων γυναικών. Υποταγμένων σε ιδέες, σε μισογεμάτα ή μισοάδεια ποτήρια, μια αλυσίδα που και οι δυο μας νιώσαμε ότι έπρεπε να τη σπάσουμε για να μη συνεχιστεί άλλο από τις κόρες κι από τις εγγονές μας. Η αδερφή μου κατάλαβε αμέσως και συμφώνησε.

Εκείνο το βράδυ, σαββατόβραδο για καλή μας τύχη, μάνα και κόρη περιμέναμε να κοιμηθεί πρώτα η υπόλοιπη οικογένεια, κι ύστερα, με μια βαθιά επικοινωνία, παίρνοντας κάθε τόσο αγκαλιά η μία την άλλη, το ξενυχτήσαμε ως το πρωί.

Μήνα το μήνα, στιγμή τη στιγμή θυμόμουν τα γεγονότα αυτής ειδικά της χρονιάς που είχα σκεφτεί να της διηγηθώ και της τα έλεγα ως γεγονότα, χωρίς καμιά συναισθηματική φόρτιση. Για να μεταδώσω την αίσθηση κι όχι τη λογική των γεγονότων, κάποιες φορές σταματούσα την αφήγηση κι ανακαλούσα τη δυναμική των διαλόγων, που τους μετέφερα ατόφιους.

Καθώς της περιέγραφα όσα συνέβησαν κι έβλεπα ότι αυτή η χρονιά άλλαξε τη ζωή της αδερφής μου και τη δική μου, ένιωσα πως εκείνο που έχει σημασία δεν είναι τόσο η αλλαγή, αφού και πάλι μπορούν όλα ν' αλλάξουν, αλλά ο δρόμος προς την ανακάλυψη της αλήθειας που κάνει «τη ζωή σου σαν κρύσταλλο», όπως μου ευχήθηκε καθώς με αποχαιρετούσε ο Ραμσής: ο ηλικιωμένος Αιγύπτιος με το καθαρό πρόσωπο και το φωτεινό χαμόγελο, που συνάντησα ξανά τυχαία, για δεύτερη φορά στη ζωή μου, σ' εκείνο το παρορμητικό και παράξενο ταξίδι μου στην Αίγυπτο.

Όταν σηκωθήκαμε η κόρη μου κι εγώ να πάμε για ύπνο, είχε πια φέξει. Καθώς μ' αγκάλιαζε μου είπε: «Δεν τα γράφεις όλα αυτά, βρε μαμά. Πού ξέρεις; Μπορεί να σ' τα βγάλουν βιβλίο».

Και τα έγραψα. Είναι όσα θα διαβάσετε.

Ιανουάριος

Η ΧΑΡΑ, με χέρια που τρέμουν από συγκίνηση, κρατά το κιτρινισμένο χαρτί, που εδώ και είκοσι πέντε χρόνια ήταν πεισματικά κρυμμένο ανάμεσα στις σελίδες ενός βιβλίου. Τα ξεθωριασμένα μολυβένια γράμματα, οι ψιλές, οι δασείες κι οι περισπωμένες την κάνουν να προχωράει αργά αργά. Τα μάτια της θολά από δάκρυα διαβάζουν λέξη τη λέξη, σειρά τη σειρά το κείμενο κι η καρδιά της ξαναντάμώνεται με τον αληθινό της εαυτό. Καθώς οι αισθήσεις της προσεγγίζουν τα εφηβικά της χρόνια, νιώθει μια νοσταλγία για την εποχή εκείνη, μια νοσταλγία που δεν έχει να κάνει με τα ευχάριστα χρόνια της ανεμελιάς, αλλά με μια εποχή που η κοινωνία δεν είχε προλάβει ακόμα να τη διαμορφώσει.

ΕΚΘΕΣΗ
Της Χαράς Μάνεση
Μαθητρίας της Β2 τάξεως Λυκείου

ΘΕΜΑ: ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΟΥ ΠΕΡΝΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΥΑΛΟ ΚΑΠΟΙΟΥ ΣΑΝ ΑΚΟΥΕΙ ΤΗ ΛΕΞΗ «ΦΕΥΓΩ»

Αναρωτιέμαι γιατί πρέπει να πω τις σκέψεις μου; Κι αν τις πω, θα τις ακούσει κανείς; Πώς ν᾽ ακούσει; Δεν είμαστε όλοι αυστηρά περιορισμένοι στο στενάχωρο εαυτό μας;

Ναι, αλλά οι άνθρωποι πρέπει να εκφράζονται... το νιώθω πως είναι έτσι.

Αλήθεια, αν θα μπορούσα να φύγω, να φύγω μακριά, σε ποιον θα το 'λεγα;

Σε κανέναν. Σε κανέναν; Πολύ παρορμητική απάντηση, γιατί άραγε;

Έχω μια μάνα κι έναν πατέρα, έχω αδερφή, φίλους, φίλες και λοιπούς συγγενείς, άλλους ν' αγαπώ κι άλλους απλά να τους ανέχομαι, γιατί έτσι λένε πως πρέπει.

Μα γιατί πρέπει; Τι υποχρέωση μπορεί να δημιουργεί ένας συγγενικός δεσμός εξ αίματος; Και γιατί υποχρέωση κι όχι αισθήματα; Αισθήματα που τα γεννά ο κοινός εγκλωβισμός μας σε μια αλυσίδα από παρόμοιους κρίκους.

Έχω υποχρέωση, επίσης λένε, να δίνω λόγο για τις πράξεις μου· κατανοητό. Το γιατί, όμως, δεν μπορεί να χωρέσει ο νους μου. Τι θα πει υποχρέωση; Έχει διαφορά απ' το χρέος;

Νιώθω να 'χω χρέος απέναντι στη μάνα μου και στον πατέρα μου: όχι γιατί με γέννησαν· το σκοπό τους έθρεψαν. Όχι γιατί με μεγάλωσαν· χρέος τους ήταν, αφού μ' έφεραν στον κόσμο.

Το δικό μου χρέος προς αυτούς έχει να κάνει με την αγάπη τους, που άλλοτε ξέρουν να τη δίνουν κι άλλοτε μπλεγμένοι στα δίχτυα του πανικού τη σερβίρουν σε λάθος πιάτο. Αυτή όμως είναι εκεί, από μικρή τη νιώθω. Ακλόνητη, φουσκωμένη, απέραντη. Κάπως έτσι πρέπει να 'ναι η αγάπη, να μη ζητά ποτέ αντάλλαγμα, μεγάλο ή μικρό, βαθύ ή ρηχό, μόνο να υπάρχει.

«Φεύγω» κι ας έρθω στις σκέψεις, μια και το θέλετε, για λόγους καλής μαθητείας...

Απ' το νου δεν περνά το φευγιό σαν πράξη, απλά ζωγραφίζεται η κίνηση. Μια κίνηση ευθεία, μόνο ευθεία. Να με πετά σ' έναν κόσμο άλλο, δεν ξέρω πού, ούτε τον φαντάζομαι, μόνο τον ακούω, όσο περίεργο κι αν φαίνεται. Τον ακούω τις νύχτες πριν κοιμηθώ. Λάθος, δεν τον ακούω, μπέρδεψα τις αισθήσεις. Είναι πολύ

αλλοτινός για να τον ακούει κανείς, απλά αφουγκράζομαι τα βράδια μια αλλιώτικη ησυχία.

Θεέ μου! Τι μπέρδεμα είναι όλο αυτό!

Με το δίκιο της η καθηγήτριά μου θα πει: «Πάλι τα ίδια, ρε Μάνεση!».

Το ξέρω, αλλά δεν πειράζει. Βαθμολογικά, το αποτέλεσμα θα 'ναι για άλλη μια φορά ολέθριο.

Μπορεί να 'χουν και δίκιο όμως, υπάρχει πρωτόκολλο σε τούτο το μάθημα, μα αν το γραπτό είναι ο τρόπος που εκφράζομαι, αδυνατώ ν' ακολουθήσω πρωτόκολλο.

Ποιος ξέρει γιατί;

Δεν έχει ποιος ξέρει, κάποτε πρέπει να μάθω.

Κι επανέρχομαι στο «φεύγω». Προσπαθώ να δω σε ποιον θα το 'λεγα. Στον Στέλιο, στη Νίκη, στον Γεράσιμο, στην Ελένη, στη Μαρίνα; Όχι, σε κανέναν απ' τους φίλους μου, όχι γιατί δεν τους αγαπώ, κάποιος άλλος λόγος «κλοτσάει» σ' αυτό το μοίρασμα.

Θα το 'λεγα, λοιπόν, σ' εκείνο τον Αιγύπτιο άντρα που συνάντησα στη μοναχική μου βόλτα, εκεί στο μόλο του λιμανιού της Σύρου, σ' αυτό τον άνθρωπο που μέσα απ' το ερευνητικό του βλέμμα θαρρείς πως διαπέρασε την ψυχή μου.

Τι καρδιά, Θεέ μου! Τι καθαρά μάτια! Έμοιαζαν με κιάλια που από μέσα τους μπορούσα να δω απέναντι. Ζεστή, κοντινή κι απόμακρη μαζί η ματιά του. Τι χρέος έχω εγώ απέναντί του για να του πω «φεύγω»;

Γιατί να του γνωστοποιήσω την ανάγκη μου να ελευθερωθώ μέσα απ' την εκτίναξη μιας ευθείας...

Τελείωσε το διάβασμα. Ο τωρινός εαυτός της γελά πίσω απ' την πλάτη της. Στα χείλη της υπάρχει μια γεύση προδοσίας απέναντι σ' αυτό το κορίτσι. Περιπλανήθηκε με πόνο στα στενά σοκάκια της σκέψης της, των συλλογισμών της, μα πάνω απ' όλα της καρδιάς της, κι ένιωσε γι' άλλη μια φορά πόσο σημαντικό είναι

να ξανασυναντιέται κανείς με τον αληθινό του εαυτό. Φαίνεται πως τούτο το ερέθισμα της έδωσε την τελική ώθηση για ένα ταξίδι στις άγνωστες πτυχές του εαυτού της αλλά και της ίδιας της ζωής, αναζητώντας με πάθος να ξεριζώσει κάθε ψευδαίσθηση που ᾽χε γίνει ένα με εκείνη και την εμπόδιζε να ᾽ρθει σ᾽ επαφή με την αλήθεια. Αυτή η έκθεση των μαθητικών της χρόνων ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι.

– Καλή χρονιά, κυρία Ζωή μου, φώναξε η Πελαγία. Να χαίρεσαι την οικογένειά σου! Πόσο καμαρώνω τις κορούλες σου! Με τους άντρες τους, με τα παιδάκια τους, με τις δουλειές τους! Αυτή είναι στρωμένη ζωή, γερές να ᾽ναι!

Τέλειωσε τις μακρόσυρτες ηχηρές ευχές, κάνοντας το σταυρό της με μια μεγαλόπρεπη, ευλαβική κίνηση, που ξεκινούσε απ᾽ το κεφάλι και κατέληγε στους αστραγάλους. Αυτό το άνοιγμα του δεξιού χεριού φαντάζει κάποιες στιγμές σαν να υπόσχεται πως είναι ικανό από μόνο του να σου περιφρουρήσει ψυχή και σώμα.

– Δόξα τω Θεώ, Πελαγία μου, κι εσύ καλή χρονιά να έχεις, αποκρίθηκε η Ζωή ικανοποιημένη που οι γείτονες θαύμαζαν το δημιούργημά της.

Η Πελαγία είχε κολλήσει στα κάγκελα της χαμηλής μονοκατοικίας της και κοιτούσε με θαυμασμό το γειτονικό τριώροφο σπίτι, με την επιβλητική γκαραζόπορτα, το χτιστό μπάρμπεκιου –που δέσποζε σαν επιβλητικό μνήμα στην πίσω πλευρά της αυλής– και τα κάθε λογής ξενόφερτα λογχοειδή φυτά που θύμιζαν καθολικό αποτεφρωτήριο. Για την Πελαγία, το να έχει μια μάνα την τύχη να συγκατοικεί σ᾽ ένα τριώροφο με τις δυο της κόρες είναι ευλογία Θεού. Όμως αυτή η συγκατοίκηση του «κοινόβιου» φαίνεται πως λειτουργεί με αντιφάσεις. Από τη μια εκμηδενίζει ανασφά-

λειες κι από την άλλη αποταμιεύει σιγά σιγά ένα αίσθημα πνιγμού που, όταν θελήσεις να το ξεκολλήσεις από πάνω σου, απορείς πώς έχει γίνει ένα με σένα.

Το σπίτι της οικογένειας Μάνεση εξωτερικά είναι απόλυτα ταυτισμένο με την εικόνα των καθωσπρέπει σπιτιών, εσωτερικά όμως βρίσκεται επιεικώς στα πρόθυρα της κατάρρευσης.

Η Χαρά –η μικρότερη από τις δυο κόρες της Ζωής και του Ορέστη– είναι η μόνη που νιώθει έντονα την ανάγκη της αλλαγής. Χωμένη για τα καλά στη μοναχικότητά της και στους στοχασμούς της, έχει φτάσει στο σημείο όπου το καζάνι βράζει. Πριν από λίγες μέρες έκλεισε τα σαράντα και το αίσθημα του ανικανοποίητου που νιώθει από παιδί την πνίγει, ενώ ταυτόχρονα τη σπρώχνει σ' ένα ταξίδι προς το άγνωστο. Δεν ξέρει τι θέλει, ξέρει όμως τι δε θέλει.

Η μεγαλύτερη κόρη τους, η Αγάπη, ασάλευτη από πάθος, κουνά πάνω κάτω το κεφάλι στη μοίρα σαν μηχανικό παιχνιδάκι που κινείται μόνο αν η ζωή το κουρδίσει. Φόβοι, βιώματα κι απωθημένα εκρήγνυνται και καθορίζουν τις αντιδράσεις της. Ανυποψίαστη μα και θλιμμένη πορεύεται στη ζωή, σαν να 'ναι το φυσιολογικότερο πράγμα στον κόσμο κάποιοι τυχαίοι μηχανισμοί να δουλεύουν ερήμην της, λες κι είναι γραμμένοι ανεξίτηλα στο κάθε της κύτταρο.

– Τι έγινε, ρε μάνα; Μπαλκονάτη συζήτηση έπιασες πάλι; Μέσα ακουγόσαστε, φώναξε η Χαρά χτυπώντας νευρικά το φλιτζανάκι με τον καφέ της κι ανοιγοκλείνοντας μηχανικά το ψυγείο.

Η μάνα της έμεινε βουβή για λίγο και το βλέμμα της έγινε ερευνητικό, ο νους της ανίχνευσε αιτίες και έβγαλε υποκειμενικά συμπεράσματα. Διέκοψε τις σκέψεις της και απάντησε αμήχανα.

– Με την Πελαγία μιλάω, παιδί μου. Ανύπαντρο και στερημένο το καημένο, βλέπει τις οικογένειές σας και πονάει. Τι να κάνω; Να μην της ευχηθώ για την καινούρια χρονιά;

Η καρδιά της Χαράς ήταν ακόμα συνδεδεμένη με το κορίτσι της Β′ Λυκείου. Τα λόγια της μάνας της ήχησαν στ' αφτιά της σαν περιττή κι ανούσια φασαρία.

– Πες της να μην πονάει πολύ, μπορεί να είμαστε πιο δυστυχισμένες απ' αυτή! Όσο για τη στρωμένη ζωή, φταίει ο οδοστρωτήρας! συνέχισε φωνάζοντας μ' απελπισία.

Η μάνα της την κοίταξε με αγωνία. «Κάτι τρέχει με τον άντρα της, δε μου το βγάζεις απ' το νου», σκέφτηκε και μια ταραχή έλουσε το σώμα της. Οι επώδυνες εμπειρίες της είχαν βγει για τα καλά στο φως κι άρχισαν να υφαίνουν μια ψεύτικη πραγματικότητα για το παιδί της.

– Έλα πια, ρε Χαρούλα. Μια ευχή της Πελαγίας την έκανες ολόκληρο θέμα, της είπε με τρυφερότητα.

Η Χαρά στήριξε νευρικά την πλάτη της στην πόρτα του ψυγείου και με το ζόρι κρατιόταν για να μην αφήσει τα δάκρυά της να κυλήσουν, καθώς σκόρπιες σκέψεις τής θόλωναν το νου. Σκέψεις απ' αυτές που οι άνθρωποι ξορκίζουν προκειμένου να μην ταραχθούν τα λιμνάζοντα ύδατα της ψυχής τους. Παρατήρησε μια θύελλα να 'ρχεται κι αναρωτήθηκε αν είναι τρελή ή αν απλά έχει ξεστρατίσει απ' αυτό που οι άνθρωποι ονομάζουν κοινή λογική.

Στο επόμενο λεπτό η ανάγκη της να ξεσπάσει σε κάποιον ήταν πιο ικανοποιητική απ' τη σιωπή της.

– Το «καλή χρονιά» μάς μάρανε, κυρία Ζωίτσα! Την κάτσαμε αν και φέτος είμαστε μια απ' τα ίδια! φώναξε στη μάνα της θυμωμένη.

– Αηδίες λες! Δε θα πας για δουλειά σήμερα; ρώτησε ανήσυχη η Ζωή, μια και η συμπεριφορά της κόρης της είχε αρχίσει να ξεφεύγει από τα όρια του καλοαναθρεμμένου κοριτσιού.

– Όχι, απάντησε εκείνη μονολεκτικά.

– Τι θα γίνει με το σχολείο; ξαναρώτησε η Ζωή δήθεν αδιάφορα ξεσκονίζοντας με αμηχανία τον πάγκο της κουζίνας.

– Ουφ! Ό,τι θέλει ας γίνει, φώναξε εκνευρισμένη η Χαρά.

Η καρδιά της Ζωής χτυπούσε δυνατά καθώς το μυαλό της μάνας γεννούσε φαντάσματα που στέκονταν απειλητικά μπροστά στο παιδί της. Έτσι, την πλησίασε τρυφερά και την πήρε στην αγκαλιά της.

– Γιατί, βρε παιδί μου, δεν πας στη δουλειά;

– Βαριέμαι, θα κάνω κοπάνα.

– Τι θα πει βαριέμαι; Το γυμνασιάρχη δεν τον σέβεσαι; Τι δικαιολογία θα βρεις;

– Γραμμένο τον έχω.

Η Ζωή, καθώς παρατηρούσε την κόρη της, γύρισε πίσω κι ανακάλεσε στη μνήμη της τα παιδικά της χρόνια. «Απειθάρχητη κι ανυπάκουη, αυτό ήταν πάντα, αυτό είναι και τώρα», σκέφτηκε. Της έμοιαζε σαν να μην είχε μεγαλώσει, μόνο που η Χαρά δεν ήταν πια απειθάρχητη από ανωριμότητα, αλλά από μια εσωτερική ανάγκη ν' ανακαλύψει τις άγνωστες πτυχές του εαυτού της. Αυτή η ανάγκη της έκανε τους άλλους να νομίζουν πως ζει επικίνδυνα.

– Δε σε καταλαβαίνω, πραγματικά δε σε καταλαβαίνω· πήγαινε ν' ανοίξεις, η αδερφή σου θα 'ναι, είπε σκεφτική η Ζωή παρακολουθώντας το νευρικό βήμα της κόρης της.

Η Αγάπη μπήκε φουριόζα και στην ιδέα πως η αδερφή της κάνει αδικαιολόγητη κοπάνα την έπιασε πανικός κι άρχισε τις ερωτήσεις. Ερωτήσεις απ' αυτές που απαιτούν μια αιτιολογημένη, σοβαρή απάντηση, περιφρονώντας κάθε ανταρσία της ψυχής που σε βγάζει απ' το στρωτό δρόμο.

– Καλά, εγώ θα φύγω με ταξί. Τα παιδιά όμως ποιος θα τα πάει στο σχολείο; ρώτησε θυμωμένη.

– Ο πατέρας μας, απάντησε αδιάφορα η Χαρά.

– Τα ρώτησες αν θέλουν;

– Αγάπη, ο γιος σου κι η κόρη μου θα 'πρεπε ήδη να πηγαίνουν μόνοι τους στο σχολείο.

– Εσύ αποφάσισες να τους παίρνουμε μαζί τα πρωινά.

– Για να τους διευκολύνω, όχι γιατί δεν μπορούν. Χαζά δεν είναι, άλλωστε πάνε στο γυμνάσιο πια.

Η φαινομενική αδιαφορία της φούντωνε το θυμό της Αγάπης και την έκανε να συνεχίζει με όλο και περισσότερες ερωτήσεις ζητώντας να της αποσπάσει ένα διαβολεμένο συγγνώμη.

– Ωραία, το έλυσες κι αυτό. Για πες μου τώρα, γιατί δεν πας για δουλειά σήμερα;

– Γιατί βαρέθηκα, ρε γαμώτο! Βαρέθηκα να σε βλέπω και να με βλέπεις κάθε πρωί. Να μπαίνουμε στο αυτοκίνητο, να συζητάμε αν έφαγαν κι αν κατούρησαν τα παιδιά μας, να σ' αφήνω στο Χαλάνδρι και να σε χαιρετώ, λες κι έχω να σε δω αιώνες. Α! Κι η κλασική ερώτηση βέβαια: «Το βράδυ θα φάμε πάνω ή κάτω;».

Σε κλάσματα δευτερολέπτου δεν μπορούσε πια να κρατήσει τον έλεγχο κι ενώ είχε επίγνωση αυτού που της συνέβαινε, δεν προσπάθησε να το μαζέψει. Άφησε σαν χείμαρρο να βγουν όλα της τα συναισθήματα αδιαφορώντας εντελώς για την εικόνα της. Τα δάκρυα κι οι λυγμοί της ήταν λυτρωτικά, η Αγάπη την κοίταζε σαστισμένη, αλλά παρ' όλες τις φιλότιμες προσπάθειές της, δεν μπορούσε να τη νιώσει.

– Έτσι είναι η ζωή, ρε γαμώτο! Τι σ' έπιασε τώρα; Τελικά μου φαίνεται πως αυτός ο χρόνος δε σου μπήκε καθόλου καλά, συνέχισε σε πιο ήπιο τόνο, μια και το ξέσπασμα της Χαράς την τρόμαξε.

– Καλύτερα να πεθάνω άμα η ζωή είναι έτσι, φώναξε εκείνη απελπισμένη.

– Οχ, δεν μπορώ να σας ακούω. Άμα αρχίσετε, δεν τελειώνετε. Πάω κάτω, θα θέλει καφέ ο πατέρας σας, είπε η Ζωή ξεπλένοντας ταυτόχρονα τα φλιτζάνια στο νεροχύτη.

– Βαρύ γλυκό να τον κάνεις και με φουσκάλες, μην τον χάσεις τον αφέντη σου! της είπε περιφρονητικά η Χαρά.

Η μάνα της δεν έδωσε συνέχεια, άνοιξε την πόρτα και έφυγε, μα καθώς κατέβαινε τη σκάλα, σκούπισε με το μανίκι της τα δάκρυα που δεν άφησε να τρέξουν μπροστά στις κόρες της.

Η Χαρά ένιωθε σαν ηλίθια που δεν μπορούσε να καταλάβει την ψυχολογία της μάνας της, μήπως όμως καταλάβαινε και τη δική της; Οι δηλώσεις της ανούσιες, τα συμπεράσματα κούφια και τα όρια μεταξύ ψυχής και σώματος μαλλιοκούβαρα. Ταυτόχρονα παρατηρούσε τις σκέψεις, τα λόγια και τις πράξεις της να κινούνται σε παράλληλους δρόμους χωρίς καμιά ελπίδα συνάντησης.

– Τι λες, καλέ, της μάνας μας; παραπονέθηκε η Αγάπη.

– Γρήγορα θα δει τα ραδίκια ανάποδα, λες κι είναι παντρεμένη με το Χάρο έχει γίνει.

– Βρε συ, δε μου τα λες καλά. Μπας κι είσαι ερωτευμένη; Τι ξεσπάσματα είναι αυτά; ρώτησε η Αγάπη με μια έκφραση αποδοκιμασίας στο πρόσωπό της.

– Παράτα με, αν ήμουν ερωτευμένη δε θα ήμουν έτσι, φώναξε έξαλλη εκείνη, ενώ παράλληλα τρόμαξε πολύ με τις σκέψεις της αδερφής της κι ήταν έτοιμη να βάλει τα κλάματα.

– Καλά, ας σε πιστέψω, είπε διστακτικά η Αγάπη.

– Είναι ντροπή να μιλάς τόσο απαξιωτικά για τον έρωτα, συνέχισε η Χαρά.

– Εγώ δε θέλω μπλεξίματα, μ' αρέσει η ησυχία μου, κακό είναι; διαμαρτυρήθηκε έντονα η Αγάπη.

– Κάνε ό,τι θέλεις με τη ζωή σου, επιρροές μη σκορπίζεις.

– Όλοι οι άντρες την ίδια μούρη έχουν.

– Ενώ εμείς...

– Δεν ξέρω, Χαρά, αλλά πρόσεχε, το έχω ξαναδεί το έργο αυτό με κάποιες φίλες και φοβάμαι.

– Ευτυχώς, Αγάπη, που είσαι νομική σύμβουλος, γιατί αν ήσουν οικογενειακή, θα ᾽χες κρεμάσει πολλές γυναίκες.

– Ουφ! Όρεξη που την έχεις πρωί πρωί! διαμαρτυρήθηκε η Αγάπη στριφογυρίζοντας αμήχανα τη βέρα της. Όσο άγγιζε αυτό το χρυσαφένιο χαλκά, το πρόσωπό της γαλήνευε, λες και μέσα από αυτόν αυξάνονταν οι εγγυήσεις της για το μέλλον.

– Καλά, πήγαινε τώρα να χωθείς μες στη μούχλα της τράπεζας κι άσε εμένα. Βγάλε κι αυτό το αντρικό κοστούμι, είναι ξενέρωτο πάνω σου. Σε φοράει, δεν το φοράς, της φώναξε η αδερφή της απελπισμένη.

– Δικηγόρος είμαι, τι θέλεις; Να κυκλοφορώ γυμνή; μουρμούρισε εκείνη.

Ο εγκλωβισμός της Αγάπης σε ιδέες και ιδεατά μπήχτηκε σαν καρφί στην καρδιά της Χαράς. Πήγε κοντά στην αδερφή της και την αγκάλιασε.

– Φαίνεται πως για όλα φταίνε ο δικηγόρος Ορέστης Λαμπίρης και το «Σπίτι των ανέμων», είπε στην Αγάπη χαμογελώντας, ενώ στο πρόσωπό της ζωγραφίστηκε μια νοσταλγία.

– Τι; ρώτησε εκείνη με απορία, κι ο τόνος της φωνής της άναψε, καθώς έπιασε κάτι ξεθωριασμένες μνήμες από την παιδική της ηλικία.

– Καλά, ρε Αγάπη! Πόσα πράγματα έχεις θάψει;

– Κάτι σαν να μου ᾽ρχεται στο νου, είπε εκείνη συγκινημένη.

– Δε θυμάσαι όταν ήμασταν μικρές που εγώ άκουγα «Θεία Λένα» κι εσύ το «Σπίτι των ανέμων»;

Η Αγάπη ταξίδεψε πίσω, προσπάθησε ν᾽ ανοίξει τα σφαλιστά

αρχεία του νου της, αλλά δεν τα κατάφερε. Ξανάκανε μια προσπάθεια και σιγά σιγά μπήκε σε μια αίσθηση του τότε, κάπου προς το τέλος της δεκαετίας του '60. Σε λίγο άρχισαν ν' ανοίγουν παράθυρα το ένα μετά το άλλο. Είδε τον εαυτό της καθισμένο στο κοντό ξύλινο σκαμπό, με το αφτί κολλημένο στο μικρό ραδιοφωνάκι, να παρακολουθεί με αγωνία τη ραδιοφωνική σειρά.

Αναγνώρισε τη γοητεία που ασκούσε πάνω της η φωνή αυτού του τολμηρού δικηγόρου Ορέστη Λαμπίρη, τόσο που ονειρευόταν σαν μεγαλώσει να γίνει ντετέκτιβ και να τον βοηθά να ξετρυπώνουν τους λαθρεμπόρους από το κρησφύγετό τους.

Ταυτόχρονα κι η Χαρά αφέθηκε για τα καλά στη νοσταλγία ταξιδεύοντας στις δικές της παιδικές αναμνήσεις. Εκείνη αδιαφορούσε για το «Σπίτι των ανέμων». Η ευτυχία της ξεπρόβαλλε μόνο μέσα απ' τη ραδιοφωνική εκπομπή της «Θείας Λένας», με τη μαγευτική φωνή της Αντιγόνης Μεταξά.

Μέσα απ' τα παραμύθια της έφευγε, απογειωνόταν, σ' ένα οδοιπορικό που μόνο εκείνη ήξερε να φτιάχνει. Καθώς η Χαρά άκουγε, ο νους της χρωματιζόταν. Σε κάθε συναίσθημα που γεννούσε το παραμύθι αντιστοιχούσε κι ένα χρώμα. Ήχος και χρώμα μαζί έφερναν τα πάνω κάτω στην παιδική ψυχή της.

Τα χρόνια εκείνα η καθημερινότητά της αποδιδόταν με μια πανομοιότυπη τελετουργία. Κάθε πρωί μετά τη «Θεία Λένα» έμπαινε στο δωμάτιο της μάνας της, έπαιρνε όσα κοσμήματα είχαν πέτρες και τις χάζευε. Χανόταν στα χρώματα και μιλούσε μαζί τους. Σε κάποιες απ' αυτές είχε ιδιαίτερη αδυναμία.

Τις χάιδευε, τις έπλενε, τις σκούπιζε απαλά κι όταν ένιωθε λυπημένη τις κρατούσε κοντά της. Θαρρείς πως αυτοί οι μικροί κρύσταλλοι τη θεράπευαν ολιστικά. Πολλές φορές τη νύχτα την περνούσε μαζί τους. Τις τρύπωνε κρυφά κάτω απ' το μαξιλάρι της και πρωί πρωί έτρεχε να τις ξαναβάλει στο γνωστό σημείο απ' όπου

τις πήρε. Ζούσε μια άλλη πραγματικότητα με μεσάζοντες αυτές τις εκθαμβωτικές πετρούλες. Ενθουσιαζόταν καθώς τις αποκρυπτογραφούσε με μια «άλλη όραση» που συνελάμβανε τα αόρατα.

Όσο περνούσαν τα χρόνια, αυτό το παιχνίδι με τις πέτρες γινόταν για τη Χαρά το μυστικό της, η παιδική κι αργότερα η εφηβική της σκανταλιά, μια και κανείς δεν μπορούσε να συμμεριστεί την αγωνία της για κάτι άψυχο που προέρχεται απ᾽ τα σπλάχνα της γης.

Η Αγάπη διέκοψε τις αναμνήσεις σύντομα, καθώς ο ενήλικος καθωσπρεπισμός της δεν επέτρεπε μεγαλύτερη αναδρομή στα ανώριμα χρόνια. Με βιαιότητα βγήκε από κει, μπήκε στη λογική της και βούλωσε με το σήμερα τη ρωγμή που άνοιξε στο τότε. Η αυστηρή φωνή της επανέφερε και τη Χαρά στο σήμερα.

– Λάθος κάνεις, δε φταίει ο Λαμπίρης που έγινα δικηγόρος, εγώ ντετέκτιβ ήθελα να γίνω, αλλά ας αφήσουμε τις παιδικές ανοησίες, είπε αδιάφορα στη Χαρά.

– Μάλλον διάλεξες το πιο ανώδυνο απ᾽ τα δύο, αποκρίθηκε εκείνη χαμογελώντας.

– Κι όσο για το κοστούμι μου, μια χαρά το βρίσκω.

Η Χαρά τρόμαξε σαν είδε την ευκολία με την οποία η Αγάπη πέταξε τη νοσταλγία από πάνω της.

– Έλα, ρε Αγάπη, έχεις πείσει πια πως τα καταφέρνεις. Δε χρειάζεται ν᾽ ανταγωνίζεσαι τους άντρες, σε λίγο θα φορέσεις και γραβάτα. Α, κοίτα να χάσεις και κανένα κιλό.

– Τα ᾽χεις παίξει; Άσε τα κιλά μου, μάνα είμαι πια. Δεν ψάχνω για γαμπρό.

Τα επόμενα λεπτά η Αγάπη έριξε μια κρυφή φευγαλέα ματιά στο σώμα της, μάλλον δεν της άρεσε αυτό που είδε και τα μάτια της γέμισαν θλίψη. Η ενήλικη φιγούρα της δε διέφερε πολύ απ᾽ αυτή των νεανικών της χρόνων. Όπως τότε έτσι και τώρα είναι εν-

δυματολογικά ταμπουρωμένη πίσω απ' ένα αντρικό ομοίωμα. Τα ξανθά σγουρά μαλλιά της, που φτάνουν μέχρι τους ώμους, τα συγκρατεί μαζεμένα σε μια αυστηρή κοτσίδα ακινητοποιημένη στο πίσω μέρος του κεφαλιού της. Το ανάστημά της μέτριο, αλλά τα περιττά κιλά της φαντάζουν δυσανάλογα με το ύψος της. Η Χαρά διαρκώς επιμελώς ατημέλητη, με έντονα στοιχεία νεανικής ανεμελιάς, μελαχρινή με ίσια μακριά μαλλιά, αδύνατη και ψηλή.

Μετά το σχόλιο της Χαράς έμειναν αμίλητες για λίγο. Η Αγάπη δεν άντεξε κι έσπασε πρώτη την αμηχανία της σιωπής, αναζητώντας μέσα απ' τις διαφορές τους ν' ανεβάσει την αδρεναλίνη τους στα ύψη.

– Δε μου λες, τους συναδέλφους σου δεν τους σκέφτεσαι που τους κρεμάς;

– Άσε με, ρε Αγάπη! Ευκαιρία ζητούν να το παίξουν θύματα. Μια πάσα περιμένει ο καθένας για να μπει στο ρόλο του «εθελοντή αδικημένου», απάντησε η Χαρά.

– Είσαι βαρεμένη σήμερα, σκέψου και λίγο το σχολείο. Τι φταίνε οι μαθητές σου;

Εκείνη τη στιγμή η Χαρά ένιωσε να πνίγεται κι άρχισε να φωνάζει υστερικά.

– Καλό τους κάνω, θα κάνουν κανένα κενό, μπας και ξαποστάσουν από τις αηδίες που τους μαθαίνουμε.

– Αμάν, ρε Χαρά, πια! Από σένα εξαρτάται η σχέση σου με τα παιδιά, είπε αγανακτισμένη η Αγάπη φωνάζοντας όλο και περισσότερο.

– Ώρες ώρες έχω την αίσθηση πως ζεις στην κοσμάρα σου, αντέτεινε βραχνά η Χαρά, προσπαθώντας να καθαρίσει τη φωνή της απ' τα απομεινάρια του θυμού.

Άρχισε να αισθάνεται πως η υπομονή της εξαντλείται και πως

δεν μπορεί άλλο να συζητήσει μαζί της. Ήταν δεκάδες οι φορές που της είχε εξηγήσει πως ένιωθε ανεκπαίδευτη για να εκπαιδεύσει παιδιά. Όμως για την Αγάπη τα πράγματα είναι απλά και λογικά, εκπαίδευση δεν είναι τίποτε άλλο από εγκυκλοπαιδική γνώση μεταφερόμενη από γενιά σε γενιά. Για τη Χαρά είναι κάτι πολύ βαθύτερο. Αισθάνεται πως, για να βοηθήσει τα παιδιά, πρέπει πρώτα ν' ανοίξει η ίδια πόλεμο με την υποκειμενικότητά της.

– Αυτές τις αηδίες ακούει κι ο γιος μου και λέει «η θεία είναι power!» συνέχισε μετά από λίγο η Αγάπη.

– Πρόσεχε μη γίνει του δρόμου και παρασύρει και τη δικιά μου.

Όσο μιλούσε η Χαρά, ένας κόμπος στο λαιμό άρχισε να την πνίγει, αυτή η παράξενη αίσθηση που δεν αποκωδικοποιείται. Πάνω που νομίζεις πως πρέπει να σταματήσεις να μιλάς, εμφανίζεται μια άλλη ανάγκη, να φτύσεις τον κόμπο και να πεις όσα η ψυχή σου έχει κρατήσει στ' ανείπωτα.

Η Αγάπη θύμωσε πολύ, δεν άντεχε ούτε γι' αστείο ν' ακούσει το παραμικρό που θα έθιγε την ηθική της οικογένειάς τους. Με μια ακούσια και μόνο σκέψη περνούσε στον πανικό κι ο πανικός με τη σειρά του τη βύθιζε σ' έναν αδιάγνωστο ίλιγγο. Κοίταξε τη Χαρά με μάτια κενά, νεκρά, σαν αυτά που δεν ονειρεύονται ποτέ, και της απάντησε σχεδόν σαρκαστικά.

– Η κόρη σου κινδυνεύει να μου τον παρασύρει, κι ας είναι δύο χρόνια μικρότερη.

Για τα δεδομένα της Αγάπης, η Χαρά μεγάλωνε την κόρη της παίζοντάς τη στα ζάρια.

– Έλα, ρε!

– Φεύγω, με κούρασες, είπε βαριεστημένα η Αγάπη.

Για ελάχιστα δευτερόλεπτα στο πρόσωπό της ζωγραφίστηκε

ένας κρυφός κι αδιόρατος προβληματισμός, μέχρι όμως να φτάσει στην εξώπορτα τον είχε θάψει για τα καλά μέσα της.

– Στο καλό, και μάθε καμιά καινούρια συνταγή για μουσακά!

Η σύγκρουση της Χαράς ήταν πια ολοφάνερη, μέρα με τη μέρα όλο και περισσότερο ξεσπούσε μέσα της σοβαρή κρίση, το αίσθημα του ανικανοποίητου που ένιωθε από παιδί είχε πια κορυφωθεί. Πριν την πνίξει, αισθανόταν την ανάγκη να κάνει κάτι γι' αυτό. Κάτι μέσα της φώναζε πως αμυνόμενη, ζυγιασμένη και προσεκτική δε θα έβγαζε άκρη, κι έτσι προχωρούσε απειθάρχητα ακολουθώντας αυτό που ήθελε η καρδιά της.

Παρ' όλα αυτά, κάθε φορά που το πάθος της την αναμετρούσε με τον κίνδυνο, η εσωτερική της φωνή σήμαινε συναγερμό και λειτουργούσε μ' έναν τρόπο που η κοινή λογική εκλαμβάνει ως αυτοέλεγχο. Η Χαρά όμως δεν ήταν αυτοελεγχόμενο άτομο, απλά το άνοιγμα της καρδιάς της προς όλους κι όλα κινητοποιούσε τις αισθήσεις της και εκείνες με τη σειρά τους την οδηγούσαν στη διάκριση.

Η Αγάπη βγήκε από το σπίτι και κάλεσε μηχανικά το ασανσέρ. Σκέψεις περνούσαν από το νου της, γεννημένες και θρεμμένες στο μικρό, περιορισμένο της ορίζοντα, το βλέμμα της χαμένο στο κενό.

Έκανε την καθιερωμένη στάση στο ισόγειο, χαιρέτησε τον πατέρα της, που τον βρήκε γι' άλλη μια φορά να «διοικεί» από την πολυθρόνα του, κοίταξε όλο αυτό που γινόταν, θαρρείς αδιάφορα.

Σταμάτησε το πρώτο άδειο ταξί που περνούσε και κατευθύνθηκε προς το Χαλάνδρι.

Εν τω μεταξύ η Χαρά παρακολουθούσε τη θλίψη να κυλάει μέσα της από τη στιγμή που έφυγε η Αγάπη. Βλέποντας αυτή τη θλί-

ψη να μεγαλώνει ολοένα και περισσότερο, της ήρθε μια σχεδόν μαζοχιστική επιθυμία να μην της ξεφύγει και να μην την καταπιέσει, αλλά να την παρακολουθήσει για να δει τι τη γέννησε. Βγαίνοντας σε λίγο στο μπαλκόνι, είδε τη μάνα της να 'χει πέσει με τα μούτρα στις δουλειές.

– Τι απλώνεις πάλι, ρε μάνα; φώναξε καθώς πήρε το μάτι της ένα λευκό πανί ν' ανεμίζει στα σύρματα.

Η Ζωή σήκωσε το βλέμμα της προς τα πάνω κι έβγαλε έναν αναστεναγμό ανακούφισης καθώς είδε την κόρη της να στηρίζεται νωχελικά στα κάγκελα.

– Το καλό τραπεζομάντιλο της Αγάπης φρεσκάρω, παιδί μου, αυτό με τη λευκή δαντέλα.

– Σαν νεκροσέντονο μου μοιάζει.

– Κουνήσου απ' τη θέση σου, κορίτσι μου!

Την έπιασαν τα γέλια και έσκυψε στα κάγκελα.

– Τι να κουνηθώ, καλέ, κάτι τέτοιες δαντέλες δεν κρέμονται έξω απ' τα φέρετρα; Κι άμα κι η κάσα φέρνει στο μαόνι, του πάει τρέλα του συχωρεμένου.

– Αμάν με τις αηδίες σου, δε λες να μεγαλώσεις πια. Του αγίου Αντωνίου το Σάββατο, γιορτάζει ο γαμπρός σου, το ξέχασες;

Η Χαρά αισθάνθηκε τη θλίψη να ξανάρχεται.

Η ανάγκη της να εξηγηθεί με τον εαυτό της κορυφώθηκε. Και τι να του πει; Νιώθει σαν να 'χει έναν εαυτό που 'ναι εχθρικός απέναντί της, μα ούτε κι έτσι ακριβώς είναι. Ένας εχθρός σε ξοφλά, του λες τις διαφορές σου και τελειώνεις, ξέρεις για τι μιλάς. Με τον εαυτό σου είναι αλλιώς, σου κρύβεται, σου ξεφεύγει, αυτόματοι μηχανισμοί επινοούνται ερήμην σου κι εσύ τρέχεις να βρεις τι γεννά την απελπισία σου.

Κοιτάχτηκε στον καθρέφτη του μπάνιου, ενώ δάκρυα κυλούσαν από τα μάτια της. Τα σκούπισε σαν απαρηγόρητο μωρό με

την ανάστροφη της παλάμης της. Ξανακοιτάχτηκε· αυτή η θλίψη στα υγρά της μάτια είχε μια γοητεία που της άρεσε. Ξαφνικά υποπτεύθηκε τον εαυτό της πως παγιδεύεται ναρκισσιστικά στα δίχτυα της θλίψης, της φάνηκε υπερβολικό αυτό το ψυχικό κομπόδεμα, μα αναρωτήθηκε αν είναι αλήθεια.

Δεν ήταν σε θέση να δώσει άμεσα απάντηση, αποδέχτηκε όμως με γενναιότητα πως έχει αλλάξει πια ρότα, μια αλλαγή που ούτε η ίδια ήξερε πού θα την έβγαζε. Το μόνο που ήξερε ήταν πως θα ακολουθούσε το δρόμο της καρδιάς της.

Σε λίγο μπήκε στο δωμάτιο της δεκατριάχρονης μοναχοκόρης της. Πριν πλησιάσει το κρεβάτι, πήρε μια βαθιά ανάσα, στάθηκε και στήριξε το αδύναμο σώμα της στην ντουλάπα.

«Αχ, κοριτσάκι μου, πρέπει να σπάσω την αλυσίδα. Δεν μπορώ να σ᾽ αφήσω αυτή τη γυναικεία κληρονομιά που ᾽ναι τόσο χαλασμένη!» μουρμούρισε με θλίψη, στη συνέχεια πήγε κοντά της με αποφασιστικότητα και την ξύπνησε τρυφερά.

– Σήκω, μωρό μου, θ᾽ αργήσεις, θα σας πάει ο παππούς στο σχολείο. Εγώ δε θα έρθω σήμερα.

– Ο μπαμπάς; ρώτησε η Ελπίδα τρίβοντας ναζιάρικα τα μάτια της.

– Έφυγε πολύ πρωί, πήγε το αυτοκίνητο στο συνεργείο.

– Η θεία η Αγάπη;

– Έφυγε με ταξί.

– Οχ, θα σε χάσουμε από οδηγό μας σήμερα, αλλά καλύτερα, βαριέμαι να σας ακούω, σαν να ᾽χετε βάλει κασέτα μιλάτε κάθε πρωί, βρε μαμά.

Η Χαρά χαμογέλασε, σκέφτηκε πόσο ανοιχτή καρδιά έχουν τα παιδιά.

– Γιατί δε θα ᾽ρθεις; ρώτησε τη μάνα της η Ελπίδα.

– Βαριέμαι, απάντησε εκείνη.

Η μικρή ανακάθισε στο κρεβάτι με τα πόδια σταυρωμένα και την κοίταξε με απορία στα μάτια.

– Τι θα πω εγώ στον Ευθυμίου άμα με ρωτήσει «Πού είναι η μητέρα σου, χρυσό μου;» αναρωτήθηκε κοροϊδεύοντας τέλεια για έφηβη το ύφος του γκέι γυμνασιάρχη.

«Κοίτα όμως που ’ναι σκληρά τα άτιμα», συλλογίστηκε η Χαρά.

– Μην κοροϊδεύεις τους ανθρώπους, παιδί μου.

– Έλα, καλέ μαμά, όλοι το ξέρουν πως είναι γκέι, συνέχισε ακόμη πιο προκλητικά η Ελπίδα.

– Όλα τα γεννημένα αρσενικά έχουν τις ίδιες πιθανότητες, μη γίνεσαι αυστηρή με τους ανθρώπους.

Η κόρη της την άκουγε με προσοχή, τα λόγια της μάνας της επιδρούσαν ευεργετικά στην επαναστατημένη της ψυχή, την έβγαζαν όλο και περισσότερο από τη σύγχυση. Κάποιες φορές η Ελπίδα ένιωθε την ανάγκη να περάσει σ’ έναν πιο αληθινό δεσμό μαζί της, κάτι την κρατούσε όμως και δεν το έκανε, δεν ήξερε τι, αλλά προσπαθούσε να το ανακαλύψει. Σκαλίζοντας το παρελθόν έβλεπε τη μάνα της να χάνεται σε μάταιους ηρωισμούς, θλιβερές υποχωρήσεις και νωχελική παθητικότητα. Αυτή η εικόνα δεν της άρεσε, στο παιδικό μυαλό της η μάνα της πόζαρε σαν να διαπραγματευόταν τη ζωή.

– Εντάξει, μάλλον είμαι άδικη, συμφώνησε η Ελπίδα, αφού πρώτα κοσκίνισε τα λόγια της Χαράς.

Η φωνή της μάνας της έγινε αυστηρή.

– Πρέπει να ξέρεις, παιδί μου, πως υπάρχουν γκέι που η ψυχή τους είναι πολύ αντρίκεια και ιερόδουλες που έχουν πολύ πιο βαθιά ηθική από τις λεγόμενες κυρίες.

Καθώς της μιλούσε, η μικρή μουρμούρισε αδιάφορα κι αφηρημένα.

– Νομίζω πως κατάλαβα...

Η Χαρά ένιωσε πως όσα της είπε δεν είχαν αγγίξει την καρδιά της και συνέχισε ακόμα πιο αυστηρά.

– Μάλλον δεν κατάλαβες, έτσι αδιάφορα μιλούν όσοι υποδύονται τους προοδευτικούς. Όμως ξέρεις κάτι; Φτύνουν παράλληλα τον κόρφο τους και ψιθυρίζουν «μακριά από εμάς».

– ΟΚ, ρε μάνα, έχω επηρεαστεί από τα αγόρια του λυκείου, παραδέχτηκε η Ελπίδα σκύβοντας το κεφάλι της από ντροπή. Το πρόσωπό της είχε κοκκινίσει κι η αμηχανία την έκανε ν' αναδιπλώνει την άκρη του σεντονιού.

Η Χαρά ένιωσε καλύτερα καθώς είδε αισθήματα να γεννιούνται στην καρδιά της κόρης της.

– Λοιπόν, συνέχισε η Ελπίδα, πες μου τώρα τι να πω στον Ευθυμίου αν με ρωτήσει πού είσαι.

– Πες πως είμαι άρρωστη, απάντησε αδιάφορα η Χαρά, ενώ την ίδια στιγμή στο πρόσωπο της μικρής ζωγραφίστηκε η ικανοποίηση του αστυνόμου που 'πιασε τον κλέφτη.

– Ωραία, πονηρούλα! Καλά που με συμβουλεύεις να μη λέω ποτέ ψέματα.

– Δεν ξέρω, παιδί μου, μάλλον λάθος έκανα. Ίσως να μην είναι όλοι οι άνθρωποι έτοιμοι ν' ακούν ειλικρίνειες. Πρέπει να διαισθάνεσαι ποιος αντέχει και πόσο, αλλιώς θα κάνεις κακό.

– Κατάλαβα, θα ρίχνω τα χαρτιά δηλαδή;

– Δεν είναι ακριβώς έτσι, μωρό μου, η ειλικρίνεια δεν έχει σχέση με την αλήθεια, της απάντησε με μεγάλη σοβαρότητα η Χαρά.

– Τι εννοείς, ρε μανούλα; τη ρώτησε με απορία η Ελπίδα.

– Τα αποτελέσματα της αλήθειας, μωρό μου, θέλουν τον πρακτικό τους χρόνο για να 'ρθουν στο φως, αλλά εμείς δεν έχουμε υπομονή να περιμένουμε, κι έτσι στο όνομα μιας απάνθρωπης ντομπροσύνης ματώνουμε τις ψυχές των ανθρώπων.

Η Ελπίδα την τράβηξε στην αγκαλιά της και τη φίλησε, οι τρυ-

φερές της κινήσεις έδειχναν μια αίσθηση προστασίας για τη μάνα. Οι ρόλοι είχαν αντιστραφεί, όσο περνούσε η ώρα η φροντίδα της κόρης γινόταν όλο και πιο μητρική. Η Χαρά ξαφνιάστηκε, έπιασε τον εαυτό της να κουρνιάζει στην αγκαλιά του παιδιού της κι αναρωτήθηκε: «Γερνάω;». Ο νους της άρχισε να πηγαινοέρχεται στ' άγνωστα σοκάκια του θανάτου και μια ανατριχίλα την πλημμύρισε. «Αυτό είναι το συναπάντημα με το άγνωστο», συλλογίστηκε. «Μην ανησυχείς, άγνωστο άρα δικαιολογημένο», της φώναξε ο νους της. Το σώμα πήρε την απαιτούμενη δικαιολογία, γέμισε σθένος και παραιτήθηκε από την ταραχή. Η κόρη της το πρόσεξε, αναθάρρησε και συνέχισε την κουβέντα τους.

– Μην είσαι έτσι, καλέ μανούλα, δε σου πάει, αλλιώς σε ξέρω.

– Πώς είμαι δηλαδή; απόρησε η Χαρά με μια φανερή ανησυχία στη φωνή.

– Δεν ξέρω, διαφορετική, σαν να 'σαι νευρική, θλιμμένη, σαν να 'σαι... δεν ξέρω, κάπως περίεργη.

– Έχεις δίκιο, είμαι, πώς να σου πω, παιδί μου... Σαν να πηδάω στα βαθιά χωρίς να ξέρω κολύμπι.

Η Ελπίδα κατάλαβε και δε ρώτησε περισσότερα. Επιστράτευσε την εύθυμη διάθεσή της για να τη βγάλει από τη δύσκολη θέση.

– Καλά, εσύ ξέρεις! Όταν μιλάνε οι μεγάλοι, οι μικροί πρέπει να σιωπούν, όπως λέει κι ο παππούς, κοινώς να το βουλώνουν.

– Άσε τον παππού σου και τα διδάγματά του και σήκω. Στο διάλειμμα, αν έχεις κέφι, ρίξε και καμιά ματιά στα μαθηματικά, νομίζω πως ο Πετρόπουλος θα βάλει τεστ.

– Μ' έπρηξε εχθές ο μπαμπάς, είμαι διαβασμένη, γκρίνιαξε η Ελπίδα.

– Πάω πάσο, δεν ήταν παρατήρηση, υπενθύμιση έκανα, έχεις δεκατρία στο πρώτο τρίμηνο.

– Νομίζω, μανούλα μου, πως το δεκατρία μου το 'βαλε γιατί

μάλλον εκείνος σ' την πέφτει κι εσύ αδιαφορείς, είπε η μικρή με πονηρό ύφος.

Η Χαρά σοκαρίστηκε, δεν ήξερε τι ακριβώς να της πει. Αισθανόταν πως ό,τι κι αν της έλεγε θα 'πρεπε να 'χει τη δόση της αλήθειας που μπορούσαν ν' αντέξουν η ηλικία, η νοημοσύνη αλλά κι η ψυχή του συγκεκριμένου παιδιού.

«Νοημοσύνη;» αναρωτήθηκε. «Από πού πηγάζει πάλι αυτή; Να την κουβαλάει κανείς από τη γέννησή του ή να γεννιέται μέσα από εμπειρίες; Μα οι εμπειρίες», συλλογίστηκε, «είναι ο κουμπαράς όπου αποταμιεύει κανείς την υποκειμενικότητά του. Δεν μπορεί, κάπου θα υπάρχει μια αλήθεια που να 'ναι κοινή για όλους. Και πώς πάει κανείς εκεί; Μπερδεύτηκα πάλι...» ομολόγησε στον εαυτό της.

– Ρε χαζό! Εσύ έγραψες για εφτά, ο Πετρόπουλος σου φταίει;

– Έλα, πες μου, καλέ μαμά, έχω καταλάβει ότι του αρέσεις, είναι έτσι; ρώτησε με μια δόση υπερβολικής περιέργειας.

– Από πού το συμπέρασμα;

– Ο τρόπος που σε κοιτάει, ο καφές που σε περιμένει κάθε πρωί στο γραφείο, το ενδιαφέρον που δείχνει για μένα... κι άλλα πολλά!

– Όχι, Ελπίδα, δεν τρέχει τίποτα, τη διαβεβαίωσε η Χαρά με σοβαρό ύφος. Είμαστε φίλοι από καρδιάς, ίσως να 'ναι κι ο μόνος συνάδελφός μου που κάποιες φορές ανοίγει μια επικοινωνία ανάμεσά μας.

– Τι εννοείς όταν λες ότι επικοινωνείτε; επέμεινε η Ελπίδα, που τώρα πια είχε πιάσει θέση δίπλα της και την κοιτούσε με ενδιαφέρον στα μάτια.

– Πάντως, μωρό μου, δεν εννοώ ότι έχουμε τα ίδια γούστα. Προσπαθούμε να δούμε κάτι χωρίς ο καθένας να ρίχνει στη συζήτηση τα προσωπικά του βιώματα σαν ισχυρισμούς, κατάλαβες;

– Μάλλον ναι, αλλά μου χάλασες το όνειρο για τον Πετρόπου-

λο, είπε η μικρή με νάζι κάνοντας προσπάθεια να αλλάξει τα φουσκωτά μαγουλάκια και τα αθώα παιδικά μάτια σε χαρακτηριστικά ώριμης γυναίκας.

Η Χαρά σκέφτηκε πως το παιδί της χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή για ν' ανθίσει, περίσσια φροντίδα για να μη μαραθεί μέσα στον άθλιο κόσμο των «μεγάλων». Ήταν πολύ αισθαντική, έπιανε την αλήθεια στον αέρα σαν να ήταν το ευκολότερο πράγμα στον κόσμο. Την έβλεπε ν' αναζητεί βαθιές σχέσεις με τους ανθρώπους, σχέσεις που τις γεννούν τα αισθήματα, όχι από ιδέες και σαχλούς ρομαντισμούς αλλά από μια βαθιά ανάγκη ν' ανακαλύψει μαζί τους βήμα βήμα τη ζωή. Οι τρικλοποδιές που της έβαζαν οι άλλοι με μια γνώμη βασισμένη στη μίζερη απόδοση της δικής τους ζωής την έκαναν ν' αντιδρά πεισματικά και να φεύγει μακριά. Κλεινόταν στο μικρό της κόσμο και χανόταν εκεί μέσα. Η μάνα της την ένιωθε, στα μάτια της αναγνώριζε τον εαυτό της στην ίδια ηλικία. Πήγε κοντά, της έπιασε το χέρι και την ενθάρρυνε να συνεχίσει.

– Λοιπόν, είπε η μικρή. Μη μου ξεφεύγεις απ' το θέμα «Πετρόπουλος», ό,τι και να πεις είσαι ερωτική γυναίκα. Το λένε οι συμμαθητές μου, της πέταξε κάπως αδιάφορα, υπενθυμίζοντάς της πονηρά πως το θέμα δεν είχε λήξει.

– Όπα! φώναξε χαμογελώντας η Χαρά και παράλληλα η γυναικεία της φιλαρέσκεια την έκανε να ισιώσει μ' αυτοπεποίθηση το κορμί της.

– Τώρα βέβαια, πού το βλέπουν αυτό, δεν μπορώ να καταλάβω, είσαι πολύ απλή για να 'σαι ερωτική.

– Δηλαδή;

– Αυτή την αντρική ψυχολογία, ρε μάνα, δε θα την καταλάβω ποτέ. Η μαθηματικού που είναι κουκλάρα και ντύνεται σέξι είναι αδιάφορη στ' αγόρια!

– Έχεις πολλά πράγματα μπερδεμένα στο μυαλό σου, κοριτσάκι μου, αλλά κάποια στιγμή θα καταλάβεις.

– Για πες, για πες! παρακάλεσε τη μάνα της ψοφώντας από περιέργεια να μάθει για τον έρωτα.

– Κάποτε θα σου πω, αλλά όχι τώρα, θα σου πω όταν κι εσύ έχεις κάτι να μου πεις, απάντησε η Χαρά χαμογελαστή.

Τακτοποίησε τα πεταμένα ρούχα της κόρης της κι αισθάνθηκε πως ο έρωτας δεν είναι συντακτικό για να της τον μάθει. Αν το έκανε, θα την αιχμαλώτιζε στο απυρόβλητο κι εκείνη, κάθε φορά που θα ερωτευόταν, θα έψαχνε την έξοδο κινδύνου για να την κοπανήσει από τον πόνο, μένοντας για πάντα αγράμματη στον έρωτα κι ανίκανη ν' ανταποκριθεί. Μ' αυτές τις σκέψεις ένιωσε ξαφνικά να παγώνει ολόκληρη κι ένα βάρος κατακάθισε στην καρδιά της. Για λίγα δευτερόλεπτα αισθάνθηκε πως η ανησυχία πήγε να τη βάλει στο ρόλο του προστατευτικού γονιού και χαμογέλασε. Ξύπνησε μέσα της η μάνα που δε θέλει να πληγώσουν το παιδί της, το ένιωσε βαθιά αυτό κι αποδέχτηκε πως δεν μπορεί να κάνει τίποτ' άλλο από το να την ακούει αληθινά.

Αργότερα η μικρή, καταλαβαίνοντας πως δεν πήρε αυτό που ήθελε, άρχισε να γκρινιάζει για τον πατέρα της.

– Ευτυχώς που ο μπαμπάς είναι στο έβδομο. Τον φαντάζεσαι γυμνασιάρχη σ' εμάς; Ούτε μονοήμερη δε θα πηγαίναμε.

– Όχι, τον αδικείς, είναι απλά σχολαστικός.

– Μην τον θίξουμε τον άντρα σου! Όταν εσύ βάζεις τις φωνές, εγώ δε φοράω ωτασπίδες, είπε και ξέσπασε σε κλάματα.

Η Χαρά τα έχασε, πρώτη φορά το παιδί της έβγαζε πίκρα και θυμό μαζί. Καθώς μιλούσε, η καρδιά της έμοιαζε σαν να 'χει κρυμμένο ένα αγκάθι που τη μάτωνε. Κάθισε δίπλα της, την πήρε αγκαλιά και της σκούπισε τα δάκρυα.

– Πες μου, γιατί κλαις; ρώτησε με αγωνία.

– Δεν ξέρω, με μπερδεύετε συνέχεια, πότε τσακώνεστε και πότε αγκαλιάζεστε.

Η Χαρά ένιωσε αμήχανα, η πρόκληση στην προσωπική της κρίση πήρε σάρκα και οστά μέσα απ' την αγωνία του παιδιού της. Τώρα πια έπρεπε ν' ανταποκριθεί με γενναιότητα, με τρυφερότητα αλλά και με ακρίβεια, μακριά απ' τα θολά τοπία που γεννούν άσκοπες ψευδαισθήσεις. Πήρε μια βαθιά ανάσα και προσπάθησε να της εξηγήσει.

– Οι άνθρωποι αλλάζουν, μωρό μου, αλίμονο αν μένουν για πάντα οι ίδιοι. Ε, τώρα δεν είναι λογικό όσο αλλάζουμε να γεμίζουν φόβους οι γύρω μας;

Η Ελπίδα έκανε ένα βήμα πίσω και κοίταξε τη Χαρά καχύποπτα· το αποτέλεσμα μάλλον δεν ήταν ικανοποιητικό.

– Δε σε καταλαβαίνω, θα χωρίσετε ή όχι;

– Δεν ξέρω, Ελπίδα μου, μπορεί ναι, μπορεί και όχι.

– Δηλαδή;

– Οι μάσκες μου πέφτουν, μωρό μου, δεν παίρνουν άλλη αναβολή. Αν ο πατέρας σου αντέξει να 'μαι αληθινή, ίσως μείνουμε μαζί.

– Εννοείς πως δε θέλεις να ζεις με ψευδαισθήσεις;

– Ακριβώς, παιδί μου.

– Οχ, τον λυπάμαι, του ροκανίζεις τις σιγουριές του.

– Το ξέρω, μωρό μου, αλλά δεν αντέχω πια να δείχνω κάτι άλλο απ' αυτό που είμαι, έχω ανάγκη να ξαναβρώ τον αληθινό μου εαυτό.

– Κι εγώ μαζί σου, μανούλα μου! Μόνο που...

– Τι, παιδί μου; ρώτησε με αγωνία η Χαρά.

– Να, τον λυπάμαι, καλέ μαμά, είναι πιο αδύναμος από σένα.

Η Χαρά με το ζόρι συγκρατήθηκε για να μη βάλει τα κλάμα-

τα. Εκείνη τη στιγμή ήθελε να φωνάξει στο παιδί της πως έχει κι αυτή ανάγκες, βαθιές ανάγκες κι όχι απλά εφήμερες επιθυμίες. Ήθελε να της πει πως και τι δε θα 'δινε για να αποποιηθεί έστω και για λίγο το ρόλο της ηρωίδας και ν' αρκεστεί αποκλειστικά σε ρόλους που μπορεί ν' αντέξει η γυναικεία της φύση. Μη θέλοντας όμως να χαλάσει το πατρικό μοντέλο του παιδιού της μάζεψε γρήγορα τα συναισθήματά της, έσκυψε, τη φίλησε και την καθησύχασε λέγοντάς της πως όλα θα πάνε καλά. Η μικρή αναθάρρησε, σκούπισε απ' τα μάτια της τα τελευταία απομεινάρια της στεναχώριας της κι άρχισε να ετοιμάζεται για το σχολείο.

Η Χαρά έκανε ένα βήμα πίσω και κάθισε στην άκρη του κρεβατιού σιωπηλή. Ο νους της έτρεξε στο γάμο της με τον Γρηγόρη κι αναρωτήθηκε πώς μπήκε σ' αυτή τη διαδικασία. Από μικρό παιδί αντιστεκόταν σε κάθε κοινωνικό θεσμό. Σαν έγινε έφηβη, το γάμο τον απευχόταν, φάνταζε στα μάτια της σαν πλαστικοποιημένη αγάπη που σε νεκρώνει και σε κακοσχηματίζει μέσα από νόμους και κανόνες, ένιωθε πως αγάπη και ελευθερία βαδίζουν μαζί, πλάι πλάι.

Το γάμο τον αισθανόταν σαν μια επινόηση της κοινωνίας που σου οριοθετεί την αγάπη, σε περιορίζει να ζεις αποκλειστικά για τους «δικούς» σου ανθρώπους. Τα αισθήματα για τον υπόλοιπο κόσμο φαντάζουν περιττά, μια και σε τραβολογούν από δω και από κει, σου κλέβουν χρόνο κι εσύ έχεις αποκτήσει πια υποχρεώσεις.

Ταξιδεύοντας όλο και πιο πίσω στα νεανικά της χρόνια αναζήτησε τις αντιδράσεις της, είδε πως το αντιφατικό του χαρακτήρα της δεν ησύχασε, ο νους της αρνούνταν το θεσμό, μα η καρδιά της λάτρευε την οικογένεια. Μια κι η εποχή τότε δεν επέτρεπε άλλη οδό, αποφάσισε να μπει στο γάμο αλλά με προϋποθέσεις. Εξομολογήθηκε στον Γρηγόρη τις ανησυχίες της, ανησυχίες που έλε-

γαν πως μπορεί κάποτε ο ένας να κουβαλάει το πτώμα του άλλου στις πλάτες του, εν ονόματι ενός θεσμού. Εκείνος μέσα απ' τη νεαρή ανεδαφική του ρομαντικότητα την καθησύχασε κι αυτή πείστηκε πως θα προχωρούν μαζί εν ονόματι της αλήθειας κι όχι του θεσμού.

Είδε τη μάνα της και την Αγάπη να φοβούνται την ιδέα του συζύγου, κάποτε μετέδωσαν και στη Χαρά αυτό το φόβο, αλλά δεν κράτησε για πολύ, μια και το «αξίωμα» ενός συζύγου γκρεμίζεται πιο εύκολα απ' αυτό του θεσμού, κι ευτυχώς για τη Χαρά ο θεσμός του γάμου δε δομήθηκε ποτέ μέσα της. Δεν επένδυσε ποτέ ψυχολογικά στην ιδέα του, και στο βάθος της καρδιάς της δεν αισθάνθηκε ποτέ παντρεμένη. Έτσι, σήμερα πια δεν έμπαινε θέμα να χωρίσει ή να μη χωρίσει· με την ίδια ευκολία που μπορούσε να διατηρήσει το γάμο, μ' άλλη τόση ευκολία μπορούσε να τον ακυρώσει. Το αποτέλεσμα το 'χε χρεώσει στην καρδιά της κι όχι στο νου, γιατί ήξερε πως μόνο η καρδιά μπορούσε να νιώσει πότε ένας θεσμός γίνεται περιοριστικός απέναντι στην ανιδιοτελή αγάπη.

Μόλις η Ελπίδα έφυγε, ένας αναστεναγμός ανακούφισης βγήκε από τα χείλη της Χαράς. Υπήρχαν στιγμές που αναζητούσε απελπισμένα τη μοναχικότητά της. Για κάποια δευτερόλεπτα, καθώς είδε την έλλειψη ανεκτικότητας απέναντι στο ίδιο της το παιδί, σοκαρίστηκε. Αυτό όμως δεν κράτησε πολύ, ευτυχώς ήταν καιρός πια που είχε πάψει να βλέπει τον εαυτό της με κριτική ματιά. Πήρε τον καφέ της και χώθηκε στα βιβλία της. Σε λίγο την πέταξε όρθια το χτύπημα της πόρτας.

– Αμάν αυτό το κουδούνι! Πάρε κλειδιά, ρε μάνα! φώναξε αγανακτισμένη, μόλις κατάλαβε πως η Ζωή ήταν η αιτία να διακοπεί βίαια η ησυχία της.

– Τα κλειδιά τα έχω για ώρα ανάγκης. Τώρα είσαι μέσα και πρέπει να χτυπήσω το κουδούνι.

– Αχ, μανούλα! Πάντα διακριτική, είπε συγκινημένη και της έδωσε ένα πεταχτό φιλί στο μάγουλο.

Στην κατάσταση που βρισκόταν αυτό τον καιρό η Χαρά, αρνιόταν πεισματικά να δει τα υγιή στοιχεία της μάνας της – αυτό είναι σαν να προϋπάρχει αιώνες στη συνείδησή μας, η κόρη ν' ανταγωνίζεται τη μάνα κι ο γιος τον πατέρα. Ωστόσο είναι να παραξενεύεται κανείς πόσο τους μοιάζουμε σαν μεγαλώνουμε. Λες και κάποια στιγμή ξεκλειδώνεις ένα χρονοντούλαπο και ψάχνεις μέσα κει τις σιγουριές σου, λες και κάποια φυσική ανάγκη σε σπρώχνει να γαντζωθείς απ' την ασφάλεια αυτού του δοκιμασμένου μοντέλου. Κι ενώ στα νιάτα σου το κοιτάς όλο καχυποψία και εύχεσαι μια μέρα να το καταρρίψεις, όσο περνούν τα χρόνια έρχεται μια αντίρροπη δύναμη και σε σπρώχνει σε μια ανάγκη να διαιωνίσεις ντε και καλά το είδος σου.

– Τι είναι όλη αυτή η χαρτούρα, παιδί μου; Φαγητό δεν έβαλες ακόμα; ρώτησε η Ζωή.

– Μην ξαναμιλήσεις για το σπίτι, να χαρείς, είμαι στα πρόθυρα της τρέλας. Μη μου σπας τα νεύρα περισσότερο.

– Μήπως, παιδί μου, μπαίνεις στην κλιμακτήριο; Απίθανο όμως μου φαίνεται, από τα σαράντα σου;

– Όχι, δεν μπαίνω, απλά φωνάζω τώρα για να μη φωνάζω τότε.

Η Ζωή φαντάζεται πως στην κλιμακτήριο τον πρώτο λόγο έχουν οι ορμόνες, πως αυτές είναι υπεύθυνες για κάθε ψυχική «ανισορροπία», κι έτσι ο νους της έχει πάντα μια πρόφαση για την κατάσταση της Χαράς. Δεν μπορεί όμως να δει πως αυτή είναι και μια ηλικία απολογισμού, με λίγα λόγια ολέθρια. Ό,τι δεν έχει βιωθεί στο σωστό χρόνο ξεφυτρώνει σαν θηρίο έτοιμο να σε κατασπαράξει κι αλίμονο αν δεν είσαι προετοιμασμένη γι' αυτό. Όλα μπαίνουν στο χορό· ιδέες, συμπεράσματα, χλιαρά συναισθή-

ματα και συμβιβασμοί της μέχρι τώρα ζωής σου θεριεύουν και εκρήγνυνται.

– Τι έχεις, μωρό μου; ρώτησε η Ζωή κι η φωνή της είχε κάτι απ' όλα: λίγο από θυμό, λίγο από ανησυχία, λίγο από συμπόνια, με λίγα λόγια, όλη τη μητρική περιπλοκότητα.

– Οχ! Άσε με, ρε μάνα! απάντησε βαριεστημένα η Χαρά.

– Τι να σ' αφήσω, παιδί μου, όλα τα 'χεις, αλλά μου φαίνεται πως είσαι αχάριστη. Σπούδασες, παντρεύτηκες, έγινες μάνα, έχεις χρήματα. Έλεος πια, κορίτσι μου, υπάρχει και Θεός!

– Αν είναι να με τιμωρήσει, πες του όχι τώρα γιατί δεν έχω πάει κομμωτήριο.

«Θεός!» Στο άκουσμα μιας λέξης είχε τη συνήθεια να φτιάχνει εικόνες, όχι εμπειρικές αλλά καμωμένες μ' έναν παράξενο τρόπο, πλασμένες μέσα απ' τον απόηχο της ίδιας της λέξης. Ήχος-εικόνα. Τι τρελό κι αυτό!

Ξαφνικά την έπιασαν τα γέλια. Στο νου της ως «Θεός» εμφανίστηκε ένας τύπος διασκεδαστικά «αναρχικός», που εστιάζει την προσοχή του στους ανυποψίαστους και κρύβεται απ' αυτούς που τον προσκυνούν.

Η Ζωή παρατηρούσε την παράξενη έκφραση που 'χε πάρει το πρόσωπο της Χαράς καθώς πλανιόταν στη χώρα των «αοράτων».

– Παιδί μου, σ' το ξανάλεω, είναι ντροπή να κάνεις έτσι. Υπάρχουν άνθρωποι που δεν έχουν ψωμί να φάνε.

– Δεν είμαι αχάριστη, ρε μάνα, δεν είμαι. Μπορεί να τα 'χω όλα, αλλά δεν τα θέλω έτσι, εξήγησε εκείνη ταραγμένη καθώς τα λόγια της Ζωής τη γείωσαν βίαια.

– Πώς δηλαδή;

– Δεν ξέρω, πάντως όχι έτσι, φώναξε θυμωμένη.

– Τι να πω, παιδί μου, δεν τα βγάζει κανείς πέρα μαζί σου. Αλήθεια, τι διαβάζεις; ρώτησε η Ζωή θέλοντας ν' αλλάξει κου-

βέντα, ενώ η βαθιά κι αληθινή διαμαρτυρία της Χαράς έκαιγε τα σωθικά της.

– Κάτι δικά μου, τι να σου λέω τώρα;

– Καλά, δεν είμαι κι αγράμματη, παραπονέθηκε η Ζωή με θλιμμένο ύφος, καθώς ένιωσε πως η κόρη της την πετούσε έξω από τη ζωή της.

– Δεν εννοούσα κάτι τέτοιο, συνέχισε τρυφερά εκείνη.

– Δε διορθώνεις κανένα γραπτό, παιδί μου, που τα αφήνεις όλα για το Σαββατοκύριακο; Αλλά τι να διορθώσεις; Ακοκκίνιστα τους τα γυρίζεις.

– Αυτό μου ᾽λειπε, να ξεσπάσω στα παιδιά.

– Είναι όλοι τους τόσο καλοί μαθητές;

– Όχι, απλά όπου μπορώ βοηθάω. Τι φταίνε κι αυτά; Αηδίες τους μαθαίνουμε, αηδίες γράφουνε.

– Γιατί, παιδί μου, αμφισβητείς αυτούς που ᾽χουν γράψει τα βιβλία;

– Όχι, ρε μάνα, όχι, όμως αληθινή γνώση θ᾽ αποκτήσουν αν μάθουν τον εαυτό τους. Η άλλη είναι εγκυκλοπαιδική, χρήσιμη αλλά μόνο για να βγάζουν το ψωμάκι τους. Τα ᾽χουμε τσακίσει όμως, κι αυτά με τη σειρά τους δίνουν ψυχολογική προέκταση στη γνώση. Μετρούν την αξία τους σύμφωνα με το βάρος των πτυχίων τους.

– Ψιλά γράμματα, Χαρά, μουρμούρισε η Ζωή κουνώντας το κεφάλι με απελπισία.

Η Χαρά θύμωσε βλέποντας την απαισιοδοξία και την παραίτηση της μάνας της.

– Ψιλά, χοντρά, δεν ξέρω, εξαρτάται από το πού θέλει να πάει κανείς τη ζωή του, δήλωσε με μια αποφασιστικότητα που δε χωρούσε αμφιβολία.

– Να σου πω την αλήθεια, παιδί μου, δεν έχεις κι άδικο. Υπάρ-

χουν κάποιοι άνθρωποι που κουβαλούν τόση σοφία μέσα τους, που είναι σαν να αναβλύζει από τα βάθη των αιώνων.

Το βλέμμα της Ζωής είχε γίνει στοχαστικό, σαν κάτι ν' αναπολούσε.

– Πόσοι όμως τέτοιοι κυκλοφορούν ανάμεσά μας; αναρωτήθηκε αμέσως μετά.

– Ελάχιστοι, μάνα, αποκρίθηκε πολύ σοβαρά η Χαρά. Αυτοί όμως κρατούν την ανθρωπότητα σε μια ισορροπία.

– Νομίζω, παιδί μου, πως γι' αυτό το είδος της γνώσης δεν αρκούν τα βιβλία. Καλό είναι να συζητά κανείς μ' αυτούς που την έχουν ταξιδέψει.

– Μην ανησυχείς, για όλους έχει ο Μεγαλοδύναμος! Αν είναι να ξεστραβωθώ, κάτι θα γίνει.

– Ναι, κορόιδευε! είπε η μάνα της, ενώ στο βλέμμα της υπήρχε η κρυμμένη προσδοκία να κάνει η κόρη της ό,τι δεν τόλμησε εκείνη.

– Νομίζεις πως κοροϊδεύω! συνέχισε χαμογελαστή η Χαρά.

– Τι να πω; Εσύ ξέρεις!

Η Ζωή ευχόταν μέσα της να βγει το παιδί της βρεγμένο απ' την τρικυμία, αλλά όχι τσακισμένο. Η Χαρά ένιωθε πως η μάνα της πονούσε και προσπαθούσε ν' αλλάξει τη βαριά ατμόσφαιρα.

– Δε μου λες, τι το σέρνεις τώρα αυτό το τραπεζομάντιλο πάνω κάτω;

– Έχει ένα λεκέ απ' την Πρωτοχρονιά που δε βγαίνει. Όλα τα λευκαντικά δοκίμασα, κι αυτός επιμένει, μάλλον θα στρώσουμε το δικό σου.

– Πήγαινε πάρ' το, είπε αδιάφορα η Χαρά.

Η Ζωή μπήκε στο υπνοδωμάτιο της κόρης της κι έκανε το σταυρό της.

– Τι γίνεται εδώ μέσα, παιδί μου; Εσύ δεν ήσουν έτσι ακατάστατη.

– Το βρήκες;

– Προσπαθώ, επιτέλους το βρήκα, ακούστηκε απ' το υπνοδωμάτιο η Ζωή κι ύστερα μπήκε στην κουζίνα.

– Έξι χρονών ήσουνα όταν σ' το είχα πάρει.

Κράτησε στα χέρια της το λινό, κιτρινισμένο ύφασμα και με μια σβελτοσύνη το ξεδίπλωσε και το έφερε στην αγκαλιά της. Αισθάνθηκε νοσταλγία αλλά και πόνο αναπολώντας πόσα πράγματα στερήθηκε στην προσπάθειά της να δώσει στα κορίτσια της αυτό που η κοινωνία ορίζει ως αφθονία.

– Αχ, παιδί μου, αναστέναξε με θλίψη. Μόλις πληρωνόμουνα, έφευγα τρέχοντας απ' το γραφείο και πήγαινα στην Αιόλου για ν' αγοράσω την προίκα σας.

– Πάλι καλά που δε σκέφτηκες να μας πάρεις και τα νεκροσέντονα, σχολίασε η Χαρά γελώντας, στην προσπάθειά της να ξεβράσει τη θλίψη που 'χε ρουφήξει απ' τη μάνα της.

– Έλα, κουνήσου απ' τη θέση σου, βαρέθηκα να σ' ακούω.

– Αν ήμουν γιος σου, απ' τις πολλές φορές που μου λες «κουνήσου» θα 'χα γίνει γκέι.

– Οχ, κοριτσάκι μου, όρεξη που την έχεις. Τι θα φάτε τελικά;

– Σκατά, είπε η Χαρά μην μπορώντας για άλλη μια φορά να συγκρατηθεί.

– Δεν είσαι μόνη σου, περιμένουν κι άλλοι να φάνε.

– Υπάρχουν κι εστιατόρια.

– Χαζομάρες, το κινητό σου χτυπάει.

Η Χαρά το έπιασε θυμωμένη απ' τον πάγκο της κουζίνας και κοίταξε την οθόνη. Ήταν ο άντρας της.

– Λέγε, Γρηγόρη.

– Καλά, πού είσαι;

– Σπίτι.

– Γιατί;

– Αμάν πια! Γιατί βαριόμουν. Τι θέλεις τώρα;

– Ρεζίλι μ' έκανες, γαμώτο, πήρα τηλέφωνο στο σχολείο και με ρωτούσαν τι έπαθες.

– Ας πρόσεχες!

– Τέλος πάντων, θ' αργήσω, θα πάω να πάρω το αυτοκίνητο και μετά θα κάνω μια βόλτα στα βιβλιοπωλεία. Τι θα φάμε το βράδυ;

– Όπως θα 'ρχεσαι, σταμάτα και πάρε κάτι.

– Εντάξει, συμφώνησε ο Γρηγόρης.

– Τι συμβαίνει; ρώτησε απορημένη η Ζωή.

– Τίποτα, γιατί πρέπει κάτι να συμβαίνει;

– Τον ανησύχησες τον άντρα σου, πάντα κάνεις αυτό που θέλεις. Εντελώς αντίθετη από την αδερφή σου.

Η Χαρά ένιωσε το θυμό της να φουντώνει.

– Ζωίτσα, να χαρείς! Όχι άλλη σύγκριση. Μ' έπρηζες όταν ήμουν παιδί, μη συνεχίζεις και τώρα.

– Νομίζεις πως ήξερα πώς να σας μεγαλώσω; διαμαρτυρήθηκε η μάνα της με τη γνώριμη χροιά στη φωνή που αφήνει η επίγνωση του ανεπανόρθωτου.

– Δε σ' το είπα για να έχεις ενοχές, καλέ μαμά. Κουβέντα να γίνεται. Μήπως εγώ ξέρω πώς να μεγαλώσω την κόρη μου;

– Ε, κάτι έχεις δει παραπάνω. Ευτυχώς, λοιπόν, που έχεις τετράωρο την Παρασκευή, τρεις είμαστε, θα τα καταφέρουμε για τη γιορτή.

– Μη βασίζεστε σε μένα, θ' αργήσω να 'ρθω.

– Οδοντίατρο έχεις;

– Όχι, γκόμενο! Για τ' όνομα του Θεού, ρε μάνα, η μόνη δικαιολογημένη απουσία μου είναι ο γιατρός;

Οι αλλαγές της ψυχικής της διάθεσης ήταν πια φανερές και ανεξέλεγκτες, το κουράγιο να παραμένει απλός θεατής στα δρώμενα την είχε εγκαταλείψει. Το γεγονός ότι έπρεπε να έχει μια καθωσπρέπει δικαιολογία για καθετί την εξόργιζε αφάνταστα.

– Γιορτή έχουμε, Χαρά.

– Χέστηκα, απάντησε εκείνη.

Σε λίγο χτύπησε το κουδούνι.

– Η Αγάπη είναι, άνοιξε. Φεύγω εγώ, συζήτησέ τα μαζί της, είπε η Ζωή βγαίνοντας.

– Τι ήθελε η μαμά; ρώτησε η Αγάπη μ' αυτό τον τόνο στη φωνή που δήλωνε κάτι μεταξύ αυστηρότητας και τυπικής έγνοιας.

– Να σας βοηθήσω για τη γιορτή, αλλά της είπα πως θα λείπω.

– Κάθε χρόνο κάποια δικαιολογία βρίσκεις. Πού θα πας πάλι;

– Δε θα σας πω, Αγάπη, τελεία και παύλα! Θα γυρίζω στους πέντε δρόμους, θα πάρω τα βουνά, ό,τι γουστάρω θα κάνω. Αφήστε μου αέρα ν' αναπνεύσω. Δεν μπορείτε να τα γνωρίζετε όλα, δε γίνεται. Μάνα και αδερφή με πνίξατε. Δεν πάει άλλο!

– Τρελή είσαι; Πώς κάνεις έτσι;

– Ναι, τρελή είμαι και πάνω απ' όλα μην απαιτείς να μάθεις τα πάντα για τη ζωή μου. Κατάλαβες;

– Δε σε καταλαβαίνω, Χαρά. Ώρες ώρες γίνεσαι σνομπαρία.

Η Χαρά κούνησε το κεφάλι απογοητευμένη διαπιστώνοντας γι' άλλη μια φορά πως ο νους της μιας δεν κατάφερε ποτέ να εφαρμόσει στο νου της άλλης.

– Ναι, είμαι σνομπ, εσύ τι ζόρι τραβάς; φώναξε φανερά εκνευρισμένη.

– Αδερφή σου είμαι, θέλω να μου τα λες όλα, είπε αυστηρά η Αγάπη.

– Στις διαταγές σας, στρατηγέ μου!

– Με δουλεύεις;

– Σώπα, καλέ! απάντησε η Χαρά ειρωνικά, ενώ την ίδια στιγμή τής γύρισε την πλάτη κι άρχισε να πλένει τα πιάτα.

Το ζεστό νερό που έπεφτε απαλά στα χέρια της χαλάρωσε το σώμα της κι ηρέμησε την ψυχή της. Εικόνες απ' τη ζωή της διαδέχονταν η μία την άλλη. Γύρισε πίσω στην εφηβεία της, στα νεανικά της χρόνια και είδε τον εαυτό της βαθιά σιωπηλό, καθώς κρατούσε στεγανά μες στην ψυχή της τα ευαίσθητα δεδομένα, τόσο τα δικά της όσο και των αγαπημένων της φίλων.

Ήρθε στο σήμερα κι αναγνώρισε πως όπως τότε, έτσι και τώρα, κάθε «εμπειρία ψυχής» ήταν για εκείνη το «ιερό μας βίωμα», που μας θέλει ολομόναχους να τα βάζουμε με τις οξυμένες μας αισθήσεις, μια να τις θεοποιούμε και μια να τις αμφισβητούμε και να τις μοιραζόμαστε μόνο σαν έρθουμε σε επαφή με κάποιους που θέλουν από καρδιάς και δίχως φόβο να βαδίσουν μαζί μας χέρι χέρι ένα δύσβατο μονοπάτι. Ένα μονοπάτι που μας βοηθά να ανακαλύψουμε πώς μπορεί κανείς να σμιλέψει, να λεπτύνει και να ομορφύνει πρωτόγονα ένστικτα και πληγές που μας σέρνουν από δω και από κει ερήμην μας.

Έτσι, η Χαρά από πεποίθηση πια αντιστεκόταν στην εσωτερική ανάγκη της Αγάπης που ζητούσε απ' την αδερφή της να ταυτίσει την ανοιχτή καρδιά με την εκ βαθέων εξομολόγηση. Η Αγάπη ένιωθε θιγμένη, γιατί νόμιζε πως η Χαρά την πετούσε έξω απ' τη ζωή της. Ίσως της ήταν δύσκολο να νιώσει πως κάθε ψυχικό βίωμα που 'ναι αβίωτο για τους άλλους, στην προσπάθειά του να μεταφερθεί, έχει γίνει ήδη ψέμα.

Η Αγάπη παρατηρούσε στοχαστική τη Χαρά κι αναρωτιόταν τι σκέφτεται. Σηκώθηκε, πήγε κοντά της και την αγκάλιασε. Η αδερφή της είδε την αγωνία στα μάτια της και πόνεσε η ψυχή της, την έσφιξε στην αγκαλιά της και της έδωσε ένα φιλί. Έτσι η Αγάπη νιώθοντας πιο άνετα συνέχισε να μιλά.

– Έλα, σταμάτα τώρα κι άκουσέ με, είναι μέρες που θέλω να σου πω κάτι.

– Για λέγε, είπε η Χαρά αδιάφορα.

– Η φίλη μου η Νίκη μού σύστησε έναν καλό νευρολόγο. Λέω να πάμε να σου δώσει κανένα αγχολυτικό.

Η Χαρά τα 'χασε. Αυτό ήταν κάτι που δεν περίμενε ν' ακούσει.

– Ρε ηλίθιο, τη Νίκη κι ένας πρωτοετής της ιατρικής θα την έπαιρνε χαμπάρι ότι χαπακώνεται. Από το απλανές βλέμμα της αγελάδας πηδάει στον πανικό.

– Ιδέα σου είναι, διαφώνησε η Αγάπη.

– Είσαι έξω απ' την πραγματικότητα ή μου φαίνεται;

– Γιατί το λες;

– Άσε τη Νίκη και πες μου: Σου φαίνομαι αγχωμένη;

– Δε φαντάζεσαι πόσο.

– Είναι πολύ απλό, δε σας αντέχω άλλο, ούτε εσάς ούτε τον τρόπο που ζείτε. Πήγαινε στο νευρολόγο και χαπακώσου εσύ. Τέλος η κουβέντα.

– Εγώ φταίω που ενδιαφέρομαι, διαμαρτυρήθηκε η Αγάπη, ενώ στη συνέχεια άρχισε να αναρωτιέται τι σημαίνουν όλες αυτές οι ερμηνείες της Χαράς. Κι αν κάτι σημαίνουν, γιατί αυτή την αφήνουν παγερά αδιάφορη;

Ασυνείδητα λυτρώθηκε, καθώς η φωνή της αδερφής της την έβγαλε από την επίπονη διαδικασία του προβληματισμού.

– Ξέρεις τι λες; Αυτό που μου προτείνεις το πιστεύεις, είσαι έτοιμη να το κάνεις για σένα. Έτοιμη έχεις τη φυγή μέσα απ' τα φάρμακα.

– Πού είναι το κακό να βοηθηθεί κανείς από την επιστήμη;

– Κακό δεν είναι, αλλά πριν φτάσει κανείς εκεί πρέπει να το παλέψει μόνος του.

– Εντάξει, δεν ήρθε κι η συντέλεια του κόσμου, απλά κάτι σκέφτηκα και σ' το είπα.

Τη Χαρά την τρέλαινε τούτη η απαίδευτη γυναίκα κι όσο διαπίστωνε πως η δύναμη της ψυχής της ήταν σχεδόν ανύπαρκτη τόσο θύμωνε για λογαριασμό της.

– Παιδί μου, η ευκολία με την οποία προτείνεις τα φάρμακα τα λέει όλα.

– Τέλος πάντων, πάω κάτω, έχουν έρθει ο Αντώνης και το παιδί, είπε η Αγάπη απογοητευμένη που η προσπάθειά της να βοηθήσει την αδερφή της πήγε στο βρόντο.

– Καλό δρόμο και να προσέχεις! φώναξε με απόγνωση η Χαρά, μπας και την προβληματίσει.

– Βαρέθηκα τις αηδίες σου, αντέδρασε εκείνη και έφυγε.

Μπήκε στο δωμάτιό της η Χαρά και κάθισε στο κρεβάτι. Στήριξε το σώμα της στα μαξιλάρια και έκλεισε τα μάτια αναζητώντας να χαλαρώσει. Φαντάστηκε τον εαυτό της, όχι σε ψυχίατρο, αυτό πήγαινε πολύ! Τον φαντάστηκε, λοιπόν, σε δερμάτινο καναπέ ψυχαναλυτή να του αραδιάζει εικόνες απ᾽ τη ζωή της, αυτός να κουνάει το κεφάλι σε ένδειξη κατανόησης και να κλείνει σε σημειώσεις την «ψυχή» της. Να του αδειάζει με ευκολία τα χαρτομάντιλα από το διπλανό τραπεζάκι και, βρεγμένα καθώς είναι αυτά, να σχηματίζουν στο πάτωμα το όρος του λευκού χαρτιού. Και μόλις το ρολόι χτυπήσει τέλος και μπει το χέρι στην τσέπη, ν᾽ αναθεματίζει την ώρα και τη στιγμή που δεν έμαθε να κρατά ημερολόγιο. Την έπιασαν τα γέλια και χαλαρωμένη πια έγειρε να κοιμηθεί. Το κουδούνι, όμως, την έβγαλε για άλλη μια φορά βίαια από το καταφύγιό της και σύρθηκε μέχρι την εξώπορτα.

– Γεια σου, θεία μου, τη χαιρέτησε βαριεστημένα ο γιος της Αγάπης.

– Καλώς τον Μανόλη μου. Τι είναι, παιδί μου;

– Βοήθεια θέλω, έχω μια εργασία στ᾽ αρχαία. Τα κερατά της μας έχει βάλει η Βασιλείου.

– Δεν τη χέζεις να πας καμιά βόλτα;

– Ποιος την ακούει την αδερφή σου;

– Καλά, κάτι θα ξέρει η μάνα σου για να φωνάζει! Για λέγε τώρα να τελειώνεις.

– Κάνε μια φραπεδιά στα γρήγορα, είπε με ύφος άντρα που δε σηκώνει αντίρρηση.

– Από τα δεκατέσσερα, ρε ηλίθιο;

– Decafé.

– Άντε, θα σου κάνω.

– Θα σου πω κάτι μεταφράσεις να μου πεις αν είναι σωστές. Λοιπόν, άκου: περιβόητος γίγνομαι σημαίνει δοξάζομαι, γίνομαι ξακουστός.

– Την έβαψες στη ζωή σου αν προσδοκάς σε δόξες, δήλωσε πολύ σοβαρά η Χαρά.

– Το κείμενο το λέει, ρε θεία.

– Κι εγώ μεταφράζω για σένα.

– Πες μου αν είναι σωστό.

– Σωστό είναι, προχώρα.

– Υπερέχω τινός τινί σημαίνει είμαι ανώτερος από κάποιον σε κάτι.

– Εδώ να δεις τι θα γίνει αν το πιστέψεις.

– Τι θα γίνει;

– Θα λέω πως έχω ηλίθιο ανιψιό.

Ο Μανόλης έβαλε τα γέλια.

– Φθονώ τινί και απαρέμφατο σημαίνει αρνούμαι σε κάποιον να...

– Έτσι μπράβο, αυτό είναι. Ν' αρνείσαι να σου χαλάνε τη ζωή. Είτε αυτός είναι φίλος είτε δεσμός σου ή η μάνα σου κι ο πατέρας σου. Αυτό κράτα, λοιπόν, για σήμερα: το φθονώ τινί και απαρέμφατο... Τέλος, τα ξέρεις. Κόψε τις ανασφάλειες.

– Θα βάλει τεστ, ρε γαμώτο, επέμεινε τρομαγμένος ο ανιψιός.

– Ε, και τι φοβάσαι; Μήπως χαλάσεις το δεκαοχτώ;

Η Χαρά παρατήρησε ότι ο Μανόλης φλεγόταν από ένα ιδιαίτερο φιλότιμο για μάθηση, που φάνταζε σαν δανεικό πάνω του. Αναρωτήθηκε πώς θα είναι άραγε όταν θα μεγαλώσει. Θα περισώσει τίποτα από την ψυχή του ή θα βγει σακατεμένος; Η καρδιά της καιγόταν, το πονούσε αυτό το παιδί καθώς το έβλεπε να αντικαθιστά την εφηβική τρέλα με μια ενήλικη συνέπεια. Παρ' όλα αυτά, όση ώρα τον άκουγε, της δημιουργούνταν όλο και περισσότερο η αίσθηση πως πρόκειται για γερό κύτταρο. Έδειχνε να δραπετεύει μέσα από το διάβασμα αποζητώντας να βυθιστεί σε χειμερία νάρκη μέχρι να περάσουν τα δύσκολα.

– Φεύγω, έχεις δίκιο, τα ξέρω, άδικα ανησυχώ. Ευχαριστώ για τον καφέ και... μεταξύ μας.

– Άντε, κοπάνα τη! του σφύριξε η Χαρά συνωμοτικά.

Σε λίγο κατέβηκε στην Αγάπη, που τη ζητούσε επίμονα. Μπαίνοντας στο διαμέρισμα ένιωσε την ένταση της. Η αδερφή της πηγαινοερχόταν πάνω κάτω μεταξύ καθιστικού και κουζίνας. Το κεφάλι της σκυφτό, το βήμα της άρρυθμο.

– Για πες, τι με θέλεις;

– Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί δε μου φτάνουν οι πιατέλες. Το κρέας και το σουφλέ πού θα τα βάλω;

– Ξέρεις πόσες μέρες έχουμε ακόμα για τη γιορτή; Τι σ' έπιασε βραδιάτικα;

– Τα θέλω όλα τακτοποιημένα, δικαιολογήθηκε η Αγάπη, ενώ άρχισε ήδη να κλείνεται για άλλη μια φορά στο βαθύ της πρωτόκολλο.

– Βάλε τάξη μέσα σου και τ' άλλα θα 'ρθουν μόνα τους.

– Άσε τις αηδίες τώρα και έλα να δούμε τι θα φτιάξουμε.

– Πόσα άτομα είναι;

– Οι γνωστοί που έρχονται κάθε χρόνο, Χαρά, κάπου είκοσι χωρίς εμάς.

– Το γνωστό κοινωνικό τσίρκο, δηλαδή, όπου ο καθένας θα κάνει το νούμερό του!

– Άρχισες πάλι;

– Άσε εμένα και λέγε. Πόσοι τελικά θα 'ναι;

– Περίπου είκοσι, κι οχτώ εμείς, είκοσι οχτώ.

– Πρόσεχε, γιατί στους τριάντα έναν καίγεσαι.

– Άσε τις βλακείες και πάρε χαρτί να γράφεις αυτά που θυμάμαι. Πρέπει να ψωνίσω, πέρασαν οι μέρες.

– Αδερφούλα μου, σ' αγαπώ πολύ, αλλά αγάπη δε σημαίνει ότι πρέπει να συμφωνώ μαζί σου. Είμαι πολύ κουρασμένη, πάω να την πέσω αραχτή για διάβασμα και κάνε ό,τι νομίζεις για τη γιορτή.

– Ωραία αδερφή είσαι! Εγώ πάντα δε σε βοηθάω; ξέσπασε η Αγάπη κλαίγοντας.

– Κατάλαβέ με, είναι πάνω από τις δυνάμεις μου αυτό που μου ζητάς.

Η Αγάπη ένιωσε αδικία, η αδικία συνδέθηκε με τον πόνο κι ο πόνος με το παράπονο κι όλα αυτά μαζί φρενάριζαν τη διαδικασία της ενηλικίωσής της. Η Χαρά έβλεπε τις συναισθηματικές εξαρτήσεις της αδερφής της και πονούσε η ψυχή της καθώς την ένιωθε να μπαίνει όλο και πιο πολύ στο ρόλο του θύματος, έχοντας ανάγκη ολοένα και περισσότερο τον έπαινο. Κι αυτό ήταν σαν να μην έχει τελειωμό, στη συνέχεια ξεφύτρωναν ένα ένα τα παράπονα για κούραση, μια περιττή κατάσταση, ένας ασυνείδητος εμπαιγμός που φόρτωσε στον εαυτό της μέσα σε μια στιγμή κατά την οποία –ασυνείδητα πάλι– αποφάσισε να υποδυθεί το συγκεκριμένο ρόλο.

Απογοητευμένη από τη Χαρά, η Αγάπη πήγε στη μάνα τους.

– Έλα να δούμε τι θα κάνουμε οι δυο μας. Της έχει σαλέψει εντελώς της κόρης σου, εδώ ο κόσμος χάνεται κι αυτή το χαβά της.

Ο πατέρας της τις άκουγε χωρίς να σηκώσει το βλέμμα από την εφημερίδα. Αλύγιστος, ανθεκτικός κι απόμακρος παρακολουθούσε σαν ξένος όσα εκτυλίσσονταν και μιλούσε μόνο όταν επρόκειτο να κάνει ματ στη σκακιέρα της οικογένειας. Η κουβέντα μεταξύ μάνας και κόρης είχε ανάψει κι έτσι ο Ορέστης αποφάσισε να μπει στο παιχνίδι.

– Τι μου λέει η μητέρα σου για τη Χαρά, είναι λίγο νευρική αυτό τον καιρό; ρώτησε την Αγάπη αδιάφορα, κάνοντάς της την τιμή όμως ν' ανασηκώσει το βλέμμα του και να την κοιτάξει μέσα από τα πρεσβυωπικά γυαλιά του.

– Τι νευρική, ρε πατέρα; Θεότρελη είναι, να το ξέρεις. Αλίμονο στον Γρηγόρη και στη μικρή!

Ένα «μμμ» σαν βέλασμα ακούστηκε από τον Ορέστη, που βολεύτηκε πιο βαθιά στην πολυθρόνα του.

– Κατά φωνή, είπε σε λίγο κι έβγαλε τα γυαλιά του. Ο Γρηγόρης παρκάρει. Άνοιξε και πες του πως τον θέλω πριν ανέβει πάνω, ζήτησε με επιβλητική φωνή.

– Καλά, φεύγω εγώ, πέστε τα εσείς, είπε η Αγάπη.

– Τι έγινε, γαμπρέ; Τρέχει κάτι με τη Χαρά;

Έκανε την ερώτηση με το γνώριμο παγερό του ύφος, παρ' όλα αυτά όμως το σώμα του δήλωνε μια κρυφή ανησυχία για το παιδί του, που η ανικανότητά του να την εκδηλώσει άφηνε στο πρόσωπό του την αίσθηση μιας νοσηρότητας. Ο Γρηγόρης ένιωσε πως πρέπει να βάλει τα πράγματα σε τάξη.

– Πατέρα, νομίζω πως δίνετε μεγαλύτερες διαστάσεις στην κα-

τάσταση. Είναι λίγο ανήσυχη, είναι λίγο διαφορετική, αρκετές φορές και μελαγχολική, αλλά είναι δικό της θέμα.

– Αδιάφορος ακούγεσαι, Γρηγόρη, παρατήρησε ο Ορέστης θυμωμένος καθώς δε βρήκε ανταπόκριση.

– Όχι, δεν είμαι αδιάφορος, απαιτώ όμως να σταματήσετε να την ταΐζετε με το ζόρι. Αν χρειαστεί βοήθεια, θα τη ζητήσει. Ας μη γινόμαστε όλοι σωτήρες της, γιατί εν τέλει μόνο για τον εαυτό μας το κάνουμε.

Ο τόνος της φωνής του δήλωνε πως έκανε φιλότιμες προσπάθειες να κρατήσει τις ισορροπίες.

– Λαθεύεις και πάλι, Γρηγόρη, σε ομιχλώδες τοπίο σε βάζει η Χαρά κι εσύ συνεχίζεις να της κάνεις τα κέφια.

Καθώς ανέφερε το όνομά της, στο πρόσωπό του ζωγραφίστηκε μια γκριμάτσα που έδειχνε πόσο την υποτιμούσε. Μια γκριμάτσα που δεν είχε στόχο μόνο την κόρη του αλλά κάθε ανυπότακτο θηλυκό οποιασδήποτε γενιάς. Ο Γρηγόρης δεν μπορούσε να μπει στη λογική του πεθερού του. Ίσως ο ίδιος να ήταν φυλακισμένος σε άλλες ιδέες, αλλά η εγγενής του ευγένεια τον έφερνε αντιμέτωπο με τη συμπεριφορά του Ορέστη.

– Θα τα πούμε άλλη στιγμή, τώρα είμαι κουρασμένος. Αν μείνω λίγο ακόμα, θα παρεξηγηθούμε, πατέρα.

– Σε νιώθω, γιατί δεν έχεις ιδέα από γυναίκες, κακομοίρη μου! Σου πήρε τον αέρα απ' την αρχή η κόρη μου, δήλωσε με εκείνο το χαμόγελο της αντρικής εξουσίας που επιδιώκει να 'χει πάντα τον τελευταίο λόγο.

– Σε μεγάλη εκτίμηση έχετε τα παιδιά σας. Καληνύχτα, φώναξε ο Γρηγόρης θυμωμένος κι ανέβηκε στο σπίτι έτοιμος ν' αρπαχτεί με τη Χαρά.

– Καλά, δεν έχεις το Θεό σου! Πάρε ένα τηλέφωνο σ' αυτό το

ρημάδι το κινητό κι ενημέρωσε ότι δε θα πας για δουλειά. Σαν ηλίθιος έμεινα.

– Πήγες κάτω και σε φόρτωσε ο πατέρας μου;

– Σιγά μην πάρω στα σοβαρά τα λόγια του.

– Όχι σιγά! Έχει τον τρόπο του αυτός να σου ξυπνά τον αφέντη μέσα σου.

– Έλα τώρα, τα παραλές για τον πατέρα σου. Εγώ για το σχολείο μιλάω.

Η Χαρά για άλλη μια φορά αναγνώρισε την καλοσύνη του Γρηγόρη. Γνώριμη τακτική του ήταν να ρίχνει νερό στο κρασί κι όχι λάδι στη φωτιά, κι εκείνη είχε πια πειστεί πως οι καλοσυνάτοι άνθρωποι δεν είναι κομπλεξικοί. Οι πληγές τους ανήκουν σ' αυτούς και δεν τις σκορπούν από δω και από κει, σαν κακομαθημένα, ασυνεννόητα παιδιά, που λειτουργούν λες κι η ζωή τούς χρωστάει.

– Μη δίνεις τόση σημασία στην εικόνα σου, γράφ' τους όπως κι εγώ.

Ο Γρηγόρης δεν μπορούσε ν' αποσυνδεθεί απ' τη σοβαροφάνεια, κουβαλούσε έντονα στοιχεία καθωσπρεπισμού που τον παίδευαν.

– Χαρά μου, δε γίνεται να τους γράψω, δε μου το επιτρέπει η θέση μου.

– Αμάν αυτός ο καθωσπρεπισμός σας, κύριε γυμνασιάρχα!

– Έλα, άσε το δούλεμα, πάω να διαβάσω τ' αθλητικά.

– Θυμήθηκες να φέρεις φαγητό; ρώτησε εκνευρισμένη εκείνη.

– Όχι, ρε γαμώτο, τι τρώμε τώρα;

– Τον Ροναλντίνιο στη σούβλα, απάντησε απότομα η Χαρά.

– Δε φτιάχνεις τάκα τάκα μια μακαρονάδα;

– Όχι, φώναξε νευριασμένη και πέταξε στο πάτωμα μια πετσέτα που κρατούσε.

– Γιατί, ρε συ; ρώτησε εκείνος γελώντας.

Αυτό το γέλιο την πήγε χρόνια πίσω. Σε κλάσματα δευτερολέπτου λειτούργησαν τα εξαρτημένα αντανακλαστικά και το συνέδεσε με το περιφρονητικό γέλιο του πατέρα της – καμία σχέση βέβαια. Όμως, όπως και να 'χε, τον πήρε και τον σήκωσε τον Γρηγόρη.

– Γιατί φωνάζεις, μωρό μου;

– Την εφημερίδα τη θυμήθηκες. Εμένα, που δεν κάνω κέφι να επαναλαμβάνω τα ίδια και τα ίδια κάθε μέρα, μ' έγραψες.

Η Χαρά παρατηρούσε τον Γρηγόρη που, ενώ της μιλούσε, έριχνε και μια κλεφτή ματιά στην εφημερίδα, κι αναρωτιόταν τι διάβολο παίζει με τους άντρες και τα αθλητικά. Αμέσως μετά την έπιασε νευρικό γέλιο στη σκέψη πως παίρνει φωτιά η φαντασία τους και ονειρεύονται τον εαυτό τους εν είδει παιδαρά στο γήπεδο.

«Δεν εξηγείται αλλιώς», μονολόγησε και περίμενε με ανυπομονησία την απολογία του.

– Δε σ' έγραψα, Χαρά, το ξέχασα, αυτό είναι όλο.

– Τουλάχιστον κοίτα με όταν μιλάς, έχεις χρόνο για την κωλοφυλλάδα. Πάω να πάρω φαγητό.

– Μπράβο, καρδιά μου.

– Μπράβο λένε στα γαϊδούρια, στους ανθρώπους λένε ευχαριστώ.

– Ευχαριστώ, καρδούλα μου, αλλά μου τσακίζεις τα νεύρα. Σου έχω πει ποτέ ότι είσαι υποχρεωμένη να κάνεις ό,τι κάνεις, ρε γαμώτο; Γιατί τα βάζεις μαζί μου;

– Δεν τα βάζω μαζί σου, ούτε νιώθω υποχρεωμένη να κάνω ό,τι κάνω. Δεν ξέρω, δεν ξέρω τι θέλω. Το μόνο που ξέρω είναι ότι δε θέλω να ζω άλλο έτσι, ούρλιαξε η Χαρά.

– Πώς έτσι, ρε παιδί μου; ρώτησε ο Γρηγόρης χαμηλόφωνα, ενώ το ένστικτο της αυτοσυντήρησης τον οδήγησε να κοιτάξει

κρυφά αν η Χαρά κρατούσε κάτι βαρύ που θα μπορούσε να τον στείλει αδιάβαστο.

– Τι θα πει πώς έτσι, Γρηγόρη; Θέλω ακεραιότητα στη ζωή μου. Όταν είσαι ακέραιος, είσαι κι έντιμος τόσο με τον εαυτό σου όσο και με τους άλλους, εξήγησε εκείνη.

Ο θυμός της είχε καταλαγιάσει πια και έτσι ξέσπασε σε απαρηγόρητο κλάμα.

– Είσαι εντελώς χαζό, μωρό μου; Είσαι ακέραιο άτομο.

– Δεν είμαι, Γρηγόρη. Άλλα λέω, άλλα σκέφτομαι κι άλλα κάνω.

– Βουτάς στα βαθιά, Χαρούλα, και θα πονέσεις. Τι σκατά ψάχνεσαι, ρε παιδί μου; απόρησε γεμάτος ανησυχία.

– Αυτός ο πόνος κάπου σε πάει, Γρηγόρη, δήλωσε εκείνη πολύ σοβαρά.

– Τι να σου πω, κοριτσάκι μου. Μακάρι ν᾽ αντέξεις.

– Δεν κάνω πίσω, αποκρίθηκε εκείνη με τρυφερότητα.

– Σε κατανοώ, αλλά ώρες ώρες με βγάζεις απ᾽ τη ρότα μου, είπε ο Γρηγόρης με ύφος απολογητικό.

Μία ώρα μετά, η Χαρά βγήκε ν᾽ αγοράσει φαγητό. Περπατούσε χωμένη στη μοναχικότητά της, ενώ ψιλή, σιγανή βροχή έπεφτε πάνω της. Όλα γύρω ήταν βυθισμένα σε μια βαθιά ησυχία. Έντρομη ένιωσε πως δεν ήταν έτοιμη για τόση σιωπή. Την έκανε να κοιτά αδιάκοπα μέσα της κι αυτό κάποιες φορές ήταν ιδιαίτερα οδυνηρό.

Παραμονή του αγίου Αντωνίου, η Αγάπη έφυγε νωρίτερα από τη δουλειά και πριν γυρίσει στο σπίτι πέρασε απ᾽ το κομμωτήριο.

– Θέλω τρία χτενίσματα γι᾽ αύριο, Μαρία. Να είναι αργά, λίγο πριν κλείσεις, ζήτησε αγχωμένη.

– Τα έχω κρατήσει, Αγάπη, είναι δυνατό να σας ξεχνούσα; Έξι, έξι και μισή και επτά· κανονίστε τα μεταξύ σας, είπε η κομμώτρια.

Η Αγάπη την ευχαρίστησε ικανοποιημένη.

Λίγο αργότερα μπήκε στο σπίτι της μάνας της, πήρε μια βαθιά ανάσα και ακούμπησε στο τραπέζι της κουζίνας τα τελευταία απαραίτητα ψώνια για τη γιορτή.

– Έκλεισα τα χτενίσματα γι' αύριο, πήρα τα κεριά για το τραπέζι και σου έφερα τα υλικά για το σουφλέ.

– Ρώτησες την αδερφή σου που της έκλεισες ραντεβού; Μπορεί να μη θέλει να χτενιστεί.

– Ο Χριστός και η Παναγία, ρε μάνα, γιορτή έχουμε! φώναξε εκείνη και μεμιάς πέταξε θυμωμένη τη ζακέτα της στην καρέκλα.

– Ρώτησέ τη, ας μην κρατάμε άσκοπα το ραντεβού. Η Μαρία θα πνίγεται αύριο, κορίτσι μου!

– Καλά, έτσι κι αλλιώς θ' ανέβω πάνω τώρα.

Καθώς ανέβαινε τη σκάλα, έκανε πρόβα στα λόγια της. Μπήκε μέσα και έκανε με ακρίβεια την ανακοίνωσή της.

– Χαρά, σου έκλεισα χτένισμα γι' αύριο, έξι η ώρα θα είσαι στο κομμωτήριο.

– Δεν ξέρω αν θα προλάβω, είπε αδιάφορα εκείνη.

– Τι έχεις, ρε γαμώτο, να κάνεις; Σάββατο είναι.

– Το μεσημέρι θα βγω με κάποιους φίλους για φαγητό και δεν ξέρω τι ώρα θα ξεμπερδέψω.

– Με ποιους, καλέ; ρώτησε απορημένη η Αγάπη.

– Δεν τους ξέρεις.

– Καλά, πού τους γνώρισες, ρε Χαρά; Ο Γρηγόρης τούς ξέρει; επέμεινε ανήσυχη.

Η ανησυχία της είχε να κάνει με κάποιο φανταστικό εραστή της αδερφής της, που θα χαλούσε την ησυχία του σπιτιού τους. Ποιου σπιτιού δηλαδή; Οίκος ανοχής είχε καταντήσει μ' όλες αυτές τις άθλιες κοινωνικές σχέσεις. Η Χαρά αναγνώρισε στα μάτια της αδερφής της το φόβο του συζύγου.

Ξαφνικά σκέφτηκε πως κάπως έτσι περνάμε εμείς οι «φεμινίστριες» τη ζωή μας και νομίζουμε πως κάνουμε κάτι φοβερό. Δηλώνουμε ευθαρσώς τις επιθυμίες μας, κάνουμε πράξη τα καπρίτσια μας πιστεύοντας πως έχουμε βγάλει το φόβο του αφέντη από μέσα μας· ένα φόβο που υποβόσκει αιώνες τώρα σε χιλιάδες γυναικείες ψυχές. Κι η αθλιότητα στη σχέση βράζει και κανείς δεν τολμά να δηλώσει φανερά τα αισθήματά του, σχέσεις που η ανεντιμότητά τους κορυφώνεται μέρα με τη μέρα, χρόνο με το χρόνο.

Σε λίγο, μόλις η Αγάπη ξανάκανε την ίδια ερώτηση, της απάντησε θυμωμένη.

– Τι θα πει πού τους γνώρισα; Σ έναν οίκο ανοχής. Όσο για τον Γρηγόρη δεν είναι τόσο περίεργος όσο εσύ.

– Άσε τις αηδίες, Χαρά. Λοιπόν, τρεις να συναντηθείτε, μέχρι τις τέσσερις να φάτε, άντε τέσσερις και μισή, πέντε θα είσαι στο σπίτι. Άνετα προλαβαίνεις.

– Ξέχασες κι ένα δίωρο για το σεξ. Από κει δεν μπορώ να κάνω σκόντο.

– Κόψε τις αηδίες, αυτά είναι εφηβική ανωριμότητα. Μπορεί να σε περνάω τρία χρόνια, αλλά από τα είκοσι πέντε μου ξέρω τι θέλω.

«Αχ, Αγάπη, από μικρή νόμιζες πως ήσουν υποχρεωμένη να ξέρεις», αναλογίστηκε με θλίψη η αδερφή της.

Σε λίγη ώρα η Αγάπη άνοιξε αδιάφορα την ντουλάπα της Χαράς και στάθηκε μπροστά στα κρεμασμένα ρούχα, ενώ η αγωνία της είχε κορυφωθεί.

– Τι θα φορέσεις; ρώτησε την αδερφή της.

– Θα δω αύριο.

– Όχι πάλι το μαύρο, το έχουν δει όλοι, βάλε το καφέ, σου πάει πολύ.

– Ωραία ιδέα, θα ταιριάζει με τη σκατένια μου διάθεση.

– Γιατί να μην έχεις καλή διάθεση;

– Γιατί θα με φτιάξουν οι σκατόφατσες που επιεικώς ίσα που θα μειδιάσουν.

– Σοβαροί άνθρωποι είναι όλοι. Τι θες; Να κακαρίζουν σαν τις κότες;

– Σκεβρωμένοι είναι, όχι σοβαροί. Το γέλιο είναι αμαρτία και κατάρα γι' αυτούς. Λίγο ακόμα και θα την αρπάξεις τη θλιψάρα σου μαζί τους.

– Άσε με, φεύγω τώρα. Ν' ανέβουμε το βράδυ σ' εσάς; Λέω να παραγγείλουμε κάτι, δε θέλω να λερώσω την κουζίνα.

– Κάνε ό,τι θες, πήγαινε όμως να ξεκουραστείς λίγο.

Όταν η Αγάπη έφυγε, για άλλη μια φορά η Χαρά έβαλε τα κλάματα. Μόνο που τώρα δεν ήξερε αν έκλαιγε για την ίδια ή για την αδερφή της.

Την επομένη το απόγευμα βγήκε για φαγητό με την παρέα της, η ώρα περνούσε και η Αγάπη τής είχε κάνει τρεις κλήσεις στο κινητό.

– Πού είσαι, ρε παιδί μου, έξι έχει πάει. Για τ' όνομα του Θεού, δε χόρτασες κουβέντα;

– Θ' αργήσω, αλλά θα 'ρθω, σταμάτα να μου τηλεφωνείς. Συζητώ και με διακόπτεις κάθε τρεις και λίγο.

– Κομμωτήριο δε θα πας;

– Όχι.

– Γιατί, ρε γαμώτο! Θέλω να 'σαι όμορφη το βράδυ.

– Κλείσε κι άσε την γκρίνια. Μου μεταφέρεις την αγωνία σου και μ' έχεις τελειώσει.

– Μαζέψου όμως, ούτε μπάνιο δε θα προλάβεις να κάνεις.

Η Χαρά ένιωθε σχεδόν ανυπεράσπιστη από τη συνεχή πίεση της Αγάπης και τηλεφώνησε στον Γρηγόρη.

– Πάρε την Ελπίδα και κατεβείτε κατά τις εννιά, μπας και σας δει και ηρεμήσει. Δεν την αντέχω άλλο, μ' έχει πρήξει.

Εκείνος έβγαλε έναν αναστεναγμό, καθώς κατάλαβε την απελπισία της, και έκανε νόημα στην Ελπίδα να ετοιμαστεί.

– Οχ, ρε Χαρά, τι φταίω εγώ ο μαλάκας να πληρώνω τις κόντρες σας; Τέλος πάντων, έλα με την ησυχία σου, πρόσθεσε μετανιωμένος. Πάρε όμως τη μικρή που σε θέλει.

Η Ελπίδα πήρε το ακουστικό και έβγαλε τη Χαρά απ' τις σκέψεις της.

– Μαμά, να βάλω την άσπρη μπλούζα σου;

– Κάνε ό,τι θέλεις, παιδί μου.

– Θ' αργήσεις πολύ; Η θεία έχει πάρει δέκα τηλέφωνα.

– Ανησυχεί, όμως της έχω εξηγήσει ότι θ' αργήσω. Εσύ μη δίνεις σημασία.

– Μου τα 'χει πρήξει, καλέ μαμά, κάθε μισή ώρα με ρωτάει: «Δεν ήρθε η μάνα σου ακόμα;».

– Είναι δικό της το πρόβλημα, Ελπίδα μου, μην ασχολείσαι, τελεία και παύλα.

– Για σένα το λέω, καλέ μαμά.

– Το ξέρω, μωρό μου, αλλά σου δημιουργεί ενοχές μ' αυτό που κάνει. Λοιπόν, έληξε.

– Εντάξει, κατάλαβα, θα τα πούμε στη θεία.

Τη στιγμή που έκλεινε το τηλέφωνο η Χαρά, η συζήτηση στην παρέα της είχε ανάψει. Αφορμή στάθηκαν οι ενοχές, που μέσα απ' αυτές κοινωνία και θρησκεία χειρίζονται τους ανθρώπους με τον πιο δυσδιάκριτο τρόπο.

Το βράδυ, σαν έφτασε στην εξώπορτα του σπιτιού, έριξε μια γρήγορη ματιά στον εαυτό της. Το τζιν της, το λευκό της πουκάμισο και το μπλε σακάκι της φάνταζαν μια χαρά στα μάτια της. Ανέβηκε στο σπίτι της αδερφής της και χτύπησε το κουδούνι. Εκείνη άνοιξε την πόρτα και έμεινε έκπληκτη.

– Γιατί μου το κάνεις αυτό; Έχουν έρθει οι κουμπάροι μου,

πήγαινε άλλαξε πριν σε δουν, σαν το φτωχό συγγενή είσαι. Άσε που ρωτάνε και ξαναρωτάνε γιατί άργησες.

Η Χαρά δεν μπόρεσε να συγκρατηθεί, η πίεση που είχε δεχτεί απ' το απόγευμα ήταν πολύ μεγάλη.

– Τι λες, καλέ! Το μόνο που τους νοιάζει είναι να βάλω κανένα βαθμό στην κόρη τους. Άντε, μάθε να βλέπεις γύρω σου. Λοιπόν, εγώ δεν αλλάζω. Να μπω ή να φύγω; Λέγε!

– Πέρασε, άλλωστε από μικρή ήσουν ανισόρροπη. Τώρα όμως έχεις παραγίνει, έχεις αρχίσει να μη σέβεσαι τίποτα.

– Καλά, στην επόμενη ζωή σου θα μάθεις τι είναι σεβασμός, ψιθύρισε η Χαρά απελπισμένη.

– Έλα, ρε συ, μια αδερφή έχω. Μπορώ να της συγχωρέσω τα πάντα.

– Θεέ μου, τι μεγαλοψυχία!

Με το που μπήκε στο σπίτι η Χαρά, το πρώτο αρνητικό σχόλιο το άκουσε από τον Αντώνη.

– Καλώς την πριγκίπισσα! είπε δυνατά και συνέχισε το ίδιο μεγαλόφωνα με σκοπό να την εκθέσει. Σκεφτόμουν τη δυστυχία του μπατζανάκη μου κι απορώ πως δε σ' έχει χωρίσει ακόμα!

Η Χαρά χαιρέτησε φιλικά όσους ήξερε και όσους δεν ήξερε και μετά έσκυψε και μίλησε χαμηλόφωνα στο γαμπρό της.

– Θα 'θελες πολύ να πας με μια πριγκίπισσα, αλλά δεν ταιριάζεις στα γούστα μου. Άλλωστε αντιπροσωπεύεις ό,τι πιο ξενέρωτο αρσενικό υπάρχει σε τούτη τη γη.

Ο Αντώνης έμεινε άφωνος, δεν πίστευε στ' αφτιά του. Ο Ορέστης είχε χαθεί μέσα στην πολυθρόνα του, μύγα μπροστά στην πληθωρική και γλυκιά Ζωή, αλλά σαρκαστικός σε μέγεθος ελέφαντα.

– Πού ήσουν, κόρη; ρώτησε με ανακριτικό ύφος.

– Βόλτα.

– Δεν είχες ενημερωθεί για την οικογενειακή μας συνεύρεση;

– Δεν είναι οικογενειακή συνεύρεση, οικογενειακή συνουσία είναι, απάντησε εκείνη θυμωμένη.

– Ξεχνάς πως δεν αρμόζει σε εκπαιδευτικό αυτή η αργκό;

– Μάλλον έχεις δίκιο, μπαμπά μου, στο εξής θα έρχεστε σε συνουσία μαζί μου μόνο σε καθαρεύουσα!

Κάτι σαν μέγκενη γράπωσε το στομάχι του Ορέστη.

– Κρίμα, ρε Χαρά, που είσαι και φιλόλογος, της είπε υποτιμητικά.

– Τι θες να πεις, πατέρα;

– Αν δεν αποτελεί παράδειγμα μια φιλόλογος με το πώς χρησιμοποιεί το λόγο, τότε τι περιμένουμε απ' τα παιδιά;

– «Γαία πυρί μιχθήτω», πατέρα, και παράτα με ήσυχη. Συνεννοηθήκαμε;

– Θεέ μου, διγλωσσία! Αρχαία ελληνικά με πεζοδρόμιο.

– Ναι, έτσι είμαι εγώ, δίγλωσση, μόνο που προτιμώ τα αρχαία ελληνικά απ' τη νεκρή σου καθαρεύουσα. Αυτή μπορείς να τη μιλάς με τους μισοζώντανους λόγιους που συναναστρέφεσαι.

Ο Ορέστης δεν μπόρεσε να τα βγάλει πέρα μαζί της, την κοίταξε με το γνωστό περιφρονητικό του βλέμμα, ενώ ταυτόχρονα χάρισε ένα πλατύ χαμόγελο στη μεγάλη του κόρη.

– Η προσωποποίηση της καλής οικοδέσποινας. Μπράβο, παιδί μου, με κάνεις περήφανο.

Η Χαρά κοίταξε με έκπληξη την αδερφή της να μπαίνει στο παιχνίδι του αντλώντας ευχαρίστηση από την κολακεία.

Ο Αντώνης έβραζε από θυμό για τη Χαρά, ένα θυμό που είχε σαν στάμπα κολλήσει στα σφιγμένα του χείλη και στο βλοσυρό του βλέμμα. Περίμενε την ευκαιρία να ξεσπάσει, οι δε κουμπάροι του δεν άργησαν ν' ανοίξουν την πολυπόθητη συζήτηση με τη Χαρά.

– Καλά, ρε Χαρά, χρόνος δεν περνάει από πάνω σου!

Η Γιάννα ξεκίνησε τη διαπραγμάτευση κι ο Περικλής, ο ακόλουθός της και κατά τύχη άντρας της, ακολουθούσε στον ίδιο τόνο.

– Ναι, ναι, συμφωνώ, πάντα όμορφη η Χαρούλα!

«Άντε και στο παρασύνθημα», σκέφτηκε εκείνη.

– Τώρα που σε είδα, Χαρά, σκέφτηκα μήπως θα μπορούσες να μιλήσεις στον μαθηματικό της Ελενίτσας μου.

– Δεν είμαστε τσακωμένοι, μιλάμε!

– Δε με κατάλαβες. Να, ξέρεις, με σαράντα πυρετό πήγε να γράψει τεστ.

– Κι έψησε και την κόλλα! συνέχισε το χιούμορ η Χαρά.

– Πώς να γράψει το μωρό μου; Της είπα να μην πάει, αλλά ξέρεις τώρα την Ελενίτσα μου, τύπος κι υπογραμμός!

– Θα κάνω ό,τι μπορώ, τη διαβεβαίωσε μην αντέχοντας ούτε λέξη ν' ακούσει παραπάνω.

– Αν μπορούσες βέβαια, καλό θα ήταν να έλεγες κάτι και στη φιλόλογο.

– Πάλι πυρετό στ' αρχαία;

– Όχι! Ήταν τότε που 'χα τη μαμά μου στο νοσοκομείο. Έπαθε σοκ το μωρό μου, ξέρεις πόσο αγαπάει τη γιαγιά της!

– Κάτι άλλο; ρώτησε βαριεστημένα η Χαρά.

– Ε, αφού θα μπεις στον κόπο, κάνε κάτι και στην ιστορία.

– Κατάλαβα, κατάλαβα, θα δω τη βαθμολογία της και θα κάνω ό,τι μπορώ.

Ο Γρηγόρης έσκυψε στ' αφτί της γυναίκας του.

– Κάνε κάτι γι' αυτό το μικρό, Χαρά, δυστυχισμένο φαίνεται.

Εκείνη κούνησε το κεφάλι λυπημένα.

– Αν είχε ισορροπημένους γονείς, δε θα το έκανα.

– Γιατί;

– Κάτι έχει να μάθει κι αυτό το παιδάκι απ' την αναποδιά. Νομίζεις ότι το βοηθάμε με την παρέμβαση;

– Δε σε καταλαβαίνω, είπε ο Γρηγόρης.

– Είναι γιατί έχεις βαρυστομαχιάσει.

– Αμάν πια το χιούμορ σου! διαμαρτυρήθηκε εκείνος ενοχλημένος.

Η Χαρά παρατήρησε το δειλό και τρομαγμένο παιδί, που καθετί πάνω του ήταν ασύμβατο με την ηλικία του. «Τι φταις κι εσύ, Ελενίτσα μου; Σ' αυτούς τους γονείς βρήκες να πέσεις; Τι σκατά κάρμα ξεπληρώνεις;» αναλογίστηκε και χαμογέλασε.

Ο Αντώνης, στη σκέψη της επόμενης ερώτησής του, μειδίασε σαρκαστικά.

– Περικλή, συγγνώμη που θα επέμβω, αλλά είστε απαράδεκτοι. Δύο δικηγόροι κι έχετε το παιδί σας σε δημόσιο σχολείο; Τι είστε; Χαμηλόμισθοι καθηγητές;

– Γιατί, Αντώνη, εσύ πού στέλνεις το παιδί σου; ρώτησε θυμωμένη η Γιάννα.

– Την εμπειρία από τα λάθη μου σας λέω. Του χρόνου στο λύκειο θα τον στείλω σε ιδιωτικό. Είναι ντροπή, δεν το επιτρέπει η κοινωνική μας θέση.

– Δεν έχουμε την τσέπη σου, Αντώνη, εσύ ιδιοτεύεις και τα 'χεις οικονομήσει, αποκρίθηκε θιγμένος ο Περικλής.

Η ματιά του Αντώνη έκρυβε θυμό και τα σφιγμένα του χείλη βία. Η Χαρά τρόμαξε καθώς αντιλήφθηκε πως αυτή την ψυχολογική βία φοβάται η αδερφή της, γι' αυτό δεν μπορεί να την εξηγήσει λογικά. Αυτή τη βία, που είναι πιο ισχυρή απ' τις πράξεις, την εκτοξεύει σε ριπές πάνω της κι εκείνη τρέμει κάθε φορά που βλέπει το μικρό τέρας να γεννιέται στο πρόσωπό του. Στη συνέχεια σιωπά και υποτάσσεται προκειμένου να μην τον ερεθίσει.

Αναρωτήθηκε πού μπορεί να την οικονόμησε τόση βία ο γα-

μπρός της κι έπειτα μια αίσθηση συμπόνιας άρχισε να ξεπηδά μέσα της από το πουθενά, τόσο αναπάντεχη, που ξαφνιάστηκε κι η ίδια.

Παρ' όλη την κατανόησή της δεν μπόρεσε να συγκρατηθεί. Σε λίγο έσκυψε προς τον πατέρα της και του μίλησε ψιθυριστά.

– Ρόμπα σ' έχει κάνει ο ηλίθιος ο γαμπρός σου και δε μιλάς. Όλο κάτι βρίσκει και σε προσβάλλει διαρκώς με το γάντι.

– Ιδέα σου είναι, είπε εκείνος αδιάφορα.

– Τι ιδέα μου, τον φοβάσαι μη σου αφήσει την κόρη και φύγει. Σε λίγο θα του φιλήσεις και τα χέρια. Πού είναι αυτή η αξιοπρέπεια που λες ότι έχεις;

– Χαρά, κλείσε το στόμα σου και ασχολήσου με την οικογένειά σου. Χιούμορ κάνει ο Αντώνης και στο κάτω κάτω η αδερφή σου δεν είναι τίποτα μπροστά σ' αυτόν.

Η Χαρά δεν άντεχε να σπαταλήσει χρόνο δίνοντας εξηγήσεις στον πατέρα της. Αισθανόταν απαρηγόρητη για ό,τι γινόταν γύρω της κι έτσι ο θυμός της ξέσπασε βίαια.

– Ένα ζώο είναι η αδερφή μου, που το πότισες με κοινωνική ηθική, γι' αυτό δε θα δει ποτέ την αλήθεια.

– Χαρά, σταμάτα.

– Κρίμα, πατέρα, που κάνεις τον άντρα. Μόνο που το αντριλίκι σου το βγάζεις σε κάτι γυναίκες σαν τη μάνα μου και την αδερφή μου.

– Ντροπή σου, κόρη μου, είπε εκείνος βαριά ενοχλημένος.

– Δεν ξέρω ποιος πρέπει να ντρέπεται, πατέρα, αποκρίθηκε η Χαρά και έτρεξε στο μπάνιο για να μην κλάψει μπροστά του.

Πήρε βαθιές ανάσες κάνοντας προσπάθεια να αποδιώξει κάτι σαν κράμπα που ένιωθε να σφίγγει το στέρνο της. Τα συναισθήματα την είχαν διχάσει. Απ' τη μια προσπαθούσε να καταλάβει τον πατέρα της και τη σκληρή κληρονομιά που κουβαλούσε

κι απ᾽ την άλλη η διαίσθησή της την έσπρωχνε να υπερασπιστεί την αδερφή της. Μόλις η Χαρά βγήκε από το μπάνιο, η Αγάπη την τράβηξε έντρομη στο διάδρομο.

– Σε παρακαλώ, μην τους πας κόντρα, δε θέλω φασαρίες, δεν αντέχω την γκρίνια του Αντώνη. Ποιος τον ακούει μόλις φύγετε;

– Μην ανησυχείς, δεν έχει ακούσει τίποτα.

Η Χαρά άφησε νωχελικά το σώμα της να απλωθεί στην καρέκλα της κουζίνας, κοίταξε τη μάνα της και την αδερφή της και ένιωσε πως έχουν κοινή ζωή. Η μεγάλη κόρη μιμήθηκε το μοντέλο της μάνας. Η Αγάπη έχει καταγράψει: «Γυναίκα ίσον υποταγή». Η Χαρά ακριβώς το αντίθετο: «Δε θα σου μοιάσω, μάνα».

Έτσι, η Αγάπη ασυνείδητα μπήκε στο ρόλο του θύματος κι η Χαρά σε αυτόν της ηρωίδας, μόνο που για τη Χαρά αυτός ο μηχανισμός δε λειτουργούσε πια ερήμην της.

Θυμήθηκε τα παιδικά τους χρόνια. Ο Ορέστης κι η Ζωή τις έπαιρναν στις σχολικές αργίες στη δουλειά. Υπάλληλοι σε υποθηκοφυλακείο, μια υπόγεια υπηρεσία, όπου σ᾽ έπνιγε η μυρωδιά της υγρασίας. Ο πατέρας της προϊστάμενος, το γραφείο του στο βάθος μιας άθλιας αίθουσας, στημένο με τέτοιο τρόπο, που να εποπτεύει άλλα τέσσερα γύρω του. Ένα απ᾽ αυτά ήταν της μάνας της. Οι προσβολές του για τη δήθεν εργασιακή της ανικανότητα ερχόντουσαν απανωτές η μια μετά την άλλη. Οι συνάδελφοι κρυφογελούσαν και η Ζωή πάντα με κατεβασμένο το κεφάλι, προδομένη αλλά κι αγχωμένη για να μην του δώσει δικαίωμα να φωνάξει.

Για όλα αυτά ο Ορέστης είχε φτιάξει τη δική του θεωρία: οι διακρίσεις απαγορευόντουσαν. Η Ζωή ήταν υφισταμένη του κι έπρεπε να υπακούει στις εντολές του. Το προϊσταμενιλίκι του όμως δε σταματούσε στην πόρτα του γραφείου. Η εξουσία τον είχε σχεδόν διαφθείρει. Την κουβαλούσε και στο σπίτι αντλώντας τεράστια ευχαρίστηση απ᾽ αυτή.

Η ατμόσφαιρα στη γιορτή είχε αρχίσει να βαραίνει. Η Αγάπη και η Ζωή έκαναν προσπάθεια να ευχαριστήσουν τους καλεσμένους, αλλά ταυτόχρονα και τις επιθυμίες των αντρών για ν' αποφύγουν την γκρίνια τους. Η κόρη πιστό αντίγραφο της μάνας, η μόνη τους διαφορά στους πόντους των τακουνιών που φορούσαν.

Ο Ορέστης είχε χωθεί στη μεγάλη πολυθρόνα του σαλονιού, με το ένα πόδι πάνω στο άλλο και ελαφρώς γερμένο τον ώμο προς τα δεξιά, κάτι που σήμαινε «σας γράφω».

Στο δέρμα του δεξιού παπουτσιού του διαγράφονταν οι νευρικές κινήσεις που έκαναν τα δάχτυλά του. (Φαίνεται πως η δεξιά πλευρά του σώματος προσφέρει ασφάλεια και αυξάνει την αυτοπεποίθηση των σκληρού αρσενικού.) Μέχρι κάποιος να του απευθύνει το λόγο, έπαιζε το κομπολόι του και κάπου κάπου παρατηρούσε εξονυχιστικά τα καχεκτικά του χέρια.

Ο Αντώνης πηγαινοερχόταν μιλώντας την περισσότερη ώρα στο κινητό, φροντίζοντας σκόπιμα να τραβά σε μάκρος τη συζήτηση. Κάθε φορά που οι συνεργάτες του τον καλούσαν για να του ευχηθούν, έκανε τη γνώριμη κίνηση και χαλάρωνε αγανακτισμένος τον κόμπο της γραβάτας του.

«Ζώα», σκεφτόταν και συνέχιζε να απαντά στην επόμενη κλήση. Οι συγγενείς και οι φίλοι σήκωναν τα ποτήρια τους για να του ευχηθούν, μα εκείνος φρόντιζε προκλητικά να μη διασταυρώνει το βλέμμα του με το δικό τους.

Στα μάτια του υπήρχε μίσος, ψιθύριζε βρισιές μ' εκείνους τους απαίσιους στραγγαλισμένους φθόγγους κι η Χαρά ενοχλούνταν αφάνταστα. Δεν το 'χε σε τίποτα να ξαμολήσει τη γλώσσα της, προκειμένου να τον κάνει να το βουλώσει.

Άλλωστε η εξύβριση έχει κι αυτή την κλιμάκωσή της, ξεκινά από τη χυδαιότητα και φτάνει έως την επιτακτική ανάγκη

να εκφραστεί ένας επαναστατημένος νους. Στην προκειμένη περίπτωση ο Αντώνης έβριζε βελάζοντας σαν ευνουχισμένος τράγος, ενώ το σώμα του είχε πάρει τη στάση μιας νηπιακής μαγκιάς.

– Τι λες, πάμε; πρότεινε ο Γρηγόρης στη Χαρά με μια έκφραση άψογη, ευπρεπή και συγκρατημένη.

– Παράτα με κι εσύ, απορώ πώς δεν τα παίρνεις μ' όλο αυτό το τσίρκο εδώ μέσα.

– Έλα τώρα, ηρέμησε, είπε σιγανά και την εκνεύρισε ακόμα περισσότερο.

Σηκώθηκαν να χαιρετήσουν και πίσω τους ακούστηκε η ξέπνοη φωνή του θείου Γιάννη.

– Για τ' όνομα του Θεού! Μια πόρτα σάς χωρίζει. Από τώρα φεύγετε;

– Είμαστε κουρασμένοι, θείε, δικαιολογήθηκε η Χαρά.

– Θα τον γιορτάσεις τον Γρηγόρη την Κυριακή; ρώτησε με περιέργεια η θεία η Μπουμπού.

Το χαϊδευτικό της όνομα το έσερνε μαζί της από την παιδική ηλικία, της το είχαν χαρίσει για τα περιττά κιλά της, τα οποία ως ενήλικη τα κράτησε κι αυτά. Ε! Με τόση ακρίβεια δεν είναι να πετά κανείς τίποτα σ' αυτή τη ζωή!

– Όχι, θεία, θα πάμε ένα ταξίδι.

– Κακώς, παιδί μου, πολύ κακώς, αν δεν ανοίξεις το σπίτι του στη χαρά, θα το ανοίξεις στη λύπη.

– Πάντα με τον καλό το λόγο, θεία μου!

– Τι είπες, παιδί μου; ρώτησε η βαρύκοη θεία Μπουμπού.

– Τίποτα, καλέ, φώναξε δυνατά η Χαρά.

– Σ' το είπα, Γιάννη μου. Μην πάρουμε διπλά φοντάν! Να που η Χαρά δε θα γιορτάσει.

– Θα τα πάμε στους κουμπάρους, Μπουμπού μου.

– Ευτυχώς, δεν το ᾽χα σκεφτεί, είπε εκείνη σκιρτώντας από τη χαρά της.

«Γιάννης και Μπουμπού: η απόλυτη χαζομάρα. Οι συγγενείς που όλο το σόι τούς έχει για φτύσιμο, αλλά μια και είμαστε άνθρωποι, δεν μπορούμε να τους κλείσουμε και την πόρτα!»

Μόλις βγήκαν από το διαμέρισμα, η Χαρά ένιωσε ξανά να αναπνέει με ευκολία.

– Πρέπει να κοπεί κι αυτό, δήλωσε αποφασιστικά στον Γρηγόρη. Τελευταία χρονιά που συμμετέχω σ᾽ αυτό το πανηγύρι.

– Όχι, Χαρά, αδερφή σου είναι. Δεν μπορείς να της το κάνεις αυτό.

– Καλά, αν με ξαναδείς κάτω, χέσε με.

– Έλα, όλο μεγάλα λόγια είσαι.

– Μπερδεμένη είμαι, αλλά πού θα πάει, θα βγάλω άκρη. Είναι να μην πάρω την απόφαση.

– Η Ελπίδα έχει κλειδιά; ρώτησε εκείνος.

– Έχει, αλλά μπορεί να μείνει στην Αγάπη. Μάλλον θα το ξενυχτήσουν τα πιτσιρίκια.

– Δε σου φάνηκε σαν κάτι να είχε ο Μανολάκης;

– Το ᾽χουν σκίσει το παιδί, τι θες να κάνει; Αλλά ευτυχώς δε μασάει, θα ξεφύγει. Είναι διαφορετικός, παλιά ψυχή, δουλεμένη.

– Και στην Ελπίδα την είπε ο πατέρας σου για την κοντή φούστα.

– Τι του απάντησε η γλωσσοκοπάνα μας;

– «Οι καιροί αλλάζουν, παππού. Τι θέλεις να βάλω; Ράσο;»

– Κι εκείνος πώς αντέδρασε; θέλησε να μάθει η Χαρά.

– Της υπέδειξε ως παράδειγμα ηθικής την Ελενίτσα, την κόρη του Περικλή και της Γιάννας.

– Να ᾽ξερες τι δούλεμα τρώει αυτό το έρημο στο σχολείο! Φο-

βάται και τη σκιά του. Δεν έχει που δεν έχει απόδοση στα μαθήματα, είναι κι αντικοινωνικό και το ᾽χουνε για φτύσιμο οι συμμαθητές του. Μη μιλάμε όμως άλλο γι᾽ αυτούς, κουράστηκα. Πάω να κάνω μπάνιο και θα κοιμηθώ. Εσύ θα καθίσεις;

– Ναι, θα διαβάσω λίγο και θα ξαπλώσω αργότερα.

Η Χαρά καληνύχτισε τον Γρηγόρη κι έπεσε κατάκοπη μ᾽ ένα αίσθημα όχι τόσο σωματικής κούρασης όσο ψυχικής φθοράς.

Τη Δευτέρα το πρωί πήγε στο σχολείο αποφασισμένη να συζητήσει το θέμα της Ελενίτσας με τους συναδέλφους της. Μπήκε στο γραφείο των καθηγητών και βρήκε τη Ρίτα να πίνει τον καφέ της απολαμβάνοντας το δυνατό σφύριγμα του ρουφήγματος. Ήταν μια κακοαναθρεμμένη επαρχιώτισσα φιλόλογος, απτό παράδειγμα πως το πανεπιστήμιο δε δημιουργεί παιδεία.

Της μίλησε για το παιδί, αλλά εκείνη ούτε που γύρισε να την κοιτάξει. Ήταν προσηλωμένη στην τρομακτική προσπάθεια να ψαρέψει με το δάχτυλο το λιωμένο κουλούρι απ᾽ τον καφέ. Σε λίγο γύρισε, την κοίταξε και της ζήτησε να επαναλάβει όσα της είχε πει πριν από λίγο. Η Χαρά, μην μπορώντας να κάνει διαφορετικά, της μίλησε από την αρχή.

– Δεν μπορώ να κάνω τίποτα, είπε η Ρίτα ανακατεύοντας τη λάσπη του καφέ. Έχει πολλά κενά, άσε που η μάνα της κι ο πατέρας της δεν έχουν πατήσει καθόλου για να ενημερωθούν.

– Αν οι γονείς είναι ηλίθιοι, το παιδί τι φταίει; φώναξε η Χαρά μην μπορώντας να ελέγξει για άλλη μια φορά την αγανάκτησή της.

– Δεν μπορώ, λυπάμαι, δεν μπορώ να κάνω τίποτα.

– Καλά, ξέχασέ το, δε βγάζω άκρη μαζί σου.

– Γιατί, τι έχω; Ορίστε, σ᾽ ακούω, είπε σαρκαστικά η Ρίτα.

– Θέλεις να σου πω τι έχεις;

– Βέβαια θέλω.

– Αντλείς ευχαρίστηση από την εξουσία, αυτό είναι όλο.

– Τι λες, ρε Χαρά; αντέδρασε η Ρίτα φανερά εκνευρισμένη ύστερα από μια σύντομη σιωπή, ενώ ταυτόχρονα τουμπάρισε το φλιτζανάκι του καφέ σε μια βρόμικη χαρτοπετσέτα.

– Τι λέω; Μα δε με ρώτησες καν για το παιδί, γιατί ζητάω αυτό που ζητάω. Έτσι μου την έδωσε ή σ' το έχω ξαναζητήσει πολλές φορές;

– Άσε με να το σκεφτώ, όμως κοίτα, πρέπει να σου πω κάτι, είπε συνωμοτικά παίρνοντας αυτό το ύφος της ηδονικής ανταπόδοσης.

– Τι τρέχει; ρώτησε η Χαρά.

– Πρέπει να προσέχεις, κυκλοφορεί βρόμα πως τα παίρνεις. Είσαι πολύ επιεικής με τους βαθμούς και... ξέρεις τώρα, μωρέ.

– Ναι, έτσι είναι, εκατό ευρώ παίρνω για τη βάση, διακόσια μέχρι το δεκαπέντε και τριακόσια από το δεκαπέντε και πάνω. Αν χρειαστεί να βάλω είκοσι, χτυπάω και το χιλιάρικο.

– Εγώ μιλάω σοβαρά κι εσύ με δουλεύεις.

Ο συνάδελφός τους ο Τίμος έτρωγε με βουλιμία ένα σάντουιτς σκυμμένος πάνω απ' το γραφείο. Ψίχουλα έπεφταν απ' το στόμα του και κάπου κάπου τίναζε τα γραπτά που διόρθωνε. Ψωμί, ζαμπόν και τυρί είχαν σκορπιστεί στο παντελόνι του κι οι καινούριες λαδιές διαδέχονται η μία μετά την άλλη τις παλιές. Η Χαρά παρατήρησε το ανάγωγο του χαρακτήρα του κι είχε εκνευριστεί. Σαν να μην έφτανε αυτό, διαπίστωσε πως τ' αφτί του το είχε στημένο στη συζήτηση. Στημένος ήταν κάθε φορά κι ο τρόπος με τον οποίο τη διέβαλλε.

Η μεγάλη αγάπη που ένιωθαν τα παιδιά γι' αυτή τον έκανε να υποφέρει από ζήλια, αλλά τόσο κρυφά και καταπιεσμένα, που είχε αγγίξει πια τα όρια της ζηλοφθονίας. Ο θυμός της Χαράς είχε κορυφωθεί και το αίσθημα της αδικίας την έπνιγε. Από μικρό

παιδί, όταν ένιωθε αδικία είτε για την ίδια είτε για τους άλλους, περνούσε σε μια κατάσταση εκτός ελέγχου. Πιθανόν όλο αυτό να 'χε την αρχή του στη σύγκριση. Η ανυπότακτη φύση της ερχόταν πάντα να συγκριθεί μ' αυτή την πειθαρχημένη της αδερφής της.

– Τι λες εσύ, Τίμο; ρώτησε η Χαρά.

– Δεν άκουγα τι συζητούσατε.

– Έλεγα στη Ρίτα πόσα παίρνω για τους βαθμούς. Έχω λογικό τιμοκατάλογο, μου τον έφτιαξε μια φίλη μου ιερόδουλη. Ο μέσος όρος είναι τα διακόσια ευρώ, όσο πάει η έξτρα περιποίηση σ' έναν οίκο ανοχής. Ξέρεις εσύ!

– Είσαι αγενέστατη, Χαρά.

– Δεν έχεις δει τίποτα ακόμα.

– Θα σου κάνω αναφορά.

– Αν το είχες κάνει από χθες, θα 'χαν συμπληρωθεί είκοσι τέσσερις ώρες τώρα.

Την επομένη έγιναν σχόλια στο γραφείο. Ο Ευθυμίου, ο γυμνασιάρχης, θέλοντας να βάλει μια τάξη και μην μπορώντας να επιβληθεί στη Χαρά, κάλεσε τον Γρηγόρη, «υπό τη σκέπη της αλληλεγγύης» ως ισόβαθμοι, για να τον παρακαλέσει να κάνει συστάσεις στη γυναίκα του.

Φανερά ενοχλημένος από την ανεπιεική στάση του Γρηγόρη, μπήκε στο γραφείο του και κάλεσε έναν έναν τους καθηγητές ζητώντας τη γνώμη τους για τη Χαρά. Η πλειονότητα ήταν υπέρ της, κάποιοι όμως στερημένοι τόσο από ψυχή όσο κι από ζωή άδραξαν την ευκαιρία να προβάλουν την εργατικότητά τους, το σεβασμό τους και τη βλακεία τους. Το μεσημέρι αγανακτισμένος ο Γρηγόρης περίμενε τη Χαρά για να της τα ψάλει.

– Την έκανες πάλι! Τι θα γίνει, ρε Χαρά, θα με τραβολογάει κάθε τρεις και λίγο αυτός στο γραφείο του;

– Αφού δεν μπορεί να μου πει «αύριο με τον κηδεμόνα σου!» δήλωσε μ' αδιαφορία εκείνη.

– Μην το παραξηλώνεις, δε γουστάρω να μου την μπαίνει ο ηλίθιος.

– Δεν πάει να πνιγεί!

– Έλα, σταμάτα και μην το τραβάς. Θα σ' τη φιλάει και θα φας καμιά σέντρα.

– Γαμώ τους φόβους μας, ρε Γρηγόρη, δεν πάνε να χεστούν κι ο Ευθυμίου και η παρέα του! Δες πώς μας μεγάλωσαν. Φόβος για τον εαυτό μας, φόβος για τους άλλους, φόβος για την αποτυχία, φόβος για την επιτυχία, φόβος για τη βλακεία, φόβος για τη σοφία, φόβος για το Θεό. Πού διάβολο θα πάει αυτό; φώναξε με απελπισία η Χαρά.

Ο Γρηγόρης την άκουσε υπομονετικά κι ύστερα προσπάθησε να της δείξει το δρόμο του συμβιβασμού.

– Έτσι είναι οι άνθρωποι φτιαγμένοι, διαφορετικά θα 'ταν θεοί.

Η λογική του εκείνη τη στιγμή εισέβαλε βίαια στην ψυχή της κι αναθεμάτισε την ώρα και τη στιγμή που προσπαθούσε να κάνει τον άντρα της να τη νιώσει.

– Όχι, Γρηγόρη, δεν μπορώ να είμαι ένα κάρο φορτωμένο φόβους. Πώς θα ζήσει ζωή μέσα μου; ξέσπασε αγανακτισμένη κι ένας κόμπος τής έσφιξε το λαιμό.

– Εντάξει, και μένα κατά βάθος δε μ' αρέσει ο συμβιβασμός, αλλά τι να κάνουμε;

– Ό,τι μου 'ρθει θα κάνω και λογαριασμό δε θα δώσω σε κανέναν.

Ο Γρηγόρης τρόμαξε κι άλλαξε συζήτηση για να την ηρεμήσει.

– Τέλος πάντων. Δε μου λες, τι θα κάνουμε στη γιορτή μου;

– Δεν ξέρω.

– Πάμε Ανάβυσσο;

– Αν πάμε, δε θα γλιτώσουμε από τη μάνα μου και την αδερφή μου. Δεν αντέχω ούτε για αστείο πια τη συγκατοίκηση.

– Έλα τώρα, μη γίνεσαι υπερβολική, είναι μεγάλο το σπίτι.

«Άντε πάλι η λογική του», σκέφτηκε η Χαρά.

– Δεν μπορώ να τις έχω μες στα πόδια μου. Να τρώω με πρόγραμμα, να κοιμάμαι με πρόγραμμα, να μαγειρεύω για οχτώ και να εμφανίζονται ακάλεστοι η σάρα, η μάρα και το κακό συναπάντημα. Περνάγαμε, είδαμε φως και μπήκαμε!

– Όσο ζουν η μάνα σου και ο πατέρας σου δεν μπορείς να κάνεις αλλιώς, είπε ο Γρηγόρης.

– Πάμε Πήλιο; πρότεινε μ ᾽ενθουσιασμό η Χαρά.

– Πάμε, πάρε για δωμάτιο.

– Τι να πάρω; Για ρώτα την Ελπίδα αν θα ᾽ρθει.

– Ελπίδα, για έλα λίγο, φώναξε ο Γρηγόρης.

– Τι είναι, καλέ μπαμπά, όλο Ελπίδα κι Ελπίδα είσαι! Δεν μπορεί να ησυχάσει κανείς σ᾽ αυτό το σπίτι; τσίριξε θυμωμένη η μικρή κάνοντας προσπάθεια να μην πετάξει στο πάτωμα το βιβλίο που κρατούσε.

– Το μήλο κάτω απ᾽ τη μηλιά θα πέσει. Τέλος πάντων, σκεφτόμαστε να πάμε στο Πήλιο την Παρασκευή. Τι λες;

– Αποκλείεται, θα πάω με τη γιαγιά και τον παππού στην Ανάβυσσο. Ο Μανόλης έχει κανονίσει να βγούμε το Σάββατο, θα είμαστε μεγάλη παρέα.

– Δε θέλω, βρε παιδί μου, να ᾽μαστε πάλι με συγγενείς, έλα να φύγουμε, κατάλαβε και μένα, την παρακάλεσε η Χαρά.

– Μάνα, να καταλάβεις κι εσύ εμένα. Τι να ᾽ρθω να κάνω μαζί σας; Πλάκα θα ᾽χει να μου πεις το γνωστό τροπάριο: «Θα βρεις παρέες εκεί». Δεν ξέρω τι έχετε εσείς οι μεγάλοι, αλλά ο Μανόλης

κι εγώ δεν έχουμε αδέρφια, επομένως είμαστε σαν αδέρφια. Μη διανοηθείτε να μας χωρίσετε, τη βάψατε.

Η Χαρά δεν μπορούσε να κάνει διαφορετικά, είχε αποφασίσει πως το παιδί αυτό θα μεγάλωνε με όσο το δυνατό λιγότερους ψυχολογικούς φόβους. Έτσι, την άφηνε να εκφράζεται ελεύθερα.

– Τέλος, έχεις δίκιο, Ελπίδα, δε συνεχίζω, πάμε στην Ανάβυσσο, ανακοίνωσε στη μικρή.

Ο Γρηγόρης άδραξε την ευκαιρία για συμβουλές.

– Είδες; Τελικά συμφώνησες μαζί της.

– Ενώ εσύ τι κάνεις, Γρηγόρη;

– Εδώ που τα λέμε, από δω με πάει, από κει με φέρνει και στο τέλος με κάνει ό,τι θέλει.

– Κάπου πρέπει να βάζεις τελεία, και την τελεία τη βάζει ο πατέρας στα παιδιά. Η σχέση της μάνας είναι από τη φύση της διαφορετική.

– Ναι, αλλά όταν της φωνάζω, μου τα χώνεις.

– Οι φωνές κι οι απειλές δε βγάζουν πουθενά, Γρηγόρη. Η τελεία του πατέρα είναι αυστηρότητα που εμπεριέχει φροντίδα. Εσύ ή θα τη μαλώσεις για κοινωνικούς λόγους ή δε θα της μιλήσεις για να κερδίσεις πόντους στην εκτίμησή της.

– Είναι αλήθεια πως αυτό κάνω.

– Το ξέρω, μωρό μου, αλλά όσο κι αν σου φαίνεται παράξενο, αν ο πατέρας δεν το κάνει αυτό, τα παιδιά νιώθουν ανασφάλεια. Δεν το βλέπεις απ' τους μαθητές σου;

– Το 'χω δει. Κι η μικρή κάνει πολλές φορές τρελά πράγματα για να τεστάρει το ενδιαφέρον μου.

– Συμφωνούμε, λοιπόν, είπε η Χαρά και έβγαλε έναν αναστεναγμό ανακούφισης.

– Τέλος πάντων, όσο για σένα προσπάθησε λίγο να αλλάξεις, ρε Χαρούλα, θα σου κάνει καλό.

– Γρηγόρη, δε σπαταλώ την παραμικρή ενέργεια για να γίνω κάτι άλλο απ' αυτό που είμαι.

– Αυτό που λες είναι τραγικά εγωιστικό, αντέτεινε εκείνος.

– Είσαι καλά; Καλύτερα εγωίστρια και να ξέρω ποια είμαι παρά να με ψάχνω ανάμεσα στις μάσκες μου.

– Και σ' αρέσει να 'σαι έτσι;

– Ναι, το προτιμώ γιατί ξέρω ποια είμαι, κι αν κάτι δε μ' αρέσει πάνω μου, θα φύγει από μόνο του. Όταν του κρύβομαι, πώς θα το δω; εξήγησε η Χαρά κι ύστερα αποσύρθηκε στο δωμάτιό της.

Την Παρασκευή ξεκίνησαν όλοι μαζί για την Ανάβυσσο, πρωτόκολλο κι αυτό των καθωσπρέπει οικογενειών. Φτάνοντας στο σπίτι η Ζωή όρμησε μέσα, φόρεσε τη ρόμπα της εξοχής και ξεκίνησε να τα βάζει με τα έπιπλα. Στη συνέχεια ήρθε η σειρά της σκούπας κι αργότερα του κήπου. Η Αγάπη έτρεχε πίσω της και τακτοποιούσε τα τρόφιμα στο ψυγείο. Κάπου κάπου κοιτούσαν τη Χαρά και έβγαζαν έναν αναστεναγμό απ' αυτό το γνωστό, που πιέζεσαι κάπως ν' ακουστεί περισσότερο μήπως και φιλοτιμηθεί ο απέναντί σου.

– Σας άκουσα, θα βοηθήσω. Αργότερα όμως, τώρα μιλάω με τα παιδιά, φώναξε θυμωμένη η Χαρά.

Η πρώτη μέρα δεν ήταν τόσο οδυνηρή. Η γιορτή του Γρηγόρη έγινε το Σάββατο, γιατί την Κυριακή θα 'ταν η μέρα της επιστροφής. Ήρθαν και κάποιοι συγγενείς για φαγητό, αυτοί οι γνωστοί άγνωστοι που πάντα τυχαίνει να 'χουν σπίτι λίγο πιο κάτω. Η χειμωνιάτικη αυτή μέρα ήταν ηλιόλουστη, κι έτσι δεν έχασαν την ευκαιρία να κρεμάσουν ένα έρημο αρνί στη σούβλα. Οι άντρες είχαν αναλάβει το ψήσιμο και οι γυναίκες έτρεχαν ν' ευχαριστήσουν τους άντρες, που αυτό που έκαναν το έκαναν για να ευχαριστήσουν τις γυναίκες.

Προς το μεσημέρι του Σαββάτου η Χαρά άρχισε να νιώθει

απέραντη θλίψη. Όλο αυτό που γινόταν ξεπερνούσε τις αντοχές της. Φόρεσε το μπουφάν της, έβαλε στις τσέπες της τα τσιγάρα και το κινητό, τυλίχτηκε μ' ένα ζεστό κασκόλ και κατηφόρισε προς τη θάλασσα. Άναψε τσιγάρο και χάζευε το απέναντι ξερονήσι.

Η ανάγκη της να μπει στη σιωπή άρχισε να μεγαλώνει με γρήγορο ρυθμό. Ξαφνικά ξέσπασε σε ανεξέλεγκτο κλάμα και μια ανακούφιση μέσα της ήρθε από το πουθενά. Σε λίγο χτύπησε το κινητό της. Ήταν ο αγαπημένος της φίλος, ο Μιχάλης, που λες κι ήταν μάντης, μόλις τον χρειαζόταν, μ' έναν περίεργο τρόπο βρισκόταν πάντα κοντά της. Η Χαρά ρουφούσε σαν διψασμένη τη σοφία των εβδομήντα του χρόνων και μετά από κάθε τους συζήτηση ένιωθε όλο και περισσότερο πως επικρατούσαν μέσα της μια τάξη και μια πρωτόγνωρη ησυχία.

Σε λίγη ώρα είδε την Αγάπη να κατηφορίζει προς τη θάλασσα.

– Με ποιον μιλούσες;

– Μ' ένα φίλο μου.

– Ποιος είναι πάλι αυτός;

– Μη γίνεσαι περίεργη.

– Καλά το φαντάστηκα ότι έφυγες για να κάνεις τηλέφωνο.

– Αδικείσαι, Αγάπη, αληθινά αδικείσαι, αστειεύτηκε η Χαρά, αλλά ξαφνικά σοβάρεψε και την πήρε στην αγκαλιά της. Μην ανησυχείς για μένα, αλήθεια σ' το λέω, Αγαπούλα μου, μην ανησυχείς.

– Φοβάμαι για σένα, Χαρά, φοβάμαι, ομολόγησε η Αγάπη, ενώ για πρώτη φορά άφησε τα δάκρυά της να κυλήσουν.

– Όχι, να μη φοβάσαι. Πάμε στο σπίτι, πρέπει να μαζέψουμε, αύριο φεύγουμε.

Ένιωθε να 'χει απίστευτη ενέργεια. Γύρισαν στο σπίτι κι όποια εκκρεμότητα υπήρχε πέρασε απ' τα χέρια της. Η μάνα τους αφέ-

θηκε στη φροντίδα της Χαράς κι ο Γρηγόρης χάζευε τον Αντώνη και τον πεθερό του που έπαιζαν τάβλι. Την επομένη πρωί πρωί επέστρεψαν στην Αθήνα.

Δευτέρα πρωί η Ζωή βγήκε έξω να χαιρετήσει τις κόρες της που έφευγαν για τη δουλειά.

– Πάει κι αυτός ο μήνας! είπε με μια απογοήτευση στη φωνή.

– Ναι, ούτε κατάλαβα πώς πέρασε, συμφώνησε η Αγάπη.

Η Χαρά, ανήμπορη να τις «αγγίξει», αναρωτήθηκε για τι πράγμα μιλούσαν. Αντίθετα γι' εκείνη ο μήνας αυτός είχε ταράξει συθέμελα τόσο το νου όσο και την ψυχή της.

Φεβρουάριος

Η ΧΑΡΑ ΜΠΗΚΕ ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ των καθηγητών, ένα χώρο κενό βυθισμένο στο τέλμα και στην αποχαύνωση. Η μοναδική ζεστασιά προερχόταν από τον ελληνικό καφέ που την περίμενε στο γραφείο της, κερασμένο όπως πάντα απ' το συνάδελφό της τον Λουκά.

Τη στιγμή εκείνη μπήκε ο καφετζής της γειτονιάς για να μαζέψει την εβδομαδιαία είσπραξη. Ο Λουκάς έριξε μια φευγαλέα ματιά στη Χαρά, κι όταν βεβαιώθηκε πως τον κοιτά, έβγαλε επιδέξια μερικά χαρτονομίσματα των εκατό ευρώ από την τσέπη του. Τα δάχτυλά του είχαν την κίνηση καταφερτζή τζογαδόρου καθώς έκοβε τα χαρτονομίσματα σαν τραπουλόχαρτα, μέχρι να βρει ανάμεσά τους το απαιτούμενο χαρτονόμισμα των δέκα ευρώ που στοίχιζε το εβδομαδιαίο κέρασμα της Χαράς.

«Όπα και φιγουρατζής ο Λουκάς!» σκέφτηκε εκείνη, καθώς η ματιά της έπεσε πάνω του.

Παρ' όλα αυτά, ο Λουκάς με όλα του τα αριθμητικά συν και πλην ήταν σχεδόν ο μοναδικός εκεί μέσα που είχε μια συγγένεια μ' αυτό που ονειρεύτηκε ο Πλάστης σαν έφτιαχνε το αντρικό ομοίωμα.

Στο απέναντι γραφείο δύο καθηγήτριες επιδείκνυαν τα τζοβαΐρια τους κι ένας υπό σύνταξη μαθηματικός ξερογλειφόταν και

ρουθούνιζε στην προσπάθειά του να φτιαχτεί από το άρωμα της Χαράς. Έμοιαζε σαν αρπακτικό προχωρημένης ηλικίας που δεν έχει τη δύναμη να κυνηγήσει άλλο θήραμα και κράζει οσμιζόμενο τη μυρωδιά της σάρκας.

– Καλό μήνα, κύριε Πετρόπουλε, ευχήθηκε η Χαρά στον Λουκά χαμογελώντας.

– Δεν κόβουμε τα κυριλίκια να δούμε τι θα γίνει με την περίπτωσή μας, ψιθύρισε εκείνος.

– Τι θες να γίνει, ρε Λουκά; ρώτησε βαριεστημένα η Χαρά.

– Μήπως θυμάσαι από πότε έχουμε να τα πούμε; την ειρωνεύτηκε εκείνος.

Στη φωνή του η Χαρά έπιασε αυτό το σκληρό και μοχθηρό απόηχο της ιδιοκτησίας. Ένιωσε κάτι σαν βαρίδι να πλακώνει την ψυχή της.

– Ε... από πέρυσι.

– Και τι φταίει; ρώτησε ο Λουκάς με αγωνία.

Η φωνή του πρόδιδε ανταγωνιστικότητα, αλλά η Χαρά το αγνόησε. Σκέφτηκε πως είναι δύσκολο να τα βάλει κανείς μ' αυτό το περίπλοκο συναίσθημα, μια και είναι σαν να γεννιέται απ' την έλλειψη ικανότητας ν' αποκτήσει κανείς κάτι κι όχι απ' τη στέρηση του αποκτήματος. Παρέβλεψε τη σκέψη της και τον κοίταξε τρυφερά.

– Έτσι είμαι εγώ, Λουκά μου, ενδίδω μόνο αν ο άλλος «ομιλεί την ελληνική».

– Άλλο πάλι και τούτο. Δηλαδή μ' όποιον μιλάς την ίδια γλώσσα πας και μαζί του;

– Αυτό που λες είναι μια ζωώδης κατάσταση. Όσοι θέλουν να 'ναι άνθρωποι χαρακτηρίζονται από μεταβλητό δεδομένο.

– Τι εννοείς μ' αυτό;

– Δεδομένο για μένα είναι η προϋπόθεση της ίδιας γλώσσας,

μεταβλητό είναι αυτό που ορίζει μέσα μου αν επιτρέπεται ή όχι να το κάνω.

– Και πώς το ρυθμίζεις αυτό; ρώτησε εκείνος σαρκαστικά.

Η Χαρά έβαλε τα γέλια.

– Αν το ψάξεις, θα μάθεις πώς λειτουργεί.

– Τι πρέπει να διαβάσω για να μάθω;

– Το βιβλίο της ζωής σου.

– Έλα, άσε τις αηδίες και λέγε, επέμεινε ο Λουκάς με αγωνία.

Την ίδια στιγμή χτύπησε το κινητό της κι εκείνος της το πήρε μέσα απ᾽ τα χέρια. Η Χαρά χαμογέλασε και συνέχισε.

– Αν ζητάς να μάθεις από βιβλία, την έκατσες. Τι είναι ο εαυτός μας; Το πυθαγόρειο θεώρημα;

– Και τι να κάνω, Χαρά;

– Να ᾽χεις επίγνωση, τίποτ᾽ άλλο δε χρειάζεται.

– Άλλο μυστήριο και τούτο. Καλά λέω εγώ πως είσαι για τα σίδερα!

– Λες, ε; τον πείραξε εκείνη και ξεκαρδίστηκε στα γέλια.

– Για να καταλάβω τώρα, εμείς οι δύο έχουμε σχέση; ρώτησε εκείνος εκνευρισμένος.

– Όχι, Λουκά μου, αυτό το λίγο ήταν. Μας τέλειωσε.

– «Σου» τέλειωσε.

– Κάπως έτσι.

Εκείνος ξερόβηξε και χλόμιασε, ο νους του δούλευε με ιλιγγιώδη ταχύτητα. Απ᾽ τη μια αυτοπαρηγορήθηκε στη σκέψη του χωρισμού, μια κι ήξερε πολύ καλά ότι η Χαρά τού έπεφτε ζόρικη, κι απ᾽ την άλλη νιώθοντας πως τη χρειάζεται προσπάθησε να κλέψει μια ευκαιρία ακόμα.

– Τι σ᾽ έπιασε ξαφνικά, μύγα σε τσίμπησε; Μια χαρά τα πηγαίναμε οι δυο μας.

– Όσο ήμασταν φίλοι ναι, μετά που μπήκαμε στη σχέση τα σκάτωσες.

– Έτσι είναι οι σχέσεις, Χαρά, έχουν και τις κακές τους στιγμές, απολογήθηκε εκείνος, ενώ μέσα του ένιωθε θιγμένος που δεν πρόλαβε να δώσει πρώτος τέλος σ᾽ αυτή τη σχέση.

– Η καρδιά μου είναι ευαίσθητη, Λουκά, και κάτι τέτοιες στιγμές τη στενεύουν αντί να την ευρύνουν, είπε χαμογελαστή, αλλά η φωνή της είχε μια απίστευτη σοβαρότητα και καλοσύνη συνάμα.

– Πρέπει να βρεθούμε το απόγευμα, να ξεκαθαρίσουμε την κατάσταση, πρότεινε εκείνος δήθεν αδιάφορα.

– Αν είναι για ξεκαθάρισμα λογαριασμών, να φέρω και τον Κούρκουλο μαζί.

– Άσε τις βλακείες, στις εφτά στο γνωστό μέρος.

– Αλίμονο, μην αλλάξουμε συνήθειες, είπε η Χαρά χαμογελώντας.

– Μπαίνω για μάθημα – εν τω μεταξύ μας κοιτάνε.

– Είναι πίσω μου, δεν τους βλέπω, αλλά βλέπω εσένα που τα έχεις κάνει πάνω σου.

– Δε χρειάζεται να δίνουμε δικαιώματα.

– Όχι βέβαια, είμαστε κύριοι!

– Αμάν αυτή η ειρωνεία σου.

Ο Λουκάς δεν μπορούσε να καταλάβει το χιούμορ της ούτε να διακρίνει την καλοσύνη στο χαμόγελό της. Ψυχολογικά ήταν ένα ανώριμο παιδί, σφιχτοδεμένο σε ρούχα ενήλικα.

Μόλις η Χαρά σχόλασε, έφυγε γρήγορα για το σπίτι. Τελείωσε κάποιες δουλειές και χώθηκε στο δωμάτιό της. Μια μικρή γωνιά εκεί μέσα ανταποκρινόταν στη φλογισμένη της ζωή. Εκεί σμίλευε το παιδικό της μυστικό με τις πέτρες, που ενήλικη τώρα πια το ᾽χε βγάλει στο φως. Εκεί βρισκόταν το εργαστήριό της, μια γω-

νιά όπου έφτιαχνε κοσμήματα από κρυστάλλους χρησιμοποιώντας το κατάλληλο μέταλλο, όχι τόσο για να δέσει το κόσμημα όσο για να ενισχύσει τις ιδιότητες των κρυστάλλων της. Σ' αυτή την ενασχόληση αφιερώθηκε παθιασμένα την τελευταία πενταετία. Τα κοσμήματα αυτά δεν τα εμπορευόταν ποτέ, τα έφτιαχνε μόνο για ανθρώπους που αγαπούσε πολύ. Η επιλογή των κρυστάλλων ήταν πολύ προσωπική υπόθεση. Κάθε κρύσταλλος είναι προικισμένος με διαφορετικές ιδιότητες και κάθε άνθρωπος ένα διαφορετικό κεφάλαιο. Όσο βυθιζόταν στο δικό της εαυτό τόσο μάθαινε και τους ανθρώπους γύρω της. Δεν μπορούσε να κάνει ένα βήμα αν δεν είχε χαράξει το προηγούμενο. Αισθανόταν πως όλα γύρω της ήταν κρίκοι μιας αλυσίδας. Έτσι, το ένστικτό της κι η γνώση που αποκτούσε χρόνο με το χρόνο την οδηγούσαν στην επιλογή του υλικού που έπρεπε να χρησιμοποιήσει. Αποκτούσε μια βαθιά επικοινωνία μ' έναν άλλο κόσμο κι αυτή η έρευνα δεν είχε τέλος. Κάθε φορά τής πρόσφερε και μια καινούρια γνώση, ικανή να της αλλάξει τη ζωή.

Ξαφνικά έριξε μια ματιά στο ρολόι της κι είδε πως η ώρα είχε πάει έξι. Φόρεσε ό,τι βρήκε μπροστά της και ξεκίνησε για να συναντήσει τον Λουκά. Καθώς κατέβαινε τη σκάλα, η Ζωή άκουσε τα βήματά της και βγήκε στην αυλή.

– Πού πας, παιδί μου;

– Στον εραστή μου, μάνα, αποκρίθηκε η Χαρά μ' απίστευτη φυσικότητα.

– Έλα, καλέ, λέγε.

– Τι φταίω εγώ άμα δε με πιστεύεις; Πάω να τον παρηγορήσω γιατί νομίζει πως είναι ερωτευμένος.

– Λέγε, καλέ.

– Βιάζομαι, μανούλα, πάω να δω μια φίλη μου στο ΚΑΤ, που έπεσε και σκοτώθηκε η κακομοίρα.

– Αν και δεν την ξέρω, να της πεις κουράγιο, παιδί μου, ό,τι και να 'ναι θα περάσει.

– Αυτό είχα στο νου μου να της πω, συμφώνησε η Χαρά, ενώ είχε ξεκαρδιστεί στα γέλια.

Βγαίνοντας από το στενό του σπιτιού της, συνέχισε να γελά με την καρδιά της. «Κοίτα που λέω την αλήθεια και δε με πιστεύουν», σκέφτηκε. Έπειτα βάλθηκε να παρατηρεί τις αντιδράσεις της χωρίς ν' αναλύει τίποτα.

«Απίστευτη βαρεμάρα νιώθω γι' αυτό το ραντεβού», μονολόγησε κατεβαίνοντας τη Βασιλίσσης Σοφίας. Μόλις έφτασε στο Μέγαρο, έκανε δεξιά και παρκάρισε στο πάρκο της Ελευθερίας. Ο Λουκάς έφτασε μισή ώρα μετά, κατέβηκε και μπήκε στο αυτοκίνητό της, ανήσυχος όπως πάντα.

– Έχουμε χρόνο μία ώρα και δέκα λεπτά.

– Θεέ μου, μεθοδικότητα! σχολίασε η Χαρά χαμογελώντας.

– Τι να κάνω; Με περιμένει η σύζυγός μου, εξήγησε εκείνος μ' αυτό το κρυφό καμάρι που βγάζουν οι «σύζυγοι» όταν νιώθουν θιγμένοι απ' την ερωμένη τους. Κι άλλοτε υποσυνείδητα κι άλλοτε συνειδητά οι δύο αυτές γυναίκες καμαρώνουν νιώθοντας σπουδαιότερη η μία από την άλλη. Κι έτσι το κύμα τσακίζεται στο βράχο και το βράχο τον τρώει το κύμα, κι η γυναικεία ψυχή παραμένει αγράμματη στον κοινό πόνο.

Η Χαρά θυμήθηκε την πρώτη επίσκεψη που έκανε η γυναίκα του Λουκά στο σχολείο.

«Η σύζυγός μου», είχε ανακοινώσει εκείνος και έπειτα σηκώθηκε από το γραφείο του κάνοντας τις τυπικές συστάσεις. Εννιά στους δέκα άντρες, όταν λένε «η σύζυγός μου», έχουν την ίδια πόζα: στέρνο φουσκωμένο σαν του πετεινού και η φωνή στο «μου» ν' ανεβαίνει μια οκτάβα κάνοντας ένα φάλτσο σαματά που κρύβει την ταραχή του οσιομάρτυρα αλλά έχει και τον αέρα του πε-

τυχημένου. Τα μάτια τους ούτε καν βλεφαρίζουν. Ακίνητα, αετίσια και διερευνητικά καταγράφουν αντιδράσεις. Αν τύχει να βρίσκεται κι ανύπαντρος ή χωρισμένος στην παρέα; Η καλύτερή τους! Η συμπόνια τους γίνεται τόσο μεγάλη, που λίγο θέλουν ν' αρχίσουν να μοιρολογούν: «Όλα τα πουλάκια ζυγά ζυγά, το έρημο το αηδόνι το μοναχό». Σε λίγο η Χαρά βγήκε απ' τις σκέψεις της και συνέχισε την κουβέντα.

– Πες μου «η Φανή». Τι αηδίες είναι αυτές; Άκου «η σύζυγός μου»! του φώναξε.

– Πού είναι η διαφορά;

– Στον ήχο του «μου», που δηλώνει ιδιοκτησία, και στο «σύζυγος», που δηλώνει απόσταση και βιτρίνα.

– Βλακείες λες, δε σε καταλαβαίνω.

– Δεν περίμενα να 'σαι το δίδυμο μυαλό μου.

Ο Λουκάς την κοίταξε με απορία μικρού παιδιού κι ύστερα συνέχισε ειρωνικά.

– Άσε με, βρε Χαρά, έλα να πούμε τίποτα πιο σοβαρό. Ένα χρόνο είμαστε μαζί κι έχουμε βρεθεί όλες κι όλες πέντε φορές.

– Τι νομίζεις ότι φταίει;

– Αδιαφορείς για τη σχέση μας, δήλωσε εκείνος.

– Λουκά, γνωριζόμαστε χρόνια. Όσο μέναμε φίλοι, ήμασταν αληθινοί, ανοιχτοί. Μόλις μπήκαμε στη σχέση, άρχισες τις αντρικές ηλιθιότητες.

– Εγώ; διαμαρτυρήθηκε ο Λουκάς, σαν κομπάρσος που δηλώνει την ύπαρξή του μέσα απ' την κραυγή μιας λέξης.

– Όχι εγώ! τον κορόιδεψε η Χαρά.

– Τι νομίζεις ότι έφταιξε;

– Παίζεις με τις γυναίκες σαν να 'ναι πιόνια στη σκακιέρα σου, κι αυτό για να μην πληγωθείς.

– Δεν κατάλαβα! Οι μαζοχιστές γουστάρουν να πληγώνονται.

– Καλά κρασιά! Μείνε με την ψυχολογική ασφάλεια της μανούλας σου κι απ᾽ την αγκαλιά της περίμενε ν᾽ αγαπήσεις τις γυναίκες.

– Τώρα έχω σύζυγο, δεν έχω μάνα.

– Ακόμα χειρότερα για τη Φανή, σιγά μην τη νιώσεις ποτέ! είπε η Χαρά κι ένιωσε ένα βάρος να πλακώνει την καρδιά της, λες και μέσα απ᾽ τη δική της σχέση κουβαλούσε τον πόνο όλων των γυναικών. Βουτώντας στα βάθη του δικού της εαυτού γνώριζε καλά τον ανθρώπινο πόνο, έναν πόνο που σε κάνει να αισθάνεσαι σαν τρενάκι του λούνα παρκ που περιδιαβαίνει σε ψεύτικα τοπία, τα οποία όμως φαντάζουν αληθινά.

Ο Λουκάς, ανεπαρκής από αισθήματα, ήταν ερωτευμένος εκ του ασφαλούς, με εγκράτεια, καθωσπρεπισμό κι έλλειψη πάθους, δηλαδή νόμιζε πως ήταν ερωτευμένος. Προχωρούσε χέρι χέρι με τα χλιαρά συναισθήματα, νιώθοντας έτσι σιγουριά κι ασφάλεια. Μισοερωτευόταν τις γυναίκες, όπως μισοαγαπούσε και το Θεό, μ᾽ αυτή την παράδοξη στάση που τη μια φτύνεις κάποιον και την άλλη τον αναζητάς σαν τρελαμένος.

Υπήρχαν φορές που ο Λουκάς υποσυνείδητα αναζητούσε να διαβεί ψυχολογικά το ασφαλές κατώφλι της γυναίκας του.

– Δεν πειράζει, Χαρά, άλλωστε η Φανή κατά βάθος έχει καλοσύνη μέσα της, της είπε στη συνέχεια.

Ακούγοντας τη λέξη «καλοσύνη», η Χαρά χαμογέλασε με την ελαστικότητα της λέξης. Σκέφτηκε πως αρκεί μια και μόνο ωφελιμιστική στιγμή για να βαφτίσει κανείς με το νάμα της καλοσύνης τις υπό αμφισβήτηση σχέσεις των ανθρώπων. Ένιωθε πολύ καλά πως η επικοινωνία ανάμεσά τους είχε διακοπεί, αλλά του ζήτησε να κάνουν μια τελευταία προσπάθεια να κατανοήσει ο ένας τον άλλο, όχι για να σωθεί η σχέση, αλλά για να μάθουν απ᾽ αυτή, ερευνώντας τη κι οι δύο αποστασιοποιημένα.

– Ας ξεκινήσουμε απ᾽ την καλοσύνη, μια και την ανέφερες. Πότε είναι κάποιος καλός, ρε Λουκά; ρώτησε η Χαρά με μεγάλη σοβαρότητα.

– Τι θα πει πότε; Όταν σου εξασφαλίζει τις ανάγκες σου.

– Αυτό σημαίνει καλοσύνη;

– Γιατί, κακό είναι;

– Αν δε δίνουμε βαρύτητα στις λέξεις, δε θα βγάλουμε άκρη. Δε ρώτησα αν είναι καλό ή κακό, διευκρίνισε εκείνη και βολεύτηκε καλύτερα στο κάθισμά της αφήνοντάς του την αίσθηση πως η διάθεσή της για συζήτηση δεν την είχε εγκαταλείψει. Ο Λουκάς αμήχανος γύρισε προς το μέρος της, άνοιξε το ντουλαπάκι του αυτοκινήτου, πήρε ένα κομμάτι ύφασμα κι άρχισε να γυαλίζει το ταμπλό.

– Γιατί, δεν είναι έτσι όπως τα λέω; τη ρώτησε κάπως αδιάφορα.

– Ωραία, πάμε βήμα βήμα να δούμε τι σημαίνει ανάγκη για σένα.

Ο Λουκάς ένιωσε ότι η Χαρά τον στρίμωχνε κι αυτό δεν το άντεχε. Πέταξε μεμιάς το ξεσκονόπανο στα πίσω καθίσματα του αυτοκινήτου, έλυσε το χειρόφρενο και δίχως ουσιαστικό λόγο άφησε τους τροχούς να κυλήσουν λίγα μέτρα πιο κάτω.

– Έλα, ας σταματήσουμε αυτή τη συζήτηση, για μας ήρθαμε να μιλήσουμε. Σ᾽ αγαπώ, Χαρά, αλήθεια σου λέω, δήλωσε απλά κι απροβλημάτιστα σε ένδειξη ανακωχής.

Εκείνη τον κοίταξε αυστηρά κι απόλυτα.

– Λουκά, η σχέση είναι ένα βαθύ «νοιάζομαι» για την ψυχή του άλλου, όλα τα άλλα μού είναι εντελώς αδιάφορα.

– Αν κατάλαβα καλά, ήρθες να μου την πεις σήμερα, μουρμούρισε εκείνος σαρκαστικά.

– Δε σε καταλαβαίνω, Λουκά.

– Σε λίγο θα μου πεις ότι δε σε χαλάει κι η σχέση σου με τον Γρηγόρη.

– Συνεχίζεις να βλέπεις κοντόφθαλμα, παρατήρησε εκείνη λυπημένη.

Ο Λουκάς είχε βάλει σκοπό να την πληγώσει.

– Να σου θυμίσω το κλάμα σου για την γκόμενα που ’χε ο άντρας σου; Για κείνη την πιτσιρίκα μιλάω, τη Νάντια τη γυμνάστρια.

Η φωνή του είχε γίνει ειρωνική. Απ’ αυτή τη σύντομη σχέση κράτησε την κατάθεση της ψυχής της για να τη χρησιμοποιήσει σήμερα σαν άσο στο μανίκι του. Θριαμβολογίες, θεωρίες και παγιωμένες απόψεις ήταν η συνηθισμένη του αντίδραση στο πληγωμένο του εγώ. Η Χαρά δε θύμωσε, βυθίστηκε στις αναμνήσεις της, μιλούσε αργά και παρακολουθούσε τα συναισθήματά της. Ξαφνιάστηκε με τον εαυτό της, ήταν σαν να μην είχε συμβεί τίποτα απ’ όλα όσα έλεγε ο Λουκάς. Δεν είχε θάψει τίποτα μες στην ψυχή της, όλα διέγραφαν μια φυσιολογική πορεία. Οι υποψίες, τα γεγονότα, ο πόνος, η απόρριψη, ο θυμός, όλα κορυφώθηκαν κι ύστερα έσβησαν. Αυτό που απέμεινε ήταν μια κατανόηση για το γυναικείο πόνο.

– Την ευγνωμονώ τη Νάντια. Πληγώθηκα, έκλαψα, υπέφερα, αλλά μου ’δωσε μια και με πέταξε έξω απ’ το σαράκι της ιδιοκτησίας.

Ο Λουκάς δεν την κατάλαβε και της μίλησε με περισσότερη ειρωνεία.

– Καλά! Περίμενε έτσι να βρεις παρτενέρ! Είχα δίκιο που σ’ έλεγα μονογαμική, μπλαζέ και γεροντοκόρη. Λύσε μου όμως μια απορία, συνέχισε με απίστευτο σαρκασμό.

– Πες τη.

– Τελικά γιατί ερχόσουν μαζί μου;

– Έψαχνα κάποιον να κάνω μια καλή πράξη.

– Χαρά, πήγε κατά διαβόλου η κουβέντα μας, σου ζητώ συγγνώμη, ρε γαμώτο. Ξέρεις ότι σ' αγαπώ.

– Κι εγώ έχω αισθήματα για σένα, αλλά αυτό δε φτάνει. Πέφτω σε τοίχο και σπάω τα μούτρα μου.

Ο Λουκάς αποφάσισε να παίξει το τελευταίο του χαρτί. Επιχείρησε να την ξανακερδίσει μέσα απ' την πανάρχαια μυθοποίηση του σεξ, δηλαδή μέσα απ' την ουτοπιστική θεωρία του «απέξω προς τα μέσα». Έκανε προσπάθεια να χαλαρώσει, φόρεσε ένα χαμόγελο συμφιλίωσης, πέρασε το αριστερό του χέρι πίσω από τη μέση της, έσυρε το δεξί κάτω από τη φούστα της κι έσκυψε να τη φιλήσει. Εκείνη τραβήχτηκε απότομα πίσω.

– Όχι, ας το να σβήσει, δεν έχει νόημα, του είπε.

Ανακεφαλαίωσε στο νου της όλα όσα είχαν να κάνουν με αυτή τη σχέση προσπαθώντας να καταλάβει αν πράγματι ο έρωτας είχε τελειώσει· κάτι την μπέρδευε. Ξαφνικά διέκρινε έναν υποσυνείδητο χειρισμό του Λουκά. Τον είδε κάπου κάπου να βγαίνει απ' την περιχαράκωση του εαυτού του και ν' αλλάζει πρόσωπο, να γίνεται ερωτικός, ανοιχτός, συγκινησιακός.

Όμως αυτή η αλλαγή του δεν είχε σταθερότητα, γιατί δεν ήταν υπόθεση καρδιάς, ήταν μια επιβαλλόμενη κατάσταση του νου, προκειμένου να ξυπνήσει τον ερωτισμό της και να την κερδίσει σεξουαλικά. Αυτός όμως ο χειρισμός του οδηγούσε διαρκώς το υποσυνείδητό της στο να του αποδίδει άλλοθι.

Η σημερινή της άρνηση όμως είχε να κάνει με κάτι βαθύτερο, είχε να κάνει με την αίσθηση που της άφησε το χάδι του. Το χέρι του την άγγιξε σαν να ήταν ιδιοκτησία του, είχε το βάρος και την αίσθηση του «δικού μου». Ο νους της έκανε ξανά μια σύντομη ανακεφαλαίωση κι έτσι η γλώσσα του σώματος μέσα απ' την αίσθηση της αφής όρισε το τέλος σ' αυτή τη σύντομη ερωτική περιπέτεια.

Χαιρέτησε τον Λουκά μ᾽ ένα τρυφερό φιλί στο μάγουλο και ξεκίνησε για το σπίτι. Στο δρόμο της επιστροφής συνάντησε κίνηση και για πρώτη φορά ένιωσε ευεργετικό το μποτιλιάρισμα. Αναρωτιόταν αν ήταν συνειδητή η επιλογή της να μπει σ᾽ έναν αδιάβροχο έρωτα.

Δεν μπόρεσε να δώσει άμεση απάντηση. Μόλις έφτασε στο σπίτι, η μάνα της την άκουσε και πετάχτηκε στην εξώπορτα.

– Τι έγινε, παιδί μου, πώς είναι η φίλη σου;

– Απαρηγόρητη, αποκρίθηκε η Χαρά χαμογελώντας.

– Της είπες καμιά γλυκιά κουβέντα;

– Όσο μπόρεσα, ρε μάνα, δεν είναι κι ερωμένη μου.

– Αυτό μου έλειπε να ᾽χα και κόρη από τις «άλλες».

– Γιατί το λες με τόση ξινίλα, μάνα;

– Έλα τώρα, παιδί μου, ο Θεός να φιλάει!

– Ζωίτσα, ομοφυλόφιλοι και ετεροφυλόφιλοι, όλοι την ευχαρίστηση αποζητάμε. Άσε, λοιπόν, τους ρατσισμούς, γιατί ό,τι δεν είδες από τα παιδιά σου μπορεί να το δεις απ᾽ τα εγγόνια σου.

– Από σωστές οικογένειες βγαίνουν σωστά παιδιά, εγώ αυτό ξέρω να πω, δήλωσε η μάνα της με ύφος που δε σήκωνε αντίρρηση.

– Καλά κρασιά! Μπες μέσα τώρα γιατί κάνει κρύο.

– Ανέβηκα πάνω να δω τη μικρή, σας ετοιμάζει έκπληξη.

– Καλά, πηγαίνω, μη συνεχίζεις! Έχεις μια μανία να φλυαρείς και να μας χαλάς τις εκπλήξεις.

– Οχ, Χαρά, όλο γκρίνια είσαι. Το κοριτσάκι μου μεγάλωσε πια, σωστή νοικοκυρά έγινε.

– Σταμάτα, ρε μάνα, σε τρώει να μου πεις τη συνέχεια.

Η Χαρά κατάλαβε πως κάτι «μαγείρευε» η μικρή, κι έτσι δεν άνοιξε με τα κλειδιά. Χτύπησε το κουδούνι για να της δώσει χρόνο. Πέρασε ένα λεπτό μέχρι να της ανοίξει. Της φάνηκε αιώνας· δεν ήξερε προς τα πού να σπρώξει το συναίσθημα. Νηνεμία ή κα-

ταιγίδα η πρόωρη ενασχόληση με τα οικιακά; Άκουσε τη φωνή της κόρης της και βγήκε απ' τις σκέψεις.

– Ανοίγω, ανοίγω.

– Τι έγινε, μωρό μου;

– Κλείσε τα μάτια, είπε η μικρή γελώντας πονηρά και κοιτάζοντας τη μάνα της μ' εκείνο το βλέμμα που δηλώνει «κάτι σκαρώνω».

– Τα κλείνω, δέχτηκε η Χαρά γεμάτη ενθουσιασμό.

– Θα σε οδηγήσω εγώ, πηγαίνουμε προς την τραπεζαρία, εδώ είμαστε· άνοιξέ τα!

– Ποπό, μαγείρεψες! Δεν το πιστεύω. Καρμπονάρα; Καλά, είσαι καταπληκτική, μωρό μου.

Την τράβηξε κοντά της, μα τα χέρια της ήταν στεγνά από τρυφερότητα, καθώς μέσα της στάθμιζε το βαθμό της ενθάρρυνσης.

– Για δοκίμασε πριν έρθει ο μπαμπάς.

– Τέλεια, φώναξε η Χαρά δοκιμάζοντας το φαγητό από την ακρούλα της πιατέλας.

– Δε νομίζω να λείπει κάτι, δήλωσε η Ελπίδα με αυτοπεποίθηση έμπειρης μαγείρισσας.

– Μμμ, νομίζω πως ναι. Πού είναι ο μπαμπάς;

– Στον κύριο Μίλτο, τηλεφώνησε πως θα έρθει σε μισή ώρα. Πες μου, καλέ μαμά, τι λείπει;

– Λοιπόν, το φαγητό είναι υπέροχο, η φαντασία όμως προσθέτει γοητεία.

– Τι εννοείς;

– Λείπει η ατμόσφαιρα, μωρό μου.

– Αμάν αυτή η μανία σου, ρε μάνα!

– Δεν είναι ωραίο, αγάπη μου, να πετάς έτσι ένα φαγητό στα πιάτα.

– Κατάλαβα, θέλεις και κηροπήγια, είπε η Ελπίδα καθώς την κοιτούσε βαριεστημένα.

– Αν σου πέταγα στο πιάτο ένα αφρόντιστο πρωινό, θα το έτρωγες;

– Εσύ γιατί τα βάζεις με τη γιαγιά όταν σου λέει τα ίδια;

– Γιατί στη δική μου γενιά καθετί πρακτικό μάς το ᾽καναν ψυχολογικό και μας έσκισαν.

– Δηλαδή; ρώτησε η Ελπίδα με ενδιαφέρον.

– Δηλαδή μας καπέλωσαν με το ζόρι το ρόλο της καλής οικοδέσποινας και δεν προλάβαμε να αγαπήσουμε τη διαδικασία. Άλλες γυναίκες τη μισήσαμε κι άλλες τη φορέσαμε καπέλο με το ζόρι.

– Κατάλαβα, είπε η Ελπίδα, ενώ κοιτούσε ανυπόμονα το ρολόι της.

Σε λίγο ήρθε ο Γρηγόρης. Ενθουσιασμός ζωγραφίστηκε στο πρόσωπό του, ένα παρανοϊκό συναίσθημα με τη μορφή μεγαλοεπένδυσης του τύπου «δες τι παιδί έχω φτιάξει!». Η Ελπίδα ρούφηξε τη γαστρονομική ικανοποίηση του πατέρα της.

– Καλά, μην τρελαίνεσαι, καλέ μπαμπά, τυχαίο ήταν! Μπορεί και να μην ξανασυμβεί.

– Δεν ξέρω αν ήταν τυχαίο, συγχαρητήρια όμως, παιδί μου. Όσο πας και γίνεσαι πιο ώριμο κορίτσι.

– Όταν παραωριμάσω κι είναι να πέσω, θα σε φωνάξω να με πιάσεις!

– Άσε τις εξυπνάδες, μικρό! φώναξε η μάνα της απ᾽ το δωμάτιό της.

Ο Γρηγόρης μπήκε στο δωμάτιο της Χαράς και το πρόσωπό του πήρε μια έκφραση δυσαρέσκειας αντικρίζοντας την ακαταστασία.

– Πώς ζεις εδώ μέσα, ρε γαμώτο! Θα πεθάνεις το βράδυ απ᾽ τη μυρωδιά της κόλλας.

– Η μυρωδιά δε φτάνει στο δικό σου δωμάτιο. Τι θέλεις τώρα;

– Πάλι με τις πέτρες παίζεις;

– Ναι.

– Αμάν αυτή η τρέλα σου!

– Γρηγόρη! Μια λέξη να πεις ακόμα και θα σε πετάξω έξω.

– Το παιδί μαγείρεψε, κι αντί να της πεις μπράβο, κάθεσαι κλεισμένη εδώ μέσα.

– Σε λίγο τελειώνω.

– Έλα, παράτα τα.

– Γαμώ την τρέλα μου! Δεν μπαίνει ωράριο σ' αυτό που κάνω.

– Καλά! Παίξε με τις πετρούλες σου, κι αν σου λείψουμε, έλα να μας δεις.

– Άι παράτα με, Γρηγόρη, του απάντησε θυμωμένη.

Εκείνος κούνησε το κεφάλι και πήγε στην κουζίνα. Σε λίγο ξαναφώναξε με ανυπομονησία.

– Ελάτε να φάμε.

Η Χαρά τέλειωσε μ' αυτό που είχε καταπιαστεί και σηκώθηκε.

Η Ελπίδα είχε πάρει σοβαρά το ρόλο της. Όσο κι αν έκανε ότι αδιαφορούσε, η επιβράβευση του πατέρα της την κολάκεψε.

– Κοίτα, μάνα, που την καταβρίσκω με τους επαίνους. Έτσι την πατάει κανείς, λοιπόν, και γίνεται ψωνάρα, πολύ ενδιαφέρον!

Η Χαρά έβαλε τα γέλια ακούγοντας την παρατήρηση της κόρης της. «Τιμαλφές» οικογενειακό το ψώνισμα, σκέφτηκε.

– Έχουμε γλυκό; ρώτησε ο Γρηγόρης.

– Όχι, ρε γαμώτο, απάντησε η Χαρά απογοητευμένη, ενώ άρχισαν να τρέχουν τα σάλια της.

– Καλά, αφού θα δούμε ταινία, πάω για γλυκά.

– Μπράβο, μπαμπάκα μου, ξεφώνισε η Ελπίδα κι έπεσε στην αγκαλιά του. Τον ενθουσιασμό της μικρής τον έκοψε το κουδούνι.

– Οχ! Η θεία η Αγάπη θα 'ναι, δεν μπορώ την γκρίνια της.

– Έλα, άνοιξε, τη μάλωσε η Χαρά.

– Τρώτε; ρώτησε η Αγάπη, ενώ τα μάτια της ήταν βουτηγμένα στη θλίψη.

– Μόλις τελειώσαμε, κάθισε, πάω να φέρω γλυκά, είπε ο Γρηγόρης.

– Δε θα μείνω, ήρθα να πω της αδερφής μου πως αύριο έρχεται η πεθερά μου, δήλωσε ταραγμένη. Όπως πάντα, η Αγάπη μηχανευόταν ανύπαρκτες υποχρεώσεις για να νιώθει χρήσιμη.

– Αμάν, βρε Αγάπη, αυτή η πεθερά σου! Είναι τόσο μάταια όλα αυτά που κάνεις, είπε η αδερφή της αγανακτισμένη.

Ακούγοντας η Χαρά τη λέξη «πεθερά», σκέφτηκε πως, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, παραπέμπει πάντα στο ίδιο έργο. Η υπόθεση γνωστή, ο κρυφός έρωτας της μάνας για το γιο, το μεγάλωμα, κρυφός πόθος να του μοιάσει. Ποιανού; Του ιδανικού εραστή που δεν είχε. Και να τος τώρα μπροστά της, όπως τον ονειρεύτηκε, όπως τον διαμόρφωσε για κείνη, κι αυτός φεύγει, την απατά, πάει μ' άλλη, μ' άλλες, το τέλος του έργου γνωστό.

Η νύφη-αρπακτικό θα λιθοβοληθεί, χωρίς ελπίδα ανάστασης, είτε φανερά κι επιθετικά είτε δόλια κι αμυντικά.

– Αμάν, ρε Αγάπη! Πολύ στα σοβαρά την παίρνεις.

– Τα λες αυτά γιατί οι γονείς του Γρηγόρη είναι αλλιώς.

– Έλα τώρα, κάτσε να δούμε την ταινία και μου λες αύριο γι' αυτή.

– Τι λες; Πάω να βάλω σκούπα, είπε αλαφιασμένη μαζεύοντας το κορμί της σαν σκεβρωμένη, θυμίζοντας καταπονημένη γυναίκα.

– Μα προχθές καθάρισε η Μέλπω.

– Από προχθές μέχρι σήμερα; αναρωτήθηκε η Αγάπη βγάζοντας έναν αναστεναγμό δυστυχίας.

– Κάνε ό,τι νομίζεις.

– Φεύγω, φεύγω.

– Φύγε μη χάσεις το ραντεβού με τη vileda.

Ο Γρηγόρης μπήκε στο σπίτι με βιασύνη και έψαξε για την Αγάπη.

– Πού είναι η αδερφή σου; ρώτησε ξαφνιασμένος τη Χαρά.

– Έφυγε. Έρχεται ο Κέρβερος της Πελοποννήσου και πρέπει να 'ναι όλα τέλεια.

– Ρε την κακομοίρα τι τραβάει!

Δεν πρόλαβε να μιλήσει εκείνος, κι η Χαρά έπιασε στον αέρα μια διάθεση αντρικής υπεροχής του τύπου «δες τι τραβάνε οι άλλες!».

– Να αισθάνομαι τυχερή δηλαδή; φώναξε νευριασμένη.

– Καλά, είσαι τρελή; Είπα εγώ κάτι τέτοιο;

– Το σκέφτηκες.

Ο Γρηγόρης δε μίλησε, τρόμαξε. Για μια στιγμή ένιωσε σαν να του ροκάνιζε το μυαλό η Χαρά διαβάζοντας τις σκέψεις του. Αναρωτήθηκε τι να 'ναι αυτό. Εκφυλισμός ή ισορροπία; Δε μπόρεσε να καταλάβει και συνέχισε τη συζήτηση.

– Τη λυπάμαι την αδερφή σου, μιλάω πολύ σοβαρά.

– Έλα, Γρηγόρη, τα θέλει ο κώλος της. Πάλι τα ίδια θα λέμε;

– Εσύ καλά θα κάνεις να κλείσεις το στόμα σου άμα τη δεις την πεθερά της. Τώρα τελευταία δεν κρατάς ούτε τα προσχήματα.

– Δεν οργανώνω το νου μου. Ό,τι μου 'ρθει θα πω.

– Αυτό είναι ανωριμότητα.

– Ανωριμότητα θα ήταν αν τα είχα βρει με τον εαυτό μου. Το καζάνι όμως βράζει ακόμα και δεν έχω σκοπό να χαμηλώσω τη φωτιά.

– Αν είναι κάθε φορά να τα βάζεις με την επαρχιώτικη νοοτροπία της, θα σε γράψει στα μαύρα κατάστιχα ο γαμπρός σου.

– Εμένα μ᾽ έχει ρωτήσει πού τον έχω γραμμένο;

– Έλα, υπερβολές.

– Άκου, Γρηγόρη, φώναξε θυμωμένη. Δεν μπορώ με το ζόρι να της φορέσω τα μάτια μου. Η ίδια η ζωή τη σπρώχνει για να δει. Πότε της φέρνει το ένα για να την ταρακουνήσει, πότε το άλλο· χαμπάρι δεν παίρνει.

– Εννοείς ότι δεν είναι τυχαία τα προβλήματα που αντιμετωπίζει;

– Βέβαια! Αιτία κι αποτέλεσμα είναι όλα, κάτι έχει να μάθει απ᾽ όλα αυτά. Αν δε μάθει, μετεξεταστέα θα είναι για την επόμενη ζωή!

Μόλις πρόφερε τη λέξη «μετεξεταστέα», αναμνήσεις την πλημμύρισαν. Μπήκε στις εφηβικές, παράτολμες σκέψεις της. Μαθήτρια γυμνασίου τότε, της είχε καρφωθεί η ιδέα να μείνει μετεξεταστέα, έστω για μια φορά. Κι αυτό γιατί τη θύμωνε η χλιαρή μετριότητα. Αυτή η αίσθηση του «ούτε κορυφή ούτε πάτος» της προκαλούσε μιζέρια. Είχε παρόμοια ψυχολογία μ᾽ αυτή των παιδιών «σάντουιτς». Ούτε ο μεγάλος ούτε ο μικρός, δηλαδή μεσαίος, με λίγα λόγια ανύπαρκτος.

Την κορυφή η Χαρά δεν μπορούσε να τη φτάσει. Οι υπαρξιακές και καλλιτεχνικές της ανησυχίες είχαν μεγαλύτερη σημασία γι᾽ αυτή από μια καθημερινή, άσκοπη μελέτη. Στόχος της, λοιπόν, ήταν ο πάτος. Έτσι, για την εμπειρία, έλεγε. Μέχρι που στην Γ΄ Λυκείου τα κατάφερε. Έμεινε επιεικώς σε τρία μαθήματα για Σεπτέμβρη. Η χαρά της πτώσης απερίγραπτη!

Πιάνοντας πάτο, ασυνείδητα πολεμούσε τη μάνα της. Την ήθελε αβανταδόρο στις ιδιαίτερες ανησυχίες της. Η Ζωή έδειχνε να την καταλαβαίνει, αλλά πάντα έτρεμε το αχαλίνωτο πάθος της. Έτσι, με τη σειρά της, ασυνείδητα κι αυτή, την ωθούσε σε διεξόδους που θα την κρατούσαν ακινητοποιημένη.

Όταν ανακοίνωσε στη μάνα της πως έμεινε μετεξεταστέα, η Ζωή σοκαρίστηκε κι έβαλε τα κλάματα.

«Μη με στεναχωρείς, μωρό μου, πάψε να είσαι αλαφροΐσκιωτη και κοίτα να σπουδάσεις».

Τα λόγια της δεν έκρυβαν θυμό αλλά μια βαθιά πίκρα. Αυτή η πίκρα της μάνας τη φόρτωσε ενοχές. Κι όχι ενοχές σαν αυτές τις εύκολες, σαν τις χριστιανικές, που έχει κανείς από το φόβο της ανταμοιβής και τις τιμωρίας. Ενοχές κρυφές, ζόρικες, με τη μορφή ανεξόφλητου χρέους. Κι άντε να βρεις σε ποιον χρωστάς και τι!

Αυτό ήταν! Στη συνέχεια κοίμισε για λίγο μέσα της το αλαφροΐσκιωτο, μια και πείστηκε απ᾽ τα λόγια της μάνας της πως με κάποιο τρόπο πρέπει να βγάζει το ψωμί της, κι έπεσε με τα μούτρα στη μελέτη.

– Αν η ζωή είναι αιτία κι αποτέλεσμα, δεν πρέπει να στεναχωριέσαι για την Αγάπη, επανέφερε τη συζήτηση ο Γρηγόρης.

– «Συν Αθηνά και χείρα κίνει», Γρηγόρη μου, τίποτα δε μας χαρίζεται.

– Έτσι είναι, αλλά μην ανησυχείς.

– Την αγαπώ, ρε γαμώτο, είναι αληθινά καλή. Και δεν είναι αδιαπέραστη, η ζωή την έκλεισε.

– Τι να σου πω, κοριτσάκι μου, εσύ ξέρεις! είπε εκείνος και την τράβηξε στην αγκαλιά του.

Την επομένη το πρωί η Χαρά και η Ελπίδα είχαν στηθεί στο αυτοκίνητο και περίμεναν την Αγάπη.

– Πάω να χτυπήσω στη γιαγιά, μάλλον εκεί θα είναι, είπε η Χαρά στην κόρη της.

– Μαμά, είναι εδώ η Αγάπη; φώναξε μπαίνοντας στο χολ του σπιτιού.

– Σιγά, παιδί μου, θα ξυπνήσεις τον πατέρα σου, εννέα σηκώνεται.

– Πρόσεχε μη σου ρευτεί και δεν τον πάρεις είδηση!

– Έλα, άσε τις αηδίες. Η Αγάπη άργησε γιατί περιμένει την πεθερά της κι έπρεπε να τακτοποιήσει το σπίτι.

– Καλά, πάω στ' αυτοκίνητο, είπε η Χαρά, ενώ το πρόσωπό της έγινε σκυθρωπό σαν να πέρασε μια σκιά από πάνω του.

– Έλα λίγο μέσα, είναι η Πελαγία εδώ, τόσες μέρες έχει να σε δει.

Η Χαρά έβγαλε έναν αναστεναγμό και μπήκε στην κουζίνα.

– Φτου σου, κοριτσάκι μου, χρόνος δεν περνάει από πάνω σου.

– Κι ο χρόνος μ' αποφεύγει, ψιθύρισε η Χαρά.

Σκούπισε τα σάλια από το πρόσωπό της και με το ζόρι ίσα που χαμογέλασε για να μη φανεί αγενής. Αν και μήνας εκπτώσεων, η Πελαγία δεν έκανε σκόντο στο σάλιο που έριχνε· όσο πιο πολύ το σάλιο τόσο περισσότερο ξορκίζει το κακό.

– Το καφεδάκι μας πίνουμε και τα λέμε. Εσύ πότε με το καλό η σύνταξη;

– Τι λες, ρε Πελαγία; είπε η Χαρά και μια ανατριχίλα διαπέρασε το κορμί της.

– Άντε να την πάρεις με το καλό για να μας κάνεις παρέα, συνέχισε στρώνοντας το πλισέ της φούστας της, που ξεκινούσε από το στομάχι και κατέληγε στις παχουλές της γάμπες.

Δεύτερη ανατριχίλα. «Τώρα τι είναι τούτο το τρέμουλο; Από την ιδέα της σύνταξης ή από τη σκέψη και μόνο πως θα κάνω παρέα με τη μάνα μου και την Πελαγία;» αναρωτήθηκε κι έκανε ένα βήμα πίσω για να δηλώσει διακριτικά πως φεύγει.

– Φεύγω, μάνα, πρέπει να 'χει κατέβει η Αγάπη. Γεια σου, Πελαγία, φώναξε και προχώρησε προς την πόρτα.

– Γεια σου, κοριτσάκι μου, θα σε περιμένω να σε κεράσω καμιά νουγκατίνα! την προσκάλεσε η Πελαγία, ενώ στερέωνε στα

μαλλιά της το κοριτσίστικο χτενάκι με τις ροζ πέρλες. Η Χαρά με το ζόρι συγκρατήθηκε να μη γελάσει στην ανάμνηση αυτού του παλιομοδίτικου εδέσματος που το έβρισκες κυρίως στην ΕΒΓΑ της γειτονιάς να φιγουράρει δίπλα στο ρυζόγαλο. Στο νου της ήρθε κάτι από λευκή κρέμα πασπαλισμένη με αμύγδαλα που τη σερβίριζαν απαραιτήτως με μαχαίρι, καθώς η βάση της, που ήταν υποψία από παντεσπάνι, απαιτούσε γερά μπράτσα για να κοπεί.

– Θα έρθω, θα έρθω! της φώναξε η Χαρά χαμογελώντας.

– Περίμενε να σε βγάλω μέχρι την πόρτα, είπε η Ζωή.

– Ο Χριστός κι η Παναγία, βρε μάνα, τι σκατά λες μαζί της πρωινιάτικα;

– Εγώ τι λέω ή εσύ τι μούτρα κατέβασες μόλις την είδες; Έρημο είναι το καημένο, άνθρωπο δε βλέπει.

– Καλά, μ᾽ αυτές που μαζεύεις, σε λίγο θα ξεχάσεις το όνομά σου.

– Αχ, Χαρά, Χαρά!

– Όλες είναι μία και μία, ακρογωνιαίοι λίθοι της γειτονικής μας κουλτούρας.

– Έλα, μην κοροϊδεύεις τις γυναίκες.

– Πλάκα κάνω, μαμά. Ψυχούλα είσαι, μόνο που οι δικοί σου άνθρωποι σ᾽ έχουμε χεσμένη, είπε τρυφερά η κόρη της και της ανακάτεψε παιχνιδιάρικα τα μαλλιά.

– Τη βλέπω την αγάπη σας, μωρό μου, ακόμα και στον πατέρα σου τη διακρίνω καμιά φορά, κι ας είναι στραβόξυλο.

– Έλα, ρε μάνα, θα με κουφάνεις. Σ᾽ αφήνει να δεις τα συναισθήματά του;

– Ε, τόσα χρόνια μαζί, καμιά φορά ξεχνάει την πόρτα του ανοιχτή. Αν δεν είχα νιώσει κι αυτό κάποιες στιγμές, δε θα ᾽κανα τόση υπομονή μαζί του. Δυστυχισμένος, παιδί μου, κι αυτός για τους δικούς του λόγους.

– Ζωίτσα, σ' τη μαράζωσε τη ζωίτσα σου όμως. Ό,τι κι αν είναι ο άλλος, καλός, κακός, ανάποδος, δεν πρέπει να τον αφήνεις να σου κάνει μίζερη τη ζωή σου.

– Γιατί το λες, παιδί μου;

– Γιατί, όταν αφήνουμε τέτοια περιθώρια, είμαστε ύποπτοι, κάποιο ηλίθιο αντάλλαγμα ζητάμε για όλα αυτά. Ψυχολογικό; Πρακτικό; Ποιος ξέρει!

– Ναι, παιδί μου, εγώ το επέτρεψα να γίνει αυτό. Σου βάζει κανείς αλυσίδες αν δεν απλώσεις τα χέρια;

Δάκρυα έτρεξαν απ' τα μάτια της Χαράς, αγκάλιασε τη μάνα της σφιχτά, τη φίλησε κι έφυγε τρέχοντας.

Η Αγάπη κατέβηκε τη σκάλα, τις πλησίασε και μπήκε στο αυτοκίνητο. Η αδερφή της την κοίταξε κι είχε την αίσθηση πως δίπλα της βρισκόταν άντρας συνοδηγός. Αυστηρό κοστούμι, μαλλιά πιασμένα όπως όπως κι ένα πρόσωπο αμακιγιάριστο να φιλοξενεί αλύπητα τις ρυτίδες των σαράντα τριών της χρόνων. Όλα μαζί πρόδιδαν τη σιδερένια πειθαρχία και τον τετράγωνο νου της.

Έκανε μια αναδρομή και είδε την Αγάπη προς το τέλος της δεκαετίας του '70. Μαθήτρια λυκείου τότε, με το βαρύ unisex ντύσιμο, να τραγουδά πολιτικά τραγούδια και να στήνει εκδηλώσεις για την επέτειο του Πολυτεχνείου. Κι όσο την κοιτούσε τόσο προσπαθούσε ν' ανακαλύψει τη διαφορά τους, αφού κι η ίδια, αν και μικρότερη, λίγο πολύ τα ίδια έκανε.

Φαίνεται πως σαν αδερφές κινούνταν στον ίδιο μαθηματικό τύπο, μόνο που η Χαρά, αν και χρησιμοποιούσε τον ίδιο διαιρετέο, έβαζε για διαιρέτη το πάθος και το πηλίκο άλλαζε. Μ' αυτό τον τρόπο περιφρουρούσε την ηλικία της, διεκδικούσε, αμφισβητούσε, αντιστεκόταν, ερωτευόταν.

Ξαφνικά ένιωσε τεράστια θλίψη για την αδερφή της, καθώς ήταν η πρώτη φορά που διέκρινε στα μάτια της την έλλειψη πά-

θους, διαπίστωσε μέσα απ᾽ την κάθε της κίνηση ότι αναζητούσε ένα φάρμακο για ν᾽ απαλύνει τον πόνο της κι όχι για να γιατρευτεί.

Η Αγάπη έβγαλε έναν αναστεναγμό ανακούφισης και της έκανε νόημα να ξεκινήσουν.

– Τι ένταση είναι αυτή; Χαλάρωσε λίγο.

– Άσε με πρωί πρωί! Η πεθερά μου θα φτάσει πριν από μένα και θ᾽ αρχίσει τον έλεγχο. Άσε που θα την ακούει κι ο Αντώνης.

– Και λοιπόν;

– Τι λοιπόν, ρε Χαρά, δεν έχω όρεξη για σχόλια.

– Πόσο θα ᾽θελα να μπορούσα να σε χαστουκίσω.

– Σε παρακαλώ, μην αρχίσεις τα ίδια, δεν το αντέχω.

Η Χαρά με το δεξί της χέρι έσφιξε το παγωμένο απ᾽ την ένταση χέρι της Αγάπης. Για μια στιγμή νόμιζε πως άγγιζε το λεβιέ του αυτοκινήτου. Λες και ήταν νεκρό, άψυχο, λες και ήταν αντικείμενο. Πόνεσε για την αδερφή της και με το ζόρι συγκρατήθηκε να μη δακρύσει.

– Μην τη σκέφτεσαι, δε θ᾽ αλλάξει τίποτα.

– Τι να μην τη σκέφτομαι, λίγα μου κάνει κάθε φορά που έρχεται;

– Τζάμπα παιδεύεσαι. Αν αλλάξεις εσύ, θα τελειώσουν όλα.

– Μιλάς λες και δεν την ξέρεις.

– Σταμάτα να φοβάσαι κι αυτή και τον άντρα σου.

– Επηρεάζεται από τη μάνα του ο Αντώνης. Δεν το καταλαβαίνεις;

– Το καταλαβαίνω, είναι ερωτευμένη μαζί του. Το θέμα είναι ότι δεν το έχει αντιληφθεί εκείνος.

– Κι εγώ τι μπορώ να κάνω;

– Να μην κάνεις τα ίδια στο γιο σου.

– Βλακείες λες τώρα, μια χαρά είμαι εγώ με το παιδί.

– Σκατά είσαι, ψάχνεις σύμμαχο για να σε συμπονέσει. Κλαψουρίζεις στο παιδί γιατί δεν μπορείς να τα βάλεις με τον Αντώνη.

– Έχεις τρελαθεί τελείως; Μπορώ να υπομείνω τα πάντα, αλλά το παιδί μου χωρίς πατέρα δε θα το αφήσω.

– Τι λες! Ωραίο πρότυπο πατέρα έχει.

Η Αγάπη τρόμαξε με τα λόγια της Χαράς, γιατί γνώριζε πως έκρυβαν την αλήθεια. Σε λίγα δευτερόλεπτα όμως παράχωσε κάπου τις σκέψεις που την πονούσαν.

– Τι θα κάνουμε στη γιορτή σου; ρώτησε με δήθεν αδιάφορο ύφος.

– Μην ξανάλεω τα ίδια, δε θα γιορτάσω.

– Γίνεσαι εντελώς αντικοινωνική.

– Όχι θα κάνω τσίρκο τη ζωή μου για να ᾽χετε εσείς κάτι να ασχολείστε. Δεν καταλαβαίνω, τι να γιορτάσω; Τη μέρα που αποφάσισαν να με φωνάζουν Χαρίκλεια;

– Ακόμα και στα γενέθλια με πέντε ανθρώπους τη βγάζεις, βρε Χαρά.

– Στους έξι καίγεσαι. Φτάσαμε, κατεβείτε.

– Η Ελπίδα κοιμήθηκε, παρατήρησε η Αγάπη ανήσυχη, καθώς το μάτι της έπεσε στο πίσω κάθισμα.

– Το ξέρω, κοιμάται από ώρα.

– Τι έχει το παιδί;

– Τίποτα, καλέ, λίγο πυρετό.

– Για τ᾽ όνομα του Θεού! Έπρεπε να μείνει στο σπίτι σήμερα. Να φύγεις νωρίς να το πας στο γιατρό.

– Κανένας δεν πέθανε από γρίπη.

– Διάβασε και καμιά ιατρική εγκυκλοπαίδεια και τότε θα δεις.

– Ευτυχώς που υπάρχουν κι αυτές και βλέπει κι ο βιβλιοπώλης μας καμιά χαρά από σένα.

– Σιγά μη δίνω στο παιδί μου γιατροσόφια από βότανα, όπως κάνεις εσύ η τρελή.

– Καλά, αφήστε να 'χει και κανέναν τρελό η οικογένεια!

– Ελπίδα, ξύπνα, μωρό μου, απευθύνθηκε η Αγάπη στο παιδί με μια δόση υπερβολικής ανησυχίας στη φωνή της, που αρρώσταινε ακόμα και υγιή.

– Ξύπνησα, καλέ θεία.

– Τι σε πονάει, παιδί μου;

– Τίποτα, λίγο πυρετό έχω.

– Να βάζεις θερμόμετρο σε κάθε διάλειμμα, κι άμα δεις πάνω από 37,8, να πάτε αμέσως στο γιατρό. Δεν παίζουμε με την υγεία, ένας πυρετός δίχως πόνο είναι ύποπτος.

– Επαγγελματίας οιωνοσκόπος να δουλέψεις, ρε συ! Πάντα με τον καλό λόγο στο στόμα θα είσαι, πετάχτηκε θυμωμένη η Χαρά, καθώς την έβλεπε πως είχε αρχίσει ν' αντλεί ευχαρίστηση ακόμα και μέσα απ' τον κίνδυνο, προκειμένου να μη σκέφτεται τα δικά της προβλήματα.

– Στα κόλλυβά μου θέλω και ρόδι, είπε η Ελπίδα γελώντας, μια και γνώριζε καλά τις φοβίες της θείας της.

– Ανεύθυνη την κάνεις, Χαρά, αύριο θα γίνει μάνα.

– Έλα, έλα, αδερφούλα μου, πάμε, σε παρακαλώ, αποκρίθηκε η Χαρά νευριασμένη.

Το βράδυ μαζεύτηκαν όλοι στην Αγάπη για φαγητό. Έπρεπε να γιορταστεί ο ερχομός της αρχόντισσας Μαρίκας. Ο Αντώνης δεν είχε συμφιλιωθεί με το μοντέλο της μάνας του. Δεν τον ενοχλούσε το κάκιωμα της ψυχής της όσο η αγραμματοσύνη της κι η κακογουστιά της. Στο κεφάλι του υπήρχε μια εικόνα για τη μάνα που θα 'θελε να 'χε. Έτσι, προσπαθούσε να την κατασκευάσει εξωραΐζοντας το μοντέλο της υπαίθρου μ' αυτό της πόλης, μόνο που εκείνη κάθε φορά που άνοιγε το στόμα της τον πρόδιδε.

Σύμφωνα με το πρωτόκολλο των καλών οικογενειών, στο τραπέζι έπρεπε να παρευρίσκονται κι οι γονείς του Γρηγόρη. Ο Σταύρος κι η Καίτη, συνταξιούχοι δάσκαλοι, άνθρωποι γεμάτοι καλοσύνη και κατανόηση, λάτρευαν τη Χαρά όσο και το παιδί τους. Η Μαρίκα γι᾽ άλλη μια φορά έδωσε τα ρέστα της στο τραπέζι σκορπίζοντας απλόχερα την εχθρότητά της σε μικρούς και μεγάλους.

– Μια χαρά κρατιέσαι, κυρία Καίτη μου! Μ᾽ αυτή τη συμπεθέρα μας στεναχωριέμαι, στραβογέρασε η καημενούλα, είπε σφίγγοντας τα λεπτά της χείλη.

– Όχι, Μαρίκα μου, όχι! Μια χαρά τη βρίσκω τη Ζωή, άλλωστε τρία σπίτια φροντίζει.

– Σιγά! Ο γιος μου φέρνει δούλες για το σπίτι, δεν κουράζει την πεθερά του. Αλίμονο από μένα που τα κάνω όλα μόνη μου.

– Η δούλα, της δούλας, τη δούλα, ω δούλα. Λοιπόν, είκοσι χρόνια διδάσκω, αυτό το «δούλα» δεν το ᾽χω βάλει σε τεστ. Λες να τους το βάλω αύριο; ρώτησε η Χαρά την αδερφή της γελώντας.

– Σκάσε ρε, σ᾽ ακούει, ψιθύρισε η Αγάπη.

– Μόνο τον εαυτό σου έχεις να φροντίσεις, Μαρίκα μου, μην παραπονιέσαι. Η Ζωή τρέχει για παιδιά κι εγγόνια, επέμεινε η Καίτη πνιγμένη από αδικία.

– Οχ, άρχισαν τα μαχαιρώματα, είπε η Αγάπη στη Χαρά. Τώρα βρήκε την πεθερά σου να με θάψει, πες της κάτι.

Η Χαρά δεν το ᾽χε σε τίποτα να τα βάλει μαζί της, άλλωστε με το ζόρι κρατιόταν.

– Τι γίνεται, κυρία Μαρίκα, πάλι παραπονιέσαι;

– Η ζωή στο χωριό δεν είναι όπως στην Αθήνα, Χαρά. Βόλτες, φτιασίδια και λούσα· εμείς βγάζουμε με κόπο το ψωμί μας.

– Ποιο ψωμί; Αυτό που σου στέλνει ο γιος σου; Τι κάνεις δηλαδή; Ζυμώνεις στο φούρνο τα λεφτά του Αντώνη και της Αγάπης;

– Όχι της Αγάπης, του παιδιού μου. Χήρα γυναίκα είμαι, με

μια μικρή σύνταξη, κι ένα γιο τον έχω. Αν δεν είναι άξιος να με φροντίσει, καλύτερα να 'βγαζα θηλυκό απ' τα σωθικά μου.

– Έπρεπε να 'χες εμένα νύφη. Τυχερή είσαι, μουρμούρισε η Χαρά.

Ο Αντώνης έριχνε τη ματιά του μια στη Χαρά και μια στην Αγάπη, με υπερβολική καχυποψία.

– Μανούλα μου, σου έχω έκπληξη! φώναξε της Μαρίκας.

– Τι, παιδί μου; ρώτησε εκείνη μ' αυτό το δήθεν αδιάφορο ύφος και το πονηρό γελάκι που δήλωνε «στο τσεπάκι μου τον έχω», ενώ ταυτόχρονα κοιτούσε μ' αγωνία γύρω της για να δει αν οι υπόλοιποι έχουν καταλάβει πως το δικό της παιδί πρόκειται για σπάνια έκδοση γιου.

– Σου πήρα πλυντήριο πιάτων. Την Κυριακή που θα σε πάω στο χωριό θα σ' το συνδέσω.

Η Μαρίκα πετάχτηκε από την καρέκλα της κι έβαλε τα χέρια στη μέση.

– Ποια Κυριακή, καλέ; Ένα μήνα θα μείνω, οι γειτόνισσές μου λείπουν. Τι να κάνω μονάχη στο χωριό; φώναξε.

– Μόνο ένα μήνα; Όλο το χειμώνα να μείνεις, μανούλα μου, όλο το χειμώνα, αποκρίθηκε ο Αντώνης γεμάτος χαρά.

Η Αγάπη χλόμιασε μόλις τον άκουσε. «Θεέ μου, τι θα περάσω!» αναλογίστηκε. Το βλέμμα της περιπλανήθηκε στο χώρο, άρχισε με τη φαντασία της να ξεσκονίζει και να τακτοποιεί μ' έναν παράλογο οίστρο. Σε λίγο ξεκίνησε μέσα της ο γνωστός μονόλογος, σκηνοθετούσε τις ερωτήσεις που θα της έκανε και ετοίμαζε τις απαντήσεις που θα έδινε. Μ' όλο αυτό το σκηνικό σπαταλούσε ενέργεια, παρέμενε αδρανής, η ανάσα της βάρυνε κι ο ήχος της φωνής της έπαψε να 'ναι ταιριαστός με την ηλικία της. Οι σκέψεις της και μόνο την είχαν ήδη κουράσει. Η Χαρά την παρακολουθούσε ρίχνοντάς της πλάγιες ματιές. Διαπίστωνε γι' άλλη μια

φορά πως σκηνοθετεί η ίδια το έργο της ζωής της, δίνοντας μετά στον εαυτό της το ρόλο της πρωταγωνίστριας. Στη συνέχεια η Αγάπη τράβηξε τη Χαρά σε μια γωνιά και ξέσπασε σε κρίση πανικού. Μιλούσε γρήγορα και μπέρδευε τα λόγια της, το πρόσωπό της είχε κοκκινίσει και τα χέρια της έτρεμαν.

– Τι θα κάνω; Πρέπει να πάρω άδεια. Πώς θα προλαβαίνω τις δουλειές μου; Θα λείπω και θα χώνεται σε όλα. Θα μου κάνει ένα σπίτι άνω κάτω. Θα ψάχνει τα συρτάρια μου. Θα τα λέει κρυφά με τον Αντώνη κι εκείνος μετά θα θυμώνει μαζί μου. Τι θα κάνω, Θεέ μου; Κι αν δε μου δώσουν άδεια; Τρέλα μου ᾽ρχεται.

– Χέσ᾽ τη και τέλειωνε. Θα συνεχίσεις όπως και πριν. Δε θα πάρεις άδεια και δε θα μπεις στο παιχνίδι τους. Τέλος! φώναξε αγανακτισμένη η αδερφή της.

– Παράτα με, ρε Χαρά.

– Ξέρεις κάτι;

– Τι να ξέρω;

– Ο Αντώνης είναι απ᾽ τις καλύτερες περιπτώσεις γιου κολλημένου στη μάνα του.

– Γιατί;

– Γιατί το ξέρει και το δείχνει.

– Βλακείες λες! Τότε ποιες είναι οι χειρότερες περιπτώσεις;

– Η κατηγορία των αντρών που η καρδιά τους το ξέρει, μα ο νους τους το κουκουλώνει.

– Τι εννοείς;

– Μανούλα ίσον θεά. Επομένως, ως θεά τη λατρεύω. Άρα κάνω τα πάντα για να μη με απορρίψει. Δεν είναι και λίγο να τρως πόρτα από μια θεά! Έλα όμως που υποψιάζομαι πως είναι αρρωστημένο να λατρεύω τη μανούλα ως θεά! Άρα τι κάνω; Το κρύβω, πρώτα από μένα και μετά απ᾽ τους άλλους.

– Λες;

– Τι λες, βρε Αγάπη; Να 'ξερες τι πόνο κουβαλάει αυτή η κατηγορία των αντρών! δήλωσε η Χαρά με πόνο στη φωνή, καθώς απ' το νου της πέρασαν κάποιες παρόμοιες περιπτώσεις φίλων της.

– Ίσως έχεις δίκιο, ψιθύρισε η Αγάπη αφηρημένα, μια κι αυτή τη στιγμή την απασχολούσε μόνο το δικό της πρόβλημα.

Ο Σταύρος κι η Καίτη παρακολουθούσαν αμίλητη τη δυστυχία της Αγάπης και λυπόντουσαν που δεν μπορούσαν να επέμβουν δυναμικά.

– Είναι δυστυχισμένη η αδερφή σου, Χαρά. Φαίνεται στα μάτια της. Κάτι πρέπει να γίνει. Κάνε κάτι, της είπε ο Σταύρος.

– Το ξέρω, πατέρα, αλλά νομίζω πως η κατάστασή της έχει χειροτερέψει πολύ. Φοβάμαι πως είναι αργά.

– Ο Μανολάκης πρέπει να προστατευτεί, παιδί μου, οι γονείς θέλουν και ζουν έτσι.

– Το ξέρω, το ξέρω, συμφώνησε εκείνη.

Η Καίτη πήρε παράμερα τη Χαρά, τη φίλησε και την ευχαρίστησε για το δώρο της. Ήταν ένα μενταγιόν που της το έφτιαξε μ' όλη της την αγάπη. Γνωρίζοντας πως η πεθερά της είναι υπερκινητική, φρόντισε το σχήμα του κρυστάλλου να 'ναι επίπεδο για να εφάπτεται καλύτερα στο σώμα της.

– Δε θα το πιστέψεις, παιδί μου. Απ' τη μέρα που το φόρεσα, νιώθω σαν να είμαι ανθεκτικότερη.

Η Χαρά συγκινήθηκε που μια μεγάλη γυναίκα σαν την πεθερά της στάθηκε ανοιχτή στους ευεργετικούς κραδασμούς του κρυστάλλου.

– Είναι κεχριμπάρι κι έχει την ιδιότητα να δίνει ζωτικότητα στον άνθρωπο, της εξήγησε.

– Το ένιωσα, παιδί μου, αλήθεια σου λέω.

– Το καταλαβαίνω, μόνο που οι κρύσταλλοι δε φέρνουν τη σωτηρία από μόνοι τους.

– Τι εννοείς, Χαρούλα;

– Εννοώ ότι δεν πρέπει να επαναπαυόμαστε σε μαγικά κολπάκια.

– Ξέρω, παιδί μου, «συν Αθηνά και χείρα κίνει».

– Ακριβώς, αποκρίθηκε εκείνη χαμογελαστά.

– Πάντως, το προσέχω σαν τα μάτια μου! Όταν δεν το φοράω, το φυλάω σ' ένα πάνινο σακουλάκι.

– Θέλει καθάρισμα κάπου κάπου.

– Μπα, δε λερώνει.

– Άλλο καθάρισμα εννοώ.

– Α, κατάλαβα. Θα 'ρθω μια μέρα στο σπίτι να μ' εκπαιδεύσεις, είπε η πεθερά της γελώντας. Δεν υπάρχει καμιά πέτρα που να κλείνει το στόμα της Μαρίκας; ρώτησε ψιθυριστά σκύβοντας στο αφτί της νύφης της.

Η Χαρά κοίταξε με την άκρη του ματιού της την πεθερά της Αγάπης.

– Μπα, τις έχει ξορκίσει όλες από την εποχή του λίθου, απάντησε ξεκαρδισμένη απ' τα γέλια η Χαρά. Το παιδί που 'χε ξεμείνει μες στην ψυχή της κάπου κάπου ψοφούσε για σκανταλιές.

Κάπως έτσι πέρασε κι αυτή η βραδιά. Την επομένη η Χαρά δεν πήγε στο σχολείο. Είχε ανάγκη να μιλήσει με κάποιον, κι έτσι το καλύτερο που είχε να κάνει ήταν να συναντήσει το φίλο της τον Μιχάλη. Είχε μερικές μέρες να τον δει κι ένιωσε να της λείπει αυτή η ώθηση, αυτή η ενέργεια που αντλούσε από εκείνον και τη βοηθούσε να βάλει σε μια τάξη τη ζωή της.

Το μεσημέρι που επέστρεψε, καθώς ανέβαινε τη σκάλα του σπιτιού, άκουσε φωνές από το διαμέρισμα της Αγάπης.

– Θα κάνεις ξεχωριστό φαγητό για τη μάνα μου και θα φτιάχνεις πάντα αυτό που της αρέσει. Κατάλαβες;

Η Αγάπη δεν ακουγόταν καθόλου. Ο Αντώνης είχε αρχίσει να

εκδηλώνεται πια. Μέχρι εχθές την εκβίαζε ψιθυριστά. Η Χαρά λύγισε, κουλουριάστηκε στη σκάλα κρατώντας απελπισμένη το κεφάλι ανάμεσα στα χέρια της κι έκλαιγε νιώθοντας ανήμπορη να βοηθήσει. Σηκώθηκε και με κόπο έφτασε μέχρι την πόρτα τους. Χτύπησε το κουδούνι. Η Αγάπη άργησε ν' ανοίξει. Μόλις η Χαρά μπήκε μέσα, ο Μανόλης τής έκανε νόημα να τον πάρει κάτω.

– Μανόλη, για σένα ήρθα, έλα τώρα που έχω χρόνο να κάνουμε τα αρχαία. Μόνοι είσαστε; Ο Αντώνης; ρώτησε με δήθεν αδιάφορο ύφος.

– Μέσα, με την πεθερά μου. Η φωνή της Αγάπης ίσα που έβγαινε.

– Ας του πω ένα γεια, είπε η Χαρά θέλοντας να δει το μέγεθος αυτού που συνέβαινε. Αντώνη! φώναξε χτυπώντας την πόρτα της κρεβατοκάμαρας.

– Έλα, μπες! απάντησε εκείνος.

Η Χαρά έμεινε για μερικά δευτερόλεπτα άφωνη. Η λογική της δεν μπορούσε να εξηγήσει αυτό που έβλεπε, αλλά η αίσθηση που αποκόμισε ήταν αληθινή. Εκείνος ξαπλωμένος στο κρεβάτι κι η μάνα του να τον χαϊδεύει στην πλάτη, μ' ένα χάδι που φαινόταν μητρικό, αλλά δεν είχε μητρικό κίνητρο. Στο πρόσωπο της Μαρίκας ήταν αποτυπωμένη η έκφραση της γυναίκας που της ανήκει κάτι.

«Δεν είναι δυνατό! Δεν ξέρει τι του συμβαίνει...» αναλογίστηκε η Χαρά.

Ήταν η πρώτη φορά στη ζωή της που ένιωσε συμπόνια γι' αυτό τον άντρα. Σε λίγο μπήκε κι η Αγάπη. Δεν είχε καταλάβει τίποτα, ήταν απλά λυπημένη που μάνα και γιος την πολεμούσαν. Τι πολεμούσαν δηλαδή; Μια έμφυτη ανισόρροπη παρόρμηση που η λογική τούς επέβαλε να της δώσουν όνομα, έτσι τυπικά και κυ-

ριολεκτικά την ονόμασαν «Αγάπη». Η Χαρά, σοκαρισμένη απ' αυτό που είδε, πήρε τον Μανόλη κι ανέβηκαν στο διαμέρισμά της.

– Τι θα γίνει, ρε θεία, με τη μάνα μου και τον πατέρα μου; ρώτησε το παιδί λυπημένο, κάνοντας μια προσπάθεια να φανεί άντρας και να μην κλάψει.

– Σαν τι να γίνει, παιδί μου;

– Κάθε φορά που έρχεται η γιαγιά, η μαμά είναι τρελαμένη κι αυτός ο μαλάκας τής μιλάει πολύ άσχημα.

– Θα τα βρούνε, αγόρι μου, κάποια στιγμή κάπου θα καταλήξει αυτό. Μη νοιάζεσαι. Ό,τι κι αν γίνει θα 'ναι για καλό τους.

– Μα είναι δυνατό να μιλάει έτσι σε μια γυναίκα; Είναι ηλίθιος, βρε θεία.

Η Χαρά δεν μπορούσε να επέμβει στην ψυχή του παιδιού. Σκεφτόταν πόσο απαρηγόρητος θα ένιωθε όταν θ' ανακάλυπτε πως ο πατέρας του δεν είναι απλά νευρικός, δεν είναι απλά κυνικός, αλλά βαθιά κομπλεξικός. Με συμπλέγματα που ούτε ο διάβολος δεν μπορεί να τα βάλει μαζί τους παρά μόνο αυτός που τα κουβαλάει.

Στη ζωή της είχε συναναστραφεί αρκετούς συμπλεγματικούς, και μάλιστα τόσο πολλούς, ώστε σαν άλλος Καρλ Γιουνγκ θα μπορούσε να γράψει βιβλίο. Αυτά τα διαβολεμένα συμπλέγματα δεν έχουν να κάνουν με πληγές που γιατρεύονται, σαν κανείς θελήσει να τις δει και να τις αντιμετωπίσει. Είναι τόσο βαθιά κρυμμένα στα σκοτάδια, που μια λέξη και μόνο μπορεί να τα φέρει στην επιφάνεια. Μια λέξη απλή, καθημερινή πάει, θαρρείς, και αναδεύει τα μισοσκόταδα της ψυχής και το αποτέλεσμα είναι νοσηρό.

Ο συμπλεγματικός σε τσεκάρει αδιάλειπτα κι αλίμονο αν σου ξεφύγει λέξη ή κίνηση που θα πλήξει τη χαλασμένη του ψυχολογία. Και μένεις να κοιτάς σαν ηλίθιος κι όλο κάνεις ενοχική επανεξέταση του εαυτού σου. Αναρωτιέσαι τι, πώς και γιατί. Κι όσο

ζητάς ν' αποζημιωθεί το ευσυγκίνητο, το εύθραυστο, το ευάλωτο της ψυχής σου τόσο αυτός ξεβράζει δεκάδες συνηγορίες επιχειρημάτων, άσχετες με τη συγκεκριμένη στιγμή.

Και πάλι καλείσαι να αναλογιστείς. Τι κάνεις; Πώς διαχειρίζεσαι τα συμπλέγματα του άλλου; Κι όχι ενός απλού συνεργάτη· αυτό είναι ανώδυνο. Τι κάνεις μ' αυτό τον άλλο, που είναι πιο οικείος σου από μια απλή σχέση. Αυτόν που είναι σαν να σ' τον χρέωσε η τωρινή ζωή ζητώντας μαθησιακές εγγυήσεις για την επόμενη.

Ίσως τα φαντάσματα, σαν βγουν στο φως, χάνουν τη δυναμική τους. Η ισορροπία βασίζεται στη σωστή διαχείριση της ειλικρίνειας και το αποτέλεσμα στο να πάψει κανείς να φοβάται τα φαντάσματα, σκέφτηκε η Χαρά. Αμέσως όμως διέκοψε τους στοχασμούς της και συνέχισε να μιλά με τον Μανόλη.

– Ποιος ξέρει τι έχει κι αυτός, μωρό μου; αναρωτήθηκε θλιμμένη.

– Έτσι μου 'ρχεται να σταματήσω το σχολείο, να πιάσω μια δουλειά για να 'χω λεφτά και να σηκωθώ να φύγω από το σπίτι.

– Έλα, ρε, αυτό είναι δειλία, δεν το βάζουν έτσι στα πόδια.

– Καλά, από μένα θα τη βρει ο Αντωνάκης!

– Η μεγαλύτερη μαγκιά, αν δεν μπορείς να κάνεις αλλιώς, είναι να ζεις μες στα σκατά, αλλά να μη σε καταπιεί ο βόθρος. Εκεί θα σου βγάλω το καπέλο.

– Έλα να μείνεις μια μέρα εδώ και τα λέμε μετά. Κάποιες φορές κλείνω τα αφτιά μου για να μην τους ακούω.

– Μήπως υπερβάλλεις, μωρό μου;

– Μιλάει άσχημα στη μάνα μου, ρε γαμώτο, κι όλοι εσείς δεν κάνετε τίποτα. Κάνε κάτι, γαμώτο, κάνε κάτι, θ' αυτοκτονήσω. Τον μισώ, τον μισώ και τον αγαπώ. Δεν ξέρω τι νιώθω γι' αυτόν, δεν ξέρω, ρε θεία. Τι να πω και γι' αυτή, πες μου. Δε γουστάρω

να ᾽χω κότα για μάνα. Πότε τη λυπάμαι και πότε τη μισώ για τη στάση της.

Σε λίγο έπεσε η πόζα του άντρα και το παιδί ρίχτηκε στην αγκαλιά της κλαίγοντας με λυγμούς. Η καρδιά του χτυπούσε δυνατά κι η ματιά του εκλιπαρούσε για βοήθεια. Στα δύσκολα εφηβικά του χρόνια γκρεμιζόταν το ίνδαλμα του πατέρα. Αναζητούσε τις εφαπτομένες του αντρικού μοντέλου για να ταυτίσει μ᾽ αυτές τις δικές του κι έπεφτε στο κενό. Αυτό πενθούσε εκείνη τη στιγμή το παιδί, την ανύπαρκτη αλλά παράλογα υπαρκτή ύπαρξη του πατέρα του.

Η Χαρά ήταν συγκλονισμένη, δε μιλούσε καθόλου, σκούπιζε τα δάκρυά του, ενώ ταυτόχρονα τα δικά της έσταζαν στην παλάμη του. Εκείνος ασυνείδητα απολάμβανε τη θέρμη τους. Τα δάκρυα της θείας του ενίσχυαν τη σιγουριά του. Τον κρατούσε στοργικά στην αγκαλιά της και τον άκουγε, τον άκουγε δίχως να τον διακόπτει. Αυτό ήθελε εκείνη τη στιγμή. Δεν είχε μάθει να τον ακούν παρά μόνο να τον συμβουλεύουν παρεμβαίνοντας κάθε στιγμή στη μιλιά και στη σκέψη του.

– Μείνε απόψε εδώ, του πρότεινε η Χαρά.

Είχε πια αποφασίσει πως έπρεπε να επέμβει και να μιλήσει με τον Μανόλη, να προσπαθήσει όσο μπορούσε να τον βγάλει από την προσωπική του θλίψη, κρατώντας τον όμως μακριά από ψεύτικες παρηγοριές. Κατά κάποιο τρόπο ήθελε να τον κάνει να δει τη ζωή μ᾽ άλλα μάτια.

Ο Μανόλης ανακουφίστηκε και πήγε στο σπίτι να πάρει τα βιβλία του. Ο πατέρας του δεν ενθουσιάστηκε από αυτή του την κίνηση.

– Κοίτα, μην παίρνεις και πολύ στα σοβαρά ό,τι σου λέει η θεία σου. Οικογένειά σου είμαστε εμείς και μόνο εμείς. Κανείς δε νοιάζεται για σένα περισσότερο. Το παιδί δε μίλησε.

– Η αδερφή μου αγαπά το γιο μας όσο κι εμείς, τόλμησε να πει δειλά η Αγάπη.

– Εσύ τη δουλειά σου, τώρα μιλάνε οι άντρες, αγρίεψε εκείνος. Ο Μανόλης θύμωσε για λογαριασμό της μάνας του, που την έβλεπε να τρέμει.

– Πρόσεχε μη χάσεις τον αντρισμό σου, του απάντησε και ξέσπασε σε κλάματα.

– Έλα, έλα, μόνο οι αδελφές κλαίνε, είπε ο πατέρας του.

Δεν του απάντησε, μάζεψε τα πράγματά του κι έφυγε. Την επομένη η Χαρά γιόρταζε. Ο Μανόλης το θυμήθηκε κι έτρεξε να προλάβει ανοιχτό το κοντινό βιβλιοπωλείο. Απ' το χαρτζιλίκι του σκέφτηκε να της αγοράσει ένα βιβλίο. Έψαξε πολλή ώρα μέχρι ν' αποφασίσει. Περπατούσε μπρος πίσω στους διαδρόμους του μαγαζιού και μην έχοντας την ανάλογη εμπειρία της επιλογής ακολουθούσε τη διαίσθησή του. Σ' αυτή την έντονη διαίσθησή του πρόσθεσε και την προσωπική του ανάγκη, κι έτσι κατέληξε σ' ένα συγκεκριμένο βιβλίο. Γύρισε πίσω ενθουσιασμένος, ένιωσε ξαφνικά σαν να 'χε βγει εντελώς από τη θλίψη του. Η ιδέα και μόνο ότι θα περνούσε το βράδυ με τη θεία του και την ξαδέρφη του, με διάβασμα, κουβεντούλα και γέλια, τον ανακούφιζε. Από το γρήγορο και παιχνιδιάρικο χτύπο του κουδουνιού, η Χαρά κατάλαβε πως κάτι μέσα του είχε απαλύνει.

– Χρόνια πολλά για αύριο, θεία μου, δεν άντεξα να περιμένω και σου πήρα αυτό, είπε το παιδί ενθουσιασμένο.

Η Χαρά προσπάθησε ν' ανοίξει το περιτύλιγμα. Ήταν συγκινημένη, τα δάχτυλά της στριφογύριζαν γύρω από τη σατέν κορδέλα και, σαν να 'φταιγε η γυαλιστερή υφή της, στάθηκαν ανήμπορα να λύσουν τον κόμπο. Η αγωνία του παιδιού κορυφωνόταν κι όσο το ένιωθε εκείνη τόσο μπέρδευε τα χέρια της. Επιτέλους το άνοιξε κι ύστερα τον πήρε στην αγκαλιά της και τον γέμισε φι-

λιά. Η συγκίνησή της ήταν απερίγραπτη, όχι τόσο για την κίνηση του παιδιού όσο για τον τρόπο με τον οποίο θέλησε να κατανοήσει το πρόβλημά του και όχι απλά να το προσπεράσει.

– Σ' αρέσει, θεία; Νομίζω πως είναι ο αγαπημένος σου συγγραφέας.

– Άγγιξες την ψυχή μου, μωρό μου, αποκρίθηκε η Χαρά συγκινημένη.

– Μήπως ήθελες να βγεις σήμερα;

– Γιατί με ρωτάς;

– Φοβάμαι μήπως σε κλείνω μέσα.

– Μωρό μου, θα 'ναι μια γλυκιά βραδιά με περιορισμό κατ' οίκον αλλά κατόπιν επιλογής, του είπε η Χαρά με το φιλολογικό της ύφος. Ο Μανόλης ανακουφίστηκε βλέποντας αυτό το γνωστό στοργικό κι ανθρώπινο βλέμμα της θείας του.

Πήγε στο δωμάτιο της Ελπίδας και σε λίγο άρχισαν ν' ακούγονται τα πρώτα γέλια. Η Χαρά χτύπησε την πόρτα. Μπαίνοντας μέσα είδε τον Μανόλη ξαπλωμένο στο κρεβάτι της Ελπίδας. Η στάση του σώματός του δήλωνε πως είχε βρει τη χαμένη του αυτοπεποίθηση. Ένας αναστεναγμός ανακούφισης βγήκε από τα χείλη της.

– Λοιπόν, παιδιά, σήμερα θα κάνουμε τη γιορτή μου. Ακούω τι θα παραγγείλουμε, φώναξε αυθόρμητα.

– Κινέζικο, απάντησαν κι οι δύο.

– ΟΚ, σε λίγο θα 'ναι όλα έτοιμα.

Η Χαρά σε λίγα λεπτά είχε φτιάξει μια γιορταστική ατμόσφαιρα με διάφορες εκπλήξεις για όλους.

– Είσαι φοβερή, επιδοκίμασε ο Γρηγόρης βγαίνοντας από το δωμάτιό του.

– Ό,τι μπορώ κάνω, είπε η Χαρά και σκούπισε τα δάκρυά της.

Το βράδυ κύλησε όμορφα. Μετά το φαγητό ο Γρηγόρης ξεκίνησε να βλέπει μια ταινία και η Χαρά πήρε το δώρο του Μανόλη, πήγε στο δωμάτιο των παιδιών και σαν παιχνίδι ξεκίνησε το διάβασμα.

– Λοιπόν, για να δούμε τι γράφει εδώ ο αγαπημένος μου φίλος.

– Θέλω να το δω κι εγώ κι εγώ, φώναξε ναζιάρικα η Ελπίδα.

– Τώρα σου ήρθε να διαβάσεις; Άσε με να το δω πρώτη, διαμαρτυρήθηκε η Χαρά.

– Καλά, άντε, σε συγχωρώ γιατί γιορτάζεις.

– Λοιπόν, θα σας πω τα περιεχόμενα κι όποιο κεφάλαιο σας κάνει κλικ θα μου πείτε να το διαβάσουμε. Μετά θα 'χει πολλή πλάκα να βάλουμε κάτω τις αντιθέσεις μας και να πέσουν μαχαιρώματα.

– Αυτό λέγεται επαγγελματική διαστροφή, πετάχτηκε η Ελπίδα.

– Γιατί, καλέ; απόρησε η Χαρά.

– Ανάλυση του κειμένου θα σου κάνουμε, καλέ μαμά; Δε φτάνει που μας τα πρήζεις στο σχολείο;

– Έλα, Ελπίδα, μην είσαι άδικη, αξίζει αυτό το βιβλίο, άκουσέ με, προσπάθησε να την πείσει ο Μανόλης.

Τελικά τα παιδιά στάθηκαν για λίγο σκεπτικά και με μια φωνή επέλεξαν το ίδιο θέμα. Μιλούσαν ατέλειωτα μέχρι το ξημέρωμα. Κάθε φορά που ένιωθαν πως κάτι ξέρουν κι αυτά απ' τη ζωή, τα μάτια τους έλαμπαν, όμοια μ' αυτό το φωτάκι του φωτεινού παντογνώστη που ανάβει σαν βρίσκει κάποιος τη σωστή απάντηση. Κατά τις πέντε το πρωί, χορτασμένοι πια από τη συζήτηση, τους πήρε ο ύπνος.

Η Χαρά την επομένη, πριν φτάσει στο σχολείο, σταμάτησε σ' ένα ζαχαροπλαστείο για να πάρει γλυκά. Οι συνάδελφοί της την περίμεναν για τις τυπικές ευχές. Στο γραφείο της, πέρα από τον

καθημερινό της καφέ, υπήρχε και μια ανθοδέσμη. Την είδε, αλλά δεν έδωσε ιδιαίτερη σημασία. Το βλέμμα της είχε καρφωθεί στον τοίχο, στην ξεθωριασμένη φωτογραφία των καθηγητών μιας περασμένης γενιάς. Κάποιοι απ᾽ αυτούς περνούσαν κάπου κάπου απ᾽ το σχολείο για να συναντήσουν ορισμένους νεότερούς τους, που σήμερα κόντευαν κι αυτοί να συνταξιοδοτηθούν.

«Σκεβρωμένοι κι αφυδατωμένοι, όπως είναι τώρα, έτσι ήταν και τότε. Θεέ μου, κάπως έτσι θα κρεμάσουν και μένα;» αναρωτήθηκε και μελαγχόλησε. Έτσι, προτίμησε να ξαναγυρίσει στην ανθοδέσμη που την περίμενε. Άνοιξε την κάρτα και διάβασε ένα τετράστιχο που της είχε γράψει ο Λουκάς.

«Καλύτερα να μου στέλνουν λουλούδια παρά στερημένη και με καρφί στον τοίχο», μονολόγησε και την έπιασαν τα γέλια. Περίμενε να βρει την κατάλληλη ευκαιρία για να του μιλήσει.

– Σ᾽ ευχαριστώ, Λουκά, για τα λουλούδια, αλλά νομίζω πως αυτό είναι υπερβολή στο χώρο της δουλειάς μας.

– Ήμουν προσεκτικός, ανθοπωλείο την έστειλε.

– Το ίδιο κάνει. Δε σου κρύβω ότι μ᾽ ενθουσιάζουν αυτές οι όμορφες χειρονομίες, αλλά έχω ένα παιδί κι ένα ανίψι εδώ.

– Τι έγινε; Αρχίζουμε να ποινικοποιούμε τις αμαρτίες μας;

– Ναι, κι όσο γερνάω θα το ρίχνω στα θεία· παλιά συνταγή και δοκιμασμένη.

– Να σε δω με κομποσκοίνι κι ας πεθάνω!

– Έχω καιρό ακόμα. Οι αμαρτίες χρεώνονται σαν τα ένσημα. Ό,τι κάνεις την τελευταία πενταετία μετράει!

– Τέλος πάντων, του χρόνου θα είμαι πιο προσεκτικός. Έτσι κι αλλιώς η σχέση μας πια έχει γίνει εντελώς τυπική.

– Εσύ την κάνεις τυπική γιατί κλείστηκες στο καβούκι σου. Θα μπορούσε να ήταν πολύ φιλική. Δε φταίω εγώ αν εσύ είσαι συναισθηματικά ανώριμος. Όταν βγεις από κει, κάνε σινιάλο!

– Είναι που δεν μπορώ να σε ξεπεράσω ακόμα.

– Είναι που θέλεις να ζεις με ψευδαισθήσεις. Τέλος όμως για σήμερα. Πού έχεις μάθημα;

– Στο Β3.

– Τα λέμε στο διάλειμμα.

– Ό,τι πείτε, κυρία Μάνεση, ή μάλλον κυρία Παυλοπούλου. Έτσι δε λένε τον Γρηγόρη, ή κάνω λάθος;

– Αχ αυτός ο σαρκασμός σου, βρε Λουκά, απάντησε η Χαρά λυπημένη.

Ο Λουκάς κούνησε το κεφάλι κι έφυγε. Η ματιά του δήλωνε συγγνώμη, αλλά εκείνη δεν μπορούσε να κάνει τίποτα γι᾽ αυτόν, απλά κάποιες σκέψεις πηγαινοέρχονταν στο νου της. Το έβρισκε τόσο άδικο να βασανίζονται έτσι οι άνθρωποι. Να φοράνε για χρόνια αυτές τις γιορταστικές μασκαράτες, σαν να ᾽ναι δεύτερη φύση τους. Θυμήθηκε τον εαυτό της τη στιγμή που θέλησε να τις πετάξει· δεν ήξερε τι ήταν δικό της και τι ξένο. Είχαν γίνει ένα με το δέρμα της και ταυτόχρονα ήταν σαν να ᾽χαν στοιχειώσει την ψυχή της.

Διόρθωσε τη λοξοδρομημένη της διάθεση και μπήκε στο Α4 για μάθημα, φορτωμένη γλυκά. Σήκωσε τη ματιά της και καθώς κοίταξε τα παιδιά, αυτή η αυθεντική αίσθηση της αγάπης τους έκανε τα γόνατά της να λυγίσουν. Η πρωτοβουλία τους να τη «γιορτάσουν» δήλωνε την έλλειψη φόβου απέναντί της. Το CD Player έπαιζε ελληνικό hip hop. Τα παιδιά την αγκάλιαζαν και με ρυθμικές κραυγές τραγουδούσαν: *«Στην γαλήνη του κενού, στ᾽ ανοιχτά νερά του νου, πνίγομαι και κολυμπώ κι απορώ που ακόμα ζω»*. Η Χαρά σκαρφάλωσε σ᾽ ένα θρανίο κι αφέθηκε για λίγο να ξεκουράσει τα αφτιά της μέσα απ᾽ τη διαμαρτυρία αυτής της φλεγόμενης γενιάς. Τα μάτια της γέμισαν δάκρυα, η καρδιά της επαναστάτησε –για τους δικούς της λόγους– και με ένταση και πάθος τραγού-

δησε μαζί τους. Τα ανατρεπτικά μυαλά τους δε σαγηνεύονταν από το ρηχό. Κοίταξε με δέος τους μαθητές της. Οι συνάδελφοί της δυσπιστούσαν απέναντι σ' αυτή τη γενιά, ενώ αυτή έλπιζε στο θαύμα. Τα παιδιά τής άνοιξαν μια ρωγμή, κοιτούσε μέσα της και πονούσε για το χαμένο εφηβικό της πάθος.

Ο πόνος διαδέχτηκε την αισιοδοξία, το πάθος της, κοιμισμένο αλλά όχι θαμμένο, στεκόταν κάπου στα βάθη της ψυχής της και την καλούσε να βαδίσει μαζί του προς άγνωστους ορίζοντες.

Σε λίγο, αμήχανη από τη συγκίνηση, άνοιξε τα χέρια της κι ένα ένα τρύπωσαν στη ζεστή αγκαλιά της. Έκπληκτα τα παιδιά ζητούσαν να μάθουν πώς μια μεγάλη γυναίκα τη βρίσκει με hip hop.

Άρχισε να τους μιλά για τη διαδρομή της στα μουσικά ακούσματα. Θυμήθηκε την αντίσταση της δικής της γενιάς, στις αρχές της δεκαετίας του '70. Πάνω που το ανάλαφρο pop σχημάτιζε στις εφηβικές ψυχές τα βαγιόκλαδα του έρωτα, ήρθε η εξέγερση του Πολυτεχνείου να σφραγίσει σαν παρακαταθήκη στην ψυχή τους το πολιτικό τραγούδι. Μια σύνθεση πάθους και ιδεαλισμού. Στη συνέχεια αυτό δεν έφτανε. Έλειπε κάτι από ερωτικό για να ολοκληρωθεί η σύνθεση. Η αναδρομή στην pop είναι ρηχή, καλή για τότε, αλλά όχι για τώρα. Έχει κάτι από απαίδευτο ρομαντισμό. Η rock από μόνη της πέφτει πάνω τους σαν παγωμένο αδιέξοδο. Και να το θαύμα! Ξεπροβάλλει το έντεχνο που έρχεται τρυφερά να δέσει μ' αυτή τη γενιά, γιατί αυτή η γενιά έχει περάσει απ' όλα τα ακούσματα και ψάχνει κάτι αλλά δεν ξέρει τι.

– Ο όρος είναι παρεξηγημένος. Πολλοί νομίζουν ότι είναι ρεύμα, κάτι σαν μόδα. Το έντεχνο είναι ό,τι στέκεται, ό,τι δομείται συνολικά, από μουσική, στίχο, σύνθεση, μελωδία. Δεν έχει κατηγορία, μπορεί να 'ναι ελαφρό έντεχνο, λαϊκό, κλασικό, ορχηστρικό, σύγχρονο, τους εξήγησε η Χαρά.

Οι μαθητές της την κοιτούσαν έκπληκτοι. Τέτοιο πάρε δώσε

με καθηγήτρια δεν είχαν ποτέ τους. Αναζητούσαν να τη γνωρίσουν με κάθε τρόπο, μιλούσαν όλοι μαζί, κρέμονταν από πάνω της, μέχρι που παρουσιάστηκε ο Ευθυμίου στην πόρτα θέλοντας ηδονικά να σπάσει αυτό το οικείο νταλαβέρι.

Την επομένη η Ζωή, γνωρίζοντας ότι η κόρη της δε θα γιορτάσει, αποφάσισε να ετοιμάσει βραδινό φαγητό για όλους. Της ήταν αδιανόητο μέρα γιορτής να μη βρεθούνε οικογενειακά. Έτσι, πήρε διστακτικά τη Χαρά στο κινητό για να την ενημερώσει.

– Απόψε, παιδί μου, θα φάμε όλοι μαζί, κοίτα μη μου το χαλάσεις.

– Γιατί, ρε μάνα, μου το κάνεις αυτό, γιατί; ρώτησε αγανακτισμένη εκείνη.

– Τι σου κάνω, παιδί μου, αναμεταξύ μας θα 'μαστε.

– Με ρώτησες αν θέλω να 'μαι με την οικογένειά μου;

– Εμείς δεν είμαστε η οικογένειά σου; ρώτησε μ' έναν κόμπο στο λαιμό η Ζωή.

– Καλά, εντάξει, θα τα πούμε το βράδυ, συμφώνησε η Χαρά.

Αμέσως μετά θύμωσε με τον εαυτό της, καθώς αναγνώρισε για άλλη μια φορά το συναισθηματικό παιχνίδι στο οποίο μπήκε. «Τι φταίει, ρε γαμώτο, και τα σκατώνω έτσι; Γιατί δεν είπα όχι;» αναρωτήθηκε και βυθίστηκε στη μελαγχολία.

Το μεσημέρι, γυρνώντας στο σπίτι, προς μεγάλη της λύπη διαπίστωσε ότι η Ζωή είχε πάλι καλεσμένους τους ίδιους γνωστούς αγνώστους.

– Είναι ανάγκη, ρε μάνα, να έρθει όλο το σόι;

– Μια χαρά άνθρωποι είναι. Τι σ' έπιασε πάλι;

– Τίποτα, πάω πάνω.

– Εγώ θα μείνω να βοηθήσω τη γιαγιά, είπε η Ελπίδα.

– Καλά, παιδί μου, αποκρίθηκε η Χαρά, ενώ η φωνή της ίσα που έβγαινε.

Μπήκε στο σπίτι και για άλλη μια φορά ένιωσε να γιγαντώνεται η αίσθηση του πνιγμού. Πλησίασε στην κουζίνα, άνοιξε το καπάκι της χύτρας, κοίταξε το φαγητό και το στομάχι της ανακατεύτηκε. Έδωσε μια στην κατσαρόλα και την πέταξε στο πάτωμα. «Άι στο διάβολο όλοι σας», φώναξε δυνατά.

Το πάτωμα και τα ντουλάπια είχαν χρωματιστεί κόκκινα. Με τα δάχτυλά της ακούμπησε τη σάλτσα και ζωγράφισε αφηρημένα σχέδια στα πλακάκια του δαπέδου. Ο νους της για δευτερόλεπτα έμεινε κενός, δίχως την παραμικρή σκέψη. Βυθίστηκε κι απόλαυσε αυτή την πρωτόγνωρη ησυχία.

Μάζεψε την κουζίνα και ξάπλωσε. Όταν ξύπνησε, όλη αυτή η ένταση είχε γίνει μια απίστευτη ενέργεια που είχε απλωθεί σ' όλο της το σώμα, ενώ μια έντονη και βαθιά χαρά ξεφύτρωσε απ' το πουθενά. Τα καταπιεσμένα συναισθήματα είχαν ξεσπάσει και μέσα απ' αυτή την πρωτόγνωρη ησυχία γεννήθηκε μια ντροπή για τη συμπεριφορά της. Τότε είδε ξεκάθαρα τη διαφορά μεταξύ ντροπής κι ενοχής.

Διαπίστωσε πως η ντροπή απέναντι σε μια άπρεπη συμπεριφορά σ' αλλάζει, η ενοχή σε ρίχνει στον όλεθρο. Ευτυχώς γι' αυτή είχε ξεφορτωθεί τις ενοχές της εδώ και καιρό. Στη συνέχεια αυτή η ντροπή γέννησε μια βαθιά κατανόηση για όλους κι όλα. Μια κατανόηση αληθινή, που δεν είχε να κάνει με τη λογική, αλλά με αισθήματα που ξεπρόβαλλαν σαν χαρούμενα χρώματα μέσα απ' την καρδιά της.

Το βράδυ πήγε στους γονείς της μαζί με τον Γρηγόρη και την Ελπίδα. Ένιωθε να 'ναι όλα κάπως διαφορετικά. Είχε αρχίσει να βλέπει πως όλοι οι άνθρωποι υποφέρουν για τους ίδιους λόγους. Παρακολουθούσε τον εαυτό της για να καταλάβει αν αυτό που αισθανόταν ήταν κατανόηση ή μια κρυφή μορφή υποταγής. Δεν ήξερε τι ακριβώς της συνέβαινε κι αμφισβητούσε τα συναισθήματά της. Συνέχισε με αληθινό ενδιαφέρον να συμμετέχει στα οικο-

γενειακά δρώμενα σκύβοντας πάντα μέσα της για να ανακαλύψει τι ακριβώς γινόταν.

Παρακολουθούσε τους στενούς της συγγενείς. Η επικοινωνία μαζί τους ανύπαρκτη, αλλά για πρώτη φορά ένιωθε να μην εκνευρίζεται.

Σ᾽ όλους αυτούς τους ανθρώπους κάποτε είχε αναθέσει τη σωτηρία της ψυχής της. Τώρα αναγνώριζε το λάθος της. Ξαφνικά ήταν σαν να έμαθε πως ό,τι είχε πάθει μέχρι σήμερα το επέτρεψε η ίδια να της συμβεί.

Έτσι, για πρώτη φορά αποδέχτηκε τη μοναχική της φύση και αισθάνθηκε ευγνώμων, αγνοώντας τη διαφορετική άποψη του πλήθους. Η μοναχικότητά της δεν είχε να κάνει με τη μοναξιά που νιώθουν οι άνθρωποι από την απουσία του άλλου. Από μικρό παιδί είχε ανακαλύψει την ομορφιά τού να μπορεί κανείς και μόνος, κάτι που δεν ήταν τίποτ᾽ άλλο από μια βαθιά ελευθερία απ᾽ το φόβο τού να αισθάνεται κανείς μόνος. Η μοναχικότητά της αποτελούσε πια την πιο γλυκιά συντροφικότητα της ζωής της. Μέσα απ᾽ αυτή είχε μάθει πως μόνο αυτός που αντέχει να ᾽ναι μόνος μπορεί να συνυπάρχει και μ᾽ άλλους. Μέσα απ᾽ τη μοναχικότητά της η Χαρά αντλούσε δύναμη τόσο για να πάει πιο βαθιά με την ίδια όσο και για ν᾽ αντέξει να ζει σε μια κοινωνία που απείχε πολύ απ᾽ αυτή που οραματιζόταν.

Μια απίστευτη γαλήνη την κατέκλυσε. Θέλησε να τη ζήσει τούτη τη στιγμή. Δεν ήξερε αν θα ξαναρχόταν. Άλλωστε είχε πάψει να ᾽χει σκοπούς και στόχους. Σαν σανίδα σωτηρίας έβλεπε μόνο την άγρυπνη επίγνωσή της.

Σηκώθηκε και έβαλε μουσική, άπλωσε το χέρι της και τράβηξε την κόρη της να χορέψουν.

– Τι έγινε, ρε μάνα; Τα ᾽πινες μες στην κουζίνα; ρώτησε η Ελπίδα ανήσυχη.

– Όχι, μωρό μου, νιώθω όμως ότι μπορώ πια να σου κρατώ το χέρι.

– Τέλειωσαν τα δύσκολα;

– Μπα, δε νομίζω, απλά ξύπνησε το πάθος.

– Αυτό γιορτάζουμε; ρώτησε η κόρη της γελώντας.

– Είναι το ήμισυ του παντός, παιδί μου, της ψιθύρισε στ' αφτί γυρίζοντας τη μερικές γρήγορες στροφές γύρω απ' τον εαυτό της.

Καθώς κοιτούσε γύρω της, διαπίστωσε πως τα μόνα μάτια που 'χαν απογυμνωθεί απ' την προσωπική τους θλίψη ήταν αυτά της Ζωής, καθώς αναγνώριζε στο παιδί της μια βαθιά χαρά που όλοι οι άλλοι δεν μπορούσαν να διακρίνουν.

Μάρτιος

ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ήρθε επίσκεψη η Αφρούλα, ανιψιά του Ορέστη από την πρώτη του ξαδέρφη. Τριάντα οχτώ χρονών σήμερα, ήταν παντρεμένη από τα δεκαέξι με τον Παναγιώτη και ζούσε στην πατρίδα του, τη Λάρισα.

Μια και δεν είχε παιδιά, όλο της το ενδιαφέρον περιοριζόταν στα κοινωνικά δρώμενα της επαρχιακής πόλης, προσπαθώντας μέσα από κει να αντλήσει την αγάπη που είχε στερηθεί από μικρό παιδί.

Γεννήθηκε σ' ένα ορεινό χωριό της Άρτας, έμεινε ορφανή από πατέρα, λίγο μετά τη γέννησή της, κι έζησε με μια μάνα φιλάσθενη, που ίσα που πρόλαβε να τη φτάσει δέκα χρονών. Μέχρι τα δεκαέξι, τη μάζευαν στα σπίτια τους με τη σειρά κάποιοι συγγενείς, αλλά πάντα με ημερομηνία λήξης. Έτσι, ο γάμος της δεν οφειλόταν σε νεανική αστοχία αλλά σε εσκεμμένο προξενιό. Ο θεσσαλικός κάμπος, παρ' όλο που την πήρε από μικρή στους κόλπους του, δεν κατάφερε να της φορέσει τη νοοτροπία του. Η κακοτυχία της ζωής της την έκανε ν' αναπτύξει ένα δικό της κρυφό τρόπο για να επιβιώνει.

Με μεγάλη καπατσοσύνη φρόντιζε ο ελεύθερος χρόνος της να είναι ελάχιστος, έτσι ώστε να μην αναγκάζεται να βοηθά τον Παναγιώτη στο φούρνο. Ποιο φούρνο δηλαδή; Ένα μαγαζάκι δύο

επί δύο είχε ο έρημος, μ᾽ έναν Εσταυρωμένο κρεμασμένο στον τοίχο να στέλνει τις ευλογίες του για τον άρτο τον επιούσιο.

Στην Αθήνα η Αφρούλα διατηρούσε εδώ και χρόνια μια στενή επαφή με τον Ορέστη, ο οποίος ήταν μακρινός θείος, αλλά ο μόνος που έχει νοιαστεί γι᾽ αυτή. Οι υπόλοιποι είχαν να τη δουν από τότε που παντρεύτηκε. Για τους άγραφους νόμους της οικογένειας Μάνεση η Αφρούλα ήταν η προσωποποίηση της ανταρσίας. Το παρελθόν της –όσο και το παρόν της– ήταν πολύ προκλητικό, εκείνη όμως είχε ασκηθεί σε διπλωματικούς χειρισμούς και πάντα τους κέρδιζε.

Για τις ανοιχτόχερες περιποιήσεις του θείου της, έπαιζε το ρόλο της καλής ανιψιάς μαντεύοντας τα αινιγματικά βάθη της ψυχής του.

Για τη Χαρά η ξαδέρφη της ήταν αναμφισβήτητα χαρακτηρισμένη ως αγενέστατη, κι έτσι το νέο του ερχομού της δεν της ήταν ευχάριστο. Η Αγάπη αντέδρασε κατά το γνωστό φυσιολογικό γι᾽ αυτή τρόπο: συγγενής μου είναι, πρέπει να την περιποιηθώ. Η Ζωή μέσα από κάτι τέτοιες φιλοξενίες ξεχνούσε τη μοναξιά της και έβρισκε να πει κάτι με τον Ορέστη. Παμπάλαια αυτή η ανάγκη των ανθρώπων για συντροφιά όταν πια τα ζευγάρια δεν έχουν τίποτα να πουν μεταξύ τους. Το βράδυ την περίμεναν στο σταθμό. Εκείνη κατέβηκε από το λεωφορείο με τον αέρα πατενταρισμένης κυρίας, κρατώντας δύο τεράστιες βαλίτσες. Ο Ορέστης δεν άργησε να δείξει ολοφάνερα τη χαρά του.

– Από τις βαλίτσες σου και μόνο, ανιψιά μου, υποθέτω ότι θα περάσεις αρκετό διάστημα μαζί μας, της είπε, ενώ τα βλέμματά τους σμίξανε αινιγματικά.

Εκείνη, φορώντας το ηδονικό της χαμόγελο, τον αγκάλιασε και τον διαβεβαίωσε πως έχει σκοπό να μείνει μέχρι το Πάσχα.

Στη Ζωή δεν έδωσε ιδιαίτερη σημασία, τον πρώτο λόγο είχε ο

θείος. Εκείνη πικράθηκε, αλλά δεν το έδειξε. Στάση ζωής ή αδυναμία σύγκρουσης της προχωρημένης της ηλικίας; Ούτε η ίδια γνώριζε· δικαιολογημένο το χρονικό της ξεστρατημένης πορείας της Αφρούλας, δικαιολογημένη κι η δική της στάση που ᾽ρθε σαν άλλη επινόηση να δικαιολογήσει το αγόγγυστο του χαρακτήρα της.

– Πώς θα την αντέξεις πάλι, ρε μάνα; ρώτησε η Χαρά ψιθυριστά τη Ζωή.

Το ίδιο απόγευμα η Χαρά παρακολουθούσε απ᾽ τη μισάνοιχτη πόρτα της κουζίνας την Αφρούλα να βάφει τα νύχια της. Το ορθάνοιχτο μπούστο από το γαλάζιο της μπουρνούζι και τα γυμνά της πόδια, που με άνεση τα έχει στηρίξει στην άκρη του τραπεζιού, της τσάκισαν τα νεύρα.

– Θαυμάζω την άνεσή της, είπε θυμωμένη στη Ζωή.

– Αν μεγαλώνατε κι εσείς έτσι, το ίδιο θα ήσασταν.

– Σιγά μη φταίει για όλα τα στραβά η οικογένεια. Αυτή είναι αγενέστατη από κούνια!

– Έλα, σταμάτα να την αδικείς.

– Δεν ξέρω αν την αδικώ, εμένα πάντως μου μοιάζει για επαναγέννηση μετά το σκύλο. Άντε φεύγω, πάω στην Αγάπη.

– Να τη βγάλετε το βράδυ έξω, έκανε τη συνηθισμένη της υπενθύμιση η Ζωή.

– Για κατούρημα; ρώτησε η Χαρά γελώντας.

– Κανόνισε να ξεμυαλίσεις και την αδερφή σου.

Η Χαρά την αγνόησε κι ανέβηκε στην Αγάπη για να της πει τα νέα. Βρήκε την πόρτα μισάνοιχτη, μπήκε και είδε την αδερφή της στο μπαλκόνι ν᾽ απλώνει τα ρούχα της Μαρίκας.

– Γιατί έχεις την πόρτα ανοιχτή; ρώτησε με δικαιολογημένη απορία.

– Η πεθερά μου την αφήνει, νομίζει πως είναι στο χωριό της.

– Εσύ πλένεις τα ρούχα της; συνέχισε με θυμό η Χαρά.

– Εγώ, απάντησε μονολεκτικά η Αγάπη.

– Μαλακτικό τούς έβαλες;

– Αλίμονο, ρε Χαρά! Και βέβαια έβαλα, απάντησε η Αγάπη, η οποία ήταν τόσο απορροφημένη στον εαυτό της, που ούτε καν είχε προσέξει το θυμό της αδερφής της.

Αυτός ο αυτο-εγκλεισμός της, αυτό το ρούφηγμα προς τα μέσα τής έκλειναν τα μάτια και τα αφτιά. Κι όλο αυτό δεν είχε να κάνει με τη μοναχικότητα, μέσα από την οποία αντλείς ενέργεια, δυναμώνεις και δίνεσαι, αλλά με μια μοναξιά, όπου η έλλειψη του άλλου προκαλεί θλίψη.

– Καλά, ότι είσαι ηλίθια το ξέρω, αλλά τόσο πολύ, ρε γαμώτο; τσίριξε η Χαρά, εκνευρισμένη που η Αγάπη την άκουγε δίχως να την ακούει.

– Γιατί με βρίζεις τώρα; ρώτησε εκείνη με απορία.

– Δώσε της το Cajoline σφηνάκι, μπας και πει καμιά καλή κουβέντα. Τι το σπαταλάς στα ρούχα της;

– Οχ, όρεξη που την έχεις!

– Τι να σου πω, ρε παιδί μου, μακάρι να τη βγάλεις καθαρή, είπε η Χαρά και μπήκε μέσα.

Σε λίγο η Αγάπη κάθισε σχεδόν ξέπνοη από κούραση στην καρέκλα της κουζίνας, ενώ τα μάτια της αναζητούσαν απεγνωσμένα την τελευταία γουλιά που 'χε αφήσει στο φλιτζάνι του καφέ της. Μπερδεμένη καθώς ήταν, κοιτούσε τη Χαρά και σκεφτόταν πώς μπορεί να 'ναι τόσο καλή και ταυτόχρονα τόσο αυστηρή. Δεν έβλεπε όμως πως τα δικά της θαμμένα συναισθήματα κρατούσαν εγκλωβισμένα τα αισθήματά της.

– Εσύ θέλεις καφέ; ρώτησε τη Χαρά.

– Όχι, θα φύγω. Πέρασα να σου πω πως ήρθε η βλαμμένη εχθές το βράδυ.

– Μου το 'πε η μαμά. Ξέρεις... δίστασε να ολοκληρώσει τα λό-

για της η Αγάπη και σ᾽ αυτό το γεμάτο αμφιβολία ύφος ήταν σαν να ζωγράφιζε όλη της τη ζωή, τη συμπαθώ, αλλά... να, αν ήταν λίγο πιο διακριτική. Σαν πολύ αέρα έχει, είπε και το πρόσωπό της σκοτείνιασε.

– Φοβάσαι να δεις την αλήθεια; φώναξε η Χαρά βαδίζοντας πάνω κάτω νευρικά.

– Νιώθω ενοχές όταν μιλάω άσχημα για τους ανθρώπους, αυτό είναι όλο.

– Δε μας χέζεις, ρε Αγάπη, με τις ενοχές σου!

Η Χαρά παρατήρησε τον εαυτό της και ένιωσε μια γλυκιά ανακούφιση καθώς διαπίστωσε πως ο ενοχικός τρόπος σκέψης, ο σχεδόν μαζοχιστικός, που για χρόνια κουβαλούσε μαζί της, είχε πια εξαφανιστεί. Πήγε πίσω προσπαθώντας να προσδιορίσει την εποχή που φορτώθηκε τις ενοχές. Αναζήτησε τη στιγμή που αιχμαλωτίστηκε, αλλά δεν την εντόπισε. Σ᾽ όλες τις ηλικίες οι ενοχές ήταν εκεί, γνώριμες, στέκονταν απέναντί της βασανιστικές. Ένιωθε σαν να γεννήθηκε μ᾽ αυτές. Λες και από έμβρυο, σε κάθε τέντωμα και στροφή μες στον αμνιακό σάκο, εισέπραττε μια δυσαρέσκεια για παρενόχληση, ένιωθε ενοχές κι όλο και στριμωχνόταν. Από βρέφος άκουγε πως η μανούλα θα κλαίει αν δεν πιει το γάλα της, έφηβη πια ταλαντευόταν ενοχικά ανάμεσα στις σχολικές της υποχρεώσεις και στις υπαρξιακές της αναζητήσεις και ως ενήλικη ενοχικά και πάλι κατέπνιγε το ωφέλιμο για το άχρηστο.

Άλλοτε πάλι οι ίδιες οι ενοχές στέκονταν απέναντί της σαγηνευτικές. Κι είναι ν᾽ αναρωτιέται κανείς ποια είναι η κρυφή σαγηνευτική πλευρά τους. Ακούγεται παράλογο, ίσως και τολμηρό, αλλά κάποιες φορές λειτουργούν από συνήθεια κι η συνήθεια ενέχει ευχαρίστηση. Ταυτόχρονα αλλοτριώνει συνειδήσεις, φρενάρει την αυτοτέλεια και υποβιβάζει την κρίση.

Η Αγάπη εξακολούθησε να μιλά διστακτικά, ενώ παράλληλα κάποιες σκέψεις έδειχναν να τη βασανίζουν.

– Κοίτα, είναι αλήθεια ότι δεν πολυθέλω να ανεβοκατεβαίνει στο σπίτι μου. Δεν ξέρω όμως γιατί.

– Αν είσαι προσεκτική, θα ανακαλύψεις το γιατί.

– Περίεργο αυτό που νιώθω, ομολόγησε ξανά με ενοχικό ύφος.

– Τίποτα δεν είναι περίεργο, όλα κάπου έχουν την αρχή τους, σχολίασε η αδερφή της.

Εν τω μεταξύ ένας δυνατός θόρυβος σταμάτησε την κουβέντα τους και καθώς πετάχτηκαν όρθιες να δουν τι συμβαίνει, βρήκαν τη Μαρίκα σωριασμένη στο πάτωμα και μισομπλεγμένη πίσω απ' τη βαριά κουρτίνα του σαλονιού, στην προσπάθειά της να κρυφακούσει. Τα κορίτσια έμειναν άφωνα, ενώ εκείνη αναθεμάτιζε και καταριόταν τα γλιστερά πλακάκια του δαπέδου. Η Αγάπη έτρεξε να τη σηκώσει, ενώ η Χαρά, ξεκαρδισμένη απ' τα γέλια, έβγαλε το κινητό της και την τράβηξε μια ολόσωμη αναμνηστική.

– Έλα να με βοηθήσεις να τη σηκώσουμε, φώναξε η Αγάπη με αγωνία.

Η Χαρά, ανήμπορη απ' τα γέλια, έκανε προσπάθεια να φτάσει μέχρι την μπαλκονόπορτα.

– Βοήθησέ με, σου λέω. Αν έχει σπάσει κανένα πόδι, χάθηκα.

Με κόπο σήκωσαν τη Μαρίκα και την έβαλαν να ξαπλώσει. Εκείνη, παρότι βρισκόταν σε πανικό, σκαρφίστηκε διάφορες προφάσεις για να δικαιολογηθεί. Η Χαρά γέλασε με την ψυχή της, καθώς η δική της πεθερά δεν την είχε συνηθίσει σε τέτοιες χιουμοριστικές σκηνές. Τα κορίτσια γύρισαν στην κουζίνα και συνέχισαν την κουβέντα τους χαμηλόφωνα, ενώ κάπου κάπου έριχναν καχύποπτες ματιές γύρω τους.

– Λοιπόν, πού μείναμε με την ξαδέρφη; ρώτησε η Χαρά.

– Μπορεί να σου φανεί αστείο, Χαρά, αλλά καμιά φορά αυτά τα πονηρά μάτια της Αφρούλας τα βλέπω απειλητικά μπροστά μου.

– Δηλαδή;

– Σαν να θέλει κάτι να μας πάρει, ρε γαμώτο, είπε η Αγάπη διστακτικά.

– Μην το πολυψάχνεις, χέσε τη λογική εξήγηση. Όταν μιλάει το ένστικτο, εννιά στις δέκα φορές είναι έτσι.

Κι ενώ η Αγάπη έδειξε να κατάλαβε, ξαναμπήκε στις ενοχές της από άλλη πόρτα.

– Ναι, αλλά δεν είναι άδικο να την αφήνουμε όλη μέρα με δύο γέρους ανθρώπους; Δεν είναι σωστό.

– Επιλογή της ήταν να έρθει. Εμάς δε μας ρώτησε. Με τον πατέρα μας μίλησε, όπως κάνει πάντα, φώναξε η Χαρά, μπας και την ταρακουνήσει και βγει απ᾽ τις ενοχές της.

– Δεν έχεις κι άδικο, όμως η ζωή δε χαρίζεται σε όλους.

– Αγάπη, οι καλοί με τους καλούς κι οι κακοί με την παρέα τους. Αποφάσισε με ποιους θέλεις να ᾽σαι.

– Εννοείς ότι είναι κακιά;

– Όχι, είναι η Παναγία με περμανάντ!

– Υπερβολική είσαι! Φταίει ο τρόπος που μεγάλωσε. Να, σαν τον Αντώνη.

– Τι εννοείς;

– Φταίει εκείνος για τη μάνα που έχει; Την επέλεξε;

– Το αν την επέλεξε ή όχι χωρά πολλή συζήτηση. Εσύ δεν έχεις καμιά ευθύνη για τη ζωή των άλλων. Αν η μάνα του τον χώνει στα σκατά, ας το δει κι ας αποκοπεί απ᾽ αυτή.

– Μπορεί και ν᾽ αλλάξει, ρε Χαρά.

– Όσο εσύ παραμένεις φοβισμένη, δεν τον βοηθάς ν᾽ αλλάξει.

– Μπορεί να το κάνει από μόνος του.

– Ωραία! Για πες μου, σε παρακαλώ, πόσα χρόνια ακόμα έχεις σκοπό να βουτιέσαι στα σκατά μαζί του;

– Έχεις δίκιο, αλλά καίγεται η ψυχή μου. Δεν μπορώ, ρε γαμώτο, να κλείσω τα μάτια. Καλύτερα να είχα γεννηθεί ζώο.

Η Χαρά την αγκάλιασε και τη φίλησε. Δεν μπορούσε να πει λέξη, ήταν σαν να έμεινε βουβή για κάποια δευτερόλεπτα, ενώ η καρδιά της χτυπούσε δυνατά καθώς κοιτούσε το σκυθρωπό της πρόσωπο. Μέσα απ' τα λόγια της Αγάπης ξεπρόβαλλε μια αυθεντική καλοσύνη, μια καλοσύνη που ήξερε να την κρύβει καλά πίσω απ' το προφίλ της σιδηράς κυρίας. Η Χαρά παρατηρούσε πως η στέρηση δίνει καμιά φορά την εικόνα του σκληρού, αλλά, αν κανείς αναγνωρίσει αυτή την αδιόρατη όψη του πάσχοντος, θα καταλάβει πως όλο αυτό δεν είναι τίποτ' άλλο από μια μάσκα.

Η Αγάπη είχε ανοίξει ένα κανάλι επικοινωνίας με την αδερφή της. Ήταν ένα αισιόδοξο μήνυμα, όχι τόσο γιατί συνέβη με τη Χαρά όσο γιατί της έδινε τη δυνατότητα να επικοινωνεί με την ίδια τη ζωή.

– Για πες, συνέχισε η Αγάπη αφήνοντας ένα βαθύ αναστεναγμό. Θα την πάμε για φαγητό απόψε;

– Όχι, αυτή είναι η μέρα που βγαίνει με το θείο. Με παρακάλια και χάδια –δείχνοντας κατά λάθος και λίγο μπούστο– ενημερώνει τον πατέρα μας για την οικονομική της ανέχεια! Παλιά μου τέχνη κόσκινο!

– Έλα! Υπερβολική γίνεσαι, απλά είναι όμορφη και διασκεδαστική.

– Το ίδιο πράγμα λέμε, μ' άλλα λόγια.

– Πώς τα καταφέρνει;

– Με τη μέθοδο της «ζωντανής εξάσκησης».

– Δηλαδή; ρώτησε με αφέλεια η Αγάπη.

– Α, καλά! Δε θυμάσαι τα καλοκαίρια στο Καβούρι;

– Όχι.

– Όλα τα αρσενικά τα παράχωνε στην άμμο, από νήπια έως αυτούς που φλερτάριζαν με τον άγιο Πέτρο. Μετά τους ξέθαβε κι έπεφτε από πάνω τους να τους ξεπλύνει. Ευτυχώς που δε χρησιμοποιούσαμε αντηλιακά τότε, γιατί θα βλέπαμε και ζωντανό πορνό με αισθησιακό μασάζ.

– Ειλικρινά, δεν το θυμάμαι. Κι εμείς που ήμασταν μεγαλύτερες τι κάναμε; ρώτησε η Αγάπη με αγωνία, στην ανάγκη της να ξεθάψει εικόνες που ηθελημένα είχε ξεχάσει.

– Εγώ μάζευα καπάκια από γκαζόζες!

– Εγώ;

– Εσύ... ακόμα χειρότερα!

– Τι έκανα;

– Θέλεις να μάθεις;

– Ναι, θέλω.

– Οχυρωνόσουν σαν Μεξικάνος με σομπρέρο κάτω από ένα δέντρο κι επόπτευες τα στραβοπατήματά μας.

– Και μετά;

– Ε! Μας έδινες στη μάνα μας!

– Και χαφιές δηλαδή;

– Ε! Με την καλή έννοια!

– Κατάλαβα! Κωλόπαιδο, είπε και μελαγχόλησε.

– Ε! Όσο πατάει η γάτα! συνέχισε η Χαρά γελώντας.

– Φαίνεται πως θρεφόμουνα μέσα απ' το ρόλο της μεγάλης.

– Κάπως έτσι. Σιγά, λοιπόν, τώρα μη δεν μπορεί η Αφρούλα να φέρει βόλτα τον πατέρα μας. Το πιο κακότροπο αρσενικό λιώνει μπροστά σ' ένα τέτοιο θηλυκό.

– Εννοείς ότι ο πατέρας μας μπορεί να τη βλέπει ερωτικά; Μην τρελαθούμε τώρα, ρε Χαρά!

– Δεν είναι απίθανο. Οι άντρες γίνονται χώμα όταν επιβεβαιώνονται από κάτι θηλυκά σαν την Αφρούλα.

– Κι αν αυτή είναι ερωτευμένη; Εσύ δε λες ότι ο έρωτας δεν είναι αμαρτία;

Η Χαρά σοβάρεψε πολύ. Όσο κι αν ήθελε να την ενθαρρύνει για τη ζωή, ξεπήδησε από μέσα της η έννοια της ηθικής, όπως εκείνη την αντιλαμβανόταν. Έτσι η Αγάπη απόρησε με τη σοβαρότητα που είδε στο βλέμμα της, καθώς πίστευε πως η ηθική της Χαράς είχε πέσει σε αδράνεια.

– Αγάπη, ο έρωτας που κάνει ζημιά δε γεννιέται ποτέ απ' την καρδιά, γεννιέται απ' το νου.

Έδειξε να μην κατάλαβε. Μπερδεμένη μ' ό,τι η κοινωνία έχει ορίσει ως ηθικό κι ανήθικο την κοίταξε αφηρημένη.

– Τρέλα μου 'ρχεται μόνο που το σκέφτομαι, παραδέχτηκε με παιδική αφέλεια.

– Ο έρωτας ανήκει στο αίνιγμα και το αίνιγμα στην τρέλα, είπε η Χαρά και το βλέμμα της χάθηκε στο κενό. Υπάρχουν φορές που συμπονώ πολύ βαθιά τους άντρες, πρόσθεσε σε λίγο.

Η Αγάπη δεν πίστευε στ' αφτιά της. Κοίταξε τη Χαρά με καχυποψία.

– Εσύ η φεμινίστρια;

– Τι θα πει φεμινισμός; Μια ιδέα είναι. Πού κολλάνε οι ιδέες με την αλήθεια;

Η Αγάπη έδειξε ξανά να μην καταλαβαίνει. Άλλωστε όλη της η ζωή ήταν βασισμένη σε ιδέες, ορισμούς, συμπεράσματα και γνωμικά άλλων. Παρ' όλα αυτά παρατηρούσε μέσα της πως όσα της έλεγε η Χαρά τής προκαλούσαν ανασφάλεια. Προτιμούσε να στηρίζεται στο δοκιμασμένο μοντέλο κάποιου παρά να πέσει και να χτυπήσει. Έτσι, όσο η Χαρά μιλούσε, γι' άλλη μια φορά η Αγάπη δεν την άκουγε.

– Τι έλεγες για τους άντρες; ρώτησε κάπως αδιάφορα, έτσι για να πει κάτι.

– Έλεγα πως τους συμπονώ κι αυτούς όσο κι εμάς.

– Πώς κι έτσι;

– Γιατί οι πληγές τους είναι βαθιές κι οι φυγές τους λίγες.

Διάφοροι άντρες πέρασαν απ' το νου της Χαράς κι η ψυχή της πόνεσε. Άντρες που ποτέ δεν μπόρεσε να καταλάβει πόση ασθένεια ή πόση υγεία κουβαλούσαν. Το όριο μεταξύ υγείας κι ασθένειας φαντάζει μεταβλητό. Πότε παγιδεύονται από δω και πότε από κει. Η φύση τους είναι φτιαγμένη από το υλικό της απόδειξης, του μπορώ και του αντέχω. Ακόμα κι η λαχτάρα τους να ερωτευτούν κατατρώγεται απ' τη λαχτάρα ν' αποδείξουν.

Δραματικοί ήρωες σ' ένα σενάριο όπου ο ρόλος σπάνια ανταποκρίνεται στον ψυχισμό τους. Τους ορίζουν ερήμην τους πρωταγωνιστές κι εκείνοι αναζητούν μια θέση κομπάρσου που να δικαιολογεί αδυναμίες.

Την περηφάνια την έχουν κολλήσει πάνω τους και φαντάζει σαν άρρωστο μέλος του σώματός τους, που αρνείται πεισματικά να παραδοθεί σε οποιαδήποτε ιαματική δύναμη.

Τη σκληρότητά τους την πέρασαν σαν δεύτερη φύση, σαν με τη γέννηση να τους ακρωτηρίασαν και τους δακρυϊκούς αδένες.

Η ενηλικίωσή τους ακροβατεί επικίνδυνα, ο σωστός χρόνος του απογαλακτισμού θα αποφασίσει για όλα τα μετέπειτα συμπτώματά τους. Μια μέρα παραπάνω μπορεί να τους ορίσει για πάντα παιδιά, μια μέρα λιγότερη να ριζώσει μέσα τους την αιώνια αναζήτηση της μάνας.

Οι φυγές τους ελάχιστες κι ορθολογιστικές, ποδόσφαιρο, πολιτική, αλκοόλ και σεξ. Φυγές αδιαμφισβήτητα σκληρές, χρησιμοποιούμενες με τη μορφή εμμονής για αποδυνάμωση κάθε συναισθηματικής τραγωδίας.

Κι είναι ν᾽ αναρωτιέσαι: Υπάρχει σωτηρία γι᾽ αυτό το φύλο; Ένα φύλο που παραμένει έγκλειστο στη φύση του, ένα φύλο που η κοινωνία το κρατά αγράμματο στον πόνο, γιατί δεν το αφήνει να εμπλακεί σιγά σιγά και διεξοδικά στο συνολικό πόνο του ανθρώπινου είδους.

Η Αγάπη την έβγαλε απ᾽ τις σκέψεις της.

– Έρχεσαι στα λόγια μου τώρα. Βλέπεις γιατί συμπονώ τον Αντώνη; Γιατί είναι πληγωμένος.

Η Χαρά την άκουσε και σοκαρίστηκε, κατάλαβε πως η Αγάπη τα ᾽φερνε όλα στα μέτρα της προκειμένου να μην αφήσει να εκδηλωθεί κρίση στη ζωή της.

– Όχι, μη βλέπεις μόνο ό,τι σε βολεύει. Δεν μπορείς ν᾽ αφήνεις τον Αντώνη να σε εξευτελίζει λέγοντας μέσα σου ότι τον συμπονάς.

– Χαρά, μη με στριμώχνεις γιατί θα πάθω εγκεφαλικό.

– Για να πάθεις εγκεφαλικό πρέπει να έχεις εγκέφαλο, παρατήρησε εκείνη ξεκαρδισμένη στα γέλια.

Η Αγάπη θίχτηκε απ᾽ το γέλιο της αδερφής της. Η Χαρά το κατάλαβε κι ένιωσε τον αυτοπεριορισμό των «πολιτισμένων» ανθρώπων που απαγορεύουν στον εαυτό τους να γελούν. Μια κατάσταση που τους σπρώχνει στη νευρωτική απόλαυση ενός ρηχού αστεϊσμού, κάνοντας το λάθος να τον ταυτίζουν με το πνευματώδες χιούμορ. Το αποτέλεσμα γνωστό κι αποδεκτό, στη χειρότερη περίπτωση ένα υποκριτικό ή επιδεικτικό μειδίαμα και στην καλύτερη ένα υστερικό γέλιο, καθώς αυτός ο αστεϊσμός έχει όριο. Ποτέ δε σε πετά έξω απ᾽ την ορθολογιστική σου προσδοκία. Υπόσχεται ενέργεια, μα δε σ᾽ τη δίνει, σε ξεγελά, είναι σαν να σε κόβει κάποιος σε ανηφόρα. Το μόνο που κάνει είναι να διασαλεύει για λίγο τη σαθρή ψυχολογία σου. Το χιούμορ και το γέλιο όμως θέλουν τόλμη. Το πρώτο πυροδοτεί το δεύτερο, το χιούμορ είναι

υπόθεση ενός πνευματώδους νου που σου ανοίγει την καρδιά και σε κάνει να γελάς. Και τα δύο είναι ικανά να σε κάνουν να δεις τη γελοιότητα της ίδιας σου της ζωής. Έτσι μάθαμε να συγχωρούμε την ύπαρξή τους, αυστηρά και μόνο, στα παιδιά, στους τρελούς και στους πρωτόγονους. Καθώς σκεφτόταν αυτά η Χαρά, θυμήθηκε τα τελευταία χρόνια της εφηβείας της που σαν εξεγερμένη χίπισσα, ασυνείδητα, δραστικά και φανατικά, μέσα απ᾽ το χιούμορ και το γέλιο, περιφρουρούσε την αυθεντικότητά της.

Η ανάγκη της Αγάπης να συνεχίσουν τη συζήτηση την έβγαλε απ᾽ τον καθωσπρεπισμό της.

– Χαρά, λες να μη νιώθω τίποτα για τον Αντώνη; ρώτησε έντρομη.

Εκείνη την έσφιξε στην αγκαλιά της και μ᾽ ένα χαμόγελο γεμάτο αγάπη προσπάθησε να της απαντήσει σ᾽ αυτό που ρωτούσε.

– Κοριτσάκι μου, πώς μπορείς ν᾽ αγαπάς αυτόν που φοβάσαι;

Η Αγάπη πάγωσε κι ύστερα έμεινε για λίγο σκεφτική καθώς μέσα της άρχισε σιγά σιγά να ξεμπερδεύεται το κουβάρι της ζωής της.

– Έχεις δίκιο, είπε και την έπιασαν τα κλάματα.

Η Χαρά τής σκούπισε τα μάτια κι άλλαξε κουβέντα.

– Κάτι ήθελες να μου πεις πριν από λίγο, για θυμήσου.

– Α! Τι θα κάνουμε με την Αφρούλα; ρώτησε ενώ σκούπιζε τα μάτια της.

– Τίποτα μην προγραμματίζεις, εμείς τις δουλειές μας και βλέπουμε. Φεύγω, ετοιμάσου τώρα, έχουμε αργήσει πολύ.

Το ίδιο βράδυ η Χαρά κατέβηκε στους γονείς της. Ήταν κι η Αγάπη εκεί. Μόλις μπήκε μέσα, το δυνατό φως την έκανε να μισοκλείσει τα μάτια της. Τα διάφορα μικροαντικείμενα ζωγράφιζαν σκιές πάνω στα έπιπλα, καθώς όλα τα φώτα και κάθε μικρό

αμπαζούρ ήταν αναμμένα. Ξαφνιάστηκε, ακούμπησε το χέρι της στο διακόπτη για να σβήσει μερικά φώτα, όταν η Αγάπη τη σταμάτησε.

– Όχι, μη, θέλω φως, της είπε. Η Χαρά την κοίταξε σαστισμένη.

– Τι έπαθες, καλέ;

– Φοβάμαι.

– Τι φοβάσαι;

– Δεν ξέρω, νιώθω ν' απειλούμαι από κάτι.

– Από τι, παιδί μου;

– Κοίτα, κοίτα! της ψιθύρισε στ' αφτί και την παρότρυνε να μπει στο σαλόνι.

Η Χαρά είδε την ξαδέρφη τους, που με τον αέρα οικοδέσποινας είχε βάλει για τα καλά χέρι στο πατρικό τους σπίτι. Τα μάτια της θαρρείς πως ακτινοβολούσαν δέσμες κακού, εστιασμένες πότε από δω και πότε από κει, στοχεύοντας με ακρίβεια τα θύματά της.

– Είπα να κάνω ανακαίνιση στο σαλόνι του θείου, είπε προκλητικά η Αφρούλα. Βρήκα τόσο όμορφα πράγματα κρυμμένα στα ντουλάπια και τα βγάζω έξω για να φαίνονται.

Η Χαρά στάθηκε στην πόρτα και την αναμέτρησε με ύφος σοβαρό.

– Δε χρειάζεται να στενάξει το σαλόνι. Και έχε υπόψη σου! Το σπίτι είναι της θείας, όχι του θείου, φώναξε θυμωμένη.

Η Αφρούλα έκανε μια περιφρονητική χειρονομία και συνέχισε τη δουλειά της.

– Νομίζω ότι κάποιος σ' έχει θυμώσει, ξαδερφούλα μου, ή κάνω λάθος;

– Σώπα, καλέ, την ειρωνεύτηκε εκείνη.

Μετά μπήκε στην κουζίνα, κάθισε σε μια καρέκλα κι αναγνωρίζοντας το θυμό της μονολόγησε: «Άι στην ευχή, ώρες ώρες γίνομαι ένα μαζί σου».

Υπήρχαν κάποιες στιγμές που ασυνείδητα έμπαινε κι αυτή στο παιχνίδι των άλλων. Το έβλεπε λίγα λεπτά μετά και θύμωνε που δεν προλάβαινε το συναίσθημα τη στιγμή της γέννησής του. Ήταν σαν να ένιωθε μια μορφή αυτοπροδοσίας, καθώς δεν μπορούσε ν' αξιοποιήσει συνειδητά όσα ο νους της είχε καταλάβει.

Ο Ορέστης βγήκε απ' το σαλόνι, μισάνοιξε τα χείλη του σαν κάτι να 'θελε να πει, αλλά βλέποντας τη Χαρά σταμάτησε. Κάθισε ήρεμος στην πολυθρόνα του και με μια αργή κίνηση έβγαλε από το συρτάρι του γραφείου την εφημερίδα του και προσποιήθηκε πως διαβάζει. Βουβός και σχεδόν ακίνητος παρακολουθούσε τις αντιδράσεις της κόρης του.

– Εσύ δεν έχεις στόμα; είπε ζωηρά η Χαρά στη μάνα της.

– Το ίδιο της έλεγα κι εγώ, πετάχτηκε η Αγάπη θυμωμένη.

– Ελάτε, μην κάνετε έτσι, άμα φύγει θα τα αλλάξω, είπε υπομονετικά η Ζωή.

– Σε λίγο θα σου ανέβει και στο κρεβάτι.

– Κοίτα, κοίτα, Χαρά, είπε σε λίγο η Αγάπη και τη σκούντησε.

– Θειούλη μου, είσαι κούκλος. Καλέ, τι κάνεις και δε γερνάς; νιαούριζε η Αφρούλα με ναζιάρικη φωνή στον Ορέστη.

Είχε καθίσει στα γόνατά του και στα χέρια της κρατούσε ένα μπολ με σαλάτα. Όσο του μιλούσε, παπάριαζε στα χείλη της το κουκούτσι μιας ελιάς. Στο πρόσωπο του Ορέστη είχε ζωγραφιστεί ένα θριαμβευτικό χαμόγελο, το σώμα του ήταν παθητικά παραδομένο στη σαγήνη της και ο νους του όμηρος στα πονηρά της σχέδια.

– Πεινάω σαν τρελή, πού θα με πας; τον ρώτησε.

– Είναι εδώ πιο κάτω ένα ταβερνάκι πολύ καλό, έχει και μια ρετσίνα υπέροχη.

– Α πα πα, θειούλη μου, είδα στο *Αθηνόραμα* ένα πολύ χάι εστιατόριο. Απόψε θέλω θάλασσα.

– Το κορίτσι θέλει θάλασσα κι εγώ χατίρι δεν του χάλασα, φώναξε ειρωνικά η Χαρά. Ο πατέρας της την κοίταξε θυμωμένος κάτω από τα πρεσβυωπικά γυαλιά του.

– Είναι μακριά για τη θεία σου, βρε καρδούλα μου.

– Ε, ας πάμε οι δυο μας, δεν πειράζει, του είπε πασαλείβοντας τη μύτη του με λάδι.

– Ό,τι πει το κοριτσάκι μου, υποχώρησε εκείνος σκουπίζοντας με την άκρη του πουλόβερ του το πρόσωπό του.

– Κοίτα έναν άντρα! είπε έξαλλη η Αγάπη.

– Όπα η αδερφή μου!

– Σ᾽ ένα μήνα θα του ᾽χει φάει δέκα συντάξεις.

Η Χαρά σοβάρεψε αμέσως.

– Δεν μπορείς να κάνεις τίποτα, Αγάπη. Όσο και να θυμώνουμε, είναι δικαίωμά του να κάνει τα λεφτά του ό,τι θέλει.

– Καλά, αυτή δεν ντρέπεται όταν γυρίζει φορτωμένη με δώρα από τον πατέρα μας;

– Χέσ᾽ τη.

Η Αφρούλα δεν είχε σκοπό να παραιτηθεί. Γνώριζε πολύ καλά την αντίδραση των κοριτσιών, αλλά είχε εμπιστοσύνη στη θηλυκότητά της. που τη χρησιμοποιούσε για να έχει πρόσβαση στις καρδιές όλων των αντρών.

Το ίδιο βράδυ κατάφερε τον Ορέστη να την πάει σ᾽ ένα πανάκριβο εστιατόριο και την επομένη το πρωί, καθώς ξημέρωσε μια μαρτιάτικη λιακάδα, τον έσυρε στα μαγαζιά για ψώνια. Εκείνος την ακολουθούσε πιστά, κι όταν κουραζόταν, σταματούσε κι ακουμπούσε γερμένος στην ξέστηθη νιότη της. Την άλλη μέρα η Αγάπη, θέλοντας να τελειώνει με τις υποχρεώσεις που τη βασάνιζαν ενοχικά, επανέφερε το θέμα στη Χαρά.

– Θα της κάνουμε ένα τραπέζι να τελειώνουμε;

– Ούτε λεπτό δεν αφιερώνω να μαγειρέψω γι' αυτή. Ένα βράδυ θα παραγγείλω πίτσες.

– Τι λες γι' απόψε;

– Μη με προγραμματίζεις, να χαρείς. Κάποιο βράδυ που θα έχω διάθεση θα σας πω να 'ρθείτε σε μένα.

– Εντάξει, κανόνισέ το, συμφώνησε η Αγάπη.

Όσο οι μέρες περνούσαν, ο Μανόλης ζητούσε όλο και περισσότερο να βρίσκεται στη Χαρά. Εκείνη δεν έπαιρνε θέση για τους γονείς του, αλλά προσπαθούσε όσο το δυνατό να τον μάθει να κοιτά πίσω απ' αυτό που έβλεπε.

Το επόμενο πρωινό η Χαρά αισθάνθηκε την επιθυμία να την ξανακάνει κοπάνα από το σχολείο. Στόχος μια ολόκληρη μέρα μόνη στην εξοχή. Πήρε το αυτοκίνητό της και δίχως προορισμό χάθηκε κάπου στην Εθνική.

Καθώς οδηγούσε, παρατηρούσε δεκάδες ασυνάρτητες σκέψεις να περνούν από το νου της. Όσο για το σώμα της, αρνιόταν πεισματικά να χαλαρώσει.

«Άντε να ησυχάσει κανείς όταν μουρμουρίζει το μυαλό», σκέφτηκε.

Έφτασε σ' ένα χωριό λίγο έξω από τη Χαλκίδα. Η περιοχή ήταν γεμάτη πλατάνια. Κατέβηκε από το αυτοκίνητο κι ένιωσε έντονη την επιθυμία να περπατήσει. Οι σκέψεις όλο και λιγόστευαν κι όταν ξανάρχονταν απλά τις παρατηρούσε. Ψιλόβρεχε αλλά με διαστήματα. Κάπου κάπου έβγαζε ήλιο και τα δέντρα γίνονταν τόσο λαμπερά από τις σταγόνες της βροχής, λες και τα φύλλα τους είχαν μόλις γεννηθεί.

Παρατηρούσε τη φύση, είχε γίνει ένα μ' αυτή, μια απίστευτη ενέργεια είχε αρχίσει να πλημμυρίζει το σώμα της.

Σε λίγο μπήκε στο αυτοκίνητό της νιώθοντας μια πρωτόγνωρη

χαρά και κατευθύνθηκε προς την πόλη, με σκοπό να σταματήσει κάπου για φαγητό. Βρήκε ένα όμορφο ταβερνάκι και μπήκε μέσα. Παρήγγειλε και μέχρι να της σερβίρουν έβγαλε ένα μικρό καθρεφτάκι από την τσάντα της και κοιτάχτηκε.

Ένα ζευγάρι αραιά φρύδια και μικρές σχηματισμένες ρυτίδες γύρω από τα μάτια. Η εικόνα της δεν της άρεσε, έκανε τα δάχτυλά της χτένα κι ανακάτεψε τα μαλλιά της. Για είκοσι τουλάχιστον χρόνια διατηρούσε αυτή την ακαθόριστης ηλικίας εμφάνιση, τώρα όμως κάτι είχε αρχίσει ν' αλλάζει τόσο μέσα της όσο κι εξωτερικά.

Το πρώτο ενθαρρύνει, το δεύτερο απογοητεύει. «Όταν μέσα μου όλα πάρουν το σωστό τους δρόμο, ίσως βελτιωθεί και το έξω», σκέφτηκε γνωρίζοντας πως η φύση τα 'χει όλα καλά ζυγιασμένα, αρκεί να μην της πηγαίνεις κόντρα.

Ξαναβρήκε το κέφι της, βγήκε από το λογικό όπου την είχε στριμώξει η σκέψη της κι αφέθηκε στο παράλογο όπου την έσπρωχνε η ψυχή της.

Το βράδυ διηγήθηκε στον Γρηγόρη και στην Ελπίδα, στο βαθμό που μπορούσε, κάποια κομμάτια της μέρας αυτής.

Ένα πρωινό μέσα στην εβδομάδα, μόλις έφτασε στο σχολείο, ο Λουκάς την περίμενε στο γραφείο τους για μια υπόθεση σοβαρή, όπως της δήλωσε.

– Τι τρέχει; τον ρώτησε ανήσυχη εκείνη.

– Κοίτα να δεις, η Ελπίδα φλερτάρει με τον Αναστασίου. Αυτός είναι αναρχικός από κούνια. Μήπως πρέπει να διακόψεις τη σχέση τους;

– Δε σε καταλαβαίνω, είπε η Χαρά με απορία.

– Να, άκουσα πως θα κατέβουν στην πορεία.

– Βλέπεις να είμαι ακρωτηριασμένη; συνέχισε η Χαρά γελώντας.

– Τι εννοείς;

– Εννοώ ότι τα νιάτα μου τα πέρασα σε πορείες, δε βλέπω να έπαθα τίποτα.

– Άλλες εποχές, Χαρά, τώρα υπάρχουν κίνδυνοι.

– Καλά, αύριο θα παραγγείλω γυάλα και θα τη βάλω μέσα.

Ο Λουκάς θύμωσε που τον αγνόησε. Άλλωστε αυτή του η προσέγγιση μέσω της Ελπίδας είχε στόχο τη Χαρά.

Εκείνη ένιωσε μια ξαφνική δυσφορία. Τον τελευταίο καιρό τα λόγια του άφηναν πάνω της κάτι σαν αδιόρατη γλίτσα, καθώς «μέσω κάτι» σκόπευε σε «εκείνο».

Η Χαρά ήταν υποχρεωμένη να μαντέψει το εκείνο ή το τούτο της διαπλοκής του κι εκείνος αρνιόταν πεισματικά να δει πως αυτή η στρατηγική του εμπόδιζε όλο και πιο πολύ την επικοινωνία τους.

Την επόμενη εβδομάδα αποφάσισαν να καλέσουν την Αφρούλα για φαγητό.

– Θα φάμε σε μένα, εσύ είσαι κουρασμένη, ανακοίνωσε η Χαρά στην αδερφή της.

– Αχ, πολύ ωραία! Θα φωνάξουμε και τους γονείς;

– Δε νομίζω ότι έχει νόημα, άφησέ τους λίγο μόνους.

– Τι θα ετοιμάσουμε; ρώτησε με χαρά η Αγάπη.

– Τρελή είσαι, παιδί μου; Θα παραγγείλουμε, σ' το ξανάπα. Δεν αφιερώνω ούτε λεπτό από το χρόνο μου για να μαγειρέψω για την Αφρούλα.

– Εντάξει, αρκεί να δει πως κάτι κάναμε γι' αυτή.

– Ναι, γιατί αλλιώς θα μας φέρει το αρνί χωρίς κεφάλι!

– Ξέρω ότι το κάνεις για μένα.

– Τι να κάνω, να σε βλέπω να μαραζώνεις ότι θα μας κακοχαρακτηρίσει; είπε γελώντας η Χαρά.

– Δεν μπορώ να ξεκολλήσω απ' αυτά. Τι να κάνω, ρε γαμώτο;

– Τίποτα απολύτως, μόνο να τα βλέπεις.

Το Σάββατο η Αφρούλα πέρασε πρώτα από την Αγάπη. Ήθελε ν' ανέβουν μαζί στο σπίτι της Χαράς. Μπαίνοντας μέσα έπεσε στην αγκαλιά του Αντώνη. Η Αγάπη ήταν στην κουζίνα, αλλά με την άκρη του ματιού της τους έβλεπε.

– Μωρό μου, θέλω τη βοήθειά σου για ν' αγοράσω σπίτι στην Αθήνα, είπε στον Αντώνη, που κοίταξε με θαυμασμό το διάφανο λευκό της πουκάμισο.

– Ό,τι θέλεις, καρδιά μου, της είπε και τη φίλησε στο στόμα.

Τα γόνατα της Αγάπης άρχισαν να τρέμουν, δεν πίστευε στα μάτια της. Η πιατέλα που κρατούσε έπεσε από τα χέρια της. Ακούγοντας το δυνατό θόρυβο μπήκαν κι οι δυο στην κουζίνα και είδαν την Αγάπη να κλαίει.

– Τι έγινε, ρε γυναίκα, και σε πήραν τα ζουμιά;

– Μου έσπασε η πιατέλα και στεναχωρήθηκα, αποκρίθηκε εκείνη με τρεμάμενη φωνή.

Η Αφρούλα κατάλαβε πως πρέπει να τους άκουσε και προσπάθησε να δικαιολογηθεί.

– Έλα, μην κάνεις έτσι για τα γυαλικά, δεν ξέρεις πόσο χάρηκα μόλις μπήκα στο σπίτι σας. Βλέπεις, Αγάπη μου, σας νιώθω σαν αδέρφια μου.

– Ναι, δίκιο έχεις, συμφώνησε χαμηλόφωνα εκείνη μαζεύοντας τα συντρίμμια της ζωής της. Η Αφρούλα ανεμπόδιστη συνέχισε να δικαιολογείται.

– Αφού να φανταστείς από τη χαρά μου, έπεσα πάνω στον Αντώνη και τον φίλησα. Για φαντάσου να μας έβλεπε κανείς τι θα έβαζε με το νου του! Η Αγάπη δεν έβγαλε μιλιά. Όταν πήγαν στη Χαρά, της περιέγραψε αυτό που είδε.

– Καλά, με περνάει για ηλίθια; Δεν καταλαβαίνει πως βλέπω ότι υποκρίνεται;

– Όχι.

– Γιατί όχι, Χαρά;

– Γιατί έχει μεγάλη ιδέα για τον εαυτό της.

– Ηλίθια είναι;

– Μπα, ξύπνια όσο δε βάζει ο νους σου.

– Θα τη χαστουκίσω τη βλαμμένη.

– Καλό σημάδι αυτό, κι εγώ μαζί σου.

Ο Αντώνης κι ο Γρηγόρης κάθισαν στον καναπέ και η Αφρούλα τράβηξε την καρέκλα του σαλονιού σε απόσταση αναπνοής από τα γόνατά τους. Μιλούσε και χάιδευε το χέρι του Αντώνη. Στο πρόσωπό της ήταν ζωγραφισμένη η θηλυκή ζωηράδα, βαθιά στο βλέμμα της όμως ήταν χαραγμένη η θλίψη για την απώλεια του πατέρα, μια απώλεια που την ανάγκαζε να ψάχνει αντικαταστάτη στη φιγούρα κάθε τυχαίου άντρα.

Έκδηλη όμως ήταν κι η ανάγκη της για αρπαγή αγγίζοντας τα όρια της εμμονής. Από τα παιδικά της χρόνια άρπαζε με δόλο ό,τι ανήκε σε άλλον. Η ανάγκη της κλοπής ήταν μεγαλύτερη απ᾽ αυτή της τέρψης. Κάθε άντρας που τραβούσε το ενδιαφέρον της ανήκε πάντα σε μια άλλη γυναίκα, με την τυπική σημασία της λέξης βέβαια, μια και κανείς δεν ανήκει σε κανέναν. Ίσως με αυτό τον τρόπο να έπαιρνε εκδίκηση για όσα η ζωή τής στέρησε. Ασυνείδητα όμως σιγά σιγά παγιδεύτηκε στον ίδιο της το ζήλο κι η διάθεσή της για αρπαγή άγγιξε τα όρια της νεύρωσης.

Τα παιδιά μπήκαν στο σπίτι, χαιρέτησαν τη θεία τυπικά κι αδιάφορα και πήγαν στην κουζίνα.

– Ρε μάνα, μ᾽ αυτή την ξενέρωτη θα φάμε; ρώτησε η Ελπίδα.

– Ευτυχώς που δεν έχει παιδιά η ηλίθια, συμπλήρωσε ο Μανόλης.

– Ελάτε! Δε θέλω σχόλια, φώναξε η Αγάπη.

– Σταμάτα να τους αντιμετωπίζεις σαν μωρά, τη μάλωσε η Χαρά μόλις τα παιδιά πήγαν στο δωμάτιο της Ελπίδας.

– Παίρνουν θάρρος έτσι.

– Καλά κάνουν, μόνο που το θάρρος θα γίνει θράσος όταν νιώσουν ότι τους δουλεύουμε.

– Καλά, πάμε μέσα τώρα πριν τα ρίξει στους άντρες μας.

Μόλις μπήκαν στο σαλόνι, είδαν τον Γρηγόρη να 'χει γείρει στο μπράτσο του καναπέ έτοιμος ν' αποκοιμηθεί. Το παιδί της πιτσαρίας χτύπησε το κουδούνι κι εκείνος πετάχτηκε από τη θέση του. Οι κινήσεις της Χαράς ήταν γρήγορες, ήθελε να δώσει τέλος σ' αυτή τη βραδιά. Ο Αντώνης κι η Αφρούλα δυσαρεστημένοι ξεβολεύτηκαν απ' τη βασιλεία των ουρανών.

Τα παιδιά δήλωσαν πως θα φάνε στο δωμάτιο. Η Αγάπη τούς πήγε μια πίτσα και αναψυκτικά, αλλά φρόντισε να τους τονίσει την αγένειά τους απέναντι στη θεία. Είχε περάσει λιγότερο από μία ώρα αφότου τέλειωσε το φαγητό και δεν είχαν πια τίποτα να πουν. Ο Αντώνης σηκώθηκε όρθιος κοιτάζοντας την Αφρούλα.

– Σήκω, γιατί εδώ κοιμούνται νωρίς. Πάμε στο σπίτι μας, η ξαδέρφη σου έχει φτιάξει γλυκό.

– Εμείς στο πηγάδι κατουρήσαμε; φώναξε η Χαρά.

– Ελάτε κι εσείς, είπε ο Αντώνης με ύφος που δήλωνε «Δε με χέζεις!».

– Πλάκα κάνω, είναι αργά. Τον Μανόλη αφήστε, να κάνει παρέα στην Ελπίδα.

Η Αφρούλα με χαρά πετάχτηκε από τη θέση της, χαιρέτησε τυπικά, έπιασε τον Αντώνη από το μπράτσο και προχώρησε προς την πόρτα.

Η Αγάπη πίσω τους ένιωθε σαν τη Φιλιππινέζα του ζευγαριού. Ο θυμός της άρχισε να κορυφώνεται.

– Κάνε αυτό που νιώθεις, της ψιθύρισε η Χαρά κοιτάζοντάς τη στα μάτια.

– Αφρούλα, έρχεσαι; φώναξε η Ζωή, που τους είχε ακούσει και βγήκε στη σκάλα.

– Έχω κλειδιά, θεία, κοιμήσου.

– Θα μείνει σε μας, συμπλήρωσε ο Αντώνης.

Η Αγάπη ένιωσε άβολα. «Εγώ τι ρόλο παίζω;» αναρωτήθηκε και τα μάτια της γέμισαν δάκρυα. Σκούπισε το πρόσωπό της γρήγορα πριν προλάβει κανείς και πατήσει το χρονοδιακόπτη του ρεύματος. Μπήκαν μέσα κι επιτέλους η Αφρούλα αισθάνθηκε σαν στο σπίτι της. Πέταξε τις ψηλοτάκουνες γόβες της, έλυσε τα μαλλιά της και ζήτησε ένα νυχτικό. Μόλις η Αγάπη τής το έφερε, το κοίταξε αποδοκιμαστικά.

– Γούστο ανέραστης γεροντοκόρης. Πάω να φέρω το δικό μου, είπε.

Μόλις έφυγε, η Αγάπη βρήκε τη δύναμη κι έβαλε τις φωνές.

– Ρε Αντώνη, τι μου την κουβάλησες αυτή νυχτιάτικα στο σπίτι;

– Τι κολλημένη που είσαι! Μαζί μεγαλώσατε, γιατί τη σνομπάρεις; Με δύο γέρους τι να πει;

Ο Αντώνης έριξε τη γνωστή του ενοχική πάσα στην Αγάπη. «Ίσως έχει δίκιο· το σπίτι θα μου φάει;» σκέφτηκε εκείνη και πήγε στην κουζίνα.

Η Αφρούλα γύρισε φορώντας το διάφανο νυχτικό της. Με την άκρη του ματιού της έψαχνε την αντίδραση του Αντώνη και έμεινε ικανοποιημένη. Το ύφος του δήλωνε πως η φαντασία του είχε ενεργοποιηθεί. Τον εγκατέλειψε και πήγε για ύπνο. Το πρωί περίμενε να φύγουν όλοι κι ύστερα σηκώθηκε. Αποκρυπτογράφησε τις ανάγκες του σπιτιού και σαν καλή οικοδέσποινα φρόντισε για όλα.

Μόλις η Αγάπη μπήκε στο σπίτι, σκέφτηκε για άλλη μια φορά

πως την αδίκησε. Οι ενοχές της κορυφώθηκαν και πάλι κι έγιναν εμπόδιο στην αλήθεια. Αυτή όμως η συνεχής μεταβολή των συναισθημάτων, με τις απανωτές εναλλαγές, ενίσχυε τον εκνευρισμό της.

Ο βραδινός ύπνος της Αφρούλας στο σπίτι της Αγάπης είχε πια καθιερωθεί. Με τα αστεία της και τη φροντίδα του σπιτιού είχε κερδίσει τη συμπάθειά της.

Το επόμενο απόγευμα η Ζωή δεν ένιωθε καλά και παρακάλεσε τον Ορέστη να βγούνε μια βόλτα.

– Τι σ' έπιασε τώρα, πού να πάμε βραδιάτικα; φώναξε εκείνος.

– Πάμε στους συμπεθέρους, θέλω να βγω λίγο έξω.

– Πάρε τους τηλέφωνο.

– Στο σπίτι θα είναι, μίλησα πριν από λίγο με την Καίτη.

– Κατάλαβα, πρώτα σκαρώσατε τη συνάντηση και μετά μου την ξεφούρνισες.

– Για τ' όνομα του Θεού, Ορέστη, έσκασα! Από τη μέρα που ήρθε η Αφρούλα δεν έχω βγει από το σπίτι.

– Σιγά μη νοιαστώ για τη βόλτα σου περισσότερο από το παιδί. Εκείνη με νοιάζεται, είπε και κορδώθηκε από περηφάνια.

– Εμείς δε σε νοιαζόμαστε, Ορέστη; ρώτησε με παράπονο η Ζωή.

– Σιγά μη δω χαρά από σας.

– Τι να πω, άντρα μου. Μια ζωή με προσβάλλεις και δε μιλάω, ας το καταπιώ κι αυτό.

– Αυτός είναι ο ρόλος της γυναίκας, να μη μιλάει. Άντε, ετοιμάσου, πριν μετανιώσω.

Με δάκρυα στα μάτια η Ζωή μπήκε στο δωμάτιό της για να ντυθεί. Άνοιξε την ντουλάπα και στάθηκε μπροστά στα ρούχα κοιτώντας τα μηχανικά.

Έπιασε μια καφέ φούστα από την άκρη του στριφώματος και την έσυρε πέρα δώθε στην αλουμινένια βέργα, μετά την κατέβασε από την κρεμάστρα και τη δοκίμασε.

Απογοητευμένη απ' τα κιλά που είχε πάρει, την έβαλε ξανά στη θέση της και συνέχισε να ψάχνει. Κατέληξε σ' ένα μαύρο ταγέρ με λευκή μάλλινη μπλούζα. Την ώρα που φορούσε το καλσόν της κοίταξε στον καθρέφτη τα περιττά κιλά της και για άλλη μια φορά μελαγχόλησε.

«Μάλλον γι' αυτό μ' αποφεύγει ο Ορέστης, παραιτήθηκα», σκέφτηκε και χώθηκε για τα καλά στην αυτολύπηση, ένα συναίσθημα στο οποίο αν κάνεις το λάθος και αφεθείς, σε καταπίνουν οι παράλογοι και παρανοϊκοί μονόλογοι με τον εαυτό σου.

Ούτε καν πέρασε απ' το νου της πως ο Ορέστης μ' αυτό το βίαιο τρόπο τής συμπεριφερόταν από τότε που ήταν ένα όμορφο μελαχρινό κι αθώο κορίτσι. Τότε που τα κιλά της ίσα που έγερναν τους δείκτες της ζυγαριάς.

Ντύθηκε και πήγε στο μπάνιο να φρεσκάρει τα χτενισμένα από το κομμωτήριο μαλλιά της. Έβαλε την τελευταία πινελιά πάνω της με λίγη λακ κι ένα ανοιχτόχρωμο κραγιόν. Ήταν πολύ όμορφη γυναίκα, μόνο που δεν είχε βρεθεί ποτέ κανείς να της το πει. Είχε μια ομορφιά ψυχής που γλύκαινε τα εβδομήντα της χρόνια και την έκανε να φαίνεται νεότερη.

– Τα παπούτσια μου είναι γυαλισμένα; φώναξε εκείνος επιτακτικά.

– Έτοιμα σ' τα έχω.

– Πουκάμισο;

– Όλα έτοιμα είναι.

– Μαντίλι δεν έβαλες στο σακάκι μου, κραγιόν όμως φόρεσες.

– Αμάν, ρε Ορέστη, πενήντα χρόνια στο ίδιο συρτάρι τα 'χω. Άνοιξε και πάρε.

– Δική σου δουλειά είναι, όχι δική μου. Εγώ δε σ᾽ έβαλα να πας το αυτοκίνητο στο συνεργείο.

Μπήκαν μέσα και σ᾽ όλη τη διαδρομή, όπως πάντα, δεν αντάλλαξαν λέξη. Μόλις η Ζωή πήγε κάτι να πει για τα κορίτσια, εκείνος άρχισε να βρίζει για το μποτιλιάρισμα. Κοντός και αδύνατος καθώς ήταν, χανόταν στη θέση του οδηγού. Το παλιομοδίτικο αυτοκίνητό του δε διέθετε σύγχρονο κάθισμα που να αυξομειώνει το ύψος, κι έτσι έβαζε πάντα δύο μαξιλάρια για να βλέπει. Όταν τον θύμωνε η Ζωή, τα ᾽βαζε μαζί τους. Κάθε φορά που σταματούσε σε φανάρι τα τραβούσε πότε δεξιά, πότε αριστερά, μέχρι που κάποιο του ξεγλιστρούσε και τότε έχανε τον έλεγχο του τιμονιού.

– Πού στο διάβολο πάμε; Κοίτα πήξιμο η Μεσογείων.

– Θα φτάσουμε κάποια στιγμή, Ορέστη μου, όλα τα πράγματα θέλουν υπομονή.

– Σκας τώρα, μη γυρίσω πίσω;

– Εντάξει, εντάξει, δεν ξαναμιλάω, ψιθύρισε εκείνη και συγκρατήθηκε για να μη δακρύσει.

Μετά από μία ώρα έφτασαν στους γονείς του Γρηγόρη. Ο Ορέστης δε μιλιόταν κι η Ζωή προσπαθούσε να κρατήσει τις ισορροπίες.

– Βρήκατε κίνηση; ρώτησε ο Σταύρος.

– Αν δεν είχε μιλήσει με τη δικιά σου, ούτε που θα ξεκίναγα να έρθω.

Ο Σταύρος και η Καίτη γνώριζαν από χρόνια τις παραξενιές του και δεν είχαν λόγο να παρεξηγηθούν. Αντίθετα προσπαθούσαν να συναντιούνται κάπου κάπου, γιατί αγαπούσαν πολύ τη Ζωή.

– Ζωή μου, έχω αφήσει τις σαλάτες για σένα. Εκεί δε σε φτάνω, της είπε η Καίτη θέλοντας να τη βάλει ν᾽ ασχοληθεί με κάτι πρακτικό, που θα τη βοηθούσε να προσπεράσει τη στεναχώρια της.

– Μόνο αυτό ξέρει να κάνει καλά, πετάχτηκε ο Ορέστης.

– Έρχομαι αμέσως να σε βοηθήσω, προθυμοποιήθηκε εκείνη και στο γλυκό της πρόσωπο απλώθηκε μια βαθιά θλίψη. Οι δύο γυναίκες αποσύρθηκαν στην κουζίνα κι άρχισαν να μιλούν.

– Έλα τώρα, τον ξέρεις, μη στεναχωριέσαι.

– Τον ξέρω δεν τον ξέρω, δεν αλλάζει τίποτα, Καίτη μου, ευτυχώς που έχω και σένα να λέω τον πόνο μου και να κάνω λίγη παρέα.

– Είσαι τυχερή, έχεις και τα κορίτσια σου.

– Η ζωή, έτσι όπως την έκανα, είναι δική μου, δεν αφορά τα κορίτσια μου. Αν αρχίσω τα παράπονα, θα τα καταστρέψω κι αυτά.

– Αχ, Ζωή μου, όσο μεγαλώνουμε μένουμε μόνοι μας.

– Αυτό είναι αλήθεια, μόνο που δεν είναι φυσιολογικό να ᾽σαι μ᾽ έναν άνθρωπο πενήντα χρόνια και να μην έχεις τίποτα να πεις.

– Σε καταλαβαίνω.

– Τι να καταλάβεις, Καίτη. Στερνή μου γνώση να σ᾽ είχα πρώτα.

– Κάνε υπομονή, από το ένα αφτί να σου μπαίνουν και απ᾽ το άλλο να βγαίνουν.

– Δεν είναι εύκολο για μένα, καλύτερα να πεθάνω.

Η Καίτη την έπιασε απ᾽ τους ώμους και την ταρακούνησε δυνατά.

– Χριστός και Παναγία! Μη λες τέτοια πράγματα, λαχείο είναι ο γάμος, κατάλαβέ το.

– Ναι, μόνο που εγώ ήμουν χέστρα κι έκλεισα τα μάτια στον πρώτο λαχνό που τράβηξα.

– Έλα, καλή μου, τι σ᾽ έπιασε σήμερα και μιλάς με τόσο πόνο, της φώναξε αγανακτισμένη η Καίτη.

– Μακάρι να ᾽ξερα.

– Το λαχείο σου είναι τα παιδιά και τα εγγόνια σου, καλή μου. Όλα τ᾽ άλλα ξέχνα τα, μη μαραζώνεις τα χρόνια που σου απομένουν.

Η Ζωή μιλώντας αποφόρτισε τα καταπιεσμένα της συναισθήματα. Ευτυχώς γι᾽ αυτή, η Καίτη υπήρξε για πολλά χρόνια καλή της φίλη. Ό,τι δεν μπορούσε να συζητήσει με τις κόρες της, από φόβο να μην τις στεναχωρήσει, το ᾽λεγε σ᾽ εκείνη.

Στο γυρισμό ο Ορέστης ήταν λιγότερο επιθετικός, το κρασί τον είχε κάνει να κοιτάζει τη Ζωή μ᾽ αυτό το λάγνο ύφος, το γεμάτο ερωτικές υποσχέσεις. Στα εβδομήντα έξι του χρόνια η ερωτική πράξη ήταν γι᾽ αυτόν ό,τι και στα νιάτα του, το μέσο με το οποίο το αρσενικό υποδούλωνε το θηλυκό.

«Θεέ μου! Γέρασε κι ακόμα με βασανίζει», αναλογίστηκε η Ζωή.

Έφτασαν στο σπίτι κι εκείνος πήγε μεμιάς στην κρεβατοκάμαρα, έμεινε με το μακρύ άσπρο σώβρακο και τη μάλλινη φανέλα. Έριξε λίγη κολόνια στα μαλλιά του κι εκείνη με τη σειρά της, μη βρίσκοντας τρίχα να σταθεί, κύλησε από τη φαλάκρα του στους ώμους. Πήρε με τα χέρια του την περίσσια ποσότητα και την άλειψε ανάμεσα στα σκελετωμένα του πόδια.

– Σε περιμένω, μην αργείς, φώναξε. Μ᾽ ακούς; ξαναφώναξε σε λίγο πιο επιτακτικά.

Οι επαναλαμβανόμενες προτάσεις του αναβόσβηναν στο νου της Ζωής με κεφαλαία γράμματα τη λέξη «βία».

«Που ν᾽ αρρωστήσεις και να σου τον κόψουνε», μονολόγησε και, μόλις κατάλαβε τι είπε, συγκλονίστηκε. Σήκωσε το βλέμμα της στην εικόνα της Παναγίας που είχε στηρίξει πάνω απ᾽ το ψυγείο για παρηγοριά.

«Συγχώρεσέ με, Παναγιά μου, αλλά δεν τον αντέχω άλλο, κά-

ποιος απ' τους δυο μας πρέπει να φύγει, πάρε εμένα», σκέφτηκε.

Ήταν φανερό πως κάποια στιγμή είχε δει όλη την αλήθεια για τη ζωή της, αλλά δεν τόλμησε να κάνει τίποτα γι' αυτή. Έτσι, υπήρχαν στιγμές που η μόνη της παρηγοριά ήταν η σκέψη πως κάποτε θα φύγει. Φοβόταν περισσότερο αυτό τον κόσμο από την άγνωστη μεταθανάτια ζωή. Υποσυνείδητα ήταν σαν να δρομολογούσε αυτή τη φυγή της, σαν να περίμενε με χαρά το θάνατο για να σβήσει την αιχμαλωσία της απ' τη ζωή.

Στο μεταξύ η Χαρά καθημερινά παρακολουθούσε διακριτικά την αδερφή της, διαισθανόταν πως η Αφρούλα δεν εμφανίστηκε τυχαία στη ζωή της. Ένιωθε σαν να ήταν κάτι μεταξύ ευλογίας και κατάρας. Το αποτέλεσμα θα κρινόταν από το κατά πόσο η Αγάπη ήθελε να σωθεί ή να εγκαταλείψει. Το βράδυ βγήκε για φαγητό με δύο φίλους της, τον Ηλία και τη Λένα.

– Τι συμβαίνει, Χαρά; Είσαι πολύ προβληματισμένη, παρατήρησε ο Ηλίας.

– Ναι, με την αδερφή μου.

– Γιατί;

– Σαν κεραυνός εν αιθρία θα πέσει η συμφορά στο κεφάλι της.

– Τρέχει κάτι με τον άντρα της; ρώτησε η Λένα.

– Πάντα κάτι τρέχει με τον Αντώνη. Το θέμα είναι ότι φιλοξενούμε μια ξαδέρφη με μια θέρμη που ανασταίνει και πεθαμένους.

– Αμάν! αναστέναξε ο Ηλίας.

– Αν κάτι πάρει είδηση, δε θα το αντέξει, και το χειρότερο είναι ότι η ξαδέρφη μας είναι απ' αυτά τα αδίστακτα θηλυκά που χρησιμοποιούν δόλο.

– Δεν μπορείς να κάνεις τίποτα γι' αυτό, δήλωσε η Λένα.

– Το ξέρω, αλλά δεν παύει να με προβληματίζει.

– Χαρά, αν πρέπει να μάθει κάτι απ' αυτό, θα πονέσει, πρόσθεσε ο Ηλίας.

– Έχουμε δει πολλούς να γίνονται χειρότεροι μέσα απ' τον πόνο, του είπε εκείνη προβληματισμένη.

– Έτσι είναι: ή θα μάθει ή θα ταμπουρωθεί και θα γίνει πέτρα. Άλλος δρόμος δεν υπάρχει, Χαρούλα. Εσύ να εύχεσαι το καλύτερο και να 'σαι δίπλα της.

– Μήπως μπορώ να κάνω κι αλλιώς; Λοιπόν, τέλος η Αγάπη, τα νέα σας τώρα, είπε η Χαρά βιαστικά, θέλοντας να βγάλει την παρέα της απ' τη θλίψη.

Το επόμενο πρωινό πήγε στην αδερφή της και με δήθεν αδιάφορο ύφος ρώτησε να μάθει πώς τα πάει με την Αφρούλα. Έμεινε άναυδη καθώς μια απροσδόκητη άλλη Αγάπη ξεφύτρωσε πάλι απ' το πουθενά.

– Α, περνάμε υπέροχα. Την έχεις αδικήσει τελικά και λίγο έλειψε να επηρεαστώ κι εγώ.

– Τι μιλάει τώρα, το ένστικτό σου ή η λογική σου; ρώτησε σοβαρά η Χαρά.

– Η λογική μου. Μόνο τα ζώα ακολουθούν το ένστικτό τους, απάντησε χωρίς να την κοιτάξει.

Είχε γι' άλλη μια φορά πισωγυρίσει. Η συζήτηση με τη Χαρά μπορεί να ξεβόλευε πάλι τη ζωή της, που είχε αρχίσει να γίνεται πιο ήρεμη καθώς ο Αντώνης ήταν λιγότερος πιεστικός και η πληθωρική συντροφιά της Αφρούλας δεν την άφηνε να πλήξει. Ζωή συμβατή με τα πολυπόθητα σύμβολά της: μάνα, πατέρας, αδέρφια, παιδιά, σύζυγος και λοιποί συγγενείς.

Κάτι σαν κηδειόσημο κολλημένο στην ψυχή της με το σάλιο αυτών που την έφτυναν.

Πλησίαζε η 25η Μαρτίου και στο σχολείο επικρατούσε μια χα-

λαρότητα στη διάρκεια της προετοιμασίας για τη γιορτή. Η γυμνάστρια έκανε μια διακριτική ενημέρωση στη Χαρά για την ανταρσία της κόρης της, η οποία αρνιόταν πεισματικά να συμμετάσχει στις πρόβες της παρέλασης. Η Χαρά ενθουσιάστηκε, θυμήθηκε τα δικά της άτακτα μαθητικά χρόνια και χαμογέλασε. Αυτό που απέμενε ήταν να κάνει την Ελπίδα να νιώσει πως, αν λειτουργούσε με το νόμο της δράσης και της αντίδρασης, θα δυστυχούσε.

– Εγώ φέτος δε θα κάνω παρέλαση, της δήλωσε η κόρη της το ίδιο απόγευμα.

– Ο λόγος;

– Το θεωρώ καραγκιοζιλίκι όλο αυτό που γίνεται.

– Έχει και τη θετική του πλευρά, σχολίασε η Χαρά γελώντας.

– Ποια είναι αυτή; ρώτησε με περιέργεια η Ελπίδα.

– Το τέλος, η άτακτη υποχώρηση για συνάντηση με τους αυτοκόλλητους.

– Σιγά μην περιμένω να πάω στην παρέλαση για να βγω με τους κολλητούς μου.

– Όπως νομίζεις, είπε η Χαρά αδιάφορα.

– Δε σε νοιάζει τι θα πουν στο σχολείο;

– Όχι βέβαια.

– Ο μπαμπάς; ρώτησε η μικρή, ενώ την ίδια στιγμή η Χαρά μυρίστηκε πως η ερώτηση έκρυβε παγίδα.

– Τι ο μπαμπάς;

– Τι θα πει;

– Πού να ξέρω; Δεν έχετε παρά να το συζητήσετε.

– Οχ!

– Δεν έχει οχ!

– Θα το πεις εσύ;

– Όχι βέβαια. Γιατί φοβάσαι;

– Ξέρω πάλι τι θα μου πει, απάντησε η μικρή θυμωμένη.

Το απαξιωτικό ύφος που είχε για τον πατέρα της προβλημάτισε τη Χαρά. Αναγνώρισε ένα αδιάβατο χάσμα ανάμεσα στη μικρή και στον Γρηγόρη κι ένιωσε έντονα την ανάγκη να το γεφυρώσει με ειλικρίνεια κι ακρίβεια.

– Ευτυχώς που κάποιοι άνθρωποι αλλάζουν, Ελπίδα. Τι να το κάνουν όμως αν εσύ κι εγώ τους βλέπουμε με την παλιά τους εικόνα;

– Εντάξει, θα το κάνω, αλλά, άμα με πιέσει, να τα βγάλεις εσύ πέρα μαζί του.

– Ούτε να το σκέφτεσαι! Εσύ έχεις το πρόβλημα, εσύ θα το λύσεις.

– Πώς, καλέ μαμά;

– Μέσα από την κουβέντα με τον πατέρα σου.

– Καλά!

Το μεσημέρι η Ελπίδα περίμενε με αγωνία τον Γρηγόρη. Ο θυμός της, που γεννιόταν μέσα απ' την άρνησή της για την παρέλαση, σε λίγα λεπτά έγινε θλίψη που βάραινε την ψυχή της. Εφιαλτικές εικόνες περνούσαν από μπροστά της. Η απόβαση των νέων στην πλατεία. Μπλε φούστα, λευκό πουκάμισο και μπλε αμάνικο πουλόβερ σε V, κάτι σαν αυτά που φορούν οι ηλικιωμένοι στις κυριακάτικες εξόδους τους. Οι μπάντες να βαρούν αρειμανίως κι οι γυμναστές με τη νοηματική να δίνουν παράγγελμα «Έξω το στήθος, ίσια η πλάτη». Κι ύστερα να γυρίζεις δεξιά και αριστερά και να βλέπεις γονείς κλαμένους από συγκίνηση να καμαρώνουν τι;

– Το ρεζιλίκι μας, φώναξε δυνατά η Ελπίδα την τελευταία της σκέψη.

Ο Γρηγόρης την πήρε στην αγκαλιά του για να συζητήσουν. Η ορμή της εφηβείας της κι οι ανάγκες αυτού του συγκεκριμένου

παιδιού έκαναν το ύφος της συζήτησης ζωηρό. Κυριαρχούσε μονόλογος από την Ελπίδα, κάπου κάπου έκανε ανακωχή με μια πάσα για διάλογο, κι όταν ένιωθε απειλή, συνέχιζε ξανά με αντίλογο. Είδε κι έπαθε ο πατέρας της να της δείξει τη διαφορά μεταξύ του επαναστατημένου και του επαναστάτη. Φάνηκε να τα κατάφερε. Η Ελπίδα σε λίγο ένιωσε μια τρομερή ανακούφιση όταν πια κατάλαβε τι σημαίνει να 'ναι κανείς βαθιά κι αληθινά ελεύθερος.

– Εντάξει, θα πάω, είναι ανόητη η αντίδρασή μου, το κατάλαβα. Κάτι ξέρει η μαμά που λέει πως οι άνθρωποι αλλάζουν, αλλά εμείς τους κοιτάμε με τα παλιά μας μάτια.

– Αυτό να υποθέσω πως είναι για μένα; ρώτησε ο Γρηγόρης με κάποια επιφύλαξη.

– Ναι, μπαμπάκα μου, για σένα το λέω, είπε με νάζι η Ελπίδα και του έσκασε ένα πεταχτό φιλί στο μάγουλο.

Το απόγευμα της παραμονής του Ευαγγελισμού η Ζωή ανέβηκε στο σπίτι της Χαράς για να της πει πως η θεία Ευαγγελία τούς είχε καλεσμένους για φαγητό.

– Ξέχνα το, μάνα, ο ελεύθερος χρόνος μου είναι πολύτιμος.

– Η αδερφή σου θα πάει και θα πάρουν και την Αφρούλα μαζί.

– Καλά να περάσουν!

– Έλα, παιδί μου, γιατί μας χαλάς την παρέα; Θα πούμε κανένα αστείο και θα περάσει η ώρα.

– Μη μου το ξαναπείς.

– Κάν' το για τον πατέρα σου.

– Ιεραπόστολος είμαι;

– Καλά, όπως θέλεις, εγώ πάω γιατί δεν έχω τίποτα καλύτερο να κάνω.

– Επομένως καταλαβαίνεις γιατί δεν πάω εγώ;

– Γιατί έχεις κάτι καλύτερο να κάνεις.

– Ακριβώς!

– Έτσι είναι, παιδί μου. Τι χαζά που σκέφτομαι ώρες ώρες!

– Έλα τώρα, δε σκέφτεσαι χαζά, έχεις μπει για τα καλά μέσα στη συνήθεια, αυτό είναι όλο.

– Ναι, στη συνήθεια που μας αποβλακώνει, κούνησε το κεφάλι η μάνα της.

– Σ' αγαπώ πολύ, Ζωίτσα.

– Κι εγώ, παιδί μου.

Η Χαρά την πήρε τρυφερά στην αγκαλιά της. Η στωικότητα της μάνας της έμοιαζε λες κι εξαγόραζε κάποιο παλιό αμάρτημα. Ο εαυτός της περιφρονημένος κι εγκαταλειμμένος στην κατάρα του αυτοπυρπολισμού. Το πρόσωπό της γαλήνιο και το πνεύμα της διάφανο και φωτεινό. Πηγαία αντανάκλαση μιας δουλεμένης ψυχής, γνώση και σοφία ήταν σαν να συνυπήρχαν μέσα της για τους άλλους και ποτέ για την ίδια. Ο απόλυτος μετεωρισμός ανάμεσα στο παν και στο τίποτα.

– Η Αγάπη πού είναι; ρώτησε η Χαρά.

– Στο κομμωτήριο.

– Η Αφρούλα;

– Την περιμένει στο σπίτι, δεν ήθελε να χτενιστεί.

– Πώς κι έτσι;

– Αυτή τη συνήθεια φαίνεται πως την έχουν οι εργαζόμενες.

– Αλήθεια, ρε μάνα, αυτή γιατί δε δουλεύει;

– Δεν την αφήνει ο άντρας της, παιδί μου, αποκρίθηκε η Ζωή με αφέλεια.

Η Χαρά γνώριζε πολύ καλά πως η Αφρούλα δεν ανήκε σ' αυτή την κατηγορία. Απ' το νου της όμως πέρασε μια άλλη μερίδα γυναικών, αυτές που υποτάσσονται τυφλά στα θέλω των συζύγων. Αναρωτήθηκε πια να 'ναι τα κίνητρα του άντρα που θέλει τη γυναίκα στο σπίτι.

Ίσως να ξεκινούν απ᾽ την ανάγκη τους να σιγουρέψουν και να εξασφαλίσουν τη σύζυγο διά βίου. Έτσι, πάνω σ᾽ αυτή την ανάγκη κάποιοι χτίζουν φανατικά την παραδοσιακή αξία που θέλει τη γυναίκα έγκλειστη σαν φάντασμα σε πύργο.

Όπως και να το κάνουμε, «καλύτερα κολασμένη στο κλουβί παρά παρθένα στη γύρα». Στο κλουβί την ελέγχεις, τρώει ό,τι της δίνεις, πετάει όσο της επιτρέπεις.

Ελεύθερη είναι επικίνδυνη, καθώς υπάρχει η επιλογή μιας άλλης τροφής, ενός ψηλότερου πετάγματος. Κι όσο εσύ νομίζεις πως είσαι ασφαλής, αυτή χρόνο με το χρόνο παίρνει το καναβούρι που την ταΐζεις και μ᾽ αυτό υψώνει τον τοίχο της. Έναν τοίχο φτιαγμένο από σπόρους που φύτεψες στην ψυχή της. Σπόρους μοναξιάς, αναμονής, αποκοιμίσματος, θλίψης. Έναν τοίχο που δε θα σου επιτρέψει να τον διαπεράσεις ποτέ, κι ενώ νομίζεις ότι σου ανήκει, ξυπνάς ένα πρωί και βλέπεις το κλουβί άδειο. Η ίδια δεν έχει φύγει. Πού να πάει άλλωστε; Το φυσικό της σώμα είναι εκεί, αλλά η ψυχή της απουσιάζει. Εσύ είχες το αντρικό προνόμιο να χάσεις την ψυχή σου στη γύρα, στην εμπειρία, στην αυταρέσκεια για να την ξανακερδίσεις κάποτε. Αυτή την έσωσε με την πίκρα του φυλακισμένου, με το ονειροφάντασμα της καθημερινής σου αργοπορίας, με κρυφά γεννήματα κι ανησυχίες για το πού οδηγείς τη ζωή σου. Αυτή η πίκρα πια έγινε μόνιμη και εμφανίζεται ερήμην της κάθε φορά που η καρδιά της σε ανακαλεί. Κι ύστερα έρχεσαι σαν άλλος θεραπευτής για να γιατρέψεις τα ελαττώματά της, μόνο που δεν είναι ελαττώματα αλλά πληγές. Σ᾽ αυτή την ψυχή χαράχτηκε το εύθραυστο κι εσύ συνεχίζεις ν᾽ αναρωτιέσαι: «Τι της έλειψε από μένα;». Η Ζωή έβγαλε τη Χαρά απ᾽ τους στοχασμούς της.

– Φεύγω, πάω να ετοιμάσω τα ρούχα του πατέρα σου γι᾽ αύριο.

– Εντάξει, μαμά, θα τα πούμε το πρωί, αποκρίθηκε εκείνη.

Η Αγάπη βγήκε χαρούμενη από το κομμωτήριο. Περπατούσε στο δρόμο κι όπου συναντούσε βιτρίνα με καθρέφτη κοιταζόταν κλεφτά. Κόβοντας τα μακριά μαλλιά της ήταν σαν να αφαίρεσε κι ένα βάρος απ' την ψυχή της. Ένιωθε αυτοπεποίθηση κι ανυπομονούσε να τη δουν στο σπίτι.

«Τελικά, μάλλον η Χαρά έχει άδικο, το έξω φτιάχνει το μέσα και όχι το μέσα το έξω», σκέφτηκε γελώντας.

Φτάνοντας είδε το αυτοκίνητο του Αντώνη κι ενθουσιάστηκε. Δεν έβλεπε την ώρα που όλοι θα της έλεγαν κολακευτικά λόγια γι' αυτή τη φοβερή αλλαγή που τόλμησε να κάνει.

Χτύπησε βιαστικά το κουδούνι στο ισόγειο, πήρε την έγκριση των γονιών της κι ανέβηκε τρέχοντας τα σκαλιά. Έβαλε τα κλειδιά στην πόρτα και μπαίνοντας αφουγκράστηκε ησυχία. Πέταξε το παλτό της και την τσάντα της στον καναπέ και προχώρησε διστακτικά στο διάδρομο.

Μια απροσδόκητη μελαγχολία την έλουσε, κάτι μέσα της την ανάγκαζε να πισωγυρίσει, αλλά δεν έδωσε σημασία. Προχωρώντας είδε στην πετούγια της πόρτας του δωματίου της το νυχτικό της Αφρούλας. Από ένστικτο έμεινε λίγα δευτερόλεπτα μαρμαρωμένη, έκανε ένα βήμα μπροστά, έσπρωξε τη μισάνοιχτη πόρτα και είδε τον Αντώνη με την ξαδέρφη της να κάνουν έρωτα.

Άξαφνα ένιωσε να χάνεται, οι αισθήσεις της την εγκατέλειψαν, πισωβάδισε και σωριάστηκε στο πάτωμα.

Ο Αντώνης κι η Αφρούλα πετάχτηκαν απ' το κρεβάτι, καθώς ο δυνατός θόρυβος τους επανέφερε στο τώρα. Ταραγμένοι κι οι δύο την έβαλαν στο κρεβάτι και προσπαθούσαν όπως όπως να τη συνεφέρουν. Σε λίγο άνοιξε τα μάτια, αλλά μόλις τους αντίκρισε, το σώμα της γύρεψε πάλι να χαθεί. Ένιωσε ν' ακροβατεί σε μια γέφυρα που η μια της άκρη οδηγούσε στη ζωή και η άλλη στο θάνατο. Δεν ήξερε προς τα πού να πάει.

Ο Αντώνης περπατούσε νευρικά στο δωμάτιο.

– Έλα, ρε, συγγνώμη, της φώναζε διαρκώς, αλλά χωρίς να την κοιτά στα μάτια.

Η Αφρούλα καθόταν δίπλα της και της χάιδευε το χέρι.

– Έτυχε, δε θα ξανασυμβεί, της ψιθύριζε.

Η Αγάπη ήθελε να φωνάξει, μα δεν μπορούσε. Οι λέξεις πεισματικά στέκονταν στα χείλη, κάτι την εμπόδιζε να βγάλει ήχο. Μέσα της μουρμούριζε άηχες λέξεις. «Ηλίθια ρομαντική», επαναλάμβανε συνεχώς στον εαυτό της και στα μάτια της έτρεχαν δάκρυα.

Στο νου της έρχονταν τα λόγια της Χαράς: «Έρωτας που δε γεννιέται απ' την καρδιά σκορπίζει πόνο». Αυτή τη στιγμή ήταν ο μόνος άνθρωπος που η καρδιά της αναζητούσε να τρέξει να βρει, μα μια ισχυρή δύναμη την κρατούσε κολλημένη στο κρεβάτι. Τα μέλη του σώματός της τα ένιωθε ακινητοποιημένα. Κουρασμένη γύρισε πλευρό κι αποκοιμήθηκε. Ένιωθε να βρίσκεται σε μια κατάσταση μεταξύ συνειδητού κι ονείρου. Ακροβατούσε ανάμεσα στην αλήθεια και στο ψέμα της. Αυτή την αλήθεια ή θα την έπνιγε βαθιά μέσα της ή θα τη χρησιμοποιούσε για ν' αλλάξει ριζικά τη ζωή της· αυτή τη δήθεν στρωμένη ζωή που τώρα την αντίκριζε σκορπισμένη σ' ένα δωμάτιο λίγων τετραγωνικών.

Η ώρα περνούσε και η Αγάπη δεν ανταποκρινόταν στα ερεθίσματα. Ο φόβος του Αντώνη κορυφωνόταν.

– Μίλησέ μου, δεν μπορεί να είσαι έτσι. Θα έρθουν ο Μανόλης κι η αδερφή σου. Τι θα πούμε; της φώναξε ανήσυχος, στην προσπάθειά του να την ξυπνήσει.

Εκείνη άκουγε χωρίς να μπορεί να μιλήσει.

Ξέσπασε σε βουβό κλάμα, σκεφτόταν πως η αγωνία του αφορούσε μόνο τη δήθεν αξιοπρέπειά του. Η Αφρούλα έκλαιγε δίπλα της. Η Αγάπη δεν ήξερε αν έπρεπε να την πιστέψει, την είχαν τόσο πολύ μπερδέψει. Την άφησαν να κοιμάται και βγήκαν στο σαλόνι.

– Θεέ μου, μακάρι να ξεπεράσει το σοκ, είπε η Αφρούλα με ταραγμένη φωνή.

– Εσύ φταις για ό,τι έπαθε η γυναίκα μου. Μου είπες ότι θ' αργήσει στο κομμωτήριο.

– Εσύ πας πίσω, βρε ηλίθιε; Τώρα έγινε γυναίκα σου;

– Σκας;

– Όχι, δε σκάω, ρε! Ξέχασες ότι μου έλεγες πως κοιμάσαι είκοσι χρόνια με μια μειξοπαρθένα του κερατά;

– Είπα, σκάσε, θα σε χαστουκίσω.

– Οι άντρες δε βρίζουν τη γυναίκα τους, παλιομαλάκα. Ό,τι σκατά είμαι εγώ, είσαι κι εσύ.

– Εγώ είμαι άντρας.

– Έχω πάει και με πιο άντρες.

– Σκάσε.

– Όχι, ρε, θα μ' ακούσεις. Τα σκατά της ψυχής σου ρίχνεις μέσα στις γυναίκες, όχι το σπέρμα σου.

– Θα σε χτυπήσω, απείλησε εξοργισμένος και σήκωσε το χέρι του για να τη φοβίσει.

– Άι στο διάβολο, ρε χέστη, που κάνεις τον άντρα σε κάτι γυναίκες σαν την Αγάπη. Ένας μαλάκας είσαι, κρεμασμένος από το βρακί της μάνας σου.

– Βούλωσ' το, σε παρακαλώ, είπε με ξέπνοη φωνή ο Αντώνης και σχεδόν παραιτήθηκε.

Τα πόδια του λύγισαν, ακούμπησε στον τοίχο. Σιγά σιγά κατέρρεε σαν σαθρό οικοδόμημα, μέχρι που κάθισε στο πάτωμα κρύβοντας το πρόσωπό του ανάμεσα στα χέρια του. Η Αφρούλα πήγε κοντά του, του χάιδεψε τα μαλλιά και τον φίλησε. Ο Αντώνης σήκωσε το κεφάλι του και την κοίταξε στα μάτια.

– Πρώτη φορά σ' ακούω να βρίζεις έτσι. Πού πήγε το νάζι σου; τη ρώτησε ξεψυχισμένα.

– Το φοράω όταν πουλάω την ψυχή μου στο διάβολο.

Τα μάτια του βούρκωσαν, άπλωσε το χέρι και την αγκάλιασε.

– Πάμε μέσα, ανησυχώ, της είπε.

Οι φωνές τους ξύπνησαν την Αγάπη. Τώρα δε σοκαρίστηκε το σώμα της αλλά η ψυχή της. Ο θυμός της ξεφούσκωσε σαν τρύπιο μπαλόνι.

– Κάντε ό,τι θέλετε οι δυο σας, αλλά αφήστε με ήσυχη να βρω τη ζωή μου, τη χαμένη μου ζωή, είπε μόλις τους άκουσε ν' ανοίγουν την πόρτα με δειλά και τρεμάμενα χέρια.

Όταν είδαν πως είχε ξεπεράσει το σοκ, ένιωσαν κι οι δυο τα γνώριμα λυτρωτικά συναισθήματα που εμφανίζονται μετά τη λήξη των ενοχών: ανακούφιση και θυμό. Αυτό το προηγούμενο που έμοιαζε με συμπόνια για την Αγάπη είχε πια εξαφανιστεί, γιατί δεν υπήρξε ποτέ· έμοιαζε να υπάρχει.

Σηκώθηκε από το κρεβάτι και πήγε στο μπάνιο, έκανε ένα ντους κρατώντας για ώρα το καυτό νερό στο κεφάλι της, σαν να αποζητούσε να κάψει τη θύμηση.

Το ίδιο βράδυ η Αφρούλα πήγε να κοιμηθεί στη Ζωή. Η αγωνία ήταν ζωγραφισμένη στο πρόσωπό της και η γνώριμη συμπεριφορά της είχε εξαφανιστεί. Φόβος κι ενοχές ανάκατα μέσα της· φόβος να μην το μάθει ο θείος της και την απομακρύνει· ενοχές για τον κλεμμένο άντρα. Για το δόλο της κλοπής καμιά ταραχή, καμιά ντροπή. Ο δόλος είχε γίνει ένα μ' εκείνη και δεν πυροδοτούσε καμιά ανησυχία μέσα της.

– Τι έχεις, παιδί μου, αλλιώτικη σε βλέπω, ρώτησε η Ζωή.

– Τίποτα, θεία, πονάει το στομάχι μου. Η Ζωή δεν την πίστεψε και πήρε τηλέφωνο τη Χαρά.

– Έλα κάτω, κάτι σοβαρό έχει αυτό το κορίτσι. Δε μου το βγάζεις απ' το μυαλό, ξαφνικά έχει σοβαρέψει και τα μάτια της είναι

πρησμένα από το κλάμα, εξήγησε, και ο νους της Χαράς πήγε ακριβώς σ' αυτό που είχε συμβεί κι άρχισε ν' ανησυχεί για την αδερφή της.

– Μαμά, μην ασχολείσαι. Αν δεν είναι κάτι προσωπικό, θα ζητήσει βοήθεια, αν είναι κάτι άλλο, δεν κάνει ν' ανακατευόμαστε.

– Μα κάτι τρέχει σου λέω, παιδί μου.

– Κάνε πως δεν καταλαβαίνεις, μην τη φέρνεις σε δύσκολη θέση.

– Εσύ το λες αυτό για την Αφρούλα;

– Ναι, εγώ, όλες οι στιγμές των ανθρώπων δεν είναι ίδιες.

– Καλά, παιδί μου, ό,τι πεις.

Η Χαρά τηλεφώνησε αμέσως στην Αγάπη. Το σήκωσε ο Αντώνης κι εκείνη του μίλησε με έναν τόνο αδιαφορίας στη φωνή της.

– Δώσε μου την αδερφή μου, βρε Αντώνη, μ' έπιασε βραδιάτικα να φτιάξω τυρόπιτα.

Άκουσε τη χροιά της φωνής του αλλαγμένη, ειρωνεία και καυστικά σχόλια ανύπαρκτα.

– Αμέσως τη φωνάζω. Έλα, Αγάπη μου, η αδερφή σου στο τηλέφωνο.

Αυτό το «μου» την ανησύχησε περισσότερο. Η φωνή της Αγάπης ίσα που έβγαινε, πίσω απ' τα λόγια της η αδερφή της διέκρινε ένα σκορπισμένο και κομματιασμένο νου.

– Δε μου λες, ρε Αγάπη, να βάλω άνηθο στην τυρόπιτα ή θα γίνει βαριά;

– Τι είπες; Δεν κατάλαβα.

– Ρωτάω, να βάλω άνηθο στην τυρόπιτα;

– Δε θυμάμαι, νυστάζω, θα σου πω αύριο.

Η Χαρά διαισθάνθηκε πως οι υποψίες της ήταν βάσιμες. Ήταν σχεδόν σίγουρη πια πως η Αγάπη είχε τσακώσει τον άντρα της με

την ξαδέρφη τους. Δεν μπορούσε να κάνει τίποτα γι᾽ αυτό, έκλεισε το τηλέφωνο κι έκλαψε για την αδερφή της. Το μόνο που ευχόταν ήταν ο πόνος αυτός να τη βγάλει κάπου.

Στάθηκε στο τζάμι της κουζίνας και χάζευε το απέναντι πάρκο, ενώ τα μάτια της συνέχισαν να τρέχουν. Έβλεπε την ανηφοριά του έρωτα που μας σμιλεύει, μας ομορφαίνει, μας ζεσταίνει, να την παίρνουμε απ᾽ την ανάποδη και να γλιστράμε σαν σε τσουλήθρα.

Αναρωτιόταν γιατί οι ερωτικοί σύντροφοι έπαψαν να ᾽χουν διακριτό ρόλο. Τι πράγμα και τούτο; Κι όσο βαθαίνει κανείς πέρα απ᾽ την επιχωμάτωση, ανακαλύπτει γύρω του όλο και περισσότερες ασύμπτωτες περιστασιακές σεξουαλικές συνευρέσεις μοναχοδαρμένων ανθρώπων, που γδέρνονται και γερνάνε αφήνοντας τα κομμάτια της σάρκας τους εδώ κι εκεί.

Σκεφτόταν πως είναι πια σαν να μιλάμε για φυλή, για μια κοινότητα που αλληλοϋποστηρίζει τους μη διακριτούς ρόλους, που χαϊδεύει και διευκολύνει τις υποθέσεις του νου, αλλά παράλληλα ρημάζει τις υποθέσεις της καρδιάς.

Όπως και να ᾽χε, η αδερφή της καλούνταν να πάρει μέρος σε μια μάχη για την ίδια της τη ζωή, μόνο που πριν σηκώσει το λάβαρο έπρεπε να δει κατάματα τον εχθρό. Αλλά ποιον εχθρό; Το δικό της άνθρωπο; Την ξαδέρφη της; Τη φίλη της; Τον άνθρωπο που άφησε ν᾽ αγγίξει τα απύθμενα της ψυχής της;

Της κατέθεσε τον πόνο της και κείνη τον πήρε και τον έκανε απαίδευτα δικό της παυσίπονο. Τη συνταγή τήής την έδωσε απλόχερα η Αγάπη, μιλώντας περί ορέξεων και αναγκών του άντρα της.

Τα δάκρυα της Χαράς δε σταμάτησαν λεπτό να κυλάνε, η μία σκέψη διαδεχόταν την άλλη.

Έμεινε σαν ηλίθια ν᾽ αναρωτιέται ποιο, διάβολε, είναι το όριο

όπου γειτονεύει η ηθική με την ανηθικότητα. Έκανε ένα διάλογο με την καρδιά της χωρίς τη συμμετοχή του νου και πήρε την απάντηση στο ερώτημά της.

Από την επομένη ένιωσε επιτακτική την ανάγκη να βρίσκεται διακριτικά κοντά στην Αγάπη.

Διαισθανόταν πως θα περάσει δυνατή κρίση κι ευχόταν αληθινά να συμβεί αυτό, όσο πόνο κι αν είχε. Θα 'ταν πολύ καλύτερο από το να έθαβε την αλήθεια μέσα της.

Πήγε στον Μιχάλη, ήθελε να του μιλήσει για την αδερφή της. Μέσα από τη συζήτησή τους έδιωξε την ανησυχία κι άρχισε να βλέπει πιο ανώδυνα το θέμα της.

Καθώς οι μέρες περνούσαν, η Αγάπη μια ήθελε και μια όχι να μιλήσει στη Χαρά. Ο πόνος την έκλεισε πάλι, άρχισε σιγά σιγά να εγκαταλείπει κάθε φροντίδα τόσο του εαυτού της όσο και της οικογένειας.

Όταν αναγκαζόταν να πει κάτι, το βλέμμα της ήταν προσηλωμένο στο κενό, η φωνή της ίσα που έβγαινε και οι σκέψεις της ήταν ανάκατες. Είχε εγκαταλείψει ακόμα κι αυτές τις αδιόρατες και μικρές αψιμαχίες που παλιότερα της έδιναν ένα στίγμα πως υπάρχει. Είχε βγει από τον πανικό και το άγχος που τη χαρακτήριζαν. Τίποτα όμως δε δήλωνε πως αυτή η βελτίωση είχε γίνει με υγιείς διαδικασίες. Όλη της η ύπαρξη κρατούσε μια παθητική στάση.

Συγγενείς, φίλοι και συνάδελφοι, κανείς δεν ανησύχησε. Ήταν τόσο χωμένοι όλοι στο μικρό τους εαυτό, που την έβλεπαν αλλά δεν την έβλεπαν, την άκουγαν αλλά δεν την άκουγαν. Άλλωστε, λίγο πολύ έδινε πάντα την εντύπωση του καλού παιδιού σε όλη την πορεία των σαράντα δύο χρόνων της.

Οι μόνοι άνθρωποι που ένιωσαν πως ο ρυθμός στη ζωή της Αγάπης είχε χαθεί ήταν η μάνα της και η αδερφή της. Γι' αυτές

ήταν πια διαπίστωση πως η Αγάπη κινδυνεύει. Στη μάνα μιλούσε το μητρικό ένστικτο, καθώς μέσα στο μυαλό της αναβόσβηνε απειλητικά μια επιγραφή που έλεγε: «Πεινασμένοι γονείς, μπουκωμένα παιδιά». Στην αδερφή μιλούσε το κοινό ταξιδεμένο μονοπάτι.

Πρωί πρωί η Χαρά αποφάσισε πως δε θα πάει για δουλειά. Μόλις έμεινε μόνη, κλείστηκε στο δωμάτιό της. Τράβηξε την κουρτίνα και στάθηκε για λίγο να χαζεύει τη βροχή. Παράξενη αίσθηση! Η μέρα φαινόταν μελαγχολική αλλά και ήσυχη ταυτόχρονα. Άνοιξε το πάνινο σεντούκι μέσα στο οποίο φύλαγε τους αγαπημένους της κρυστάλλους και τους σκόρπισε πάνω στο γραφείο της. Άφησε το ένστικτό της να την οδηγήσει σ' αυτόν που θα ταίριαζε με τη σκληρή κι αρρωστημένη κατάσταση που βίωνε η Αγάπη.

Καθώς το χέρι της περνούσε πάνω απ' όλους, στάθηκε στην «πέτρα του αίματος». Ήταν ένας κοκκινοπράσινος χαλαζίας που τον είχε αποκτήσει πέρυσι απ' ένα ταξίδι της στην Ινδία. Θυμήθηκε τον πλανόδιο έμπορο, ένα παιδί.

«Αυτή η πέτρα, κυρία, βοηθά τους ανθρώπους ν' αποφεύγουν επικίνδυνες καταστάσεις», ήχησε στ' αφτιά της η φωνή του.

Η Χαρά είχε μείνει τότε βουβή να κοιτά τα μάτια του μικρού παιδιού που απέπνεαν μια παράξενη ωριμότητα. Τα ρούχα του θύμιζαν περισσότερο ζητιάνο παρά έμπορο. Μπερδεύτηκε καθώς παρακολουθούσε μια εγγενή ευγένεια να κυλά απ' την καρδιά του. Η φωνή του είχε τον απόηχο ανθρώπου εκπαιδευμένου να υπομένει στωικά το κάρμα του. Κατά περίεργο τρόπο ένιωσε μια επικοινωνία να ανοίγει ανάμεσά τους. Έμεινε μαζί με τον Ινδό πάνω από δύο ώρες. Χωρίς ίχνος τσιγκουνιάς ο μικρός τής αποκάλυπτε τα μυστικά των κρυστάλλων κι εκείνη έχοντας ψυχολογία μαθήτριας τα ρουφούσε διψασμένη. Πριν φύγει, είχε ήδη απο-

φασίσει ποιες πέτρες θα αγόραζε. Μόλις πλήρωσε, ο μικρός είχε φτιάξει ένα ακόμα πολύτιμο πουγκί, δώρο γι' αυτή. Εκεί μέσα ήταν κι η «πέτρα του αίματος», που πια η Χαρά είχε αποφασίσει να τη δέσει δαχτυλίδι για την αδερφή της.

Έφτιαξε ένα ζεστό τσάι και ρίχτηκε με τα μούτρα στη δουλειά. Μέχρι το βράδυ το είχε σχεδόν τελειώσει. Απέμενε μονάχα να γυαλίσει το μέταλλο. Την επομένη το πρωί, καθώς η αδερφή της μπήκε στο αυτοκίνητο, η Χαρά πήρε το χέρι της και της το φόρεσε.

– Τι είναι αυτό; ρώτησε απορημένη.

– Σε παντρεύομαι.

– Αχ, αυτά τα αστεία σου!

– Αν σε δω να το βγάλεις, σε χώρισα.

– Σαν δε βαριέσαι ν' ασχολείσαι μ' αυτά!

Η Χαρά έμεινε να την παρατηρεί. Το βλέμμα της δήλωνε πως είχε μπει για τα καλά στη μοντέρνα συνήθεια της γενιάς μας που λέγεται ψυχανάλυση. Χαμένη σ' ένα δικό της κόσμο προσπαθούσε να αναλύσει τα πώς και τα γιατί της ζωής της. Τι γέννησε τι, ποια κλώσα γέννησε τα αβγά και ποια αβγά την επόμενη κλώσα. Μπερδεμένη στον ψυχαναλυτικό κυκεώνα, μια δικαιολογούσε και μια κατέκρινε τον εαυτό της, κι έτσι μπερδεμένη καθώς ήταν, ξέφευγαν μέσα απ' τα χέρια της τα ίδια τα γεγονότα που θα την οδηγούσαν στην αλήθεια.

Απρίλιος

Η ΖΩΗ ΧΤΥΠΗΣΕ δύο φορές το κουδούνι της Χαράς ζωηρά. Ήταν μια κίνηση που δεν τη χαρακτήριζε. Τα λίγα δευτερόλεπτα που αναγκάστηκε να περιμένει της φάνηκαν αιώνας. Στεκόταν νευρική κι αμήχανη έξω από την πόρτα, σαν συλλέκτης κακών εμπειριών που επιδιώκει να διώξει μακριά οδυνηρές σκέψεις. Εφιαλτικές εικόνες από το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον έστηναν χορό στο νου της με ρυθμούς που ήταν αδύνατο να τους προλάβει.

– Έλα, παιδί μου, άνοιξε, μονολογούσε.

Η Χαρά διαισθάνθηκε πως είναι η μάνα της.

– Ανοίγω, φώναξε δυνατά και όταν την αντίκρισε σχολίασε: Καλώς το φαντομά! Γιατί είσαι έτσι, ρε μάνα;

Η Ζωή είχε ρίξει βιαστικά τη ρόμπα πάνω από τις πιτζάμες της.

– Μόνη είσαι; ρώτησε.

– Με τη μικρή.

– Ευτυχώς σε πρόλαβα, δεν είμαι καλά, παιδί μου.

– Έλα, κάθισε, είπε η Χαρά ανήσυχη.

– Τι να κάτσω, ούτε να κάτσω μπορώ ούτε να κλείσω μάτι.

– Κατάλαβα, είπε η Χαρά προσπαθώντας να φρενάρει την απογοήτευσή της.

– Η αδερφή σου, παιδί μου, δεν είναι καλά, ό,τι και να μου πεις δε μου το βγάζεις από το νου.

– Τι σκέφτηκες πάλι;

– Κάτι συμβαίνει στην Αγάπη μας, αποκρίθηκε και κάνοντας ένα βήμα πίσω στηρίχτηκε στο τραπέζι της κουζίνας.

Κάθισε στην καρέκλα με χαμηλωμένο βλέμμα, ενώ πότε δίπλωνε και πότε ξεδίπλωνε ένα χαρτομάντιλο που κρατούσε. Μέσα της γινόταν τρελός συνωστισμός από τις προβολές του νου της.

– Περίμενε λίγο, σε παρακαλώ, τη διέκοψε η Χαρά και πήγε στο δωμάτιο της Ελπίδας. Μη βιάζεσαι να ετοιμαστείς, θα πάμε τη δεύτερη ώρα. Πάρε τη θεία σου να φύγει, πες της ότι μας πήρε ο ύπνος, είπε.

– Τι τρέχει, μαμά;

– Η γιαγιά έχει ανάγκη από παρέα.

– Είναι άρρωστη;

– Όχι ακριβώς, θα τα πούμε στο δρόμο. Προσπάθησε να μας αφήσεις λίγο μόνες, σε παρακαλώ, μωρό μου.

– Δε χρειάζεται να μου το πεις, κατάλαβα. Γιαγιά, καλημέρα, δε βγαίνω έξω να σε χαιρετήσω, κάνω μια επανάληψη στ᾽ αρχαία, φώναξε δυνατά απ᾽ το δωμάτιό της η Ελπίδα.

– Καλημέρα, παιδί μου, καλημέρα, απάντησε η Ζωή αφηρημένη.

– Ήρθα, μάνα, τώρα μπορούμε να τα πούμε, αλλά πρώτα θα σου βάλω καφέ.

– Μπράβο, κορίτσι μου, τον χρειάζομαι.

– Για πες μου, τι σε στεναχωρεί με την Αγάπη;

Η Ζωή σηκώθηκε κι άρχισε να βηματίζει πάνω κάτω στην κουζίνα. Οι κινήσεις της ήταν νευρικές, κρατούσε μ᾽ απόγνωση το κεφάλι της και κάπου κάπου με το δάχτυλό της ζωγράφιζε

αφηρημένα σχήματα πάνω στο σκονισμένο μπουφέ της Χαράς.

– Εσύ δεν τη βλέπεις, παιδί μου; Ήταν ποτέ έτσι; Αδιάφορη για όλα. Είναι σαν να 'χουν κοιμηθεί το σώμα της και το μυαλό της. Μ' ό,τι κι αν καταπιαστεί σέρνεται, λες και γέρασε μέσα σε λίγες μέρες.

– Μην ανησυχείς, ρε μάνα. Αν ήταν κάτι σοβαρό, θα μας το 'λεγε.

– Σταμάτα επιτέλους! Όλα τα ξέρεις εσύ, κοίτα πώς έχεις κάνει τη ζωή σου, της φώναξε αγανακτισμένη η μάνα της.

– Άσε τη ζωή μου, μαμά, και κοίτα τη δική σου και της Αγάπης.

Στη συνέχεια η μάνα της «κοίταξε» τον εαυτό της με αντιπάθεια. Αισθάνθηκε ντροπή γι' αυτό το ξέσπασμά της. Όλα της τα χρόνια είχε εκπαιδευτεί στην εγκράτεια και τώρα παρέπαιε ανάμεσα στο θυμό και στην αδικία. Τα καταπιεσμένα συναισθήματα στέκονταν απειλητικά μπροστά της κι αυτή στα εβδομήντα της χρόνια ήταν ακόμα άτολμη να εκφράσει αυτό που ένιωθε. Έριξε τους τόνους και συνέχισε.

– Συγγνώμη, παιδί μου.

– Πες μου, καλέ μανούλα, τι σκέφτεσαι; ρώτησε η Χαρά περισσότερο ανήσυχη από πριν.

– Σου είπα, φοβάμαι για την αδερφή σου. Ρωτάω την Αφρούλα που κάνανε παρέα και δε μου λέει τι συμβαίνει. Κι αυτή είναι διαφορετική. Δεν πηγαίνει πια πάνω, είναι σαν να έχουν τσακωθεί, αλλά, πάλι, μια καλημέρα τη λένε, πρόσθεσε σκεφτική.

– Να! Το βλέπεις, λοιπόν. Μόνη σου το λες.

– «Έχουμε η καθεμιά τα δικά μας, θεία μου, δεν τρέχει τίποτα», μου 'πε χθες βράδυ που την ξαναρώτησα.

– Η Αφρούλα πότε λέει να φύγει; ρώτησε αδιάφορα η Χαρά.

– Δεν τη ρωτάω, παιδί μου, σίγουρα όμως Πάσχα θα κάνει με την οικογένειά της, καμιά δεκαριά μέρες θα μείνει ακόμα.

– Μην ανησυχείς, ρε μάνα, κλείστηκαν για λίγο στον εαυτό τους. Αυτό είναι όλο, μην κάνεις το θέμα ανάθεμα!

– Πολύ θα ’θελα να σε πιστέψω, αλλά η Αγάπη πήγαινε πάντα χέρι χέρι με τα στραβά της ζωής, σαν τη μάνα της.

Ξαφνικά η Ζωή ένιωσε μια αγαλλίαση για την κάθε ανταρσία της Χαράς. Μέσα της συγκρούονταν δύο αντίρροπες δυνάμεις, το φρόνιμο και το άτακτο. Δεν ήξερε πια τι ήταν καλό και τι κακό για τις κόρες της.

– Οι άνθρωποι αλλάζουν, μαμά.

– Δε φοβάμαι την αλλαγή, Χαρά, δε με καταλαβαίνεις; φώναξε δυνατά η Ζωή. Φοβάμαι μην την πάρει ο ύπνος και μείνει για πάντα κοιμισμένη. Φοβάμαι ακόμα και το αντίθετο, μην ξυπνήσει απότομα.

Η Χαρά την άκουγε έκπληκτη.

Φαίνεται πως η Ζωή γνώριζε ότι οι μηχανορραφίες του νου κάποτε τελειώνουν και τότε οι άνθρωποι ή βυθίζονται σε μια μόνιμη χειμερία νάρκη ή ξυπνούν απότομα από ένα βαθύ ύπνο. Όπως επίσης ήξερε πως εκείνη ακριβώς τη στιγμή μπαίνει σε λειτουργία ένας μηχανισμός που ή σε σπρώχνει με ορμή να ζήσεις ή σε κρατάει γερά φυλακισμένο και σ’ αρρωσταίνει λίγο λίγο μέχρι να σε αποτελειώσει.

– Θα ξυπνήσει, μάνα, σιγά σιγά κι ανάλαφρα, και κάπως έτσι θα βγει απ’ την ανημπόρια. Το πολύ πολύ να της πέσει κανένα μπουγέλο στο κεφάλι και να συνέλθει απότομα, πρόσθεσε γελώντας, στην προσπάθειά της να βγάλει τη Ζωή από τον πανικό.

– Μου κάνει εντύπωση που κι ο Αντώνης έχει ανασκουμπωθεί και κάνει καμιά δουλειά. Λες, παιδί μου, να ’ναι άρρωστη;

– Όχι, δεν είναι. Αυτός όμως μπορεί να τη θεωρεί άρρωστη

κι ανασκουμπώθηκε τώρα που είδε ότι το σπίτι του πήρε φωτιά.

– Δεν ξέρω, παιδί μου, δεν ξέρω, πρέπει να της μιλήσεις κι εσύ.

– Μάνα, η Αγάπη ξέρει πως είμαι εδώ γι' αυτή.

– Μη γίνεσαι εγωίστρια, ρε Χαρά, κάνε το πρώτο βήμα.

– Αυτό είναι εγωιστικό, να κάνω το πρώτο βήμα και ν' αρχίζω να της το παίζω σωτήρας της. Σ' το ξαναλέω, μανούλα μου, αυτό που έχει σημασία είναι πως ξέρει ότι είμαι εδώ γι' αυτή, εκείνη όμως θα αποφασίσει αν με χρειάζεται, όχι εγώ.

Τα λόγια της Ζωής έκρυβαν βαθιά γενναιοδωρία για το παιδί της. Η Χαρά ξαφνιάστηκε, σχεδόν σοκαρίστηκε όσο την άκουγε. Χαρακτηριστικά αυτής της ηλικίας είναι η έλλειψη κατανόησης, η έλλειψη επιείκειας και οι ανάπηρες αισθήσεις που τις έχει αντικαταστήσει η λογική.

Η μάνα της άρχισε να ξεθάβει μνήμες απ' τη σχέση της με την Αγάπη, ανάκατες, εντελώς ανάκατες σε χρόνο και τόπο. Η μία σκέψη πυροδοτούσε την άλλη μ' έναν τρελό συνειρμό, με μια ανερμήνευτη σειρά που μόνο εκείνη μπορούσε να καταλάβει.

Η Χαρά προσπαθούσε να κατανοήσει ποια χρονική στιγμή μιας ανάμνησης έφερνε την επόμενη. Δεν έβγαλε άκρη, όλα όσα έλεγε η Ζωή ήταν επιμελώς κωδικοποιημένα. Έμεινε να την ακούει με προσοχή και συμπόνια, γιατί στον ήχο της φωνής της διέκρινε μια στενάχωρη αξιολόγηση του ρόλου της μάνας. Κάποια στιγμή μπήκε απότομα στο παρόν.

– Εσύ ξέρεις. Ρίχνε όμως καμιά ματιά, παιδί μου, σε παρακαλώ.

– Την παρακολουθώ άγρυπνα, μάνα. Πίστεψέ με, αν νιώσω ότι αληθινά κινδυνεύει, θα κάνω ό,τι μπορώ.

– Να 'σαι καλά, κορίτσι μου. Τι θα έκανα χωρίς εσένα;

– Θα είχες ένα σπίτι παραπάνω.

– Χριστός και Παναγία που θ' αντάλλαζα τα κορίτσια μου για σπίτια.

– Ποπό, εννέα παρά τέταρτο, φώναξε η Χαρά.

– Πώς πέρασε η ώρα, τρέξε να ετοιμαστείς, παιδί μου.

– Λοιπόν, πήγαινε κι εσύ στο σπίτι σου, Ζωίτσα, γιατί θα χάσουμε και τη δεύτερη ώρα και ποιος τον ακούει τον Ευθυμίου.

Την επομένη το πρωί η Αγάπη τηλεφώνησε στη Χαρά να μην την περιμένει. Ένιωθε κουρασμένη και δε θα πήγαινε στη δουλειά. Η Χαρά πήγε να τη δει πριν φύγει.

– Τι έγινε, βαριέσαι;

– Όχι, από βαρεμάρα δε θα καθόμουν στο σπίτι. Νιώθω πολύ κουρασμένη χωρίς να έχω κουραστεί.

Η Χαρά πήγε ν' ανοίξει το ραδιόφωνο, τα πρώτα παράσιτα που ακούστηκαν τάραξαν την Αγάπη.

– Μη, μην το ανοίγεις, δεν το αντέχω, φώναξε και τίναξε το κεφάλι της νευρικά.

Η αδερφή της τα 'χασε, η αντίδρασή της ενίσχυσε τις υποψίες της για τον επερχόμενο κίνδυνο της ψυχής της.

– Δεν έχεις καθόλου ενέργεια, ποιος σ' τη ρούφηξε, ρε Αγάπη μου;

– Χαζομάρες, δε βλέπω πώς μπορεί κάποιος να μου πάρει την ενέργειά μου.

– Αχ, αδερφούλα μου...

– Προς τι το αχ;

– Για μένα ήταν. Για πες μου τώρα, μήπως πρέπει να κάνεις καμιά εξέταση αίματος;

– Δε θυμάσαι; Είχα κάνει τσεκάπ πριν από δύο μήνες. Τι να έπαθα σε τόσο μικρό διάστημα;

– Σωστά. Τι ακριβώς νιώθεις;

– Αδυναμία, παραίτηση, κάτι τέτοιο.

– Ο Αντώνης το ξέρει;

– Ναι, αλλά λέει πως χαϊδεύομαι για ν' αποφύγω τις δουλειές στο σπίτι.

– Εσύ τι λες;

– Μακάρι να ήξερα.

– Αγάπη μου, έχει αλλάξει κάτι στη ζωή σου; Δε ρωτάω από περιέργεια, αν θέλεις μου λες.

– Όχι, όχι. Τίποτα απολύτως, κούραση είναι, θα περάσει.

– Καλά, για να το λες, έτσι θα 'ναι. Αν όμως θέλεις κάτι να μου πεις, κανόνισε να κάνουμε κοπάνα. Θα 'ναι ευκαιρία να θυμηθούμε τα νιάτα μας.

Η Αγάπη δεν άντεξε κι έβαλε τα κλάματα, η άσχημη ψυχική της κατάσταση είχε αρχίσει να ταράζει σοβαρά την υγεία της. Χώθηκε στην αγκαλιά της αδερφής της σαν το μωρό που θέλει κατά διαστήματα να θυμάται την ασφάλεια της μητρικής αγκαλιάς. Μόνο που αυτή την ασφάλεια την αισθάνθηκε με τη Χαρά κι όχι με τη μάνα της. Η αδερφή της την κρατούσε σφιχτά, τη χάιδευε, την οραματιζόταν δυνατή και της έστελνε νοητά κύματα ζωής.

– Μακάρι να συμμετείχα πιο πολύ στις κοπάνες της παρέας. Θυμάσαι; Πάντα δειλή, πάντα στη σκιά των γονιών, πάντα το καλό παιδί... Πόσο τυχερή είσαι, Χαρά, της είπε σκουπίζοντας τα μάτια της.

– Αφού ήσουν μεγαλύτερη, ρε χαζό! Έτσι είναι τα πρώτα παιδιά, το υπόδειγμα της οικογένειας.

– Τα θύματα, θέλεις να πεις.

– Όχι, όχι ματαιοδοξία και θλίψη. Η ζωή είναι εδώ για να την πιούμε στο ποτήρι. Αποφάσισε εσύ ότι θέλεις να παραμείνεις ζωντανή και θα μάθεις απ' τα λάθη μου.

– Εσύ λάθη, Χαρά; Κι αν έχεις κάνει, έζησες και ζεις. Μια πεθαμένη σαν εμένα πώς να κάνει λάθη;

– Θα νεκραναστηθείς και θα την μπεις σε ζωντανούς και πεθαμένους.

– Λες;

– Λέω.

Η Αγάπη ήταν σαν να ᾽χε γεννηθεί ενήλικας. Σαν παιδί δεν έπαιξε, πάντα σοβαρή και μετρημένη, σαν έφηβη δεν αναστατώθηκε, δεν αναμετρήθηκε σε βάθος ούτε με τον έρωτα ούτε με τη φιλία. Δεν μπήκε σε ομάδες για να ᾽χει τη μετέπειτα κρίση ν᾽ αποδεχτεί ή ν᾽ απορρίψει. Έτσι ενήλικη και βιολογικά πια, από φόβο, άλλοτε έμπαινε στο παιχνίδι ενός μαρτυρικού κλεισίματος με τους ανθρώπους κι άλλοτε δινόταν άνευ όρων σε σχέσεις ανούσιες κι επιδερμικές, προκειμένου κάπου ν᾽ ανήκει. Μέσα της ελλόχευε η ανάγκη να την πατρονάρουν, έχτιζε με το νου ιδανικές σχέσεις, ιδανικούς ανθρώπους, ιδανικές φιλίες κι όταν αυτοί τη «χαμήλωναν» και την αναστάτωναν, υπέφερε για να καταποντίσει τις εικόνες που η ίδια έφτιαξε.

Συκοφαντούσε τον ίδιο της τον εαυτό προκειμένου να «δέσει» με μια φίλη, ανεχόταν παντογνωσίες, κηρύγματα κι ευθιξίες ανόητων ανθρώπων για να νιώσει αποδεκτή. Υπήρχαν φορές που κι η ίδια ένιωθε σαν να ᾽ναι μπλεγμένη σε μια παρέα ζητιάνων που όλοι απλώνουν το χέρι. Εκείνη αναζητούσε τον άλλο για να σπρώξει τη μοναξιά της κι οι άλλοι προσδοκούσαν να τους θέλει για να μη νιώθουν μόνοι. Φιλίες επαιτείας όπου κανείς δεν μπορεί να βοηθήσει κανέναν.

Η Χαρά ήταν αλλιώς, από μικρή ζούσε με πάθος την κάθε στιγμή και σαν από γεννησιμιού θυμάται τον εαυτό της ν᾽ ακροβατεί στη δίνη των αντιθέτων. Γι᾽ αρκετά χρόνια αυτά τα αντίθετα ήταν η σύγκρουσή της. Υπήρχαν στιγμές που υπέφερε, ένιωθε

να βιώνει κάτι ψυχοπαθολογικό, κάτι σαν διχασμό. Μόλις τον τελευταίο καιρό κατανόησε πως αυτά τα αντίθετα είναι η αρχή και το τέλος του ίδιου πράγματος, είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος κι όσο βάθαινε περισσότερο στον εαυτό της, αισθανόταν πως αυτά τα αντίθετα, τελικά, δεν είναι αντίθετα αλλά συμπληρωματικά. Κι είναι αυτά που τη βοήθησαν ν' αγγίξει τη βαθύτερη μορφή των σχέσεων.

Ευάλωτη και ταυτόχρονα ανοιχτή, παιδί κι ενήλικη στο ίδιο σώμα, δραστήρια στην περιφέρεια, αδρανής στο κέντρο, λιγομίλητη κι αποτελεσματική, κοινωνική και ταυτόχρονα αθεράπευτα μοναχική. Με μια μοναχικότητα που διέφερε απ' τη μοναξιά, απ' αυτή την ανάγκη να υπάρχεις μέσα απ' την παρουσία κάποιου. Όσο μπορούσε μόνη να περπατάει, να δουλεύει, να ταξιδεύει, άλλο τόσο μπορούσε να βρίσκεται με κόσμο. Άλλωστε οι σχέσεις λειτουργούσαν γι' αυτή σαν αντανάκλαση του εαυτού της: παρατηρούσε τις αντιδράσεις της και μάθαινε για εκείνη. Τις στιγμές που χωνόταν στη μοναχικότητά της ήταν σαν να μάζευε ενέργεια για να τη μοιραστεί στο κατοπινό συναπάντημα με τους γύρω της.

Ένιωθε σαν να 'χε αποδεχτεί από παιδί την έσχατη αλήθεια πως μόνοι ερχόμαστε και μόνοι φεύγουμε απ' αυτή τη ζωή κι ανάμεσα σ' αυτές τις δύο στιγμές φτιάχνουμε όλων των ειδών τις σχέσεις για να ξεγελιόμαστε πως δεν είμαστε μόνοι. Όσο ήταν εύκολο γι' αυτή να κάνει νέες γνωριμίες, άλλο τόσο της ήταν εύκολο να απορρίπτει παλιές. Συντροφιές πολλών ετών, σαν ένιωθε να τραβούν χαμηλά την ψυχή της, μπορούσε με απίστευτη ευκολία να τις αποτινάξει, ενώ σ' άλλες, νωπές ακόμα από συναίσθημα, να δώσει όλη της την ύπαρξη.

Πολλές φορές ξαφνιαζόταν καθώς ο χρόνος έδειχνε να μην είχε ψυχολογικά καμιά επιρροή επάνω της. Κάποτε γι' αυτή τη συμπεριφορά της θεωρούσε τον εαυτό της δύστροπο και ιδιόρρυθ-

μο. Όταν όμως έμαθε να κοιτά μέσα της χωρίς να είναι η ματιά της κριτική, κατάλαβε πως δεν πρόκειται για ιδιορρυθμία, αλλά για μια βαθιά ανάγκη που την οδηγούσε στο σωστό επιμερισμό των σχέσεών της.

Όλο αυτό το πάρε δώσε του αιώνα μας, που οι άνθρωποι για εύηχους λόγους αποκαλούν «φιλία», την άφηνε παγερά αδιάφορη. Από κάτι τέτοιες σχέσεις απογοητευόταν η αδερφή της, σχέσεις βασισμένες σ' ανθρώπινα καλλωπιστικά φκιασιδώματα και επ' αορίστου χρόνου φληναφήματα, προκειμένου να ξορκιστεί ο φόβος της μαγκουφιάς.

Για τη Χαρά, που στάθηκε τυχερή κατά καιρούς να βιώσει τη βαθιά επικοινωνία, κάθε σχέση απ' αυτές που οι άνθρωποι ονομάζουν φιλικές κατατασσόταν στις ευχάριστες συντροφιές. Παρά την ανθρώπινη περιέργεια των μοντέρνων καιρών, τις «μοναξιασμένες κι ανυποψίαστες» πτυχές της ψυχής της τις γνωστοποιούσε αυστηρά και μόνο σ' ανθρώπους που περπατούσαν με απόλυτη σαφήνεια στο πλάι της δικής της καρδιάς.

Η Χαρά παρακολουθούσε την αδερφή της με συμπόνια, αλλά σε κάθε της λέξη και σε κάθε της αντίδραση κοιτούσε και το δικό της εαυτό, καθρεφτιζόταν μέσα από εκείνη, ήταν σαν μαζί με την Αγάπη να γινόταν πιο δραστήρια και η δική της εσωτερική ζωή.

– Άντε τώρα, πες στον Μανόλη πως θα τον περιμένουμε στ' αυτοκίνητο και πήγαινε καμιά βόλτα, αφού δεν πας για δουλειά, τη συμβούλεψε η Χαρά και της έδωσε ένα ζεστό φιλί.

– Α πα πα! Δεν αντέχω να βγω έξω.

– Καλά, εσύ ξέρεις τι θα κάνεις, συμφώνησε εκείνη.

Καθώς η Χαρά στεκόταν στην πόρτα, είδε την Αφρούλα ν' ανεβαίνει στην Αγάπη. Την παρατηρούσε, είχε μέρες να τη δει. Φορούσε ένα τζιν κι ένα φαρδύ πουκάμισο, τα μαλλιά της τα είχε βά-

ψει στο φυσικό τους χρώμα, η συμπεριφορά της ήταν απόλυτα φυσική και στο πρόσωπό της διέκρινε απλότητα, ηρεμία αλλά κι έναν αδιόρατο πόνο.

– Καλημέρα, Χαρά, καλά είσαι;

– Μια χαρά, εσύ; τη ρώτησε με αληθινό ενδιαφέρον.

– Νομίζω καλά.

– Όλα καλά θα πάνε, πέρασε μέσα.

Η Χαρά μίλησε εντελώς αυθόρμητα, ορμώμενη από τη φωνή της Αφρούλας που είχε αλλάξει χροιά. Είχε ένα περίεργο βάθος αυτή η σημερινή φωνή της, αλλά για τη Χαρά, που την ήξερε από παιδί, ήταν σαν παραφωνία. Σαν ν' άκουγε ταυτόχρονα τον ήχο από την τριβή δύο διαφορετικών μετάλλων. Όμως πηγαίνοντας πίσω, πολύ πίσω, θυμήθηκε αυτή τη χροιά της φωνής της ανάμεσα στα παιδικά της γέλια. Ήταν τότε ακόμα που η ζωή δεν της είχε δώσει πάσα να ντυθεί ένα ρόλο, τότε που ακόμα δεν της είχε δώσει την πονηριά της πόζας. Άνοιξε τα χέρια της και την αγκάλιασε. Η Αφρούλα ανταποκρίθηκε με ζεστασιά, σαν ν' αγκάλιαζε την αδερφή που δεν είχε.

– Μου είπε η θεία πως η Αγάπη δεν είναι καλά και ήρθα να δω μήπως με χρειάζεται, είπε με απολογητικό ύφος.

Η Χαρά την τράβηξε στην κουζίνα, ενώ η Αγάπη την κοίταξε με κατανόηση.

– Χρειάζεσαι κάτι; ρώτησε διστακτικά.

– Όχι, σ' ευχαριστώ. Έχω ψωνίσει και υπάρχει φαγητό από χθες. Δεν έχω πιει καφέ, όμως. Καλά που ήρθες, μόνο για μένα δε θα έφτιαχνα.

Η Χαρά έμεινε για λίγο και παρατηρούσε με προσοχή την αντίδραση της Αγάπης. Στο πρόσωπό της διάβαζε ανιδιοτέλεια για την Αφρούλα. Ξαφνικά, ένιωσε απέραντη αγάπη για την αδερφή της.

– Φεύγω, τα λέμε το μεσημέρι, είπε για να τις αφήσει μόνες.

– Εντάξει, συμφώνησε η Αγάπη.

– Αγάπη, είπε με δισταγμό η Αφρούλα.

– Ας βάλουμε τελεία, έγινε, πρόσθεσε η Αγάπη με κατανόηση χτυπώντας τη φιλικά στην πλάτη.

– Σ' ευχαριστώ, σ' ευχαριστώ πολύ, αποκρίθηκε εκείνη και τα μάτια της βούρκωσαν.

– Ο καφές θα χυθεί, είπε η Αγάπη και γύρισε την πλάτη της προς την κουζίνα προσπαθώντας να κρύψει τα δάκρυα που κύλησαν απ' τα μάτια της.

Η Χαρά συνάντησε τη Ζωή στο ισόγειο και πάνω που ετοιμαζόταν ν' ανέβει στην Αγάπη τής έκοψε τη φόρα.

– Μάνα, είναι η Αφρούλα επάνω, άφησέ τες μόνες, θέλουν να πουν τα δικά τους.

– Καλά, παιδί μου, δεν το ήξερα. Ανέβαινα να δω μήπως θέλει κάτι.

– Άντρα θέλει, αλλά πού να τον βρει.

– Άντρα έχει.

– Άντρα είπα, όχι μαλάκα.

– Αμάν αυτό το στόμα σου, παιδί μου.

– Έλα, ένα φιλί στα γρήγορα, γιατί έχω αργήσει.

– Αχ, παιδί μου! Γι' αυτό δε θυμώνει κανείς μαζί σου. Ό,τι και να λέει το στόμα σου, το λέει τόσο γλυκά!

– Παιδί ακόμα, ρε μάνα;

– Ναι, καρδιά μου, είσαι θησαυρός. Ώριμη γυναίκα με παιδική αθωότητα.

Η Χαρά τής έδωσε ένα πεταχτό φιλί κι είδε δύο δάκρυα να στάζουν στα χλομά μάγουλα της μάνας της.

Η Αφρούλα ετοιμαζόταν να φύγει. Η αναχώρησή της έγινε μ' έναν περίεργο σιωπηλό τρόπο. Ούτε ο Ορέστης δε δυσαρεστήθηκε που έφευγε. Πιθανόν η ξαφνική αλλαγή της δεν ανταποκρινό-

ταν στις ανάγκες του θείου της. Η Χαρά κι η Αγάπη την πήγαν στο σταθμό, στη διαδρομή αντάλλαξαν λιγοστές κουβέντες και στη συνέχεια η καθεμιά σήκωσε με δυσκολία το χέρι, σ' ένδειξη αποχαιρετισμού, πίσω από το θολό τζάμι του λεωφορείου.

Πλησίαζε η Μεγάλη Εβδομάδα και στις τρεις οικογένειες επικρατούσε μια αναταραχή που τις έβγαζε από το σύνηθες πρωτόκολλο των ημερών. Ένα πρωινό έπιναν κι οι τρεις καφέ στο σπίτι της Χαράς.

– Τι θα κάνουμε το Πάσχα, θα πάμε στην Ανάβυσσο; ρώτησε η Χαρά.

– Δεν έχω όρεξη για τίποτα, απάντησε η Ζωή.

– Καλά, ρε μάνα, δεν ψώνισες κανένα ρούχο; Τι θα φορέσεις στην Ανάσταση; επέμεινε η Χαρά παρατηρώντας μια εγκατάλειψη στη μάνα της, ενώ παράλληλα εικόνες προηγούμενων ετών πέρασαν απ' το νου της.

Η Ζωή είχε πάντα μια λάμψη τις γιορτινές μέρες, επίπλαστη, φτιαγμένη θαρρείς από χρυσόσκονη, αλλά για τη Χαρά δεν είχε καμιά σημασία. Έπιασε το νου της να βυθίζεται στη νοσταλγία αναζητώντας ακόμα και μέσα από την ψευδαίσθηση την παλιά εικόνα της Ζωής. Χαμογέλασε διαπιστώνοντας την ανάγκη της να 'χει μια μάνα δυνατή, που να μπορεί από μόνη της να διαφεντεύει τη ζωή της.

– Δεν έγινε και τίποτα να μην πάω στην Ανάσταση. Τα είδαμε και τα χάλια της Εκκλησίας, της απάντησε αδιάφορα.

– Τι εννοείς; ρώτησε ξαφνιασμένη η Χαρά.

– Αν είναι αναμάρτητος κανείς επειδή σταυροκοπιέται μπροστά στις εικόνες και στα καντήλια, καλύτερα να μην ξαναπατήσω ποτέ μου.

– Έτσι είναι, αλλά πρέπει να δούμε τι θα κάνουμε. Οι μέρες έφτασαν, επέμεινε η Χαρά προσπαθώντας να δει τις αντιδράσεις τους.

– Εγώ πάντως νιώθω κουρασμένη. Ούτε να ψήσω ούτε να σουβλίσω θέλω, ούτε τα σόγια που θα μαζευτούν μπορώ να περιποιηθώ, αποκρίθηκε η Αγάπη με φωνή σβησμένη.

– Ωραία, θα μείνουμε στην Αθήνα, συμφώνησε η Χαρά.

– Ναι; Για πες το, παιδί μου, στους άντρες.

– Μάνα, τρεις είμαστε που θέλουμε να μείνουμε εδώ και δύο τα παιδιά πέντε. Αν θέλουν οι άντρες να πάνε, ας πάρουν τις σούβλες στον ώμο κι ας πάνε. Τέλος, αποφασίστηκε και δε θα κάνουμε πίσω.

– Χαρά, κανόνισέ το εσύ, εγώ δεν έχω δύναμη ούτε καν για ν' αντιδράσω, μουρμούρισε η Αγάπη.

Η Χαρά άρχισε ν' ανησυχεί σοβαρά τόσο για την παραίτηση της μάνας της όσο και για την αδυναμία της Αγάπης. Το μεσημέρι περίμενε τον Γρηγόρη να συζητήσουν. Χωρίς να μπει σε λεπτομέρειες, του είπε για την ανησυχία που ένιωθε.

– Έλα, ρε Χαρά, η μαμά σου μεγαλώνει και είναι κουρασμένη, όσο για την Αγάπη θα περνάει κάποια ίωση στο πόδι.

– Αχ, Γρηγόρη! Ας κοιτούσαμε μια φορά τη ζωή με τα ίδια μάτια, φώναξε δυνατά η Χαρά.

– Μα τι να δω, μωρό μου; αναρωτήθηκε ανήσυχος εκείνος. Τα πράγματα είναι απλά, βγάζεις πρόβλημα από κει που δεν υπάρχει.

– Εσύ συμφωνείς να κάνουμε Πάσχα στην Αθήνα; ρώτησε η Χαρά. Η χροιά της φωνής της δήλωνε πως περίμενε άμεση απάντηση σε συγκεκριμένο ερώτημα.

Ο Γρηγόρης την κοιτούσε με απλανές βλέμμα κάνοντας μέσα του άσκοπες αναλύσεις. Για λίγα δευτερόλεπτα η Χαρά ένιωσε άβολα, το ίδιο αισθανόταν κάθε φορά που, ενώ γινόταν σαφής με δύο κουβέντες, αναγκαζόταν να φλυαρεί και να επεξηγεί για να καλύψει το κενό του άλλου και να τον βγάλει απ' την αμηχανία

του. Σήμερα η επίγνωσή της είχε κορυφωθεί και, μόλις τσάκωσε τον εαυτό της για άλλη μια φορά να καταπνίγει την αληθινή της φύση, υποσχέθηκε μέσα της πως θα κόψει κάθε είδους φλυαρία.

– Ό,τι θέλεις. Αν θέλεις να κάνουμε και κανένα ταξίδι, μέσα είμαι.

– Όχι, θέλω να είμαι μαζί τους.

– Όπως νομίζεις.

Τα παιδιά ενθουσιάστηκαν με την ιδέα πως θα έμεναν στην Αθήνα. Όσο για τον Αντώνη και τον Ορέστη, αναγκάστηκαν να συμφωνήσουν.

– Αφού θα μείνουμε εδώ, θα φέρω τη μάνα μου, δήλωσε ο Αντώνης στην Αγάπη.

– Κάνε ό,τι νομίζεις, του είπε εκείνη.

– Πάρε άδεια τη Μεγάλη Δευτέρα για να πάμε να την πάρουμε.

– Πήγαινε μόνος σου, δε θέλω να ταξιδέψω.

– Τι θα πει δε θέλεις; Εγώ θα της μαζέψω τα βρακιά της;

– Μπορεί να το κάνει και μόνη της. Πόσα πράγματα θα πάρει μαζί της;

– Δεν είναι σωστό, πρέπει να έρθεις.

– Δεν μπορώ, νιώθω άρρωστη, κατάλαβέ το.

– Έτσι θα περάσει η ζωή; Πήγαινε σε καμιά κλινική, κάτσε καμιά δεκαριά μέρες και κάνε εξετάσεις να ξέρουμε τι μας ξημερώνει.

– Να ξέρεις αν θα ζήσω ή αν θα σ' αφήσω ελεύθερο να κάνεις τη ζωή σου;

– Άντρας είμαι και θα κάνω ό,τι γουστάρω. Έλα, μαζέψου γιατί κοντεύουμε να διαλυθούμε.

Ξαφνικά ο Μανόλης πετάχτηκε από το δωμάτιό του.

– Άντρας υπάρχει στο σπίτι, μπορείς να φύγεις όποτε θέλεις.

Ο Αντώνης σήκωσε το χέρι του με μια κίνηση που δήλωνε πως θα τον χτυπήσει.

– Αν τολμήσεις, σ' έχω ξεγράψει οριστικά από πατέρα μου.

– Πήγαινε μέσα κι άσε μας, θα τα βρούμε με τη μάνα σου.

– Είχες ησυχάσει λίγο καιρό και πίστεψα πως άλλαξες. Φαίνεται όμως πως για κάτι είχες χεσμένη τη φωλιά σου κι έκανες την κότα.

– Κλείσε το στόμα σου, Μανόλη, φώναξε οργισμένος ο Αντώνης.

– Όχι, δεν το κλείνω αν πρόκειται να πεθάνεις τη μάνα μου.

– Έλα, παιδί μου, σταμάτα, πήγαινε στο δωμάτιό σου, του ζήτησε η Αγάπη δακρυσμένη.

Ο Μανόλης έδωσε μια στην πόρτα κι έφυγε, πήγε στη Χαρά και της διηγήθηκε όσα έγιναν. Εκείνη τον αντιμετώπισε σαν μεγάλο, είπαν ό,τι είχαν να πουν και στη συνέχεια το παιδί πήγε στο δωμάτιο της Ελπίδας.

Τη βρήκε ξαπλωμένη να βλέπει ταινία. Μόλις τον είδε, κατάλαβε πως κάτι έχει συμβεί κι έκλεισε την τηλεόραση. Εκείνος κάθισε στην άκρη του κρεβατιού αμίλητος και άρχισε μηχανικά να τρώει ποπκόρν. Σε λίγα λεπτά η φούχτα του άδειαζε και τη γέμιζε ξανά. Η Ελπίδα ανασηκώθηκε για να του κάνει χώρο να βολευτεί, εκείνος πήρε ένα μαξιλάρι και το στήριξε δίπλα στο δικό της, μετά έγειρε στην αγκαλιά της.

– Έλα, πες μου, τον παρακίνησε να μιλήσει.

– Είσαι πολύ κωλόφαρδη και δεν το ξέρεις.

– Έλα, ρε, μου φαίνεται; είπε χαμογελαστά εκείνη.

– Μιλάω σοβαρά.

– Για πες, λοιπόν, σε τι οφείλεται η κωλοφαρδία μου;

– Στους γονείς που έχεις.

– Ρε Μανόλη, νομίζεις ότι ο πατέρας μου δεν τρώει φλασιές;

– Έλα τώρα, δεν έχει καμιά σχέση με τον δικό μου. Εμένα είναι τραμπούκος.

– Μάλλον δεν εκδηλώνει σωστά τις ανησυχίες του. Τι διαφορά έχει από τον δικό μου που μου τα χώνει με το γάντι;

– Κόψε τις παρηγοριές, ξέρεις πολύ καλά τι σου λέω.

– Εγώ λέω να το δούμε σοβαρά.

– Μην αρχίσεις τις γυναικείες αμπελοφιλοσοφίες. Ένα κι ένα κάνουν δύο.

– Τώρα μιλάς σαν τον πατέρα σου.

– Ναι, ο μαλάκας, πλάκα έχω.

– Ρε παιδί μου, όπως και να ᾽χει, ανησυχούν, μπορεί κι εμείς να γίνουμε έτσι, επέμεινε η Ελπίδα.

Το μικρό κορίτσι μυρίστηκε κίνδυνο και μπήκε σε λειτουργία η γυναικεία του φύση, αυτή της μάνας που ξέρει ν᾽ απαλύνει και να γιατρεύει τον πόνο της ψυχής.

– Όχι, να χαρείς, όχι αηδίες, φώναξε ο Μανόλης κι έκανε μια κίνηση να σηκωθεί.

– Ωραία, μπορεί να ᾽χεις δίκιο, ας δούμε, λοιπόν, γιατί ανησυχούν.

– Γιατί δε μας εμπιστεύονται, ρε Ελπίδα.

– Εμάς ή την κωλοκοινωνία που ζούμε;

– Αυτό μου είναι αδιάφορο.

– Το αποτέλεσμα είναι το ίδιο: όσο καταπιέζει εσένα ο πατέρας σου, με άλλο τρόπο κάνει κι ο δικός μου το ίδιο.

– Αηδίες λες, Ελπίδα. Ξέρεις τι είναι να φοβάσαι κάθε μέρα; Να τρέμει ο κώλος σου πως θα τις αρπάξεις; Να γεμίζεις ενοχές για κάθε καβγά που κάνουν για την πάρτη σου; Ξέρεις τι σημαίνει φόβος; Φόβος που σε κάνει να χέζεσαι πάνω σου, φόβος, φό-

βος, φόβος, γαμώτο μου. Τρέμουν τα γόνατά μου, κατουριέμαι και το παίζω μάγκας. Τι ξέρεις εσύ απ' αυτά; φώναξε κλαίγοντας ο Μανόλης.

– Έλα, Μανόλη μου, σταμάτα, σε παρακαλώ, του είπε σκουπίζοντας πότε τα μάτια του και πότε τα δικά της. Έχεις δίκιο, μας γεμίζουν φόβους από τους φόβους τους, αυτό είναι. Το ίδιο φοβούνται κι αυτοί, αλλά ο εγωισμός τους δεν τους αφήνει να το δείξουν.

– Δε συγκρίνονται οι φόβοι μας, Ελπίδα. Μ' εσένα είναι αλλιώς, δεν το βλέπεις;

– Τι εννοείς αλλιώς;

– Συζητάνε, μιλάνε μαζί σου, το τρως κι εσύ το πακέτο σου, αλλά είναι πιο ελαφρύ. Στο κάτω κάτω εσύ έχεις και μια μάνα γαμάτη. Εμένα είναι κότα η ηλίθια, κότα, γαμώτο, τίποτα δε διεκδικεί.

– Ναι, τώρα κάτι μας είπες! Ποιος σου είπε ότι η μάνα μου δε φοβάται;

– Η μάνα σου έχει πρακτικούς φόβους και καλά κάνει, αλλιώς θα 'ταν ηλίθια.

– Δηλαδή;

– Τι δηλαδή; Πώς αλλιώς να σ' το πω; Φοβάται μην πέσει και σκοτωθεί, αλλά δε χέζεται για το τι θα πει η κοινωνία. Δεν τα βάζει με το παιδί της για ν' αρέσει στο γείτονα, και στο κάτω κάτω ούτε ο πατέρας σου είναι τόσο πολύ κολλημένος. Προσπαθεί κι αυτός να τα βρείτε.

Η Ελπίδα δεν τον διέκοψε καθόλου, μόνο έκλαιγε μαζί του. Ένιωθε πως ο Μανόλης δεν έχει την πολυτέλεια ν' απλωθεί μέσα στο παρόν. Το βίαιο παρελθόν του κι η ανασφάλεια για το αύριο του έκλεβαν τη γαλήνη του σήμερα, προκαλώντας τον να φορτώνεται όλο και περισσότερο ανησυχητικές σκέψεις.

Τα δύο παιδιά ξημέρωσαν προσπαθώντας ν᾽ αναλύσουν τη ζωή μέσα από τις λιγοστές τους εμπειρίες. Μέσα σ᾽ όλη τους τη σύγχυση είχαν διακρίνει μια βαθιά αλήθεια, πως λίγο πολύ όλα σχεδόν τα παιδιά μεγαλώνουν σε περιβάλλον όπου υπάρχει ψυχολογικός φόβος. Γνώριζαν πολύ καλά πως σ᾽ ένα τέτοιο περιβάλλον δεν μπορεί κανένα παιδί να νιώσει αληθινά ελεύθερο, όχι ελεύθερο να κάνει ό,τι του αρέσει, αλλά ελεύθερο για να μπορέσει ν᾽ ανθίσει μέσα του η κατανόηση για τη ζωή.

Είχε φτάσει η Μεγάλη Δευτέρα κι ο Αντώνης πήγε στο χωριό να φέρει τη Μαρίκα. Η Αγάπη είχε πάρει άδεια όλη την εβδομάδα, αλλά δεν τον ακολούθησε γιατί η αδυναμία της όλο και χειροτέρευε. Το πρωί η Ζωή πήγε να τη βοηθήσει. Γνώριζε πως, κάθε φορά που η κόρη της περίμενε την πεθερά της, έμπαινε σε ψυχαναγκασμό.

Φοβόταν την κριτική της και ό,τι έβλεπε μπροστά της το γυάλιζε. Μέχρι και την τελευταία στιγμή που χτυπούσε το κουδούνι ίσιωνε τις παντόφλες στην είσοδο, καθάριζε μια λερωμένη πρίζα, έμπαινε στο μπάνιο, τραβούσε την κουρτίνα, ίσιωνε τις πετσέτες. Κάθε σημείο που σκεφτόταν πως θα σταθεί η πεθερά της το έγλειφε. Δεν μπορούσε να νιώσει πως στην ουσία τίποτ᾽ απ᾽ όλ᾽ αυτά δεν ενδιέφερε τη Μαρίκα, εκτός από τον εαυτό της. Κατά βάθος η Αγάπη δε φοβόταν τη Μαρίκα αλλά την ιδέα της πεθεράς. Άλλωστε δεν ήταν ούτε η πρώτη ούτε η τελευταία γυναίκα που ζούσε με το φόβο μιας ιδέας.

– Τι έγινε, παιδί μου, σήμερα θα έρθουν; ρώτησε η Ζωή.

– Ναι, το βράδυ θα είναι εδώ.

– Τι θα μαγειρέψεις; Να κάνω εγώ το φαγητό κι εσύ το σπίτι;

– Δεν μπορώ, μαμά, να κάνω τίποτα στο σπίτι, είμαι κουρασμένη και ποιος ξέρει τι θα βρει να πει πάλι αυτή η τρελή.

– Τι συμβαίνει, κορίτσι μου, με σένα; Πρέπει να μου πεις, Αγάπη. Μάνα σου είμαι, παιδί μου, πονάει η ψυχή μου που σε βλέπω έτσι.

– Υπερκόπωση έχω, μαμά, δεν είναι κάτι σοβαρό, έχω μιλήσει με γιατρό.

– Τι σου έδωσε;

– Μου έδωσε... κάτι βιταμίνες, απάντησε η Αγάπη νιώθοντας ενοχές.

– Τι μου κρύβεις, παιδί μου;

– Τίποτα, μανούλα μου, να είσαι ήσυχη.

– Ανάθεμα την ώρα που έγινες σαν εμένα. Ανάθεμα, ξέσπασε κλαίγοντας η Ζωή.

– Γιατί, μια χαρά είσαι εσύ. Τι κακό έχεις;

– Καλά που δε βλέπεις την αλήθεια, παιδί μου, γιατί, αν τη δεις και δεν κάνεις τίποτα γι' αυτή, αλίμονό σου.

– Τι λες, ρε μάνα, τώρα;

– Επειδή είμαι μεγάλη πια, κορίτσι μου, και μπορεί να φύγω ξαφνικά απ' τη ζωή, πρέπει να σου πω πως ό,τι χρειαστείς, να εμπιστεύεσαι την αδερφή σου, ας είναι μικρότερη. Μ' ακούς; Να την εμπιστεύεσαι τη Χαρά μας.

– Καλά, δε βρομάς χωματίλα, ακόμα έχω εσένα και θα σ' έχω για πολύ καιρό.

– Άσε εμένα, είτε ζω είτε όχι δεν είμαι και το καλύτερο παράδειγμα, παιδί μου. Στη Χαρά μας, ό,τι θέλεις στη Χαρά μας.

– Έλα, μάνα, έλα, για πιάσε κανένα ξεσκονόπανο.

Η Ζωή πλησίασε το παράθυρο της κουζίνας και τράβηξε την κουρτίνα.

– Έλα εδώ, παιδί μου. Κοίταξε τον ουρανό ετούτο το πρωινό, ποτέ άλλη μέρα δε θα 'χει τα ίδια χρώματα. Θαύμασε τη φύση, γίνε για λίγο ένα μαζί της. Αυτή είναι η ζωή, παιδί μου, μην τη χά-

νεις μέσα από τα χέρια σου. Έχει χαρές η ζωή, πολλές χαρές, κι εσύ κλείνεις τα μάτια, της φώναξε η μάνα της θέλοντας να τη βγάλει από το λήθαργο.

– Μάνα, δε σε αναγνωρίζω. Τι σ᾽ έχει πιάσει;

– Τίποτα, παιδί μου, τίποτα.

– Καλά τα λες εσύ, αλλά όταν έρθει η Μαρίκα και δεν έχω φαγητό, θα πιάσω ένα πουλί απ᾽ τα σύρματα να το τηγανίσω;

– Ο Θεός μαζί σου, παιδί μου, ο Θεός μαζί σου! είπε η Ζωή και τη χάιδεψε στα μαλλιά.

Η Αγάπη ένιωσε ένα περίεργο συναίσθημα να τη διαπερνά κι αυθόρμητα χώθηκε στην αγκαλιά της. Η μάνα της συνέχισε να τη χαϊδεύει τρυφερά και να της στέλνει νοητά την αγάπη της. Δάκρυα κυλούσαν από τα μάτια τους και μούσκευε η μια την μπλούζα της άλλης. Μετά από λίγο η Ζωή πήγε στη Χαρά. Ένιωθε ανακούφιση που οι κόρες της είχαν άδεια αυτή την εβδομάδα και θα μπορούσε να τις δει και να μιλήσει μαζί τους.

– Ο γιατρός είπε στην Αγάπη πως έχει υπερκόπωση. Να ᾽ναι αλήθεια;

– Δε νομίζω ότι έχει λόγο, καλέ μανούλα, να μας πει ψέματα.

– Παιδί μου, εγώ θα φύγω απ᾽ τη ζωή. Αργά ή γρήγορα θα φύγω και θα σ᾽ την αφήσω προίκα την αδερφούλα σου. Να νοιαστείς γι᾽ αυτή, μωρό μου, μη σκεφτείς ποτέ πως είναι μεγαλύτερη.

– Τι λες, ρε μάνα τώρα; Σ᾽ έπιασε η μεγαλοβδομαδιάτικη θλίψη;

– Χαρά μου, εσύ είσαι αλλιώς, την αδερφή σου, μωρό μου, να φροντίσεις αν σε χρειαστεί. Δε σ᾽ το λέω για να βαρύνω την ψυχή σου με υποχρεώσεις. Ξέρω πως δεν μπορείς να κάνεις τίποτα αν η ίδια δε θέλει, αλλά, αν σε χρειαστεί, να ᾽σαι κοντά της.

– Μην ανησυχείς, μανούλα μου, μην ανησυχείς. Δεν ξέρω εγώ πιο πολλά από εκείνη. Αν το θελήσει, θα βρει το δρόμο της.

– Ναι, αλλά μπορείς να της δείξεις ποιο δρόμο να πάρει, εσύ τον περνάς τώρα αυτό το δρόμο. Ξέρεις τις κακοτοπιές του, με καταλαβαίνεις;

– Σε καταλαβαίνω, μανούλα μου. Νομίζω πως έτσι είναι όπως τα λες. Και μένα μου έδειξαν, αλλά από κει και πέρα το δρόμο τον περπατάει μόνος του ο καθένας.

– Ναι, παιδί μου, έτσι πρέπει να ᾿ναι.

Η Ζωή έσφιξε στην αγκαλιά της τη μικρή της κόρη κι εκείνη τη γέμισε φιλιά. Μετά η Χαρά πήρε το χιουμοριστικό ύφος της κι έβγαλε σκανταλιάρικα το πρόσωπό της απ᾿ την αγκαλιά της μάνας της.

– Τι λες; Βγαίνουμε οι τρεις μας για σινεμά και φαγητό; τη ρώτησε.

– Υπέροχα, ενθουσιάστηκε η Ζωή, αλλά...

– Τι αλλά;

– Τη Μαρίκα τι θα την κάνουμε;

– Χαρά της θα ᾿ναι να μείνει μόνη με το γιο της.

– Για πες το στην αδερφή σου.

– Κανονίστηκε! Ας το σε μένα, είπε η Χαρά γελώντας.

– Να φτιάξω τα μαλλιά μου δηλαδή;

– Ούτε κουβέντα, φύγε.

– Αν έχει μούτρα ο πατέρας σου, πώς θα του το πω;

– Παράτα τον για μια φορά, βρε μάνα. Ας περάσεις και μια μέρα χωρίς φόβο!

– Εντάξει, εντάξει όλα θα γίνουν, είπε με παιδιάστικο ενθουσιασμό η Ζωή.

Η Αγάπη φοβόταν την αντίδραση του Αντώνη και η Ζωή του Ορέστη. Τελικά από κάπου βρήκαν τη δύναμη να παραμερίσουν τους φόβους τους γι᾿ αυτή τη βραδιά. Αλλά ό,τι παραμερίζεται για λίγο, ό,τι καταπιέζεται, έρχεται και ξανάρχεται στο φως σαν αργή σταύρωση.

Οι δύο αυτές γυναίκες –μάνα και κόρη– δεν ήταν ανεπαρκείς από καρδιά, αλλά από δύναμη ψυχής. Μια δύναμη που σε βοηθάει να κάνεις πράξη όσα η καρδιά βρίσκει όμορφα, αγνά κι ανιδιοτελή. Έτσι, σε έλλειψη ψυχικής δύναμης και πάθους, κάλυπταν την αδυναμία τους υποδυόμενες τα θύματα στο έργο της ίδιας τους της ζωής.

Η μάνα τους κατέβηκε στο σπίτι, έκανε κάποιες δουλειές και το απόγευμα βυθίστηκε στην μπανιέρα με την αγαπημένη της μανόλια. Το μπουκάλι ίσα που είχε κατέβει δύο πόντους. Αυτή την πολυτέλεια της χαλάρωσης δεν την επέτρεπε στον εαυτό της καθημερινά, μια κι ήταν σπατάλη χρόνου.

Μόλις ένιωσε απόλυτα χαλαρωμένη, τυλίχτηκε στο ζεστό της μπουρνούζι κι άρχισε τραγουδώντας να τυλίγει τα μαλλιά της. Ξαφνικά σταμάτησε το τραγούδι. «Θα θυμώσει αν μ᾽ ακούσει», σκέφτηκε. Ήταν κι αυτή μία από τις χιλιάδες γυναίκες που ήταν φτιαγμένες έτσι, ώστε να εκλαμβάνουν τη χαρά ως αμαρτία.

– Προς τι αυτή η χαρά; ρώτησε με ειρωνεία ο Ορέστης, ο οποίος λίγο πριν την είχε ακούσει να τραγουδά.

– Θα βγω με τα κορίτσια.

– Μπα, ως τι θα σε πάρουν μαζί; Ως σημαδούρα;

– Άι στο διάβολο, Ορέστη, του φώναξε, ενώ ταυτόχρονα τρόμαξε και η ίδια μ᾽ αυτό που ξεστόμισε.

– Γυναίκα, πρόσεχε, γιατί μαζί μου ζεις, όχι μ᾽ αυτές τις γαϊδούρες.

– Ντροπή, Ορέστη, ντροπή να μιλάς έτσι για τα παιδιά μας.

– Καλάααα! είπε εκείνος με μια αργόσυρτη απειλητική χροιά στη φωνή του.

Η Χαρά ετοιμάστηκε, πήγε στην αδερφή της και τη βρήκε σε πλήρη ψυχολογική αποσύνθεση.

– Ακόμα να ντυθείς;

– Δεν αργώ, αλλά πρέπει να πάρω τον Αντώνη τηλέφωνο. Τι να πω, ρε γαμώτο; Μήπως να πω πως θα πάμε σε γιατρό κι όχι για φαγητό;

Ο Μανόλης που την άκουσε θύμωσε πολύ με τη μάνα του.

– Είσαι τρελή, ρε μάνα; Γιατί να πεις ψέματα;

– Καλά σου λέει το παιδί, να διασκεδάσουμε πάμε, όχι να σου βγει ξινό. Πάρε τώρα τηλέφωνο και πες του την αλήθεια.

Τα γόνατα της Αγάπης έτρεμαν. Τη στιγμή εκείνη χτύπησε το κουδούνι η Ζωή.

– Έτοιμες; ρώτησε τις κόρες της.

– Πρέπει να πάρω τηλέφωνο τον Αντώνη και φοβάμαι.

Η Ζωή την ένιωσε βαθιά.

– Πάρε, παιδί μου, και μη φοβάσαι. Κάθε φορά που τρέμουν τα πόδια μας από φόβο, καταστρέφουμε την υγεία μας, κι είσαι πολύ νέα ακόμα.

Η Χαρά κοιτούσε με απορία τη μάνα της, τα λόγια της δήλωναν μεταμέλεια για το χαμένο χρόνο. Για στημένες, πατενταρισμένες γιορταστικές μέρες που είπε «χρόνια πολλά» στα κορίτσια της χωρίς να μπορέσει να τους δείξει τι έπρεπε να κάνουν για να ’ναι τα χρόνια τους καλά, πολλά και χαρούμενα. Κι ύστερα φτάνει μια στιγμή που, αφού για χρόνια έχεις συγκρουστεί με τα παιδιά σου λόγω των εμμονών σου να τα προστατεύεις, βλέπεις τι τους έκανες και τρέμεις. Τότε, αν έχεις ψυχανεμιστεί την αλήθεια κι αν έχεις αισθήματα γι’ αυτά, καίγεσαι να τα σώσεις. Είτε είσαι ζωντανή είτε νεκρή, ξεσηκώνεις θεούς και δαίμονες για να αποσβέσεις το ανεπανόρθωτο. Η Αγάπη πήρε κουράγιο απ’ τα λόγια της μάνας της και σήκωσε το ακουστικό. Οι υπόλοιποι έκαναν δύο βήματα πίσω και κάθισαν στο σαλόνι αμίλητοι.

– Καλησπέρα, Αντώνη.

– Τι τρέχει; ρώτησε με βαριά φωνή εκείνος.

– Τι ώρα υπολογίζεις να έρθετε;

– Γύρω στις οχτώ.

– Σκέφτομαι να πάω με τη μάνα μου και την αδερφή μου μια βόλτα. Σε πειράζει;

– Περίμενες να φύγω για να την κάνεις;

– Όχι, ρε Αντώνη, αλλά έχω ανάγκη να βγω έναν περίπατο.

– Φαγητό έχει για το βράδυ;

– Ναι, ναι, απάντησε γεμάτη ενθουσιασμό. Έχω κρέας κοκκινιστό κι έχω φτιάξει και σπανακόπιτα, θα είναι και το παιδί εδώ.

Λόγια ανούσια και κούφια, απολογίες κι επιχειρήματα παιδαριώδη κι η αγωνία να κορυφώνεται στην ανάγκη σου να τεστάρεις αν ο άλλος πείστηκε με την αλήθεια σου. Απ' την άλλη άκρη της γραμμής δεν ακουγόταν ανάσα, ο Αντώνης βρισκόταν σε άμυνα.

– Εντάξει; ξαναρώτησε η Αγάπη περιμένοντας την ανακουφιστική συγκατάθεση.

– Κάνε ό,τι θες, είπε εκείνος και της έκλεισε το τηλέφωνο.

Φαίνεται πως μέσα από τα αναρίθμητα είδη των πράξεών μας, ίσως το πιο εξευτελιστικό είναι να κάνεις μόνο αυτό που σου επιτρέπουν οι άλλοι. Δεν έχει σημασία αν ο εντολοδόχος κινείται από καλόβουλο ή κακόβουλο σκοπό. Το αποτέλεσμα είναι το ίδιο. Αυτή η τακτική αφενός μεν σ' αποστειρώνει από τις ανθρώπινες σχέσεις, αφετέρου σ' ακρωτηριάζει και δε σ' αφήνει να πάρεις τα μαθήματα της δικής σου ζωής.

– Πάω να ντυθώ, είπε η Αγάπη βγάζοντας έναν αναστεναγμό, σαν να 'χε διεκπεραιώσει την πιο σοβαρή υπόθεση.

Μάνα και κόρες μπήκαν στο αυτοκίνητο έτοιμες για την πολυπόθητη απόδραση. Η Χαρά έβαλε μουσική.

– Απόψε διασκεδάζουμε, προειδοποίησε.

– Ναι, συμφώνησαν και οι δύο, αλλά η φωνή τους δήλωνε ξεκάθαρα πια το βιασμό της ψυχής τους.

Αποφάσισαν να δουν μια αμερικάνικη κωμωδία που παιζόταν σ' έναν κινηματογράφο στο κέντρο της Αθήνας. Μόλις μπήκαν μέσα, άρχισαν να χαλαρώνουν. Στο διάλειμμα ήταν αγνώριστες, ρούφαγαν δυνατά με παιδική αφέλεια τη γρανίτα τους και τα γέλια τους ακουγόντουσαν στον εξώστη. Είχαν πια μπει για τα καλά στη διαδικασία της φυγής κι αυτό ο νους τους το μετέφραζε σε ψυχαγωγία.

Η Χαρά τις παρατηρούσε κι ένιωθε πως ήταν ακατόρθωτο μέσα σε μια βραδιά να βγουν απ' τη φυλακή τους, αλλά το γεγονός και μόνο ότι βρέθηκαν οι τρεις τους ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικό.

Στη συνέχεια πήγαν για φαγητό σ' ένα πολυτελές εστιατόριο. Ήταν απόφαση της Αγάπης και της Ζωής. Μια κι οι έξοδοί τους ήταν λιγοστές, επέτρεψαν χωρίς ενοχή αυτή την πολυτέλεια στον εαυτό τους. Άργησαν να τις σερβίρουν κι εκείνες με τη σειρά τους άρχισαν να πιέζονται απ' το χρόνο. Κάπου κάπου, λες κι ήταν συνεννοημένες, έριχναν κλεφτές ματιές στα ρολόγια τους. Η σκέψη της επιστροφής έτρωγε σαν σαράκι την παρένθεση της σύντομης φυγής τους.

Λίγο αργότερα ένας καλοβαλμένος μεσήλικας, καθισμένος στο απέναντι τραπέζι, κοίταξε με απορία τη Ζωή. Εκείνη ένιωσε άβολα, όμως, το πρόσωπό της γλύκανε και πήρε εφηβική όψη, το βλέμμα της έγινε στοχαστικό κι υγρό. Εκείνος σηκώθηκε, πήγε κοντά της κι άπλωσε το χέρι του.

– Αριστείδης Παύλου. Αν δε μ' απατά η μνήμη μου, ήσαστε φίλη της αδερφής μου στα γυμνασιακά χρόνια.

– Ο αδερφός της Μαρίνας! Τι συγκίνηση, Θεέ μου! Σωστά σας αναγνώρισα, είπε η Ζωή με τρεμάμενη φωνή.

Όση ώρα τής κρατούσε το χέρι, η Ζωή ένιωθε την παλάμη του οικεία, η θύμηση αυτής της αφής ζέστανε την ψυχή της. Όλα έγιναν μ᾽ αστραπιαία ταχύτητα κι αλάνθαστη σειρά. Με το πρώτο βλέμμα ήρθε η αίσθηση, στη συνέχεια δημιουργήθηκε το αίσθημα που την έκανε να νιώσει όμορφα, μα καθώς η σκέψη γέννησε το συναίσθημα, ένιωσε αμηχανία και ντροπή που την κοιτούσαν οι κόρες της. Έτσι η ομορφιά έμεινε γι᾽ άλλη μια φορά αβίωτη.

– Να σας συστήσω τις κόρες μου, είπε με ένα ζεστό τόνο στη φωνή.

Εκείνος έμεινε για ελάχιστα λεπτά μαζί τους, όσα χρειάζονταν για να γίνουν οι τυπικές συστάσεις και ν᾽ ανακαλεστούν γλυκές, εφηβικές μνήμες. Σε λίγο επέστρεψε στο τραπέζι του. Η Χαρά σκούπισε διακριτικά τα υγρά από συγκίνηση μάτια της. Η Αγάπη άθελά της την επανέφερε στην πραγματικότητα.

– Καλύτερα να μην παραγγέλναμε μπριζόλα, αργούν, είπε στη Ζωή.

– Ναι, είχε τόσα ωραία μαγειρευτά. Τι τις θέλαμε; συμφώνησε εκείνη μηχανικά, καθώς ο νους της κάπου έτρεχε.

Το φαγητό ήρθε, μάνα και κόρη άρχισαν να τρώνε βιαστικά. Κάθε μπουκιά συνοδευόταν κι από μια δυσάρεστη σκέψη για τα επακόλουθα της ανταρσίας τους. Κάθε γρήγορη γουλιά από το κρασί γινόταν μέσα τους δηλητήριο.

Λογικά, θα σκεφτόταν η κάθε γυναίκα, σιγά την ανταρσία! Αυτό το «λογικά» όμως έχει στεγνώσει χιλιάδες γυναικείες ψυχές, καθώς νομίζουν πως κάθε επαναστατική εκδήλωση που δομείται απέξω προς τα μέσα εμπεριέχει υγεία. Όμως αυτό δεν είναι τίποτα άλλο παρά το γεφύρι της Άρτας, που ολημερίς το χτίζεις και το βράδυ μαζεύεις τα θρύψαλα και τη σκόνη της ζωής σου.

Μόλις γύρισαν, είδαν φώτα αναμμένα στο καθιστικό της Ζωής.

– Πάμε πρώτα από μένα, εδώ πρέπει να είναι όλοι, πρότεινε

η μάνα τους με χαρά, καθώς με την παρουσία των άλλων θ' απέφευγε την γκρίνια του Ορέστη.

– Μακάρι να 'ναι εδώ, συμπλήρωσε η Αγάπη.

Μπαίνοντας μέσα, γαμπρός και πεθερός είπαν με μια φωνή:

– Τον βρήκατε το δρόμο;

Η Μαρίκα τις αγνόησε και συνέχισε να μιλάει με τον Αντώνη.

– Πώς είστε, μητέρα; ρώτησε η Αγάπη την πεθερά της.

– Πώς να είμαι; Ήρθα να κάνω Πάσχα με τα παιδιά μου και η νύφη μου ξεπορτίζει.

– Έχεις αρκετές μέρες να χορτάσεις τη νύφη σου κυρα-Μαρίκα, όλη δική σου θα 'ναι από δω και πέρα, είπε νευριασμένη η Χαρά.

Ο Αντώνης την κοίταξε θυμωμένος.

– Ρεζίλι γίναμε στη συμπεθέρα, είπε ο Ορέστης στη Ζωή μόλις έμειναν μόνοι. Όλο μούτρα ήταν που δε σας βρήκε εδώ, και με το δίκιο της.

– Άμα έχει το γιο της η Μαρίκα, εμείς περισσεύουμε.

– Καλά κάνει, εκείνη ξέρει πώς τον μεγάλωσε σ' ένα χωριό με πέντε σπίτια. Αυτές είναι μανάδες άλλωστε.

– Τι πρέπει να γίνει τώρα, Ορέστη, να ξαναγεννηθούμε σε χωριά για να γίνουμε καλές μάνες;

– Έχεις δει η πατρίδα μου τι γυναίκες βγάζει; Οι Αθηναίες δεν πιάνετε μία μπροστά τους. Κιτρινιάρες, μυξιάρες και κακομαθημένες είστε όλες.

– Ξαναγίνε νέος και πάρε Ηπειρώτισσα.

– Στερνή μου γνώση να σ' είχα πρώτα.

– Σωστά, είπε η Ζωή και μπήκε στην κουζίνα. Ευτυχώς γι' αυτή ο Ορέστης νύσταζε και πήγε αμέσως για ύπνο.

Την επομένη το πρωί η Ζωή πήγε στη Χαρά για καφέ και σκέφτηκαν να πάρουν και την Αγάπη ν' ανέβει.

– Αγάπη, κοιμάται η Μαρίκα; ρώτησε η Χαρά.

– Του καλού καιρού.

– Έλα για έναν καφέ στα γρήγορα, είναι κι η μαμά εδώ.

– Κι αν ξυπνήσει;

– Άφησέ της σημείωμα.

– Τι λες; Αφού δεν ξέρει γράμματα.

– Ζωγράφισέ της εμένα τότε.

– Σταμάτα να λες αηδίες, έρχομαι.

Μέχρι ν' ανέβει η Αγάπη, η Χαρά είχε φτιάξει τους καφέδες.

– Μάνα, θα μας πεις το φλιτζάνι; είπε γελώντας η Χαρά.

– Τρελή είσαι, παιδί μου; Πού ξέρω εγώ απ' αυτά!

– Α, ρε μάνα! Κρίμα που δεν ξέρω κι εγώ για να μάθαινα τα μυστικά σου.

– Μυστικά κρατάμε απ' αυτούς που δεν μπορούν να κρατήσουν μυστικά, παιδί μου.

– Με δυο λέξεις τα είπες όλα, της απάντησε η Χαρά γνωρίζοντας πολύ καλά πως η μάνα της δεν εννοούσε το φόβο του να εκτεθεί κανείς κοινωνικά αλλά την άσκοπη φλυαρία, αυτή την ένδειξη βαθιάς επιπολαιότητας που γεννά η ανθρώπινη περιέργεια.

Η Χαρά κατάλαβε πως η Ζωή τούς έδινε απλόχερα το διαβατήριο της ψυχής της κι η καρδιά της σκίρτησε. Αυτό το συναίσθημα είχε μια άλλη ποιότητα, τόσο βαθιά και τόσο γενναία, που την έκανε ν' αναρωτηθεί αν θα μπορούσε κάποτε ν' ανταποκριθεί με τον ίδιο τρόπο στην κόρη της. Τα μάτια της Χαράς δήλωναν μια απίστευτη ανάγκη να γνωρίσει τη μάνα της έξω απ' αυτή την απρόσωπη κι αφηρημένη ιδέα του γονιού. Παρ' όλα αυτά όμως, η καρδιά της ήξερε πως ήταν ανεπίτρεπτο να τη φέρει σε δύσκολη θέση. Το δικαίωμα της επιλογής για ό,τι ήθελε να κρατήσει σφαλιστό μες στην ψυχή της ανήκε στη μάνα της και μόνο σ' αυ-

τή. Η Ζωή διαισθάνθηκε αμέσως την ανάγκη του παιδιού της και την κοίταξε στα μάτια με τρυφερότητα.

– Ξέρω, παιδί μου! Και τι δε θα ᾽δινες τώρα να μάθεις αν έχω ερωτευτεί ποτέ άλλο άντρα πέρα απ᾽ τον πατέρα σου.

– Ναι, μανούλα, έτσι είναι. Πόσο θα ᾽θελα να σε ξέρω πιο πολύ!

Η Αγάπη τις κοιτούσε και κοκκίνισε από ντροπή.

– Δεν ντρέπεσαι, καλέ; Τι ρωτάς τη μαμά; Αυτά δεν είναι για γυναίκες σαν τη μάνα μας.

– Δε με ρώτησε, Αγάπη, εγώ θέλησα να μιλήσω, έχει μεγάλη διαφορά, αποκρίθηκε η Ζωή.

Η Χαρά κοίταξε την Αγάπη κι έβγαλε ένα επιφώνημα μ᾽ απίστευτο πόνο.

– Όπα! Να και το κλειδί του χαρακτήρα σου, της είπε σε λίγο.

– Μπα! Και ποιο είναι αυτό; ρώτησε η Αγάπη με αγωνία.

– Μόνη σου θα απαντήσεις. Αν το βρεις, έχεις λύσει το γρίφο της ζωής σου.

– Βλακείες!

– Όχι, δε σου λέω βλακείες, ο καθένας μας έχει ένα βασικό κλειδί στο χαρακτήρα του.

– Και τι ρόλο παίζει αυτό;

– Όλη η συμπεριφορά μας χτίζεται πάνω σ᾽ αυτό.

– Δηλαδή σε βοηθάει αν το ξέρεις;

– Μόνο αυτό ανοίγει παράθυρα στο φως.

– Ξέρω τι θα μου πεις.

– Για πες.

– Πως το κλειδί του χαρακτήρα μου είναι να το παίζω θύμα.

– Αυτό είναι το αποτέλεσμα, δεν είναι το κλειδί.

– Έλα, πες μου, λοιπόν! φώναξε με ανυπομονησία.

Η Χαρά, αντί να της δώσει έτοιμες απαντήσεις, της έκανε ερωτήσεις, μέχρι που κάποια στιγμή η Αγάπη έφτασε μόνη της να βρει αυτό το κλειδί του χαρακτήρα της, που δεν ήταν άλλο απ' τη βαθιά σεμνοτυφία. Μια κάλπικη κι επιτηδευμένη σεμνότητα για λόγους κοινωνικής ηθικής. Η Αγάπη τα 'χασε για λίγο, αυτό το κλειδί μ' αστραπιαία ταχύτητα άρχισε ν' ανοίγει παράθυρα που μέχρι σήμερα αγνοούσε εντελώς, όμως σαν πέρασαν λίγα δευτερόλεπτα, κλείδωσε ξανά τις μνήμες νιώθοντας αδύναμη να πάει πιο κάτω. Στο βλέμμα της είχε ζωγραφιστεί ο πόνος του ανθρώπου που αντικρίζει τα σκουπίδια μιας ζωής. Η Χαρά την καθησύχασε και την ενθάρρυνε. Τη στιγμή εκείνη πήρε το λόγο δυναμικά η Ζωή νιώθοντας την ανάγκη να «ξεχρεώσει» και τις δυο της κόρες.

– Ναι, κορίτσια, ερωτεύτηκα κάποτε.

– Αλήθεια, ρε μάνα; ρώτησε μ' ενθουσιασμό η Χαρά.

– Ναι, παιδί μου.

– Μετά το γάμο με τον μπαμπά;

– Ναι, κορίτσι μου, άλλωστε αυτά είναι της ψυχής τα δύσκολα, όταν τη στεγνώνουν και την πεθαίνουν οι θεσμοί κι οι νόμοι.

– Αχ, μανούλα μου, είπε μ' απίστευτη στοργή η Χαρά κι έπεσε στην αγκαλιά της, ενώ η Αγάπη συμμετείχε αμίλητη αλλά βαθιά συγκινημένη.

– Ερωτεύτηκα, αλλά το έπνιξα, ήταν αργά, πολύ αργά για μένα.

Τα κορίτσια έκλαψαν πολύ, έκλαψαν σαν να τη μοιρολογούσαν ζωντανή. Η Χαρά όμως ξαφνιάστηκε, δεν περίμενε απ' την Αγάπη να εκδηλώσει συναίσθημα. «Επιτέλους, άρχισε να ρίχνει τον τοίχο», σκέφτηκε. Η συζήτηση σταμάτησε εκεί. Δεν ήθελαν να εισβάλουν βίαια στα προσωπικά της μητέρας τους. Η κατάρριψη –από

την πλευρά της μάνας– αυτής της επίπλαστης ηθικής, που θέλει τους γονείς άτρωτους, τις έκανε να την αγαπήσουν βαθύτερα.

Αυτή η υποταγμένη γυναίκα, την ιδιαίτερη στιγμή που ένιωσε πως τα κορίτσια της κινδυνεύουν απ' τις ψευδαισθήσεις, στάθηκε ανθρώπινη μπροστά τους. Τους πέρασε ένα μήνυμα αλήθειας, έστω και σ' αυτή την περασμένη ηλικία. Αυτό ήταν ένα ξεχωριστό πρωινό και για τις τρεις τους, ένας αδιόρατος δίαυλος επικοινωνίας είχε αρχίσει ν' ανοίγει ανάμεσά τους. Απ' την επόμενη κιόλας μέρα όλα ήταν αλλιώς. Αυτό το άνοιγμα της Ζωής δεν πυροδότησε στις κόρες της περιττά σχόλια κι ανούσιες φλυαρίες. Τα κορίτσια, έχοντας ριζωμένο μέσα τους έναν εγγενή σεβασμό, δεν την πίεσαν ποτέ να μπει σε λεπτομέρειες για όσα η ψυχή της ήθελε να κρατήσει στ' ανείπωτα.

Όλη η Μεγάλη Εβδομάδα κύλησε ήσυχα. Αποφάσισαν πως την Ανάσταση θα έτρωγαν στην Αγάπη και την ημέρα του Πάσχα στη Χαρά. Οι ετοιμασίες που θα έκαναν θα ήταν απλές, γιατί καμιά από τις τρεις δεν είχε διάθεση να περάσει την κούραση των προηγούμενων χρόνων.

– Τη μαγειρίτσα θα τη φτιάξει η μαμά; ρώτησε η Αγάπη.

– Τρελή θα είσαι.

– Μα εγώ δεν ξέρω.

– Άσ' το σε μένα, είπε η Χαρά.

– Γιατί, εσύ ξέρεις;

– Μόνο κόμπο θα μπορούσα να δεθώ με τα έντερα του αρνιού.

– Τότε;

– Είπα, άφησέ το σε μένα. Μαγειρίτσα θέλουν, μαγειρίτσα θα φάνε. Εσείς θα πείτε μόνο πως την έφτιαξα εγώ.

– Κατάλαβα, θα βάλεις την πεθερά σου να τη φτιάξει.

– Ε, όχι να την πασάρουμε στην Καιτούλα. Τι μου φταίει η γυναίκα.

– Άντε να δω τι θα κάνεις, αν και το προβλέπω. Τελευταία στιγμή θα πεις πως σου κάηκε και θα φάμε σαλάτα με φέτα.

Η Χαρά γέλασε με την ψυχή της.

Τη Μεγάλη Παρασκευή ο Ορέστης ετοιμαζόταν για τον Επιτάφιο, αλλά ρίχνοντας κλεφτές ματιές στη Ζωή δεν την έβλεπε πρόθυμη να σηκωθεί από την πολυθρόνα της.

– Η ώρα περνάει, σήκω να ντυθείς, δε θα προλάβουμε την περιφορά.

– Πήγαινε μόνος σου, Ορέστη, εγώ κρυώνω πολύ απόψε.

– Είσαι καλά; Τι καταλαβαίνεις, θα με κάνεις άθρησκο στα γεράματα;

– Σώσε εσύ την ψυχή σου κι άσε τη δική μου.

– Σήκω να φύγουμε, δε θα με βλέπει η γειτονιά σαν το μαγκούφη.

– Κρυώνω είπα, Ορέστη, δεν μπορώ να βγω έξω.

– Θα μείνεις στο αυτοκίνητο.

– Τότε γιατί να έρθω;

– Για τον κόσμο.

– Α, δε χαλάω πια το χουζούρι μου για τον κόσμο.

– Που να πάρει ο διάβολος! Καλά το έχω μυριστεί εγώ. Η κόρη σου η μικρή φταίει για όλα, ανάθεμα το κεφάλι της. Άθρησκες θα σας κάνει και τις δυο σας.

– Η Χαρούλα είναι άθρησκη αλλά δεν είναι άθεη, αυτό βάλ' το καλά στο νου σου. Κι είναι κρίμα να μην έχεις καταλάβει καθόλου το παιδί μας.

– Καλά! Δεν την ξέρω;

– Ορέστη, σταμάτα να τα βάζεις με τη Χαρά, γιατί θα δεις την άλλη μου πλευρά.

– Μπα, κι απειλές η κυρία Ζωή; Για πρόσεχε καλά, μη σε παρατήσω και πάω να μείνω στο χωριό μου.

Αυτή ήταν η μόνιμη απειλή του εδώ και πενήντα χρόνια.

– Ναι, στρωμένα σου ᾽χει το σόι σου.

– Τι θα γίνει εντέλει; Λέγε.

– Μίλησα, θα πας μόνος σου.

Μπήκε στο δωμάτιο να ντυθεί και μουρμούριζε κάτι μισόλογα για τη Χαρά που ξεμυάλιζε τη μάνα της. Άνοιξε την ντουλάπα, έβγαλε ένα κοστούμι κι ένα πουκάμισο και τα φόρεσε. Ανατρίχιασε από το παγωμένο ύφασμα που ακουμπούσε πάνω του κι έψαξε να βρει ένα μάλλινο πουλόβερ. Άνοιγε συρτάρια, τα παρατούσε μισάνοιχτα, πέταγε νευριασμένος τα ρούχα από δω και από κει, μέχρι που βρήκε αυτό που ήθελε. Ντύθηκε κι έριξε μια τελευταία ματιά στον καθρέφτη, μετά μπήκε στο σαλόνι και ξερόβηξε.

– Πήγαινε μέσα να μαζέψεις τα ρούχα, φώναξε στη Ζωή.

– Πήγαινε εσύ στο καλό κι εγώ θα τα μαζέψω.

Τράβηξε μια της πόρτας με δύναμη και βγήκε έξω. Ύστερα χτύπησε το θυροτηλέφωνο της Αγάπης.

– Τι είναι, μπαμπά; ρώτησε εκείνη.

– Είσαι έτοιμη για τον Επιτάφιο;

– Δε θα έρθω.

– Τι στο διάβολο σ᾽ έπιασε και σένα;

– Είμαι κουρασμένη.

– Πες στον Μανόλη να κατέβει.

– Έχει βγει έξω με την Ελπίδα.

– Μόνο να μου πουν να τους ξαναπάω στο σχολείο! Σαν τα μούτρα σας τα κάνατε κι αυτά. Φεύγω, που να με πάρει ο διάβολος.

– Σταμάτα, βρε μπαμπά, να κάνεις έτσι, σε παρακαλώ.

– Χριστιανούς γέννησα εγώ ή μουσουλμάνους; φώναξε δυνατά και μπήκε νευριασμένος στ᾽ αυτοκίνητό του.

Η Αγάπη τρόμαξε απ᾽ το θυμό του πατέρα της κι ασυνείδητα της γεννήθηκε η επιθυμία να βάλει ό,τι βρει μπροστά της και να

πάει στην εκκλησία προκειμένου να μη συγκρουστεί μαζί του. Όλη αυτή η ενοχική αντίδραση, όμως, κράτησε λίγα δευτερόλεπτα. Μετά, θέλοντας από κάπου να πάρει κουράγιο, σήκωσε το ακουστικό και πήρε τη Χαρά τηλέφωνο.

– Έφαγα ένα βρίσιμο απ᾽ τη Μαρίκα και τον Αντώνη για τον Επιτάφιο και τώρα μ᾽ έβρισε κι ο πατέρας μας. Δε φαντάζεσαι πόσο θυμωμένος ήταν.

– Ξίδι.

– Καλά, αν τον άκουγες...

– Αλήθεια, Αγάπη, εσύ πώς και δεν πήγες;

– Δεν είχα δύναμη ούτε μπάνιο να κάνω, κάνει και τόσο κρύο.

– Η μαμά γιατί δεν πήγε;

– Μάλλον κάνει την επανάστασή της, αν κατάλαβα, δεν είμαι και σίγουρη, αποκρίθηκε η Αγάπη χαμογελώντας.

– Θέλεις να ᾽ρθεις επάνω;

– Όχι, βαριέμαι να ντυθώ.

– Καλά, δες καμιά ταινία, το πρωί θα κατέβω να σε βοηθήσω.

– Μην αργήσεις! είπε η Αγάπη με αγωνία.

– Μέχρι το βράδυ και τη Μαρίκα ψήνουμε στο φούρνο.

– Έλα, σοβαρά μιλάω.

– Καλά, κατά τις δέκα, να κοιμηθώ καμιά ωρίτσα παραπάνω.

– Εντάξει, συμφώνησε η Αγάπη.

Την προηγούμενη μέρα η Χαρά είχε ήδη τηλεφωνήσει σ᾽ ένα γειτονικό εστιατόριο και είχε παραγγείλει μαγειρίτσα για δώδεκα άτομα. Ο εστιάτορας γέλασε με την ψυχή του.

– Δηλαδή κατσαρόλα θέλετε, κυρία Μάνεση;

– Ακριβώς, κύριε Χαρίλαε, κι αν βάζεις κανένα περίεργο μυρωδικό, να μου πεις ποιο είναι. Μη ρεζιλευτώ!

– Δηλαδή, θα πείτε πως τη φτιάξατε εσείς;

– Ναι, αυτή τη φορά δε θα σας διαφημίσω.

– Χα, χα, χα, γυναικεία πονηριά, πολύ καλό, πολύ καλό! σχολίασε ο Χαρίλαος γελώντας.

Το πρωί η Χαρά πήγε να βοηθήσει την αδερφή της και παρατήρησε πως η αδιαφορία της δεν την είχε εγκαταλείψει.

– Άσε εμένα να φτιάξω τις σαλάτες και κάνε καφέ να πιούμε, της είπε νυσταγμένα η Χαρά.

Εν τω μεταξύ χτύπησε η πόρτα, ήταν η Ζωή.

– Χτύπησα πολύ σιγά για να μην ξυπνήσω την πεθερά σου.

– Καλά έκανες, βρε μάνα, δεν την μπορώ μες στα πόδια μας.

– Αυτή βήχει; ρώτησε η Χαρά.

– Ναι, έχει κρυώσει.

– Τα αντιβηχικά φέρνουν ύπνο, δώσε της πέντε κουταλιές της σούπας να ξυπνήσει το Πάσχα.

– Άντε, βρε χαζή!

– Τι μου είπε η Αγάπη, Χαρά, θα φτιάξεις εσύ μαγειρίτσα; ρώτησε η Ζωή με απορία.

– Ναι.

– Πότε θα προλάβεις, παιδί μου, μεσημέριασε.

– Έτοιμη την έχω, καλέ, πάω να τη φέρω.

Η Χαρά πήγε στο σπίτι, πήρε τη μεγάλη χύτρα και μετά πέρασε από τον Χαρίλαο. Σε λίγο μπήκε στο σπίτι της Αγάπης με την αχνιστή μαγειρίτσα στα χέρια.

– Ο Χριστός κι η Παναγία, νυχτιάτικα, παιδί μου, την έφτιαξες; φώναξε με απορία η Ζωή.

– Ναι, πέντε το πρωί τελείωσα, για δοκιμάστε.

– Ωραία συνταγή με πλούσια χορταρικά. Της Βέφας είναι;

– Όχι, του Χαρίλαου.

– Τι;

– Του Χαρίλαου από το απέναντι εστιατόριο.

Η Ζωή κι η Αγάπη ξεκαρδίστηκαν στα γέλια.

– Δεν έχεις το Θεό σου, παιδί μου, είσαι θεότρελη!

– Να δοκιμάσω κι εγώ; ζήτησε η Αγάπη. Τέλεια, τέλεια! φώναξε χαρούμενη. Να πω ότι την έφτιαξα εγώ;

– Αν είναι να πάρεις χαρά από τα εντόσθια του αρνιού, χαλάλι σου, αδερφούλα μου.

– Υπέροχα! Θα βγω ασπροπρόσωπη, είπε η Αγάπη και το εννοούσε.

Η Χαρά σκέφτηκε πως, αφού όλα αυτά τα κοινωνικά ακόμα τη βαραίνουν, αλλά ταυτόχρονα τα χρειάζεται, η αδυναμία της θα οφείλεται καθαρά σε κάτι που έχει σχέση με την υγεία της. Από ένστικτο γύρισε το κεφάλι της προς ένα μικρό καλαθάκι που ήταν στον πάγκο της κουζίνας και είδε μέσα σ' αυτό ένα γαλάζιο κουτί με φάρμακα. Μόλις πήγε να το πιάσει, η Αγάπη έκανε μια κίνηση και της το πήρε απ' τα χέρια.

– Τι είναι αυτό; ρώτησε η Χαρά θυμωμένη.

– Της πεθεράς μου.

– Τι είναι αυτό, Αγάπη; την ξαναρώτησε αυστηρά, καθώς η διαίσθησή της δεν την ξεγελούσε.

– Κάτι χάπια.

– Το βλέπω, τι χάπια ρωτάω.

Η μάνα τους δε μιλούσε, είχε καθίσει στην καρέκλα της κουζίνας, αλλά απ' το ύφος της μικρής της κόρης ένιωθε πως κάτι σοβαρό συμβαίνει.

– Αντικαταθλιπτικά.

– Ποιος σ' τα έδωσε;

– Νευρολόγος.

– Γι' αυτό είσαι σαν χαμένη τον τελευταίο καιρό;

– Μια χαρά είμαι, εγώ μ' αυτά βρήκα την υγειά μου.

– Παιδί μου, είπε θλιμμένη η Ζωή, την ψυχή σου μόνο εσύ μπορείς να τη γιατρέψεις. Δεν την ξέρει άλλος καλύτερα από σένα.

– Αυτοκαταστρέφεσαι, Αγάπη, πάρ' το είδηση. Μετά από λίγο αυτά δε θα σου κάνουν τίποτα, θα θέλεις μεγαλύτερη δόση κι όσο περνάει ο καιρός το μυαλό σου θα κοιμάται και θα καίγεται. Θα καείς, θα καείς! ούρλιαξε η Χαρά, ενώ έδωσε μια και πέταξε το κουτί στο νεροχύτη.

– Σταμάτα να κάνεις έτσι. Ο γιατρός λέει πως τα χρειάζομαι· εκείνος ξέρει, όχι εσύ, είπε με αυτοπεποίθηση η Αγάπη υποστηρίζοντας τη φυγή της, που τώρα πια ήταν «νόμιμα» φτιαγμένη με επιστημονική συγκατάθεση.

– Αν είχες επίγνωση, δε θα τα χρειαζόσουν. Είναι τόσο απλό να το δεις, μα τόσο απλό. Αν συνεχίσεις έτσι, σε λίγο θα κάνεις και ψυχανάλυση.

– Κακό είναι;

– Κακό είναι. Μπορείς να δεις μόνη σου τον εαυτό σου. Μπορείς να δουλέψεις μαζί του, δεν είσαι τελειωμένη. Καλό κάνει σ' αυτούς που δεν μπορούν να κάνουν αλλιώς. Το κατάλαβες;

– Θα δω τι θα κάνω.

– Εσύ θα αποφασίσεις αν θέλεις να 'χεις ζωή επάνω σου ή αν θέλεις να 'σαι πεθαμένη. Τέλειωνε, λοιπόν, και μην παίζεις κρυφτούλι με τον εαυτό σου.

– Αν μπορέσω, θα τα κόψω.

– Μπορείς, γιατί δεν τα χρειάζεσαι.

– Πώς το ξέρεις;

– Το ξέρω, γαμώτο μου, το ξέρω. Εμπιστεύσου με μια φορά, Αγάπη, μια φορά μόνο. Δεν είσαι εσύ για χάπια, ξύπνα, βγες από τον ύπνο σου, ρε γαμώτο, βγες! φώναξε δυνατά η Χαρά βάζοντας τα κλάματα.

Η Αγάπη ένιωσε βαθιά αυτά που της είπε η αδερφή της, για-

τί την άκουγε αληθινά, μόνο που ακόμα δεν έδειχνε έτοιμη να δράσει. Ωστόσο τα λόγια της Χαράς δούλευαν μέσα της. Η μάνα τους, βλέποντας τη σκλαβιά στην οποία πήγαινε να χωθεί το παιδί της, την εκλιπαρούσε να πάρει στα σοβαρά όσα της έλεγε η αδερφή της.

Η Χαρά αισθάνθηκε πως δεν μπορούσε να κάνει τίποτα περισσότερο. Η απόφαση ήταν δική της. Σταμάτησε εκεί τη συζήτηση και συνέχισε ν' ασχολείται με το βραδινό τραπέζι. Στην Ανάσταση πήγαν όλοι εκτός από τα δύο κορίτσια. Η ετοιμασία του φαγητού στάθηκε μια καλή δικαιολογία. Σχεδόν βουβές κι οι δύο ετοίμαζαν το βραδινό τραπέζι, ενώ μέσα τους η καθεμιά τα 'λεγε με τον εαυτό της. Η βραδιά κύλησε ήσυχα, το ίδιο κι η επόμενη μέρα.

Αυτό ήταν το πιο λιτό και συνάμα το πιο ζεστό Πάσχα των τελευταίων χρόνων, μια κι απουσίαζαν όλες αυτές οι δυσάρεστες εικόνες, με αρνιά να κρέμονται από τις σούβλες και κοιλιόδουλους καλοφαγάδες να τραβάνε από ένα κομμάτι του ζώου, ικανοποιώντας τα εξίσου ζωώδη ένστικτά τους προς χάρη της παράδοσης.

Μάιος

Η ΑΝΟΙΞΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣΕ θεραπευτικά στην ψυχή της Χαράς. Υπήρχαν φορές που ένιωθε πως ακόμα κι ο θάνατος θα 'ταν πιο ανώδυνος την εποχή αυτή, μόνο που ποτέ δεν μπόρεσε να καταλάβει το γιατί. Πολλές φορές ανέτρεξε πίσω στη ζωή της για να διαπιστώσει τι ήταν αυτό το τόσο ευχάριστο που είχε καταγράψει το υποσυνείδητο, και το συνειδητό αρνιόταν να θυμηθεί. Σκεφτόταν πως ίσως να περνούν στη λήθη όχι μόνο κάποια δυσάρεστα αλλά και κάποια ευχάριστα γεγονότα, που ενώ έχουν καταγραφεί στο νου ως ωφέλιμα, τα αποκηρύσσουμε πιστεύοντας πως είμαστε ανάξιοι να μας συμβούν.

Ανήμερα της Πρωτομαγιάς πήγαν όλοι μαζί στην Ανάβυσσο. Η μέρα ήταν απίστευτα μονότονη, το μεσημέρι έφαγαν σ' ένα κοντινό ταβερνάκι και λίγο μετά η Χαρά κι ο Γρηγόρης αποφάσισαν να βγουν για περπάτημα.

– Να έρθω μαζί σας; ρώτησε η Αγάπη.

– Καλά, χαζό είσαι; Τι ρωτάς; είπε ο Γρηγόρης.

– Μπορεί να θέλετε να τα πείτε.

– Μην ακούω κουταμάρες! Άντε, έλα, λέμε να πάμε προς τη θάλασσα.

– Α όχι, δεν μπορώ, είναι μακριά.

– Τι μακριά, παιδί μου, δέκα λεπτά δρόμος είναι.

– Κουράζομαι εύκολα, Γρηγόρη.

– Πού θα πάει αυτό το χάλι της; Τώρα πια αρχίζω κι εγώ ν' ανησυχώ, κάτι πρέπει να γίνει, ψιθύρισε εκείνος τρομαγμένος στη Χαρά.

– Θα δούμε, του απάντησε εκείνη χαμηλόφωνα.

Τελικά η Αγάπη έμεινε στο σπίτι με τη Ζωή και τη Μαρίκα. Ο Ορέστης με τον Αντώνη είχαν πάει ν' αγοράσουν ξύλα και τα παιδιά με την παρέα τους είχαν κατέβει κι αυτοί προς την παραλία.

– Πού να πάμε για γλυκό; ρώτησε ο Γρηγόρης.

– Πάμε στο ξενοδοχείο, του απάντησε η Χαρά.

Πέρασαν την υπόγεια διάβαση και βγήκαν σ' ένα δρομάκι με καταπράσινη βλάστηση. Ο Γρηγόρης σταμάτησε να κόψει πασχαλιές για τη Χαρά, την έπιασε από τη μέση και τη φίλησε. Εκείνη τον αγκάλιασε μ' όλη της την τρυφερότητα. Λίγο μετά, καθώς περπατούσαν, ένιωσε μια ανεξήγητη ανατροπή του ψυχισμού της, ήταν σαν κάτι να την έσπρωχνε επιτακτικά να ξεκαθαρίσει μια κατάσταση, ένιωθε πως κάτι της κλείνει το δρόμο και δεν μπορούσε να προχωρήσει τη ζωή της πιο πέρα, μόνο που δεν ήξερε τι. Συνέχισε να παρακολουθεί αυτό που της συνέβαινε χωρίς να παρεμβαίνει, νιώθοντας πως κάπου θα την οδηγήσει. Μόλις έφτασαν λίγο πριν από την είσοδο του ξενοδοχείου, η Χαρά τον τράβηξε πίσω.

– Πάμε από την άλλη πόρτα, του είπε.

– Γιατί;

– Δε βλέπεις; Ένα ζευγαράκι φιλιέται πίσω απ' τα πεύκα.

– Ε, και;

– Καλά, χαζός είσαι; Θα τους τη σπάσουμε.

– Έλα, ρε Χαρά, είπε εκείνος αδιάφορα.

Εκείνη εκνευρίστηκε κι άρχισε να φωνάζει.

– Καλά, απορώ με σένα.

– Τι ’ναι πάλι, ρε γαμώτο;

– Ή την εφηβεία την πέρασες σαν φυτό σε γλάστρα ή έχεις πάθει Αλτσχάιμερ.

– Ούτε το ένα ούτε το άλλο. Απλά ήμουνα συνετός.

– Γι’ αυτό έχεις αυτά τα χάλια.

– Είδαμε κι εσένα που δε σε μαζεύανε!

– Τι πάθατε με μένα;

– Μας έχεις κάτσει στο σβέρκο τώρα, αυτό είν’ όλο!

Η Χαρά είδε τη γνωστή του σοβαροφάνεια να κάνει την εμφάνισή της εν είδει «σπουδαιότητος».

– Από θεωρίες πας καλά, του φώναξε εκνευρισμένη.

– Έλα, σταμάτα, συνέχισε εκείνος αυστηρά.

Έμεινε για λίγο σκεπτική προσπαθώντας να συγκρατήσει τα δάκρυά της, γιατί καθώς κοίταξε μέσα της αναγνώρισε μια ανάγκη τόσο δική της όσο και του Γρηγόρη. Είναι αυτή η εσωτερική ανάγκη που μας σπρώχνει ν’ αναζητάμε από το σύντροφο ή τη σύντροφό μας να ’χει ένα νου που να κουμπώνει διά βίου μαζί μας, προβάλλοντας έτσι αντίσταση σε κάθε αλλαγή του. Του φοράμε, λοιπόν, με το ζόρι ένα στενάχωρο και δανεικό ρούχο προκειμένου να μας μοιάζει, μια κι ο νους μας αντλεί σιγουριά μόνο μέσα απ’ ένα πανομοιότυπο μοντέλο με το δικό μας. Αυτή η ανάγκη έκανε τη Χαρά να ζει μια ψευδαίσθηση. Βλέποντας την αλήθεια, ως διά μαγείας η εσφαλμένη εντύπωση έσβησε. Όμως, κάθε φορά που το απατηλό σβήνει, σε φέρνει αντιμέτωπο με μια άλλη πραγματικότητα που απαιτεί από σένα βαθιές κι ουσιαστικές αλλαγές. Τη στιγμή αυτή ένιωσε να ξεκινούν τα δύσκολα. Σε λίγο βγήκε βίαια απ’ τις σκέψεις της, γιατί καθώς έστρεψε το βλέμμα της δεξιά, ξαφνιάστηκε.

– Οχ! αναφώνησε.

– Τι είναι; ρώτησε ο Γρηγόρης απορημένος.

– Αυτό το μπουφάν κι αυτές τις μπότες κάπου τα ξέρω.

Το βλέμμα του στράφηκε προς τα κει που κοιτούσε η Χαρά.

– Η Ελπίδα φιλιέται μ’ ένα μαντραχαλά, είπε θυμωμένος κι έκανε μια κίνηση να πάει προς τα κει. Το χέρι της Χαράς τον φρενάρισε.

– Μεταβολή και πίσω, του φώναξε.

– Αυτή είναι μωρό, ρε Χαρά.

– Μωρό είναι το μάτι σου.

– Σταμάτα τώρα, γιατί μου την έχει δώσει.

– Πρέπει να καταλάβεις πως από δω και πέρα δε θα είσαι πια το μοναδικό αρσενικό που θα μονοπωλεί την αγάπη της.

– Εδώ δε μονοπωλώ τη δική σου! Απ’ το παιδί μου θα ’χα αυτή την απαίτηση;

Το παιδιάστικο και συνάμα εγωκεντρικό ύφος του την έβγαλε εκτός εαυτού.

– Είμαι ανοιχτή να συζητήσουμε οτιδήποτε, του είπε κοφτά η Χαρά.

– Καλά, καλά! Πάμε μέσα, είπε θυμωμένος.

Κάθισαν σ’ ένα ήσυχο τραπέζι, ο Γρηγόρης κοιτούσε τη θάλασσα και μιλούσε αόριστα, αποφεύγοντας με κάθε τρόπο να πάρει η συζήτηση προσωπικό χαρακτήρα. Η Χαρά ήταν έτοιμη για όλα. Η ανάγκη της να ξεκαθαρίσει τη σχέση από θολά τοπία την οδηγούσε επιτακτικά σε μια κουβέντα εφ’ όλης της ύλης.

– Λοιπόν, του είπε. Πριν αρχίσουμε να κρίνουμε την ερωτική ζωή της κόρης μας, ας δούμε τη δική μας.

– Τι να δούμε, Χαρά. Ας αλλάξουμε συζήτηση.

– Έφτασα σαράντα χρονών και το ποτήρι ξεχείλισε. Τέρμα τα ψέματα, Γρηγόρη, συνέχισε αποφασιστικά εκείνη.

Ο Γρηγόρης τρόμαξε σαν ένιωσε πως η Χαρά δεν αστειεύεται, ξερόβηξε και στριφογύρισε αμήχανα στην καρέκλα του.

Η Χαρά, αποστασιοποιημένη απ' την προσωπική τους σχέση, πήρε την κοινή τους ζωή απ' την αρχή, σαν να εξιστορούσε μια ιστορία που δεν αφορούσε κανέναν απ' τους δύο. Έτσι, σιγά σιγά περιπλανήθηκαν στα νεανικά τους χρόνια, στον έρωτά τους, στις σταυροφορίες τους για τη διατήρηση της ανεξαρτησίας και της εσωτερικής τους ελευθερίας. Συνέχισαν στην καμπή του έρωτα, στην ψευδαίσθηση του γάμου για την ανανέωση της σχέσης, στην επόμενη καμπή, στην ψευδαίσθηση ενός παιδιού για τη διατήρηση της σχέσης, στον ενθουσιασμό του απόγονου. Με λίγα λόγια σ' όλες τις κοινές ανθρώπινες ψευδαισθήσεις.

Πήγαν πιο κάτω, στα ζόρικα, ώριμοι πια, σε ηλικία απολογισμού. Διαφορετικές ανάγκες, συμβατές με τη γυναικεία και την αντρική φύση αντίστοιχα, ξετρυπώνουν απ' το πουθενά. Οι πρώτες σοβαρές ρωγμές, έκπτωση στην επικοινωνία, έκπτωση στο σεξ, η κοινή τους ανάγκη να ερωτευτούν, να υπάρξουν μέσα από κάποιον άλλο περισσότερο συμβατό με την ώριμη δομή τους.

Η συζήτησή τους προχωρούσε δυναμικά. Στη διάρκειά της, άλλοτε κάποιος επιπόλαιος θυμός έθιγε τα τυφλά σημεία του καθενός, άλλοτε πάλι πηγαία συναισθήματα δήλωναν την ύπαρξή τους με τη μορφή βαθιάς συγκίνησης. Όπως και να 'χε, η διακριτικότητα κι ο σεβασμός στα προσωπικά κομμάτια του καθενός έφερναν την ισορροπία σε αυτή την ακροβατική συζήτηση.

Στη συνέχεια αναρωτήθηκαν αν μπορούν να συνυπάρξουν ειρηνικά, πέρα από κάθε προσωπική ιδιοτέλεια, μια και μόνο έτσι αφήνει κανείς χώρο στον άλλο ν' αναπτυχθεί, δίνοντάς του το δικαίωμα να ζει σύμφωνα μ' αυτό που αναζητεί η καρδιά του.

Η αλήθεια για τη σχέση τους, τα αμοιβαία αισθήματα και το κοινό χρέος απέναντι σ' αυτή την ψυχή που έφεραν στον κόσμο ήταν οι λόγοι που τους οδήγησαν να συνεχίσουν μαζί, σεβόμενοι από κοινού τις διαφορετικές τους ανάγκες.

Αποδέχτηκαν με ειλικρίνεια πως σε μια σχέση δίνουν κι οι δύο κάτι που έχουν, για να πάρουν κάτι άλλο που δεν έχουν, κι αυτό που έχει ή δεν έχει κανείς δεν είναι τίποτ' άλλο από τις διαφορετικές δυνατότητες της γυναικείας και της αντρικής φύσης αντίστοιχα. Φαίνεται όμως πως, όταν ένας απ' τους δύο ή κι οι δύο απομακρύνονται απ' τη φύση τους, οι ρόλοι αντιστρέφονται, το χάσμα μεγαλώνει και δημιουργεί το ανεπανόρθωτο παρελθόν. Αυτό το ανεπανόρθωτο ήταν το γεγονός, όλες οι άλλες εικασίες ήταν μισογεμάτα και μισοάδεια ποτήρια που θόλωναν μέχρι σήμερα την αλήθεια της σχέσης τους. Έτσι, η συζήτησή τους έκλεισε πολύ ήσυχα, αλλά όχι ανώδυνα για τη λογική των πολλών, καθώς ούτε η Χαρά ούτε ο Γρηγόρης δεν μπήκαν στην ψευδαίσθηση να εκμαιεύσουν δεσμεύσεις, υποσχέσεις και μεγαλεπήβολους όρκους για το μέλλον.

Η Χαρά είχε πια καταλάβει πως αυτή η ανεξήγητη ανατροπή του ψυχισμού της την ώρα που περπατούσαν είχε να κάνει με την ανάγκη της να βάλει σε τάξη τη σχέση της με τον Γρηγόρη. Ευχαρίστησε την τύχη της που η Αγάπη δεν ήρθε μαζί τους κι ένιωσε μια βαθιά ανακούφιση που η συζήτηση έφτασε μέχρι το τέλος δίχως κανένα ψυχολογικό υπόλοιπο ανάμεσά τους. Ο Γρηγόρης, φανερά πιο ήσυχος κι αυτός, συνέχισε ν' ασχολείται με την κόρη τους.

– Ρε το άτιμο! Κοίτα που άρχισε να βγαίνει μ' αγόρια!

– Για την Ελπίδα μιλάς; ρώτησε η Χαρά αφηρημένη, έχοντας βουλιάξει σε μια απίστευτη ησυχία.

– Ναι, για τη μικρή μιλάω, είπε εκείνος το ίδιο ήσυχα.

– Πρέπει να μάθει για τον έρωτα και για να μάθει πρέπει να γνωρίσει και μερικούς άντρες.

– Δε λέω το αντίθετο, αλλά είναι μικρή, ρε γαμώτο.

– Αν της είχες εμπιστοσύνη, Γρηγόρη μου, δε θα το έλεγες αυτό.

– Της έχω, Χαρά.

– Δεν της έχεις, γιατί δε μιλάς μαζί της. Αν ήξερες πως είναι μέσα του αυτό το παιδί, δε θ' ανησυχούσες τόσο.

– Τι να της πω; Αν είχα γιο, θα 'ταν αλλιώς.

– Δικαιολογίες, Γρηγόρη, όταν νοιαζόμαστε για τον άλλο, δεν κοιτάμε το φύλο.

Σε κλάσματα δευτερολέπτου η Χαρά ένιωσε σαν να ρουφούσε τις ανησυχίες του Γρηγόρη. Άρχισε να σκέφτεται ποιος είναι αυτός με τον οποίο βγαίνει το παιδί της κι από πού κρατά η σκούφια του. Σκέψεις βασισμένες στη διαμόρφωση περνούν με αστραπιαία ταχύτητα απ' το νου, κι αν δεν έχει κανείς την επίγνωση να τις αναγνωρίσει, είναι ικανές να καθορίσουν μια άθλια σχέση με το ίδιο σου το παιδί, μια σχέση βασισμένη σε δικούς σου τωρινούς ή περασμένους φόβους.

Η Χαρά αναγνώριζε πόσο δύσκολο είναι ν' αφήσει κανείς το παρόν ανεπηρέαστο να κάνει τη δουλειά του. Ένας φόβος και μόνο αρκεί για να μείνει το σήμερα αβίωτο και πολύ γρήγορα να αυτοπροσδιοριστεί μπροστά σου σαν παρελθόν.

Μετά από μια ώρα περίπου πήραν το δρόμο της επιστροφής προς το σπίτι. Ο Γρηγόρης, παρ' όλη την καλή του διάθεση να καταλάβει την Ελπίδα, δήλωνε φανερά την ανησυχία του. Μέχρι τη στιγμή που το αίσθημα για το παιδί του λειτουργούσε ατόφιο, ήταν όλα καλά. Στη συνέχεια η σκέψη δημιούργησε συναισθήματα παράλογης έγνοιας και φόβου. Ευτυχώς για εκείνον, είδε σύντομα τι του συνέβαινε και βγήκε απ' τις θλιβερές σκέψεις. Μόλις η Χαρά μπήκε στο σπίτι, ένιωσε έναν παράξενο φόβο για την αδερφή της.

– Πού είναι η Αγάπη, μαμά; ρώτησε τη Ζωή.

– Κοιμάται, παιδί μου.

– Γιατί;

– Νύσταξε, τι γιατί;

– Μάλλον δεν ήθελε να μας βλέπει, συμπλήρωσε η Μαρίκα.

– Τι λες, συμπεθέρα, τώρα, τι έχει η Αγάπη μαζί σου; ρώτησε η Ζωή.

– Τι τα θες, Ζωή μου, έτσι είναι όλες οι νύφες σήμερα. Συγγνώμη δηλαδή, που 'ναι και κόρη σου, αλλά πού 'ναι εκείνες οι εποχές που καθόμαστε σούζα στις πεθερές μας.

– Όπα! Και σούζες η κυρα-Μαρίκα; φώναξε η Χαρά.

– Σουτ! τη μάλωσε η Ζωή αυστηρά.

– Για πες μας, κυρα-Μαρίκα, για την πεθερά σου, ήταν καλή;

– Πώς να μην ήταν καλή, αφού εγώ ήμαν τύπος και υπογραμμός.

– Δηλαδή;

– Τι δηλαδή, όλα λογικά τα 'χα φτιαγμένα.

Η Χαρά, όταν άκουγε τη λέξη «λογικά», ξεσπούσε σε γέλια. Της έφερνε στο νου κάτι από ηλεκτρονικό υπολογιστή, μια και μόνο αυτός θα μπορούσε να έχει προκαθορισμένη λογική σκέψη.

Να, λοιπόν, κι η Μαρίκα να κερδίζει έδαφος στη φαντασία της, με τη βάση της οθόνης καρφωμένη στο σβέρκο, ένα ποντίκι να της κρέμεται απ' το στόμα και τα δύο αφτιά, δεξί κι αριστερό, να εκτελούν αντίστοιχα χρέη on/off. Καθώς, λοιπόν, η φαντασία της οργίαζε, δεν μπορούσε να συγκρατηθεί.

– Φαντάζομαι, εκτός από λογικά, θα τα 'χες και νοικοκυρεμένα, κυρα-Μαρίκα μου.

Άλλο σλόγκαν που ποτέ της δεν μπόρεσε να καταλάβει. Ποιος είχε επινοήσει αυτό το «νοικοκυρεμένα»;

– Αλίμονο, Χαρά, όλα λογικά και νοικοκυρεμένα.

– Αχ, κυρα-Μαρίκα μου, αδικείσαι, κόρη έπρεπε να 'χεις. Περιζήτητη νύφη θα 'ταν με τέτοια μάνα.

– Το ξέρω, Χαρά, άτυχη ήμουν. Τρεις κόρες έχασα πριν από τον Αντώνη μου.

– Στην εγκυμοσύνη εννοείς;

– Όχι, στην γκαστριά τις έχασα.

– Ευτυχώς που μιλάμε την ίδια γλώσσα, ψιθύρισε χαμογελώντας η Χαρά. Και δε μου λες, κυρα-Μαρίκα, πώς ήξερες ότι ήταν κορίτσια;

– Είχε στρογγυλέψει ο πισινός μου.

– Κοίτα διάγνωση η Μαρίκα! Κι εμείς δίνουμε τσάμπα λεφτά για υπέρηχους.

– Πάντως, όχι πως να το παινευτώ, αλλά όλο το χωριό μιλάει για τη νοικοκυροσύνη μου.

– Σταμάτα πια να τη δουλεύεις, σε παρακαλώ, ξαναμάλωσε η Ζωή τη Χαρά.

– Άσε με, ρε μάνα, κάνω ψυχοθεραπεία.

– Σταμάτα, παιδί μου, μη με κάνεις και γελάω, είπε σιγανά η Ζωή.

– Τι λέγαμε, συμπεθέρα μου. Α, για τη νοικοκυροσύνη σου. Τις κοτούλες τις έχεις ακόμα;

– Πώς δεν της έχω, καλέ; Δε σου δίνει αβγά η αδερφή σου;

– Πως αμέ, μου δίνει! Πάντως είναι κουκλίτσες, κι αν δεν απατώμαι, τις έχεις σαν παιδιά σου.

– Τις θυμάσαι, Χαρά;

– Αλίμονο, καλέ! Τις θυμάμαι να μπαινοβγαίνουν στην κουζίνα σου, κακάρισμα και κουτσουλιά οι άτιμες. Νοικοκυρεμένα πράγματα!

– Α, εγώ δεν τα μαντρώνω τα ζωντανά, τα αμολάω ελεύθερα, πλάσματα του Θεού είναι κι αυτά!

– Αλίμονο, συμπεθέρα μου, ούτε ο Θεός ούτε ο διάβολος δε θέλει τη φυλακή.

Η Χαρά έπαιξε λίγο λεκτικά με τη Μαρίκα για να αποφορτίσει το θυμό που της είχε.

Όση ώρα μιλούσαν, παρατηρούσε την πεθερά της Αγάπης που έπλεκε ένα τραπεζομάντιλο. Κρατούσε στα πόδια της το παρ' ολίγο λευκό ύφασμα, τσουβαλιασμένο και λερωμένο από τα βρόμικα χέρια της, και σκεφτόταν σε πόσο μεγάλη εκτίμηση έχει το «έργο» της.

Μόλις βούταγε το βελονάκι στην κλωστή, ανασήκωνε τα βλοσυρά της μάτια πάνω από τα τεράστια πρεσβυωπικά γυαλιά της για να ελέγξει τι γίνεται γύρω της. Απ' τη μέρα που ήρθε στην Αθήνα φορούσε την ίδια εμπριμέ ρόμπα. Κάθε λαδιά που είχε πέσει πάνω της πρόσθετε και μια άλλη απόχρωση σε εκείνα τα έρημα τριαντάφυλλα του υφάσματος που, για κακή τους τύχη, έμελλε να διακοσμούν τη Μαρίκα.

Όταν κάτι δεν έπιανε το αφτί της, ανασήκωνε τα φρύδια της σε ένδειξη ανησυχίας, κι αν δεν έπαιρνε την απαιτούμενη απάντηση, έσφιγγε το στόμα της κι εκείνη η ελιά πάνω από το χείλος της θύμιζε κακοφτιαγμένο καρτούν.

Σε λίγο η Χαρά άφησε τη μάνα της με τη Μαρίκα και μπήκε στο δωμάτιο της αδερφής της. Τη βρήκε να κοιμάται με τα ρούχα και τις παντόφλες πάνω από το στρωμένο διπλό κρεβάτι, έχοντας ρίξει για σκέπασμα το παλτό της. Πήρε δύο κουβέρτες, τη ζέστανε, ανασήκωσε το κεφάλι της, της έβαλε ένα μαξιλάρι και της έβγαλε τις παντόφλες. Εκείνη δεν ξύπνησε, ήταν για τα καλά βυθισμένη στη χαρά των αντικαταθλιπτικών.

– Αχ, κοριτσάκι μου, πώς σ' έκαναν έτσι, ψιθύρισε κλαίγοντας κι έπεσε δίπλα της.

Μοιράστηκε μαζί της τα ζεστά σκεπάσματα και, καθώς την αγκάλιασε, την πήρε ο ύπνος κοντά της.

Η Αγάπη ξύπνησε πρώτη. Νιώθοντας τη Χαρά δίπλα της, γέ-

μισε η καρδιά της ασφάλεια και σιγουριά. Άρχισε να την πειράζει για να ξυπνήσει, όπως τότε που ήταν παιδιά. Είχε μια απίστευτη ευφορία και διάθεση, ως αποτέλεσμα της εξάρτησής της από τα φάρμακα, που μια την εκτόξευαν στον παράδεισο και μια τη βύθιζαν στην κόλαση.

– Σήκω, ρε ηλίθιο, να πιούμε καφέ.

– Νυστάζω, γαμώτο, ψιθύρισε η Χαρά.

– Θα σε μπουγελώσω.

– Μην τολμήσεις.

– Γιατί, τι θα μου κάνεις;

– Θα στις βρέξω.

– Για τόλμα.

– Έλα, άσε με να κοιμηθώ λίγο, παραπονέθηκε η Χαρά.

– Όχι, θέλω παρέα, κλαψούρισε η Αγάπη.

– Καλά, σηκώνομαι, πήγαινε να φτιάξεις καφέ.

– Βαριέμαι, θα πω της Ζωίτσας.

– Κάνε ό,τι θες, αλλά θέλω καφέ.

– Μάνα! φώναξε η Αγάπη.

– Τι θέλουν τα κορίτσια μου;

– Καφέ, μανούλα.

– Σε δύο λεπτά είναι έτοιμος. Άντε, κοριτσάκια μου, σηκωθείτε, τους είπε γλυκά εκείνη.

Κάθε φορά που η Ζωή διέκρινε μια ελαφριά, παιχνιδιάρικη διάθεση στην Αγάπη, ένιωθε μεγάλη χαρά. Η κατάθλιψη της κόρης της την ενοχοποιούσε, αισθανόταν πως αυτό το παιδί της είχε μεγαλώσει αγαλούχητο. Ο νους της στριφογύρισε στο τραυματικό υλικό που πήραν τα κορίτσια από τη σχέση της με τον Ορέστη. Περισσότερες ενοχές αισθανόταν για την Αγάπη, που ’ταν μεγαλύτερη και κατά συνέπεια ήταν μεγαλύτερες κι οι απαιτήσεις που ’χε απ’ αυτή όλα τα προηγούμενα χρόνια.

Τα κορίτσια ήπιαν καφέ με τη Ζωή και τον Γρηγόρη και ετοιμάστηκαν για την επιστροφή.

Την επομένη, πηγαίνοντας η Χαρά στο σχολείο, έμαθε πως ο Λουκάς έλειπε με αναρρωτική άδεια.

– Τι συμβαίνει με τον Λουκά; ρώτησε μια συνάδελφό της.

– Κανείς δεν ξέρει, είπε εκείνη.

– Τι θα πει κανείς δεν ξέρει; Πώς μάθατε ότι έχει αναρρωτική;

– Πήρε η γυναίκα του και είπε πως είναι άρρωστος, τίποτα περισσότερο, την ενημέρωσε μια συνάδελφος.

– Περίεργο, πολύ περίεργο, αποκρίθηκε η Χαρά.

Αμέσως κάλεσε στο κινητό του και το βρήκε απενεργοποιημένο. Ο Τίμος, που παρακολουθούσε την αγωνία της, δεν άργησε να τη σαρκάσει.

– Αυτά έχει η ζωή, κυρία Μάνεση! της ψιθύρισε σκύβοντας στον ώμο της.

– Έχεις πλάκα, κακομαθημένε, του απάντησε φωναχτά εκείνη.

Ο Τίμος μαζεύτηκε στο γραφείο του καθώς κατάλαβε πως όλοι οι συνάδελφοί του τον κοίταξαν ενοχλημένοι.

Σε κάθε διάλειμμα η Χαρά καλούσε στο κινητό του Λουκά, αλλά εκείνος το είχε κλειστό.

Βγήκε στο προαύλιο, σχημάτισε τον αριθμό του σπιτιού του και σε λίγο μιλούσε με τη γυναίκα του.

– Καλημέρα, Φανή. Η Χαρά είμαι, η συνάδελφος του Λουκά. Μπορώ να του μιλήσω;

– Καλημέρα, Χαρά, μισό λεπτό να τον φωνάξω, απάντησε εκείνη.

– Ναι, ακούστηκε μια κουρασμένη φωνή.

– Τι τρέχει, Λουκά;

– Καλημέρα, Χαρά. Καλύτερα είμαι τώρα, έπαθα δηλητηρίαση εχθές από το φαγητό μιας ταβέρνας. Πήγα σε νοσοκομείο, μου έδωσαν τις πρώτες βοήθειες κι αρχίζω να συνέρχομαι.

Η φωνή του είχε μια απόσταση, μια απότοκη κατάσταση αρρωστημένης αντίληψης που ορίζει ως αμαρτία τα αισθήματα ανάμεσα σε μια γυναίκα κι έναν άντρα.

Αυτή η συζυγική πόζα εξόργιζε τη Χαρά περισσότερο από οτιδήποτε άλλο. Μια πόζα που το άλλο της όνομα ήταν φόβος. Φαντάστηκε τον Λουκά σαν ένα ζωντανό κι ανυποψίαστο θύμα, που δε διαφέρει διόλου απ' αυτούς που σκοτώνονται στην άσφαλτο.

– Ωραία, δηλαδή θα έρθεις αύριο;

– Μάλλον, απάντησε εκείνος μονολεκτικά.

– Εντάξει, βρε Λουκά. Περαστικά, θα τα πούμε στο γραφείο.

Η Χαρά διαισθάνθηκε πως της έλεγε ψέματα. Δεν μπορούσε να φανταστεί το λόγο, αλλά ήταν σίγουρη πως όλο αυτό που άκουσε ήταν μια σκηνοθετημένη δικαιολογία. Προβληματίστηκε σοβαρά, μια κι ο Λουκάς δεν ήταν ο τύπος του ανθρώπου που εν συνειδήσει έλεγε ψέματα.

Η Χαρά ένιωσε μια απέραντη θλίψη για τη ζωή του. Μια ζωή σαν μπερδεμένο κουβάρι, που μέρα με τη μέρα τον έπνιγε, τον εγκλώβιζε όλο και περισσότερο. Στο γυρισμό άκουγε τα παιδιά να συζητούν στο πίσω κάθισμα του αυτοκινήτου.

– Αύριο θα 'χουμε κενό με τον Πετρόπουλο; ρώτησε η Ελπίδα τον Μανόλη.

– Δεν ξέρω, εμείς τον έχουμε μεθαύριο.

– Ο Ευθυμίου έλεγε στη Μαυρίδου ότι θ' αργήσει να γυρίσει. Φαίνεται πως της ζητούσε να μας συμπληρώσει τα κενά, συνέχισε η Ελπίδα.

– Τι να 'παθε ο κακομοίρης; ρώτησε ο Μανόλης μ' αληθινό ενδιαφέρον.

– Δεν ξέρω ακριβώς. Η Φωτεινή, η κόρη της γυμνάστριας, είπε πως την παραμονή της Πρωτομαγιάς είχε μείνει στο σχόλασμα για να διορθώσει γραπτά. Ζαλίστηκε, και η μάνα της τρόμαξε να τον συνεφέρει.

Η Χαρά άκουγε έκπληκτη τα παιδιά και προσπαθούσε να καταλάβει τι συμβαίνει.

– Μαμά, τι έχει ο Πετρόπουλος;

– Δεν ξέρω, παιδί μου, τι έχει, θα μάθουμε.

– Ό,τι θέλει λέει ο καθένας, θεία, συμπλήρωσε ο Μανόλης.

– Ε, δεν ξέρεις; Όταν λείπει κάποιος, αρχίζουν οι εικασίες.

– Πάντως η Φωτεινή δεν μπορεί να λέει ψέματα.

– Την ακούσατε εσείς να το λέει; ρώτησε ανήσυχη η Χαρά.

– Ναι, ήμασταν εκεί όταν το έλεγε. Είπε επίσης πως, όταν ζαλίστηκε, έπεσε κάτω και έχασε τις αισθήσεις του.

– Ευτυχώς που οι γυμναστές κάτι ξέρουν από πρώτες βοήθειες, πρόσθεσε ο Μανόλης.

– Κι εσείς έπρεπε να ξέρετε, ρε μάνα, με παιδιά είστε όλη τη μέρα.

– Σωστά, ή έπρεπε να είχε γιατρό το σχολείο.

– Α πα πα, δε θα μπορούσαμε να κάνουμε κοπάνα.

– Για μαζευτείτε, για μαζευτείτε, τους φώναξε η Χαρά.

Ξαφνικά είδε μπροστά της το φανάρι κόκκινο. Πάτησε απότομα φρένο και τα παιδιά τρόμαξαν.

– Μάνα, θα σκοτωθούμε, φώναξε η Ελπίδα.

– Να μη μιλάτε στον οδηγό.

– Εσύ ήθελες να μάθεις τι ακούσαμε.

– Σωστά, γράψε λάθος, είπε εκείνη κάνοντας προσπάθεια να χαμογελάσει.

Καθώς οι μέρες περνούσαν, ο Λουκάς δεν εμφανιζόταν στο σχολείο κι η αναρρωτική άδεια έπαιρνε συνεχείς παρατάσεις. Η Χαρά δεν μπορούσε να επικοινωνήσει μαζί του, το κινητό το είχε συνήθως κλειστό. Δύο φορές που τον πέτυχε με ανοιχτό τηλέφωνο, η αίσθηση που πήρε ήταν διφορούμενη. Τη μια φορά άφηνε να φανεί η δυστυχία του και την άλλη ήταν αδιαπέραστος σαν τσιμεντένιος τοίχος. Του πρότεινε να συναντηθούν, αλλά εκείνος αρνήθηκε. Μ' αυτή του την άρνηση η Χαρά παραιτήθηκε θεωρώντας ανώφελη την επιμονή.

Ταυτόχρονα η κατάσταση της Αγάπης χειροτέρευε. Η Χαρά αναρωτιόταν πως είναι δυνατό οι άνθρωποι να κάνουν τόσο χάλια τη ζωή τους. Δε θεωρούσε τον εαυτό της τελειωμένο απ' τις δικές της συγκρούσεις, αλλά, όπως και να 'χε, το πάλευε.

Έβλεπε την Αγάπη να ζει σε τόση αταξία, άλλα να σκέφτεται κι άλλα να κάνει από φόβο να μη δει αυτό που αληθινά είναι. Δεν άντεχε αυτό που περνούσε η αδερφή της και κάθε τόσο έβαζε τα κλάματα. Κάπου βαθιά μέσα της η Αγάπη είχε δει τον αληθινό της εαυτό, αλλά αυτός ο εαυτός απείχε πολύ από το κοινωνικά αποδεκτό.

Φυγή στη φυγή ήταν η ζωή της, τίποτ' άλλο, φυγές λουστραρισμένες, εκλεπτυσμένες, απ' αυτές που σε παγιδεύουν γλυκά σαν ιστός αράχνης. Στην αρχή σ' αρέσει γιατί δεν πονάς, ίσα ίσα νιώθεις και στεριωμένος κάπου. Όσο περνά ο καιρός, το δίχτυ όλο και σε σφίγγει, σε πνίγει, μέχρι που έρχεται η στιγμή που δεν μπορείς ν' αναπνεύσεις. Αργοπεθαίνεις με την αθλιότερη μορφή θανάτου: ζωντανός νεκρός.

Η Χαρά αισθανόταν γι' άλλη μια φορά αλυσοδεμένη, δεν μπορούσε να κάνει τίποτα, παρατηρούσε το σενάριο που είχε γράψει η ζωή για την Αγάπη. Ευχόταν μέσα από την ψυχή της να το αντιληφθεί μόνη της και να το αλλάξει.

Η ίδια παρέμενε μάχιμος ερευνητής της ζωής της. Προσπαθούσε με πάθος ν' ανακαλύψει αν υπάρχει πεπρωμένο, κι αν ναι, τι ρόλο παίζει σ' αυτό η ελεύθερη βούληση του ανθρώπου.

Την επομένη το πρωί ξύπνησε με μια απίστευτη θλίψη. Ένιωθε να μην είναι δική της, σαν να ήταν κάποιου άλλου. Το ένστικτό της την οδηγούσε στην Αγάπη. Ετοιμάστηκε και την περίμενε να φύγουν. Την είδε τόσο θλιμμένη όσο ποτέ άλλοτε, τη ρώτησε τι συμβαίνει και η Αγάπη δεν ήξερε να της πει.

– Αισθάνομαι περίεργα, κλαίω όλο το βράδυ και δε γνωρίζω το λόγο, όλα είναι ίδια, όλα κυλούν στους ίδιους ρυθμούς, μα εγώ δεν είμαι καλά, νιώθω απέραντη θλίψη.

– Μη δίνεις σημασία, μπορεί να 'ναι για καλό σου.

– Τι καλό μπορεί να 'χει μια τόσο βαθιά θλίψη;

– Δεν είμαι σίγουρη, μα νομίζω πως, όταν αλλάζουμε, είναι σαν να πεθαίνουμε ως προς κάτι παλιό κι αυτό φέρνει θλίψη.

– Γιατί; ρώτησε με αγωνία εκείνη.

– Γιατί, ρε κουτό, προφανώς το μέσα μας αντιδρά σε κάθε αλλαγή. Έχεις μάθει χρόνια να ζεις μαζί του. Έτσι απλά θα σ' αφήσει να χαίρεσαι; Θα τη φας τη θλιψάρα σου. Πού πας, κυρία μου, και μ' εγκαταλείπεις; Γκόμενος είμαι εγώ;

Η Αγάπη κατάλαβε κι ως διά μαγείας βγήκε από τη θλίψη και χαμογέλασε.

Εντελώς απροσδόκητα, μία εβδομάδα μετά, έκανε μια βόλτα στα μαγαζιά για να ψωνίσει ρούχα. Ξαφνικά έδειχνε πως είχε αρχίσει σιγά σιγά να νοιάζεται τον εαυτό της.

Η Χαρά την παρατηρούσε κι αντιλαμβανόταν πως γι' αυτό θα υπήρχε κάποια αφορμή. Δε σχολίαζε τίποτα, απλά παρακολουθούσε την Αγάπη, όπως η μάνα προσέχει το παιδί να μην πέσει στα πρώτα του βήματα.

Το επόμενο πρωινό, καθώς την περίμενε στο αυτοκίνητο, την

είδε να τρέχει προς το μέρος της σχεδόν αγνώριστη. Δεν μπήκε μέσα, έφτασε κοντά στο παράθυρο του οδηγού χαμογελαστή. Έκανε δύο βήματα πίσω και περίμενε τα κολακευτικά λόγια της αδερφής της. Η Χαρά δάκρυσε. «Υπάρχει και Θεός!» μονολόγησε κι ένας αναστεναγμός ανακούφισης βγήκε από τα χείλη της.

Η συγκίνησή της ήταν τόσο μεγάλη, που αισθανόταν τα πόδια της να τρέμουν. Ακούμπησε τα χέρια της στα γόνατά της και τα κράτησε σταθερά, προσπαθώντας να ελέγξει αυτό το ξαφνικό τρέμουλο.

– Είσαι κούκλα, της φώναξε.

– Όπα! Σε ξαναπαντρεύουμε, θεία, φώναξε η Ελπίδα, ενώ ο Μανόλης πιο πέρα καμάρωνε την αλλαγή της μάνας του.

– Είπα ν' αλλάξω λίγο, πολύ στη μιζέρια το 'χω ρίξει.

– Μπράβο, Αγάπη μου! Έλα τώρα, ρίξε στα σκουπίδια κι αυτά που ξέρεις, της είπε η Χαρά υπονοώντας τα φάρμακα.

– Θα γίνει κι αυτό σιγά σιγά, ακόμα νιώθω την ανάγκη τους.

– ΟΚ, σου έχω εμπιστοσύνη, φώναξε ενθουσιασμένη η Χαρά.

– Για πες, πώς σου φαίνομαι;

– Πολύ όμορφη.

– Μου πάει;

– Πολύ. Απορώ, γιατί δε φορούσες φορέματα τόσο καιρό;

– Έλα ντε! Μάλλον αισθανόμουν σαν χαζοβιόλα γκόμενα μέσα σ' αυτά, είπε η Αγάπη με ύφος απολογητικό.

– Ποπό! Αμάν αυτοί οι μύθοι, ρε Αγάπη.

– Για ποιους μύθους μιλάς;

– Τι θα πει χαζοβιόλα γκόμενα; Σε λίγο θα κατουράμε κι όρθιες. Μιλάμε σαν άντρες, ντυνόμαστε σαν άντρες, σε λίγο θα βγάλουμε και γένια. Πού στην ευχή θα πάει αυτό;

– Τη δυναμική μας δείχνουμε για να μη μας καπελώνουνε.

– Τώρα είναι να γελά κανείς με σένα.

– Γιατί; ρώτησε με απορία η Αγάπη.

– Γιατί εσύ τουλάχιστον ενσαρκώνεις την απόλυτη αποτυχία του φεμινιστικού κινήματος. Κυκλοφορείς με αντρικό κοστούμι, αλλά τον Αντώνη τον χέζεσαι.

– Δεν έχεις κι άδικο.

– Βλέπεις τι κάνουν οι ιδέες, Αγάπη μου;

– Βλέπω, ρε γαμώτο.

– Ευελιξία ψυχής χρειάζεται.

– Τι εννοείς;

– Για να είσαι μες στη φύση σου, πρέπει να νοιάζεσαι αληθινά και για τα δύο φύλα.

– Κι όταν νιώθεις πως αδικούν τη φύση σου; απόρησε η Αγάπη.

– Μπορεί να 'σαι γυναίκα και κάποια στιγμή να πρέπει να συμπεριφερθείς δυναμικά. Άλλο δύναμη ψυχής κι άλλο τσαμπουκάς. Δε θα γίνεις τσολιάς για ν' αποδείξεις τη δύναμή σου.

– Έλα, μωρέ, το ίδιο δεν κάνουν κι οι άντρες; Πόσοι θα 'θελαν ν' αφήσουν έστω και για μια στιγμή να φανούν τα αισθήματά τους;

– Ναι, αλλά τους τρώει το μαράζι μην τους πουν αδελφές, είπε η Χαρά λυπημένη.

– Έλα ντε! Αυτό πού το πας;

– Γι' αυτό ξεκόλλα από κάθε είδους άμυνα και πάρε απόφαση πως είσαι γυναίκα.

– Θα προσπαθήσω.

– Ωραία! Θ' αφήσεις τη μια μάσκα για να φορέσεις την άλλη.

– Γιατί;

– Δε θέλει προσπάθεια και τεχνάσματα, ρε χαζό, νιώσε γυναίκα και τ' άλλα θα 'ρθουν μόνα τους.

– Καλά ντε, σταμάτα να φωνάζεις, είπε η Αγάπη γελώντας.

Οι μέρες περνούσαν και η Αγάπη φρόντιζε όλο και περισσότερο τον εαυτό της. Στο πρόσωπό της η Χαρά διέκρινε μια γλυκύτητα που τη γύριζε πίσω στα εφηβικά τους χρόνια. Τότε που η κοινωνία δεν είχε ακόμα κάνει ζημιά στην αδερφή της, τότε που ήταν ανοιχτή στη ζωή, χαρούμενη και χωρίς τη μάσκα που σακατεύει κάθε ανθρώπινη ψυχή.

Το ίδιο βράδυ ο Αντώνης έκανε παράπονα στη Χαρά για τη φιλαρέσκεια της αδερφής της. Είχε τρομακτικά βολευτεί με την προηγούμενη κατάστασή της κι ας παραπονιόταν κάποιες φορές για τη δήθεν παραίτησή της. Η αλήθεια ήταν πως από κει ο ανδρισμός του αντλούσε σιγουριά κι ασφάλεια.

Παράλληλα η χαρά του Μανόλη ήταν απερίγραπτη, ήταν σαν να έβλεπε τη μάνα του ν' ανασταίνεται, κι όλο αυτό το περιέγραφε με κάθε λεπτομέρεια στη θεία του. Άλλες στιγμές πάλι εκδήλωνε αγωνία κι αναρωτιόταν αν θα κρατήσει ή αν είναι μια μικρή παρένθεση στη ζωή της Αγάπης.

Η Χαρά τον καθησύχαζε λέγοντάς του πως όλα σιγά σιγά παίρνουν το δρόμο τους. Η Ζωή δεν πίστευε στα μάτια της. Μέσα της είχε σχεδόν ξεγράψει την κόρη της και τώρα η ευτυχία της άγγιζε τα όρια του ξεμωράματος.

Καθημερινά έδινε αναφορά στη Χαρά για όποια αλλαγή έβλεπε στην Αγάπη κι εκείνη δεν μπορούσε να κάνει τίποτ' άλλο από το να την ακούει υπομονετικά.

– Κοριτσάκι μου, ξέρεις τι σκέφτηκα;

– Πες το, Ζωίτσα.

– Λες αυτό το δαχτυλίδι που της έφτιαξες...

– Οχ, ρε μάνα! Άφησες τη χριστιανική σος κι έπεσες στα φετίχ;

– Γιατί, παιδάκι μου;

– Σύνελθε, καλέ!

– Τότε εσύ είσαι τρελό κι ασχολείσαι έτσι σοβαρά με τους κρυστάλλους; ρώτησε η Ζωή.

– Μαμά, όλα αυτά σου δίνουν μια ώθηση για να πάρεις δύναμη. Να βρεις ενέργεια για να πας πιο κάτω, απάντησε αυστηρά η Χαρά.

– Κι εγώ πίστεψα πως το δαχτυλίδι τής άλλαξε τη ζωή.

– Να κλειδώσω το δωμάτιό μου τότε.

– Γιατί;

– Γιατί θα σε δω καμιά φορά σαν την Παναγιά της Τήνου, φορτωμένη με τις πέτρες μου.

– Άντε, καλέ!

– Ναι! Λίγο το ᾽χεις κάθε φορά που σε βρίζει ο πατέρας μου να κρεμάς και πέντε έξι κρυστάλλους επάνω σου!

– Ε, δεν είμαι και ηλίθια, παραπονέθηκε η Ζωή.

– Καλά, προς το παρόν κάνε ασκήσεις «θάρρους προς Ορέστη» κι άσε τα γιατροσόφια.

Ο Ορέστης έδειξε την ίδια ολοφάνερη δυσαρέσκεια με τον Αντώνη.

– Δε σου φαίνεται ότι πήρε πολύ τα πάνω της η κόρη μας; ρώτησε την επομένη σαρκαστικά τη Ζωή.

– Σ᾽ άρεσε όσο ήταν δυστυχισμένη;

– Δεν είπα κάτι τέτοιο. Μην ξεμυαλιστεί με κανέναν φοβάμαι.

– Χαλάλι της! απάντησε η Ζωή.

– Ωραία μάνα είσαι!

– Η αυτοπεποίθηση της γυναίκας κόβει πόντους από την αντρική εξουσία. Αυτό είναι όλο, Ορέστη, είτε σ᾽ αρέσει είτε δε σ᾽ αρέσει να τ᾽ ακούς.

– Μου φαίνεται πως όσο γερνάς, ξεμωραίνεσαι.

Η Ζωή γέλασε με την αδεξιότητά του.

Την επόμενη εβδομάδα, καθώς μπήκε η Χαρά στο γραφείο

της, βρήκε ένα ζεστό καφέ να την περιμένει, έριξε το βλέμμα της δεξιά κι είδε τον Λουκά. Ξαφνιάστηκε, τα συναισθήματά της διχασμένα, απ᾽ τη μια χαρά που τον έβλεπε κι απ᾽ την άλλη απίστευτη λύπη γι᾽ αυτό που αντίκρισε. Στο πρόσωπό του ήταν ζωγραφισμένος ο πόνος της ψυχής του. Τον πλησίασε κάνοντας προσπάθεια να κρύψει τη θλίψη της.

– Δείχνω τόσο χάλια; ρώτησε εκείνος.

– Όχι, είναι από συγκίνηση.

– Θέλω να σε δω το μεσημέρι, Χαρούλα.

– Κι εγώ, μόνο που θα περιμένεις να πάω τα παιδιά στο σπίτι.

– Εντάξει, θα είμαι στις τρεις στο γνωστό μέρος.

Οι ώρες δεν περνούσαν για τη Χαρά, ήθελε να μιλήσει μαζί του, να μάθει τι του συνέβαινε, αν κι από διαίσθηση λίγο πολύ είχε καταλάβει το πρόβλημά του. Άφησε τα παιδιά στο σπίτι και πήγε να τον συναντήσει. Βγήκε βιαστικά από το αυτοκίνητο και μπήκε στο δικό του, άνοιξε τα χέρια της κι εκείνος κρύφτηκε στην αγκαλιά της σαν δαρμένο παιδί που αναζητεί μητρική στοργή. Έμειναν για λίγη ώρα αγκαλιασμένοι χωρίς να μιλούν. Η Χαρά περίμενε υπομονετικά να νιώσει την αγάπη της και να της μιλήσει.

– Σκέφτηκα ακόμα και την αυτοκτονία, Χαρά, είπε και τον πήραν τα κλάματα. Η Φανή βγαίνει μ᾽ άλλον άντρα, το καταλαβαίνεις; ρώτησε κοιτάζοντάς τη στα μάτια με πόνο.

Εκείνη τη στιγμή η Χαρά τον ένιωσε να μπαίνει για τα καλά στο ρόλο του απατημένου συζύγου. Όχι πως δεν της έλεγε αλήθεια, αλλά όλος αυτός ο θρήνος είχε μια απίστευτη υπερβολή σε συναίσθημα. Ούτε ο πιο έμπειρος ηθοποιός δε θα τον απέδιδε με τόση επιδεξιότητα. Έπαιρνε το πάθος που χρειαζόταν για να βάλει τάξη στη ζωή του και το σπαταλούσε σε ρόλους, μέσα απ᾽ τους

οποίους ασυνείδητα αντλούσε ευχαρίστηση. Τους ρόλους δεν τους φοβόταν, τον εαυτό του φοβόταν. Όταν παίζεις, δε φοβάσαι, δεν πονάς, μόνο ικανοποίηση νιώθεις γιατί δεν είσαι εσύ, είναι «ο άλλος σου».

Στη συνέχεια άρχισε να κατηγορεί τη Φανή. Η Χαρά ξαφνιάστηκε σαν άκουσε να της χρεώνει ως αμαρτίες καταστάσεις απόλυτα φυσιολογικές Μετά το ξάφνιασμα ήρθε το σοκ. Πρώτη φορά ένιωσε μια ανελέητη σκληρότητα να βγαίνει από μέσα του και να ρέει προς τη Φανή μέσα από ανάλγητα λόγια. Έβλεπε τον πόνο να μη μένει ατόφιος στην αυθεντική του κατάσταση, αλλά να καταποντίζεται όλο και πιο πολύ στα σκοτεινά βάθη της ψυχής και να γίνεται έχθρα. Καθώς η Χαρά τον κοιτούσε, κατάλαβε πως όλη αυτή η μετάλλαξη του αρχικού συναισθήματος από πόνο σε εχθρότητα έχει ένα σκοπό: να φύγει ο πόνος από σένα και να πάει σ' άλλους, γιατί, σαν μείνει κανείς παθητικά με τον πόνο, αρχίζει να μαθαίνει τον εαυτό του, κι αυτό δεν είναι απλό, έχει τη δική του οδύνη.

Λίγο αργότερα ο θυμός του καταλάγιασε κι άρχισε ν' ακούει τη Χαρά με προσοχή, απομυζούσε σαν πεινασμένος τα λόγια της, όχι τόσο για να γιατρέψουν την καρδιά του όσο για να λειτουργήσουν πρόχειρα σαν αντίδοτο στον πόνο του. Μα όταν εκείνη έφυγε κι έμεινε μόνος, έκανε έναν απολογισμό ζωής προσπαθώντας να βάλει μια τάξη μέσα του. Άρχισε να νιώθει πιο ήσυχος. Δεν ήταν τα λόγια της Χαράς που τον καθησύχασαν, αλλά η αλήθεια. Φαίνεται πως στη διάρκεια της συζήτησής τους είχε αφήσει μια χαραμάδα ανοιχτή και κάτι απ' όσα του είπε πέρασε στην καρδιά του. Έτσι, είδε ξαφνικά να κάνει στον εαυτό του ό,τι κάνουν οι περισσότεροι άνθρωποι. Όταν δεν μπορούσε πια ν' αντλήσει ευχαρίστηση από ένα ευχάριστο γεγονός, την αντλούσε μέσα απ' τον πόνο.

Οι μέρες κυλούσαν, η Χαρά έβλεπε την Αγάπη να στέκεται όλο και περισσότερο στα πόδια της και χαιρόταν αφάνταστα. Διαισθανόταν όμως πως όλη αυτή η κατάσταση πρέπει να οφειλόταν σε μια επιδερμική αφορμή κι όχι σε κάποια εσωτερική ανάγκη. Όμως, από όπου κι αν προερχόταν αυτή η αλλαγή, της έκανε καλό. Εδώ που είχε φτάσει η κατάστασή της αυτό είχε πια σημασία.

Το απόγευμα η Αγάπη ετοιμαζόταν να βγει για ψώνια, ενώ η πεθερά της επόπτευε κάθε της κίνηση.

– Πού πας και στολίζεσαι; ρώτησε σαρκαστικά.

– Να ψωνίσω, μητέρα.

– Στους άντρηδες έχεις μαγειρέψει;

– Εσείς τι λέτε; Να τους έχω αφήσει νηστικούς;

– Δεν ξέρω, δεν ξέρω! Πολλά σούρτα φέρτα έχεις τώρα τελευταία.

– Θα σας παρακαλέσω να μην ανακατεύεστε στη ζωή μου, της είπε με συγκρατημένη ευγένεια.

– Μμμ, η ζωή σου είναι και ζωή του Αντώνη μου.

– Πάρτε τον στο σπίτι σας να μην κακοπερνάει.

– Αχ! Πού τέτοια τύχη, Θεέ μου!

– Σας άρεσε η ιδέα βλέπω, είπε η Αγάπη αγανακτισμένη.

– Ποια μάνα δε θέλει να φροντίζει το παιδί της;

– Σωστά.

– Φεύγω, άμα πεινάσετε, βάλτε να φάτε.

– Θα περιμένω το γιο μου, μη φάει μόνος του ο καημένος.

Ο Αντώνης δεν άργησε να γυρίσει. Μπήκε στο σπίτι θυμωμένος.

– Πού είναι η Αγάπη, μάνα;

– Στα μαγαζιά για φτιασίδια, αγόρι μου. Πού τη χάνεις, πού τη βρίσκεις, έξω είναι κάθε απόγευμα.

– Μπα! Με την αδερφή της πάει;

– Δεν ξέρω, παιδί μου, όλο ψου ψου στο τηλέφωνο είναι, αλλά δεν ακούω. Να που χρειάζεται να μου πάρεις ακουστικά. Θα τα είχα ακούσει όλα.

Ο Αντώνης έμεινε για λίγο σκεπτικός. Όσο η Μαρίκα καταλάβαινε την επιρροή που είχε επάνω του τόσο συνέχιζε να μιλά. Έβγαλε τα γυαλιά της και τα ακούμπησε στη φρουτιέρα.

– Δε σου άξιζε τέτοια τύχη, γιε μου, χρόνια τώρα σ' το λέω.

Πηγαινοερχόταν πάνω κάτω στο δωμάτιο προσπαθώντας να σερβίρει, μα πότε ξεχνούσε το ένα και πότε το άλλο. Ο νους της ήταν συγκεντρωμένος στο να επιτελέσει το σκοπό της.

– Μάνα, είμαι κουρασμένος, φώναξε ο Αντώνης.

– Δες, παιδί μου, λες κι είμαστε στο έμπα του χειμώνα. Καλοκαίριασε και τα κιλίμια είναι κατάχαμα, τίποτα δεν τη νοιάζει πια.

– Σταμάτα, ρε μάνα.

– Όχι πως νοιαζόταν και πριν, αλλά την κουκούλωνε λίγο η μάνα της, που έκανε ένα δράμι δουλειά.

Εκείνος δεν εκδήλωνε τίποτα. Όταν μιλούσε η Μαρίκα, λειτουργούσε λες κι ήταν φτιαγμένος από ξύλο. Ένα σώμα άψυχο σαν ξύλινο πιόνι πάνω σε σκακιέρα, που το κινούσε όπου ήθελε εκείνη. Στεκόταν μπροστά της σαν να 'χε πιει μπουκάλια αλκοόλ, αδύναμος ν' αρθρώσει λέξη. Στα χείλη του ζωγραφιζόταν κάπου κάπου ένα αχνό χαμόγελο, μια κρυφή δήλωση θαυμασμού για τον αυταρχισμό της.

Σ' αυτή τη σχέση, αίτιο κι αιτιατό ήταν επιεικώς μπερδεμένα. Μετά από λίγο βρήκε το θάρρος και της ζήτησε να σωπάσει, μα και την ώρα που το ξεστόμιζε δεν άφησε τ' αφτιά του ν' ακούσουν. Οι λέξεις λες και έμειναν καρφωμένες στα χείλη του.

– Βάλε φαγητό, μάνα, και σταμάτα, ξανάπε χαμηλόφωνα.

– Δε μ' άκουσες, παιδί μου, δε μ' άκουσες. Ήθελες Αθήνα και

μεγαλεία. Δε σου πα να μείνεις στο χωριό, στην πόλη μας όμως θα 'σουν κύριος.

– Σταμάτα, είπα! φώναξε εκείνος και σηκώθηκε απειλητικά.

– Όχι, ρε, δε σταματάω! Όλοι θα σ' είχαν σε υπόληψη και θα βρισκόταν και καμιά κοπέλα από τα μέρη μας που θα σε είχε κορόνα στο κεφάλι της.

– Κλείσ' το πια, κλείσ' το.

– Πουτάνες οι Αθηναίες, πουτάνες, πάρ' το είδηση.

– Σκάσε! φώναξε απελπισμένος πια.

Η Μαρίκα άρχισε να κλαίει, παλιός κι αποτελεσματικός χειρισμός.

– Εντάξει, παιδί μου, όπως θέλεις, εγώ για το καλό σου μιλάω. Άλλωστε πόσο σε βλέπω; Έτσι μόνη που είμαι, θα με βρεις μαρμαρωμένη καμιά μέρα. Ας θυμάσαι τουλάχιστον τις συμβουλές μου.

Εκείνος βγήκε στο μπαλκόνι. Τα λόγια της μάνας του είχαν ήδη φτιάξει απειλητικές εικόνες στο νου του. Άναψε ένα τσιγάρο, ακούμπησε στα κάγκελα και κοίταξε στο δρόμο.

«Σαν δαίμονες πηγαινοέρχονται οι άνθρωποι σ' αυτή την πόλη. Τι στο διάβολο ζητάω εγώ εδώ;» αναρωτήθηκε. Αστραπιαία μια εικόνα πέρασε απ' το νου του: η μάνα του νεκρή σ' ένα άδειο σπίτι. Τρελάθηκε από ενοχές και απόδιωξε την εικόνα.

«Οι αγράμματοι άνθρωποι έχουν καθαρότερη κρίση», ήταν η επόμενη σκέψη. Ένιωσε αηδιασμένος που δεν εξάντλησε κάθε μέσο για να μείνει στην επαρχία. Στη συνέχεια ήρθε η δεύτερη εικόνα: η Αγάπη τον απατά. «Πώς σήκωσε κεφάλι έτσι ξαφνικά; Αυτή ήταν πάντα στο βρακί μου», συλλογίστηκε. Σκέψεις και εικόνες διαδέχονταν η μία την άλλη: τρόμαξε, θύμωσε και έτρεξε στη μάνα του.

– Τι φόρεσε; ρώτησε τη Μαρίκα με αγωνία.

– Μια φούστα κι ένα σουράβλι για μπλούζα. Ο Θεός να τα κάνει ρούχα, δηλαδή. Κάτι ουρές κρεμόντουσαν από δω κι από εκεί. Παρδαλή, παιδί μου. Ίδια η αδερφή της.

– Ε καλά, ρε μάνα, της μόδας είναι, δεν έβγαλε και τον κώλο έξω.

– Καλομελέτα κι έρχεται, παιδί μου. Θα το δεις, έχει αλλάξει. Όχι πως ήταν κυρία ποτέ της, αλλά τώρα... το πάει το γράμμα!

Η Μαρίκα σερβίρισε ρύζι με σουτζουκάκια στο γιο της και δεν έχασε την ευκαιρία να κάτσει δίπλα του. Όση ώρα του μιλούσε, χάιδευε τα μαλλιά του. Με το χάδι της μάνας του η ψυχή του γινόταν βουβά ευαίσθητη. Τράβηξε την τελευταία ρουφηξιά από το τσιγάρο του, πέταξε τη γόπα στο τασάκι κι έπιασε ανόρεχτα το πιρούνι.

– Έλα, άνοιξε το στόμα, είπε εκείνη. Του πήρε το πιρούνι απ' τα χέρια κι έκανε μια κίνηση να τον ταΐσει. Αυτός χαμογέλασε σαν σχολιαρόπαιδο κι άνοιξε το στόμα.

Τούτη τη στιγμή αυτός ο δυστυχισμένος άντρας, κρατώντας το χέρι της μάνας του, υποθήκευε τη ζωή του, μόνο που ήταν αδύνατο να το καταλάβει. Από τη γέννησή του η Μαρίκα τον έμαθε πως ήταν ικανός να δεσπόζει τόσο στις προηγούμενες όσο και στις κατοπινές γενιές. Όμως τώρα υπήρχε ένας τρόμος στην ψυχή του για κάτι άγνωστο που κυβερνάει τις τύχες των ανθρώπων. Η Αγάπη τώρα ήταν το άγνωστο γι' αυτόν.

Σάββατο πρωί η Πελαγία φανερά αναστατωμένη πήγε στο σπίτι της Ζωής. Πριν καλά καλά αγγίξει το χέρι της στο κουδούνι, ακούστηκαν οι φωνές της.

– Κυρα-Ζωή μου, κυρα-Ζωή μου, άνοιξε, η Πελαγία είμαι.

– Τι τρέχει, παιδί μου, γιατί είσαι έτσι ανήσυχη;

– Που να σ' τα λέω, γειτόνισσα. Κάνε ένα καφεδάκι, γιατί τα νέα είναι φοβερά και τρομερά.

Η Ζωή, όπως πάντα, αναγνωρίζοντας στην Πελαγία την ανάγκη της για παρέα, ήθελε δεν ήθελε έφτιαξε καφέ και περίμενε ν' ακούσει τα φοβερά νέα. Εκ των προτέρων όμως ήξερε πως κάθε τρεις και λίγο η Πελαγία τής εξιστορούσε ασήμαντα γεγονότα.

– Σε ακούω, λοιπόν, παιδί μου, της είπε η Ζωή.

Εν τω μεταξύ τα κορίτσια κατέβηκαν να πάρουν τη μάνα τους για μια βόλτα στην αγορά. Μπαίνοντας μέσα αντίκρισαν την Πελαγία. Η γνωστή στάση της, έχοντας ανασηκωμένη τη φούστα και κρατώντας σφιχτά τα γόνατά της, δήλωνε πως ήταν έτοιμη για αφήγηση δραματική. Βλέποντας τη Χαρά και την Αγάπη να μπαίνουν στην κουζίνα, ένιωσε χαρούμενη. Πήρε μια βαθιά ανάσα κι αποφάσισε ν' ανεβάσει τους τόνους, μια και το ακροατήριο είχε μεγαλώσει.

– Την καλημέρα μου και στις δυο σας.

– Καλημέρα, Πελαγία. Τι συμβαίνει κι έχεις τέτοια ταραχή; ρώτησε η Χαρά, ενώ η Αγάπη τη σκούντησε να μην ανοίξει διάλογο, θεωρώντας εντελώς περιττό ό,τι θ' άκουγε από εκείνη.

– Η επίσκεψή μου, κορίτσια, είναι περί ενημερώσεως επί των γειτονικών νέων.

– Δηλαδή; ρώτησε να μάθει με περιέργεια η Χαρά.

– Λοιπόν, τώρα που υπάρχει συναθροίζεστε, θα σας πω τα νέα. Ο κυρ Αλέκος ο γείτονάς μας πνέει τα... οπίσθια. Γρουσούζης, δε λέω, αλλά μια κι είναι μαγκούφης, πήγαν κάποιοι γείτονες να προσευχηθούν τώρα που βγαίνει η ψυχή του.

– Μη μου πεις ότι πήγες κι εσύ, είπε η Ζωή.

– Πήγα, κυρα-Ζωή μου, τι να κάνω; Εγώ ξέρω από μοναξιά και σκέφτηκα: «Ε, για φαντάσου κι εμένα να μη με κλάψει κανείς». Βέβαια, για να πω τη μαύρη μου αλήθεια, δε σκοτώθηκα κιόλας. Πέταξα πρώτα μια σπανακόπιτα στο φούρνο, γιατί έτσι κι αλλιώς

σκέφτηκα πως τέτοιος που ᾽ναι ο ανεπρόκοπος, θ᾽ αργήσει να βγει η ψυχή του.

– Για πες, για πες, την ενθάρρυνε η Χαρά απολαμβάνοντας τη γραφικότητά της.

– Πάω λοιπόν κι εγώ, Χαρά μου, με όλα τα πρεπούμενα. Με το καφεδάκι μου, με το κονιακάκι μου και τα παξιμαδάκια μου. Είπα, ας τον ξεπροβοδίσουμε πλούσια τον σπαγκοραμμένο. Έτσι κι αλλιώς η ψυχή του στα τάρταρα θα πάει. Ο Θεός να με συγχωρέσει!

– Και λοιπόν; ρώτησε η Χαρά, που με δυσκολία κρατιόταν να μην ξεκαρδιστεί απ᾽ τα γέλια.

– Τι λοιπόν; Μπαίνω μέσα κι όλοι οι γειτόνοι κάθονταν από δώθε κι από κείθε γύρω του, αλλά εκείνο που μ᾽ έβγαλε απ᾽ τα ρούχα μου ήταν ένας φαλακρός γέρος με φουστάνια. Θεέ μου, συγχώρα με! Καθόταν δίπλα του θρονιασμένος σε μια καρέκλα και του ᾽λεγε κάτι ακαταλαβίστικα πράγματα.

– Τι του ᾽λεγε, ρε Πελαγία; απόρησε η Ζωή.

– Ακαταλαβίστικα, σου λέω, Ζωή μου. Λες κι είχε κολλήσει η βελόνα, κάθε τρεις και λίγο του ᾽λεγε «Ω τέκνο μου, από καλή οικογένεια» και ξανά μανά «Ω τέκνο, από καλή οικογένεια», και κάπου τον έστελνε να συναντήσει, λέει, ένα μονοπάτι.

– Φαίνεται πως θα ᾽ταν Θιβετιανός λάμα, είπε στα κορίτσια η Ζωή.

– Έτσι φαίνεται, μαμά, συμφώνησε η Χαρά.

– Για πείτε μου, καλέ, και μένα, δηλαδή τι ᾽ναι τούτος ο τσαρλατάνος;

– Δεν είναι τσαρλατάνος, Πελαγία, φαίνεται πως είναι μοναχός απ᾽ το Θιβέτ, της εξήγησε η Ζωή με περίσσια υπομονή.

– Α! Κι αλλόθρησκος ο καταραμένος;

– Έλα, Πελαγία, σταμάτα, φώναξε η Αγάπη. Ο άνθρωπος προ-

σευχόταν για να τον βοηθήσει να φύγει. Τι σημασία έχει τι πιστεύει;

– Τώρα την έδεσες κόμπο, της ψιθύρισε η Χαρά.

– Καλά, βρε κορίτσια, χάθηκε να του πει για κανένα δικό μας αγγελάκι; Τόσους έχουμε. Γαβρήλους, Μιχαήληδες, Ραφαήληδες, τι τους ήθελε τους ξενικούς;

– Ο κύριος Αλέκος ήξερε σανσκριτικά, είπε η Ζωή.

– Τώρα την έστειλες αδιάβαστη, ψιθύρισε χαμογελώντας η Χαρά.

– Δεν ξέρω εγώ τι μου λέτε, πάντως συνέχεια του ᾽λεγε στ᾽ αφτί για μια «Τσίτα». Φαίνεται πως θα ᾽χε καμιά αλλοδαπιά αστεφάνωτη ο τσιφούτης.

– «Bodhicitta» θα έλεγε, Πελαγία μου, της εξήγησε η Ζωή.

– Τι είναι τούτο, καλέ, για εξηγήστε μου εσείς που ᾽στε και γραμματιζούμενες.

– Κάτι παρόμοιο με τη δική μας αγάπη, της απάντησε η Χαρά.

– Δεν ξέρω εγώ από τέτοια, όμως επειδή αργεί ακόμα να βγει η ψυχή του, εγώ ήρθα να σας πω τα νέα. Να κάνω και καμιά δουλειά, κι όταν με το καλό μάς αφήσει χρόνους, είπα στον κυρ Βασίλη να με ειδοποιήσει. Εσείς δε θα πάτε;

– Όχι, Πελαγία, δε νομίζω ότι είμαστε απαραίτητες. Αυτές τις στιγμές οι άνθρωποι χρειάζονται ησυχία, ο φίλος του είναι αρκετός, της δήλωσε η Ζωή αυστηρά.

– Πάντως εγώ ενημέρωσα για τα δέοντα.

– Εντάξει, Πελαγία μου, πήγαινε τώρα κι εσύ στο σπίτι, κι αν ο άνθρωπος φύγει, θα πάμε στην κηδεία του.

– Όπως νομίζεις, κυρα-Ζωή μου, είπε η Πελαγία ελαφρά ενοχλημένη.

– Ρε την Πελαγία, μας έπρηξε με τις δεισιδαιμονίες της, είπε η μάνα τους.

– Τι πρωινό κι αυτό. Μάνα, άντε, πήγαινε να ετοιμαστείς.

– Πάω, Χαρά μου, προσευχηθείτε να φύγει ήσυχος ο άνθρωπος.

– Τι ήσυχος, ρε μάνα; Ούτε να πεθάνει κανείς με την ησυχία του δεν μπορεί, είπε η Αγάπη, που στο πρόσωπό της είχε ζωγραφιστεί ένας αδιόρατος προβληματισμός.

– Εγώ εκείνο που βλέπω είναι πως ο κυρ Αλέκος ξέρει τι κάνει. Ο Μάης είναι ο ωραιότερος μήνας για να πεθάνει κανείς, πρόσθεσε η Χαρά χαμογελώντας.

Ιούνιος

Η ΧΑΡΑ ΚΑΤΕΒΗΚΕ στο κέντρο της Αθήνας για ψώνια. Ένιωθε τόσο σβέλτη και χορτάτη από ζωή, που είχε κυριευτεί από μια μεθυστική νιότη. Αυθόρμητα ανακάλεσε νεανικές μνήμες και θέλησε να κάνει πράξη μια παλιά τελετουργία. Πήγε στο αναγνωστήριο της Βιβλιοθήκης. Μπήκε μέσα, πήρε έναν τόμο από ένα βιβλίο φιλοσοφίας και κάθισε στο ξύλινο έδρανο της μεγάλης αίθουσας. Τα χέρια της γύριζαν μηχανικά τις σελίδες, μα ο νους της πηγαινοερχόταν στην Αγάπη. Δεν μπόρεσε να συγκεντρωθεί. Βγήκε έξω, πήρε τα προσωπικά της αντικείμενα από τη θυρίδα, ευχαρίστησε την υπάλληλο της υποδοχής κι έφυγε. Στη συνέχεια στάθηκε για λίγο στο πλατύσκαλο, πήρε μια βαθιά ανάσα κι άρχισε να κατεβαίνει γρήγορα τα μαρμάρινα σκαλιά. Κάτι την ωθούσε στην αδερφή της. Έβγαλε το τηλέφωνο από την τσάντα και της τηλεφώνησε.

– Κερνάς καφέ; Είμαι στην Πανεπιστημίου. Μπαίνω στο μετρό και σε πέντε λεπτά έφτασα.

– Ε… εντάξει, σε περιμένω.

Η φωνή της Αγάπης είχε ένα δισταγμό που ξάφνιασε τη Χαρά. Παρ' όλα αυτά, μπήκε στο μετρό και σε δέκα λεπτά βρέθηκε στην τράπεζα. Μπαίνοντας μέσα χαιρέτησε κάποιους συναδέλφους της Αγάπης και κατευθύνθηκε προς το γνωστό σημείο όπου βρισκόταν το γραφείο της.

– Κυρία Μάνεση! φώναξε ο κλητήρας. Λάθος πηγαίνετε. Στον δεύτερο, στο τρία γραφείο έχει μεταφερθεί η αδερφή σας.

– Α, δεν το ήξερα, είπε ξαφνιασμένη εκείνη κι ανέβηκε τα σκαλιά.

Το βλέμμα της ταξίδεψε στις φιγούρες διαφόρων υπαλλήλων κι ένιωσε μια ξαφνική και περίεργη στεναχώρια. Κεφάλια χαμηλωμένα, πρόσωπα άκεφα, κορμιά εχθρικά, ζυγίζονταν ανάμεσα στο ανάθεμα της τύχης τους. Συλλογίστηκε τη θλίψη που ρουφούσε η αδερφή της απ' όλους αυτούς τους νεκρούς με τους οποίους συναλλασσόταν και πάγωσε η ψυχή της.

Ένα δυνατό σοκ την έβγαλε απ' τις σκέψεις της, καθώς μπαίνοντας στο γραφείο της Αγάπης, την καλωσόρισε το απροσδόκητο. Εδώ και χρόνια έβρισκε την αδερφή της να δουλεύει μόνη, ενώ τώρα τη συναντούσε σε μια αίθουσα με δύο γραφεία. Το ένα ήταν άδειο, αλλά στην καρέκλα υπήρχε κρεμασμένο ένα μαύρο αντρικό σακάκι.

– Όπα! Τι έγινε, πότε μετακόμισες;

– Είναι ένας μήνας περίπου.

Η Χαρά παρατηρούσε το καινούριο γραφείο της αδερφής της. Όπως πάντα, τίποτα άναρχο κι άτακτο δεν υπήρχε τριγύρω. Όλα σε απόλυτη τάξη. Σκεφτόταν πως, όσο κι αν φαίνεται παράξενο, η εξωτερική τάξη σε βαθμό ψυχαναγκασμού συγγενεύει με την εσωτερική αταξία.

– Γιατί σ' έφεραν εδώ; ρώτησε η Χαρά, ενώ το βλέμμα της αναζητούσε διακριτικά τον κάτοχο του διπλανού γραφείου.

– Αναβαθμίζομαι κοντά στον καινούριο μου συνάδελφο, παλαιότερο και πιο έμπειρο.

– Δε μου είπες τίποτα.

– Θα το ξέχασα, δικαιολογήθηκε εκείνη.

– Θα τον γνωρίσω τον καινούριο συνάδελφο; ρώτησε η Χαρά.

– Κάπου εδώ είναι, δε θ' αργήσει.

– Τέλεια, έχω αγωνία.

– Γιατί, καλέ;

– Από περιέργεια, ρε Αγάπη.

Η Χαρά κατάλαβε πως η αφορμή για την αλλαγή της Αγάπης ήταν «ο κύριος...» και χάρηκε πολύ γι' αυτό. Το μόνο που απέμενε ήταν να τον γνωρίσει. Αισθάνθηκε τα γόνατά της να τρέμουν, η αγωνία της δεν ήταν απλά λεκτική αλλά ουσιαστική.

«Θεέ μου, κάνε κάτι, κάνε κάτι καλό για την Αγάπη», ευχήθηκε μέσα της κι αμέσως χαμογέλασε με τη σκέψη της. «Φαίνεται πως, όταν το καράβι βουλιάζει, δεν υπάρχει άθεος επιβάτης», παραδέχτηκε.

Καθώς έπιναν τον καφέ τους, ένας πολύ αρρενωπός άντρας μπήκε μέσα και κατευθύνθηκε προς το μέρος τους.

– Να πιθανολογήσω πως είσαι η Χαρά; ρώτησε χαμογελώντας.

– Αυτή είμαι.

– Πέτρος Αντωνίου.

– Χαίρομαι αληθινά που σε γνωρίζω.

Καθώς της έδωσε το χέρι του, η Χαρά αισθάνθηκε αυτή τη ζεστασιά που εισπράττει κανείς από καλόκαρδους ανθρώπους.

– Μην μπεις στον κόπο να γνωριστούμε, τα ξέρω όλα για σένα.

– Έλα, από πού; ρώτησε έκπληκτη η Χαρά.

– Απ' την αδερφή σου βέβαια, όλη μέρα για σένα μιλάει.

Η Αγάπη κοκκίνισε από ντροπή στη σκέψη πως δεν είχε αποκαλύψει τίποτα στη Χαρά για τον Πέτρο.

– Εγώ πρώτη φορά μαθαίνω για σένα. Ξέρεις τώρα την αδερφή μου... Μόλις περάσει η μια χρονιά, σου λέει τι έκανε την προηγούμενη, του είπε γελώντας.

– Δεν πειράζει, θα γνωριστούμε με τον καιρό. Άλλωστε από εδώ και πέρα η Αγάπη θα είναι η μόνιμη συνεργάτιδά μου.

– Είστε καιρό εδώ;

– Τι έγινε; Περάσαμε στον πληθυντικό;

– Η δύναμη της συνήθειας.

– Έχω ένα μήνα, ήμουν σε υποκατάστημα στο Μαρούσι.

– Χάρηκα που η αδερφή μου θα έχει καλή παρέα από δω και πέρα. Φεύγω τώρα, να σας αφήσω να δουλέψετε.

Μόλις η Χαρά ετοιμάστηκε να φύγει, ο Πέτρος σηκώθηκε για να τη συνοδέψει. Την ακολούθησε στο διάδρομο και της είπε δύο λόγια μεστά και σοβαρά που αφορούσαν το ενδιαφέρον του για την Αγάπη. Το παρουσιαστικό του είχε μια μεγαλοπρέπεια, αλλά αυτό δεν ήταν αρκετό για να εφησυχάσει η Χαρά. Όση ώρα μιλούσαν είχε βάλει σε λειτουργία τη διαίσθησή της κι επιθεωρούσε τις προθέσεις του. Το αποτέλεσμα της αξιολόγησής της άφησε την αίσθηση καλού ανθρώπου, που όμως μέσα από μια στάση ζωής λεπτομερή και μεθοδική αποσκοπούσε στην αναζήτηση μιας νόμιμης συντρόφου. Όπως και να 'χε, αυτή η αίσθηση του καλού ήταν το βασικό κριτήριο που ηρέμησε τη Χαρά.

Τον χαιρέτησε και πήρε το δρόμο της επιστροφής. Καθώς περπατούσε, σκόρπιες σκέψεις περνούσαν απ' το νου της. Ένιωθε πως ο έρωτας θα ελευθέρωνε την Αγάπη και θα της έκανε καλό. Το ζητούμενο όμως ήταν να σταθεί στα πόδια της επειδή το ήθελε η καρδιά της κι όχι από κάποιον εξωγενή παράγοντα που θα την έσερνε συναισθηματικά πότε από δω και πότε από κει. Νοιαζόταν να δώσει στην αδερφή της να καταλάβει πως έπρεπε να βγει στο φως για τη χαρά της ζωής. Διαφορετικά και τούτος ο έρωτας θα 'ταν μια αποσπασματική κίνηση. Θα 'ταν ξέχωρος από την υπόλοιπη ζωή της κι όχι μέσα στη ζωή της. Θα 'ταν μια κατάσταση που απλά και μόνο θα την έβγαζε για λίγο απ' την ακινησία.

Ο Πέτρος ζήτησε από την Αγάπη να φάνε το μεσημέρι μαζί. Η καρδιά της χτυπούσε σαν να ήταν έφηβη, μα ένας αδιόρατος φόβος έκανε τα γόνατά της να τρέμουν. Σαν αστραπή πέρασαν από το νου της οι καθημερινές απειλές του Αντώνη.

«Μέχρι να πω κύμινο θα έχεις γυρίσει απ' τη δουλειά σου, όχι χάζεμα στο δρόμο».

Το πόσο γρήγορα θα έλεγε «κύμινο» εξαρτιόταν από τη διάθεσή του. Άλλοτε δεν έδινε σημασία κι άλλοτε ερχόταν πριν απ' αυτή περιμένοντάς τη απειλητικά στην εξώπορτα. Αυτό το ύφος του και μόνο την έκανε να τρέμει. Ένιωθε σαν να μην τον ήξερε, το πρόσωπό του παραμορφωνόταν από θυμό και οργή.

Κάποιες φορές ο υπερβολικός τρόμος την οδηγούσε στην απόγνωση, κι έτσι αναγκαζόταν να μοιραστεί τις σκηνές αυτές με την αδερφή της. Η Χαρά γνώριζε πως η κατάστασή του ήταν ψυχοπαθολογική. Ζήλευε μια γυναίκα που από τη μια οι ενοχές της κι από την άλλη η αφοσιωμένη της φύση την κρατούσαν κοντά του μονογαμική.

Καθετί όμορφο που αισθάνθηκε στη ζωή το έπνιξε, το στραγγάλισε. Υπήρχαν φορές που γι' αυτό το «χάζεμα», που είχε να κάνει με δύο γυναικείες κουβέντες στο γραφείο, ένιωθε από φόβο να στεγνώνει το στόμα της. Κάθε φορά που έμπαινε στο σπίτι, παρακαλούσε μέσα της να της τα ψάλει γρήγορα για να μην παραταθεί η αγωνία της.

Η Αγάπη δεν μπορούσε να διακρίνει πως η ζήλια του ήταν πολύ βαθιά και δεν είχε να κάνει προσωπικά με την ίδια. Ήταν μια ζήλια αρρωστημένης ιδιοκτησίας που δεν τη ζούσε παθητικά, αλλά την εκδήλωνε με οργή προς τους άλλους.

Καθετί που «έχανε» τον εξόργιζε. Έτσι και με κείνη θύμωνε σαν τρελός κάθε στιγμή που ένιωθε πως τον παραμελεί. Κάθε στιγμή που ένιωθε πως το ενδιαφέρον κι η φροντίδα της απευ-

θύνονταν σε άλλο άνθρωπο, ακόμα και στο ίδιο τους το παιδί.

Έτσι, με τον καιρό την έκλεισε ο φόβος. Η Αγάπη δεν υπήρξε ποτέ από τη φύση της τσιγκούνα με τη ζωή. Η καρδιά της έτρεχε να δώσει, μα ο νους της πλημμυρισμένος από φόβο τη σταματούσε· ένα φόβο που είχε την πρώτη του αναφορά στη μάνα της και στον τρόμο που αισθανόταν εκείνη για τον Ορέστη.

Οι διαπεραστικές μακρόσυρτες φωνές του πατέρα της είχαν συνθέσει μια ταινία μικρού μήκους στην ψυχή της. Κάθε φορά που ο φόβος την ξάφνιαζε, ήταν σαν να πατούσε ένα κουμπί και η ταινία άρχιζε να παίζει. Ήταν τότε που κουλουριαζόταν στα σκεπάσματά της για να μην ακούει τις απειλές του.

Κάθε πρωί την ίδια ώρα, λίγο πριν από το πρωινό ξύπνημα για το σχολείο. Έκλεινε σφιχτά τ' αφτιά της με τα δυο της χέρια, μα πάλι άκουγε, κι έπειτα από λίγο ξέσπαγε σε ατέλειωτο κλάμα. Όταν άρχιζε να επικρατεί ησυχία, σηκωνόταν δειλά δειλά και κοιτούσε τη μάνα της μέσα από τη μικρή χαραμάδα της μεσόπορτας να σκουπίζει τα δάκρυά της. Αυτό ήταν σημάδι προσωρινής ανακωχής.

Εκείνη τη μέρα ήθελε απεγνωσμένα να βγει με τον Πέτρο, αλλά αναγκάστηκε να του αρνηθεί. Για άλλη μια φορά έκανε λάβαρο το «ανάγκα και θεοί πείθονται», αποφεύγοντας να 'ρθει αντιμέτωπη με τους φόβους της.

Ο Πέτρος δεν την πίεσε, αναγνώριζε στα μάτια της τον τρόμο μιας γυναίκας που βιάζουν την ψυχή της. Άλλωστε γνώριζε πολύ καλά πως η οικογενειακή τους κατάσταση είχε άλλη δομή. Εκείνος, χωρισμένος πια, ζούσε ξένοιαστα με την κόρη του, ενώ η Αγάπη για κάθε της κίνηση έπρεπε να μπει στη διαδικασία της απολογίας.

Την επόμενη εβδομάδα η Χαρά σκέφτηκε να προτείνει στην Αγάπη να πάνε οι δυο τους διακοπές. Αισθανόταν την ανάγκη να

μιλήσει μαζί της ήσυχα και ξένοιαστα, μακριά από τη ρουτίνα της καθημερινότητας. Γνωρίζοντας όμως τον τρόμο της για τις αντιρρήσεις του Αντώνη, έπρεπε κάτι να σκεφτεί. Έτσι, εύκολα και γρήγορα ο νους της σκηνοθέτησε με κάθε λεπτομέρεια ένα «έργο».

Μέχρι εδώ καλά, άλλωστε αυτό ήταν πανεύκολο για τη Χαρά. Οι πολυσύνθετες εμπειρίες της ζωής της από τη μια και η δημιουργική της ικανότητα από την άλλη έφτιαξαν το σενάριο. Το ζητούμενο ήταν πώς θα το έπαιζε. Δεν είχε ποτέ αναμετρηθεί με την υποκριτική για κάτι που είχε στηθεί μέσα απ᾽ τις διαδικασίες του νου. Μια κι ήταν φύσει και θέσει ενάντια στη στημένη υποκριτική, αναρωτήθηκε αν έχει την ικανότητα ν᾽ αποδώσει θεατρικά ένα έργο.

Σε λίγα λεπτά η περιέργειά της είχε ανάψει και την προκαλούσε να αναμετρηθεί με την τέχνη του ηθοποιού, μέσα της όμως κάτι κλοτσούσε και δεν μπορούσε να δει το γιατί. Παραμέρισε τις σκέψεις της κι άφησε το γεγονός να της δείξει το δρόμο από μόνο του.

Σκέφτηκε, λοιπόν, ένα ταξίδι με την αδερφή της στη Σύρο, μια κι η καρδιά τους σ᾽ αυτό το νησί έκρυβε χιλιάδες γλυκές αναμνήσεις από τις παιδικές κι εφηβικές τους διακοπές. Το ταξίδι αυτό θα γινόταν στ᾽ αλήθεια, αλλά για το λόγο του ταξιδιού έπρεπε να επικαλεστεί ένα ψέμα.

Το ίδιο βράδυ χωρίς καθυστέρηση μπήκε στη διαδικασία από τη μια ν᾽ ανακαλύψει τ᾽ άγνωστα συναισθήματα που θα γεννούσε η υποκριτική της κι απ᾽ την άλλη να μάθει αν έχει ταλέντο ή όχι να αποδώσει ένα σκηνοθετημένο έργο.

Έτσι, σε λίγα λεπτά φόρεσε ένα ύφος μεταξύ ανησυχίας και δυσαρέσκειας και χτύπησε το κουδούνι της αδερφής της.

– Τι είναι, θεία; ρώτησε ανήσυχος ο Μανόλης.

– Τρώτε;

– Ναι, κάθισε, είπε ο Αντώνης.

– Δε θα καθίσω, είμαι πολύ αναστατωμένη.

– Τι συμβαίνει; ρώτησαν με αγωνία κι οι τρεις.

– Αγάπη, παράτησε όλες τις δουλειές σου, δεν ξέρω τι θα κάνεις. Το Σάββατο πάμε στη Σύρο. Με ειδοποίησαν πως μας παίρνει ο δρόμος το οικόπεδο.

– Τι λες, ρε Χαρά; φώναξε αναστατωμένος ο Αντώνης.

– Ναι, όπως μ' ακούς.

– Α, δε με ξέρουν καλά. Δικηγόρος είμαι, δεν κολλάω μπρίκια. Θα τους αλλάξω τα φώτα! φώναξε εκείνος θυμωμένος.

– Καλά, πώς έγινε αυτό; αναρωτήθηκε με αφέλεια η Αγάπη.

– Άσε, Χαρά, θα πάω εγώ, είπε ο Αντώνης.

– Α πα πα! Μην το ξαναπείς, του φώναξε εκείνη. Από ξένους έμαθα τι σκοπό έχουνε. Πρέπει να πάμε εγώ κι η Αγάπη να βρούμε τον πρόεδρο της κοινότητας· είναι μακρινός συγγενής μας.

– Ε, κι αν πάω εγώ τι θα γίνει;

– Δε σε γνωρίζουν και θα σε σνομπάρουν. Δε θα σου πούνε την αλήθεια οι ντόπιοι.

– Γιατί, ρε Χαρά, Συριανές είστε εσείς;

– Δεν είμαστε, αλλά από μικρά παιδιά πηγαίνουμε. Όπως και να το κάνουμε, τους είμαστε πιο οικείες.

Όσο η Χαρά μιλούσε, δεν έπαψε ούτε για μια στιγμή να κοιτά μέσα της. Η ανάγκη της να πείσει ανέβαζε την αδρεναλίνη της στα ύψη, κι έτσι η μια δικαιολογία γεννούσε την άλλη κι η επόμενη προέκυπτε πιο πειστική απ' την προηγούμενη.

– Λοιπόν, σηκωθείτε να πάτε, δεν είναι να χάνουμε το οικόπεδο, τους είπε νευρικά ο Αντώνης.

– Κανόνισε τις δουλειές σου, Αγάπη. Σάββατο πρωί φεύγουμε και, προς Θεού, μην πείτε λέξη στον μπαμπά. Θα πάθει εγκεφαλικό.

– Πρέπει να το μάθει, Χαρά, είπε αφελέστατα η Αγάπη.

– Όχι, δεν υπάρχει λόγος να στεναχωρηθεί. Έχει κάνει τόσο αγώνα για να το αγοράσει.

– Πού θα πούμε ότι πάμε;

– Έλα, ρε Αγάπη. Τι θα πει; «Πού πάτε;» «Στη Σύρο για διακοπές». Αυτό θα του πείτε, συμπλήρωσε ο Αντώνης.

Κάποια στιγμή η Χαρά τρόμαξε μ' αυτό που γινόταν μέσα της. Ένιωθε να γιγαντώνεται ένα συναίσθημα απίστευτης ευχαρίστησης κι αλαζονείας. Με την υποκριτική της μπορούσε να κυβερνήσει την ψυχή και του πιο κακότροπου ανθρώπου. Τώρα πια είχε πειστεί τόσο για τις υποκριτικές της ικανότητες όσο και για τα συναισθήματα που της γεννούσαν. Αυτό που ένιωθε τούτη τη στιγμή ήταν ένα τρομακτικό αίσθημα αηδίας, κάτι που της έδωσε την αφορμή να καταλάβει την υποσυνείδητη επιμονή που είχε από παιδί για μια ανυπόκριτη συμπεριφορά. Σκεφτόταν πόσο εύκολο είναι να πάρει κανείς όλο αυτό και να το κάνει φυγή στη ζωή του, αφού όχι η ηθοποιία ως τέχνη αλλά η «υποκριτική τέχνη από σκοπό» είναι ικανή να σου προσφέρει τα πιο ηδονικά συναισθήματα.

Έκλεισε την παρένθεση, έβαλε στην άκρη όλες τις ψυχολογικές γνώσεις που απέκτησε απ' αυτό το σκηνοθετημένο έργο και προχώρησε πιο κάτω, στο ζητούμενο. Τώρα πια χωρίς ενοχές, χωρίς ντροπή, χωρίς σκοπό να ξεγελάσει κάποιον, έπρεπε να κάνει πράξη την αρχική της πρόθεση για να μπορέσουν η Αγάπη κι αυτή να περάσουν λίγες μέρες μόνες στη Σύρο.

Η Αγάπη ξαφνιασμένη άρχισε να τρέχει προκειμένου να μην αφήσει εκκρεμότητες πίσω. Η αδερφή της είχε κλείσει ένα ήσυχο ξενοδοχείο στην Ντελαγκράτσια κι είχε πάρει επιπλέον ρούχα και για τις δυο τους. Παρασκευή βράδυ η Ζωή ανέβηκε στη Χαρά, ξαφνιασμένη για το ταξίδι που θα έκαναν οι κόρες της.

– Τι σας έπιασε, παιδί μου, έτσι ξαφνικά;

– Έλα, ρε μάνα, είπαμε να ξεκουραστούμε για λίγο, αυτό είναι όλο.

– Εντάξει, μη συνεχίζεις, εσύ ξέρεις.

Η Ζωή είχε καταλάβει πως η Χαρά έκανε το ταξίδι αυτό για την αδερφή της κι έδειξε ανακουφισμένη. Ο μόνος απ' την οικογένεια που γνώριζε τη σκηνοθεσία της Χαράς ήταν ο Γρηγόρης. Η Αγάπη, μια και δεν εμπιστευόταν τη Χαρά για τόσο σοβαρά ζητήματα, άρχισε να φτιάχνει ένα φάκελο συγκεντρώνοντας ό,τι θεωρούσε απαραίτητο, από τηλέφωνα μηχανικών και συμβολαιογράφων έως οποιαδήποτε άλλη νομικίστικη χαρτούρα.

– Όλα έτοιμα; ρώτησε η Χαρά.

– Νομίζω πως δεν ξέχασα τίποτα.

– Τέλος τώρα. Άσε την επαγγελματική σου διαστροφή και δες αν έχεις πάρει μαγιό μαζί.

– Σιγά μη μας μείνει χρόνος για μπάνιο. Άσε που έπρεπε να πάμε καθημερινή. Ήθελα να 'ξερα ποιον θα βρούμε το Σαββατοκύριακο.

Τη Χαρά παραλίγο να την πιάσουν τα γέλια, όταν κατάλαβε πως αυτό δεν το είχε προβλέψει.

– Έχω μιλήσει εγώ, εκεί είναι όλοι, την καθησύχασε.

Τα παιδιά κοιμήθηκαν στη Χαρά, το ξυπνητήρι χτύπησε στις έξι κι ο Μανόλης πήρε τηλέφωνο τη μάνα του.

– Η θεία σηκώθηκε, ετοιμάσου κι έλα για πρωινό.

– Έτοιμη είμαι, έρχομαι, απάντησε νυσταγμένη η Αγάπη.

Ο Γρηγόρης τής άνοιξε και την κοίταξε έντρομος.

– Γιατί είναι πρησμένο το πρόσωπό σου, Αγάπη; ρώτησε.

– Ξενύχτησα για να ετοιμαστώ, αποκρίθηκε εκείνη.

Ένας κόμπος έπνιξε τη Χαρά, αλλά βρήκε τη δύναμη να τραβήξει τον Γρηγόρη παράμερα.

– Τι της λες; Ξεχνάς ότι παίρνει ακόμα χάπια;

– Μα νόμιζα πως τα σταμάτησε, τον τελευταίο καιρό δείχνει καλύτερα.

– Όχι, έχει μειώσει τη δόση, αλλά, όπως και να ᾽χει, της έχουν δημιουργήσει ψυχολογικό εθισμό.

– Τι κρίμα, ρε γαμώτο! ψιθύρισε εκείνος φανερά συγκινημένος.

Τελείωσαν το πρωινό τους κι έτοιμες πια μπήκαν στ᾽ αυτοκίνητο. Η Αγάπη κάθισε χαλαρωμένη στο κάθισμα του συνοδηγού.

– Τι δε θα ᾽δινα, αντί να τρέχουμε για το οικόπεδο, να πηγαίναμε στο νησί για διακοπές, εκμυστηρεύτηκε στη Χαρά.

– Ωραία θα ᾽ταν, συμφώνησε εκείνη κι άφησε την έκπληξη γι᾽ αργότερα.

«Αν δε σε βάλω στο καράβι, δε θα μάθεις το μυστικό. Δεν το ᾽χεις σε τίποτα να μου την κοπανήσεις!» σκέφτηκε η Χαρά, ενώ στα χείλη της ζωγραφίστηκε ένα παιδικό σκανταλιάρικο χαμόγελο.

Φτάνοντας στο λιμάνι γέμισαν κι οι δύο με απίστευτη ενέργεια. Η Χαρά παρατηρούσε το πρόσωπο της αδερφής της που είχε μια πάρει μια νεανική όψη. Ήταν σαν να πέταξε όλα τα βάρη της στη θάλασσα και κράτησε ό,τι καλό τής έδινε χαρά, δηλαδή τον Πέτρο.

Κάθισαν αναπαυτικά στο σαλόνι, η Χαρά έβγαλε τα τσιγάρα από την τσάντα της και σηκώθηκε να πάει για καφέδες. Με την άκρη του ματιού της είδε την Αγάπη να βγάζει το κινητό από την τσάντα και να προσπαθεί να γράψει ένα μήνυμα. Έμεινε για ώρα όρθια στο μπαρ, αφήνοντας σκόπιμα τους άλλους να της παίρνουν τη σειρά. Παρατηρούσε τα μάτια της αδερφής της να λάμπουν, καθώς απορροφημένη στην οθόνη του τηλεφώνου έγραφε

κι έσβηνε μηνύματα προσπαθώντας να μεταδώσει σε κάποιον τη χαρά της.

– Έφτασαν οι καφέδες κι όχι μόνο! φώναξε η Χαρά χαμογελώντας. Καπουτσίνο, κρουασάν και διακοπές...

– Μην παίζεις με τον πόνο μου, Χαρά.

– Ρε ηλίθιο, διακοπές πάμε, παραμύθι ήταν το οικόπεδο.

– Τι; ρώτησε η Αγάπη ξαφνιασμένη, ενώ η Χαρά άρχισε να της εξιστορεί τη σκηνοθεσία.

– Δεν το πιστεύω! φώναξε. Απ' τα μάτια της έτρεχαν δάκρυα κι έπεσε σαν μικρό παιδί στην αγκαλιά της. Άρχισε αμέσως τις ερωτήσεις για να καταλάβει τι ακριβώς είχε γίνει. Γιατί δε μου το είπες νωρίτερα;

– Γιατί από το φόβο σου θα τα σκάτωνες και θα μας έπαιρναν χαμπάρι.

– Γαμώτο, να 'χαμε λίγες μέρες ακόμα!

– Σιγά μην ξεμπερδέψουμε γρήγορα. Θα προφασιστούμε πως μας πούλησαν οι ντόπιοι, θα τρέχουμε και δε θα φτάνουμε και θα τη φάμε την εβδομάδα.

– Για το οικόπεδο τι θα πούμε;

– Λάθος πληροφορία.

– Χαρά, δεν έχω πάρει πολλά ρούχα μαζί.

– Έχω φροντίσει εγώ γι' αυτό, πήρα και για σένα.

– Δηλαδή όλο αυτό το βάρος της τσάντας σου δεν είναι δώρα;

– Σκοτίστηκα να κάνω δώρα στον πρόεδρο και στη γυναίκα του.

Σαστισμένη η Αγάπη ξανάβγαλε το κινητό κι άρχισε να γράφει.

– Πες του πως θ' αργήσει να σε δει.

– Τι; ρώτησε η Αγάπη με αφέλεια.

– Πες στον Πέτρο πως τα σχέδια άλλαξαν.

– Ναι, να φροντίσει για την άδειά μου.

– Όχι, να έχει υπόψη ότι θ' ανάψει το κινητό του, αποκρίθηκε η Χαρά γελώντας.

– Κοίτα όμως τι έχω μαζί μου, είπε η Αγάπη κι έβγαλε ένα πάνινο σακουλάκι απ' την τσάντα της.

– Τι είναι αυτό;

– Το πιο γουρλίδικο δαχτυλίδι που μου έχεις φτιάξει.

– Αχ, Αγαπούλα μου! είπε η Χαρά και την αγκάλιασε με τρυφερότητα, μια κι ήξερε πόσο πολύ απείχε η αλήθεια απ' αυτό που η Αγάπη νόμιζε για αλήθεια.

Εκείνη ένιωθε ευτυχισμένη, ίσως ήταν η πρώτη φορά που αισθανόταν πως είναι να ζει κανείς ελεύθερος, αν και την αληθινή φύση της ελευθερίας δεν την είχε γνωρίσει ακόμα. Δεν είχε καν υποψιαστεί τι σημαίνει να 'ναι κανείς εσωτερικά ελεύθερος.

– Τώρα μπορώ ν' αποσυρθώ κι εγώ για λίγο, είπε πονηρά η Χαρά βγάζοντας το κινητό της από την τσάντα. Η Αγάπη τής χαμογέλασε.

– Να πας όπου θέλεις.

Η Χαρά βγήκε έξω και πήρε τηλέφωνο το φίλο της τον Μιχάλη. Νιώθοντας τεράστια ευθύνη για την Αγάπη, φοβόταν πως μια λάθος κίνηση από μέρους της μπορεί να την τρόμαζε και να την έκανε να χάσει την εμπιστοσύνη της. Μιλήσανε αρκετή ώρα και μετά μπήκε μέσα.

– Με ποιον μιλούσες; ρώτησε παιχνιδιάρικα εκείνη.

– Με το φίλο μου τον Μιχάλη.

– Είσαι τυχερή που μπορείς να έχεις φίλους της δικής σου επιλογής. Εγώ ανάμεσα σε μωρούς τριγυρίζω κι ακόμα δεν έχω βρει τη δύναμη να τους απομακρύνω από κοντά μου.

– Θ' αλλάξουν πολλά πράγματα στη ζωή σου, θα δεις.

– Μακάρι, αλλά είμαι χέστρα.

– Κι αυτό θα τελειώσει κάποτε αν δε σ' αρέσει. Πάμε λίγο έξω να πάρουμε αέρα. Όλες οι μέρες δικές μας είναι, την καθησύχασε η Χαρά.

– Πάμε, πάμε να βγάλουμε φωτογραφίες, είπε με εφηβικό ενθουσιασμό η Αγάπη.

Η Χαρά δεν της χάλασε το χατίρι και ποζάριζε σαν δεκαοχτάχρονη. Πότε με τα μαλλιά πιασμένα πάνω, πότε κάτω, άλλοτε ανεβασμένη στην κουπαστή του πλοίου κι άλλοτε ανάβοντας τσιγάρο και παίρνοντας μια πόζα αυτοπεποίθησης.

Στην Αθήνα η Μαρίκα, που ήταν έτοιμη να φύγει για το χωριό της, βρήκε μια ακόμα αφορμή για να παραμείνει. Έπρεπε να μαγειρεύει για το γιο και τον εγγονό, κι έτσι δεν έχανε την ευκαιρία να παραπονιέται στον Αντώνη για την κούρασή της. Τα περισσότερα βράδια, κατάκοπη όπως έδειχνε ότι ήταν, ζητούσε από το γιο της να της τρίβει τη μέση κι εκείνος ανταπέδιδε με χαρά τη φροντίδα. Τη Δευτέρα το βράδυ, μαθαίνοντας πως τα κορίτσια θα μείνουν κι άλλες μέρες στο νησί, δεν έχασε την ευκαιρία να κοιμηθεί μαζί με τον Αντώνη στο διπλό κρεβάτι.

– Είναι σκληρό το στρώμα στο μικρό δωμάτιο, παιδί μου. Ευκαιρία τώρα που λείπει αυτή να ισιώσει το κορμί μου, δήλωσε, και δίχως να τον ρωτήσει έπεσε και τον περίμενε.

– Θα διαβάσω κάτι για μια δίκη που έχω αύριο κι έρχομαι, είπε εκείνος με απόλυτα φυσιολογικό ύφος.

Πηγαίνοντας στην κουζίνα να πιει νερό, έριξε μια ματιά γύρω του και θύμωσε. Τρεις μέρες έλειπε η Αγάπη και το σπίτι ήταν σαν πυρπολημένο. Όπως και να 'χε, αυτός είχε αποβάλει την ακαταστασία της Μαρίκας.

Αυτή η κατάσταση τον εξόργισε, γιατί τον γύριζε πίσω στα παιδικά μίζερα χρόνια του. Φρούτα σαπισμένα στο τραπέζι της κου-

ζίνας, σκεύη άπλυτα στο νεροχύτη παραγεμισμένα με βρόμικο νερό και ρούχα πεταμένα εδώ κι εκεί. Ανίκανος να βάλει μόνος μια τάξη, κλοτσούσε ό,τι έβρισκε μπροστά του, μέχρι που κάποια στιγμή από το θόρυβο ξύπνησε ο Μανόλης.

– Τι έγινε, πατέρα, χάσαμε τη δούλα;

– Μη μου τη δίνεις κι εσύ τώρα, φώναξε οργισμένος ο Αντώνης.

– Αφού σου τη δίνω, καλύτερα να πάω για ύπνο, απάντησε ο μικρός γελώντας, παίρνοντας τη ρεβάνς του για τη μητέρα του.

Ο Αντώνης μπήκε στο μπάνιο και δεν έβρισκε πετσέτα να σκουπιστεί. Ακούγοντάς τον η Μαρίκα βρήκε αφορμή να χωθεί μέσα. Φορούσε ένα παλιό μαύρο κομπινεζόν με λεπτές τιράντες και ξεφτισμένη δαντέλα. Τα πόδια της ήταν γυμνά, στολισμένα με κιρσούς που έμοιαζαν με χοντρά κορδόνια.

Κοιτάζοντας το γιο της να στέκεται μπροστά στο νιπτήρα με το σώβρακο, άπλωσε το χέρι της στο βαμβακερό ύφασμα, σαν «άλλη ερωμένη».

– Θυμάσαι, όταν ήσουν μικρός, που σου 'λεγα να ξέρεις πού τον βάζεις; Δε μ' άκουγες. Φάε τώρα αυτή την ανεπρόκοπη στη μούρη, του είπε. Στη συνέχεια έκανε πως έψαχνε για πετσέτα και συνέχισε να κατηγορεί την Αγάπη για ακαταστασία.

– Έλα, πήγαινε να κοιμηθείς κι έρχομαι, είπε εκείνος, σχεδόν ανυποψίαστος για τις οιδιπόδειες προθέσεις της.

Η Αγάπη πήρε τη Χαρά από το χέρι και μπήκαν στην μπουτίκ του πλοίου. Ψώνιζε ό,τι έβλεπε μπροστά της μ' έναν απίστευτο ενθουσιασμό, σχεδόν σήκωσε όλο το μαγαζί. Ήταν σαν να μην ήθελε στις διακοπές να φορέσει ρούχο φορεμένο που θα 'ταν καταγραμμένοι επάνω του οι θλιβεροί κραδασμοί της καθημερινότητάς της. Λίγο πριν από τις δώδεκα άρχισε να φαίνεται το λιμάνι και η Αγάπη ζήτησε επίμονα να βγουν έξω. Η Χαρά την ακολούθησε. Μόλις αντίκρισαν την Ερμούπολη, η Αγάπη άρχισε να κλαίει βουβά.

– Πού πάνε οι έρωτες όταν τελειώνουν, βρε Χαρά;

– Θυμήθηκες τον Γιάννη;

– Ναι, τι γλυκό αγόρι!

– Τον θυμάμαι, θυμάμαι αυτό το καθαρό βλέμμα και το γλυκό χαμόγελο.

– Ήμουν κι εγώ έτσι;

– Ακριβώς, Αγάπη μου, γλυκιά κι ερωτική.

– Ήταν το καλοκαίρι της Γ' Γυμνασίου. Εκεί δίναμε ραντεβού, είπε η Αγάπη κι έδειξε το γαλάζιο τρούλο προς το μέρος της Ανάστασης.

– Το θυμάμαι.

Η Χαρά κρατούσε την αδερφή της αγκαλιά και παρατηρούσε τα μάτια της που κάθε τόσο υγραίνονταν από συγκίνηση· μια συγκίνηση που δεν έκανε πια καμιά προσπάθεια να κρύψει. Έτσι, η μια ανάμνηση έφερνε την άλλη, κάποιο αβίωτο γεγονός το επόμενο, κι όλο έμπαινε στη δίνη μιας υπερβολικής συναισθηματικότητας εξιδανικεύοντας με το νου της φαντάσματα.

– Θυμάσαι που είχα ένα συνάδελφο, τον Αλέκο; ρώτησε η Αγάπη.

– Ναι, κάτι μου λέει το όνομά του.

– Λίγο έμεινε μαζί μας!

– Τι, πέθανε; ρώτησε γελώντας η Χαρά.

– Χτύπα ξύλο, καλέ! Πήρε απόσπαση για Θεσσαλονίκη.

– Και λοιπόν;

– Τι καλός που ήταν! Έμπαινε στο γραφείο και μου άφηνε στίχους που είχε γράψει για μένα. Άλλες φορές μού τραγουδούσε κιόλας. Τι κρίμα που 'μαστε κι οι δύο παντρεμένοι!

– Έλα, ρε Αγάπη, τώρα θυμήθηκα για ποιον μιλάς! Τι θα πει σου έγραφε ποιήματα και σου τραγουδούσε; Άντρα ήθελες, όχι ψάλτη, αστειεύτηκε η Χαρά.

– Δεν ήταν άντρας ο Αλέκος;

– Αμφιβάλλω αν ήξερε κατά πού έπεφτε το βρακί του.

– Αμάν πια, τον έθαψες τον άνθρωπο.

– Αν περιμένεις να μάθεις τη γυναικεία σου φύση από κάτι άντρες σαν τον Αλέκο, θα πεθάνεις και θα νομίζεις ότι το ουροποιητικό με το γεννητικό είναι το ίδιο σύστημα.

– Πάντα υπερβολική!

– Δεν ξέρω αν είμαι υπερβολική, αλλά παρατηρώ ότι όλοι οι άνθρωποι έχουμε ένα μαζοχισμό να ζευγαρώνουμε με το αταίριαστο.

– Δεν έχεις άδικο, Χαρά, αλλά γιατί συμβαίνει αυτό;

Η ερώτηση της Αγάπης κινητοποίησε τη Χαρά, κι εκείνη τη στιγμή είδε έναν ακόμα απ᾽ τους πολλούς μηχανισμούς που δουλεύουν ερήμην μας. Ένιωσε πως η αληθινή φύση του ανθρώπου, η καρδιά του δηλαδή, αναζητεί το ταιριαστό. Την ίδια στιγμή είναι σαν να παρεμβαίνει ο νους, που ᾽ναι πιο γρήγορος κι υπολογιστικός και ψάχνει το βολικό, κατά συνέπεια κι αταίριαστο. Ο νους αναγνωρίζει τις αδυναμίες και τα βιώματα και δρα υπολογιστικά. Έτσι, καθώς συνεχίζουμε να ζούμε με το αταίριαστο, η καρδιά μας μένει ανεκπλήρωτη, μα σαν περάσουν τα χρόνια και πετάξει κανείς από πάνω του τους φόβους που τον κρατούν εγκλωβισμένο, τότε νιώθει να ᾽χει την ανάγκη να ζήσει έστω και για λίγο με το ταιριαστό, βιώνοντας αυτή τη μοναδική πληρότητα. Η Χαρά μοιράστηκε τις σκέψεις της με την αδερφή της κι εκείνη την άκουγε προσεκτικά.

– Ποιο ήταν το βολικό στη σχέση μου με τον Αντώνη; ρώτησε μ᾽ ένα απίστευτο ενδιαφέρον.

– Προφανώς ήθελες κάποιον να σε κουμαντάρει με βία για να υποδυθείς το θύμα.

– Το δικό σου;

– Μάλλον κάποιον που να μ' αφήνει στην ησυχία μου για να το παίζω ηρωίδα.

– Μ' αυτή τη λογική, Χαρά, κι αυτοί κάτι βρίσκουν σ' εμάς.

– Φυσικά, καλέ! Ένα υποσυνείδητο πάρε δώσε είναι όλες οι σχέσεις, είτε είναι προσωπικές είτε όχι.

Η Αγάπη έδειξε προβληματισμένη.

– Ωραία! Μ' αρέσει που νόμιζα ότι είμαι ανώτερο ον και μπορώ να συγχωρώ τα λάθη του Αντώνη.

Τη Χαρά την έπιασαν τα γέλια.

– Θεέ μου, μεγαλοψυχία! φώναξε.

– Δηλαδή, Χαρά, δεν υπάρχει κανένας ανιδιοτελής σε τούτη τη γη;

– Μόνο οι φωτισμένοι. Λοιπόν, ξεμπέρδευε σ' αυτή τη ζωή, για να 'ρθεις στην επόμενη φωτισμένη! είπε η Χαρά ξεκαρδισμένη απ' τα γέλια.

Η Αγάπη σοβάρεψε και συνέχισε με οίστρο τη συζήτηση.

– Λες, Χαρά, ο αληθινός έρωτας να 'ναι πιστός;

– Δεν έχω κάνει πιστή για να ξέρω! είπε η αδερφή της γελώντας.

– Έλα, άσε τις αηδίες! φώναξε η Αγάπη.

– Δε λέω αηδίες, είμαι φύσει πιστή, θέσει άπιστη!

– Έλα, πες μου, επέμεινε πεισματάρικα η Αγάπη.

Η Χαρά σκεφτόταν πως ο αληθινός έρωτας, θέλουμε δε θέλουμε, είναι φύσει και θέσει πιστός, όχι με τη σκληρή έννοια της ιδιοκτησίας, αλλά με τους νόμους της καρδιάς. Σαν βρεις αυτό που αληθινά θέλει η καρδιά σου, μεμιάς εγκαταλείπεις το εγώ σου και προσχωρείς προς τον άλλο, γίνεσαι ένα μ' εκείνον. Φαίνεται όμως πως όλο αυτό δεν είναι απλή υπόθεση. Ταυτόχρονα είναι σαν να σηματοδοτεί και το τέλος της ευχαρίστησης. Σαν τέλειωσε τις σκέψεις της, είπε στην Αγάπη το συλλογισμό της.

– Καλά όλα αυτά, αλλά το τέλος της ευχαρίστησης μου ακούγεται οδυνηρό.

– Η ευχαρίστηση θα τελειώσει, η χαρά όχι.

– Έχει διαφορά; ρώτησε η Αγάπη.

– Τεράστια, απάντησε λακωνικά η αδερφή της.

– Νομίζω, λοιπόν, Χαρά πως με το αταίριαστο ο νους βρίσκει δικαιολογίες, κι όποτε θέλεις, την κάνεις γι' αλλού. Για άλλη ευχαρίστηση, γι' άλλη ικανοποίηση, χωρίς ιδιαίτερο πόνο.

– Κάπως έτσι πρέπει να 'ναι. Γι' αυτό καμιά φορά έτσι και πέσουμε με μετωπική πάνω στο ταιριαστό και δεν είμαστε έτοιμες γι' αυτό, μας πιάνει τρόμος. Του προσάπτουμε ένα σωρό ελαττώματα και την κάνουμε μ' ελαφρά πηδηματάκια.

– Δηλαδή, είμαστε άξιες της μοίρας μας; αναρωτήθηκε η Αγάπη.

– Ακριβώς, γι' αυτό τέρμα οι κλάψες για τη ζωή. Οι ηλιθιότητές μας μας ανήκουν.

– Επομένως, μάλλον και τον Γιάννη τον έκανε μελό το μυαλό μου.

– Δεν είναι κακό που συγκινείσαι. Ήταν κάτι καλό, τρυφερό, νεανικό, όμως πρέπει να βλέπεις το γεγονός, Αγάπη. Εσύ επέλεξες τον Αντώνη κι όχι τον Γιάννη ή τον κάθε Γιάννη.

– Πάντα λανθασμένες κινήσεις κάνω.

– Τώρα λες αηδίες. Πεθαίνουμε κι ακόμα μαθαίνουμε. Σιγά μη γνώριζες απ' την κούνια τον εαυτό σου.

– Καλά λες.

– Τι καλά και άσχημα; Βλέπεις πώς παραδίνεσαι στην αυτολύπηση; Σου έχω πει, βρε γαμώτο, κάτσε και κοίτα τι συμβαίνει χωρίς να σκέφτεσαι.

– Ναι, έχω κάνει κιμά το μυαλό μου.

– Ευτυχώς που το κατάλαβες. Στέγνωσε το στόμα μου να σου λέω τα ίδια και τα ίδια.

– Α, αυτός που ξέρει είναι υποχρεωμένος να κάνει φροντιστήριο στους άλλους.

– Δε θα το ξαναπώ, την έκατσες αν νομίζεις ότι ξέρω. Ούτε στο θάνατο δε θα μάθεις τον εαυτό σου αν βασιστείς σε μένα.

Η Αγάπη αγνόησε τα λόγια της κι έπεσε στην αγκαλιά της.

– Αχ, αδερφούλα μου, σε λατρεύω, ακόμα δεν πιστεύω αυτό που ζω, είπε.

Το πλοίο είχε ήδη φτάσει στο λιμάνι, τα κορίτσια μπήκαν μέσα, πήραν τα πράγματά τους και κατέβηκαν στο γκαράζ. Μπήκαν στ' αυτοκίνητο κι η αγωνία τους τις έκανε να νιώθουν εγκλωβισμένες. Ανυπομονούσαν να δουν τους τροχούς του μπροστινού αυτοκινήτου να κυλάνε. Το καράβι έδεσε και σιγά σιγά ξεκίνησαν. Η Αγάπη είχε βγάλει το σώμα της απ' το τζάμι του αυτοκινήτου και με ανυπομονησία αναζητούσε να δει τα πρώτα σημάδια της γνώριμης γης. Μόλις βγήκαν στην πόλη, χτύπησε το τηλέφωνο της Χαράς.

– Κοριτσάκι μου, φτάσατε; ρώτησε με αγωνία η Ζωή.

– Κάμερα έχεις, ρε μάνα; Μόλις βγήκαμε από το πλοίο.

– Η Αγάπη πώς είναι, παιδί μου;

– Καλύτερα από ποτέ, περίμενε να σ' τη δώσω. Έλα, η μαμά είναι, είπε χαρούμενη η Χαρά.

– Μανούλα μου, τι κάνεις; Είμαι ευτυχισμένη, αλήθεια σου λέω, φώναξε η Αγάπη κλαίγοντας.

– Αχ, γλυκό μου κορίτσι, να 'ξερες πόσο χαίρομαι! Να περνάς καλά, ξέχνα την Αθήνα για λίγο. Κανείς δε χάνεται χωρίς εσένα. Ν' αργήσετε να έρθετε, είμαι εγώ εδώ και για τις δυο σας. Μ' ακούς, παιδί μου; ρώτησε η Ζωή, ενώ η απαλή φωνή της ηχούσε σαν χάδι τ' αφτιά της κόρης της.

– Σ' ακούω, μανούλα μου, σ' ακούω.

– Ζήσε και για μένα, κορίτσι μου, λίγες ξένοιαστες στιγμές.

Δες πώς είναι η ζωή στ᾽ αλήθεια και μην το ξεχάσεις όταν γυρίσεις.

– Σ᾽ αγαπώ, μαμά μου. Πάρε τη Χαρά, είπε η Αγάπη σκουπίζοντας τα δάκρυά της.

– Έλα, μαμά, θα ᾽θελα πολύ να είσαι μαζί μας, αλλά καταλαβαίνεις πως δε γινόταν, της είπε με απολογητικό ύφος η Χαρά.

– Όλα τα καταλαβαίνω, παιδί μου. Κι αυτό που κάνεις για την Αγάπη μας καταλαβαίνω, κι ας μη μου λες τίποτα. Να ᾽σαι καλά, κορίτσι μου.

– Δώσε φιλιά σε όλους και μην ανησυχείς. Αγνώριστη θα σ᾽ τη φέρω πίσω.

Η καρδιά της μάνας συνταρασσόταν από έντονα συναισθήματα. Ένιωσε μεγάλη ανακούφιση για την Αγάπη κι ευχόταν νύχτα μέρα το παιδί της ν᾽ αλλάξει. Να πάει τη ζωή της εκεί όπου η ίδια δε βρήκε τη δύναμη να οδηγήσει τη δική της.

Μετά το τηλεφώνημα της Ζωής έμειναν κι δύο σιωπηλές, απορροφημένες στις σκέψεις τους. Περνώντας απ᾽ την Παρακοπή η Αγάπη παρακάλεσε τη Χαρά να πηγαίνει σιγά. Εκείνη της έκανε το χατίρι κι είδε την αδερφή της να καρφώνει το βλέμμα της με νοσταλγία σε μια νεοκλασική μονοκατοικία. Ο ήλιος που έμπαινε από το παράθυρο του αυτοκινήτου φώτιζε το ήσυχο πρόσωπό της, που τώρα πια έδειχνε βαθιά ερωτικό. Η Χαρά δεν είπε λέξη, μόνο την παρατηρούσε διακριτικά αφήνοντάς τη να δακρύσει, ν᾽ αναπολήσει βαθιά εκείνη τη θύμηση μέχρι να σβήσει από μόνη της.

– Ξέρεις... είπε χαμηλόφωνα η Αγάπη.

– Ξέρω, κλάψε. Θέλει δύναμη να είσαι αδύναμος.

– Θα φάμε στο Φοίνικα το βράδυ; συνέχισε η Αγάπη μ᾽ εκείνη τη βαθιά νοσταλγία στη φωνή.

– Όπου θέλεις εσύ, αποκρίθηκε η Χαρά, ενώ την ίδια στιγμή η Αγάπη απαντούσε στο κινητό της.

– Έλα, Πέτρο μου...

Η νοσταλγία χάθηκε, τα φαντάσματα του παρελθόντος εξαφανίστηκαν και τη θέση τους πήρε η ίδια η ζωή.

Μίλησε αρκετή ώρα μαζί του χωρίς να νοιάζεται αν η Χαρά θα καταλάβαινε για τη σχέση τους. Γελούσε, ρωτούσε με ενδιαφέρον για όλους και μια απίστευτη χαρά φώτιζε το πρόσωπό της. Ο Πέτρος συνέχισε να της μιλά έχοντας την αίσθηση πως την έχει δίπλα του. Της έδινε λεπτομερή αναφορά για ό,τι σοβαρό ή αστείο γινόταν στο γραφείο.

– Σήμερα γνώρισα τη Βούλα. Γιατί είναι έτσι αυτό το κορίτσι; ρώτησε ο Πέτρος.

– Πώς δηλαδή;

– Απίστευτος θυμός κι αυστηρή προσήλωση στους τύπους.

– Ναι, το ξέρω.

– Πάγωσα σαν είδα πόσο άβολα νιώθει με τους ανθρώπους.

– Στερημένη από αγάπη είναι, Πέτρο, αλλά ούτε η ίδια δεν το ξέρει.

– Ορφανή μεγάλωσε;

– Κάτι χειρότερο, με ξύλο κι απειλές.

– Απίστευτο! Τι δυστυχισμένο κορίτσι, παντού βλέπει εχθρούς κι αμύνεται.

– Είναι καλό παιδί, μόνο που φοβάται που είναι καλή, αυτό είναι όλο.

– Ναι, το κατάλαβα, είπε εκείνος με θλίψη στη φωνή.

Η Χαρά την άκουγε με συγκίνηση. Ο έρωτας την είχε γλυκάνει κι έβγαζε όλο αυτό τ' απόθεμα αγάπης που 'χε σφραγισμένο εδώ και χρόνια μέσα της. Σκεφτόταν πως οι φόβοι κι η υποταγή της μάνας τους σημάδεψαν την ψυχή της Αγάπης, όπως και τη δι-

κή της άλλωστε. Παρ 'όλα αυτά, το γεγονός παραμένει γεγονός, η τρυφερότητα κι η στοργή, που τους έδωσε απλόχερα αυτή η μάνα, στάθηκαν καθοριστικοί παράγοντες που έσωσαν και τις δύο.

– Λοιπόν, Πέτρο μου, φτάνουμε στο ξενοδοχείο. Μάλλον θα πρέπει να τα πούμε αργότερα.

– Εντάξει, Αγάπη μου, να περνάτε καλά.

– Φιλιά, είπε χαμηλόφωνα εκείνη.

– Κι από μένα, φώναξε η Χαρά.

– Απ' ό,τι κατάλαβες, με παρακολουθεί.

Ο Πέτρος έβαλε τα γέλια.

– Είσαι τυχερή και δεν το ξέρεις.

– Γιατί;

– Κάποτε θα καταλάβεις.

– Καλά, σ' αφήνω, φτάσαμε, του είπε η Αγάπη, μα μόλις έκλεισε το τηλέφωνο, ξαναχτύπησε αμέσως. Ήταν ο Αντώνης.

– Με ποιο μαλάκα μιλούσες τόση ώρα;

– Με... Θα σε πάρω σε λίγο, του απάντησε κι έκλεισε το τηλέφωνο. Αυτή η γνώριμη απειλητική κι εξουσιαστική φωνή του την έλουσε με φόβο κι ενοχές.

Δεν πέρασαν λίγα δευτερόλεπτα, στη διάρκεια των οποίων ο φόβος ακινητοποίησε το σώμα της κι οι ενοχές μαύρισαν την ψυχή της, και σωριάστηκε στο κάθισμα σαν άδειο τσουβάλι, τα χέρια της έτρεμαν και το πρόσωπό της ήταν ωχρό. Έκανε προσπάθεια να μιλήσει, μα κάτι τρεμουλιαστοί ήχοι ίσα που έβγαιναν. Η Χαρά αιφνιδιάστηκε κι ένιωσε πανικό, καθώς την έβλεπε ακίνητη και άπραγη να σπρώχνει την ψυχή της στο θάνατο. Ήταν η πρώτη φορά που η Αγάπη την άφηνε να δει το αποτέλεσμα αυτού του εφιάλτη που ζούσε. Η Χαρά οδηγούσε μηχανικά και με την άκρη του ματιού της παρακολουθούσε με αγωνία την αδερφή της. Μόλις αντίκρισε το πρώτο πλάτωμα του δρόμου, παρκάρισε όπως

όπως, πήρε μια βαθιά ανάσα, κατάπιε τον κόμπο που επίμονα καθόταν στο λαιμό της, γύρισε προς την αδερφή της και της σκούπισε τα δάκρυα που έτρεχαν απ' τα μάτια της.

– Κλάψε κι άλλο, κοριτσάκι μου, σκέψου πως δε σε κοιτά κανείς.

– Δεν έχω άλλα δάκρυα, Χαρά, δεν έχω, ξέσπασε η Αγάπη κι έπεσε στην αγκαλιά της.

– Γιατί το κάνεις αυτό στον εαυτό σου;

– Ανήθικη και γελοία ένιωσα, πριν από ένα λεπτό μιλούσα με τον Πέτρο. Πώς να μιλήσω τώρα στον άντρα μου;

Η αδερφή της την κοίταξε στα μάτια και της έπιασε το χέρι σφιχτά, σαν να 'πρεπε τούτη τη στιγμή να μην τη ρουφήξουν άσκοπες σκέψεις. Ένιωθε πως ο παράλογος φόβος μάς σπρώχνει βιαστικά να επινοήσουμε δεκάδες αυτοσχέδιους μηχανισμούς εις βάρος μας.

Επιστράτευσε όλη της την ενέργεια για να κάνει την Αγάπη να νιώσει πως πρέπει ν' απελευθερωθεί κανείς απ' την κοινωνική ηθική για να ζήσει ηθικά. Κι η Αγάπη ζούσε ηθικά, μόνο που δεν το ήξερε. Βίωνε την ηθική της καρδιάς καθώς ζούσε μ' έναν άνθρωπο που τη βασάνιζε, κι όμως τον πονούσε γι' αυτή του την κατάντια. Ζούσε μ' ένα βαθιά κομπλεξικό άντρα, κι όμως δεν τον ανταγωνιζόταν, δεν τον σχολίαζε αρνητικά στο παιδί της, δεν ξεκίνησε τη σχέση με τον Πέτρο για να του ανταποδώσει τον πόνο που εισέπραξε απ' αυτόν και την Αφρούλα. Η Αγάπη έδειξε να καταλαβαίνει κι η Χαρά ανακουφίστηκε. Τώρα πια προσπαθούσε να μαζέψει τα απομεινάρια της αγωνίας και της θλίψης που ένιωθε για την αδερφή της. Εντελώς απροσδόκητα όπως την κοιτούσε, η ματιά της διαπέρασε τη δική της κι αισθάνθηκε να βλέπει πέρα απ' τον ορίζοντα της Αγάπης. Μεμιάς ένιωσε να την κατακλύζει βαθιά κατανόηση γι' αυτή. Αποφάσισε πως ήρθε η στιγμή που πε-

ρίμενε για να επέμβει δυναμικά. Σήμερα κιόλας θ' άνοιγε την καρδιά της και θα μιλούσε στην αδερφή της για τη δική της ζωή. Αυτή η αποκάλυψη είχε δύο πιθανότητες: ή που θα κορύφωνε τον καθωσπρεπισμό της και το αποτέλεσμα θα 'ταν μια απ' τα ίδια ή που θα την άνοιγε μια για πάντα.

– Το μεσημέρι, την ώρα του φαγητού, θα σου πω για μια ερωτική σχέση που έζησα μ' ένα συνάδελφο. Θα δεις όλη την πορεία μιας σχέσης. Τις ψευδαισθήσεις της, τις αλήθειες της, τα παιχνίδια που φτιάχνει το μυαλό μας, είπε με μεγάλη σοβαρότητα η Χαρά.

– Δεν το πιστεύω! φώναξε η Αγάπη, μια κι η σεμνοτυφία της δεν περιοριζόταν μόνο στο μικρό της ορίζοντα, αλλά αφορούσε και όλα τα μέλη της οικογένειας.

– Να το πιστέψεις, δήλωσε η Χαρά.

Σε λίγα δευτερόλεπτα τα απομεινάρια απ' την παλιά της εικόνα είχαν ξεθωριάσει.

– Ποιος ήταν; Τον ξέρω; συνέχισε με αγωνία.

– Δεν έχει σημασία το όνομά του, η σχέση έχει σημασία.

Η Αγάπη ένιωσε σιγά σιγά να λυτρώνεται απ' έναν ατέλειωτο κυκεώνα συγκρούσεων κι ενοχών. Η καρδιά της ήταν σαν να ξανάγινε καρδιά μωρού παιδιού, δίχως το βάρος της σκληρής διαμόρφωσης και την ταφόπλακα της ψευδαίσθησης. Αισθανόταν την αλήθεια να διαπερνά την ψυχή της και να γιατρεύει το σώμα της.

Αγκάλιασε την αδερφή της και συνέχισε να κλαίει από χαρά, δεν πίστευε στο δώρο που της χάρισε η ίδια η ζωή· ένα δώρο που το είχε μπροστά της και το αντιμαχόταν για χρόνια, θέλοντας να δείχνει κάτι άλλο απ' αυτό που ήταν. Κάτι κοινωνικά αποδεκτό, αλλά σάπιο και νοσηρό.

Τα δύο κορίτσια, μόλις μπήκαν στο δωμάτιο του ξενοδοχείου, ενθουσιάστηκαν. Η Αγάπη άνοιξε την κουφωτή μπαλκονόπορτα κι απόλαυσε τη θέα της θάλασσας και των λουλουδιών του κήπου.

– Τι όμορφα που είναι, Χαρά. Ούτε στον ύπνο μου δε βλέπω τέτοια όνειρα.

– Έπαψες και να ονειρεύεσαι, ηλίθια!

– Μη με δουλεύεις.

– Τι να σε δουλέψω, μόνο εσύ μπορείς να βραχυκυκλώνεσαι ακόμα και στον ύπνο. Για πες, θα πάμε θάλασσα ή για φαγητό;

– Πρώτα θάλασσα. Αν και ψοφάω να μου πεις για σένα.

– Κουτσομπόλα!

– Έλα, Χαρούλα, δε μ' εμπιστεύεσαι; ρώτησε με αθώο ύφος η Αγάπη.

– Πλάκα κάνω, ρε ηλίθιο. Άντε, πάμε για μπάνιο, η συζήτηση στο ταβερνάκι.

Φόρεσαν τα μαγιό τους και προχώρησαν προς την παραλία που ήταν μπροστά στο ξενοδοχείο.

Η Χαρά πήγαινε λίγα βήματα μπροστά. Καθώς κατέβαιναν το δρομάκι με τα ασβεστωμένα σκαλιά που οδηγούσαν στη θάλασσα, η Αγάπη παρατηρούσε την άνεση που είχε η αδερφή της σε κάθε της κίνηση. Ήταν δεν ήταν απομεσήμερο και το δροσερό αεράκι που φυσούσε παρέσυρε ανάλαφρα πότε από δω και πότε από κει το μαύρο κιμονό της Χαράς. Οι κινήσεις της ήταν ήρεμες αλλά αποφασιστικές. Η φωνή της είχε αυτοπεποίθηση και τα λόγια της ήταν αποκρυσταλλωμένα και καθαρά.

Η Αγάπη συνέχισε να περπατάει πίσω της αθόρυβα, να την παρατηρεί και να τη θαυμάζει. Μετά κοίταξε τον εαυτό της, έβαλε τα χέρια στις τσέπες του τζιν της κι αισθανόταν πως είχε βαριά κι ανάρμοστα σφιχτοδεθεί μέσα σε ρούχα που δεν άρμοζαν στη συγκεκριμένη εποχή. Η Χαρά γύρισε το κεφάλι της και της χαμογέλασε γλυκά.

– Φρίκη νιώθω μέσα σ' αυτό το τζιν, φώναξε με απέχθεια η Αγάπη.

– Πάμε ν' αλλάξεις;

– Σε πειράζει;

– Καλά, χαζό είσαι;

Σε λίγο ξαναμπήκαν στο δωμάτιο. Η Χαρά έβγαλε ένα αναψυκτικό απ' το ψυγείο, κάθισε στην άκρη του κρεβατιού, άνοιξε το μπουκάλι και κατέβασε δύο ρουφηξιές για να σβήσει τη δίψα της. Η Αγάπη έβγαζε ρούχα απ' την ντουλάπα, τα δοκίμαζε και σε λίγο τα πετούσε ανόρεχτα στο διπλανό κρεβάτι.

– Τι έπαθες; ρώτησε σαστισμένη η αδερφή της.

– Τίποτα δε βρίσκω να φορέσω. Αυτά τα ρούχα είναι για μοναστήρι.

– Για κοίτα στα δικά μου, μήπως σ' αρέσει κάτι.

Η ιδέα ενθουσίασε την Αγάπη. Η ματιά της έπεσε σ' ένα φαρδύ χακί παντελόνι κι ένα ανάλαφρο μπλουζάκι. Τα φόρεσε κι ευχαριστημένη από το είδωλό της στον καθρέφτη έκανε νόημα στη Χαρά να ξεκινήσουν. Μέχρι να φτάσουν στην παραλία, η Αγάπη προσπαθούσε να κάνει «ενδυματολογικές ψυχαναλύσεις».

– Χαρά, θυμάσαι που πάντα σου έλεγα ότι δεν έχεις στιλ;

– Πώς δεν το θυμάμαι, ενώ εσύ σταθερή στο δικό σου.

– Με τρέλαινες! Τη μια κυκλοφορούσες ντυμένη σαν χίπισσα και την άλλη με Chanel ταγεράκια.

– Ναι, δεν ήξερα τι ήθελα. Όλα μ' άρεσαν.

– Δε θα ξεχάσω στα γενέθλια της Μπουμπούς, που έσκασες μύτη με σκισμένο τζιν.

– Χα, χα, χα! Το θυμάμαι, εγκεφαλικό πήγε να πάθει ο πατέρας μας.

– Κι ο πατέρας μας κι όλο μας το σόι, πρόσθεσε ξεκαρδισμένη απ' τα γέλια η Αγάπη.

– Στην εφηβεία λειτουργεί αυτός ο μηχανισμός δράσης και αντίδρασης.

– Σε μένα δε λειτούργησε ποτέ, παραπονέθηκε η Αγάπη.

– Εσύ ήσουν «καλό παιδί»!

– Δειλή ήμουν, φοβισμένη.

– Τι λέγαμε; ρώτησε η Χαρά καθώς είδε την αδερφή της να βαραίνει.

– Λέγαμε ότι στην εφηβεία όλο αυτό είναι υγιές.

– Ναι, είναι η επανάσταση στο ψέμα, στην υποκρισία. Αν συνεχιστεί όμως κι αργότερα, είναι συναισθηματική ανωριμότητα.

– Άρα εσύ είσαι συναισθηματικά ανώριμη.

– Γιατί; αναρωτήθηκε η Χαρά.

– Τι γιατί, ρε Χαρά; Σέρνεις πάνω σου από ινδική κελεμπία μέχρι κλασικό ταγεράκι.

– Είναι άλλο αυτό.

– Τι άλλο;

– Το στιλ είναι για τους άκαμπτους. Όσο γίνεσαι εύκαμπτος μέσα σου, το έξω σου προσαρμόζεται στις καταστάσεις.

– Δηλαδή; Συντονίζεσαι μ' αυτό που απαιτεί η συγκεκριμένη στιγμή;

– Ναι, και χωρίς την παραμικρή γκρίνια.

– Κι αν δε σ' αρέσει κάτι; ξαναρώτησε η Αγάπη.

– Ε! Αυτό έχει να κάνει με το καλό ή το κακό σου γούστο. Όχι με το στιλ του ρούχου.

– Κατάλαβα!

– Τι κατάλαβες;

– Το σκληροπυρηνικό της ψυχής μου, είπε σιγανά.

Η Χαρά χαμογέλασε και της έδωσε ένα φιλί.

Σε λίγα λεπτά είχαν φτάσει στην παραλία. Η Αγάπη κάθισε σε μια αναπαυτική πολυθρόνα, άπλωσε τα πόδια της στη διπλανή και κουλουριάστηκε κάνοντας το σώμα της ένα μικρό κουβαράκι. Η θάλασσα ήταν ήσυχη, μαγευτική. Προσπάθησε να

μπει σε ειδυλλιακές σκέψεις, μα όλες διακόπτονταν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο. Το ίδιο αναποτελεσματική ήταν η προσπάθειά της να χαλαρώσει. Το απέδωσε στη φασαρία που γινόταν γύρω της. Ένιωθε το σώμα της να εξουσιάζεται πάντα από μια παράξενη δύναμη, που το κρατούσε άκαμπτο. Άρχισε να νιώθει έναν περίεργο εκνευρισμό. Κάποια στιγμή κατάλαβε πως ούτε τα ρούχα της έφταιγαν ούτε η φασαρία που επικρατούσε γύρω της.

«Το ταξίδι μου προς τα μέσα έχει ακόμα πολύ δρόμο», σκέφτηκε.

Η αδερφή της την έβλεπε ανόρεχτη και της πρότεινε να φύγουν. Εκείνη συμφώνησε ενθουσιασμένη. Ήταν μεγαλύτερη η δίψα της για κουβέντα απ' ό,τι για ξεκούραση στη θάλασσα. Η Χαρά το γνώριζε και πήγαινε σύμφωνα με τις επιθυμίες της Αγάπης, παρ' όλο που τα πολλά λόγια ερχόντουσαν σε σύγκρουση με το χαρακτήρα της.

Μπήκαν στο αυτοκίνητο και κατευθύνθηκαν προς τον Φοίνικα. Η Χαρά σε τούτο το νησί αισθανόταν πιο ντόπια κι απ' τους ντόπιους κι οδηγούσε με μια νοσταλγική διάθεση απολαμβάνοντας το τοπίο. Η Αγάπη, αντικρίζοντας κάποιους τοίχους της πλατείας γεμάτους γκράφιτι, θύμωσε.

– Δεν έχει το Θεό του ετούτος ο λαός.

– Έλα, Αγάπη, παιδιά το κάνουν.

– Καλά! Και σε τούτο το νησί;

– Μπα, τι θα πει και σε τούτο;

– Πρωτεύουσα των Κυκλάδων είναι.

– Λέξη αν πεις ακόμα, θα σε γυρίσω στη μάνα σου.

– Απολίτιστη ήσουν πάντα, Χαρά!

– Είδαμε και σένα.

– Μπα! Τι έχω εγώ;

– Εισιτήρια διαρκείας σε μουσεία.

– Άι παράτα μας! είπε δήθεν θιγμένη κι έστρεψε το πρόσωπό της αλλού.

Μόλις η Χαρά πήρε τη στροφή του κεντρικού δρόμου προς τον Φοίνικα, η καρδιά της Αγάπης χτύπησε τρελά. Σε δέκα λεπτά είχαν ήδη καθίσει σ' ένα ήσυχο ταβερνάκι και πριν ακόμα παραγγείλουν, η Αγάπη παρότρυνε την αδερφή της να τηρήσει την υπόσχεσή της. Εκείνη άρχισε να της φωτίζει μία μία όλες τις πλευρές της ζωής της, από τα παιδικά χρόνια μέχρι σήμερα. Η Αγάπη άκουγε με προσοχή, κρεμόταν σχεδόν απ' τα χείλη της, κι ο νους της άδειασε μεμιάς από σκέψεις.

Μετά από δύο ώρες συζήτησης η Χαρά άρχισε να μπαίνει πιο βαθιά στην προσωπική της ζωή. Η Αγάπη στην αρχή ένιωθε άβολα, η αδερφή της το γνώριζε και συνέχισε να πηγαίνει όλο και πιο βαθιά σε σκέψεις, συναισθήματα και πράξεις, ζυγίζοντας ταυτόχρονα τις αντοχές της. Εκείνη άλλοτε ντρεπόταν από την ειλικρίνεια της αδερφής της κι άλλοτε έβγαινε από την καθωσπρέπει πόζα της και δίχως να το καταλάβει έμπαινε στη φυσική της κατάσταση.

Καθώς η συζήτησή τους προχωρούσε, η Χαρά διαπίστωνε όλο και περισσότερο πως τελικά η Αγάπη άντεχε ν' ακούει.

Παρατηρώντας τη προσεκτικά, έβλεπε με ανακούφιση πως μέσα της παρέμενε μια βαθιά ερωτική γυναίκα, τρυφερή και γλυκιά, έτοιμη να προσφέρει την ίδια της τη ζωή τόσο στον έρωτα όσο και στην αγάπη.

Το πάθος της να μάθει τον εαυτό της είχε αρχίσει να κορυφώνεται, όσο περνούσε η ώρα κοιτούσε όλο και περισσότερο μέσα της κι έτσι άρχισαν σιγά σιγά να φωτίζονται κάποιες πλευρές του εαυτού της.

Κάπου κάπου, αν ένιωθε πως κάτι δεν είχε φτάσει στην καρ-

διά της, διέκοπτε τη Χαρά κάνοντας ερωτήσεις. Γύρισαν στο ξενοδοχείο για να ξεκουραστούν, μα ακόμα και ξαπλωμένες στα κρεβάτια τους συνέχισαν να μιλούν. Κάποιες μικρές διακοπές γινόντουσαν μόνο για να φάνε ένα γλυκό ή για να πιουν λίγο καφέ.

– Πού πας; Μη σηκώνεσαι, γαμώτο! φώναξε η Αγάπη.

– Θα τα κάνω πάνω μου, ρε ηλίθιο!

– Αν ξανασηκωθείς, θα σου βάλω καθετήρα.

– Θέλω και νερό, μάλλιασε η γλώσσα μου!

– Πάρε το μπουκάλι στο κομοδίνο, γκρίνιαξε η Αγάπη.

Μόλις η αδερφή της μπήκε στο μπάνιο, η Αγάπη σηκώθηκε από το κρεβάτι κι έκατσε στο σκαμπό της τουαλέτας κοιτάζοντας τον εαυτό της στον καθρέφτη. Το είδωλό της δεν την ενθουσίασε, σαν να 'ταν ασύμβατο με την ελευθερία που εκείνη τη στιγμή ένιωθε μέσα της. Σήκωσε τα μαλλιά της, έπιασε το τσαντάκι της με τα λιγοστά είδη μακιγιάζ κι άρχισε να περιποιείται το κάτωχρο πρόσωπό της. Μόλις την είδε η Χαρά, ξαφνιάστηκε.

– Καλέ! Πότε πρόλαβες και μεταμφιέστηκες;

– Θ' αλλάξω, Χαρά. Αρκετά έζησα μες στη μιζέρια.

Εκείνη την κοίταξε με πολλή αγάπη.

– Θέλουν μεγάλη προσοχή αυτά τα πράγματα, καρδούλα μου, της είπε.

– Εννοείς ότι, αν δεν τη χειριστώ σωστά αυτή την ελευθερία που νιώθω, θα κάνω κακό σε άλλους;

– Ακριβώς, Αγάπη. Θα κάνεις κακό και στους άλλους και στον εαυτό σου.

– Κατάλαβα τι λες, θα είμαι προσεκτική.

– Αυτό που πρέπει να καταλάβεις είναι πως ό,τι σου συμβαίνει το άφησες εσύ να συμβεί. Κανείς δε φταίει εκτός από σένα.

– Μην ανησυχείς, Χαρά, μην ανησυχείς, είπε εκείνη και στο πρόσωπό της φάνηκε η υπευθυνότητα μιας γυναίκας που ξέρει για τι μιλάει.

Η Αγάπη είχε πια εμπιστευτεί την αδερφή της κι άρχισε να βγαίνει από την πόζα του καθωσπρεπισμού. Στην αρχή δειλά δειλά, μα όσο περνούσε η ώρα, η κατανόηση κι η αγάπη της Χαράς έβγαζαν στην επιφάνεια την αλήθεια της αδερφής της.

Στο δωμάτιο υπήρχε μια διάχυτη αίσθηση ησυχίας που δεν την προκάλεσε η ξενοιασιά του ταξιδιού αλλά η συνεχής έξοδος της Αγάπης από τις συγκρούσεις και την προσωπική της θλίψη.

Κάποια στιγμή τράβηξε την κουρτίνα της μπαλκονόπορτας. Το βλέμμα της έπεσε σ' ένα δίχρονο αγοράκι, που έπαιζε στη μικρή πισίνα του ξενοδοχείου με τη μητέρα του. Το ασπριδερό κορμάκι του μπαινόβγαινε στο νερό και τα ματάκια του ακολουθούσαν τη σιγουριά της μάνας. Όσο εκείνη ασχολιόταν μαζί του τόσο αυτό ξεθάρρευε προσπερνώντας μικρούς φόβους. Φόβους που αν δεν ξεπεραστούν στα παιδικά κι εφηβικά χρόνια, συσσωρεύονται μετέπειτα και σε πνίγουν. Μόνο που τότε ντρέπεσαι πια να τους αντικρίσεις κατάματα. Τους παραχώνεις μέσα σου κι όποτε ξεμυτίσουν, τους αντιμετωπίζεις άλλοτε με τη μάσκα του γενναίου κι άλλοτε με τη μάσκα του κατατρεγμένου. Η επιλογή εξαρτάται απ' το μέγεθος της ευχαρίστησης που σου προσφέρει η μάσκα.

Καθώς σκεφτόταν όλα αυτά, πέρασε απ' το νου της ο Μανόλης. Ανέτρεξε στο παρελθόν για να δει αν έπαιξε μαζί του κι αν μέσα απ' το παιχνίδι τού πέρασε τους δικούς της φόβους.

Διαπίστωσε ότι στο παιχνίδι φορούσε τη μάσκα της γενναίας κι ησύχασε. Καθώς συνέχιζε να κοιτά τη μάνα, ένιωσε πως αυτό δε φτάνει. Προσπαθούσε να δει τι καλό είχε αυτή η γυναίκα που αβασάνιστα τη χαρακτήριζες «μαμά». Ενστικτωδώς αντιλαμβα-

νόταν ότι είχε μια διαφορά από εκείνη. Συλλογίστηκε υπολογιστικά, σύγκρινε ηλικίες, έκανε μαθηματικούς προσδιορισμούς, σφυγμομέτρησε πολλούς παράγοντες κι όλα έδειχναν να μοιάζουν. Άφησε το νου της κενό από σκέψεις κι έδωσε την ευκαιρία στις αισθήσεις της να προσεγγίσουν τη διαφορά της απ' αυτή τη γυναίκα. Οι κινήσεις του σώματος μίλησαν κι η Αγάπη κατάλαβε. Αυτή η γυναίκα ήταν μαζί με το παιδί της χωρίς να είναι, ό,τι προσωπικό τη στιγμή εκείνη είχε πεθάνει, κάτι σαν απουσία του εγώ. Γυρίζοντας πίσω είδε τον εαυτό της και τη σχέση της με τον Μανόλη και βυθίστηκε στις ενοχές.

– Τι έχεις και συννέφιασες; ακούστηκε χαρούμενη η Χαρά, σαν παραφωνία μες στη δική της σκέψη.

– Χαζεύω μια ξένοιαστη μαμά που παίζει με το μικρό της.

– Για πήγαινε και παρακάτω.

– Να, σκεφτόμουν τι φόβους έχω φορτώσει τον Μανόλη.

– Δηλαδή;

– Δεν είναι ότι ήμουν αδιάφορη μάνα. Ασχολήθηκα μαζί του.

– Και βέβαια ασχολήθηκες.

– Ναι, αλλά είχα πολλούς φόβους, Χαρά.

– Τι εννοείς;

– Δεν είχα ένα φόβο ως προς κάτι. Ήμουν ολόκληρη ένας φόβος.

– Αλήθεια είναι.

– Όλο αυτό όμως το ρούφηξε το παιδί.

– Κι αυτό έτσι είναι.

– Ντρέπομαι για μένα, Χαρά.

– Στην επόμενη ζωή, πριν γεννήσεις, να 'χεις φωτιστεί.

– Με κοροϊδεύεις.

– Δε μας χέζεις, ρε Αγάπη!

– Με ελαφριά καρδιά μιλάς.

– Το ξέρεις ότι τώρα έχεις μπει στο φόβο;

– Πώς δηλαδή;

– Με τις ενοχές, ρε ηλίθια. Η ενοχή κρύβει φόβο.

– Λες, ε;

– Λέω. Γι᾽ αυτό μπορείς να ντρέπεσαι όσο θέλεις για το παιδί, αλλά οι ενοχές τέλος. Αυτό ήξερες τότε, αυτό έκανες.

– Καλά που ᾽χω και σένα, Χαρά, ακόμα δε θα ᾽ξερα ποια είμαι.

– Αγάπη, δε σκαμπάζω εγώ περισσότερα. Εσύ θα μάθεις για σένα.

– Έλα, κάτι ξέρεις παραπάνω, παραπονέθηκε εκείνη.

– Σκατά ξέρω, πόσες φορές θα σ᾽ το πω. Μέσα από σένα βλέπω κι εγώ τον εαυτό μου, Αγάπη. Μιλάς, μιλάω κι η μια καθρεφτίζεται στην άλλη και μαθαίνουμε, αυτό είναι όλο.

– Κατάλαβα τι μου λες, είπε εκείνη σκεπτική.

Η ενέργεια που αποκτούσε η Αγάπη κάθε στιγμή που έβλεπε την αλήθεια ήταν τεράστια κι αυτή η ίδια η ενέργεια τη βοηθούσε να πηγαίνει όλο και πιο βαθιά. Ήταν σαν ν᾽ άνοιγαν παράθυρα το ένα πίσω απ᾽ το άλλο και το φως που έμπαινε στην καρδιά της έκαιγε τα σκουπίδια μιας ολόκληρης ζωής. Μέσα σε μια μέρα είχαν πει όσα δεν είχαν μπορέσει να πουν σαράντα χρόνια.

Η Χαρά ήταν πια για εκείνη ο δικός της άνθρωπος, όχι γιατί ήταν αδερφή της, αλλά γιατί ήταν ο άνθρωπος με τον οποίο επικοινώνησε βαθιά κι αληθινά για πρώτη φορά στη ζωή της. Ήταν μια επικοινωνία έντιμη, ανιδιοτελής, γεμάτη αγάπη. Εκείνο το βράδυ ονειρεύτηκε φως και χαρά στη ζωή της. Η ψυχική της δύναμη άγγιζε κόκκινο κι αυτή η πρωτόγνωρη ηρεμία που ένιωθε της προξενούσε συγκίνηση.

Στην Αθήνα ο Αντώνης ανησυχούσε για τις εξελίξεις του οικοπέ-

δου. Η Ζωή είχε πια καταλάβει το σκοπό του ταξιδιού και με έντεχνο τρόπο πρόσθετε ένα λιθαράκι στην απόδρασή τους. Τα παιδιά, από διαίσθηση κι αυτά, ήταν σαν να γνώριζαν την αλήθεια.

Ο Γρηγόρης, που από την αρχή ήξερε το σκοπό αυτού του ταξιδιού, φρόντιζε για όλα τα πρακτικά θέματα και των δύο οικογενειών, δίνοντας προτεραιότητα στις ανάγκες των παιδιών.

Την επομένη το πρωί, ανοίγοντας η Χαρά το κινητό της, βρήκε τρεις κλήσεις από τον Αντώνη.

– Οχ! Ο άντρας σου μας ψάχνει, είπε στην Αγάπη.

– Για να δω και το δικό μου. Έχεις δίκιο, έχει πάρει και μένα.

– Νομίζω πως πρέπει να τον πάρεις.

– Δε μας χέζει! φώναξε η Αγάπη αγανακτισμένη.

– Όχι, πρέπει να τον πάρεις. Μήπως θέλεις να τον πάρω εγώ;

– Ούτε γι' αστείο! Θα σε μπερδέψει με νομικές ορολογίες.

– Κοίτα μην τα θαλασσώσεις από φόβο. Αλλιώς πες μου να τα κάνω σκονάκι και να του τα πω εγώ.

Η Αγάπη σήκωσε το ακουστικό και μίλησε με τον Αντώνη. Η φωνή του βροντούσε σ' όλο το δωμάτιο, οι κουβέντες του ήταν σύντομες κι υπολογιστικές, επικεντρωμένες μόνο σ' ό,τι αφορούσε τα περιουσιακά τους στοιχεία. Εκείνη δεν έδωσε και τόση σημασία, η πληρότητα που άρχισε σιγά σιγά να νιώθει με τον εαυτό της κατεύναζε το θυμό της.

Αυτές τις μέρες οι δύο αδερφές γνωρίστηκαν κι αγαπήθηκαν βαθιά. Έδωσαν την ευκαιρία στους εαυτούς τους να μην πεθάνουν «άγνωστες», όπως συμβαίνει με τόσα αδέρφια, φίλους, εραστές, συζύγους, που γερνάνε και πεθαίνουν ξένοι.

Ιούλιος

Η ΑΓΑΠΗ όσο μάθαινε τον εαυτό της τόσο κατανοούσε και τους ανθρώπους γύρω της. Υποψιασμένη για τα καλά πια πως κανείς δε σου φορά χειροπέδες αν δεν απλώσεις τα χέρια, έδειχνε να τελειώνει με τις παλιές, σκληρές της νουθεσίες. Στη συμπεριφορά της διέκρινε κανείς μια αρχόμενη, αλλά σταθερή ψυχική δύναμη.

Ο Αντώνης δεν άντεχε άλλο αυτή την αλλαγή της. Τα προβλήματα που της δημιουργούσε καθημερινά ήταν εντονότερα από πριν, μια κι αισθανόταν εγκαταλειμμένος κι αθεράπευτα μόνος. Αναζητούσε τη σιγουριά του μέσα από την παλιά εικόνα της Αγάπης. Είχε μάθει να μπαίνει στο σπίτι με ύφος θρασύ, λέγοντας μια τυπική καλησπέρα που ούτε τα ίδια του τ' αφτιά δεν την άκουγαν. Ταυτόχρονα τα ερευνητικά του μάτια καρφώνονταν απαιτητικά στις ανεκπλήρωτες υποχρεώσεις της γυναίκας του.

Έτσι, ξεκινούσε το εξουσιαστικό παιχνίδι, με μέσο τις καθιερωμένες γι' αυτόν ερωτήσεις. Ερωτήσεις που εξαρχής είχε διαλέξει για να στηρίζει την ασθενική και καθ' όλα συμπλεγματική ψυχοσύνθεσή του.

Συνηθισμένος ν' ακούει τη χαμηλόφωνη και υποταγμένη απάντηση της Αγάπης, γινόταν έξαλλος πια. Ξαφνικά μετά από είκοσι χρόνια έβλεπε αυτό το υποταγμένο θηλυκό να σηκώνει κεφάλι φωνάζοντας και διεκδικώντας τη ζωή της. Η εξεγερμένη συμπε-

ριφορά της λειτουργούσε ως άλλοθι για να της χρεώνει ψυχική ανισορροπία.

Όμως ο τρόμος του κορυφωνόταν καθώς ένιωθε πως εκείνη δεν τον φοβόταν πια. Όπως και να 'χει, η εξουσία είναι αφροδισιακή τόσο γι' αυτόν που την ασκεί όσο και γι' αυτόν που τη δέχεται. Έτσι, μια κι η Αγάπη δεν ανταποκρινόταν πια στο αφροδισιακό του, έψαχνε χιλιάδες τρόπους προκειμένου να της τσακίσει το ηθικό. Το εφήμερο τελικά κατέρρεε κι εκείνος ήταν ανήμπορος να το αντιμετωπίσει.

Η Ζωή ήταν πια ευτυχισμένη με τις κόρες της. Η ανησυχία που κατά βάθος ένιωθε για την Αγάπη είχε αρχίσει να σβήνει. Άλλωστε είχε διαπιστώσει κι η ίδια πως ένα μέρος αυτής της ανησυχίας έκρυβε στο βάθος ενοχές για τον τρόπο που τη μεγάλωσε.

Όσο κι αν καμάρωνε κάποτε γι' αυτό, σήμερα ήταν μετανιωμένη. Έτσι, όσο περνούσε ο καιρός ευχόταν να γίνει ένα θαύμα και ν' αλλάξει η ζωή του παιδιού της.

Ο Ιούλιος ήταν ο μήνας των καλοκαιρινών διακοπών. Κάθε χρόνο οι τρεις οικογένειες συνήθιζαν να περνούν μαζί τις μέρες αυτές. Δύο εβδομάδες σε κάποιο νησί κι άλλη μια στην Ανάβυσσο. Η Χαρά ήταν αυτή που φέτος άλλαξε κι αυτό το πρωτόκολλο, κι έτσι ακολούθησε κι η Αγάπη.

Ο Ορέστης κι ο Αντώνης δυσαρεστήθηκαν. Όσο κι αν διαφωνούσαν μεταξύ τους, μ' αυτό τον τρόπο γέμιζαν τις μέρες τους την περίοδο των διακοπών. Μόνοι με τις γυναίκες τους δεν είχαν τίποτα να πουν, κι έτσι η παρέα, συγγενική ή φιλική, κάλυπτε την ανεπάρκεια της επικοινωνίας τους.

– Καλά, τρελοί είμαστε να πάμε μόνοι μας διακοπές; φώναξε ο Αντώνης.

– Ευκαιρία να δούμε αν αντέχουμε, αποκρίθηκε αδιάφορα η Αγάπη.

– Βλακείες λες. Αν δεν έρθουν οι δικοί σου, βρες άλλη παρέα. Στην τελική, πάμε στη μάνα μου.

– Όχι, θα πάμε κάπου οι τρεις μας. Είκοσι χρόνια έχουμε να βρεθούμε μόνοι.

– Τι να λέμε; Τα ίδια και τα ίδια ή να τσακωνόμαστε;

– Αν δούμε ότι δεν αντέχουμε να ζούμε ειρηνικά, δεν υπάρχει λόγος να είμαστε μαζί.

– Σαν πολύ κεφάλι έχεις σηκώσει.

– Δεν έχεις δει τίποτα ακόμα.

– Προς τι αυτή η αυτοπεποίθηση, κυρία Αγάπη; ρώτησε σαρκαστικά εκείνος.

– Προς τη ζωή μου.

– Αν μάθω, κακομοίρα μου, πως μ' απατάς, την έκατσες. Θα σου κάνω τη ζωή μαύρη.

Η Αγάπη στεκόταν στητή, γεμάτη αποφασιστικότητα. Η παλιά της σκυφτή φιγούρα, που θύμιζε ζητιάνα, την είχε πια εγκαταλείψει.

Ο Αντώνης έδειχνε ανήσυχος. Ακούγοντας όσα του έλεγε, λίγο έλειψε να του πέσει ο καφές. Έκανε κάποια βήματα πίσω και την παρατήρησε εξονυχιστικά. Ίσως ήταν μία απ' τις λιγοστές φορές όλα αυτά τα χρόνια που μπήκε στη διαδικασία να προσέξει το ντύσιμό της. Ικανοποιημένος από το σεμνό της ταγεράκι απέκτησε και πάλι την αυτοπεποίθησή του.

Εκείνη, πριν βγει από το σπίτι, έριξε μια τελευταία ματιά στον καθρέφτη κι έφυγε για το γραφείο. Τώρα πια πήγαινε με ταξί μέχρι το μετρό, καθώς η Χαρά είχε σταματήσει τη δουλειά λόγω των καλοκαιρινών διακοπών.

Ενώ στεκόταν στη λεωφόρο, ένα αυτοκίνητο σταμάτησε μπροστά της. Έσκυψε και είδε τον Πέτρο. Ένιωσε την καρδιά της να χτυπά, ήταν η πρώτη μέρα που τον έβλεπε μετά το ταξίδι της στη

Σύρο. Μπήκε στο αυτοκίνητο, τον φίλησε κι έπεσε στην αγκαλιά του. Αισθάνθηκε ξαφνικά το θαμμένο εδώ και χρόνια ερωτισμό της να ξυπνά απαιτητικά και τρόμαξε. Εκείνος κατάλαβε την αμηχανία της και της είπε με ειλικρίνεια πως δεν ήταν τυχαία η συνάντησή τους, αλλά πως την περίμενε για να φύγουν μαζί. Ύστερα έκανε λίγο δεξιά και την κοίταξε σοβαρά στα μάτια.

– Πάμε στο σπίτι μου;

– Πάμε, απάντησε εκείνη δίχως σκέψη.

Ο Πέτρος σταμάτησε για λίγο σ᾽ ένα γειτονικό φούρνο, αγόρασε διάφορα γλυκά και αλμυρά για πρωινό και ξαναμπήκε γρήγορα στ᾽ αυτοκίνητο. Σε πέντε λεπτά είχαν φτάσει στο σπίτι του. Η Αγάπη ένιωθε περίεργα, είχε την αίσθηση πως την παρακολουθούν κι άρχισε να παρατηρεί το φόβο της. Κάποια γειτόνισσα χαιρέτησε τον Πέτρο και εκείνη χαμήλωσε το κεφάλι.

«Σαν πουτάνα νιώθω», παραδέχτηκε μέσα της. Δεν έβλεπε την ώρα να μπουν στο σπίτι. Μόλις εκείνος έβαλε τα κλειδιά στην πόρτα, ένιωσε ανακούφιση.

Κοιτώντας γύρω της έμεινε έκπληκτη από την τάξη και την καθαριότητα που επικρατούσε στο διαμέρισμα. Της ήταν δύσκολο να πιστέψει πως υπήρχαν κι άλλου είδους αρσενικά. Εκείνος προχώρησε στην κουζίνα, έβαλε καφέ κι έστρωσε το τραπέζι για πρωινό. Η Αγάπη παρατηρούσε την επιδεξιότητα των κινήσεών του κι άρχισε να τον βοηθάει με μια απίστευτη άνεση, σαν να βρισκόταν στο σπίτι της. Κάθισαν για πρωινό κι εκείνη επικεντρώθηκε στα νέα του γραφείου. Η παρουσία του Αντώνη στη σκέψη της έβαζε φραγμό στη διαχυτικότητά της, το αναγνώρισε κι έψαξε να δει τι νιώθει. Αισθανόταν σαν δραπέτης που αναζητεί το κελί του, μόνο και μόνο απ᾽ την εξοικείωση μιας πολυκαιρισμένης συνήθειας. Ξαφνικά πετάχτηκε έντρομη απ᾽ την καρέκλα της.

Σιγά σιγά ο αδρανής ερωτισμός της άρχισε να ξυπνάει μέσα

της. Δεν πέρασαν λίγα λεπτά κι είχαν βρεθεί να κάνουν έρωτα με μια απίστευτη αρμονία. Ήταν η πρώτη φορά στη ζωή της που ένιωθε το σώμα της ν' ανταποκρίνεται με τόσο πάθος. Όλα αυτά τα χρόνια πίστευε πως το σεξ ήταν μια χλιαρή κι ανούσια διαδικασία, δεν μπορούσε να πιστέψει σ' αυτό που της συνέβαινε. Ύστερα από λίγα λεπτά τα μάτια της γέμισαν δάκρυα. Εκείνος την αγκάλιασε τρυφερά και δεν την άφησε στιγμή από κοντά του. Είχε καταλάβει τι της συνέβαινε. Εκείνη αναρωτιόταν πώς είναι δυνατό να έχει θάψει για χρόνια ολόκληρα τόσο ερωτισμό μέσα της. Αργότερα κατάλαβε πως για καλή της τύχη δεν τον είχε θαμμένο, αλλά απλά κοιμισμένο.

Κάποια στιγμή χτύπησε το κινητό της. Ήταν η Χαρά, η οποία, ανυποψίαστη για το πού βρίσκεται η αδερφή της, αιφνιδιάστηκε.

– Τι ώρα θα σχολάσεις; Έχω φτιάξει παστίτσιο, πέρασε από δω. Είναι και τα παιδιά σε μένα.

– Είμαι στο σπίτι του Πέτρου, θα έρθω γύρω στις τρεις, απάντησε η Αγάπη με μια πρωτόγνωρη ηρεμία στη φωνή.

– Δεν το πιστεύω, πώς το τόλμησες;

– Ήταν να μην μπλέξω με κακές παρέες... αποκρίθηκε η Αγάπη γελώντας.

– Εννοείς εμένα;

– Όχι, τον παπά της ενορίας μας!

– Να περνάς καλά, κοριτσάκι μου, κι έλα ό,τι ώρα θέλεις.

Κλείνοντας το τηλέφωνο η Χαρά, προβληματίστηκε γι' άλλη μια φορά με την αδερφή της. Σκεφτόταν πως θα 'ταν πολύ σημαντικό για την Αγάπη να ζήσει αυτό τον έρωτα αληθινά. Ν' ανοίξει την καρδιά της χωρίς φόβο και να εκθέσει τα συναισθήματά της ή, αν δεν μπορούσε να το κάνει, τουλάχιστον να μην τα κουκουλώσει απ' τον ίδιο της τον εαυτό.

Για τη Χαρά ο έρωτας δεν ήταν μια κατάσταση όπου μπορούμε έτσι απαίδευτα και τυχαία να μπαινοβγαίνουμε, αλλά μια ενεργητική επιλογή της καρδιάς, ικανή από μόνη της να μας ξυπνήσει τα πιο γερά σφαλισμένα συναισθήματα, αρκεί δύο άνθρωποι να 'ναι αποφασισμένοι να τον ζήσουν με εντιμότητα. Τότε λειτουργεί σαν προπύργιο από όπου ξεκινάς λίγο λίγο για να γκρεμίσεις το απόρθητο οχυρό σου, καθώς έρχεσαι αντιμέτωπος με τις πιο ευτελείς σκέψεις που διηθούν το μυαλό και την καρδιά σου.

Το μάτι της Αγάπης έπεσε στη φωτογραφία της πρώην γυναίκας του. Ταράχτηκε, ένιωσε ζήλια. Χάθηκε το χαμόγελο από το πρόσωπό της και ξαφνικά ήταν σαν να σβήστηκε μεμιάς όλη η τρυφερότητα που ένιωθε γι' αυτόν.

Αναρωτήθηκε πώς μπορούσε να της συμβαίνει αυτό. Κι όμως, μέσα σε μια στιγμή είχε μετανιώσει που του 'χε μιλήσει για την άθλια ζωή της με τον Αντώνη. Πήγε στο μπάνιο και πήρε τηλέφωνο τη Χαρά.

– Τα 'χω πάρει μαζί του, της είπε ψιθυριστά.

«Αμάν, Θεέ μου!» σκέφτηκε εκείνη.

– Γιατί, καλέ; ρώτησε δήθεν αδιάφορα.

– Χωρισμένος, αλλά η πρώην ποζάρει ακόμα στο σπίτι του.

– Βγήκε η ζήλια απ' το χρονοντούλαπο;

– Έχω ζηλέψει εγώ ποτέ; Με την Αφρούλα παράπονο ήταν, όχι ζήλια.

– Ποιον να ζηλέψεις; Τον Αντώνη;

– Εμ ποιον άλλο;

– Συνήθως τα ζώα δεν τα ζηλεύουμε, τα συμπονούμε!

– Είσαι ηλίθια, Χαρά.

– Το ξέρω, αλλά προς το παρόν κοίτα τη λαιμαργία σου.

– Ποια λαιμαργία; Κάνω δίαιτα.

– Της ψυχής σου, ηλίθια.

– Άντε παράτα με, της είπε κι έκλεισε το τηλέφωνο.

Φάνηκε να μην κατάλαβε τι εννοούσε η αδερφή της. Η στέρηση πυροδοτούσε τη μανία της να τον κατακτήσει.

Ο Πέτρος κατάλαβε πού οφειλόταν η αλλαγή της διάθεσής της κι ένιωσε άβολα. Της εξήγησε πως διατηρούσε μια καλή σχέση με την πρώην γυναίκα του για χάρη της κόρης του. Ζούσε κι αυτός τη δική του ψευδαίσθηση χρεώνοντας τις προσωπικές του ανάγκες στο παιδί του.

Η Χαρά χαμογέλασε σαν έκλεισε το τηλέφωνο. Παλιά συνταγή και δύσπεπτη, σκέφτηκε. Εκεί που η φλόγα σβήνει, εκεί που το άγνωστο τελειώνει, αρχίζει η τυραννική ανθρωποθυσία εν ονόματι του έρωτα. Κι ο έρωτας πεθαίνει με νουθεσίες, ρητορείες κι αποφθέγματα, γιατί κι οι δύο δεν τόλμησαν να δουν κατάματα τον εαυτό τους.

Το τηλέφωνο της Χαράς χτύπησε ξανά κι ακούστηκε ψιθυριστά η αγωνιώδης φωνή της αδερφής της.

– Ο Γιάννης δε θα το ᾽κανε ποτέ αυτό.

– Τι λες, καλέ; Ποιος Γιάννης;

– Ο Γιάννης από τη Σύρο.

– Ο Γιάννης «πέθανε», τώρα είσαι με τον Πέτρο.

Η Αγάπη απογοητεύτηκε και της έκλεισε ξανά το τηλέφωνο.

«Αχ, Αγάπη», ψιθύρισε λυπημένη η Χαρά, καθώς ένιωσε την ψευδαίσθηση να καραδοκεί κάθε φορά που αποφεύγουμε τον πόνο. Έρωτες κουτσοί, στραβοί, σκονισμένοι μπαίνουν στο πίσω μέρος του νου για να υπάρχουν σε στιγμές κρίσης. Είναι σαν να κρατάμε ένα παλιομοδίτικο ρούχο για να το φορέσουμε σαν φτωχύνουμε. Παντός είδους σιγουριές έχει ο μπαξές της ψυχής. Λειτουργεί σαν τα πορτοφόλια των αντρών, που στα ογδόντα τους χρόνια θα βρεις μέσα κι ένα προφυλακτικό, ή σαν τη γυναικεία τσάντα,

που καλού κακού έχει και μια σερβιέτα, είκοσι χρόνια μετά την εμμηνόπαυση.

Φαίνεται πως κάτι τέτοιο συμβαίνει και με τους παλιούς έρωτες: υπάρχουν στιγμές που τους αγιοποιούμε και τους αποταμιεύουμε για ώρα ανάγκης.

Μοναξιά είναι αυτή, δεν πολεμιέται απευθείας. Είναι σαν το σκοτάδι, πώς να τα βάλεις μαζί του; Το μόνο που μπορείς να κάνεις είναι να βρεις το φως, έτσι που το σκοτάδι να πάψει να υπάρχει. Το ίδιο ισχύει και με το έρωτα: για να εγκαταλείψει ο νους τον παλιό, πρέπει να 'χει την τόλμη να επενδύσει ψυχή στον καινούριο.

Η Αγάπη από ένστικτο ένιωσε πως έπρεπε να μιλήσει στον Πέτρο για τη ζήλια της. Εκείνος συγκινήθηκε απ' αυτό της το άνοιγμα κι άρχισε να μιλά για τον εαυτό του, να λέει τόσα όσα δεν είχε πει όλο αυτό τον καιρό. Η επικοινωνία τους, που λίγο έλειψε να διακοπεί, άρχισε πάλι να ρέει ακατάπαυστα απ' τον έναν στον άλλο, κι έτσι αυτή η προσωπική τους μέρα έκλεισε το ίδιο όμορφα όπως άρχισε.

Η Αγάπη τηλεφώνησε ξανά στη Χαρά. Αυτή τη φορά είχε βγει από τη συναισθηματική ανωριμότητα και της ζήτησε να βρεθούν το απόγευμα για να μιλήσουν. Η αδερφή της κατάλαβε και συμφώνησε αμέσως.

Για καλή της τύχη, όταν έφτασε στο σπίτι, η Μαρίκα κοιμόταν κι ο Αντώνης δεν είχε γυρίσει ακόμα. Έκανε ένα μπάνιο κι έπεσε να κοιμηθεί. Δεν ένιωθε νυσταγμένη, αλλά ήταν ο μόνος τρόπος να μείνει μόνη χωρίς να την ενοχλήσει κανείς. Έβαλε το ξυπνητήρι στις έξι, ανυπομονούσε να δει τη Χαρά, μα ως τότε χώθηκε στην ανάμνηση της μέρας. Ευχάριστες εικόνες πηγαινοέρχονταν στο νου της, αλλά μια και δεν είχε μάθει να ζει τη χαρά της συγκεκριμένης στιγμής, της ξέφευγε, και την επομένη που την ανακαλούσε ήταν πια αβίωτο παρελθόν.

Ο Μανόλης, ακούγοντας το ξυπνητήρι, μπήκε στο δωμάτιό της. Εκείνη τον τράβηξε κοντά της κι άρχισε να παίζει μαζί του. Είχε μια ανεκτικότητα και μια γλυκύτητα, που ο μικρός δεν άργησε ν' αντιληφθεί.

Συζήτησαν αρκετή ώρα, ίσως ήταν η πρώτη φορά που η Αγάπη ενστικτωδώς τον αντιμετώπισε ως ενήλικα, κι αυτό άρεσε πολύ στο παιδί. Ανταποκρινόταν με μια ωριμότητα που την ξάφνιασε, ένιωθε σαν να μιλούσε με κάποιον άλλο κι όχι με το παιδί της. Συγκινήθηκε πολύ. «Ίσως να σωθεί το παιδί μου», σκέφτηκε. Η εικόνα της απέναντι στον Μανόλη όλα αυτά τα χρόνια είχε βαριά στοιχεία καθωσπρεπισμού, στάθηκε όμως τυχερή γιατί ταυτόχρονα η μεγάλη της τρυφερότητα δεν του άφησε περιθώρια να την απορρίψει.

Σε λίγο σηκώθηκε, ετοιμάστηκε και πήρε τηλέφωνο τη Χαρά.

– Πού λες να πάμε; ρώτησε η αδερφή της.

– Κάπου ήσυχα, έχω πολλά να σου πω.

– Ωραία, κάτι καλό έχω στο νου μου, σε δέκα λεπτά κατέβα στ' αυτοκίνητο.

– Να περάσω από τη μαμά να της πω ότι θα βγούμε;

– Όχι, ρε Αγάπη! Παράτα το βυζί της μάνας μας.

– Εύκολο είναι;

– Ναι, και πρέπει να το κάνεις πριν πεθάνει.

– Άντε να δούμε, θα προλάβω;

– Θα σε περιμένει, ξέρει εκείνη, της είπε γελώντας η Χαρά.

– Κλείσε και κατεβαίνω.

Έφτασε στο ισόγειο και σκεφτόταν να μπει ή να μην μπει μέσα, όμως χτύπησε το κινητό της και, σαν είδε τον αριθμό του Πέτρου, έκανε μεταβολή και βγήκε προς την αυλόπορτα.

– Πάμε με τη Χαρά για καφέ. Θα σε πάρω το βράδυ πριν γυρίσω στο σπίτι.

– Εντάξει, κοριτσάκι μου, να περάσετε καλά, της ευχήθηκε εκείνος χαμηλόφωνα, νοσταλγώντας τις στιγμές που ήταν μαζί της.

Η Αγάπη ένιωθε χαρούμενη που επιτέλους νοιαζόταν κάποιος γι' αυτή. Καθώς το καλοσκέφτηκε, κατάλαβε πως για να 'χει κανείς την έγνοια σου, πρέπει πρώτα να του το επιτρέψεις. Έκανε μια αναδρομή στο παρελθόν κι αναγνώρισε τη στενοκεφαλιά της. Αναγνώρισε τη μίζερη στάση της απέναντι στους ανθρώπους, κάθε φορά που τους χρέωνε την κατάντια της ζωής της.

Μόλις μπήκε στ' αυτοκίνητο, ξαναχτύπησε το τηλέφωνο. Ήταν ο Αντώνης, απειλητικός κι οργισμένος. Του είπε με ηρεμία ό,τι είχε να του πει και τα υπόλοιπα τα κράτησε για το βράδυ.

– Πού στην ευχή βρήκα αυτή τη δύναμη; ρώτησε τη Χαρά.

– Αν είναι μόνο απ' τον έρωτα, αδερφούλα μου, την έχεις βάψει.

– Δε νομίζω, ρε γαμώτο.

– Άσ' το και θα δείξει. Αν στ' αλήθεια δε θέλεις άλλο να ζεις έτσι, μάλλον την έχεις γλιτώσει.

– Γιατί το λες;

– Το θετικό έρχεται μέσα απ' την άρνηση, της απάντησε πολύ σοβαρά η Χαρά.

– Νομίζω πια πως δε θέλω άλλο, αυτό είναι όλο.

– Τι ακριβώς θέλεις;

– Δεν ξέρω, ρε Χαρά, είναι όμως κακό να μην ξέρει κανείς τι θέλει.

– Τι λες, καλέ! Το κεφάλι σου νομίζει πως είναι κακό, η άρνησή σου και μόνο κάπου θα σε βγάλει.

– Λες να 'ναι έτσι;

– Μάλλον ναι, αν ήταν αλλιώς, θα ζητούσες υποκατάστατα. Μου ξινίζει αυτός ο άντρας, πάω γι' άλλο. Δε θέλω αυτή τη δου-

λειά, πάω γι' άλλη. Η μιζέρια της ψυχής σου όμως θα 'ταν πάντα η ίδια.

– Να μου λείπει μια τέτοια ζωή.

– Έτσι μπράβο, λοιπόν φτάσαμε.

– Τι είναι εδώ;

– Ένα ήσυχο μεζεδοπωλείο όπου συχνάζω με τους φίλους μου. Σκέφτηκα πως είναι αργά για καφέ.

Μόλις μπήκαν μέσα, η Αγάπη ενθουσιάστηκε. Η ατμόσφαιρα του μαγαζιού άφηνε μια αίσθηση πολύ ευεργετικών δονήσεων, κι έτσι χαλάρωσε. Άφησε το σώμα της ν' απλωθεί άνετα στην καρέκλα και πήρε τον κατάλογο στα χέρια της.

Το βλέμμα της Χαράς είχε προσηλωθεί στο ηλικιωμένο ζευγάρι που καθόταν απέναντί τους. Καθώς τους άκουγε, σοκαρίστηκε κι ένιωσε μια στιγμιαία εφίδρωση.

Ήταν κι οι δύο σε ηλικία μεταξύ εβδομήντα με ογδόντα χρονών, καλόγουστοι και καλοβαλμένοι στην περιφέρεια, μα στο κέντρο τους έκρυβαν μια βαθιά δυσδιάκριτη πίκρα. Στα νιάτα τους πρέπει να 'ταν όμορφοι, αλλά για να το καταλάβει κανείς έπρεπε να τους κοιτάξει προσεκτικά. Το μαρτυρούσαν οι γραμμές των χειλιών τους, τα μάτια τους κι οι χαριτωμένες γωνίες των ζυγωματικών τους. Φαίνεται όμως πως ανήκαν στην κατηγορία των ανθρώπων που οι στερήσεις της καρδιάς τούς γέρασαν απάνθρωπα και τώρα πια έδειχναν σημαδεμένοι, λες και τους είχε στραπατσάρει ο χρόνος. Απ' τις ομολογίες τους επρόκειτο για ζευγάρι που 'χε συμβιώσει τουλάχιστον για πενήντα χρόνια.

Η Χαρά τούς παρατηρούσε να στέκονται σε θέση άμυνας, με απόλυτη ακρίβεια ο ένας απέναντι στον άλλο. Καυχησιολογούσαν για τις επιστημονικές τους διακρίσεις σαν μυστικοί αντίπαλοι, με μουδιασμένα συναισθήματα και σχεδόν ανύπαρκτα αισθήματα. Όσοι ώρα μιλούσαν, δεν αγγίχτηκαν, ούτε γέλασαν, μειδίασαν

κάποιες φορές διακριτικά, μα σαν το κατάλαβαν, έκρυψαν γρήγορα το άνοιγμα των χειλιών λες κι ήταν κατάρα.

Η πιο οικεία χειρονομία που αντάλλαξαν ήταν ένα ελαφρό τσούγκρισμα των ποτηριών τους, μια κίνηση δεξιοτεχνίας σμιλευμένη, θαρρείς, από χρόνια, με σκοπό να μην αγγίζει ο ένας τα δάχτυλα του άλλου.

Η Χαρά είχε ξεπεράσει το σοκ της πρώτης στιγμής και τώρα πια αισθανόταν μια απέραντη ματαιότητα, όχι για την ίδια τη ζωή αλλά για τον τρόπο που τη ζούμε. Η Αγάπη μ' ένα σκούντημα της υπενθύμισε το λόγο για τον οποίο βρίσκονταν εκεί.

– Γιατί συννέφιασες; ρώτησε απορημένη.

– Καλύτερα να βλέπω τους γονείς μας να σφάζονται παρά τούτη την «ακίνητη» σχέση, απάντησε η Χαρά δείχνοντας διακριτικά το ηλικιωμένο ζευγάρι.

– Α πα πα! Εγώ προτιμώ αυτούς, δήλωσε η Αγάπη με σοβαρότητα.

– Δεν ξέρεις τι λες, συνέχισε η Χαρά με απόγνωση.

– Γιατί;

– Άσε με, Αγάπη, αυτή η σχέση είναι ζωντανός θάνατος. Τουλάχιστον μέσα απ' τη σύγκρουση ρέει ενέργεια.

– Καλά, άσε τους παππούδες τώρα, να σου πω τα δικά μου, είπε η Αγάπη, ενώ σε δευτερόλεπτα η ανάμνηση την οδήγησε σε μια κατάσταση συγκινησιακή.

– Για λέγε, την ενθάρρυνε η Χαρά βγαίνοντας αμέσως απ' την ευαισθησία της και ακούγοντάς τη προσεκτικά.

Η Αγάπη συγκρουόταν με τον εαυτό της, ήθελε τόσο πολύ να μιλήσει στη Χαρά, αλλά ένιωθε ντροπή, μια ντροπή που δεν ήταν απόρροια της σχέσης της με τον Πέτρο αλλά της μέχρι σήμερα στρωμένης ζωής της με τον Αντώνη. Άρχισε να μιλά, συναισθήματα ανεξέλεγκτα ξεφύτρωναν απ' το πουθενά, ο ένας πόνος ακο-

λουθούσε τον επόμενο, το ένα δάκρυ ακολουθούσε το άλλο κι όλα μαζί σχημάτιζαν μια έκρηξη που δεν ήταν άλλη απ᾽ το θυμό που ένιωθε για τον εαυτό της. Η Χαρά την άκουγε προσεκτικά και την ενθάρρυνε να πηγαίνει όλο και πιο κάτω, όλο και πιο βαθιά, πέρα απ᾽ τη λεκτική επίχριση του καθωσπρεπισμού της. Η Αγάπη πότε αισθανόταν άβολα και πότε ανακουφισμένη. Ήταν η πρώτη φορά στη ζωή της που εκμυστηρευόταν σε κάποιον όλη την αλήθεια για τη μέχρι σήμερα χλιαρή κι ανοργασμική σεξουαλική ζωή της. Κι όλο αυτό γινόταν πιο οδυνηρό καθώς συζητώντας ανακάλυπτε όλο και πιο πολύ πως ζούσε σε μια βαθιά άγνοια για ό,τι είχε να κάνει με τη γυναικεία της φύση. Ίσως κι αυτή η άγνοια όμως να᾽ χε περισώσει ένα κομμάτι της ψυχής της, μια και κάθε ανυποψίαστος βαδίζει χέρι χέρι με το ψέμα, αλλά το προσκυνάει σαν την αλήθεια. Η Χαρά σκεφτόταν πως τα δύσκολα τώρα ξεκινούν, καθώς κάθε αλήθεια που ᾽ρχεται στο φως, αν δεν τη σεβαστείς και δεν την κάνεις πράξη στη ζωή σου, θα έρθει η στιγμή που θα σε τσακίσει. Όσο περνούσε η ώρα, επιβεβαίωνε τις υποψίες που είχε για την Αγάπη. Ήταν η πρώτη φορά που ένιωθε να μην αντέχει τον πόνο της αδερφής της, έβλεπε την ψυχή της μαραζωμένη και το σώμα της άρρωστο κι αναρωτιόταν πως ζει ακόμα. Έκανε μεγάλη προσπάθεια να κρύψει την ταραχή της, σκούπισε τα μάτια της Αγάπης και την πήρε στην αγκαλιά της.

– Είσαι πολύ τυχερή που δεν πέρασες στην υστερία.

– Λες να την έχω γλιτώσει; ρώτησε εκείνη διστακτικά.

Μια και δεν υπήρχαν άλλα περιθώρια για πόνο, η Χαρά επιστράτευσε το χιούμορ της.

– Ήταν να μη βγει η γυναίκα που ᾽χες μέσα σου. Ποιος σε πιάνει τώρα.

– Ωραία είσαι! Μήπως ν᾽ αλλάξω και καμιά δεκαριά άντρες για να κάνω διδακτορικό;

– Μπα! Δε νομίζω πως το χρειάζεσαι. Η ποιότητα φέρνει το αποτέλεσμα, όχι η ποσότητα.

– Ακόμα μπερδεμένη είμαι, είπε η Αγάπη με πολύ πόνο στη φωνή.

– Όσο θα κάνεις πρακτική άσκηση θα ξεμπερδεύεσαι.

– Σταμάτα, Χαρά, ώρες ώρες με κάνεις και ντρέπομαι.

– Γι' αυτό το κάνω, για να πάψεις να ντρέπεσαι. Πέτα τη σεμνοτυφία σου πια.

Η Αγάπη κούνησε το κεφάλι. Ό,τι κι αν της έλεγε η Χαρά το ήξερε. Ήταν λες και βαθιά μέσα της να γνώριζε την αλήθεια. Υπήρξαν φορές στο παρελθόν που παρατηρούσε βουβά τους άντρες. Οι διαφορές που εντόπιζε ανάμεσά τους την έσπρωχναν να αναζητήσει κάτι καινούριο. Άλλες φορές πάλι οι ομοιότητές τους την τρόμαζαν και την έκαναν να παραμένει πιστή στα λιμνάζοντα ύδατα του Αντώνη. Φόβοι και κοινωνικές ενοχές συγκρούονταν με την ανάγκη να προσφέρει οποιαδήποτε χαρά στον εαυτό της.

– Πρέπει να μιλήσω με τον Αντώνη, να μιλήσω πολύ σοβαρά. Αν δεν αλλάξει στάση, δεν μπορώ να ζήσω άλλο μαζί του, δήλωσε με σοβαρότητα η Αγάπη.

– Μην τρέχεις! της φώναξε αυστηρά η Χαρά. Δεν μπορείς να υποχρεώσεις κανέναν να δει με το ζόρι τη ζωή του, εσύ κάνε ό,τι θες με τη δική σου.

– Δεν έχω τέτοιο σκοπό, Χαρά.

– Απλά σ' το υπενθυμίζω, είπε εκείνη.

– Έχω καταλάβει, έχε μου εμπιστοσύνη, τη διαβεβαίωσε μ' απίστευτη σοβαρότητα η Αγάπη.

– Εν τω μεταξύ ο κυρ Γιάννης μάς κοιτά με απορία που δεν έχουμε αγγίξει το φαγητό. Ας ξεκινήσουμε να τρώμε!

– Τώρα πραγματικά πεινάω. Είναι γιατί έχει αρχίσει να μπαίνει μια τάξη μέσα μου.

– Οχ! Αν είναι να ξεμπερδευτείς και να βάλεις κιλά, την κάτσαμε!

– Έλα, ρε βλάκα, αλήθεια λέω. Νιώθω τόσο καλά!

– Εσύ που νόμιζες τόσα χρόνια πως θα βάλεις τάξη με πειθαρχία.

– Γιατί το λες;

– Γιατί η τάξη μπαίνει όταν καταλάβεις που πάν᾽ τα τέσσερα.

– Αν δεν το έβλεπα στην πράξη...

– Τώρα το είδες και δε θα πας αδιάβαστη!

– Αχ, Χαρούλα μου, είπε η Αγάπη, κι ο καταπιεσμένος πόνος τόσων ετών ξέσπασε σ᾽ ένα απαρηγόρητο κλάμα.

Σε λίγο ο πόνος δεν ήταν πια μόνο δικός της. Ήταν λες κι είχε πάρει απέραντες διαστάσεις κι η καρδιά της χωρούσε όλες τις γυναίκες του κόσμου.

– Τι σκέφτεσαι;

– Σκέφτομαι τη ζωή της μάνας μας.

– Ναι, εδώ και δέκα χρόνια που έκανε μπαϊπάς, είναι σαν να ᾽χει παραδοθεί.

– Έτσι είναι, αφέθηκε, βρε γαμώτο, συμφώνησε η Αγάπη και τα μάτια της βούρκωσαν. Καμιά φορά θυμώνω με τη ζωή. Βλέπεις κάποιες σκληρές γυναίκες και δεν παθαίνουν τίποτα. Η μάνα μας είναι ένας άγγελος και βασανίζεται. Γιατί; αναρωτήθηκε αγανακτισμένη.

– Τι να πάθουν αυτές, κοριτσάκι μου; Δεν έρχεται ποτέ σε σύγκρουση το μέσα με το έξω τους.

– Σαν την πεθερά μου;

– Καλά, αυτή θα σε κληρονομήσει αν δε βάλεις μυαλό. Σε βλέπω να της κάνεις γονική παροχή ό,τι έχεις και δεν έχεις.

– Δε σου φαίνεται πως ώρες ώρες η μαμά είναι σαν να ξέρει για τι μιλάει; Πώς έκανε έτσι σκατά τη ζωή της;

– Ναι, έτσι είναι η μάνα μας. Έχει την αίσθηση μιας βαθιάς ακεραιότητας, αλλά οι φόβοι της την ξέσκισαν. Δεν την άφησαν να 'ναι έντιμη με τον εαυτό της.

– Δηλαδή;

– Τι δηλαδή, Αγάπη; Δεν μπόρεσε να κάνει πράξη τη συμβουλή που μας έδωσε τις προάλλες. Δεν κατάφερε να σκέφτεται, να λέει και να κάνει το ίδιο. Όλο αυτό την αρρώστησε και την έφτασε εδώ που είναι σήμερα.

– Έχω αρχίσει να τη συμπονώ, γαμώτο μου! Θα σου φανεί παράξενο, αλλά και τον πατέρα μας τον βλέπω πια αλλιώς.

– Αφού κατάλαβες εσένα, δε θα νιώσεις και τους άλλους; Όπως και να 'χει όμως, δεν πρέπει να τους αφήνεις να σου καταστρέφουν τη ζωή.

– Το ξέρω, Χαρά, το ξέρω πολύ καλά, είπε με μια βαθιά θλίψη στη φωνή.

– Λοιπόν, τέλος τα κλάματα για σήμερα, ο κάθε πόνος έχει κι ημερομηνία λήξης, αλλιώς θα σε καταπιεί, της φώναξε η Χαρά κάνοντας προσπάθεια να χαμογελάσει.

Η Αγάπη είχε αρχίσει να ξεχωρίζει την αλήθεια απ' το ψέμα. Δεν ήθελε να ζει άλλο έτσι κι αυτό ήταν το ήμισυ του παντός. Ένιωθε όμως πολύ καλά πως ο δρόμος από δω και πέρα θα ήταν δύσκολος. Είχε φτάσει κι αυτή στο δύσκολο σταυροδρόμι της ζωής της, που όσα ο νους είχε κατανοήσει έπρεπε να σφραγιστούν κάνοντάς τα πράξη μες στην καθημερινότητα.

Καθώς συζητούσαν, χτύπησε το τηλέφωνο της Αγάπης.

– Πού είσαι, παιδί μου; ρώτησε η Ζωή.

– Με τη Χαρά είμαι, μαμά. Τρώμε σ' ένα ταβερνάκι.

– Αχ, τι καλά, μπράβο, κορίτσια μου. Πήρα να σου πω πως έχω επισκέψεις.

– Ποιους;

– Την Αφρούλα. Είχε μια δουλειά στην Αθήνα και πέρασε να μας δει.

– Ωραία! Πόσο θα μείνει; ρώτησε η Αγάπη κάπως αδιάφορα.

– Έχει κλείσει ξενοδοχείο. Δε θέλει, λέει, να μας γίνει βάρος. Πες της κι εσύ καμιά κουβέντα.

– Δώσε μου να της μιλήσω.

– Έλα, μίλα της, παιδί μου, είπε η Ζωή ικετευτικά.

– Αφρούλα, καλησπέρα, σε λίγο ερχόμαστε. Ακύρωσε το ξενοδοχείο να μείνεις μαζί μας. Είσαι ευπρόσδεκτη, το γνωρίζεις.

Ξαφνικά έφαγε μια κλοτσιά από τη Χαρά, αλλά δεν κατάλαβε γιατί.

– Εντάξει, Αγάπη, κι εγώ το θέλω, μόνο που... είπε η Αφρούλα διστακτικά.

– Σε παρακαλώ, οι συγγενικοί δεσμοί είναι δυνατοί. Δεν μπορούμε να τους χαλάμε για μια επιπολαιότητα.

Έφαγε και δεύτερη κλοτσιά από τη Χαρά, αλλά και πάλι δεν κατάλαβε.

– Τι είναι, καλέ; Έπρεπε να τη βρίσω; Γιατί με κλοτσάς;

– Σου είπα εγώ να τη βρίσεις; Μπήκες στην επαγγελματική σου διαστροφή και την ξέσκισες. Τι συγγενικοί δεσμοί και κουραφέξαλα είναι αυτά που της λες; Σε δικαστήριο είσαι;

– Γαμώτο, δεν το καταλαβαίνω.

– Για να το καταλάβεις, σου 'ριχνα κλοτσιές.

– Η Αφρούλα ξαναχτύπησε. Καλό αυτό για να δω τις αντιδράσεις μου.

– Χα, χα, χα! Τι σου 'λεγα; Η ζωή σε δοκιμάζει, είπε γελώντας η Χαρά.

– Περίεργο, δεν ένιωσα ζήλια όταν την άκουσα.

– Κάθε φορά που η ζωή σε ξαφνιάζει, να 'χεις μάτια ανοιχτά. Μόνο έτσι θα δεις αν έχει αλλάξει κάτι.

– Λες να ᾽χω θάψει τη ζήλια και να το παίζω υπεράνω;

– Ό,τι και να ᾽ναι, θα το καταλάβεις, αυτό έχει σημασία. Δεν πάμε σιγά σιγά;

– Να πάρω τον Πέτρο ένα λεπτό.

– Καλά, εγώ πάω να πληρώσω, είπε η Χαρά για να την αφήσει μόνη.

Η Αγάπη όσο μιλούσε μαζί του ήταν πια σε εγρήγορση. Έτσι, είδε ξεκάθαρα τις φορές που μια τυχαία λέξη του Πέτρου άνοιγε παλιές πληγές, κάνοντάς τη για δευτερόλεπτα να κλειστεί στον εαυτό της προκειμένου να προστατευτεί από έναν οικείο πόνο.

Τα κορίτσια, μόλις έφτασαν στο σπίτι, μπήκαν στο πατρικό τους. Η Αφρούλα ήταν κάπως διστακτική στην αρχή, μα στη συνέχεια, αφού δε διαισθάνθηκε κίνδυνο, ξαναμπήκε στο γνώριμο εαυτό της. Πήρε τα πάνω της, άρχισε να χειρίζεται με τους γνωστούς τρόπους τον Ορέστη και να υποτιμά το ρόλο της Ζωής.

– Άλλαξε ο Μανολιός κι έβαλε τα ρούχα του αλλιώς, είπε η Χαρά, ενώ η Αγάπη την τράβηξε διακριτικά στην κουζίνα.

– Καλά, ρε γαμώτο. Πού πήγε τόση μεταμέλεια που έδειξε;

– Πάλι το συναίσθημα σε χειρίζεται.

– Μα την κατανοώ, αλήθεια σου λέω.

– Αισθήματα να έχεις. Τα συναισθήματα να μη σε χειρίζονται, εξήγησε αγανακτισμένη η Χαρά.

– Εσένα δε σε είχε πείσει η αλλαγή που έδειξε;

– Δυστυχώς όχι.

– Γιατί, Χαρά;

– Γιατί κουβαλάει κάτι κακό μέσα της.

– Μάλλον ζω στον κόσμο μου!

– Σ᾽ το ξανάπα, βρίσκεσαι μέσα στο συναίσθημα ακόμα. Όταν θα βγεις από κει, θα βλέπεις πιο καθαρά.

Τα κορίτσια ανέβηκαν στα σπίτια τους, αλλά η Ζωή ήταν πο-

λύ εκνευρισμένη. Είχε όμως αρχίσει δειλά δειλά να εκφράζει τα συναισθήματά της. Γνώριζε πια πως ήταν αργά ν' αλλάξει τη ζωή της. Μέσα όμως απ' αυτή την εκδήλωση των συναισθημάτων της έδινε μ' έναν αδιόρατο τρόπο τη συγκατάθεση στις κόρες της να προχωρήσουν σε μια πιο υγιή κι αληθινή ζωή.

Ο Ορέστης, θυμωμένος από τα ξεσπάσματα της Ζωής, αναζητούσε σύμμαχο στην Αφρούλα. Ήθελε να αποδείξει τόσο στον εαυτό του όσο και σε εκείνη πως υπάρχει κάποιος που τον νοιάζεται σε τούτη τη ζωή.

Η έλλειψη αποδοχής τόσο απ' τις κόρες του όσο και από τη Ζωή δεν του έδιναν την παραμικρή ικανοποίηση. Αν του αφαιρούσες όλες τις αυταπάτες μέσα στις οποίες ζούσε, δε θα είχε πια λόγο ύπαρξης ούτε για μια στιγμή.

Ο νους του είχε μάθει να ρίχνει την ευθύνη στους άλλους. Οι άλλοι τον έκαναν να εξαγριώνεται: η Ζωή, η Αγάπη, η Χαρά, οι γαμπροί του, τα εγγόνια του, η κοινωνία. Είχε μια ικανότητα να πραγματεύεται τη ζωή χωρίς καμιά προσωπική ευθύνη. Δεν είχε ποτέ αποδεχτεί πως ό,τι έσπερνε θέριζε. Δεν είχε μπει ποτέ στη διαδικασία να διαπιστώσει πως ήταν ο μόνος υπεύθυνος για τον πόνο και τα βάσανά του.

– Εγώ με την ανιψιά μου θα βγούμε για φαγητό, είπε σαρκαστικά ο Ορέστης.

– Να πάτε, αποκρίθηκε αδιάφορα η Ζωή.

– Θεία, θα σου αφήσω να μου πλύνεις κάτι ρούχα. Δεν πρόλαβα να τα ετοιμάσω στο χωριό.

– Το πρωί, κορίτσι μου, θα τα πλύνεις μόνη σου.

Η Αφρούλα την κοίταξε περίεργα, δεν πίστευε στ' αφτιά της.

– Τόσο πρόβλημα είναι να φτιάξεις του κοριτσιού τα ρούχα; φώναξε με επιτακτικό ύφος ο Ορέστης.

– Ναι, έχει πολλά σίριαλ τώρα, αδύνατο να τα χάσω.

– Δεν πειράζει, θείε, θα τα πλύνω το πρωί. Πάω να κάνω μπάνιο, είπε η Αφρούλα με το γνωστό της νάζι.

Η Ζωή τούς καληνύχτισε κι ανέβηκε στη Χαρά. Μέσα της ένιωθε μια φλόγα ικανοποίησης που μπόρεσε έστω και αργά να εξωτερικεύσει τη σκέψη της, ταυτόχρονα όμως αισθανόταν και μια αγάπη ν' ανθίζει για τον εαυτό της. Αυτή η παροδική έλλειψη φόβου που ένιωσε της έδωσε τρομερή ενέργεια.

Πήγε στην κόρη της γεμάτη χαρά. Η Ελπίδα δεν αναγνώριζε τη γιαγιά της. Είχε τόσο πολύ ενθουσιαστεί, που τηλεφώνησε και στον Μανόλη ν' ανέβει. Μόλις το παιδί μπήκε μέσα, η Ζωή τούς πήρε και τους δύο και κλείστηκαν στο δωμάτιο της Ελπίδας. Ήταν μια άλλη γιαγιά, μια γιαγιά που είχε καταστρατηγήσει το παλιό της προσωπείο κι ανταποκρινόταν στις παρακλήσεις των παιδιών που αναζητούσαν να μάθουν κομμάτια απ' τη ζωή της. Το υποσυνείδητό τους άδραξε την ευκαιρία της αλλαγής και τους έσπρωχνε σε μια σχέση αμοιβαιότητας, μια κι εκείνη ήξερε τα πάντα γι' αυτά, αλλά τα παιδιά τίποτα για εκείνη. Η Χαρά δεν ήξερε τι έλεγαν, αλλά διαισθανόταν πως αυτή η βραδιά θα καταγραφόταν στην ψυχή των παιδιών.

Γύρω στη μία κατέβηκε στο σπίτι, ξάπλωσε κι άρχισε να διαβάζει ένα βιβλίο που εδώ και πολύ καιρό όλο και τ' άφηνε στη μέση, καθώς διαισθανόταν πως το περιεχόμενό του θα την οδηγούσε σ' έναν προσωπικό πόνο. Το ένιωθε σαν μια διανοητική πρόκληση, που όμως πολύ γρήγορα θα άγγιζε την καρδιά της.

Νωρίτερα, όταν η Αφρούλα είδε τη Ζωή ν' ανεβαίνει στη Χαρά, ενθουσιάστηκε και κατέστρωσε στο νου της τον τρόπο με τον οποίο θα χειριζόταν κι απόψε τον ανυποψίαστο θείο της. Σκοπός της ήταν, όπως πάντα άλλωστε, να τη βοηθάει οικονομικά. Τώρα όμως ήθελε να κινηθεί πιο δραστικά. Αν ο Ορέστης είχε μάθει για εκείνη και τον Αντώνη, έπρεπε να τον κάνει να ξεχάσει.

Ένας μικρός ενδοιασμός πέρασε από το νου της, αλλά τον έσβησε αμέσως με την παρήγορη σκέψη πως μια κόρη πρώτης σου ξαδέρφης δε λογίζεται και δεν είναι στενός συγγενής. Έπεισε, λοιπόν, τον εαυτό της πως ο «θείος» της από κάπου έπρεπε ν' αντλήσει έστω και λίγη ευχαρίστηση. Έκανε το μπάνιο της, αλείφτηκε με αρωματικά λάδια, έδεσε πρόχειρα μια πετσέτα πάνω της και μπέρδεψε μια χτένα στα μακριά λουσμένα μαλλιά της. Στη συνέχεια γέλασε πονηρά. «Παλιά μου τέχνη κόσκινο», σκέφτηκε. Ξαφνικά άρχισε να τσιρίζει εκλιπαρώντας το θείο της να μπει στο μπάνιο.

– Τι είναι, παιδί μου; ρώτησε εκείνος ανυποψίαστος ανοίγοντας με αγωνία την πόρτα.

– Δεν μπορώ να βγάλω τη χτένα απ' τα μαλλιά μου, φώναξε δήθεν απελπισμένα.

Ο Ορέστης έκανε προσπάθεια να βρεθεί στο ύψος της πατώντας στις μύτες των ποδιών του, μα ήταν αδύνατο να τη φτάσει.

– Τι να κάνουμε τώρα; ρώτησε ανήσυχος.

– Βρες τρόπο να μου τη βγάλεις. Πονάει το κεφάλι μου, συνέχισε εκείνη φωνάζοντας.

– Σκύψε λίγο, παιδί μου, ψέλλισε με αγωνία ο θείος της. Η Αφρούλα άφησε με τρόπο την πετσέτα να πέσει στο πάτωμα. Τα χέρια του άρχισαν να τρέμουν πάνω στα μαλλιά της και μόλις πήγε κάτι να πει.

– Έλα τώρα, αυτό μου έλειπε να ντρέπομαι το θείο μου. Προσπάθησε, σε παρακαλώ, να με βοηθήσεις.

Έχοντας σπουδάσει καλά το αντρικό φύλο, γνώριζε πως ο θείος ούτε θα θύμωνε αλλά ούτε θα προχωρούσε σε ανήθικες προτάσεις. Αντιθέτως θα παρέμενε μαζί της μόνο και μόνο για να χορτάσει τη λαγνεία του.

«Φάτε μάτια ψάρια», είπε μέσα της. Οι κινήσεις της ήταν τέ-

τοιες ώστε να τον ερεθίζει με το γυμνό της σώμα κι όσο έβλεπε τα μάτια του να γυαλίζουν από ηδονή τόσο τον βασάνιζε. Τέλος, κάνοντας μια δήθεν τελευταία προσπάθεια, έδειξε να ξεμπέρδεψε τα μαλλιά της.

– Επιτέλους, είχα αρχίσει ν᾽ ανησυχώ, είπε η Αφρούλα βγάζοντας έναν αναστεναγμό.

Εκείνος κάθισε στο σκαμπό του μπάνιου μην μπορώντας να πάρει τα μάτια του από πάνω της, ενώ με το δεξί του χέρι χάιδευε το μουστάκι του, μια κίνηση που δήλωνε κάτι ανάμεσα σε τέρψη και ηδονή.

– Έλα, ακόμα δεν ετοιμάστηκες; Πεινάω σαν τρελή, του φώναξε επιτακτικά.

Εκείνος τινάχτηκε και σηκώθηκε απότομα. Η ηλικία του δεν άντεχε σε τέτοιου είδους ταραχές. Μπήκε στο δωμάτιό του, έβγαλε τα ρούχα που θα φορούσε απ᾽ την ντουλάπα κι άρχισε ξαναμμένος να γδύνεται. Η Αφρούλα τον παρακολουθούσε απ᾽ τη μισάνοιχτη πόρτα κι ένιωθε απίστευτη ηδονή μόνο με τη σκέψη πως τον βασάνιζε. Την ώρα που ο Ορέστης πέταξε τα εσώρουχά του στο πάτωμα, μπήκε στο δωμάτιο και με αδιάφορο ύφος μονολόγησε δυνατά.

– Να ᾽χει καμιά κολόνια η θεία μου; Οχ! Δεν ήξερα πως ήσουν μέσα, συγγνώμη, του είπε ναζιάρικα.

Σε λίγο κάρφωσε τα μάτια της στο μισοπεσμένο πέος του, που με δυσκολία είχε αρχίσει να δηλώνει την ύπαρξή του ανάμεσα στ᾽ αφυδατωμένα του σκέλια.

– Ντύσου, κοριτσάκι μου, μην έρθει η θεία σου. Ποιος ξέρει τι θα σκεφτεί αν σε δει γυμνή.

– Έλα, θείε, τόσο πονηρή είναι; Σιγά μη σε ντραπώ. Στα πόδια σου μεγάλωσα!

– Πήγαινε, παιδί μου, πήγαινε, της φώναξε εκείνος έντρομος.

– Πάω, αργήσαμε άλλωστε.

«Τέλος τα δωράκια γι' απόψε, θείε μου, η σειρά σου τώρα», σκέφτηκε η Αφρούλα έχοντας πια εκφυλίσει οριστικά τόσο το νου όσο και την ψυχή της.

Εκείνος ντύθηκε όπως όπως. Τα τρεμάμενα από την ηδονή χέρια του δεν τον βοηθούσαν κι η αγωνία του κορυφωνόταν στη σκέψη και μόνο πως μπορεί να έμπαινε ξαφνικά η Ζωή. Σε μία ώρα βρίσκονταν σε μια ταβέρνα με ζωντανή μουσική, όπου με απίστευτη ευκολία πλέον η Αφρούλα τού απέσπασε μια υπόσχεση της τάξης των τριών χιλιάδων ευρώ, μια δήθεν συνδρομή για την αναστήλωση του καμπαναριού στο χωριό.

– Σε κάθε λειτουργία θα διαβάζουν τ' όνομά σου, θείε μου. Να 'ξερες τι καλό κάνεις στην ψυχή σου! του είπε χαϊδεύοντάς τον στο μάγουλο.

– Σου έχω εμπιστοσύνη, παιδί μου. Μόνο εσύ θα με μνημονεύεις ζωντανό και πεθαμένο, είπε εκείνος μισοζαλισμένος απ' τη γοητεία της.

Ο Ορέστης ένιωθε ένα ακατανόητο αντιφατικό συναίσθημα, κάτι μεταξύ πατρικής στοργής και κρυφού ερωτισμού. Ούτε ο ίδιος γνώριζε τι ακριβώς τι του συνέβαινε. Ό,τι ο νους απέρριπτε, η καρδιά του το δεχόταν με ανακούφιση.

Μόλις έφτασαν στο σπίτι, η Αφρούλα πρόσεξε απ' το διάδρομο το αναμμένο πορτατίφ του υπνοδωματίου.

– Οχ, η θεία είναι ξύπνια, είπε στον Ορέστη.

Εκείνος ταράχτηκε. Φοβόταν ο Γιάννης το θεριό και το θεριό τον Γιάννη, μόνο που αυτός επιβίωνε γιατί είχε δυνατότερη φωνή απ' τη Ζωή. Μπήκε μέσα σαν κλέφτης και ξερόβηξε στην προσπάθειά του να κάνει τη φωνή του αδιάφορη.

– Διαβάζεις τέτοια ώρα; τη ρώτησε.

– Ναι, μόλις τελείωσα ένα βιβλίο και νιώθω τόσο ανάλαφρη.

Ξαφνικά είναι σαν να μου πήραν εκατό κιλά βάρος από πάνω μου. Σήμερα κατάλαβα γιατί τόσο καιρό αρνιόμουν να το διαβάσω και μια το ᾽πιανα, μια τ᾽ άφηνα.

– Γιατί; ρώτησε εκείνος με απορία.

– Γιατί είχα μυριστεί πως θα με ζορίσει. Ευτυχώς όμως αυτό το ζόρι ήταν λυτρωτικό.

– Καλά! Κοίτα να κάνεις καμιά δίαιτα, γιατί εγώ παχιά σε βλέπω ακόμα. Αν περιμένεις απ᾽ τα βιβλία να σε κάνουν ανάλαφρη, αλίμονό σου!

– Αδιαφορώ για τη γνώμη σου, Ορέστη. Τώρα πια αδιαφορώ, έστω και σ᾽ αυτή την ηλικία, του δήλωσε με ειλικρίνεια.

– Το ξέρω ότι μ᾽ έχεις γραμμένο.

Η Ζωή έβγαλε τα γυαλιά της και τον κοίταξε κατάματα.

– Δε μ᾽ άφησες να σ᾽ αγαπήσω, Ορέστη.

– Εγώ δε σ᾽ άφησα ή εσύ ήσουν μια ζωή πεσμένη με τα μούτρα στις κόρες σου; Γι᾽ αυτές ζούσες.

– Δε σ᾽ αγάπησα γιατί σε φοβόμουν. Φοβόμουν τα μούτρα σου, τους καβγάδες σου, τις προσβολές σου.

– Άντρας ήμουν, όχι πούστης. Έτσι είναι οι άντρες, Ζωή, πρέπει να δείχνουν τον ανδρισμό τους.

Είχε χαμηλώσει τους τόνους, για δευτερόλεπτα είχε χαθεί η αίσθηση της σκληρότητας που πάντα άφηνε η φωνή του. Το βλέμμα του υγρό, με κόπο συγκρατούσε ένα δάκρυ. Η Ζωή δεν τον ήξερε αυτό τον άντρα που ᾽χε τη στιγμή εκείνη απέναντί της.

– Ορέστη, μετά από πενήντα χρόνια σήμερα νιώθω να σ᾽ αγαπώ. Κι είναι επειδή δε σε φοβάμαι πια.

Ο Ορέστης ήταν αμήχανος, κάτι ήθελε να της πει. Μισάνοιγε το στόμα του, αλλά η φωνή του δεν έβγαινε. Φοβόταν, έτρεμε μην προδώσει τον ανδρισμό του. Το δάκρυ που είχε κρατή-

σει καλά σφραγισμένο στα βλέφαρά του για πενήντα ολόκληρα χρόνια, αν το άφηνε να κυλήσει, θα ’ταν ομολογημένη ήττα γι’ αυτόν.

Γύρισε ο καθένας πλευρό κι αποκοιμήθηκαν. Ήταν πολύ αργά πια να ξεφορτωθούν τα λάθη μιας ζωής, ήταν πολύ αργά για να γνωριστούν.

Αύγουστος

Την επομενη η Χαρά πήρε το μετρό για να κατέβει στο κέντρο της Αθήνας. Κάθισε σ' ένα απ' τα διπλά αντικριστά καθίσματα. Δίπλα κι απέναντί της κάθονταν τρεις γυναίκες περίπου συνομήλικές της. Τράβηξαν την προσοχή της. Γυναίκες όμορφες μα και θλιμμένες, σχεδόν αφυδατωμένες από ζωή. Τι παράξενο! Κι οι τρεις στριφογύριζαν μηχανικά τις βέρες τους, σαν να 'παιζαν μπρος πίσω τις ζωές τους. Τα χέρια τους διαφορετικά. Από πολύ κουρασμένα, εργατικά, μέχρι αυτά που δεν έχουν αγγίξει ούτε κατουρημένη μωρουδιακή πάνα. Οι ζωές τους όμως προφανώς το ίδιο σακατεμένες. Ξαφνικά πέρασε απ' το νου της η μάνα της, που στο εσωτερικό της βέρας δίπλωνε και περνούσε το εισιτήριο του λεωφορείου. Φαίνεται πως αυτός ο χρυσός κρίκος μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ποικιλότροπα. Από το να στηρίξει κανείς την ψευδαίσθηση μιας ζωής έως και να φυλάξει ένα εισιτήριο· εισιτήριο-μύθο για ένα ταξίδι μιας άλλης ζωής που θα 'θελες να 'χες, αλλά που δεν κάνεις τίποτα για να την αποκτήσεις.

Η Χαρά περπάτησε στην άδεια σχεδόν πόλη. Οι διακοπές που δεν έκανε εφέτος δεν της έλειψαν καθόλου. Αυτή η μικρή απόδραση με την Αγάπη στη Σύρο ήταν αρκετή.

Σκεφτόταν πόσο τραγικό είναι να γεμίζουμε το κενό μας με μικρές, αδιόρατες ψευδαισθήσεις-φυγές.

«Διακοπές», ξανασκέφτηκε. Η λέξη και μόνο δηλώνει το τέλος αυτού που ήδη γίνεται. Κι εμείς πάμε εκεί μέσα και χώνουμε κοινωνικές, κοσμικές και λοιπές γνώριμες περιηγήσεις. Κι όλα αυτά γιατί το ταξίδι της μοναχικότητας πονάει, ενώ αυτή η μοναχικότητα είναι που στεριώνει την αλήθεια μέσα μας. Είναι αυτή που μας βγάζει από το αδιέξοδο.

Η Χαρά έκανε και σήμερα έναν πρωινό περίπατο στο κέντρο της πόλης. Είχε μεσημεριάσει πια όταν ένιωσε την ανάγκη να βρεθεί κάπου ήσυχα με τη μάνα της και την αδερφή της. Έτσι, άνοιξε το κινητό της και τους τηλεφώνησε.

– Μάνα, είμαι στο κέντρο. Παίρνεις το μετρό να κατέβεις στο Σύνταγμα; Λέω να πάμε για φαγητό. Θα πάρω και την Αγάπη, όπου να ’ναι σχολάει.

– Έρχομαι, παιδί μου, να ντυθώ μόνο κι έφτασα! φώναξε χαρούμενη η Ζωή.

Σε λίγο βρέθηκαν κι οι τρεις να τρώνε σ’ ένα ταβερνάκι στην Πλάκα. Η Ζωή φαινόταν αλλιώτικη. Στο πρόσωπό της είχαν ζωγραφιστεί μια δύναμη ψυχής και ταυτόχρονα μια παιδική αθωότητα.

Τα κορίτσια παραξενεύτηκαν όταν είδαν τη μάνα τους να ’χει τον πρώτο λόγο· ένα λόγο μεστό, δίχως αυτές τις περιττές και καλοστόλιστες λέξεις που θολώνουν το νου. Τράβηξε δύο ψαθωτές καρέκλες κι έγνεψε στις κόρες της να καθίσουν. Το γκαρσόνι άφησε έναν κατάλογο κι έφυγε.

– Μάνα, τι θα πάρεις; ρώτησε η Χαρά.

– Τι θα ’θελα ρωτάς;

– Ναι, καλέ!

– Τα χαμένα μου νιάτα.

Τα βλέμματα των κοριτσιών διασταυρώθηκαν με περιέργεια.

– Μη με κοιτάτε παράξενα. Διώξτε απ’ την ψυχή σας το φόβο όσο είναι νωρίς, αλλιώς τη βάψατε.

Έκανε μια μικρή διακοπή για να καθαρίσει τη φωνή της από τη συγκίνηση και συνέχισε.

– Με προσοχή, με πολλή προσοχή να διεκδικήσετε τη ζωή σας.

– Τι εννοείς, καλέ μαμά, όταν λες με προσοχή; ρώτησε η Αγάπη.

– Εννοώ με σεβασμό προς τους άλλους.

– Μάνα, έχεις αλλάξει, είπε ξαφνιασμένη η Χαρά.

– Ίσως, παιδί μου.

– Τι ίσως, καλέ μαμά; Εσύ δεν μπορείς να το δεις, εμείς όμως το βλέπουμε.

Το γκαρσόνι ξαναγύρισε να πάρει παραγγελία. Η Ζωή κρατούσε τον κατάλογο στα χέρια της.

– Λοιπόν, ένα παστίτσιο για τη Χαρά που το λατρεύει, γεμιστά στην Αγάπη, φρικασέ για μένα. Επίσης μία χωριάτικη και κρασί χύμα. Συμφωνείτε, κορίτσια; ρώτησε χαμογελώντας στις κόρες της.

– Ναι, ναι, είπαν κι οι δύο με μια περηφάνια στη φωνή, μια περηφάνια που δήλωνε έναν κρυφό πόθο για μάνα δυνατή.

– Λοιπόν, για πείτε μου πώς τα πάτε;

– Τι πώς τα πάμε, καλέ μαμά; ρώτησε η Αγάπη.

– Δε ρωτάω αν μαγειρέψατε, ούτε αν βάλατε πλυντήριο. Ρωτάω προς τα πού πάτε τη ζωή σας.

– Δε σε καταλαβαίνω, δήλωσε φανερά συγκινημένη η Χαρά.

– Γιατί να με καταλάβεις; Μήπως με ξέρεις έτσι; Ας αρχίσω εγώ λοιπόν. Τακτοποιήστε τη ζωή σας όσο είναι νωρίς.

– Μια χαρά είναι οι ζωές μας, μαμά. Δεν το βλέπεις; συνέχισε η Αγάπη κάπως αδιάφορα, μια κι υποψιαζόταν θύελλα.

– Όχι, δεν το βλέπω, αυτό που βλέπω είναι ότι πρέπει να βρεί-

τε το θάρρος να ζήσετε όπως σας πρέπει. Αν φοβηθείτε, θα αρρωστήσετε.

Η Χαρά υποψιάστηκε τι εννοούσε η μάνα της και ξαφνιάστηκε.

– Γιατί θ' αρρωστήσουμε, ρε μάνα;

– Γιατί κι οι δυο σας δεν αντέχετε άλλα να σκέφτεστε, άλλα να λέτε κι άλλα να κάνετε.

– Τι ακριβώς θέλεις να πεις; επέμεινε η Χαρά.

– Θέλω να πω πως η μαγιά σας είναι τέτοια, που δε θα μπορέσετε να συμβιβαστείτε. Απλά θα πεθάνετε νέες.

– Μην ανησυχείς για μας, μην ανησυχείς, την καθησύχασε η Χαρά, αλλά απ' τα μάτια της έτρεχαν δάκρυα καθώς επιβεβαίωνε γι' άλλη μια φορά πως η μάνα της εδώ και πολλά χρόνια είχε δει την αλήθεια.

– Δεν έχει κλάματα, Χαρούλα. Στρώστε τη ζωή σας, τώρα όχι αύριο.

– Ναι, βρε μανούλα, αυτό κάνουμε, τη διαβεβαίωσε η Χαρά.

– Αν πεθάνω και δεν έχετε τακτοποιήσει τη ζωή σας, δε θα ησυχάσω. Εδώ στα πόδια σας θα στριφογυρίζω. Θα κάνω πεθαμένη όσα δεν έκανα ζωντανή για εσάς.

– Σταμάτα, καλέ, που θα πεθάνεις! φώναξε η Αγάπη.

– Σημασία δεν έχει αν θα πεθάνω, ούτε πότε θα πεθάνω, αλλά τι θα έχει αλλάξει μέσα μου μέχρι τότε.

– Δηλαδή; ρώτησε η Αγάπη με μια αγωνία στη φωνή.

– Σκέψου μόνη σου.

– Έλα, ρε μάνα, όλο γρίφους είσαι. Τέλος πάντων, θα ζήσεις πολλά χρόνια ακόμα. Σε χρειαζόμαστε.

– Καλά, δεν είπα ότι μυρίζω και χώμα! Αυτή τη συνάντηση όμως μην την ξεχάσετε ποτέ.

– Δεν ξεχνιέται, μάνα, απάντησε συγκινημένη η Χαρά.

– Να θυμόσαστε όχι τα λόγια μου, αλλά την αίσθηση που πήρατε απ' τη μάνα σας.

– Πώς να την ξεχάσουμε, ρε μάνα, εύκολο είναι; πρόσθεσε κι η Αγάπη το ίδιο συγκινημένη.

– Δεν ξέρω αν είναι εύκολο ή δύσκολο. Εγώ άργησα, φροντίστε να μη γίνει και με σας το ίδιο. Τώρα, ξεκινήστε να τρώτε, το φαγητό σας κρύωσε.

Μια παρέα από γκριζομάλληδες πλαδαρούς μεσήλικες θαύμαζαν τη δυναμικότητα που εξέπεμπε η Ζωή. Εκείνη τους έπιασε, λες και καθρεφτίζονταν στα μάτια της.

– Στερνή μου γνώση να σ' είχα πρώτα, ψιθύρισε χαμογελώντας.

– Είσαι θυμωμένη με τη ζωή, μάνα; ρώτησε η Χαρά, ενώ απ' τα μάτια της συνέχιζαν να τρέχουν δάκρυα.

– Ο Χριστός κι η Παναγία, παιδί μου. Τι μας φταίει η ζωή; Το κεφάλι μας φταίει. Αν ήμουν θυμωμένη, θα 'μουν με τον εαυτό μου, αλλά ευτυχώς δεν είμαι πια.

– Μάνα, μην αποκαρδιώνεσαι, είπε η Αγάπη, ενώ ένα ρίγος διαπέρασε το σώμα της.

Η Χαρά ένιωσε πως η αδερφή της δεν είχε καταλάβει σχεδόν τίποτα για τη μάνα τους, έτσι αργότερα έκανε κουβέντα μαζί της και της εξήγησε πως η Ζωή ήξερε πού έπρεπε να πάει τη ζωή της εδώ και χρόνια, αλλά έμεινε αδρανής εν ονόματι των φόβων της.

– Τέλος, κορίτσια μου. Είναι πια δυνατή η μαμά σας, όμως όχι άλλα λόγια για σήμερα. Να μείνετε σιωπηλές, θα σας κάνει καλό. Θα κάνει καλό και στις τρεις μας δηλαδή.

Μόλις τελείωσαν με το φαγητό, τους ζήτησε να περπατήσουν. Κρατούσε τη μια δεξιά και την άλλη αριστερά της και με αποφασιστικό βήμα ήταν σαν να χάραζε την πορεία τους. Αυτοεκτίμηση κι ανακούφιση εξέπεμπε η αύρα της. Αν εκείνη τη στιγμή περ-

νούσαν από δίπλα της κάποιοι διορατικοί, θα μπορούσαν να διακρίνουν τη λάμψη της.

Όλες οι νεφελώδεις μορφές από θλιμμένα συναισθήματα που είχε μαζέψει εδώ και χρόνια μέσα της ήταν ανύπαρκτες. Τα κορίτσια περπατούσαν δίπλα της με μάτια θολωμένα από συγκίνηση. Ταυτόχρονα λούζονταν από μια ζωτική δύναμη που αντλούσαν από τη μάνα τους. Η Αγάπη κάτι πήγε να πει για τον πατέρα της κι η Ζωή τη διέκοψε.

– Έλα, μη γινόσαστε κριτές για τους άλλους. Αφήστε τον στην ησυχία του. Αν κάτι μπορείτε να κάνετε γι' αυτόν, κάντε το από αγάπη και κατανόηση. Ποτέ από υποχρέωση.

– Οχ, ρε μάνα! γκρίνιαξε η Αγάπη.

– Σιωπή, δες τον εαυτό σου πρώτα. Εκείνη κούνησε το κεφάλι και σταμάτησε τα σχόλια. Η Ζωή είχε επιβάλει τη σοβαρότητα αυτής της συνάντησης.

– Μάνα, ρώτησε η Αγάπη, συζητάμε τόσες ώρες κι ακόμα νιώθω να 'χω τόσα ερωτήματα. Θέλω να υποσχεθείς συνέχεια στη συζήτηση.

– Ό,τι είχα να πω, το είπα, παιδί μου. Κάποτε, αν το θελήσεις αληθινά, θα καταλάβεις. Τα κορίτσια εντυπωσιάστηκαν γι' άλλη μια φορά από τη θέση της μάνας τους.

– Ναι, μανούλα μου, μάλλον μασημένη τροφή ζητάω, θα τα βάλω μόνη μου σε τάξη.

– Για να βιαστούμε τώρα. Γέρασα και το περπάτημα με κούρασε, τους είπε αποφασιστικά.

Σταμάτησαν ένα ταξί και κατευθύνθηκαν προς το σπίτι. Η Ζωή κάθισε μπροστά και τα κορίτσια πίσω. Ολοκληρωτικά γοητευμένες από τη μάνα τους ήθελαν να μιλήσουν, μα η διαδρομή τούς φαινόταν ατέλειωτη. Έβγαλαν τα κινητά τους κι έστελναν μηνύματα η μια στην άλλη. Ο νεαρός ταξιτζής παραπονιόταν για την κίνηση.

– Δεν αντέχω άλλο, κυρία μου, φώναξε. Υπάρχουν μέρες που νομίζω πως θα πάθω εγκεφαλικό.

Η Ζωή τον κοίταξε με τρυφερότητα.

– Τι λες, παιδί μου, έτσι εύκολα παθαίνει κανείς εγκεφαλικό;

– Κάντε τη δουλειά μου και μετά τα λέμε, συνέχισε ο νεαρός.

– Αυτός ο θυμός σου φταίει, παιδί μου, όχι η κίνηση.

– Τι έχει ο θυμός μου; ρώτησε απορημένος ο νεαρός.

– Εσύ θα μάθεις. Πώς να ξέρω εγώ για σένα;

– Μέχρι τότε θα 'χω γεράσει, επέμεινε εκείνος, ενώ τα λόγια της Ζωής κι η χροιά της φωνής της τον είχαν ήδη ησυχάσει.

– Αν το λες τόσο επιπόλαια, παιδί μου, χάθηκες, απάντησε πολύ σοβαρά την ώρα που έβγαζε το πορτοφόλι της για να πληρώσει.

Μόλις κατέβηκαν, η Ζωή ευχαρίστησε νοερά τις κόρες της γι' αυτή την ευκαιρία που της έδωσαν. Τα κορίτσια ρούφηξαν την αίσθηση της μάνας τους. Για να τις χαιρετήσει, έκανε προσπάθεια να καθαρίσει το λαιμό της από τα απομεινάρια της συγκίνησης.

– Μαμά, δε θ' ανέβεις για καφέ; ρώτησε η Χαρά.

– Όχι, παιδί μου, θα ξαπλώσω. Πιείτε και για μένα και τα λέμε το βραδάκι.

Οι δύο αδερφές με μια παράξενη εσωτερική γαλήνη μιλούσαν για τη Ζωή.

– Απ' ό,τι κατάλαβες, μας κατέθεσε την προσωπική της ευθύνη για τα λάθη της ζωής της, είπε η Χαρά.

– Κάτι κατάλαβα, αλλά μ' έχει μπερδέψει.

– Αντράκι μάς βγήκε η κυρα-Ζωή. Μία δεν πιάνουμε μπροστά της, συνέχισε η Χαρά.

– Τελικά είναι αλήθεια! Μέχρι την τελευταία στιγμή της ζωής του, ο άνθρωπος μπορεί ν' αλλάξει. Ποιος να το φανταζόταν απ' τη μάνα μας;

– Αυτή η στερνή αλλαγή της είναι για μας. Είναι το δώρο μας. Ζορίστηκε, αλλά έβγαλε έντιμα το χρέος της απέναντί μας, είπε η Χαρά ξεσπώντας σε κλάματα.

– Τι κρίμα! Πέρασε η ζωή της άδικα.

– Δεν έχει σημασία. Όποτε της είναι γραφτό να φύγει, θα φύγει. Ξεκάθαρη όμως. Λίγο είναι αυτό;

– Γαμώτο, είμαι πολύ συγκινημένη, Χαρά, είπε η Αγάπη δακρυσμένη, καθώς το ομιχλώδες τοπίο για τη μάνα τους είχε αρχίζει να ξεκαθαρίζει.

– Εγώ να δεις, πρόσθεσε το ίδιο συγκινημένη η Χαρά.

Η Ζωή έβαλε χαρούμενη τα κλειδιά στην πόρτα και προχώρησε προς το δωμάτιό της. Η κλειστή πόρτα κι οι ψίθυροι που άκουσε την έκαναν να απορήσει.

Χαμογέλασε με τρυφερότητα, σκέφτηκε πως η Ελπίδα θα ᾽χει φέρει κάποιο φίλο στο σπίτι. Χτύπησε διακριτικά την πόρτα, αλλά απάντηση δεν πήρε. Συλλογίστηκε πως έκανε λάθος, ξαναπήγε κοντά στην πόρτα, αλλά δεν άκουσε τίποτα. Χτύπησε ξανά κι αφού δεν πήρε απάντηση, μισάνοιξε την πόρτα. Το βλέμμα της σκοτείνιασε καθώς αντίκρισε τον Ορέστη με την Αφρούλα στο κρεβάτι. Τον είδε να της ανάβει τσιγάρο και να φυσά τον καπνό ανάμεσα στα γυμνά της στήθη. Για λίγα δευτερόλεπτα ένιωσε μια συγκρατημένη ταραχή, έκλεισε και βγήκε.

Σε κλάσματα δευτερολέπτου η ταραχή έσβησε και τη θέση της πήραν τα τελευταία απομεινάρια θυμού για τον ίδιο της τον εαυτό.

«Τι μου φταίνε οι άλλοι αν εγώ στέρησα τη χαρά απ᾽ τη ζωή μου; Όλες τις χαρές τις βάφτισα αμαρτία», ήταν η τελευταία σκέψη που πρόλαβε να κάνει. Δύο δάκρυα κύλησαν αργά αργά στα αφυδατωμένα της μάγουλα. Ο πρώτος πόνος που ένιωσε ήταν αυτός της ψυχής, αιφνίδιος, αντιφατικός κι απρόσμενος. Στη συνέ-

χεια ένας άλλος ξαφνικός πόνος στο στήθος, και το σώμα της σωριάστηκε στο πάτωμα. Ακούστηκε δυνατός θόρυβος κι ο Ορέστης πετάχτηκε από το κρεβάτι.

– Νερό, νερό! φώναξε στην Αφρούλα.

Εκείνη τον αγνόησε και προσπαθούσε όπως όπως να ντυθεί.

– Τι αρρωστιάρικα θηλυκά έχει τούτη η οικογένεια, στρίγκλισε θυμωμένη.

– Νερό, παλιοκόριτσο. Χάνουμε τη θεία σου!

Ο Ορέστης έπεσε πάνω της κι άρχισε να της κάνει μαλάξεις στο στήθος. Η Ζωή άνοιξε τα μάτια τρομαγμένη και πήρε μια βαθιά ανάσα. Η Αφρούλα άδραξε την ευκαιρία να ντυθεί γρήγορα κι έστρωσε όπως όπως το κρεβάτι.

– Τι έπαθες, Ζωή μου; ρώτησε με αγωνία.

Είχε περάσει το ένα του χέρι στον αυχένα της και με τ' άλλο της χάιδευε τα μαλλιά. Βρισκόταν σε απόλυτη απόγνωση, βέβαιος πια πως η Ζωή τούς είχε δει.

– Καλύτερα είμαι, ψιθύρισε εκείνη. Πήγαινέ με στο σαλόνι και φώναξε τη Χαρά.

– Να σε ξαπλώσω στο κρεβάτι; ρώτησε με τρεμάμενη φωνή ο Ορέστης.

Η Ζωή αρνήθηκε, φοβήθηκε πως το ζωηρό μάτι της Χαράς θα έπιανε την ατμόσφαιρα του δωματίου. Ο Ορέστης έκανε ό,τι του είπε, η Αφρούλα έμεινε για λίγο δίπλα της με μάτια θολά από δάκρυα, παγιδευμένη για άλλη μια φορά στις ενοχές της.

– Μην ανησυχείς για μένα. Είμαι μεγάλη πια κι έχω ένα σωρό προβλήματα υγείας.

– Θεία μου, είπε εκείνη ξεσπώντας σε κλάματα.

– Μην κλαις, παιδί μου, εγώ πρέπει να λυπάμαι που σε ξύπνησα.

Η Αφρούλα δεν την πίστεψε, την είχε ήδη νιώσει πίσω από την

πόρτα, αλλά η φιλήδονη φύση της την έκανε να σβήσει γρήγορα τη σκέψη αυτή από το νου της.

Η Χαρά μπήκε έντρομη στο σπίτι και κάλεσε ασθενοφόρο. Ο Ορέστης θεώρησε αυτή την κίνηση υπερβολική, αλλά εκείνη φοβόταν το βεβαρημένο ιστορικό της υγείας της.

– Μη σας αναστατώνω, παιδί μου, δεν έχω τίποτα, είπε χαμηλόφωνα η Ζωή.

– Ναι, μανούλα, είναι καλύτερα όμως να σε δει γιατρός.

– Κάνε όπως νομίζεις, παιδί μου, συνέχισε συγκαταβατικά η Ζωή.

Ο Ορέστης δε έπαιρνε καμιά πρωτοβουλία, ήταν σαν μεμιάς να ᾿χασε όλη τη δύναμή του. Σε λίγο κατέβηκε κι η Αγάπη, κοίταξε τη μάνα της με τρυφερότητα και της υποσχέθηκε πως όλα θα πάνε μια χαρά.

– Αγαπούλα μου, μην ανησυχείτε για μένα. Εγώ εκεί που θα πάω θα είμαι ασφαλής, τον πατέρα σας να φροντίσετε.

Ο Ορέστης καθόταν στην πολυθρόνα και κρατούσε με τα δυο του χέρια σφιχτά το κεφάλι. Η Αγάπη τον πλησίασε για να τον καθησυχάσει.

– Τι με βρήκε, παιδί μου, της είπε κι ένας βαθύς αναστεναγμός βγήκε απ᾿ τα στήθη του.

Το ασθενοφόρο έφτασε και τα κορίτσια ετοιμάστηκαν να συνοδεύσουν τη μητέρα τους.

– Όχι εσείς, τους είπε η Ζωή. Ο πατέρας σας θα ᾿ρθει μαζί μου. Εσείς με το αυτοκίνητο κι η Αφρούλα να μείνει εδώ να μαζέψει τα παιδιά και το σπίτι, συνέχισε αυστηρά.

– Όπως θέλεις, μαμά, είπε χαμηλόφωνα η Χαρά, ανήμπορη να πιστέψει την ολοκληρωτική έλλειψη φόβου της μάνας της.

Ο Ορέστης έκατσε στην καρέκλα δίπλα από το φορείο και σ᾿ όλη τη διαδρομή τής κρατούσε το χέρι. Εκείνη βαριανάσαινε και

της έβαλαν οξυγόνο. Κάποια στιγμή έσκυψε πάνω από το κεφάλι της.

– Συγγνώμη, γλυκιά μου, συγγνώμη, της ψιθύρισε.

Η Ζωή έβγαλε με το ένα της χέρι τη μάσκα οξυγόνου.

– Μη μου ζητάς συγγνώμη, Ορέστη μου. Διώξε τις ενοχές μακριά, γιατί θα περάσεις δύσκολα. Κανείς δε φταίει για τη ζωή του άλλου, μόνο εμείς φταίμε.

– Σ' αγαπώ, είπε εκείνος κι επιτέλους μετά από πενήντα χρόνια άφησε αυτό το ακριβό δάκρυ να κυλήσει στο μάγουλό του.

– Κι εγώ σ' αγαπώ, είπε η Ζωή, που δυσκολευόταν να αναπνεύσει και ξανάβαλε τη μάσκα οξυγόνου.

Ο διασώστης του ασθενοφόρου καθισμένος στο διπλανό κάθισμα σκεφτόταν πόσο περήφανος θα ένιωθε αν οι γονείς του ήταν τόσο αγαπημένοι όσο το ηλικιωμένο ζευγάρι που είχε δίπλα του.

Γι' αυτόν, το παρήγορο καταφύγιο από τους καθημερινούς καβγάδες των γονιών του έγινε η Αθήνα. Μια πόλη όπου κανείς δεν ήξερε τον αυταρχικό πατέρα του και τη φοβισμένη κι υποταγμένη μάνα του. Η ανάγκη του να βλέπει τριγύρω αγαπημένους γονείς δεν τον άφηνε να διακρίνει την καθολική απόσταση του ζευγαριού.

Σε λίγα λεπτά μπήκαν στο εφημερεύον νοσοκομείο, την ίδια ώρα ακριβώς έφτασαν και τα κορίτσια, που ακολουθούσαν το ασθενοφόρο.

Με τον καρδιολογικό έλεγχο διαπιστώθηκε πως η υγεία της Ζωής είχε επιβαρυνθεί και έγινε εισαγωγή. Μετά από πολύωρες διαδικασίες τη μετέφεραν στο δωμάτιο. Ζήτησε από τις κόρες της να πάρουν τον πατέρα τους και να γυρίσουν στο σπίτι.

– Ούτε να το συζητάς, μαμά, εδώ θα μείνουμε είπε η Χαρά.

– Χαρούλα, σας το ζητώ για χάρη. Άλλωστε, μωρό μου, σήμερα σας χόρτασα. Αφήστε με τώρα να ησυχάσω και τα λέμε αύριο.

Ελάτε, πάρτε τον πατέρα σας και να μου φιλήσετε τα παιδιά και τους άντρες σας.

– Καλά, ρε μαμά, αύριο θα έρθουμε όλοι να σε δούμε, είπε η Αγάπη.

– Μην τους αναστατώνετε, την αγάπη μου μόνο να τους δώσετε, είπε η Ζωή ξέπνοα κάνοντας προσπάθεια να μη φανεί η συγκίνησή της.

Τα κορίτσια κι ο Ορέστης έφυγαν για το σπίτι. Πριν μπουν στο αυτοκίνητο, διασταυρώθηκαν οι ματιές τους. Και οι τρεις ήταν θλιμμένοι. Ο Ορέστης έπιασε τη Χαρά από τη μέση και την έσφιξε κοντά του. Εκείνη αισθάνθηκε μια ζέστη να πλημμυρίζει το στέρνο της. Ήταν ίσως η πρώτη φορά που ένιωσε ανυπεράσπιστη, αναζητώντας όσο τίποτ᾽ άλλο την πατρική του παρουσία.

Η Αγάπη παγιδευμένη στο συναίσθημα ένιωθε μέσα της να δουλεύει ένας μηχανισμός σαν του ανελκυστήρα, που μια την τραβούσε στη λογική και μια στο συναίσθημα. Αυτό που την ένοιαζε τώρα ήταν η ζωή της μάνας της.

Οι προσωπικές της εμπειρίες λειτούργησαν σαν έναυσμα για να ξυπνήσει μέσα της το αίσθημα της αδικίας για τη Ζωή. Βολεύτηκε αθόρυβα στο πίσω κάθισμα του αυτοκινήτου και σ᾽ όλη τη διαδρομή δεν έβγαλε λέξη. Η Χαρά την παρακολουθούσε από τον καθρέφτη. Στο πρόσωπό της είχε χαραχτεί ένας βαθύς θυμός.

– Πεινάτε; Να σταματήσω να πάρω κάτι;

– Μ᾽ αρέσει που ᾽χεις όρεξη για φαγητό, είπε σαρκαστικά η Αγάπη.

Η Χαρά δεν της απάντησε.

– Μπαμπά, πεινάς; ρώτησε ξανά η Χαρά.

– Όχι, παιδί μου, όχι.

Μόλις έφτασαν στο σπίτι, η Χαρά συνόδευσε τον πατέρα της, ενώ η Αγάπη ανέβηκε τη σκάλα τρέχοντας. Η αδερφή της δεν εκα-

νε καμιά κίνηση να την παρηγορήσει, όλο αυτό έπρεπε να το περάσει μόνη της. Το μόνο που έκανε ήταν να την παρακολουθεί διακριτικά. Η Αφρούλα τούς περίμενε στο σαλόνι.

– Την κράτησαν στο νοσοκομείο; ρώτησε.

– Ναι, απάντησε σχεδόν αφηρημένος ο Ορέστης.

– Θέλεις κάτι, πατέρα, ή να φύγω;

– Πήγαινε, παιδί μου, είσαι κουρασμένη. Αύριο το πρωί έλα να με πάρεις.

– Εντάξει, καληνύχτα, είπε η Χαρά κι έσκυψε και τον φίλησε.

Η Αφρούλα φόρεσε βιαστικά τη ρόμπα της κι έτρεξε πίσω της.

– Χαρά, αύριο θα φύγω, λυπάμαι, δεν μπορώ να μείνω. Συγχώρεσέ με, είναι πάνω απ' τις δυνάμεις μου.

– Όπως θέλεις, δε χρειάζεται ν' απολογείσαι. Καταλαβαίνω πως έχεις δουλειές.

– Σε παρακαλώ, πες στη θεία συγγνώμη από μένα, ξέρει εκείνη. Μην το ξεχάσεις, κάνε το για χάρη μου, αύριο πρωί πρωί.

– Θα κάνω ό,τι μου λες, να 'σαι βέβαιη πως δε θα το ξεχάσω.

Η Χαρά είχε καταλάβει τι συνέβη, αλλά δεν της επιτρεπόταν να κάνει ερωτήσεις σε κανέναν. Άλλωστε ήταν κάτι που δεν την αφορούσε.

– Να μείνω ήσυχη; ξαναρώτησε με αγωνία η Αφρούλα.

– Απολύτως ήσυχη, απάντησε θετικά η Χαρά.

Η Αφρούλα μπήκε μέσα και πήγε κοντά στον Ορέστη, κάθισε δίπλα του και κράτησε τα δυο του χέρια μες στα δικά της. Εκείνος τραβήχτηκε πίσω κι άναψε τσιγάρο, το πρόσωπό του είχε σοβαρέψει.

– Τη σκοτώσαμε. Μ' αυτές τις ενοχές θα φύγω, είπε χαμηλόφωνα.

– Έλα τώρα, θείε, ήταν να γίνει.

– Τι είμαι τελικά για σένα, Αφρούλα, θείος ή γκόμενος;

– Ήταν κάτι επιπόλαιο, εγώ φταίω. Σε προκάλεσα.

– Πήγαινε να κοιμηθείς.

– Θα φύγω αύριο.

– Χρήματα έχεις; ρώτησε ο Ορέστης.

– Ναι, έχω.

– Ωραία, νομίζω ότι έτσι πρέπει να κάνεις, είναι καλό για όλους μας.

Ο Γρηγόρης κι η Ελπίδα περίμεναν με αγωνία να μάθουν λεπτομέρειες. Ήταν κι ο Μανόλης μαζί τους. Κανείς δεν κοιμήθηκε, έμειναν μέχρι το ξημέρωμα να κάνουν παρέα της Χαράς.

Η Αγάπη βρήκε τον Αντώνη να κοιμάται, το ενδιαφέρον του περιορίστηκε σ' ένα τυπικό τηλεφώνημα στο κινητό της όσο εκείνη ήταν στο νοσοκομείο. Βγήκε στο μπαλκόνι και πήρε τηλέφωνο τον Πέτρο. Ανακουφισμένη που την άκουγε με υπομονή, ξέσπασε σε λυγμούς, τόσο για τη ζωή της μάνας της όσο και για τη δική της.

Το κεφάλι της πήγαινε να σπάσει απ' την ταραχή. Δυσκολευόταν να παραδεχτεί την αλήθεια της ζωής της. Μια αλήθεια που δε διέφερε καθόλου απ' της μάνας της. Ό,τι κι αν είχε δει όλο αυτό τον καιρό το 'χε δει λογικά. Τώρα όλο αυτό έφτασε στην καρδιά της μ' έναν τρόπο γρήγορο, σχεδόν βίαιο. Τώρα ξεκινούσαν τα δύσκολα γι' αυτή. Ό,τι είχε δει έπρεπε να βιωθεί, να γίνει πράξη πριν να 'ναι αργά γι' αυτή.

Ο Πέτρος την άκουγε με προσοχή, άκουγε τον ήχο της φωνής της που έκρυβε ταραχή κι απελπισία. Πίσω όμως απ' όλη αυτή την αγωνιώδη κατάσταση, μια αποφασιστικότητα είχε αρχίσει να βγαίνει στο φως. Εκείνος το ένιωσε και παρέμεινε στη σιωπή, η φλυαρία κι οι παρηγοριές θα την έριχναν πίσω στην αβουλία. Τα

ελάχιστα λόγια του ήταν μεστά κι εκείνη μέσα απ' αυτά πήρε αυτό που χρειαζόταν. Όταν έκλεισε το τηλέφωνο, κάποια πράγματα είχαν αρχίσει σαν από μόνα τους να μπαίνουν σε τάξη. Άνοιξε ένα βιβλίο και ξάπλωσε στον καναπέ.

Γύρω στις έξι το πρωί χτύπησε το τηλέφωνο της Χαράς, ήταν απ' το νοσοκομείο. Την ενημέρωσαν πως η κατάσταση της Ζωής χειροτέρεψε και τη μετέφεραν στην εντατική. Ξεκίνησαν όλοι για το νοσοκομείο, η Χαρά ζήτησε να τη δουν, οι γιατροί το επέτρεψαν. Μπήκε πρώτη, αγωνιούσε να προλάβει να της μεταφέρει τη συγγνώμη της Αφρούλας. Η Ζωή χαμογέλασε με αγάπη. Πήγε ν' ανασηκωθεί, αλλά μια νοσηλεύτρια έτρεξε και την πρόλαβε.

– Οχ! Έχει κανόνες, παιδί μου, εδώ, είπε η Ζωή στη Χαρά χαμογελώντας.

– Μαμά, η Αφρούλα μου 'πε να σου μεταφέρω τη συγγνώμη της. Δε σε ρωτάω γιατί, απλά νιώθω υποχρέωση να κάνω αυτό που μου 'πε.

– Πες της πως την αγαπώ, μην το ξεχάσεις. Σε παρακαλώ.

Η Χαρά έβγαλε το κινητό της κι έστειλε μήνυμα τα λόγια της Ζωής στην Αφρούλα. Μετά τη φίλησε και βγήκε έξω για να περάσουν και οι άλλοι. Όλοι είπαν δύο κουβέντες μαζί της, ακόμα και τα παιδιά, άλλωστε η Ζωή δεν είχε αφήσει «ψυχολογικές εκκρεμότητες» με κανέναν. Ακόμα και με τον Ορέστη δεν είχε αφήσει τέτοιου είδους υπόλοιπα. Οι γιατροί ενημέρωσαν πως ήταν πολύ νωρίς για να δώσουν μια σαφή εικόνα για την πορεία της.

Παρ' όλο που 'ταν κουρασμένη, γελούσε για την καλωδιωμένη της κατάντια, όπως χιουμοριστικά τους είπε.

Η στωικότητά της για την ασθένεια και κατ' ουσία για το θάνατο άφηνε σε όλους ένα αίσθημα βουβής ευγνωμοσύνης. Πώς να ενθαρρύνει κανείς τους αποθαρρυμένους; Είναι τόσο δύσκολες ετούτες οι ώρες όταν πρέπει να παρηγορήσει. Τι να σκεφτεί κα-

νείς, αυτόν που χάνεται ή τον εαυτό του που χάνεται απ' αυτόν που χάνει;

Μόλις βγήκαν απ' το νοσοκομείο, η Αγάπη τούς δήλωσε πως δεν ήθελε να γυρίσει στο σπίτι.

– Εγώ θα πάω κάπου για πρωινό. Θέλω να μείνω λίγο μόνη, είπε αποφασιστικά.

– Όπως θέλεις, είπε ο Αντώνης, κι εκείνη απόρησε με την ευκολία που συμφώνησε.

Άλλωστε σε τέτοιες στιγμές όλα επιτρέπονται. Ο πόνος του θανάτου είναι η στιγμή που ο άλλος σού συγχωρεί την ελευθερία σου. Σου επιτρέπει να λες, να σκέφτεσαι και να κάνεις αυτό που θέλεις, μια κι οι πονεμένοι στερούνται λογικής. Τι κοινωνικά κατακριτέο μπορεί να κάνει ένας πονεμένος; Ο πόνος τον έχει αλυσοδέσει από κάθε ευχαρίστηση. Μ' αυτή τη λογική των πολλών ο Αντώνης δεν είχε λόγο να μην είναι ήσυχος. Όπου κι αν πήγαινε η γυναίκα του, θα κουβαλούσε τη θλίψη της.

Η Χαρά την πλησίασε πολύ διακριτικά.

– Θέλεις κάτι;

– Όχι, Χαρά, να μείνω μόνη θέλω.

– Εντάξει, έλα στο απογευματινό επισκεπτήριο. Το μεσημέρι θα έρθω εγώ και θα σε πάρω να σου πω πώς πάει.

Η Χαρά έβγαλε από το λαιμό της το λευκό αγγελίτη και τον πέρασε στην Αγάπη. Η πέτρα αυτή ίσως τη βοηθούσε να εκφράσει με μεγαλύτερη ευκολία την αλήθεια, ίσως της άνοιγε το κανάλι της συμπόνιας και την έκανε πιο δεκτική κυρίως σε όσα δεν μπορούν ν' αλλάξουν. Η Αγάπη την έσφιξε στην αγκαλιά της.

– Σ' ευχαριστώ, της είπε με δάκρυα στα μάτια.

– Τα 'χεις πάρει με τον Αντώνη, σε βλέπω. Μη δίνεις σημασία. Τόσο του κόβει τόσο κάνει.

– Ναι, ο μαλάκας! Περίμενε να είναι τόσο σοβαρά η μάνα μου για να μου επιτρέψει από οίκτο να κάνω αυτό που θέλω.

– Ξέρω πώς νιώθεις, το ζόρι ξεκινά όταν αρχίζεις και βλέπεις όλα αυτά που συμβαίνουν γύρω σου.

– Να δω πού θα με βγάλει.

– Πισωγύρισμα δεν έχει, γιατί θα τσακιστείς σαν τη μάνα μας. Προχώρα και μη ρωτάς πού θα σε βγάλει. Θα πέσεις, θα σκοντάψεις, μα θα ξανασηκωθείς. Εμείς φεύγουμε, θα τηλεφωνηθούμε.

– Εντάξει, είπε η Αγάπη χαμηλόφωνα. Πες μου κάτι, είναι ιδέα μου πως κάθε επίσκεψη της Αφρούλας στο σπίτι μας φέρνει συμφορά; Είναι τυχαίο – και τι θα πει, γαμώτο μου, τυχαίο;

– Δεν ξέρω να σου απαντήσω. Κοίτα, σε περιμένουν οι άλλοι να τους πεις τι θα κάνεις.

Η Χαρά την αποκαρδίωσε, αλλά εκείνη συνέχισε μ' ένα εκρηκτικό πάθος.

– Δεν πειράζει, χρόνια τώρα περιμένω εγώ τους άλλους.

– Κάτι θέλεις, πες μου.

– Χαρά, υπάρχει κάτι που δεν είναι ψευδαίσθηση ή όλα είναι ίσωμα σ' αυτή την πουτάνα τη ζωή;

– Δεν είναι ότι δε θέλω να σου πω, Αγάπη, αλλά ούτε εγώ ξέρω. Δες τα γεγονότα της ζωής σου κι ίσως σου πουν κάτι.

– Ποια γεγονότα; Μήπως ξέρω τι να δω;

– Το γεγονός ως γεγονός. Τίποτα λιγότερο, τίποτα περισσότερο.

– Τέλος πάντων, συγγνώμη που φωνάζω. Τα 'χω λίγο χαμένα.

– Το βλέπω, πήγαινε τώρα και φρόντισε να περάσεις καλά, είτε μείνεις μόνη είτε όχι.

Η Αγάπη έμεινε ασάλευτη για λίγα δευτερόλεπτα. Η ζωή της φάνταζε στα μάτια της σαν ένα σκηνικό που έμεινε ολόγυμνο μετά το τράβηγμα της αυλαίας. Ούτε ηθοποιοί δεν υπήρχαν,

γιατί όλους τους ρόλους είχε διαλέξει να τους παίζει μόνη της.

Ούτε καν πλησίασε τους δικούς της, τους έγνεψε ένα γεια και πέρασε βιαστικά στο απέναντι πεζοδρόμιο της Βασιλίσσης Σοφίας. Μπήκε στο πρώτο ανοιχτό καφέ που βρήκε μπροστά της και παρήγγειλε πρωινό. Ο νους της κοιτούσε το παρελθόν, όλα της τα χρόνια είχε κατασκευάσει ένα θέατρο μέσα της κι έπαιζε ποθητούς ρόλους.

Μόλις το βαριόταν το έργο, έμπαινε σ' άλλο και ξανά απ' την αρχή. Ζούσε σε όνειρο ό,τι αναζητούσε στ' αλήθεια και δεν είχε τη δύναμη να το πραγματώσει. Στην αρχή τρόμαξε μ' αυτό που είδε. Νόμιζε πως ήταν η μόνη που έμπαινε σε ρόλους. Δεν ήξερε πως εκατοντάδες ψυχολογικά εγκλωβισμένες γυναίκες γύρω της κάνουν το ίδιο πράγμα καθημερινά. Στη συνέχεια θυμήθηκε τα λόγια της Χαράς που της είχε πει να παρατηρεί τον εαυτό της χωρίς καμιά κριτική, σαν να μην πρόκειται για την ίδια, σαν να παίζει ένα ρόλο σε μια ταινία.

Έτσι ξεκίνησε να παρατηρεί, ψύχραιμα κι απρόσωπα, κι όσο παρατηρούσε, ανακάλυπτε θησαυρούς. Κάποτε νόμιζε πως κάποιος άλλος πιο ειδικός θα μπορούσε να κάνει αυτή τη δουλειά για λογαριασμό της. Ξαφνικά την κατέκλυσαν μια τρομακτική ενέργεια και μια απρόσμενη αισιοδοξία. Έβγαλε απ' την τσάντα το τηλέφωνό της και πήρε τον Πέτρο. Μόλις άκουσε τη φωνή του, διαλύθηκε και το παραμικρό ίχνος θλίψης που μπορεί να φώλιαζε βαθιά μες στην ψυχή της. Βρισκόταν σε απόλυτη εγρήγορση κι αυτό το παρατήρησε.

«Να 'ναι η φυγή μου ο Πέτρος ή αληθινά χαίρομαι αυτό που έχω;» αναρωτήθηκε. Δε βιάστηκε να δώσει απάντηση. «Θα δείξει», είπε στον εαυτό της δίχως καμιά αγωνία για το αποτέλεσμα.

– Έλα, Πέτρο, μπορείς να φύγεις απ' το γραφείο; Σε χρειάζομαι, του είπε.

– Πού είσαι, Αγάπη; ρώτησε ανήσυχος εκείνος.

– Στους πέντε δρόμους.

– Έλα, λέγε, πώς είναι η μητέρα σου;

– Θα σου πω όταν βρεθούμε.

– Αλήθεια λες; Θέλεις να φύγω;

– Θα 'θελα πολύ να μείνουμε λίγο ήσυχα στο σπίτι σου.

– Σε μισή ώρα θα είμαι εκεί. Ξεκινάω τώρα.

– Εντάξει, έρχομαι κι εγώ.

– Α, μην κλείνεις! της φώναξε.

– Τι είναι; ρώτησε η Αγάπη.

– Σου είχα πει ότι θα φιλοξενούσα τις δύο αδερφές της μάνας μου;

– Ναι, ήρθαν;

– Εχθές το βράδυ.

– Αμάν! αναστέναξε η Αγάπη.

– Μήπως δε θέλεις να βρεθούμε στο σπίτι;

– Όχι, θα μας φάνε; Άλλωστε χρειάζομαι λίγη ησυχία.

– Μμμ, αυτό άσε να το πεις όταν θα τις γνωρίσεις.

– Δε με πειράζει, καλό θα μου κάνει. Βαρέθηκα με τους δικούς μου να λέω τα ίδια και τα ίδια.

– Εντάξει, ξεκινάω. Αν φτάσεις πρώτη, χτύπα να σου ανοίξουνε. Θα τις έχω ενημερώσει, είπε ο Πέτρος, ενώ δεν μπορούσε να κρύψει τη χαρά του που επιτέλους θα την έβλεπε.

Καθυστέρησε, κι έτσι η Αγάπη έφτασε νωρίτερα, χτύπησε το κουδούνι, αλλά δεν άνοιξε κανείς. Μετά την τρίτη προσπάθεια άκουσε μια φωνή.

– Ποιος;

– Η Αγάπη.

Άνοιξε η πόρτα κι εμφανίστηκε η Θεανώ. Την καλωσόρισε, αφού πρώτα της έκανε αξονική τομογραφία.

– Έλα, πέρασε, κοριτσάκι μου, κάθισε. Πέρσα! Έλα, έχουμε επισκέψεις, φώναξε της αδερφής της.

Η Πέρσα μπήκε στο σαλόνι χαρούμενη με ρολά τυλιγμένα στο κεφάλι σαν βαρελότα, ροζ πιτζάμα και ροζ παντοφλίτσες μ' ασορτί αρκουδάκια.

– Είσαι το κορίτσι του Πέτρου;

– Εεε, όχι ακριβώς, απάντησε διστακτικά η Αγάπη.

– Όμορφη είσαι.

– Ευχαριστώ πολύ.

– Λοιπόν, να συστηθούμε, της είπε κι άρχισε να μιλά χωρίς ανάσα.

– Εγώ, που λες, είμαι η Πέρσα κι αυτή η Θεανώ. Είμαι χήρα καπετάνιου κι έχω ένα γιο σαράντα χρονών που ζει στην Αμερική. Στα νιάτα μου ήμουν μοδίστρα υψηλής ραπτικής. Η αδερφή μου είναι συνταξιούχος καθηγήτρια, θεολόγος, διευκρίνισε κι έκλεισε το μάτι στην Αγάπη. Από τότε που χάσαμε τους άντρες μας μένουμε μαζί. Η Θεανώ έχει μια κόρη που 'ναι παντρεμένη στη Θεσσαλονίκη. Εδώ στον Πετράκη μας θα μείνουμε λίγους μήνες μέχρι να τελειώσει το σπίτι μας. Είχαμε δύο μονοκατοικίες δίπλα δίπλα στην Καισαριανή και τις δώσαμε αντιπαροχή.

Η Αγάπη τρελάθηκε με τη φλυαρία της, αλλά από ευγένεια έπρεπε κάτι να πει.

– Αχ, γιατί το κάνατε αυτό; ρώτησε κάνοντας προσπάθεια να συμμετάσχει στη συζήτηση.

– Αυτά τα σπίτια, κορίτσι μου, ήθελαν πολλά λεφτά για επισκευή. Τώρα θα μας δώσουν δύο καινούρια. Το ένα θα το νοικιάσουμε, στ' άλλο θα μένουμε. Τώρα ό,τι προλάβουμε να κάνουμε, που 'μαστε νέες ακόμα!

Η Αγάπη πήγε να βάλει τα γέλια, μια κι οι δυο σίγουρα είχαν πατήσει τα ογδόντα.

Η Θεανώ δε μιλούσε, μόνο κουνούσε το κεφάλι, ένδειξη πως συμφωνούσε μέχρι στιγμής μ' όσα έλεγε η αδερφή της. Μετά πήγε στην κουζίνα να φτιάξει καφέδες.

– Για πες, για πες τώρα που έφυγε η Θεανώ. Τα 'χεις με τον Πέτρο;

Η Αγάπη σοκαρίστηκε με την αναπάντεχη ερώτηση.

– Εεε...

– Τι ντρέπεσαι, βρε χαζό. Εγώ είμαι ογδόντα ενός και βγαίνω μ' έναν κύριο. Καλός ο μακαρίτης, δε λέω, αλλά η μοναξιά δεν περνάει.

– Συγγνώμη που ρωτάω, αλλά η αδερφή σας πόσο είναι;

– Με περνάει τρία χρόνια, δυστυχισμένη όμως. Όλα της τα χρόνια τα 'ζησε μ' έναν κακορίζικο κι ούτε ένα κέρατο δεν του 'ριξε.

Την Αγάπη την έπιασαν τα γέλια. Άρχισε να βρίσκει πολύ γλυκιά την Πέρσα, σε τέτοιο βαθμό που ήταν ικανή να βάλει στην άκρη τόσο τη φλυαρία όσο και την αδιακρισία της.

– Τι ωραία που τα λέτε, χρόνια έχω να γελάσω έτσι.

– Μπα, και ποιος σου 'κλεψε το γέλιο, παιδί μου;

– Τα διάφορα προβλήματα.

– Καλά, μην τα ξεφορτωθείς και θα σου πω πώς θα γίνεις όταν μεγαλώσεις.

– Πώς θα γίνω;

– Σαν τη Θεανούλα.

– Ελάτε, καλέ! Μια χαρά γυναίκα είναι.

– Καλή είναι η έρημη, αλλά δεν έχεις δει τίποτα ακόμα από ιδιοτροπίες.

– Ο καθένας έχει το χαρακτήρα του.

– Κι όλοι οι ανέραστοι τον ίδιο.

Η Αγάπη συνέχισε να γελά δυνατά και σταμάτησε απότομα

μόλις άκουσε τα κλειδιά στην πόρτα. Αν και δεν περνούσε άσχημα, αισθάνθηκε μια ανακούφιση μόλις αντίκρισε τον Πέτρο.

– Καλώς το παλικάρι μας, φώναξε ενθουσιασμένη η Πέρσα.

– Πώς τα πήγατε, θεία;

– Ακόμα είμαι ζωντανή, όπως βλέπεις.

– Γιατί, καλέ; αναρωτήθηκε η Αγάπη.

– Αν μείνεις λίγο ακόμα, θα καταλάβεις.

Η Θεανώ έφερε τους καφέδες.

– Κάτσε να σε δούμε, θεία, είπε ο Πέτρος.

– Τι να με δείτε, παιδί μου. Πάω να συμμαζέψω το δωμάτιο, γιατί αυτή η τρελή μ' έχει πρήξει απ' το πρωί.

– Ώρα να φεύγουμε εμείς. Θα είμαστε μέσα, και μην ακούσω λέξη, είπε εκείνος γελώντας, ενώ πήρε την Αγάπη απ' το χέρι και προχώρησαν προς το δωμάτιό του.

– Άντε να τα πείτε, παιδί μου, τι να κάνατε μ' εμάς τις γριές.

Ο Πέτρος έσκυψε στ' αφτί της Πέρσας και κάτι της ψιθύρισε.

– Το εννοώ! Μη μας ενοχλήσετε. Μάζεψε τη Θεανώ και μην τη δω να μπουκάρει απρόσκλητη.

– Εντάξει. Κατάλαβα, κατάλαβα!

– Δεν κατάλαβες, η Αγάπη έχει κάποιο σοβαρό πρόβλημα κι ήρθα για να συζητήσουμε.

– Μείνε ήσυχος, παιδί μου, είπε ναζιάρικα η Πέρσα.

Η Αγάπη ακούμπησε στο κρεβάτι του Πέτρου και ξέσπασε σε κλάματα. Ούτε η ίδια γνώριζε γιατί έκλαιγε. Συσσωρευμένα αγιάτρευτα συναισθήματα έκαναν την εμφάνισή τους. Αισθανόταν έναν ατέλειωτο σωρό από κουρέλια να ντύνουν το κορμί της, ανίκανα να τη ζεστάνουν. Ο Πέτρος έκατσε δίπλα της και την τράβηξε πάνω του, τόσο που χάθηκε ολότελα στην αγκαλιά του. Άρχισε να μιλά για τη μάνα της, μετά προχώρησε στη ζωή της και στη συνέχεια βαρέθηκε ν' ακούει τον εαυτό της να κλαψουρίζει κι έμεινε σιωπηλή.

– Γιατί δε μιλάς; αναρωτήθηκε εκείνος.

– Γιατί όταν μ᾽ ακούω με σιχαίνομαι.

– Μην το λες, της είπε με μεγάλη τρυφερότητα και την τράβηξε πιο σφιχτά στην αγκαλιά του.

– Έχω δει πως το παίζω θύμα κι ακόμα συνεχίζω να το κάνω.

– Ναι, αλλά γίνεται μηχανικά πια. Κάποια στιγμή θα σταματήσει κι αυτό.

– Μακάρι, γιατί έχω καταντήσει αηδία.

– Όχι, καρδούλα μου, όχι, την καθησύχασε εκείνος.

– Το βλέπω, Πέτρο.

– Ε, θα περάσει κι αυτό!

Ο Πέτρος πολλές φορές τής έδινε συμβουλές ανεφάρμοστες κι η Αγάπη το ένιωθε. Είναι αυτές οι κενές από ενέργεια συμβουλές που δίνουμε όταν πρόκειται για κάτι που δεν έχει αφομοιωθεί, που δεν έχει γίνει ένα με τη ζωή μας. Ήταν οι στιγμές εκείνες που το βλέμμα του γινόταν στοχαστικό και τα λόγια του φιλολογικά, σχεδόν ασύμβατα με την πραγματικότητα. Άλλωστε και εκείνος προσπαθούσε μέρα με τη μέρα να βγει απ᾽ τη θλίψη που του είχε προκαλέσει ο χωρισμός με τη γυναίκα του.

Σηκώθηκε και τράβηξε την κουρτίνα δίπλα απ᾽ το κρεβάτι του. Ένας γέρικος φίκος ξεπρόβαλε από το παράθυρο τυλιγμένος απ᾽ τα άνθη ενός γιασεμιού. Της είπε να κοιτάξει για λίγο έξω. Η Αγάπη γύρισε το κεφάλι της κι απορροφήθηκε από την ομορφιά του δέντρου. Ένιωσε μια παράξενη γαλήνη μέσα της, λες κι η παρατήρηση της φύσης σταμάτησε τη φλυαρία του νου της. Οι μύες του προσώπου της χαλάρωσαν κι ήταν σαν να ᾽χε αλλάξει μορφή. Ήταν σαν να γύρισε μεμιάς στην παιδική της ησυχία.

– Κοιμήσου για λίγο. Έχεις τρεις ώρες ακόμα μέχρι να πας στο νοσοκομείο, είπε χαϊδεύοντας τα μαλλιά της.

Τον αγκάλιασε σφιχτά κι αποκοιμήθηκε. Εκείνος δεν έφυγε από κοντά της, χαλάρωσε δίπλα της και τον πήρε ο ύπνος. Μετά από μία ώρα περίπου ακούστηκε η δυνατή φωνή της Θεανώς.

– Πέτρο, παιδί μου! Σώσε με απ' αυτή!

Σηκώθηκε σιγά σιγά για να μην ξυπνήσει την Αγάπη, εκείνη όμως τον άκουσε, ανασηκώθηκε και φόρεσε τα παπούτσια της.

– Τι συμβαίνει;

– Τσακώνονται τα ογδοντάχρονα κορίτσια. Κοιμήσου εσύ, μη σηκώνεσαι.

– Όχι, πάμε να δούμε τι συμβαίνει, είπε με αγωνία η Αγάπη. Άνοιξαν την πόρτα του διπλανού δωματίου.

Έμειναν άφωνοι να τις παρατηρούν. Στο δωμάτιο επικρατούσε η απόλυτη αναρχία. Ένα κορδόνι ανάμεσα στα δύο κρεβάτια χώριζε το δωμάτιο με τη γραμμή του Αττίλα. Η Θεανώ λιβάνιζε το δωμάτιο που μοιραζόταν με την Πέρσα και ταυτόχρονα έψελνε.

– «Θεός Κύριος και επέφανεν ημίν».

Η Πέρσα έκανε αντιπερισπασμό με Τερζή.

– «Ήταν παλιόκαιρος τη μέρα που σε γνώρισα...»

– Θεέ μου, συγχώρεσέ τη την αμαρτωλή, ψιθύρισε η Θεανώ.

– «Συγγνώμες κι άλλα θύματα θα πάρουνε τα κύματα, βουλιάζεις την ελπίδα που κρατάω...»

– «Τη Θεοτόκω εκτενώς νυν προσδράμωμεν, αμαρτωλοί και ταπεινοί και προσπέσωμεν...»

– Σκάσε, ρε Θεανώ.

– Εσύ να σκάσεις, γριά γυναίκα. Τα κοκκινάδια και τα τραγούδια σε μάραναν.

– Τι πάθατε, ρε κορίτσια; Για τ' όνομα του Θεού! φώναξε έξαλλος ο Πέτρος, ενώ η Αγάπη έκανε προσπάθεια να πνίξει το γέλιο της.

– Δες, δες τι μου ᾿χει κάνει! Κρέμασε τα καπέλα της από τη δική μου μεριά. Πάνω στα δικά μου καρφιά.

Ο Πέτρος σήκωσε το βλέμμα στον τοίχο και έμεινε μαρμαρωμένος.

– Καλά να κάνω! ούρλιαξε η Πέρσα.

– Πάει κι ο άγιος Φανούριος, πάει κι ο άγιος Πατάπιος! Μου τους έκρυψε με τα παρδαλά της καπέλα.

Πάνω απ᾿ το κρεβάτι της Θεανώς φιγουράριζαν όλοι οι «εραστές» που πέρασαν απ᾿ τη ζωή της. Από τον άγιο Νεκτάριο της Αίγινας έως τον Πατάπιο του Λουτρακίου. Στη μεριά της Πέρσας, κολιέ, πολύχρωμα μαντίλια και καπέλα. Όσο για το Ρήγα και το Βαλέ, πρωτοκαθεδρία στο κρεβάτι.

– Τους έκρυψα τους αγίους σου γιατί, όταν τους βλέπω, έρχομαι σε οργασμό.

– Πάρ᾿ τα, ηλίθια! συνέχισε η Θεανώ και μια μούντζα εκσφενδονίστηκε προς την πλευρά της Πέρσας.

– Έλα, Πέρσα, σταματήστε, της έκανε νόημα ο Πέτρος.

– Ξέρεις τι μου ᾿κανε τη νύχτα; Την ώρα που κοιμόμουν μου έριχνε ψίχουλα από αντίδωρο στο στόμα, για να συγχωρεθούν, λέει, οι αμαρτίες μου. Θα μ᾿ έπνιγε η τρελή. Από το βήχα ξύπνησα.

– Έλα, θεία, υπερβάλλεις!

– Υπερβάλλω, ε; Για να ποτίσουν τα ρούχα σου μοσχολίβανο και θα σου πω εγώ. Βγήκα με τον Γιώργο και νόμιζε ότι τον απατώ με καντηλανάφτη.

– Με τον Γιάννη δε μου πες ότι θα έβγαινες, μωρή αθεόφοβη! της φώναξε υποτιμητικά η Θεανώ κάνοντας μια γκριμάτσα αποδοκιμασίας.

– Άλλαξα γνώμη στο δρόμο.

– Φτου σου, κολασμένη! Δυο δυο τους έχεις τους άντρες;

– Και δυο που έστειλα στα θυμαράκια τέσσερις.

– Ανάθεμά σε! Δε θα λιώσεις άμα πεθάνεις.

– Γιατί θα λιώσεις εσύ;

– Όλες οι παρθένες λιώνουν.

– Ναι! Από κατακράτηση υγρών λόγω αγαμίας.

Η Αγάπη είχε μείνει ακίνητη στην πόρτα. Γελούσε και τις θαύμαζε μ' όλη την τρέλα της ηλικίας τους. Γριά αισθανόταν μπροστά τους. Κατά περίεργο λόγο τής έφτιαξαν το κέφι.

«Δεν είναι δυνατόν, δεν έχω να πω τίποτα μαζί τους, κι όμως νιώθω μεγάλη χαρά κοντά τους», σκεφτόταν όση ώρα τις παρατηρούσε. Η Αγάπη εισέπραττε την ενέργειά τους που ήταν πολύ δυνατή. Όσο κι αν γκρίνιαζαν, δεν εξέπεμπαν τίποτα κακό. Ήταν ένας επιφανειακός θυμός, μια γκρίνια έτσι για να περνά η ώρα. Μια επιστροφή στην παιδική αθωότητα. Το μίζερο περιβάλλον μέσα στο οποίο είχε μεγαλώσει ήταν σαν να 'χε χαράξει επάνω της εντολές από ανησυχία, πόνο κι ανικανότητα, κι έτσι λάτρεψε τις θείες του Πέτρου χωρίς ουσιαστικά να γνωρίζει το γιατί.

– Πέρσα, φτιάξε ένα τσάι να πιούμε, σε λίγο η Αγάπη πρέπει να φύγει, είπε ο Πέτρος.

– Αμέσως, παιδί μου, είπε εκείνη και έτρεξε στην κουζίνα.

Η Αγάπη κι ο Πέτρος την ακολούθησαν, σε λίγο έκανε και την εμφάνισή της η Θεανώ.

– Καθίστε στο τραπέζι, σε λίγο το τσάι θα 'ναι έτοιμο. Έχω φτιάξει κι ένα καταπληκτικό κέικ.

– Αχ, τι καλά, κυρία Πέρσα! Ήθελα γλυκό τώρα, είπε η Αγάπη.

– Εγώ απόψε θα πάω σε ολονυχτία. Θέλεις να 'ρθεις κι εσύ, κοριτσάκι μου, να προσευχηθείς για τη μανούλα σου; ρώτησε με αφέλεια η Θεανώ.

– Μπα! Είναι καλύτερα να είμαι στο νοσοκομείο.

– Ήθελα να 'ξερα τι κάνεις τα βράδια εκεί που πας. Θα έρθω καμιά μέρα να δω, είπε η Πέρσα γεμάτη περιέργεια.

– Μμμ, εσύ στην εκκλησία! Εκεί δεν μπορεί να σ' την πέσει κανείς.

– Μπορεί.

– Το μυαλό σου και μια λίρα. Ποιος να σ' την πέσει, αμαρτωλή;

– Ο πολυέλαιος στο δόξα πατρί!

– Δε μιλάω πια μαζί σου. Έχεις φύγει απ' το δρόμο του Θεού.

– Ναι, μ' αρέσει το πεζοδρόμιο.

– Έλα, βρε θεία, σερβίρισε το τσάι! φώναξε απογοητευμένος ο Πέτρος.

– Τώρα, παιδί μου.

– Φέρε μου και το κουάκερ μου, συνεχίζει η Θεανώ.

– Πώς το τρως αυτό, ρε θεία;

– Κάνει καλό στη δυσκοιλιότητα, Πέτρο μου, να το δοκιμάσεις.

Η Αγάπη γέλασε δυνατά.

– Μη γελάς, κοριτσάκι μου, και οι φυτικές ίνες κάνουν καλό. Το λέει κι η τηλεόραση.

– Ναι, το έχω ακούσει, αποκρίθηκε με ευγένεια η Αγάπη.

– Και το μαύρο ψωμί κάνει καλό, πρόσθεσε η Θεανώ.

– Και το υπόθετο γλυκερίνης, πετάχτηκε η Πέρσα.

– Κορόιδευε, γαϊδούρα.

– Δε μας χέζεις, ρε Θεανώ;

– Μόλις τελειώσει το κουάκερ, θα το κάνει, είπε ο Πέτρος αγανακτισμένος.

Ήπιαν το τσάι τους και σηκώθηκαν να φύγουν. Ένας περίεργος κόμπος έσφιξε το στήθος της Αγάπης στην ιδέα ότι θα τις αποχωριστεί. Η ψυχή της έμοιαζε σαν ένα πιθάρι με ρωγμές που όσο κι αν του έριχνες νερό να το γεμίσεις, ήθελε κι άλλο. Σε λίγο άρ-

χισε ν᾽ αναπνέει καλύτερα, κυριευμένη από μια κρυφή ελπίδα. Ήθελε να προσκαλέσει στη ζωή της τη ζωντάνια των παιδικών κι εφηβικών της χρόνων.

– Αλήθεια, χάρηκα πολύ που σας γνώρισα, είπε συγκινημένη κάνοντας μια αδέξια κίνηση να τις χαιρετήσει.

– Να ᾽σαι καλά, κορίτσι μου, και περαστικά στη μανούλα σου. Τώρα, αν άκουσες και κάτι παραπάνω, κάνε πως δεν κατάλαβες. Έτσι είμαστε εμείς. Τρελοοικογένεια, τόνισε η Πέρσα.

– Αύριο είναι πρωτομηνιά. Να σηκωθείς πρωί πρωί να πας στη μανούλα σου αγιασμό. Να της τον δώσεις πριν πιει φάρμακα, συνέχισε τις συμβουλές η Θεανώ.

– Ρε χαζή, ποια φάρμακα να μην πιει; Στην εντατική είναι η γυναίκα. Γαργάρα της τα κάνουνε.

– Γιατί, έχει και πονόλαιμο;

– Α! Καλά...

– Πήγαινε, κορίτσι μου, και μην την ακούς.

– Λοιπόν, εμείς φεύγουμε. Μπορεί ν᾽ αργήσω να ᾽ρθω, τους είπε ο Πέτρος.

– Μισό λεπτό, μισό λεπτό, φώναξε η Θεανώ. Στη συνέχεια μπήκε στο δωμάτιο και βγήκε αστραπή. Πάρε τότε αυτό, παιδί μου. Είναι τίμιο ξύλο. Να της το βάλεις με μια παραμάνα στο βρακί, μην της το κλέψουνε.

– Δε φοράνε ρούχα οι άρρωστοι στην εντατική, θεία, της είπε η Αγάπη γελώντας.

– Καλά το λέω εγώ ότι όλοι οι γιατροί είναι πρόστυχοι. Ξετσιτσιδώνουν τους αρρώστους και παίρνουν μάτι. Αχρείαστοι να ᾽ναι οι κολασμένοι.

– Μην απαντήσεις γιατί σε κρέμασα, της φώναξε ο Πέτρος.

Κι αρπάζοντάς τη απ᾽ το χέρι έφυγαν τρέχοντας.

Σεπτέμβριος

Είχαν περάσει τρία εικοσιτετράωρα κι η Ζωή βρισκόταν ακόμα στην εντατική. Στην απόλυτη μοναξιά της μέσα στον παγερό αυτό χώρο που σου στερεί ακόμα και τις μηδαμινές αισθήσεις που υπονοούν την παρουσία του άλλου. Παρ' όλα αυτά εκείνη έδειχνε να απολαμβάνει αυτή τη στέρηση και κάθε φορά που είχε περιττές επισκέψεις το ύφος της δήλωνε δυσαρέσκεια. Κυριακή πρωί, ενώ η Αγάπη είχε αποφασίσει να πάει μόνο στο απογευματινό επισκεπτήριο, ξαφνικά, μετά από ένα μοναχικό περίπατο, της γεννήθηκε η ανάγκη να δει τη μάνα της.

Μπαίνοντας στο διάδρομο του νοσοκομείου συνάντησε απαρτία. Σύζυγος, κόρη, γαμπροί κι εγγόνια κι όλο το υπόλοιπο συγγενολόι να μπαινοβγαίνουν ανά δεκάλεπτο στο χώρο της εντατικής. Παρατηρούσε από μακριά τον πατέρα της. Το ύφος του είχε γίνει πιο ανδροπρεπές, πιθανόν λόγω της αποστολής που είχε αναλάβει να φροντίζει και να προστατεύει τη Ζωή.

Αυτό το ηλίθιο πέρα δώθε την είχε εκνευρίσει αφάνταστα. Όλα τούτα της φάνταζαν εμετικά, γιατί δεν εμπεριείχαν ίχνος σεβασμού.

Έμεινε θυμωμένη να τους κοιτά, ανίκανη να μιλήσει ή να κάνει οποιαδήποτε χειρονομία. Ήθελε να φωνάξει, να διαμαρτυρηθεί, μα δεν έβρισκε το θάρρος να το κάνει. Παρατηρούσε τον εαυ-

τό της να παίζει ένα ρόλο σε μια ευτελή κι απαρχαιωμένη κωμωδία. Στο νου της τριγύριζαν δύο έννοιες, αυτή της αγαπητής και της μισητής, και προτιμούσε την πρώτη. Λες κι όλα στη ζωή είναι άσπρα μαύρα. Μόλις το είδε ξεκάθαρα όλο αυτό, ο θυμός της ξεφούσκωσε μονομιάς, όπως ξεφουσκώνει ένα μπαλόνι και πέφτει με αστραπιαία ταχύτητα στη γη.

Πλησίασε κάποιους συγγενείς που είχε χρόνια να τους δει. Είναι οι συγγενείς αυτοί που αποτελούν κάτι σαν ανώνυμο συνονθύλευμα της κοινωνικής μας ζωής. Φλυαρούσαν ασταμάτητα, γνώριμη συνήθεια των ανθρώπων που θέλουν να πείσουν πρώτα τον εαυτό τους και στη συνέχεια τους άλλους πως όλα είναι μια χαρά στη ζωή τους. Τίποτα δεν πήγαζε από την καρδιά, όλα ήταν επινοήσεις του νου. Άλλωστε ό,τι πηγάζει από την καρδιά φέρει μόνο βαθιά σιωπή. Με ύφος που δήλωνε κάτι μεταξύ απαίτησης και παράκλησης τους ζήτησε να σταματήσουν τις επισκέψεις στο νοσοκομείο. Μετά απ᾽ αυτό ένιωσε μέσα της μια δύναμη όσο και μια πενιχρή ικανοποίηση από τον εαυτό της. Το πρόσωπό της ξαφνικά όπως και το σώμα της ήταν σαν ν᾽ απέκτησαν περίγραμμα. Όλες οι κινήσεις της ήταν άμεσες και φυσικές.

Οι δικοί της δεν την αναγνώριζαν, έκαναν προσπάθεια ν᾽ αποκρυπτογραφήσουν τις ξαφνικές αλλαγές της. Η Χαρά ένιωθε συγκίνηση για την αδερφή της. Ήταν η μόνη που καταλάβαινε τη διαδικασία του πόνου που περνά κανείς για να γίνουν μέσα του αυτές οι βαθιές αλλαγές.

Μίλησε για λίγο με τη μάνα της κι εκείνη την παρότρυνε να μείνει το απόγευμα στο σπίτι για να ξεκουραστεί.

– Δεν έχεις λόγο ν᾽ ανεβοκατεβαίνεις, παιδί μου. Όλα τα ᾽χουμε πει, άλλωστε απόψε ίσως με μεταφέρουν στην κλινική. Ξεκουράσου, τα πολλά είναι πίσω για σένα.

– Το ξέρω, μαμά.

– Πήγαινε, παιδί μου, εγώ κι απ᾽ τον άλλο κόσμο θα σε φροντίζω μέχρι να πάρεις τα πάνω σου, είπε η Ζωή ξαναπαίρνοντας το λόγο μ᾽ ένα ζωηρό παιχνιδιάρικο χαμόγελο, ζωγραφισμένο στο πρόσωπό της. Η Αγάπη δεν αντέδρασε, μόνο την άκουγε.

– Εντάξει, μαμά.

– Φιλί στη μανούλα και φύγε.

– Και φιλί κι αγκαλιά, είπε εκείνη κι έπεσε πάνω της κλαίγοντας, όπως κάθε φορά που η μάνα της έκανε μια αλλαγή σαν υποψία θανάτου.

Η Ζωή με μια κίνηση ίσιωσε το κουλουριασμένο κορμί της κόρης της. Έπιασε το πιγούνι της, έφερε το βλέμμα της στην ευθεία των δικών της ματιών.

– Θυμάσαι τι σου ᾽λεγα μικρή; Ο μιμητισμός είναι η χειρότερη αρρώστια. Φύγε τώρα, παιδί μου, και πρόσεχε.

– Ποιον φοβάσαι μη μιμηθώ, βρε μαμά;

– Εμένα γλυκιά μου, εμένα.

– Δε θα το κάνω.

– Νομίζω πως έχω βεβαιωθεί πια. Άντε στο καλό, παιδί μου.

– Αντίο, μανούλα, είπε η Αγάπη κι έφυγε.

Φτάνοντας στην πόρτα έκανε μια κίνηση να γυρίσει πίσω.

– Αντίο, παιδί μου, φώναξε αποφασιστικά η Ζωή, κι η Αγάπη γύρισε για μια τελευταία φορά να διασταυρώσει το βλέμμα της με αυτό της μάνας της. Άντλησε δύναμη απ᾽ τη ματιά της κι έφυγε.

Οι γιατροί τούς ενημέρωσαν πως το απόγευμα θα την ανέβαζαν στην κλινική. Η κατάστασή της φαινόταν να μη διατρέχει κίνδυνο. Η Αγάπη αγωνιούσε και πρότεινε στη Χαρά να τη μεταφέρουν σ᾽ άλλο νοσοκομείο. Εκείνη τη διαβεβαίωσε πως δε χρειάζεται, ό,τι έπρεπε να γίνει γινόταν με υπερβολική φροντίδα. Η Αγάπη όμως δεν είχε καθαρό νου για να το αναγνωρίσει. Μέσα απ᾽ αυτή τη σκέψη της ήθελε να καλύψει την ενοχική της φύση. Να

πείσει τον εαυτό της πως εξάντλησε κάθε περιθώριο για να γίνει καλά η μάνα τους. Χρέωνε γι' άλλη μια φορά τον εαυτό της ρυθμιστή στη ζωή και στο θάνατο.

Μετά από λίγο γύρισαν όλοι στο σπίτι για να ξεκουραστούν. Η Πελαγία η γειτόνισσά τους περίμενε κολλημένη στα κάγκελα να δει κάποιον για να μάθει νέα.

– Έλα, βρε Χαρούλα, έχω τρελαθεί από την αγωνία μου. Τι νέα από τη μαμά;

– Μάλλον είναι καλύτερα. Ίσως τη βγάλουν σήμερα από την εντατική.

– Αχ, Θεούλη μου! Κάθε μέρα προσεύχομαι γι' αυτή. Άγια γυναίκα η μανούλα σου, μόνο αυτή μου άνοιγε την πόρτα.

Η Χαρά συγκινήθηκε και σκέφτηκε πως το σπίτι της μάνας της δεν ήταν ένα απλό γειτονικό σπίτι, αλλά μια εστία που ζέσταινε κάθε ταλαιπωρημένη ψυχή.

Τα παιδιά ήταν πολύ θλιμμένα. Ήταν η πρώτη φορά που βίωναν την αγωνία του θανάτου για ένα δικό τους άνθρωπο.

Ο Αντώνης ξανάφερε τη μάνα του από το χωριό για να βοηθήσει στο σπίτι. Η Αγάπη είχε δηλώσει ανήμπορη να συμμετέχει σε οτιδήποτε δεν αφορούσε τη μάνα της. Ακόμα και τον Πέτρο, πρακτικά, τον είχε παραμελήσει. Όσο κι αν προσπαθούσε να το κρύψει, ήταν ταυτισμένη με τη Ζωή, κι αυτό την έβαζε στη διαδικασία του πανικού. Το βλέμμα της μόνιμα σαστισμένο κι ο νους της σε σύγχυση δεν μπορούσε να δώσει λύσεις ακόμα και για απλά θέματα.

Άλλωστε ποιος νους με προβλήματα μπόρεσε ποτέ να λύσει πρόβλημα; Η Χαρά τα κατάφερνε καλύτερα. Ήταν αποστασιοποιημένη από το πρόβλημα χωρίς να 'ναι αδιάφορη. Έκανε αυτό που έπρεπε να κάνει και το αποτέλεσμα το άφηνε απλόχερα στη ζωή, γιατί πίστευε πως πάντα αυτή γράφει το επιμύθιο. Μ'

αυτή τη στάση της ήταν περισσότερο χρήσιμη στον εαυτό της, στη μάνα της και σ' όλους τους άλλους.

Την ίδια μέρα, όπως είχαν προβλέψει οι γιατροί, η Ζωή μεταφέρθηκε στην κλινική. Αποβραδίς η Χαρά είχε πέσει με τα μούτρα δένοντας μετά μανίας ένα ακατέργαστο ρουμπίνι. Κάποια στιγμή μπήκε στο δωμάτιό της ο Γρηγόρης και την παρατηρούσε σιωπηλός.

– Τι κάνεις, κοριτσάκι μου, τέτοια ώρα;

– Φτιάχνω κάτι για τη μητέρα μου.

– Αμάν, ρε Χαρούλα!

– Ευτυχώς που έχω ρουμπίνι. Είναι εξαιρετικά ευεργετικό για την καρδιά.

– Από πού το είχες πάρει;

– Από τη Βραζιλία.

– Πότε θα σε φάνε σ' αυτά τα τρελά ταξίδια;

– Σταμάτα την γκρίνια σου.

– Λες να τη βοηθήσει να επανέλθει;

– Κοίτα, δεν είμαι αλαφροΐσκιωτη.

– Τι εννοείς;

– Η κατάστασή της είναι δύσκολη. Όμως όλες οι πέτρες δρουν σε νοητικό και συναισθηματικό επίπεδο πολύ αποτελεσματικά.

– Δηλαδή;

– Δεν περιμένω με την πέτρα να γλιτώσει το θάνατο, Γρηγόρη!

– Τότε;

– Μπορεί να της δώσει μια θαρραλέα νοητική στάση ν' αντιμετωπίσει την κατάστασή της.

– Λες;

– Λέω, δε λέω, κάτι είναι κι αυτό! Τι κάτι, δηλαδή; Ίσως να 'ναι και το σημαντικότερο.

– Τι να πω, ρε Χαρά. Εσύ ξέρεις.

Το απογευματινό επισκεπτήριο ήταν αρκετά ανάλαφρο. Κόρες κι εγγονή κρατούσαν λουλούδια για να περάσουν στη λήθη τη βαριά ανάμνηση της εντατικής που ήταν ιδιαίτερη και εξ ορισμού θανατηφόρα. Έστειλαν τους άντρες για καφέ κι άρχισαν να προσφέρουν απλόχερα στη Ζωή γυναικείες περιποιήσεις.

Το πρόσωπο της μάνας τους είχε αποκτήσει μια παράξενη φωτεινότητα και γαλήνη. Μια υποψία θανάτου πέρασε από το νου της Χαράς, αλλά γρήγορα την έδιωξε, όπως κάνουμε όλοι άλλωστε μετά από μια ανήσυχη και οδυνηρή σκέψη.

«Αν είναι να συμβεί, θα συμβεί», παραδέχτηκε λίγα λεπτά αργότερα κι άφησε τη ζωή να ζωγραφίσει τον πίνακα της μάνας της.

Της πέρασε στο λαιμό το μενταγιόν κι η Ζωή το δέχτηκε με μεγάλη χαρά.

– Εύχομαι να σου δώσει δύναμη, μάνα.

– Γλυκό μου παιδί. Πόσο το χρειαζόμουν, της είπε με συγκίνηση. Με το δεξί της χέρι κράτησε σφιχτά την πέτρα κι η έκφρασή της έγινε για λίγα λεπτά στοχαστική.

Το βραδάκι η Ζωή ζήτησε απ' όλους να γυρίσουν νωρίς στο σπίτι. Είχε ανάγκη να κοιμηθεί ήσυχα και βαθιά. Το υπερβολικό φιλότιμο των γιατρών και των νοσηλευτριών στην εντατική τής είχε στερήσει τη χαλάρωση του σώματος και του νου της.

– Πηγαίνετε τώρα να ξεκουραστείτε. Δε χρειάζεται να μείνει κάποιος εδώ, άλλωστε κι εγώ χρειάζομαι ησυχία.

Η σιγανή φωνή της είχε τη γλυκιά τρυφερότητα της μάνας, της γιαγιάς, της συζύγου, της πεθεράς που δεν έκανε διακρίσεις, αλλά απλά και ήρεμα άπλωνε το άρωμα της αγάπης της σε όλους.

Την αποχαιρέτησαν. Γύρω στις οκτώ έφυγαν και την άφησαν μόνη ανταποκρινόμενοι στην επιθυμία της.

Κατά τις έντεκα η Χαρά αποκοιμήθηκε στον καναπέ του κα-

θιστικού. Στον ύπνο της είχε μια συνομιλία με τη μάνα της. Της έδινε μια κατευθυντήρια γραμμή για όσες εκκρεμότητες ένιωθε ν' αφήνει πίσω της. Στις τρεις το πρωί χτύπησε το τηλέφωνό της. Ανακάθισε στον καναπέ για λίγα δευτερόλεπτα.

«Η μαμά έφυγε», σκέφτηκε. Σήκωσε το ακουστικό κι ο γιατρός τής επιβεβαίωσε τη διαίσθησή της. Πήγε στην κουζίνα, έβαλε λίγο τσάι να γίνεται, πήρε χαρτί και μολύβι και κατέγραψε το όνειρο όσο ήταν ακόμα νωπό. Ένιωθε σαν να σαρκώθηκε το πιο ποιητικό όνειρο για την αγάπη. Κατακλύστηκε μεμιάς από μια βαθιά ηρεμία, απ' αυτές που δε σου αφήνουν περιθώρια ν' αμυνθείς, ανεξάρτητα από το αν το αποτέλεσμα του γεγονότος είναι ευχάριστο ή δυσάρεστο.

Ο Γρηγόρης άκουσε θόρυβο στην κουζίνα και σηκώθηκε, πάνω που η Χαρά σκεφτόταν να τον ξυπνήσει.

– Τι κάνεις, Χαρούλα, τέτοια ώρα; ρώτησε ανήσυχος.

– Η μαμά έφυγε, Γρηγόρη.

– Τι; Δεν το πιστεύω. Είναι αδύνατο να συνέβη, είπε και ξέσπασε σε κλάματα.

– Ανακοπή. Μόλις πριν από λίγο με ειδοποίησαν.

– Γιατί, Θεέ μου; Γιατί; Γιατί τόσο νέα; Ήταν μοναδικά ωραίος άνθρωπος. Είχε τόσα να μας δώσει ακόμα. Γιατί; Γιατί; Συγγνώμη, Χαρούλα, συγγνώμη, είπε ξεσπώντας δεύτερη φορά σε λυγμούς.

Τα λόγια του ίσα που ακούγονταν. Η Ζωή ήταν μάνα για τον Γρηγόρη κι η αντίδρασή του είχε μια αντιστροφή. Ήταν σαν ν' αναζητούσε ν' αντλήσει κουράγιο απ' τη Χαρά, καθώς ένιωθε να βιώνει το θάνατο της φυσικής του μάνας.

– Μας φρόντισε όλους πριν φύγει. Άλλωστε, αν δει πως έχει αφήσει κάτι πίσω, θα το φροντίσει από κει που θα 'ναι, ψιθύρισε με δάκρυα στα μάτια η Χαρά.

– Υπάρχει άραγε ζωή μετά το θάνατο, Χαρά; Λες να επιστρέφουμε με κάποιο τρόπο;

– Έχει σημασία;

– Ίσως είναι μια παρηγοριά.

– Καταλαβαίνω τι λες. Μπορεί να ’ναι κι έτσι, αλλά δε θέλω να δίνω ιδιαίτερη σημασία.

– Γιατί;

– Γιατί αυτή η σκέψη λειτουργεί σαν άλλοθι. Άλλοθι για να μην αλλάζουμε όσο είμαστε εδώ, σε τούτη τη ζωή.

– Ας είναι καλά, όπου κι αν είναι. Πώς νιώθεις; Συγγνώμη που ξέσπασα με τέτοιο τρόπο.

– Τι συγγνώμη, Γρηγόρη. Πρωτόκολλο στις αντιδράσεις μας θα κρατάμε; Αυτό ένιωσες, αυτό έκανες. Νομίζω πως είμαι καλά, ξέρεις το είχα διαισθανθεί από το νοσοκομείο. Είδα κι ένα όνειρο κι ήταν σαν να το περίμενα.

Ο Γρηγόρης έβαλε ζεστό τσάι και για τους δύο και μετά την πήρε στην αγκαλιά του.

– Πες μου το όνειρο.

Μόλις η Χαρά ξεκίνησε να το διηγείται, μπήκε στην κουζίνα κι η Ελπίδα έντρομη.

– Μαμά, η γιαγιά πέθανε; ρώτησε με αγωνία.

Άνοιξαν ταυτόχρονα κι οι δυο την αγκαλιά τους κι εκείνη χώθηκε μέσα. Αυτή η αγκαλιά ένιωσε να ’ναι η επιβεβαίωση της αγωνίας της.

– Έφυγε, μωρό μου, δεν πέθανε, είπε η Χαρά στην Ελπίδα, ενώ ταυτόχρονα σκούπιζε τόσο τα δικά της δάκρυα όσο και της μικρής.

– Όταν ξύπνησα, ήταν σαν να μου το είπε κάποιος.

– Η διαίσθησή σου ήταν, μωρό μου, σε σας τα παιδιά είναι πολύ ισχυρή.

– Η θεία το ξέρει;

– Θα της το πούμε σε λίγο.

– Ο παππούς;

– Μόλις το πω στη θεία, θα την πάρω να πάμε κάτω. Θέλω να ᾽μαστε και οι δυο μαζί.

– Να πάω εγώ στον πατέρα σου; ρώτησε ο Γρηγόρης.

– Νομίζω πως είναι καλύτερα να πάμε η Αγάπη κι εγώ.

– Γιατί, μαμά;

– Είναι καλύτερα και για τη θεία, μωρό μου, και για εκείνον.

– Δεν καταλαβαίνω.

– Ξέρεις, καμιά φορά οι άνθρωποι, όταν νιώθουν πως έχουν να προστατέψουν κάποιον, γίνονται πιο δυνατοί. Είναι καλό για τη θεία να σκέφτεται τον παππού. Είναι καλό γιατί ήταν πολύ ταυτισμένη με τη γιαγιά και θα περάσει δύσκολες μέρες.

– Και για εκείνον θα ᾽ναι δύσκολα.

– Ναι, γι᾽ αυτό, αν δει και τα δυο του παιδιά κοντά του, θα ᾽ναι μια παρηγοριά. Είναι... πώς να σ᾽ το πω... σαν να τον αγαπάμε το ίδιο κι όχι η μια λιγότερο κι η άλλη περισσότερο.

– Κατάλαβα, μανούλα. Πάρε τη θεία, περνάει η ώρα.

– Μάλλον θα πάω στο σπίτι, καλύτερα να μην την πάρω τηλέφωνο.

– Θα έρθουμε κι εμείς, είπε ο Γρηγόρης.

– Ναι, ναι, μαμά, είναι καλύτερα. Εγώ θα μείνω με τον Μανόλη.

– Έχετε δίκιο, πάμε μαζί.

Η Χαρά χτύπησε το κουδούνι και μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα η Αγάπη άνοιξε. Είχε αϋπνία και την έβγαζε στην τηλεόραση. Στάθηκε στην πόρτα σαστισμένη, αμέσως μετά κατάλαβε κι έπεσε στην αγκαλιά της αδερφής της και του Γρηγόρη.

– Η μαμά; ρώτησε με αγωνία.

– Ναι, Αγάπη μου, έφυγε, τη διαβεβαίωσε η Χαρά.

Έκανε δύο βήματα πίσω και σωριάστηκε στην πολυθρόνα του χολ. Το πρόσωπό της έγινε ωχρό και τα χείλη της έτρεμαν. Η επίγνωση άρχισε να γίνεται παρελθόν, η παλιά της κατάσταση ξανάβρισκε έδαφος ν' ανθίσει. Μια και μόνο δοκιμασία είναι ικανή να πάει τον άνθρωπο πίσω, και κει που νομίζεις πως έχεις τελειώσει με τούτο και με εκείνο, ξαναβλέπεις τους παλιούς μηχανισμούς να ορθώνονται ερήμην σου μπροστά στα μάτια σου. Άρχισαν μέσα της να λειτουργούν οι ενοχές που δεν επέμενε να μεταφερθεί η μάνα της σ' άλλο νοσοκομείο. Από τις ενοχές πέρασε στην κριτική, κατηγόρησε τη Χαρά για αμέλεια. Κι όσο η κριτική μεγαλώνει τόσο εμποδίζει την αυτοκριτική κι ο κρινόμενος γίνεται όλο και πιο ενοχικός και ωθείται όλο και περισσότερο στην υπεράσπιση του εαυτού του. Διαδικασίες του νου που γίνονται μ' αστραπιαία ταχύτητα και δε σου αφήνουν το περιθώριο να τις διαχειριστείς.

Η Χαρά κι ο Γρηγόρης πήγαν στην κουζίνα να φέρουν νερό.

– Δεν είναι καθόλου καλά. Πρόσεξε, ψιθύρισε εκείνος.

– Καλύτερα να το βιώσει τώρα. Εγώ φοβόμουν το αντίθετο, μην το παίξει δυνατή ενώ δεν είναι ακόμα. Πήγαινε πες στον Αντώνη για τη μαμά.

Ο Γρηγόρης μπήκε στο υπνοδωμάτιο και τον ξύπνησε.

– Τι τρέχει, ρε φίλε; είπε εκείνος αγουροξυπνημένος.

– Η πεθερά μας έφυγε.

– Έλα, ρε συ. Καλά το είχα καταλάβει χθες που μας διπλοχαιρετούσε. Κρίμα η κυρα-Ζωή, απάντησε.

Η αδιαφορία στη φωνή του σοκάρισε τον Γρηγόρη.

Μετά από λίγο ο Αντώνης σηκώθηκε και πήγε στο καθιστικό. Κοίταξε κάπως αμήχανα την Αγάπη ξύνοντας το κεφάλι του.

– Ζωή σε λόγου σου, γυναίκα.

Η Αγάπη δεν απάντησε. Το προβλέψιμο κι ελεγχόμενο ύφος

του την αναστάτωσε. Γι' άλλη μια φορά αναπόλησε τη ζωή της μαζί του.

– Κρίμα τα λόγια μου, είπε στην αδερφή της. Είναι σαν να σπέρνω σε άγονο έδαφος και με λειψυδρία.

– Μην ταράζεσαι τώρα. Όλα θα πάρουν το δρόμο τους.

– Ποιο δρόμο; Αυτόν που πήρε κι η μάνα μας;

– Από σένα θα εξαρτηθεί. Έλα, σήκω να πάμε στον μπαμπά.

Η Ελπίδα είχε ξυπνήσει τον Μανόλη και του είχε πει για το θάνατο της γιαγιάς τους. Το παιδί έπεσε στην αγκαλιά της μάνας του κλαίγοντας. Η αλήθεια ήταν πως δεν ήξερε ποιον έκλαιγε. Τη νεκρή γιαγιά του ή τη μισοπεθαμένη μάνα του;

– Η γιαγιά ήθελε να φύγει, Μανόλη μου, είχε κουραστεί. Άλλωστε σας έχω ξαναπεί πως δε φοβόταν το θάνατο. Σίγουρα είναι καλά εκεί που πήγε, είπε η Χαρά.

– Μακάρι να 'ναι έτσι, θεία, αποκρίθηκε με παράπονο το παιδί.

– Μαμά, πηγαίνετε στον παππού, είπε η Ελπίδα.

– Ναι, κατεβαίνουμε, παιδί μου.

Την ώρα που κατέβαιναν τα σκαλιά, η Αγάπη άρχισε να κλαίει. Η Χαρά σάστισε.

– Τι είναι, Αγάπη μου;

– Τι πάμε να κάνουμε τώρα; Να τον παρηγορήσουμε; Αυτός έστειλε τη μάνα μας στον τάφο.

– Μην τα λες σε μένα αυτά, ρε γαμώτο. Σ' εκείνον πρέπει να τα πεις πριν πεθάνει. Τέλειωνε μ' όλα αυτά που νιώθεις μαζί του. Αν δεν το κάνεις, θα υποφέρεις.

– Θα το κάνω σήμερα κιόλας.

– Όσο για τη μάνα μας, Αγάπη, ήξερε το μερίδιο της ευθύνης της. Την ανοχή της, τον καθωσπρεπισμό της και τους φόβους της. Εμείς δε θα γίνουμε κριτές για τον πατέρα. Μπορούσε να την αλ-

λάξει τη ζωή της αν ήθελε. Για να μην το κάνει, φαίνεται πως έπρεπε να μάθει πολλά μέσα απ' αυτή τη σχέση. Έστω και τόσο αργά.

– Μου σπας τα νεύρα, Χαρά. Πάντα με μια δικαιολογία για τους άλλους είσαι.

– Τα λάθη είναι πάντα και των δύο. Αν κανείς δεν ξεμπλέξει το κουβάρι, διασταυρώνονται και τα παίρνει ο διάβολος.

– Ωραία, τι άλλαξε; Μια νεκρή είναι που στα γεράματα βρήκε την άκρη του νήματος.

– Δεν ξέρω αν τη βρήκε ή όχι, Αγάπη. Το θέμα είναι ότι εμείς δεν μπορούμε να κρίνουμε τη σχέση τους. Σ' το ξαναείπα, αν έχεις παράπονα μαζί του, τέλειωνε τώρα που είναι ζωντανός ακόμα.

– Δικά μου δεν έχω. Τη ζωή της μάνας μας κλαίω.

– Ας τη ζωή της και κοίτα τι θα κάνεις με τη δική σου.

Η Αγάπη κάθισε στο πλατύσκαλο κι έκλαιγε δυνατά. Τα πόδια της δεν τη σήκωναν για να φτάσει πιο κάτω. Η σύγκρουση που ένιωθε μέσα της κόντευε να την τρελάνει. Έβλεπε πια ξεκάθαρα πως η έκθεση και η περιφορά του πόνου της για την άθλια ζωή της με τον Αντώνη δεν ωφελούσαν κανέναν.

Πολλές φορές δούλευε ερήμην της ο μηχανισμός της θυματοποίησης για να γίνεται το επίκεντρο του κόσμου. Ποιου κόσμου όμως; Ενός μικρόκοσμου που δεν ακούει τίποτα περισσότερο απ' το βουητό των δικών του προβλημάτων. Γνώριζε καλά πως βρισκόταν στην πιο οδυνηρή καμπή της ζωής της. Ό,τι είχε διαπιστώσει για τον εαυτό της έπρεπε να γίνει πράξη, αλλιώς θα πέθανε από σύγκρουση. Αυτό το είχε δει μέρες πριν, τώρα της απέμενε μια σπρωξιά για την τελική ώθηση.

Η αίσθηση του φθινοπώρου ήταν γι' αυτή βαριά και μελαγχολική, όπως κάθε χρόνο. Επιπλέον εφέτος προστέθηκε ο θάνατος,

που την έσπρωξε επιτακτικά να βηματίσει πάνω στη ζωή. Καμιά φορά οι νεκροί είναι σαν να φεύγουν με δώρα στα χέρια, μα δίχως επίγνωση όλα τούτα περνούν απαρατήρητα.

– Είσαι δυνατή και τυχερή, μόνο αυτό σου λέω, της φώναξε η Χαρά θέλοντας να τη βγάλει απ' τις μίζερες σκέψεις της.

– Πού τη βλέπεις την τύχη, Χαρά;

– Μάθε να βλέπεις και θα τη δεις. Σήκω τώρα να πάμε στον μπαμπά.

Έβαλαν τα κλειδιά στην πόρτα κι άνοιξαν. Ο Ορέστης κοιμόταν, μα σαν τις άκουσε, πετάχτηκε όρθιος.

– Τι είναι, παιδιά μου;

– Μπαμπά, η μαμά...

Δεν πρόλαβε να συνεχίσει η Χαρά, κι εκείνος άφησε για δεύτερη φορά όλο το καταπιεσμένο απ' τη νιότη του κλάμα να εκδηλωθεί.

– Αφήστε με μόνο, παιδιά μου, αφήστε με, είπε ανάμεσα σ' αναφιλητά και οδυρμούς.

Η Χαρά έπεσε στην αγκαλιά του. Η Αγάπη δειλά δειλά, σαν ν' ακουμπούσε κάποιον ξένο άντρα, άπλωσε το χέρι της και χάιδεψε το δικό του.

– Μην κλαις, πατέρα, είμαστε εμείς εδώ. Δεν είσαι μόνος, του είπε με στοργή η Χαρά.

Όσο τα λεπτά περνούσαν, το βλέμμα του γινόταν βαθιά μελαγχολικό και σκέψεις πολύ σκοτεινές βασάνιζαν το νου του.

– Δεν κλαίω για τη μοναξιά μου, αλλά για μένα τον ίδιο.

«Μεγάλα λόγια, σε λίγες μέρες θα 'ναι ο ίδιος. Αλίμονο απ' τη μάνα μου που έφυγε», σκέφτηκε η Αγάπη.

– Έλα, ησύχασε τώρα, του είπε η Χαρά. Ο Γρηγόρης έχει αναλάβει όλα τα διαδικαστικά, μην ανησυχείς. Θέλεις να έρθεις πάνω μαζί μας;

– Όχι, Χαρά μου, όχι. Αφήστε με μόνο.

Το βλέμμα της Χαράς καρφώθηκε στο πάτωμα. Στο παλιό πιτσιλωτό μωσαϊκό, που γυάλιζε από καθαριότητα, στα φρεσκοβαμμένα με λαδομπογιά ντουλάπια της κουζίνας και στον κατάλευκο μαρμάρινο νεροχύτη. Όλα τούτα τα αναχρονιστικά ξαφνικά τα λάτρεψε, δήλωναν τα τεράστια αποθέματα φροντίδας της μάνας της. Ταυτόχρονα ένιωσε μια αποστροφή για τα «επί πολλοίς» γρανιτένια πλακίδια του σπιτιού της. Είναι η ανθρώπινη απουσία που μας κάνει μεμιάς να καθιστούμε ιερό καθετί που ξυπνά μνήμες απ' αυτόν που έφυγε. Το συναίσθημα που γίνεται συναισθηματισμός και μπλέκει την καθημερινότητά μας, ενώ παράλληλα μας σπρώχνει προς τα πίσω.

– Καλά. Θα σε ενημερώσω μόλις κανονίσουμε τις λεπτομέρειες με το γραφείο.

– Εντάξει, παιδί μου.

– Θέλεις κάτι άλλο;

– Όχι, όχι, να 'ναι καλά εκεί που πάει. Να 'ναι καλά που μ' έσπρωξε να πούμε δυο λόγια πριν φύγει. Είναι το μόνο που μ' ανακουφίζει τώρα.

– Χαρά, πήγαινε στο σπίτι. Θέλω να μιλήσω με τον πατέρα, της φώναξε η Αγάπη με επιτακτικό ύφος.

– Εντάξει, φεύγω, είπε η Χαρά κι ανέβηκε στο σπίτι της.

Η Αγάπη κάθισε απέναντί του και τον κοιτούσε κατάματα. Μέσα της ο θυμός έβραζε. Δεν τον κοιτούσε με την εικόνα του πατέρα, αλλά σαν έναν άνθρωπο που έσπρωξε τη μάνα της στο θάνατο. Η παλιά ανάγκη της εξιδανίκευσης είχε χαθεί και τη θέση της είχε πάρει ένα αναπάντητο γιατί για το χαμό της Ζωής.

– Τι έχεις να πεις τώρα; τον ρώτησε αγανακτισμένη.

– Γιατί, παιδί μου, μιλάς έτσι; Εσύ ήσουν αλλιώς, είπε σιγανά εκείνος.

– Πενήντα ολόκληρα χρόνια! Τη στέγνωσες, την έλιωσες. Χάρηκες τώρα που πέθανε; Απάντησέ μου. Χάρηκες;

– Αγάπη μου. Τι είναι αυτά που λες, παιδί μου;

– Νομίζω πως δε σ' αγαπώ πια. Το κατάλαβες; Και υποφέρω, γαμώτο μου, που δε σ' αγαπώ, του φώναξε δυνατά, με τρεμάμενη από θυμό φωνή.

Τα δάκρυά της έτρεχαν καυτά στο πρόσωπό της και σηκώθηκε απότομα να φύγει. Εκείνος τη σταμάτησε κρατώντας τη σφιχτά από το χέρι.

– Δε θα σου πω αν έχεις δίκιο ή άδικο, γιατί δε μ' ενδιαφέρει τι σκέφτεσαι για μένα.

– Το ξέρω ότι δε σ' ενδιαφέρει.

– Μη βιάζεσαι, παιδί μου.

– Σ' ακούω, πατέρα.

– Ένα μόνο θα σου πω. Να μείνεις ήσυχη. Αν είναι να τιμωρηθώ, θα το αναλάβει η ζωή. Μην το παίρνεις επάνω σου, κοριτσάκι μου, γιατί θα το φορτωθείς κι εσύ.

Η Αγάπη δεν έβγαλε λέξη, μόνο τον άκουγε. Αυτό το «κοριτσάκι μου» την πήγε πίσω και τη γλύκανε. Πόσα χρόνια είχε να το ακούσει! Μέσα απ' τα λόγια του αναγνώρισε στον εαυτό της μια αίσθηση μεταμέλειας, ήττας και ντροπής. Δειλά δειλά κάποια αισθήματα γι' αυτόν έκαναν την εμφάνισή τους κι εδραιώθηκαν πάλι μ' έναν περίεργο τρόπο στην καρδιά της.

– Συγγνώμη, πατέρα, συγγνώμη, πατέρα, μα έπρεπε να σ' τα πω. Δεν μπορούσα άλλο να τα κουβαλάω μέσα μου. Έτρωγαν σαν σαράκι την ψυχή μου.

– Καλά έκανες και τα είπες. Είναι καλό και για τους δυο μας.

– Θα είμαι κοντά σου, πατέρα. Νιώθω ντροπή, δε μου έπεφτε λόγος να μπω ανάμεσά σας. Δεν ήμουν θυμωμένη με σένα, αλλά με τη ζωή μου.

– Το ξέρω, Αγάπη, δε γέρασες ακόμα. Κοίτα τι θα κάνεις. Ό,τι έγινε με τη μάνα σου είναι ανεπανόρθωτο. Άλλαξε δρόμο εσύ, προλαβαίνεις, παιδί μου.

Άνοιξε την αγκαλιά της και έπεσε πάνω του· εκείνος αμήχανος. Χρόνια είχε να νιώσει έτσι. Καθημερινά εισέπραττε το κλείσιμό της κι ας φαινόταν συγκαταβατική στην καθημερινότητα. Ακόμα κι ο πληθυντικός που χρησιμοποιούσε ήταν ένδειξη απόστασης.

Ο Ορέστης συγκινήθηκε, την αγκάλιασε, αλλά η αμηχανία είχε στεριώσει για τα καλά ανάμεσά τους. Όσο περνούσε η ώρα, σιγά σιγά οι ρόλοι τους έπαιρναν τη σωστή τους θέση.

Η Χαρά, όταν το έμαθε, ανακουφίστηκε και για τους δύο, σκεφτόταν πως η μόνη γιατρειά που θα μπορούσε να τους ενώσει θα 'ταν η κατανόηση.

Σε λίγη ώρα ο Μανόλης με την Ελπίδα κατέβηκαν να κάνουν παρέα στον παππού τους. Ο Ορέστης άρχισε να εκτιμά τα ανεκτίμητα μιας ζωής. Οι ενοχές του όμως τον βασάνιζαν λεπτό προς λεπτό. Δεν μπορούσε ν' αντλήσει ησυχία από πουθενά. Αναζητούσε έναν αποξεχασμό, ένα κουκούλωμα, μια άλλου είδους θεραπεία για τα χρόνια που πέρασαν. Ο χρόνος όμως δε γύριζε πίσω και, λες κι η μοίρα τον έβαζε στόχο, κάθε φορά που έκλεινε τα μάτια του άρχιζε να βασανίζεται από μνήμες που δεν περνούσαν στη λήθη με κανένα γιατροσόφι.

Την επομένη το μεσημέρι έγινε η ταφή της Ζωής. Εκείνος ίσα που μπόρεσε να σταθεί στα πόδια του. Το μέχρι τώρα άτρωτο ανάστημά του άρχισε να καταρρέει επικίνδυνα.

Η Αγάπη πέταξε μέσα στο φέρετρο της μάνας της ένα διπλωμένο κουτί. Οι συγγενείς ξαφνιάστηκαν και κοιτούσαν ο ένας τον άλλο χωρίς να ξέρουν τι ήταν αυτό που η κόρη έδινε στη μάνα. Μόνο η Χαρά κατάλαβε πως αυτό το κουτί δεν ήταν άλλο απ' τα

χάπια που έπαιρνε η Αγάπη. Αν και τα χρησιμοποιούσε σε μικρότερες δόσεις, παρ' όλα αυτά συνέχιζε να τα 'χει ανάγκη. Με τη βοήθειά τους έχτιζε τη ζωή της πάνω στο ψέμα και στην επίπλαστη ευτυχία.

Η Χαρά έκλαιγε βουβά και για τις δύο. Για τη μάνα και για την αδερφή, αλλά ταυτόχρονα αναγνώρισε στο βλέμμα της Αγάπης μια πρωτόγνωρη σπίθα ζωντάνιας και πάθους. Η κίνησή της και μόνο να πετάξει τα δεκανίκια της ψευδαίσθησης ήταν μια μαρτυρία πως άρχιζε να στρέφει τη ζωή της προς τα δεξιά.

Όμως η ζωή δεν είναι άσπρο μαύρο, αλλά διαφορετικές όψεις του ίδιου νομίσματος. Έτσι και στην ταφή εκδηλώθηκε κι η άλλη όψη της ζωής. Όπως σ' όλες τις καθωσπρέπει οικογένειες έτσι κι εδώ κάποιοι συγγενείς άφησαν το στίγμα του δικού τους lifestyle. Η πασαρέλα κάλυπτε και τους πιο απαιτητικούς πελάτες.

Σεπτέμβρης πια κι ο καιρός ευνοούσε να κάνει την περατζάδα του το ζεύγος Armani-Chanel, χωρίς ν' αγωνιάς αν θα νιώσεις έξαψη για ν' αδράξεις την ευκαιρία να κρεμάσεις το πανωφόρι σου στο διπλανό κυπαρίσσι.

Η Χαρά παρατήρησε τον εαυτό της σε κλάσματα δευτερολέπτου να βγαίνει από τη θλίψη για το χαμό της μάνας της και να κοιτά τη δανεική μαύρη φούστα της. Ξαφνικά την έπιασαν τα γέλια.

– Μόνο εμείς είμαστε σαν τους φτωχούς συγγενείς, ψιθύρισε στην αδερφή της.

– Το πρόσεξα κι εγώ, αλλά σκάσε, μας βλέπουν, αποκρίθηκε η Αγάπη κάνοντας προσπάθεια να μη γελάσει.

– Δεν το πιστεύω!

– Τι είναι, καλέ;

– Κοίτα! Η Μαρίκα φοράει την ακουαμαρίνα που σου 'κανα δώρο στη γιορτή σου.

– Βρε τη σκατούλα. Πότε μπήκε στο δωμάτιό μου;

– Σιγά μη σου πάρει την άδεια!

– Θα το πετάξω.

– Τι λες, ρε τρελή; Στη Ζιμπάμπουε πρέπει να πάω για να σου φέρω άλλη.

– Λες να με είχε ακούσει που έλεγα ότι βοηθάει στο στρες;

– Τώρα τις θέλεις τις μούντζες.

– Μπα! Γιατί;

– Λες να την έφαγε το άγχος για το θάνατο της μάνας μας;

– Δε σε μπορώ πια.

– Κι εγώ δεν μπορώ να κλάψω άλλο. Φαίνεται πως στέρεψα πια.

– Ζορίσου και θα σου έρθει.

– Δε μου ᾽ρχεται.

– Σκέψου πως βρήκες το άλλο σου μισό και κλάψε από συγκίνηση.

– Άι στην ευχή, Αγάπη! ΄Επιασε, να, μου ᾽ρχεται! Βρε τι σου είναι το μυαλό του ανθρώπου! είπε η Χαρά έχοντας απόλυτη επίγνωση για το θέατρο του παραλόγου που παιζόταν, αναγνωρίζοντας πρωτίστως το δικό της ρόλο.

Τα τελετουργικά τελείωσαν με το γνωστό καφέ της παρηγοριάς, δίνοντας την ευκαιρία σε όλους τους εν διαστάσει συγγενείς να μιλήσουν για την προσωπική τους πρόοδο.

Ξαφνικά εκεί στην κατηφοριά προς το καφενείο όλοι αλλάζουν όψη. Πετούν μεμιάς τα χαρτομάντιλα στους κάδους και βγάζουν τα καθρεφτάκια από τις τσάντες. Κι είναι ν᾽ αναρωτιέται κανείς πού πήγαν ο οδυρμός, ο πόνος, τα ξεφωνητά και το ξεμάλλιασμα. Είναι να γελάει κανείς με τα παιχνίδια του νου.

Την επομένη το πρωί, σε πείσμα όσων πιστεύουν ότι οι εκλιπόντες είναι αναντικατάστατοι, η ζωή ξαναπήρε τη φυσιολογική της ρότα. Η ζοφερή ένταση του πόνου καταλαγιάζει κι ο καθένας

ασχολείται επιεικώς με τα περί του «κώλου» του, φροντίζοντας ζοφερά τις αντιστάσεις του και την αυτοπροστασία του. Το γεγονός παραμένει γεγονός και κανείς δεν μπορεί να του αφαιρέσει τη γαμημένη του ισχύ. Η μάνα μπορεί ν' αποφάσισε να κάνει αμμόλουτρα στον κόσμο των νεκρών, αλλά οι κόρες της έπρεπε να επιβιώσουν, ξεγλιστρώντας από τη ροπή της ψευδαίσθησης που σε έλκει διαρκώς γύρω από τον άξονα του αποθανόντος.

Παρ' όλα αυτά ο θάνατος, αν του δώσεις την πρέπουσα σημασία και δεν ενστερνιστείς το ροκανιστικό ρόλο της μοιρολογίστρας, μπορεί κάτι να σου δείξει. Τώρα, τι είναι αυτό το κάτι εξαρτάται από τη δραστικότητα του τεθλιμμένου συγγενούς. Οι δυνατότητες που σου προσφέρει ποικίλλουν. Από το να σε ρίξει υπνωτιστικά να κυνηγάς ασπρόμαυρα Chanel συνολάκια για το σαρανταήμερο μνημόσυνο μέχρι και να σου ανατρέψει ριζικά τα συμπεράσματά σου γι' αυτό που νόμιζες μέχρι σήμερα πως είναι ζωή.

Η Χαρά σαν μπροστάρισσα κι η Αγάπη προσεγγίζοντάς τη –ελαφρώς νοσογόνα ακόμα– σ' αυτή τη γεμάτη απολογισμούς ηλικία των σαράντα είχαν ψυλλιαστεί πως αυτή η ζωή δεν μπορεί να 'ναι μόνο δουλειά, φαγητό και σεξ. Αυτό που έκανε ο θάνατος ήταν να τους δώσει την τελική ώθηση. Να δουν και να εγκαταλείψουν κάθε μηχανισμό φόβου που δούλευε ερήμην τους και τις έθλιβε σαν τον πιο γοητευτικό «απόντα-παρόντα» εραστή.

Την επομένη το μεσημέρι η Χαρά πήγε για φαγητό με κάποιους στενούς της φίλους. Είχε ανάγκη να μιλήσει με ανθρώπους που την ένιωθαν βαθιά κι αληθινά. Ανακουφισμένη, αισθανόταν να στέκεται στα πόδια της κι οι φίλοι της εκείνη τη στιγμή δεν αποτελούσαν σανίδα σωτηρίας ούτε φυγή πρόσκαιρης παρηγοριάς. Ήταν απλά άνθρωποι που έβλεπαν τη ζωή απ' την ίδια οπτική γωνία με εκείνη.

Το ίδιο απόγευμα βρέθηκε και με τον Μιχάλη. Η συζήτησή τους επεκτάθηκε βαθιά και ουσιαστικά γύρω από το θάνατο. Όπως πάντα ο διάλογός τους δεν απέπνεε την εκ του ασφαλούς ησυχία που αναζητούν οι περισσότεροι άνθρωποι. Ήταν πάντα μια βουτιά στο άγνωστο, αυτό το άγνωστο έδινε στη Χαρά ενέργεια. Έτσι, φεύγοντας αργότερα από κει αισθάνθηκε να ᾽χει φορτιστεί από δύναμη, καθώς η κουβέντα κύλησε αβίαστα, χωρίς προσωπικές εμμονές που μπλοκάρουν μια συζήτηση και σε κάνουν να νιώθεις πως σπατάλησες το χρόνο σου άσκοπα.

Την άλλη μέρα ξεκίνησε για το σχολείο. Μόλις μπήκε στο γραφείο των καθηγητών, όλα τα βλέμματα έπεσαν επάνω της μ᾽ αυτή τη γνώριμη λαχτάρα των ανθρώπων να οικτίρουν τους πονεμένους. Κάποιοι περισσότερο αισθαντικοί είδαν το πρόσωπό της «ανώδυνο», με γνώριμα στοιχεία καθησυχασμού, κι απογοητεύτηκαν. Ένιωσαν άβολα, τα κλισαρισμένα συλλυπητήρια που θα ρύθμιζαν τις ασφαλείς τους σχέσεις δεν είχαν λόγο ύπαρξης εκείνη τη στιγμή. Ένιωθε τη διεισδυτική τους ματιά μ᾽ αυτή τη βαθιά θλίψη να καρφώνεται στο στέρνο της. Μια θλίψη που ουσιαστικά δεν είχε στόχο τη Χαρά, αλλά τη μίζερη ζωή τους, με την πεθαμένη αίσθηση της αισθαντικής νιότης που ξανάβρισκε ευχαρίστηση μόνο μέσα από τον πόνο των άλλων.

Μπήκε γρήγορα σε επαγγελματικά θέματα και τους ξάφνιασε. Κάποιοι αυστηρά διαμορφωμένοι έκαναν καυστικά σχόλια για την απονιά των ανθρώπων της πόλης. Η Χαρά άκουσε τα σχόλια, αλλά δε θύμωσε, ήταν λογικό. Γι᾽ αυτούς ο ηθικός τους κώδικας ήταν τα κατά συνθήκη ψεύδη.

Ηθικοπλαστικές ιδέες, συμβουλές και συμπεράσματα, αλλά ο ύπνος τους, σεξιστικός και κολασμένος, να ποθούν κρυφά τον έρωτα, αλλά να τους ξεφεύγει. Γιατί ο έρωτας δε βιώνεται με την επίδειξη της μαγκιάς σου αλλά με την εγκατάλειψη του εγώ σου.

Οι επόμενες μέρες δεν είχαν τη συνηθισμένη φυσιολογική ροή που περιμένει κανείς. Το γεγονός του θανάτου είχε χαραχτεί στη μνήμη του καθενός από την οικογένεια. Μια κατάσταση που δε βοηθούσε το θάνατο να περάσει με το χρόνο στη λήθη, αντίθετα ξεσήκωσε συνειδήσεις κι ανέτρεπε θαρραλέα τα πρωτόκολλα πολλών ετών.

Ο Ορέστης έπεσε σε βαριά κατάθλιψη, κανένα γιατρικό και καμιά φροντίδα από αυτές που του πρόσφεραν παιδιά κι εγγόνια δεν μπορούσαν να τον βγάλουν από κει.

Κλεισμένος στον εαυτό του βίωνε το σύνδρομο στέρησης απ' τη χαρά της ζωής.

Η Χαρά παρακολουθούσε στενά την αδερφή της να προσπαθεί μ' έναν τρομακτικό μόχθο ψυχής ν' αλλάξει τη ζωή της. Σκεφτόταν όμως πως η αλλαγή δε θα 'χε κανένα νόημα για την Αγάπη αν γινόταν από σκοπό. Στην προκειμένη περίπτωση ο πιο ύπουλος σκοπός θα 'ταν η ανταλλαγή, να αλλάξει αυτό που έχει με κάτι άλλο βιώνοντας την ψευδαίσθηση πως κάνει ουσιαστικά βήματα με τον εαυτό της.

Φαίνεται όμως πως η Αγάπη εδώ και καιρό είχε δει την αλήθεια αυτού του πράγματος κι έτσι δρούσε ατίθασα κι άναρχα, χωρίς ν' αναζητεί καθησυχαστικές εγγυήσεις.

Ωστόσο ο Πέτρος, όσο κι αν την κατανοούσε, ένιωθε παραμελημένος. Αναζητούσε όχι σκόπιμα, αλλά από μια εσωτερική ανάγκη, να ξανακερδίσει λίγη εξουσία πάνω στα συναισθήματά της. Έτσι, την πρώτη μέρα που η Αγάπη πήγε στο γραφείο, της ζήτησε να φάνε μαζί. Εκείνη έκανε ένα τηλέφωνο στο σπίτι κι ανακοίνωσε απλά πως θ' αργήσει.

Κάθισαν σ' ένα διπλανό ταβερνάκι κι η Αγάπη ένιωθε την ατμόσφαιρα ηλεκτρισμένη. Ήταν σαν από μέρους του να είχε γίνει μια διαγραφή των όσων έζησαν. Η διαίσθησή της την προει-

δοποιούσε πως κάπου υπάρχει ψέμα σ' αυτή τη σχέση, μόνο που δεν μπορούσε ακόμα να το αναγνωρίσει.

– Επιτέλους, κορίτσι μου, νιώθω σαν να ξεχαστήκαμε.

– Αυτή είναι η ζωή, Πέτρο, έχει ανατροπές. Δεν μπορούσα να κάνω αλλιώς. Έπρεπε να 'μαι στη μητέρα μου.

– Το καταλαβαίνω αυτό και δεν παραπονιέμαι που δεν ήσουν μαζί μου, όμως να... Η φωνή του είχε σοβαρέψει.

– Τι τρέχει; Δε σε καταλαβαίνω, συνέχισε με απορία εκείνη.

– Πρέπει ν' αποφασίσεις τι θα κάνεις με τη ζωή σου. Δεν μπορούμε να βλεπόμαστε έτσι στα κλεφτά.

– Εννοείς... Καλύτερα πες μου εσύ τι σκέφτεσαι, του είπε η Αγάπη, αφού σχεδόν είχε προβλέψει την απάντησή του.

– Κοίτα, μ' όλα αυτά που περνάς θα 'ταν καλύτερο να πάρεις διαζύγιο και να ζήσουμε μαζί. Εγώ δεν έχω καμιά οικογενειακή εκκρεμότητα, είμαι μόνος.

Εκείνη τη στιγμή η ψυχή της είχε προσκρούσει βίαια πάνω στην αλήθεια κι επαλήθευε τη διαίσθησή της. Πριν καλά καλά τα βρει με τον ίδιο της τον εαυτό, της ζητούσαν να μπει σ' έναν άλλο γάμο και σε μια άλλη συμβίωση. Έπαθε ψυχολογικό σοκ. Πάνω που πίστεψε πως βρήκε έναν άνθρωπο να τη νιώθει, έπεσε πάνω στην αντρική του ανάγκη για σιγουριά κι εξασφάλιση.

– Λυπάμαι που θα σε πικράνω, αλλά αυτό δεν πρόκειται να το κάνω στον εαυτό μου. Είμαι αρνητική για δεύτερο γάμο, του είπε κοιτάζοντάς τον κατάματα.

– Είσαι προκατειλημμένη, Αγάπη.

– Μπορεί, δεν το αμφισβητώ, τουλάχιστον όμως θέλω να μου δοθεί η ευκαιρία να το δω. Αν ξαναπαντρευτώ, τι θα δω; Άλλαξε ο Μανολιός κι έβαλε τα ρούχα του αλλιώς.

– Εγώ δεν είμαι Αντώνης. Πρέπει να το 'χεις καταλάβει.

– Και σ' αυτό συμφωνώ.

– Τότε;

– Δε θέλω εκπτώσεις στη ζωή μου, Πέτρο. Ξέρω πως νιώθει ένας άντρας μόνος με παιδί. Μόνο που, αν μέναμε μαζί, αυτό μπορεί να ερχόταν μετά από χρόνια γνωριμίας και πιθανόν έξω απ' το θεσμό του γάμου.

– Να πάλι η προκατάληψή σου για το γάμο.

– Σου είπα, μπορεί να 'ναι κι έτσι, αλλά αυτό θα το δω μόνο αν δώσω στον εαυτό μου το χρονικό περιθώριο να μάθω.

– Δε θα μάθεις, Αγάπη. Κι αν χωρίσεις, θα θελήσεις να κάνεις απόσβεση όσων έχασες πηγαίνοντας από σχέση σε σχέση. Αυτή δεν είναι ζωή.

– Όπα! Και ηθικό δίδαγμα!

– Μη θυμώνεις, αυτό έχει δείξει η ζωή.

– Μιλάς συμπερασματικά και με κανόνες, αλλά μπορεί να έχεις πέσει στην εξαίρεση.

– Δε λέω τίποτα για να σε θίξω. Να σε προστατέψω θέλω.

– Προστάτες και νταβατζήδες δε θέλω πια στη ζωή μου.

– Δεν έχει νόημα να συζητάμε, είσαι θυμωμένη. Κάποια άλλη στιγμή θα το ξαναδούμε.

Τελείωσαν το φαγητό τους κι έφυγαν. Η Αγάπη ένιωσε ξαφνικά να έχει ορθώσει έναν τοίχο απέναντί του. Ο απόλυτος τρόπος με τον οποίο αντιμετώπιζε τη σχέση είχε σταματήσει τη ροή που 'χε ο δεσμός τους μέχρι εκείνη τη στιγμή. Όση ώρα μιλούσε μαζί του, παρατηρούσε τις αντιδράσεις της. Κάποια στιγμή ένιωσε απογοητευμένη, ίσως και θλιμμένη, θα 'θελε να 'ταν αλλιώς. Σ' αυτή τη σχέση είχε επενδύσει ψυχολογικά. Παρ' όλα αυτά παρατηρούσε και την υγιή της αντίδραση. Ξεκάθαρη και έντιμη, πρώτα με τον εαυτό της και μετά με εκείνον. Ούτε μια στιγμή δεν της πέρασε από το νου να διαπραγματευτεί την ψυχή της.

Γύρισε στο σπίτι και σκέφτηκε να μιλήσει με τη Χαρά, μα αρ-

γότερα το μετάνιωσε. Όλο αυτό ήταν προσωπική της ευθύνη και όφειλε να δώσει λύση.

Τώρα πια έβλεπε ξεκάθαρα τους ρόλους που έχει παίξει στη ζωή της από φοβερή δειλία, απλά αναρωτιόταν αν κι όσα είπε στον Πέτρο ήταν η αλήθεια της ή αν υποδυόταν έναν ακόμα ρόλο: αυτόν της κραυγαλέας ντομπροσύνης.

Όπως και να 'χε, αν στεκόταν μέσα στο πρόβλημα χωρίς να επιχειρήσει την παραμικρή φυγή, είχε πιθανότητες να δει αληθινά ποια είναι και τι θέλει.

Η σχέση της με τον Αντώνη πήγαινε από το κακό στο χειρότερο. Αμέσως μετά το θάνατο της μάνας της είχε αποφασίσει πως θα χωρίσει. Ήταν μια απόφαση που δεν είχε να κάνει με τον Πέτρο αλλά με την ίδια της τη ζωή. Η επιείκεια του συζύγου ήταν βραχυπρόθεσμη. Κράτησε όσο και μια διαδικασία θανάτου.

– Δε μου λες, για πόσο καιρό ακόμα θα τρώμε έτοιμα φαγητά; ρώτησε ο Αντώνης.

– Μέχρι τα τρίχρονα της μάνας μου.

– Είσαι τρελή, μου φαίνεται.

– Όχι, ακολουθώ τις επιθυμίες της νεκρής. Η μάνα μου, πριν πεθάνει, μου είπε: «Παιδί μου, ευχή και κατάρα σου δίνω, να μη μαγειρέψεις για τρία χρόνια».

– Μπα, αποκτήσαμε και χιούμορ;

– Το είχαμε. Εσείς δεν το είχατε προσέξει!

– Εγώ μιλάω σοβαρά.

– Κι εγώ το ίδιο.

– Θα ξαναφέρω τη μάνα μου να φτιάχνει κανένα σπιτικό φαγητό.

– Πολύ καλή ιδέα.

– Άι στο διάβολο, Αγάπη.

– Μετά από σένα.

Ο Αντώνης έφυγε φανερά εκνευρισμένος. Το γεγονός ότι η Αγάπη μιλούσε χωρίς θυμό τον είχε εξοργίσει.

Παρ' όλο τον ήπιο τόνο της φωνής της ήταν καιρός που είχε αντιληφθεί τον κρυφό και καταπιεσμένο της θυμό· ένα θυμό που δεν ήταν έκδηλος, που της κρυβόταν, μα που κυριαρχούσε επάνω της με αδιαφανείς τρόπους. Φαινόταν στον τρόπο που έτρωγε, στον τρόπο που περπατούσε και σ' όλες τις περιπτώσεις όπου η ζωή την ξάφνιαζε.

Όπως πολλοί άνθρωποι έτσι κι η Αγάπη νόμιζε πως η μη εμφανής του εκδήλωση σήμαινε και την ανυπαρξία του, μέχρι που τον αναγνώρισε. Έμεινε μαζί του, τον κατανόησε, έμαθε πολλά για εκείνη κι έτσι σιγά σιγά έσβησε δίχως να τον καταπιέσει, δίχως να τον κουκουλώσει στα βάθη της ψυχής της από κοινωνική αβρότητα.

Κι αν κάποια ερεθίσματα μες στη μέρα τη θύμωναν, αυτός ο θυμός είχε πια μια άλλη ποιότητα, σαν να βρισκόταν όλος στην περιφέρεια. Ήταν σαν το σώμα ν' απέκτησε για λίγα δευτερόλεπτα μια ζέστη, αλλά βαθιά μες τον πυρήνα όλα παρέμεναν δροσερά.

Μόλις ο Αντώνης έφυγε, βγήκε κι αυτή έξω. Ήθελε να περπατήσει λίγο μόνη. Χτύπησε το κινητό της, ήταν ο Πέτρος.

– Πού είσαι, κοριτσάκι μου;

– Βγήκα να περπατήσω.

– Πού ακριβώς είσαι;

– Γιατί ρωτάς;

– Έλα από το σπίτι.

– Περίμενε να μιλήσω με το παιδί και θα σε πάρω, του είπε εκείνη.

Ένιωσε όμορφα με το τηλεφώνημα του Πέτρου. Η καρδιά της αναζητούσε όχι μια μεσοβέζικη λύση, αλλά απλά την κατανόησή

του. Η σύγκριση λειτουργούσε αρνητικά στο νου της. Είχε ακόμα στ' αφτιά της τη βίαιη φωνή του Αντώνη, ενώ ρουφούσε σαν βάλσαμο την τρυφερή απόχρωση της φωνής του Πέτρου. Είδε γρήγορα αυτό που της συνέβαινε, είχε κάνει τη σύγκριση, αυτό όμως δεν άλλαζε την ανάγκη της να παραδοθεί στην αγκαλιά του.

Προσδοκούσε μια σχέση βαθιάς ροής, έξω από το σύγχρονο ιδιοκτησιακό καθεστώς, με την όλο και αυξανόμενη ανάγκη προσωπικής επιβεβαίωσης. Ήξερε βέβαια πως αυτό σπανίζει στις μέρες μας. Όλοι σχεδόν ζούμε σε ψευδαίσθηση, ορθώνοντας το ανάστημά μας στα χειρότερα που συμβαίνουν γύρω μας. Όταν όμως η ζωή μάς ξαφνιάσει, γινόμαστε όλοι συλλέκτες των πιο καταπληκτικών επιχειρημάτων. Το να ονειροπολεί κανείς όμως και να φτιάχνει ιδέες γύρω από την ιδεατή σχέση απέχει πολύ από την πραγματικότητα. Για να μετατραπεί η ιδέα σε γεγονός, χρειάζεται ολοκληρωτική εσωτερική αντίδραση, κι η Αγάπη σήμερα σχοινοβατούσε επικίνδυνα ανάμεσα στην ψευδαίσθηση και στην ανάγκη της να μεταλλάξει κάθε ιδέα σε γεγονός.

Σε λίγο έφτασε στο σπίτι του Πέτρου. Πριν χτυπήσει, παρατήρησε ξανά τις αντιδράσεις της. Είδε πως κάποιες φορές, αλλά ακόμα και τώρα, προσπαθούσε μ' έναν ανώδυνο και πολύ εκλεπτυσμένο τρόπο να συγγενέψει την αλήθεια με το ψέμα για ν' αποφύγει τον πόνο. Μόλις το διαπίστωσε αυτό, ως διά μαγείας μια απίστευτη ενέργεια απλώθηκε στο σώμα της. Στη συνέχεια ίσιωσε μεμιάς την κορμοστασιά της κι αποφασιστικά χτύπησε το κουδούνι.

– Καλώς το κοριτσάκι μου, είπε εκείνος και την έσφιξε στην αγκαλιά του.

– Μόνος είσαι;

– Όχι ακριβώς, σου έχω μια έκπληξη.

– Τι έκπληξη;

– Τώρα θα δεις, της είπε και την πήγε στο διπλανό δωμάτιο από το δικό του. Χτύπησε την πόρτα και μια κοριτσίστικη φωνή ακούστηκε.

– Ποιος;

– Ο μπαμπάς.

– Πέρασε, ακούστηκε η αυστηρή φωνή της κόρης του.

– Λιζάκι, να σου συστήσω μια καλή μου φίλη και συνάδελφο, την Αγάπη. Περνούσε από δω κι είπε να μου πει ένα γεια. Έτσι, σκέφτηκα πως ήταν ευκαιρία να σ' τη γνωρίσω. Η κυρία Αγάπη είναι παντρεμένη με τον κύριο Αντώνη, που είναι συνάδελφος κι αυτός, κι έχουν ένα γιο λίγο μικρότερο από σένα.

– Σου ζήτησα ληξιαρχική πράξη της κυρίας;

– Λίζα! φώναξε θυμωμένος ο Πέτρος.

– Πατέρα, όταν διαβάζω για τις πανελλήνιες, οι γκόμενές σου δε με ενδιαφέρουν, του είπε η κόρη του ρίχνοντας μια φευγαλέα κι υποτιμητική ματιά στην Αγάπη.

Εκείνη έμεινε να την κοιτά απορημένη. Στο πρόσωπο του παιδιού ήταν καταγραμμένη μια βαθιά πληγή.

– Σου εύχομαι καλή επιτυχία, Λίζα, της είπε η Αγάπη.

– Αν δεν πετύχω, θα κλαις δηλαδή;

– Όχι, δε θα κλαίω, Λίζα. Εσύ αποφασίζεις για τη ζωή σου. Άλλωστε η επιτυχία δε φτιάχνει ανθρώπους.

– Ξύπνια γκόμενα φαίνεσαι.

– Λίζα! ξαναφώναξε ο Πέτρος θυμωμένος.

– «Λίζα!» ανταπάντησε το παιδί με κοροϊδευτικό ύφος.

– Τι τρόπος είναι αυτός;

– Αυτόν διαθέτω, του απάντησε ειρωνικά.

– Εντάξει, Λιζάκι, αποσυρόμαστε αφού σ' ενοχλούμε, είπε ο πατέρας της.

– Το καλύτερο που έχετε να κάνετε.

Ο Πέτρος ζήτησε συγγνώμη από την Αγάπη. Το ύφος του ήταν φανερά απολογητικό κι ενοχλημένο.

– Ώρες ώρες δεν το καταλαβαίνω αυτό το παιδί. Σπάνια μου μιλάει έτσι, αυτές τις άσχημες αντιδράσεις τις βγάζει στη μάνα της.

– Αν νοιαστείς αληθινά, θα την καταλάβεις.

– Τα πάντα έχει από μένα, ρε γαμώτο. Την αγάπη μου, τη φροντίδα μου, τον ελεύθερο χρόνο μου. Τι παραπάνω ζητάει;

– Τη μάνα της, απάντησε μονολεκτικά η Αγάπη.

Ο Πέτρος την κοίταξε με απορία, η αντρική ψυχολογία του ήταν αδύνατο να μπει στις πολύ ευαίσθητες και λεπτές πτυχές του κοριτσιού. Ο θυμός της Λίζας με τη μάνα της κι οι κόντρες που ᾽χε μαζί της ήταν ο τρόπος με τον οποίο το παιδί την καλούσε κοντά της, ο τρόπος με τον οποίο σφυγμομετρούσε την αγάπη της. Έτσι, όταν απ᾽ την απουσία της μάνας ένιωθε νεκρή μέσα της και δυστυχισμένη, κάθε υποψία για ευτυχία του πατέρα της γινόταν δική της απειλή. Με τον έναν ή τον άλλο τρόπο αρνιόταν να τον δει ευτυχισμένο. Η δική της δυστυχία θα διαρκούσε διά βίου κι ο πατέρας έπρεπε να παίζει το ρόλο του συμπαίκτη για τη Λίζα, αν μη τι άλλο, για να μη διαιρέσει ποτέ την αγάπη του. Μόλις, λοιπόν, τα μάτια της αντίκρισαν την «ύποπτη» ερωμένη του, μέσα της σχηματίστηκε αυτόματα ένα σχιζοφρενικό κενό, αυτό το ιδιόμορφο κενό με τα δικά του αυτούσια χαρακτηριστικά. Ένα κενό που δεν έχει ομοιότητες με εκείνο της ορφάνιας, αλλά ούτε με το κενό οποιουδήποτε χωρισμού. Είναι αυτή η ζωντανή ορφάνια που απογαλακτίζει βίαια μια κόρη από τη μάνα, καθώς αυτός ο πόνος είναι διπλός: από τη μια το κοινό φύλο που προσδοκάς την κατανόησή του κι απ᾽ την άλλη η βίαιη αποταύτιση απ᾽ το γνώριμο κι οικείο σώμα που σ᾽ έφερε στον κόσμο.

– Λες ν᾽ αναζητεί τη μάνα της;

– Τι να σου πω, βρε Πέτρο, μόνο εσύ μπορείς να καταλάβεις.

– Τέλος πάντων, σου χάλασα τη μέρα και σένα, είπε εκείνος, ενώ ένας βαθύς προβληματισμός πυροδοτήθηκε μέσα του ακούγοντας τη λέξη «μάνα» που πρόφερε η Αγάπη.

Ο νους του γέννησε την ανάγκη μιας μάνας για τη Λίζα κι εκείνη τη στιγμή στα μάτια της Αγάπης είδε τη λύση. Ήταν που σαν άντρας δεν μπορούσε να νιώσει πως όσο καλή, τρυφερή και γλυκιά να 'ναι μια «δανεική» μαμά, θα αντιμετωπιζόταν πάντα με καχυποψία, μια και η ανάγκη της Λίζας για τη βιολογική της μάνα θα παρέμενε το ίδιο επιτακτική και αμείωτη.

– Πες μου τι σκέφτεσαι τελικά να κάνεις με το γάμο σου, Αγάπη;

– Θα χωρίσω, το έχω αποφασίσει, σ' το είπα και τις προάλλες.

– Δόξα τω Θεό, είπε ανακουφισμένος εκείνος.

– Γιατί το λες αυτό;

– Θα έχουμε μια φυσιολογική σχέση, Αγάπη. Και να μην παντρευτούμε, τουλάχιστον θα μείνουμε μαζί.

– Σου λέω τι σκέφτομαι να κάνω με το γάμο μου, όχι με τη ζωή μου.

– Κατάλαβα, ξύπνησε μέσα σου η καταπιεσμένη γυναίκα που θέλει ελευθερία, νυχτερινή ζωή και μπαράκια.

– Ακριβώς! Μπαράκια και τεκνά, του απάντησε σαρκαστικά η Αγάπη.

– Δεν είχα σκοπό να σε θίξω. Χιούμορ έκανα.

– Πέτρο, σε νιώθω τόσο όσο δεν μπορείς να φανταστείς, μόνο που εγώ δεν κάνω χιούμορ αυτή τη στιγμή. Τα ξαναλέμε όταν έχουμε κάτι ουσιαστικό να πούμε.

Εκείνος πήγε να την αγκαλιάσει κι η Αγάπη τραβήχτηκε. Σχέ-

ση επί συμβάσει της ήταν αδύνατο να ζήσει. Ο Πέτρος μέρα με τη μέρα ήταν όλο και πιο πιεστικός. Η ανάγκη του να ξαναφτιάξει μια «εστία» για εκείνον και το παιδί του τον έφερνε καθημερινά σε σύγκρουση με την Αγάπη. Του ήταν αδύνατο να νιώσει πως για εκείνη τα πράγματα ήταν αλλιώς. Σ' αυτή ακριβώς τη στιγμή της ζωής της η επανάκτηση της ψυχής και του σώματός της ήταν πρωταρχικός στόχος. Καθετί που στεκόταν εμπόδιο σ' αυτή της την ανάγκη στέγνωνε την καρδιά της και θόλωνε το νου της.

Ακόμα κι η έντονη επιθυμία να μιλά συχνά με την αδερφή της εξασθενούσε όλο και πιο πολύ. Η Αγάπη ήταν πολύ συγκινημένη με τη Χαρά, όμως την παρακολουθούσε πάντα διακριτικά, μ' έναν αδιάφανο κι αδιόρατο τρόπο.

Οκτώβριος

ΗΤΑΝ ΠΙΑ ΓΕΓΟΝΟΣ πως η Αγάπη είχε αρχίσει ν' αναπτύσσει βαθιά επίγνωση. Η κατανόηση και η ωρίμανση απέναντι στην ίδια τη ζωή φαίνονταν καθημερινά μέσα από κάθε της κίνηση.

Αυτό το μήνα ένιωθε όσο ποτέ άλλοτε την ανάγκη να μπει η ζωή της σε μια τάξη· μια τάξη που 'ρχεται από μόνη της όσο παύει να ζει κανείς με ψευδαισθήσεις, αντιμετωπίζοντας κατάματα το γεγονός.

Ξεκινώντας από την προσωπική της ζωή, αποφάσισε πως έπρεπε να χωρίσει. Δεν είχε να διαπραγματευτεί τίποτα πια, ούτε με τους άλλους ούτε με τον εαυτό της. Υπήρχαν στιγμές που παρακολουθούσε κάποιους φόβους να πηγαινοέρχονται, τόσο πρακτικούς όσο και ψυχολογικούς. Όμως δεν είχαν πια ισχύ, ήταν μια μηχανική λειτουργία του νου. Μια διαδικασία που, όποτε ήταν αφηρημένη, δούλευε ερήμην της.

Τόσα χρόνια που είχε αποκοιμίσει τον εαυτό της οι μηχανισμοί που αναπτύχθηκαν προκειμένου να επιβιώσει ήταν πολλοί. Σιγά σιγά όμως τους αναγνώριζε και φοβόταν όλο και λιγότερο.

Ένα απόγευμα ζήτησε από τη Χαρά να μιλήσουν, θέλοντας να της ανακοινώσει τις αποφάσεις της.

– Πού να πάμε; ρώτησε η Χαρά από το τηλέφωνο.

– Όπου θέλεις.

– Πάμε να φάμε στο κέντρο;

– Ναι, αμέσως μετά τη δουλειά. Μην πάμε από το σπίτι, ανυπομονώ να τα πούμε.

– Εντάξει, Αγάπη. Τρεις η ώρα στο γνωστό μεζεδοπωλείο.

– Ωραία, συμφώνησε εκείνη με ανακούφιση.

Σε δύο ώρες συναντήθηκαν στο κέντρο της Αθήνας. Η Χαρά, παρ' όλο που την εμπιστευόταν απόλυτα, ένιωθε μια μικρή ανησυχία που είχε να κάνει με τον Πέτρο. Φοβόταν μήπως η αδερφή της έπεφτε στην παγίδα της «ανταλλαγής», σ' αυτό το μύθο που ακολούθησαν εκατοντάδες άνθρωποι και κυρίως γυναίκες, προκειμένου να πειστούν πως έκαναν μια βαθιά κι αληθινή αλλαγή στη ζωή τους.

– Λοιπόν, τι τρέχει; ρώτησε γελώντας η Χαρά μόλις συναντήθηκαν προσπαθώντας να κρύψει την ανησυχία της.

– Περίμενε να πιω λίγο νερό και θα σ' τα πω, είπε η Αγάπη σαν να 'θελε σε λίγα δευτερόλεπτα να βρει μέσα της τις κατάλληλες λέξεις.

– Έλα, λέγε, ανυπομονώ, επέμεινε η Χαρά.

– Λοιπόν, αν μας διακόψουν για την παραγγελία, εσύ θα φταις. Αποφάσισα να σταματήσω να ζω με τον Αντώνη.

– Εννοείς να χωρίσεις;

– Ναι, παιδί μου.

– Πολύ καλά θα κάνεις. Έχεις σκοπό να παντρευτείς τον Πέτρο; ρώτησε κρύβοντας την ανησυχία της.

– Με τον Πέτρο, αδερφούλα μου, μάλλον δεν πάει άλλο.

Η Χαρά ένιωσε απίστευτη ανακούφιση. Την τελευταία φορά που είχε περάσει από το γραφείο τους τον ένιωσε αρκετά κτητικό, κάτι που φάνηκε πως αρχικά είχε κρύψει. Άκουγε με προσοχή την αδερφή της κι είχε πια πειστεί πως πατούσε γερά στα πό-

δια της. Ωστόσο την παρακολουθούσε και πρόσεξε πως δε χρησιμοποίησε ούτε μία φορά τη λέξη «χωρίζω».

Μια λέξη άσχημων κραδασμών, που οι άνθρωποι οι πικραμένοι κι οι καταπιεσμένοι από κάθε είδους θεσμό την προφέρουν μ᾽ απίστευτο σαρκασμό.

«Χώρισα», «χωρίζω», «θα τον χωρίσω», «θα τη χωρίσω». Κακόηχες λέξεις που συνοδεύονται πάντα από βίαιες χειρονομίες στην ανάγκη ν᾽ απελευθερωθούν το σώμα κι η ψυχή από τα δεσμά.

– Γιατί δεν πάει άλλο; ενδιαφέρθηκε να μάθει η Χαρά γνωρίζοντας εκ των προτέρων την απάντηση της αδερφής της.

– Την ψυχή μου δεν τη χαρίζω σε κανέναν. Τελεία και παύλα, αδερφούλα μου, φώναξε αγανακτισμένη.

Η Χαρά δεν μπορούσε να κρύψει άλλο τη συγκίνησή της, ίσως ήταν η πρώτη φορά στη ζωή της που άφησε αβίαστα τα δάκρυά της να τρέξουν για όση ώρα συζητούσαν. Ίσως ήταν κι η πρώτη φορά που αισθάνθηκε πως η Αγάπη δεν τη χρειαζόταν πια.

– Σ᾽αγαπώ, κοριτσάκι μου, σ᾽ αγαπώ πολύ, της είπε με τρεμάμενη φωνή.

– Γιατί είσαι τόσο συγκινημένη, Χαρά μου; ρώτησε εκείνη σαστισμένη.

– Γιατί ούτε εσύ ξέρεις, ηλίθιο, πόση δύναμη κρύβεις μέσα σου.

– Εσύ πας πίσω;

– Εγώ; Τι λες, Αγάπη; Συγκρίνεις τη ζωή μου με τη δική σου; Ούτε ξέρω αν θα τολμούσα όσα τόλμησες, αν αντιστρέφαμε τους ρόλους.

– Τι λες, Χαρά;

– Ναι, Αγάπη, έτσι είναι. Για μένα ήταν πολλά πράγματα στρωμένα. Δε λέω ότι δεν πόνεσα στη ζωή μου, αλλά δεν ξέρω τι θα τολμούσα αν είχα στις πλάτες μου όσα έχεις εσύ.

– Γιατί το λες;

– Εσύ έφαγες το πακέτο της Ζωής και του Ορέστη. Εσύ ταυτίστηκες με τη μάνα μας. Εσύ παντρεύτηκες σατράπη. Εσύ υπέφερες τόσα χρόνια.

– Ναι, αλλά εσύ με βοήθησες.

– Αηδίες. Ήθελες ν' αλλάξεις, αυτό ήταν όλο.

– Ό,τι και να πεις, σου χρωστάω τη ζωή μου, Χαρά.

– Καλά! Προς το παρόν πλήρωσε το λογαριασμό, γιατί είμαι απένταρη σήμερα.

Ήταν πολύ συγκινημένες, προχωρούσαν προς το μετρό συζητώντας, μα κάποιες στιγμές σταματούσαν, καθώς κάτι πήγαιναν να πουν κι ένας κόμπος στο λαιμό θαρρείς πως τις έπνιγε. Είναι αυτή η ευτυχία που πολλές φορές δε χωρά σε λόγια και σε κάνει να αισθάνεσαι πως, σαν πεις λέξη παραπάνω, θα σ' την κλέψουν μέσα απ' τα χέρια σου.

Η Χαρά, με την απόφαση της αδερφής της, ανησύχησε για τον Μανόλη. Τον φώναξε στο σπίτι και του χάρισε ένα μικρό κομπολογάκι από κορναλίνη.

– Πολύ όμορφο, θεία! Για μένα το έφτιαξες;

– Για σένα, μωρό μου. Να το κρατάς πάνω σου.

– Γιατί;

– Για όλους μας είναι χρήσιμο. Λένε πως βοηθά στην αποκατάσταση της αγάπης και της εμπιστοσύνης.

Το παιδί ξαφνιάστηκε, αλλά έκανε μ' ενθουσιασμό αυτό που του είπε η Χαρά.

Η Αγάπη έφτασε στο σπίτι, έκανε κάποιες δουλειές, κατέβηκε να κάνει λίγη παρέα στον πατέρα της και το βράδυ έπεσε νωρίς για ύπνο. Είχε αποφασίσει όμως πως την επομένη θα μιλούσε με τον Αντώνη.

Δε θα 'ταν πολλή ώρα που είχε κλείσει τα μάτια της και μια

γνώριμη αίσθηση τη σήκωσε από τον ύπνο. Ένιωσε το χέρι της μάνας της να τη χαϊδεύει στα μαλλιά και τη φωνή της να της ψιθυρίζει: «Πρώτα στο παιδί θα το πεις και μετά στον Αντώνη».

Ανακάθισε στο κρεβάτι κι άρχισε να κλαίει.

– Μαμά, μαμά, φώναξε δυνατά και μια περίεργη ησυχία ένιωσε να απλώνεται στο δωμάτιο. Θεέ μου, είναι εδώ, μονολόγησε. Δεν έχω παραισθήσεις, είναι αλήθεια, την ένιωσα!

Σηκώθηκε και κοίταξε το ρολόι της, ήταν δέκα. Πήρε την αδερφή της τηλέφωνο και της ζήτησε ν' ανέβει επάνω. Η Χαρά την άκουσε αναστατωμένη κι έτρεξε.

– Τι έγινε;

– Χαρά, η μαμά ήταν εδώ. Σου λέω αλήθεια, μην πεις πως τα 'χω χαμένα.

– Ε! Και λοιπόν; Αν ήξερες πόσες φορές την έχω νιώσει απ' τη μέρα που έφυγε, της είπε καθησυχαστικά η Χαρά.

– Αλήθεια λες;

– Βέβαια λέω αλήθεια. Για πες, τι ήθελε η κυρα-Ζωή; ρώτησε γελώντας η Χαρά.

– Μου είπε να μιλήσω πρώτα στο παιδί και μετά στον Αντώνη.

– Κοίτα την άτιμη! Σ' έχει έγνοια, το 'πε και το έκανε η πονηρή. Η Χαρά γέλασε δυνατά. Θυμάσαι τι μας έλεγε; «Και πεθαμένη θα σας συμβουλεύω!»

– Μπορεί να συμβεί αυτό;

– Πού να ξέρω; Δεν έχω κάνει πεθαμένη.

– Άσε τις αηδίες.

– Ναι, δεν ξέρω. Μπορεί να 'ναι κι έτσι.

– Τι να κάνω τώρα;

– Χαλάρωσε κι απόλαυσέ το. Αν ξανάρθει, πες της χαιρετίσματα.

– Θα πάω ν' αγοράσω βιβλία. Θέλω να μάθω αν υπάρχει ζωή μετά το θάνατο, δήλωσε αποφασιστικά η Αγάπη.

– Μην μπαίνεις στον κόπο, έχω πολλά.

– Πάμε, πάμε, θέλω τώρα να μου τα δώσεις, φώναξε με ανυπομονησία.

– Άκου να δεις, εγώ θα σ' τα δώσω, αλλά μην αρχίσεις να ψωνίζεσαι. Μόνο πεθαμένη θα μάθεις την αλήθεια.

– Καταλαβαίνω τι λες, Χαρά, δεν πρόκειται να την ψωνίσω. Θέλω να διαβάσω όμως.

Καθώς η Χαρά την παρατηρούσε, προσπαθούσε να δει αν αυτή της η ανάγκη ήταν στο πλαίσιο μιας απλής περιέργειας ή ενός αληθινού πάθους.

– Λοιπόν, πάμε, τα θέλω τώρα. Θα διαβάσω μέχρι που να μην αντέχω άλλο απ' τη νύστα.

– Αμάν η ανυπομονησία σου. Άντε πάμε, συγκατένευσε η Χαρά.

– Δεν μπορεί. Κάτι θα υπάρχει μετά το θάνατο.

– Αυτό το 'χουμε πει πολλές φορές με τους φίλους μου, αλλά όλοι μένουμε με την απορία.

Η Αγάπη πρώτη φορά πρόσεξε την τεράστια βιβλιοθήκη της Χαράς. Τα μάτια της κοίταζαν γεμάτα έκπληξη, δέος και θαυμασμό ανυπόκριτο. Κοιτούσε τα βιβλία και δεν ήξερε τι να διαλέξει.

– Περίμενε να σε βοηθήσω. Εδώ που στέκεσαι είναι τα λογοτεχνικά. Ψάξε τα πέντε ράφια αριστερά.

– Τι είναι όλα αυτά; Έχω ζαλιστεί.

– Καλά, έρχομαι. Λοιπόν, θέλεις να μάθεις για το έμπα των νεκρών στο μνήμα; Για το έβγα απ' το σώμα; Ή για το μπες στο χώμα;

– Έλα! Μη με δουλεύεις, γαμώτο!

Η Χαρά έκανε μια αστεία γκριμάτσα και υποκρίθηκε πως βρισκόταν σε περισυλλογή.

– Μάνα, έλα! Ρίξε ένα σημάδι να της πεις τι να διαβάσει, φώναξε σε λίγο.

Ύστερα στηρίχτηκε στον τοίχο, έφερε το δεξί της χέρι πίσω από την πλάτη κι αναβόσβησε δύο φορές το διακόπτη του ρεύματος.

– Να το το σημάδι. Το δύο. Άρα το δεύτερο βιβλίο σού λέει να πιάσεις.

– Σταμάτα! φώναξε εκείνη έντρομη, καθώς μια φανταστική οπτασία έκανε το σώμα της να ριγήσει.

Η Χαρά έβαλε τα γέλια.

– Δε σε καταλαβαίνω. Πότε δείχνεις να πιστεύεις σ' όλα αυτά και πότε να τα κοροϊδεύεις.

– Σωστό κι αυτό! συμφώνησε η Χαρά με χιούμορ ακούγοντας τη διαπίστωση της αδερφής της.

– Εσύ, παιδί μου, είσαι θεότρελη! είπε η Αγάπη κουνώντας το κεφάλι της.

– Διάλεξε επιτέλους κάτι να τελειώνουμε, φώναξε ξεκαρδισμένη απ' τα γέλια η Χαρά.

– Με σένα που έμπλεξα, στην τύχη θα διαλέξω. Παίρνω αυτά τα τρία και, μόλις τα διαβάσω, συνεχίζω μ' άλλα.

– Good luck!

– Ναι, κορόιδευε, είπε παραπονιάρικα η Αγάπη.

Η Χαρά όχι μόνο δεν έπαιζε με την αδερφή της, αλλά χρησιμοποιούσε το χιούμορ της σαν φάρμακο σε τακτά χρονικά διαστήματα για να τη βγάζει από το φανταστικό τόπο των ιδεών όπου είχε μάθει να τρυπώνει όλα της τα χρόνια. Ένιωθε πως ο αντίλογος κι η φλυαρία δεν ευδοκιμούν σε τέτοιες περιπτώσεις, ενώ η σιωπή ή το αληθινό χιούμορ, μ' αυτή την εύθυμη διάθεση που εκδηλώνεται χωρίς ειρωνεία, είναι δύο δρόμοι που μπορούν να βοηθήσουν.

Παλιά τελετουργικά και δοκιμασμένα. Άλλωστε ο παραδοσιακός χαρακτήρας της γυναίκας Αγάπης δε χρειαζόταν ιδιαίτερη μεταχείριση. Δεν παρουσίασε ποτέ σημάδια εξαίρεσης του κανόνα που θα προβλημάτιζαν για το σωστό τρόπο προσέγγισης.

Τελικά όσο οι μέρες περνούσαν, το ενδιαφέρον της Αγάπης εξασθενούσε και περιοριζόταν στο πλαίσιο της απλής περιέργειας.

– Α πα πα! Δεν καταλαβαίνω τίποτα απ' αυτά τα βιβλία.

– Κάποια στιγμή θα καταλάβεις, είπε αδιάφορα η Χαρά.

– Τι λες, καλέ; Η κάθε λέξη με παραπέμπει σ' άλλα δέκα. Θόλωσε το μυαλό μου.

– Καλά, άφησέ τα γι' αργότερα.

– Μπα! Τρόμαξα να ξεμπερδέψω τη ζωή μου. Να βάλω άλλους μπελάδες τώρα;

– Τι μπελάδες, καλέ;

– Αν αρχίσω να ψάχνομαι, μου φαίνεται πως θα αναθεωρήσω και τον τρόπο που κατουράω.

– Ε, και λοιπόν;

– Ψυχανεμίζομαι χοντρό ζόρι, αδερφούλα μου. Δεν είναι για μένα αυτά.

Την απόφασή της να μιλήσει στον Μανόλη την πραγματοποίησε μετά από δεκαπέντε μέρες περίπου. Στην αρχή ήταν διστακτική. Ο νους της έφτιαχνε διάφορες δικαιολογίες προσπαθώντας να βρει τον κατάλληλο τόπο και χρόνο.

Άλλοτε έψαχνε ηλιόλουστες μέρες και δεν τις έβρισκε, άλλοτε φανταζόταν να του μιλά κάτω απ' τον ίσκιο της μουριάς στο εξοχικό, μα ούτε εκεί προλάβαινε να πάει. Κι άλλοτε έφτιαχνε με το νου της αιφνίδιες συναισθηματικές αντιδράσεις που την έκαναν διαρκώς να κάνει πίσω.

Τέλος, κάποια μέρα διέκρινε μια ντροπή από μέρους της. Όλη της η αναστολή είχε να κάνει μ' αυτό. Με μια πορεία ετών που

ήθελε τη μάνα πιόνι στη σκακιέρα κι όχι αρχηγό. Παίρνοντας θάρρος από τη Χαρά κι από την αίσθηση της παρουσίας της μάνας της, που ακόμα ήταν ολοζώντανη στο νου της, προχώρησε στην υλοποίηση.

Καθώς μιλούσε, κοιτούσε το παιδί της κατάματα προσπαθώντας ν' ανιχνεύσει την κάθε πιθανή ανησυχία του, όταν ένα πονηρό γελάκι κι ένα φιλί του Μανόλη τής αφαίρεσαν και το παραμικρό ίχνος ενοχής.

Ποτέ δεν πίστευε ότι θα 'ταν τόσο απλό, μια ο νους της είχε βαλθεί σ' αυτή τη δύσκολη στιγμή να μαζεύει φοβικά κι ενοχικά σκουπίδια. Η καρδιά του παιδιού, όπως κι όλων των παιδιών άλλωστε, αναζητούσε τους γονείς ενωμένους. Απ' τον καιρό που θυμόταν τον εαυτό του ο Μανόλης, κοιμόταν και ξυπνούσε με την ελπίδα ενός θαύματος. Η διαίσθησή του όμως του έλεγε πως η κατάσταση των γονιών του δεν είχε πισωγύρισμα. Έτσι, προκειμένου να ζει σ' αυτή την άθλια κι αρρωστημένη ατμόσφαιρα, αναζήτησε κι αυτός το λιγότερο οδυνηρό, που σ' αυτή την περίπτωση ήταν το διαζύγιο των γονιών του.

Ο Ορέστης συνέχιζε να είναι κλεισμένος στον εαυτό του, τα κορίτσια είχαν αρχίσει ν' ανησυχούν. Ακόμα δεν είχε γίνει το σαρανταήμερο μνημόσυνο της Ζωής κι εκείνος έδειχνε σημάδια μιας ραγδαίας γήρανσης.

– Πρέπει να κάνουμε κάτι για τον μπαμπά, είπε η Χαρά στην αδερφή της.

– Το βλέπω κι ήθελα να σ' το πω. Νομίζω πια πως δεν πρέπει να μένει μόνος του.

– Σκέφτηκα να βρούμε μια γυναίκα εσωτερική, πρότεινε η Χαρά.

– Καλή ιδέα, αλλά πρέπει να τον ρωτήσουμε.

– Σήμερα είδα τη μάνα μας στον ύπνο μου και μου παραπο-

νιόταν πως δεν τον φροντίζουμε όσο πρέπει, είπε η Χαρά προβληματισμένη.

– Έλα, ρε Χαρά, πώς ήταν; ρώτησε με δέος η Αγάπη.

– Ήταν εδώ, στο σπίτι. Είχε έρθει επίσκεψη. Κάθισε με τον μπαμπά στο σαλόνι και μιλούσαν χαμηλόφωνα. Εν ζωή δεν τους έχω δει τόσο αγαπημένους! Δεν μπορούσα ν' ακούσω τι έλεγαν, μα έπιασα την τελευταία της φράση όταν τον χαιρετούσε. «Άφησέ το σε μένα, θα το φροντίσω εγώ», του είπε.

»Κατάλαβα πως θέλει να φύγει και σηκώθηκα να της ανοίξω. Με πήρε στο διάδρομο και μου είπε ψιθυριστά: "Χαρά, ξέρω πως έχετε τις δουλειές σας, αλλά τον πατέρα σας δεν τον φροντίζετε όσο πρέπει. Κάντε κάτι, βρείτε μια γυναίκα να μένει μαζί του. Χρειάζεται παρέα".

– Ποπό! Πάμε τώρα κάτω να του μιλήσουμε, φώναξε η Αγάπη ανυπόμονα.

– Το απόγευμα καλύτερα.

– Κι αν αρνηθεί, τι θα κάνουμε; ξαναρώτησε η Αγάπη.

– Σώπα, καλέ! Θα φροντίσει η μάνα μας γι' αυτό. Θα μεσολαβήσει να 'ρθει καμιά κουκλάρα, κι έτσι θα πει ναι, απάντησε η Χαρά ξεκαρδισμένη απ' τα γέλια.

– Χαζομάρες λες.

– Θα πει «ναι», σου λέω.

– Αυτός, Χαρά, δεν κάνει ούτε με τον ίσκιο του. Θα κάνει με μια άγνωστη;

– Βάζουμε στοίχημα;

– Βάζουμε.

– Τι;

– Θα μαγειρεύεις ή θα μαγειρεύω για μία εβδομάδα, δήλωσε η Αγάπη, γνωρίζοντας τη βαριεστιμάρα της αδερφής της για το μαγείρεμα.

– Έγινε, συμφώνησε η Χαρά.

Κατέβηκαν στον πατέρα τους, χτύπησαν το κουδούνι κι εκείνος δε φάνηκε στην πόρτα. Κλειδιά δε χρησιμοποιούσαν ποτέ, αλλά τώρα ανησύχησαν κι ήταν έτοιμες να το κάνουν. Πάνω που πήγε η Χαρά ν' ανοίξει, είδε τη σκιά του από την τζαμένια πόρτα.

– Έλα, καλέ μπαμπά, μας τρόμαξες.

– Ήμουν στο μπάνιο, παιδί μου, είπε εκείνος.

Στο τραπέζι ήταν κάποιες κασέτες σκόρπιες δίπλα σ' ένα κασετόφωνο. Η Αγάπη έγνεψε στη Χαρά να τις δει. Μόλις εκείνη πήγε στην κουζίνα ν' αφήσει το φαγητό του, ακολούθησε κι η αδερφή της.

– Εμείς τρομάξαμε κι εκείνος μερακλώνει. Ήθελα να 'ξερα τι άκουγε και το 'κλεισε μόλις ήρθαμε, ψιθύρισε θυμωμένη η Αγάπη.

– Σίγουρα όχι ψαλμωδίες, απάντησε η Χαρά, ενώ δεν μπορούσε να συγκρατήσει τα γέλια της.

– Αχ, αυτοί οι άντρες, όλοι ίδιοι είναι! Ακόμα το χώμα της μάνας μας είναι νωπό.

– Άρχισες πάλι, μοιρολογίστρα;

– Ποπό, τι μαλακίες λέω. Σαν την Πελαγία μιλάω.

– Καλά που το κατάλαβες.

– Πού είναι αυτός ο καφές, κορίτσια; φώναξε ο Ορέστης απ' το δωμάτιό του.

– Έτοιμος, του είπε η Χαρά. Σε λίγο σερβίρω τους καφέδες στο σαλόνι, πατέρα.

– Όχι, παιδί μου. Ακούμπησέ τον στο κομοδίνο. Δεν μπορώ να πάω μέσα.

– Μπαμπά, τι παραίτηση είναι αυτή; είπε αυστηρά η Χαρά.

– Δεν έχω κουράγιο, παιδί μου.

– Το χθεσινό φαγητό είναι στο ψυγείο, δεν έφαγες; επέμεινε η Χαρά.

– Όχι, προτιμώ να πίνω λίγο γάλα.

– Α, δε θα τα πάμε καλά μού φαίνεται. Βάλθηκες να πεθάνεις;

– Είμαι δειλός για να πεθάνω, Χαρούλα, αλλά, αν δεν έχεις άλλη επιλογή απ᾽ τον πόνο, χίλιες φορές ο θάνατος.

– Βλακείες! Είναι νωρίς ακόμα, ούτε σαράντα μέρες δεν έχουν περάσει, γι᾽ αυτό η ψυχή σου έχει πόνο.

Εκείνος δεν απάντησε. Ούτε η Αγάπη μιλούσε, μόνο τον κοιτούσε με δυσπιστία. Κάποια στιγμή όμως δεν άντεξε:

– Τι μουσική άκουγες, πατέρα;

– Μουσική; Πού τέτοια κέφια, παιδί μου, απάντησε ο Ορέστης θλιμμένος. Βάλθηκα να μαγνητοφωνήσω τη ζωή μου. Έγραψα πέντε κασέτες. Τώρα είμαι στην έκτη και τελευταία.

– Γιατί, πατέρα; ρώτησε συγκινημένη η Χαρά.

– Όταν πεθάνω, να τις ακούσετε.

– Τώρα τις θέλουμε, συνέχισε η Αγάπη δακρυσμένη και μετανιωμένη που τον κατέκρινε άδικα.

– Όχι τώρα. Θα ᾽ναι σαν να ζητάω ελεημοσύνη. Όταν πεθάνω, θα τις πάρετε από την κυρία Κανελλοπούλου, τη συμβολαιογράφο.

– Γιατί το κάνεις, πατέρα; Πες μου, ρώτησε η Αγάπη κλαίγοντας.

– Μην κλαις, παιδί μου. Το κάνω γιατί απέκτησα δύο παιδιά και δύο εγγόνια και δεν τους άφησα να με γνωρίσουν. Όμως δεν μπορώ να φύγω έτσι.

– Πες μας τώρα ό,τι έχεις να μας πεις, του ζήτησε η Αγάπη σχεδόν παρακαλετά.

– Αν η γλώσσα δε μάθει να μιλά από τότε που ᾽ταν νέα, δεν μπορεί να το κάνει στα γεράματα. Άλλωστε δεν έχω δυνάμεις πια. Εδώ τα ᾽γραψα λίγα λίγα, σιγά σιγά όταν ένιωθα πως μπορούσα. Να, τώρα έφτασα στην τελευταία κι ένιωσα μια ανακούφιση.

– Όπως θέλεις, μπαμπά μου, είπε η Χαρά ξαφνιασμένη με την αντίδρασή του, μια και δεν ήταν αναμενόμενη.

– Κοίτα, μπαμπά, σκεφτήκαμε με τη Χαρά να σου φέρουμε μια κυρία να σε φροντίζει και να μένει μαζί σου. Εμείς εδώ θα ᾽μαστε για σένα, μη φανταστείς ότι θα σ᾽ εγκαταλείψουμε. Όμως δεν είναι σωστό να μένεις μόνος τόσες ώρες.

– Πώς σου ᾽ρθε, παιδί μου;

– Ε... μάλλον, δε σ᾽ τα είπα ακριβώς όπως έχουν. Ήταν ιδέα της μαμάς.

– Δηλαδή; αναρωτήθηκε ο Ορέστης και τα μάτια του άνοιξαν διάπλατα.

Τότε η Χαρά άρχισε να του εξηγεί το όνειρο που είδε.

– Να, την είδα στον ύπνο μου και μου ᾽πε πως δε σε φροντίζουμε όπως πρέπει.

– Φορούσε κι αυτό το ασπρόμαυρο φόρεμα που έραψε τελευταία; ρώτησε ο Ορέστης.

– Ναι, πού το ξέρεις;

– Πόσο της πήγαινε! Αχ, καλή μου Ζωή.

– Καλέ, άσε το πόσο της πήγαινε και πες μου πού το ξέρεις.

– Ήρθε και σε μένα και μου ᾽πε να κάνω αυτό που έπρεπε για σας.

– Τι δηλαδή;

– Να μαγνητοφωνήσω τη ζωή μου.

– Και συ έκανες ό,τι σου ζήτησε;

– Ήταν αγέρωχη, αποφασιστική. Την ερωτεύτηκα όσο δεν την είχα ερωτευτεί ζωντανή. Τα μάτια της έλαμπαν από καλοσύνη κι

αυτοπεποίθηση. Μου μιλούσε δίνοντάς μου οδηγίες. Όχι αυταρχικά, αλλά με καλοσύνη κι αποφασιστικότητα, σαν να με καθοδηγούσε.

– Από καλοσύνη άλλο τίποτα η μαμά, η αποφασιστικότητα της έλειπε, σχολίασε η Χαρά.

– Θα σ' άρεσε, πατέρα, να 'ταν πιο αποφασιστική; τον ρώτησε η Αγάπη.

– Σ' όλους τους άντρες αρέσει, παιδί μου. Όμως, να, φοβόμαστε κάτι σκληρά θηλυκά που βλέπουμε γύρω μας, και για να μη γίνουν κι οι γυναίκες μας το ίδιο, τους κόβουμε τις πρωτοβουλίες και τις αφήνουμε ανάπηρες.

– Κι εσείς κρύβετε τις ανάγκες σας.

– Ναι, όλοι οι άντρες τις κρύβουμε, γιατί έτσι μας έμαθαν.

– Αχ, μπαμπάκα μου! είπαν με μια φωνή τα κορίτσια του κι έπεσαν στην αγκαλιά του.

Την ίδια ακριβώς άποψη είχε κι ο σκύλος του, που ξετρύπωσε πίσω απ' την πολυθρόνα κουνώντας την ουρά του.

– Τι σκυλί είναι αυτό, πατέρα; τον ρώτησαν μεμιάς.

– Αδέσποτο ήταν. Το μάζεψα προχθές που μπήκε στην αυλή μας να πιει νερό. Το έχω μέσα για να μη σας ενοχλεί. Μην το διώξετε, σας παρακαλώ, το χρειάζομαι για παρέα, είπε ο Ορέστης σαν μικρό παιδί που εκλιπαρούσε για ένα χατίρι.

– Τι λες, μπαμπάκα μου. Πώς το σκέφτηκες αυτό; Δεν είμαστε αντίπαλοι, παιδιά σου είμαστε, αποκρίθηκε η Αγάπη, ανήμπορη να συγκρατήσει τους λυγμούς της.

Η Χαρά, νιώθοντας κι αυτή τον πατέρα της ευάλωτο, την πήραν τα κλάματα κι έτρεξε στην κουζίνα να κρυφτεί. Μόλις σκούπισε τα μάτια της, μπήκε ξανά στο δωμάτιο.

– Τι είναι, μπαμπά; Αρσενικό ή θηλυκό; τον ρώτησε με προσποιητή ψυχραιμία.

– Αρσενικό.

– Και πώς το φωνάζεις;

– Ρόκι.

– Καλά, πώς δεν τον ακούσαμε να γαβγίζει;

– Δεν τον άφηνα να βγει στην αυλή. Νόμιζα πως δε θα το θέλατε.

– Αχ, πατερούλη μου, είπε λυπημένη η Χαρά.

– Δε σε αστυνομεύουμε, μπαμπά μου, συμπλήρωσε η Αγάπη.

– Έλα, Αγάπη, πάρε τηλέφωνο τα παιδιά να κατέβουν. Έκπληξη πες τους, φώναξε η Χαρά.

Ο Μανόλης κι η Ελπίδα έτρεξαν να δουν την έκπληξη.

– Τι λες να 'ναι; ρώτησε ο Μανόλης.

– Λες ν' αναστήθηκε η γιαγιά;

– Καλά, την έχεις ψωνίσει, ρε χαζή;

– Δε μου 'ρχεται κάτι στο νου.

– Ούτε και μένα.

– Θα 'χει πλάκα να μας έχουν παραγγείλει κινέζικο, κι αυτό να το θεωρούν έκπληξη.

– Λες; Τα κάνουν κάτι τέτοια κουφά οι αδερφές Μάνεση.

Μόλις τα παιδιά μπήκαν μέσα, ο Ρόκι τα υποδέχτηκε παιχνιδιάρικα. Το πρόσωπο του Ορέστη φωτίστηκε καθώς είδε τη χαρούμενη κι ενθουσιώδη αντίδρασή τους.

– Παππού! Εσύ σκύλο; Καλά, θα μας κουφάνεις;

– Αχ, αυτά τα ελληνικά σας, μωρά μου.

Κοιτούσαν όλοι τον Ορέστη και δεν πίστευαν σ' αυτό που έβλεπαν. Η ενοχλημένη του όψη με τα σφιγμένα χείλη και το αυστηρό βλέμμα είχε εξαφανιστεί. Ήταν σαν να 'βλεπες μια γλυκιά ψυχή αφημένη στις επιθυμίες των παιδιών του.

Κι όλα αυτά τα ευγενικά χαρακτηριστικά ήταν πια μόνιμα στο πρόσωπο του Ορέστη, δεν έρχονταν και παρέρχονταν όπως με χι-

λιάδες άλλους ανθρώπους. Κατά περίεργο τρόπο είχαν γίνει πια ένα μ' αυτόν. Φαίνεται πως ο Ορέστης είχε πλέον αποκρυσταλλώσει για τα καλά μέσα του όσα κατάλαβε μετά το θάνατο της Ζωής, κι αυτή η αποκρυστάλλωση της καρδιάς δεν αφήνει περιθώρια για πισωγύρισμα. Για να αποκρυσταλλωθεί κάτι νέο, πρέπει να πεθάνει το παλιό, κι ύστερα φαίνεται πως αυτό το νέο γεννά τον καινούριο σου εαυτό, που τον κουβαλάς κάθε στιγμή μαζί σου.

Η Χαρά, καθώς κοιτούσε τον πατέρα της, σκεφτόταν πως ίσως όταν ξεκινά αυτή η αποκαλυπτική γνώση του εαυτού, αυτή η γόνιμη συνάντηση με τον «άλλο» μας που για χρόνια θεωρούσαμε γνώριμο, όλα αλλάζουν. Είναι σαν να ρίχνεις μες στην ψυχή σου ένα γόνιμο σπέρμα που σε μεταμορφώνει από μέσα προς τα έξω.

– Τελικά είναι αλήθεια. Αν δεν το έβλεπα και στον πατέρα μας, δε θα το καταλάβαινα, ψιθύρισε η Αγάπη κουνώντας το κεφάλι.

– Ποιο;

– Αυτό που μου είχες πει κάποτε όταν μιλούσαμε για τη μάνα μας.

– Τι σου είχα πει; αναρωτήθηκε η Χαρά.

– Πως ακόμα και την ώρα που πεθαίνει κανείς μπορεί ν' αλλάξει.

– Ναι, έτσι πιστεύω, είπε η Χαρά συγκινημένη.

Τα μάτια του Ορέστη έλαμπαν από χαρά κι ευχαρίστηση, όμως παρ' όλα αυτά έδινε την εντύπωση πως φοβόταν τις κόρες του. Προφανώς ήταν οι ενοχές του που δεν τον άφηναν σε ησυχία. Τα κορίτσια το κατάλαβαν κι αποφάσισαν πως ένα μεγάλο δώρο που θα 'πρεπε να του κάνουν πριν πεθάνει θα 'ταν να τον απενοχοποιήσουν. Έτσι, ξεκίνησαν να το κάνουν μ' όποιο τρόπο μπορούσαν τις ώρες που συζητούσαν μαζί του.

Η μάνα τους, λίγο πριν φύγει, είχε καταλάβει πως υποσυνείδητα κι άθελά της έλεγχε και χειριζόταν τόσο τις κόρες της όσο και

τον Ορέστη μέσα απ᾽ τις ενοχές που τους δημιουργούσε. Απ᾽ τη μέρα που το διαπίστωσε, το αισθανόταν βαθιά στην ψυχή της σαν ένα απόστημα που την πονούσε όλο και περισσότερο. Ήταν πολύ βαρύ να το κρατήσει μέσα της, και τελικά το εξομολογήθηκε στα κορίτσια της αναγνωρίζοντας το κακό που τους είχε κάνει.

Τόσο η Χαρά όσο κι η Αγάπη, όταν την άκουσαν να τους ζητά συγγνώμη για έναν ασυνείδητο μηχανισμό, ένιωσαν άβολα κι αμήχανα κι έσπευσαν να την καθησυχάσουν. Ωστόσο όμως, όσο κι αν το είδαν ρηχά κι επιφανειακά, γεγονός ήταν πως μέχρι εκείνη τη μέρα συνέχιζαν να ᾽ναι θύματα του καθενός που τους δημιουργούσε ενοχές. Τώρα τα κορίτσια με τη σειρά τους όφειλαν να το πουν στον πατέρα τους.

Αυτός έδειξε απίστευτα ανακουφισμένος κι ευχαρίστησε νοερά τη Ζωή, τόσο για το θάρρος της όσο και για την εντιμότητά της.

Σάββατο πρωί περίμεναν με αγωνία να γνωρίσουν τη γυναίκα που θα φρόντιζε τον πατέρα τους. Θα ερχόταν συστημένη από μια φιλική οικογένεια της Χαράς. Ο Ορέστης ανταποκρινόταν θετικά σ᾽ αυτή τη σκέψη των κοριτσιών.

Την ίδια στιγμή ο Αντώνης έψαχνε την Αγάπη, κι έγινε έξαλλος όταν κατάλαβε πως ήταν στον πατέρα της. Όσο κι αν προσπαθούσε να το κρύψει, ο πεθερός του ήταν πάντα ο μόνιμος ανταγωνιστής του, όπως και κάθε αρσενικός γάτος, άλλωστε. Όλα τα χρόνια που η Αγάπη είχε θυμό για τον πατέρα της ένιωθε ασφαλής. Τώρα, βλέποντας τη σχέση τους ν᾽ αλλάζει, τρόμαξε. Ο Ορέστης τού «έκλεβε» τη γυναίκα του.

– Αγάπη! Πού στο διάβολο είσαι; ακούστηκε η φωνή του από το μπαλκόνι.

– Αυτός μπορεί ν᾽ αλλάξει; ρώτησε θυμωμένη η Αγάπη.

– Μπορεί ναι, μπορεί και όχι. Αυτό δε σημαίνει ότι εσύ θα περιμένεις αιώνια την αλλαγή του, απάντησε η Χαρά.

– Μάνα, τέλειωνε μαζί του, πρόσθεσε κι ο Μανόλης θυμωμένος.

– Θα γίνει κι αυτό, παιδί μου, ψιθύρισε καθησυχαστικά η Αγάπη.

Η Χαρά τον χάιδεψε και τον πήρε αγκαλιά. Το σώμα του παιδιού ήταν σαν να μίκρυνε, καθώς χάθηκε στα ασφαλή χέρια της θείας του.

– Καλά σου λέει η αδερφή σου, συμπλήρωσε ο Ορέστης.

– Εσύ το λες αυτό, πατέρα; τον ρώτησε η Αγάπη.

– Ναι, μην του κακιώσεις, αλλά άφησέ τον να φύγει. Θα κάνεις καλό και στον εαυτό σου και σε εκείνον.

Η Αγάπη ένιωσε ανακουφισμένη. Μπορεί οι φόβοι της να είχαν λιγοστέψει, αλλά τη στήριξη της οικογένειάς της την είχε ανάγκη ακόμα. Έτρεχαν όλα τόσο γρήγορα μέσα της, που η ίδια δεν προλάβαινε να συνειδητοποιήσει τις αλλαγές της. Την ίδια στιγμή είδε ένα φόβο να γεννιέται από το πουθενά, το φόβο της μοναξιάς. Ξαφνικά είδε σαν κινηματογραφική ταινία το καθιερωμένο της πρωινό με τον Αντώνη.

Εκείνον με το πρόσωπό του συνοφρυωμένο και θυμωμένο όπως πάντα να κάθεται απέναντί της και να περιμένει να του σερβίρει. Στη συνέχεια ν' ανάβει τσιγάρο, να ρουφάει εκνευριστικά τον καφέ του, να δίνει τις καθιερωμένες πρωινές εντολές του έχοντας την απαίτηση η Αγάπη να μη λείπει λεπτό από δίπλα του. Αυτή να στέκεται εκεί μαρμαρωμένη, δίπλα στον άνθρωπο που έχει φοβηθεί στη ζωή περισσότερο από τους φυσικούς της φόβους.

Το παγερό και σαρκαστικό του χαμόγελο κάλυπτε τους δικούς του φόβους. Η έλλειψη όμως κατανόησης κι αγάπης τον έκανε να φαντάζει στα μάτια της περισσότερο βάναυσος, ανάλγητος και δόλιος.

Στη συνέχεια, παρότι συνειδητοποιούσε όσα βιώνε κάθε πρωί,

ξαφνικά στη σκέψη πως θα χωρίσει έπιασε τον εαυτό της να λυπάται που θα έπαιρνε μόνη το πρωινό της. Όλα αυτά τα γεννήματα του νου σε κλάσματα δευτερολέπτου. Μόλις συνειδητοποίησε το φόβο της μοναξιάς, χαμογέλασε με τη σκέψη της.

Παραμέρισε κάθε φόβο κι αποφάσισε πως έπρεπε να τον πάρει τηλέφωνο.

– Τι θέλεις, Αντώνη; ρώτησε με ψυχραιμία.

– Καφέ θέλω. Τι θα γίνει τώρα, θ' αρχίσεις τα πέρα δώθε στο γέρο;

– Κάνε τον καφέ σου και θα έρθω όταν τελειώσω αυτό που κάνω.

– Τέλος, το αποφάσισα. Πάω να ξαναφέρω τη μάνα μου. Φεύγω τώρα! ούρλιαξε αγανακτισμένος.

– Όπως θέλεις.

– Ν' ανέβεις να βγάλεις ρούχα να φορέσω. Τώρα!

– Στην ντουλάπα κρέμονται. Αν ανοίξεις, θα τα βρεις, του είπε εκείνη με ήρεμη φωνή.

– Άι χέσου, Αγάπη.

– Καλό ταξίδι, Αντώνη.

Τα παιδιά, καθώς έβγαζαν τον Ρόκι βόλτα, συνάντησαν στην είσοδο τον Αντώνη, που έφευγε για το χωριό του. Φαίνεται πως όσες συζητήσεις είχε κάνει η Αγάπη με τον Μανόλη τον τελευταίο καιρό είχαν καταφέρει να περάσουν με αστραπιαία ταχύτητα στην καρδιά του παιδιού.

– Πάω να φέρω τη γιαγιά σου. Η μάνα σου μας έχει γραμμένους στον κώλο της, είπε ο πατέρας του.

– Κάνε ό,τι νομίζεις, μπαμπά, αλλά σταμάτα να τα βάζεις με τη μαμά. Αν δεν τα βρίσκετε, δε φταις ούτε εσύ ούτε εκείνη.

– Και ποιος φταίει; Η γειτόνισσα η κυρα-Πελαγία;

– Είστε διαφορετικοί, ρε πατέρα, αυτό είναι όλο.

– Μπα, πού πήγε η μαγκιά σου;

– Νομίζω ότι είμαι αρκετά μεγάλος πια για μαγκιές.

– Τέλος πάντων, φεύγω. Μην ξεμυτίσεις όσο θα λείπω.

– Δε σ' το υπόσχομαι. Άλλωστε, αν είναι να βγω, θα ενημερώσω τη μαμά.

– Συνέχισε να 'σαι στο βρακί της, κι αν γίνεις άντρας, γράψε μου, είπε ο Αντώνης και μπήκε βιαστικά στο αυτοκίνητο.

– Ποιος μιλάει! φώναξε θυμωμένη η Ελπίδα στον Μανόλη.

– Τι είπες, δεν το 'πιασα; ρώτησε αφηρημένος εκείνος.

– Λέω πως, αν είναι κάποιος στο βρακί της μάνας του, είναι αυτός.

– Τόσο βλέπει τόσο λέει. Πάμε τώρα, είπε θλιμμένο το παιδί.

Σε λίγο ήρθε στο σπίτι του Ορέστη η κυρία που θα έμενε μαζί του να τον φροντίζει. Στην αρχή η ιδέα δεν του ήταν δυσάρεστη, καθώς όμως μπήκε στο σπίτι η γυναίκα, φάνηκε σαν να αντέδρασε αντιφατικά με την αρχική του απόφαση.

Τη γυναίκα την έλεγαν Νένα και καταγόταν από τη Μολδαβία. Ήταν σαράντα πέντε χρονών, με περιορισμένες γνώσεις ελληνικών, το πρόσωπό της ήρεμο και γλυκό, αλλά όχι χαρούμενο. Τα κορίτσια την εμπιστεύτηκαν απ' την πρώτη ματιά, τα μάτια της πρόδιδαν μια καλοπροαίρετη διάθεση και καλοσύνη. Της παραχώρησαν το νεανικό τους δωμάτιο δίνοντάς της το δικαίωμα να το χρησιμοποιήσει όπως εκείνη ήθελε. Ταυτόχρονα παρατηρούσαν την ανησυχία του πατέρα τους και προσπαθούσαν ν' ανακαλύψουν την αιτία της. Όσο η Νένα τακτοποιούσε τα λιγοστά της ρούχα, τα κορίτσια βρήκαν την ευκαιρία να μιλήσουν με τον πατέρα τους.

– Δε φαίνεσαι ευχαριστημένος, πατέρα. Γιατί; ρώτησε η Χαρά.

– Δεν είναι αυτό, παιδί μου, αλλά να... Δεν μπορώ τις ξαφνικές αλλαγές. Θα συνηθίσω όμως, μη νοιάζεστε, είπε με φωνή που μαρτυρούσε πως δεν έλεγε αλήθεια.

Η Χαρά το ένιωσε και σε λίγα δευτερόλεπτα είχε καταλάβει τι του συνέβαινε. Τράβηξε με τρόπο την Αγάπη στην κουζίνα.

– Έχει ενοχές για ό,τι έγινε με την Αφρούλα, αυτό είναι όλο, της είπε.

– Λες; αναρωτήθηκε η Αγάπη.

– Έτσι νομίζω, τι να σου πω.

– Αν είναι έτσι, κάτι πρέπει να κάνουμε.

– Άφησέ το σε μένα, είπε αποφασιστικά η Χαρά και μπήκε στο δωμάτιό του.

– Επειδή, μπαμπάκα μου, κάτι έχεις και το κρύβεις, θα σου πω ένα πράγμα.

– Τι, παιδί μου; ρώτησε εκείνος με χαμηλωμένο το βλέμμα.

– Νομίζω πως βασανίζεσαι για το τι θα πει ο περίγυρος.

– Για ποιο πράγμα;

– Που θα ζεις στο ίδιο σπίτι με μια νέα γυναίκα.

– Μπα! Ποιος νοιάζεται για τον κόσμο, παιδί μου.

– Να σου πω, μπαμπά. Γράψε τους όλους.

– Τι είναι αυτά που λες, Χαρά μου;

– Αυτό που σου λέω, μπαμπά. Η ζωή είναι δική σου και θα τη ζήσεις όπως θέλεις. Εμάς δε μας πέφτει λόγος, κι ας είμαστε παιδιά σου.

– Μα, Χαρούλα... είπε διστακτικά.

– Τέλος, μπαμπά. Δεν επιτρέπεται να κάνουμε σε σένα αυτό που δε θέλουμε να μας κάνουν τα παιδιά μας.

Ο Ορέστης την τράβηξε κοντά του και την έσφιξε στην αγκαλιά του. Η ματιά του γαλήνεψε περισσότερο και στα χείλη του ένα παιδικό χαμόγελο έκανε δειλά δειλά την εμφάνισή του. Κατάλα-

βε πολύ καλά τα λόγια της Χαράς κι η απενοχοποίηση έφερε μέσα του μια ακόμα αποτελεσματική αλλαγή. Είδε το θέμα «Αφρούλα» ως ανεπανόρθωτο γεγονός, το άφησε έξω από την καθημερινότητά του, ο νους του ξεθόλωσε και συνέχισε να ζει με περισσότερη ενέργεια.

Ο Αντώνης στη διαδρομή προς το χωριό οδηγούσε νευρικά. Τα χέρια του έσφιγγαν το τιμόνι κι απ' τα χείλη του έβγαιναν βρισιές για την ταπεινωτική του μοίρα. Το μικρό ανθρωπάκι που λεγόταν Αγάπη είχε αρχίσει να μεταμορφώνεται σε ηρωίδα και κάθε μέρα που περνούσε τον τρόμαζε όλο και περισσότερο.

Έφτασε στο πατρικό του. Παρκάρισε στην είσοδο του χωριού και προχώρησε με τα πόδια. Σταμάτησε μπρος στο πέτρινο κατώφλι, το κεφάλι του ήταν σκυφτό. Σιγά σιγά αναθάρρησε και κοίταξε ευθεία. Τούτο το σπίτι τον γέμιζε θλίψη. Του θύμιζε τα μίζερα παιδικά του χρόνια. Προς πείσμα της ψυχής του το 'χε καλοστολίσει. Μανιωδώς επένδυε χρήματα. Ήταν ο μοναδικός τρόπος για να επιβάλει στους συγχωριανούς την καινούρια του ταυτότητα. Εκείνος επένδυε κι η Μαρίκα γκρέμιζε, καθώς η αληθινή της φύση δεν μπορούσε να συναντηθεί με την τεχνολογία. Η ματιά του καρφώθηκε στην αυλή. Δύο σύγχρονα πλυντήρια στήριζαν την παλιομοδίτικη σκάφη, μέσα στην οποία συνέχιζε να πλένει μανιωδώς, ενώ τα κλαδιά ενός λιγνού φοίνικα έκαναν χρέη απλώστρας για τις κιλότες της. Κάτω απ' το μαρμάρινο τραπέζι της αυλής είχε στηθεί ένα ξύλινο κοτέτσι, επινοημένο και φτιαγμένο απ' τη μάνα του. Ένιωσε να θίγεται τόσο για τώρα όσο και για τότε. Οι εικόνες ξαναγύρισαν. Το παγερό δωμάτιο και στη μέση η λάμπα πετρελαίου. Οι γωνιές του ταβανιού τρύπιες κι ο εφιαλτικός ρυθμικός ήχος της βροχής που έσταζε μες στην τσίγκινη λεκάνη. Του 'ρθε μεμιάς να γυρίσει πίσω. Ταλαντευόταν ανάμεσα σε δύο σπίτια, μα κανένα δεν ένιωθε δικό του. Το ένα τον έσπρωχνε σε θλι-

βερές μνήμες και το άλλο γκρεμιζόταν συθέμελα. Μπήκε γρήγορα μέσα βλαστημώντας και ντύθηκε το ρόλο της γυναίκας. Μάζεψε όπως όπως τους εξωτερικούς χώρους και πήγε να φέρει το αυτοκίνητο στην αυλόπορτα. Η επιβλητική Mercedes πρόσθετε ένα λιθαράκι στην αυτοεκτίμησή του. Ξαναμπήκε μέσα, πέταξε ένα σακ βουαγιάζ στο κρεβάτι, άνοιξε την ντουλάπα κι έχωσε όπως όπως τα ρούχα της Μαρίκας. Έριξε μια τελευταία ματιά στο σπίτι, κλείδωσε την πόρτα κι αμίλητος της έκανε νόημα να μπει στο αυτοκίνητο. Εκείνη θύμωσε, τα μάτια της ήταν φλογισμένα, δεν είχε μάθει να της συμπεριφέρεται έτσι. Προτίμησε να μη μιλήσει. Άλλωστε όσα είχε να πει θα του τα 'λεγε στην Αθήνα.

Την επόμενη Κυριακή ήταν το μνημόσυνο της Ζωής. Μέσα σ' αυτές τις σαράντα μέρες είχαν έρθει τα πάνω κάτω στην οικογένεια. Αλλαγές που δεν έφεραν τα χρόνια συνέβησαν σε λίγες μέρες. Η Χαρά με την Αγάπη, βλέποντας τα γεγονότα της ζωής τους να τρέχουν, νόμιζαν πως παρακολουθούσαν ένα θεατρικό έργο στο οποίο οι ήρωες ζούσαν πλήθος αλλαγών στη διάρκεια λίγων ωρών.

– Τι γίνεται στο σπίτι μας; Τα πάνω κάτω έχουν έρθει, διαπίστωσε η Αγάπη.

– Λες να 'χει βάλει το χεράκι της η κυρα-Ζωή; είπε γελώντας η Χαρά.

– Πού να ξέρω, για μυθιστόρημα είμαστε.

– Κάτι κάνει η πονηρή από κει που είναι. Τέτοιες αλλαγές ούτε στον ύπνο μας.

– Λες; αναρωτήθηκε η Αγάπη.

– Λέω, αλλά αυτά τα πράγματα δεν είναι απλά. Πρώτα ιδρώνει ο κώλος σου και μετά βάζει κι ο άλλος το χεράκι του.

– Εντάξει, οι ζωντανοί να βοηθάνε, αλλά κι οι πεθαμένοι, ρε γαμώτο; αναρωτήθηκε με ιδιαίτερο προβληματισμό η Αγάπη.

– Πού να ξέρουμε!

– Θα σκάσω από περιέργεια. Πολλές φορές μου ᾽ρχεται μια τρελή επιθυμία να πεθάνω για να μάθω τι γίνεται.

– Δεν τ᾽ αφήνεις γι᾽ αργότερα;

– Άντε χάσου. Δεν πάμε στον τάφο να βάλουμε κανένα λουλούδι;

– Χα, χα, χα! γέλασε η Χαρά. Πάμε, αλλά μόνο στα νεκροταφεία δεν είναι οι πεθαμένοι.

– Να τη φωνάξω να δούμε αν είναι δω; πρότεινε η Αγάπη ξεκαρδισμένη στα γέλια.

– Φώναξέ τη, αν σου βαστάει.

– Τώρα θα δεις, περίμενε λίγο να σοβαρέψω. Μαμά, είσαι εδώ μαζί μας; Αν είσαι, δώσε μου ένα σήμα στα επόμενα πέντε λεπτά.

Στα επόμενα δύο λεπτά χτύπησε το τηλέφωνο.

– Φτου, ρε γαμώτο, μας χαλάνε την ησυχία, είπε η Αγάπη κι έτρεξε να το σηκώσει.

– Παρακαλώ! είπε σηκώνοντας το ακουστικό. Μου το ᾽κλεισαν, Χαρά!

– Μήνυμα δε ζήτησες, ηλίθια; Πάρ᾽ το τώρα απ᾽ την κυρα-Ζωή.

– Οχ, λες; ρώτησε απορημένη η Αγάπη, ενώ το πρόσωπό της σοβάρεψε και τα πόδια της έτρεμαν.

– Άμα πεθάνω, θα σου στείλω e-mail, να σου πω τι γίνεται εκεί πάνω.

– ΄Ελα, πες μου, Χαρά, μη με δουλεύεις.

– Πού θες να ξέρω, ρε χαζό; ΄Εχω κάνει πεθαμένη;

– Κάτι θα ᾽χεις διαβάσει, κάτι θα ᾽χεις ακούσει.

– Και λοιπόν, ό,τι διαβάσω θα το πιστεύω;

– Και πώς θα μάθουμε;

– Πίστευε κι ερεύνα, είπε η Χαρά γελώντας.

– Εσένα σου έχει τύχει κάτι παρόμοιο;

– Τώρα κάνω κι εγώ τη διατριβή μου. Δεν είχα την τύχη να διατηρώ πιο στενές σχέσεις με πεθαμένο.

– Τέλος πάντων, εγώ θα σκάσω από την περιέργειά μου.

– Μόνο να μην είσαι δίπλα μου, είπε η Χαρά ξεκαρδισμένη απ' τα γέλια.

Το μνημόσυνο έγινε σε πολύ στενό οικογενειακό κύκλο, μια και στην κηδεία ο Ορέστης δεν είχε σεβαστεί την επιθυμία της Ζωής να ενταφιαστεί μόνο παρουσία της οικογένειάς της. Αυτή τη φορά όμως προέτρεψε τα κορίτσια να κάνουν αυτό που ήθελε η μάνα τους.

Η Πελαγία είχε στηθεί στην εξώπορτα και τους περίμενε, άλλωστε εδώ και χρόνια είχε αυτοπροσδιοριστεί ως μέλος της οικογένειας.

– Παναγία μου! Τι 'ναι τούτο; φώναξε η Χαρά.

– Ποιο, καλέ; ρώτησε η Αγάπη.

– Αυτός ο καλικάντζαρος.

– Έλα, ρε Χαρά. Η Πελαγία είναι, περιμένει η κακομοίρα να την πάρουμε μαζί.

– Για ρώτησέ τη, φοράει και μαύρο βρακί;

– Ωχ, Θεέ μου! αναστέναξε η Αγάπη.

Η Πελαγία τις κοιτούσε σαστισμένη. Στη διαπίστωση πως δε φορούν μαύρα, τους έριξε μια υποτιμητική ματιά.

– Μμμμ! Τέτοιες κόρες ούτε στον τάφο μου, Θεέ μου σ'χώρα με, ψιθύρισε.

Τη Δευτέρα το πρωί, μπαίνοντας στο γραφείο της, η Αγάπη βρήκε τον Πέτρο καθισμένο στον υπολογιστή της.

– Έχουμε κανένα πρόβλημα; τον ρώτησε καθώς κρεμούσε το σακάκι της.

– Όταν έρθεις κοντά, θα δεις.

– Για να δω, λέει εκείνη και σκύβει στην οθόνη.

Μια τεράστια πολύχρωμη ανθοδέσμη ήταν ζωγραφισμένη από τον Πέτρο με μια αφιέρωση που έλεγε: «Στην πιο όμορφη γυναίκα».

– Καλά! Παίζεις πρωί πρωί;

– Ωραία! Έχω έρθει από το ξημέρωμα για να σου ζωγραφίσω και μου τη λες;

– Έχεις δίκιο, συγγνώμη, του είπε και του έδωσε ένα φιλί.

– Να αισιοδοξώ απ' αυτή σου την κίνηση;

– Τι εννοείς;

– Τι θα γίνει με μας;

– Μη με πιέζεις, Πέτρο μου, όλα μου τα χρόνια μέσα σε πίεση ζω.

– Αγάπη, μια σχέση τη θρέφουμε για να 'ναι ζωντανή.

– Αυτή τη στιγμή όλη μου η ενέργεια είναι δοσμένη στο να τακτοποιήσω τη ζωή μου. Μη με πνίγεις και συ. Αν δε δείξεις τώρα κατανόηση, πότε θα τη δείξεις;

– Τέλος πάντων, μήπως μπορώ να κάνω κι αλλιώς, αναρωτήθηκε και σηκώθηκε ελαφρά θιγμένος απ' το γραφείο της.

Το μεσημέρι τής ζήτησε να πάνε για φαγητό κι η Αγάπη δέχτηκε. Είχε ανάγκη να αποφορτιστεί λίγο από τα γεγονότα των ημερών. Κατά τη διάρκεια του φαγητού εκείνος της μιλούσε για τη ζωή του, προφανώς είχε νιώσει έντονα την έλλειψη της Αγάπης κι είχε παραδοθεί σε μια άνευ όρων ειλικρίνεια. Ήταν απόλυτα φυσικός κι ανοιχτός, αλλά παράλληλα η πίεσή του για μια σοβαρή δέσμευση ανάμεσά τους γινόταν όλο και πιο φορτική. Στη συνέχεια θεώρησε απόλυτα φυσιολογικό, μια κι αυτός στάθηκε ειλικρινής απέναντί της, ν' αδράξει το δικαίωμα να κουμαντάρει τη ζωή της. Η πίεσή του ξεκίνησε απ' τη διαδικασία του διαζυγίου της. Η Αγάπη ένιωθε σαν να μην είχε οξυγόνο ν' αναπνεύσει. Μπορεί η καρδιά της να είχε αποφασιστικά κι αμετάκλητα επικεντρωθεί στο διαζύγιο, όμως οι χρόνοι οι δικοί της ήταν τελείως διαφορετικοί

απ᾽ του Πέτρου. Εκείνη μιλούσε με την καρδιά της μάνας και γι᾽ αυτή τη μεγαλύτερη βαρύτητα είχαν ο Μανόλης και ο σωστός χρόνος. Τη στιγμή που θα ᾽βλεπε στα μάτια του παιδιού της πως έχει από μόνο του πια νιώσει αληθινά την ανάγκη του χωρισμού θα προχωρούσε στις νομικές διαδικασίες. Ωστόσο η συνεχής πίεση του Πέτρου καταγραφόταν αρνητικά τόσο στο υποσυνείδητό της, τις στιγμές που δεν είχε επίγνωση, όσο και στο συνειδητό της, τις στιγμές που ήταν σε εγρήγορση. Όση ώρα μιλούσαν, η Αγάπη εισέπραττε την αίσθηση πως το άνοιγμά του κι η ειλικρίνειά του ήταν από κενοδοξία, από την επιθυμία του να τη διεκδικήσει. Η καρδιά της στάθμιζε την κατανόησή του και την έβρισκε ανύπαρκτη, σε μια στιγμή της ζωής της που την είχε ανάγκη περισσότερο από οτιδήποτε άλλο. Ώριμη πια κι αποφασιστική είπε δυο λόγια μεστά και σταράτα με τον Πέτρο κι άφησε μέσα της να σβήσει αυτή η σχέση ήσυχα όπως ξεκίνησε. Εκείνος απογοητεύτηκε, αλλά κατανόησε την ανεπάρκειά του να σταθεί κοντά της όπως άρμοζε στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή της ζωής της.

Καθώς η Αγάπη επέστρεφε στο σπίτι, σκεφτόταν αν η αίσθηση που έπαιρνε απ᾽ τον Πέτρο ήταν αληθινή ή αν ακόμα υπήρχαν μέσα της κοινωνικά υπόλοιπα που δεν της επέτρεπαν να βιώσει αληθινά αυτή τη σχέση. Λίγο αργότερα, καθώς είδε τις αντιδράσεις της, ένιωσε πως η αίσθησή της ήταν πέρα για πέρα αληθινή. Ό,τι ψεύτικο φέρνει σύγκρουση, αφήνει αυτή τη γνώριμη αίσθηση που σφίγγει την καρδιά και κουρελιάζει το σώμα. Η Αγάπη ένιωθε ανάλαφρη. Οδήγησε την προσοχή της σ᾽ όλα τα μέλη του σώματος της τμηματικά. Στη συνέχεια στράφηκε στην αναπνοή της. Είχε ρυθμό, ένα ρυθμό που απέκτησε χωρίς τεχνάσματα και μαγικά κολπάκια. Ήταν ο ίδιος ρυθμός που αναγνώριζε πια και στη ζωή της.

Νοέμβριος

Η ΜΑΡΙΚΑ ΕΙΧΕ ΠΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΘΕΙ για τα καλά στο σπίτι δίχως ενδοιασμούς και γκρίνιες. Ένιωθε απόλυτα ικανοποιημένη που θα εξυπηρετούσε το γιο της, λόγω δηλωμένης ανεπάρκειας της νύφης της. Τούτη η υγιής πια γυναίκα, που άρχισε να ξανανιώνει, να γελά, να πατά στα πόδια της, ήταν θανάσιμος κίνδυνος για τη σαθρή κι εξαρτημένη ψυχοσύνθεση του παιδιού της.

Δίχως λόγια αλλά με μεθοδικές κινήσεις δήλωνε καθημερινά στο γιο της πως «σαν τη μανούλα, καμιά».

Ξεκινούσε απ' την ηλεκτρική κουζίνα ανοίγοντας μία μία τις κατσαρόλες. Άφηνε ένα επιφώνημα δυσαρέσκειας και πήγαινε πιο πέρα.

Η επόμενη κίνηση ήταν το δάχτυλο στο τραπέζι. Παρατηρούσε τη σκόνη, τη φυσούσε πέντε έξι φορές μήπως κι ο γιος της δεν κατάλαβε. Στη συνέχεια άφηνε το γνωστό επιφώνημα που όσο περνούσε η ώρα έπαιρνε τη μορφή αναστεναγμού και συνέχιζε παραπέρα.

Εδώ έπρεπε να βάλει τα δυνατά της, επικαλούνταν την υποψία βροχής και έβγαινε στο μπαλκόνι για να μαζέψει τα ρούχα. Έπιανε μια φούστα της Αγάπης, την έβαζε επάνω στη δική της και κουνούσε το κεφάλι.

Φοβήθηκε μπας κι ο Αντωνάκης της είχε απορροφηθεί από την

εφημερίδα, οπότε αποφάσισε να πάει πιο κοντά του. Έκανε πάλι την ίδια σύγκριση, φούστα-μανούλας, φούστα-γυναίκας, αλλά τώρα πια ήταν παρακινδυνευμένο να μείνει στα επιφωνήματα.

– Καλά, πώς δεν παθαίνει γυναικολογικά, Αντώνη μου. Αυτό δεν είναι φούστα, καρέ για το ψυγείο είναι!

– Για να δω τι λες; ρώτησε εκείνος κι άρχισε να τα παίρνει με την ξετσίπωτη γυναίκα του, αλλά στη μανούλα δεν το έδειξε.

Μη βάλει το δάχτυλο στον κρόταφο εννοώντας πως είχε δίκιο τότε που του τα 'λεγε να μην την πάρει. Παρ' όλα αυτά μέσα του την προσκυνούσε τη μανούλα ως παρθένα που τον γέννησε μυρίζοντας τον κρίνο.

Ο Μανόλης μπαινόβγαινε στο δωμάτιό του αγανακτισμένος με την ανοχή του πατέρα του. Πνιγόταν καθώς ο πόνος για τη μάνα του είχε κορυφωθεί και ένιωθε πως κάτι έπρεπε να κάνει γι' αυτή. Φόρεσε το μπουφάν του και βγήκε έξω να περπατήσει. Στην είσοδο συνάντησε τη μάνα του, που μόλις είχε έρθει απ' τη δουλειά. Την τράβηξε παράμερα στην αυλή και της μίλησε αποφασιστικά.

– Μάνα, δεν έχεις άλλα περιθώριο. Από δω και πέρα θα σε πεθαίνουν λίγο λίγο. Βάλε μπροστά για το διαζύγιο, θα 'ναι καλό για όλους μας.

Η Αγάπη δεν είπε λέξη, αγκάλιασε το παιδί της, το φίλησε κι ανέβηκε τα σκαλιά. Ο Μανόλης ανακουφίστηκε απ' την αίσθηση που εισέπραξε απ' την Αγάπη και συνέχισε τη μοναχική του βόλτα. Εκείνη μπήκε αποφασιστικά στο σπίτι και τους βρήκε καθισμένους στην κουζίνα να συσκέπτονται.

– Γεια σου, Μαρίκα, είπε αδιάφορα.

– Μπα! Από μητέρα έγινα Μαρίκα;

– Η μητέρα είναι μία και βλέπει τα ραδίκια ανάποδα.

– Κι εγώ τι σου φταίω σαν πέθανε η μάνα σου, παιδί μου;

– Δεν είπα εγώ ότι μου φταις.

– Δεν πρόσεχε τον εαυτό της η καημενούλα. Σ' το 'λεγα εγώ πως είναι πολύ αδύνατη, είπε κοιτάζοντας την πλαδαρή κοιλιά της και δοξάζοντας το Μεγαλοδύναμο που δεν της έχει κοπεί η όρεξη.

– Αντώνη, κάποια στιγμή πρέπει να μιλήσουμε, δήλωσε η Αγάπη αποφασιστικά.

– Σε ακούμε, είπε η Μαρίκα.

– Μήπως να σε πάρουμε και στο κρεβάτι μας;

– Σιγά. Τι θα δω; Μέχρι τα δεκαπέντε τού σκούπιζα τον ποπό του.

– Μπράβο, ρε Μαρίκα, σε βρίσκω υπέροχη!

– Τότε εμείς τα πονούσαμε τα παιδιά μας. Ενώ εσείς οι νέες μανάδες... της φώναξε δυνατά για να προκαλέσει το θυμό του γιου της.

– Σωστό κι αυτό! απάντησε αδιάφορα η Αγάπη.

Όσο κι αν θύμωνε απ' την αρνητική παρουσία της πεθεράς της, κάθε φορά που διαπίστωνε τον ακρωτηριασμό του Αντώνη πονούσε η ψυχή της γι' αυτόν. Σταμάτησε το διάλογο με τη Μαρίκα, γιατί είχε πια βουτηχτεί στη θλίψη του.

– Αντώνη, πρέπει να μιλήσουμε, του ξαναείπε κάποια στιγμή που τον βρήκε μόνο.

– Τι έχουμε να πούμε, ρε γυναίκα; ρώτησε εκείνος, ενώ μια μικρή υποψία θύελλας πέρασε απ' το νου του και ζάρωσε τα φρύδια του.

– Πολλά και σοβαρά.

– Πάμε στο μπαλκόνι να δούμε τι 'ναι αυτά τα σοβαρά.

– Δε θέλω να πηγαινοέρχεται η Μαρίκα, δήλωσε αυστηρά η Αγάπη.

– Τι σου φταίει η μητέρα;

– Τίποτα, μόνο που το θέμα είναι δικό μας.

– Αύριο τότε.

– Όχι αύριο. Σήμερα, Αντώνη, είπε αποφασιστικά εκείνη.

– Καλά, πάμε στο αυτοκίνητο, είπε με βαριεστημένο ύφος δένοντας τα λυμένα κορδόνια των παπουτσιών του.

Η Αγάπη, μη θέλοντας να παρατείνει αυτή την κατάσταση, συμφώνησε. Το αυτοκίνητο του Αντώνη ήταν παρκαρισμένο στο υπαίθριο γκαράζ του σπιτιού. Την ώρα που κατέβαιναν, ο Μανόλης άνοιγε την αυλόπορτα. Μόλις τους είδε, ανέβηκε στη Χαρά. Εκείνη την ώρα ένιωθε την ανάγκη μιας προστασίας. Δε φοβόταν το διαζύγιο των γονιών του, αλλά τους καβγάδες. Ο Γρηγόρης κι η Χαρά μίλησαν με το παιδί και το καθησύχασαν, ωστόσο βρήκαν τις απαιτούμενες προφάσεις για να τον κρατήσουν κοντά τους γι᾽ αρκετή ώρα.

– Για λέγε, ρε γυναίκα, τι είναι αυτό που δε θες ν᾽ ακούσει η μάνα μου.

– Νομίζω πως δεν υπάρχει λόγος να είμαστε πια μαζί, Αντώνη. Έχει τελειώσει, δεν το βλέπεις;

– Μόνο οι πουτάνες ζητάνε από τους άντρες τους να χωρίσουν, φώναξε έξαλλος εκείνος.

– Πες πως είμαι κι εγώ πουτάνα.

– Και πώς θα ζήσεις; Εγώ μόνο για τον Μανόλη θα δίνω λεφτά.

– Δε ζητώ τίποτα από σένα. Την ηρεμία μου θέλω.

– Θα αντέξεις με το μισθό της πείνας;

– Αυτό δε σ᾽ αφορά.

– Κατάλαβα! Θα σε πληρώνει κανένας μαλάκας! Αλλιώς από πού τόση άνεση, κυρα-Αγάπη;

– Μην ασχολείσαι με μένα, Αντώνη.

– Με ποιον ν᾽ ασχοληθώ; Με μένα; Εγώ θα τη βρω τη λύση. Ψοφάει η πιάτσα από πιτσουνάκια!

– Να τα χαίρεσαι!

– Θα τα χαίρομαι γιατί έχω γεμάτο πορτοφόλι.

Η Αγάπη ήρθε αντιμέτωπη με την οργή του, αναθεμάτισε την ώρα και τη στιγμή που δεν είχε αφήσει ποτέ ελεύθερο κι αυθόρμητο τον εαυτό της να προκαλέσει κρίση στη σχέση. Αν το είχε κάνει εδώ και χρόνια, θα ᾽χε έρθει αντιμέτωπη με την ανύπαρκτη δυναμική της σχέσης τους. Προσπαθούσε να συγκρατήσει τα δάκρυά της, ντρεπόταν για όσες ψευδαισθήσεις κατασκεύαζε για χρόνια ο νους της προκειμένου να μην έρθει αντιμέτωπη με τον ουσιαστικότερο φόβο της, που δεν ήταν άλλος απ᾽ την οργή του Αντώνη.

– Εμείς οι δύο τελειώσαμε, Αντώνη. Δεν πάει άλλο και το ξέρεις καλύτερα από μένα, απλά σε βολεύει να μένεις μαζί μου.

– Σιγά μη χάσω την γκομενάρα! είπε μ᾽ ένα σαρκαστικό χαμόγελο που συνοδευόταν από έναν κάλπικο αναστεναγμό ανακούφισης που ᾽ρθε για να δηλώσει τη δίκαιη απαλλαγή του απ᾽ την Αγάπη.

– Μίλησε με το παιδί αν θέλεις και μετά άρχισε σιγά σιγά να ψάχνεις για σπίτι. Εγώ δε θέλω δραχμή. Το σπίτι μου κι η δουλειά μου είναι αρκετά για να ζήσω.

– Το έβλεπα εγώ ότι έχεις σηκώσει μπαϊράκι. Νομίζεις πως είμαι μαλάκας;

– Ανεβαίνω πάνω, δήλωσε η Αγάπη κι άνοιξε την πόρτα του αυτοκινήτου για να φύγει.

– Έλα εδώ, φώναξε εκείνος.

– Τι είναι;

– Μην πεις στη μάνα μου τίποτα, γατί έχει την καρδιά της.

Η Αγάπη τον λυπήθηκε, που δεν είχε καν ψυλλιαστεί τη χαρά της Μαρίκας σαν θα μάθαινε για το χωρισμό τους.

Αμέσως μετά πήρε τη μάνα του και πήγαν βόλτα με το αυτο-

κίνητο. Πίστευε πως έπρεπε να της το πει με ήρεμο κι ήσυχο τρόπο για να προστατέψει την υγεία της.

– Μάνα, θέλω να σου πω κάτι, είπε διστακτικά καθώς οδηγούσε.

– Τι είναι, παλικάρι μου;

– Κοίτα, μη στεναχωρηθείς. Η ζωή έχει και τις αναποδιές της.

– Τι συμφορά σε βρήκε, παιδί μου;

– Χωρίζω, μάνα.

– Χωρίζεις; Α την πουτάνα! Και γι' αυτό στεναχωριέσαι κοτζάμ άντρας;

– Μην τη λες πουτάνα, δεν είναι πουτάνα. Είναι χρόνια τώρα που δεν τα βρίσκουμε. Φταίω κι εγώ.

– Πώς να τα βρεις, παιδί μου, τέτοια που 'ναι; Να 'ξερες όλα αυτά τα χρόνια που 'σαι παντρεμένος τι έχουν δει τα μάτια μου! Επειδή δε σ' τα 'λεγα μην πικραθείς;

– Τι έχεις δει, ρε μάνα; ρώτησε με απορία στα μάτια, αλλά έχοντας ταυτόχρονα και την ανάγκη να ξεφορτωθεί τις ενοχές του.

– Τον έναν έβαζε, τον άλλο έβγαζε όταν έλειπες στα ταξίδια, παιδί μου.

Ο Αντώνης την κοίταξε προβληματισμένος και συνέχισε δειλά.

– Τους ήξερα;

– Μμμ... δε νομίζω, αγόρι μου. Ποιος ξέρει από πού τους μάζευε.

– Είσαι σίγουρη, ρε μάνα;

– Έτσι νομίζω, παιδί μου. Τώρα δεν παίρνω κι όρκο, αλλά και χαζή δεν είμαι, είπε η Μαρίκα μ' αυτή τη γνώριμη συκοφαντία της.

– Πόσα χρόνια γίνεται αυτό;

– Ου... από τότε που βάλατε στεφάνι. Μάνα και κόρες, παιδί μου, ίδια σκατά ήτανε. Ο Θεός να τη συγχωρέσει εκεί που έπεσε η αμαρτωλή.

Ο Αντώνης δεν έδειξε να την πίστεψε, άλλωστε μόνο εκείνος ήξερε τόσο καλά τον ψυχολογικό εγκλωβισμό στον οποίο την είχε υποβάλει όλα αυτά τα χρόνια.

– Μάνα, τα μαζεύω και ψάχνω για σπίτι, απ᾽ αύριο κιόλας.

– Ούτε κουβέντα, παιδί μου, η μανούλα θα μένει μαζί σου και θα σ᾽ έχει στα όπα όπα.

Το ίδιο βράδυ πήρε εφημερίδα με αγγελίες κι άρχισε να ψάχνει για σπίτι. Η Μαρίκα μάζευε τα πράγματα του γιου της τακτοποιώντας τα σε βαλίτσες. Δίπλωνε και ξεδίπλωνε ένα ένα τα ρούχα του με την ικανοποίηση και τον αυτάρεσκο ορθολογισμό της μάνας που ετοιμάζει την προίκα της μοναχοκόρης.

Ο Μανόλης περίμενε με αγωνία μια λέξη απ᾽ τον πατέρα του, εκείνος όμως τον απέφευγε σαν κλέφτης και το παιδί αποφάσισε ν᾽ αλλάξει τους ρόλους. Είπε στη μάνα του πως θέλει να του μιλήσει, κι εκείνη τον παρότρυνε να το κάνει. Στα μάτια του παιδιού της έβλεπε αυτή τη μεγάλη του ανάγκη.

Το ίδιο βράδυ το αγόρι τον έψαχνε. Κάποια στιγμή τον πήρε το μάτι του στο γκαράζ να πλένει το αυτοκίνητό του κι άδραξε την ευκαιρία να του μιλήσει. Τον πλησίασε, τα μεγάλα καστανά μάτια του έριξαν μια ζεστή ματιά επάνω του προσδοκώντας σ᾽ ένα διάλογο. Εκείνος έκανε πως δεν τον είδε. Ο Μανόλης πήγε πιο κοντά και του ζήτησε να πούνε δυο κουβέντες.

– Ξέρω τι θέλεις να μου πεις. Έμαθες ότι με διώχνει η μάνα σου.

– Δε σε διώχνει, πατέρα, απλά δε θέλει να ζήσετε άλλο μαζί.

– Αυτό σου είπε;

– Άκου να δεις, πατέρα. Εγώ στο παιχνίδι σου δεν μπαίνω, άλλο ήρθα να σου πω.

– Τι δηλαδή; ρώτησε με βαρύ ύφος εκείνος.

– Ήρθα να σου πω για μένα.

– Σ' ακούω, Μανόλη, είπε εκείνος κι η φωνή του μαλάκωσε.

– Κοίτα, ρε γαμώτο, ποτέ δεν είχαμε καλή σχέση. Δεν ξέρω ούτε και θα μάθω ποτέ τι ζητούσες από μένα, αλλά θέλω να ξέρεις πως σ' αγαπώ.

Ο Αντώνης είδε στα μάτια του παιδιού του το θάρρος που ο ίδιος δεν είχε· συγκινήθηκε. Δεν είχε μάθει ούτε να δακρύζει ούτε να δείχνει αδύναμος. Έθαψε τη συγκίνησή του κι άφησε μόνο να φανούν τα αισθήματά του.

– Κι εγώ σ' αγαπώ, παιδί μου. Συγγνώμη, παραφέρθηκα για τη μάνα σου.

– Δε θα χαθούμε. Δύο μέτρα πιο κάτω θα μένω, συνέχισε χαμηλόφωνα.

Το παιδί κατάλαβε πως ο πατέρας του ήταν ανίκανος να εκφράσει συναίσθημα. Μια λύπη φώλιασε στην καρδιά του, καθώς τα φλογισμένα μάτια του πατέρα δεν μπορούσαν να τον πείσουν για ανύπαρκτα αισθήματα.

Ήταν έτοιμος να ανέβει στο σπίτι, μα πριν το κάνει, του είπε ένα γεια κλείνοντάς του το μάτι και στέλνοντάς του ένα ζεστό χαμόγελο. Εκείνος έσκυψε το κεφάλι κάνοντας τάχα προσπάθεια να πιάσει το λάστιχο που του έπεσε από τα χέρια για να μη δει ο μικρός το δάκρυ που 'ταν έτοιμο να κυλήσει απ' τα μάτια του.

Η Αγάπη, βλέποντας τον Μανόλη να μπαίνει χαρούμενος στο σπίτι, αισθάνθηκε μια απίστευτη γαλήνη. Το παιδί ξεκίνησε την αφήγηση. Εκείνη αρνήθηκε ν' ακούσει, δεν ήθελε να τον βάλει στη διαδικασία της απολογίας, του εξήγησε απλά πως ό,τι είπαν μεταξύ τους είναι κάτι πολύ προσωπικό του, που πρέπει να το

κρατήσει για τον εαυτό του. Ο Μανόλης αισθανόταν τόσο ανάλαφρα που κατάφερε να μιλήσει στον πατέρα του, ώστε δεν μπορούσε να συγκρατηθεί κι αγκάλιασε τη μάνα του.

– Μάνα, εγώ του είπα αυτό που ᾽θελα να του πω και νιώθω απίστευτη γαλήνη, της είπε με ενθουσιασμό.

– Το ξέρω, παιδί μου, αποκρίθηκε η Αγάπη με πολλή στοργή.

– Τελικά δεν ήταν τόσο δύσκολο. Όλα στο κεφάλι μας γίνονται τραγικά, είπε με μια χροιά στη φωνή που δήλωνε αντρική αυτοπεποίθηση.

– Έτσι είναι, παιδί μου, έτσι είναι, συμφώνησε εκείνη, ενώ ξαφνικά ένιωσε σαν το παιδί της να ανδρώθηκε μεμιάς, μέσα απ᾽ την τόλμη μιας στιγμής.

Την επομένη η Αγάπη συναντήθηκε με τη Χαρά και της ανέφερε με κάθε λεπτομέρεια όλα όσα έγιναν την προηγούμενη μέρα. Εκείνη σκόπιμα δεν της έκανε ούτε ένα τηλεφώνημα, αλλά ταυτόχρονα είχε φροντίσει να μη λείψει ούτε λεπτό από το σπίτι.

Το απόγευμα πήγε στον πατέρα της και μίλησε μαζί του για όσα έγιναν. Ο Ορέστης την προέτρεψε να κάνει αυτό που νόμιζε πως θα ᾽ταν καλύτερο για τη ζωή της.

Η Χαρά παρακολουθούσε μέρα με τη μέρα την τεράστια αλλαγή που παρουσίαζε. Το πρόσωπό της είχε γαληνέψει, ο νους της είχε αποκτήσει μια διαύγεια και η δράση της ήταν πια ξεκάθαρη κι αποτελεσματική.

– Νέα από το μέτωπο, είπε η Αγάπη στη Χαρά ένα πρωί την ώρα που έπαιρναν μαζί το πρωινό τους.

– Τι είναι, καλέ; αναρωτήθηκε η Χαρά.

– Απόψε είδα τη μάνα μας στον ύπνο μου. Τώρα, εγώ πήγα και τη συνάντησα; Εκείνη ήρθε και με βρήκε; Θα σε γελάσω.

– Όπα! Κι αστρικά ταξίδια μάνα και κόρη! Για λέγε, για λέγε, είπε με ανυπομονησία η Χαρά.

– Ήταν πολύ νέα κι όμορφη. Καθόταν σ' έναν κήπο και με περίμενε. Μάλλον είχαμε δώσει ραντεβού εκεί.

– Τι φορούσε; ρώτησε η Χαρά με αγωνία.

– Ένα μακρύ λευκό φόρεμα, κάτι σαν ινδική κελεμπία.

– Για λέγε τη συνέχεια.

– Μόλις έφτασα, μ' αγκάλιασε, με φίλησε κι έκλαιγε από συγκίνηση.

– Αμάν αυτή η μάνα, πάντα ψυχοπονιάρα.

– Θα μ' αφήσεις, βρε ηλίθια, να σου πω τη συνέχεια; φώναξε αναστατωμένη η Αγάπη.

– Άντε, συνέχισε, έχω κι αγωνία.

– Με ευχαρίστησε, αλλά δεν κατάλαβα γιατί, και μου 'πε πως τώρα σιγά σιγά θα μπορεί κι αυτή να ετοιμαστεί για το μεγάλο της ταξίδι.

– Πολύ καλό! αποκρίθηκε η Χαρά μ' ενθουσιασμό.

– Δηλαδή τι ήθελε να πει;

– Έλα, ρε Αγάπη, προσπάθησε λίγο να αποκωδικοποιείς τα όνειρά σου.

– Δεν έχω μάθει ακόμα.

– Να μάθεις.

– Καλά, στην επόμενη ζωή. Τώρα έχω εσένα, για λέγε.

– Πιθανόν σ' ευχαριστούσε που βρήκες τη δύναμη να κάνεις όσα εκείνη δεν μπόρεσε, είπε η Χαρά.

– Και το ταξίδι;

– Μάλλον τριγύριζε κάπου εδώ γιατί ένιωθε πως είχε υποχρεώσεις με σένα και τον μπαμπά. Τώρα ίσως και να μπορεί να φύγει ήσυχη.

– Και τι θα έκανε εδώ;

– Ε, αν στράβωνε κάτι, θα έριχνε ένα σινιάλο.

– Λες, ρε Χαρά;

– Λέω, δε λέω, κάνε πως δεν ακούς. Μπορεί να 'ναι κι αηδίες αυτά που σου λέω.

– Πάντα μου ξεφεύγεις, ρε γαμώτο.

– Έτσι είμαι εγώ, παιχνιδιάρα! Άντε τώρα να ετοιμαστείς, γιατί θ' αργήσουμε, είπε η Χαρά γελώντας και τη στιγμή που η Αγάπη έφυγε, άφησε τα δάκρυά της να τρέξουν.

Η Νένα είχε αρχίζει να προσαρμόζεται απόλυτα στις ανάγκες του σπιτιού. Ο Ορέστης την εκτίμησε βαθύτατα για τη διακριτικότητά της. Την έβλεπε ν' αγωνιά στην προσπάθειά της να μάθει καλά τη γλώσσα κι έκανε ό,τι μπορούσε για να τη βοηθήσει.

Τα κορίτσια παρακολουθούσαν πόσο φρόντιζε τον πατέρα τους κι έκαναν κι αυτές ό,τι περνούσε απ' το χέρι τους για να την ευχαριστήσουν. Σιγά σιγά, μια κι ήταν συνομήλική τους, άρχισαν να τη νιώθουν σαν αδερφή τους. Ο Ορέστης τη σύστηνε παντού ως «κόρη» του και μ' αυτό τον τρόπο ξεπλήρωνε σ' αυτό το κατατρεγμένο κορίτσι όλη τη φροντίδα που του έδινε. Τη νοιαζόταν σαν αληθινός πατέρας και εκείνη ευγνωμονούσε τη μοίρα που στάθηκε ευνοϊκή μαζί της.

Η Πελαγία θέλοντας να μάθει τα νέα των κοριτσιών ανέβηκε ένα πρωινό Σαββάτου στη Χαρά, όπου εκεί συνάντησε και την Αγάπη. Αναπόλησε τις μέρες εκείνες που η Ζωή τής έκανε παρέα και την άκουγε με υπομονή.

– Αγάπη μου, για να πω τη μαύρη μου αλήθεια, ήθελα να σου χτυπήσω κι εσένα το κουδούνι. Αλλά να! Αυτός ο Αντώνης –συγχώρεσέ με που το λέω– είναι λίγο κακορίζικος και τον φοβάμαι.

– Τώρα, Πελαγία μου, να 'ρχεσαι όποτε θέλεις. Σε λίγες μέρες θα είμαι μόνη μου.

– Πού πάει ο αναθεματισμένος; ρώτησε μ' απίστευτη περιέργεια η Πελαγία.

– Παίρνουμε διαζύγιο.

– Α πα πα! Τι 'ναι τούτα που ακούω, Αγάπη μου. Τι θα απογίνεις μόνη κι έρημη;

– Έχει ο Θεός, Πελαγία!

– Ο Θεός έχει, αλλά εσένα παστρικιά θα σ' ανεβάζουνε, παστρικιά θα σε κατεβάζουνε.

– Ε, δεν πειράζει. Άσε τον κόσμο να λέει.

– Καλύτερα να σου βγει το μάτι παρά το όνομα, κορίτσι μου.

– Σου είπα, μην ανησυχείς.

– Καλύτερα που έφυγε η μανούλα σου, παιδί μου. Αυτή τη συμφορά δε θα την άντεχε.

– Λες να μην την άντεχε, Πελαγία μου;

– Πού να την αντέξει τέτοια ντροπή μια γυναίκα του Θεού.

Η Χαρά ξέπλενε τα φλιτζάνια στο νεροχύτη κι είχε ξεκαρδιστεί στα γέλια.

– Πού να 'ξερε ότι η μάνα μας έχει βάλει το χεράκι της γι' αυτό, μονολόγησε.

– Τι είπες, Χαρούλα;

– Τίποτα. Να, για τη μάνα μου λέω πως, αν ζούσε, θα 'βαζε το χεράκι της να μη συμβεί αυτό.

– Βέβαια, Χαρά μου, έτσι είναι. Θα την έβαζε κάτω και θα της έλεγε: «Τα μυαλά σου πήραν αέρα και κοίτα να τα συμμαζέψεις». Με το συμπάθιο, Αγάπη μου, αλλά η μαύρη αλήθεια να λέγεται.

– Κι η μαύρη κι η άσπρη, Πελαγία μου. Πες ό,τι θέλεις, δεν παρεξηγούμαι εγώ, της είπε η Αγάπη γελώντας.

– Και δε μου λέτε, κορίτσια. Αυτή η αλλοδαπιά πώς τα πάει κάτω;

– Μια χαρά, είναι εξαιρετικό κορίτσι, τη βεβαίωσε η Χαρά.

– Από πούθε κρατάει η σκούφια της;

– Από τη Μολδαβία, απάντησε η Αγάπη.

– Και κατά πούθε πέφτει αυτή;

– Ιδέα δεν έχω, είπε χαμογελώντας η Χαρά.

– Πάντως, κορίτσια μου, δεν πράξατε ορθώς.

– Γιατί, ρε Πελαγία; ρώτησε η Αγάπη.

– Παπούτσι από τον τόπο σου κι ας είναι και μπαλωμένο.

– Δεν υπάρχουν Ελληνίδες να μένουν εσωτερικές, Πελαγία μου, είπε αγανακτισμένη πια η Χαρά.

– Άμα θα τον βρείτε σκοτωμένο, Θεέ μου, φύλαε, θα σας πω εγώ! Δεν ακούτε τα τελεβίζια τι λένε κάθε μέρα;

– Όπα! Να και το αγγλικό, ψιθύρισε η Αγάπη.

– Τα τελεβίζια τα λένε, αλλά όλες οι κοπέλες δεν είναι το ίδιο, βρε Πελαγία, της φώναξε η Χαρά.

– Μακάρι, μακάρι, κορίτσια μου, γιατί αν συμβεί κάτι στον κυρ Ορέστη, θα βρικολακιάσει η κακομοίρα η μάνα σας.

– Αυτό δεν το είδα πουθενά γραμμένο. Ν᾽ αρχίσω να ψάχνω στο «Β» για βρικόλακες; ρώτησε η Αγάπη τη Χαρά μην μπορώντας να συγκρατήσει άλλο τα γέλια της.

– Σκάσε, ρε χαζή, μήπως και φύγει.

– Πάντως, κορίτσια, εγώ σας λέω να τη διώξετε.

– Και τι θα κάνουμε μετά, Πελαγία; ρώτησε η Αγάπη.

– Εγώ είμαι εδώ αυτοπροσώπως! Δε σας γεμίζω το μάτι;

– Τι εννοείς; ρώτησε η Χαρά κάνοντας πως δεν καταλαβαίνει.

– Μπορώ να δώσω εγώ τις υπερησίες μου στον κυρ Ορέστη.

– Δε σε είχαμε σκεφτεί, Πελαγία μου. Τι κρίμα, συμπλήρωσε η Αγάπη.

– Λοιπόν, διώχνετε αύριο την αλλοδαπιά κι αμέσως παίρνω τα σέα μου και τα μέα μου κι έρχομαι.

– Α πα πα! Θα πέσει φωτιά να μας κάψει! Αν φύγει από μόνη της, θα σε φωνάξουμε αμέσως.

– Σιγά μην περιμένω να βρικολακιάσει ο πατέρας σας. Πόσο νομίζετε πως θα ζήσει ακόμα; Τον βλέπω εγώ, το μάτι του έχει ζελεδιάσει.

– Πες της να φύγει, πριν την πετάξω έξω, ψιθύρισε η Χαρά.

– Έλα, μωρέ, έχουμε πολλές μέρες να γελάσουμε, της είπε ψιθυριστά η Αγάπη.

– Καλά, εγώ πάω μέσα και μείνε μέχρι αύριο μαζί της.

Η Χαρά προφασίστηκε πως είχε δουλειές και τις άφησε μόνες στην κουζίνα να τα λένε.

Την επομένη ο Αντώνης ανακοίνωσε στην Αγάπη πως βρήκε σπίτι. Η Μαρίκα είχε ήδη μαζέψει όλα τα υπάρχοντα του γιου της και μέχρι να φύγουν φρόντιζε επιμελώς να μην πέφτει πάνω στη νύφη της.

Με τη Χαρά η Μαρίκα δεν αντάλλαξε λέξη για το χωρισμό. Λες κι όλα αυτά τα χρόνια της γνωριμίας τους καραδοκούσε αυτή τη λυτρωτική στιγμή, να επαναφέρει το μοναχογιό της στην τάξη. Αν την παρατηρούσε κανείς, θα έβλεπε όλους τους θεατρινισμούς της να έχουν πάρει ένα τέλος και να ᾽χει βγει στην επιφάνεια ο αληθινός της εαυτός μ᾽ έντονα τα στοιχεία του αυταρχισμού.

Το επόμενο Σάββατο ο Αντώνης έκανε τη μετακόμιση. Η Αγάπη κι ο Μανόλης θέλησαν να τον βοηθήσουν, αλλά αυτός αρνήθηκε καθώς αισθανόταν άβολα. Είχε καλέσει ένα μικρό φορτηγό και μάζεψε όλα τα προσωπικά του υπάρχοντα.

– Κοίτα, τα χρήματα απ᾽ τον κοινό μας λογαριασμό δεν τα θέλω. Κράτησέ τα, της είπε με γενναιόδωρο ύφος.

– Όχι, Αντώνη. Αύριο θα μεταφέρω τα μισά στον προσωπικό σου λογαριασμό.

– Θα τα κρατήσεις για το παιδί.

– Το παιδί είναι μεγάλο κι ό,τι έχει σχέση με χρήματα θα το διαχειρίζεσαι μαζί του.

Ο Αντώνης θύμωσε πολύ, το χρήμα ήταν μέσο εξουσίας γι' αυτόν. Βασισμένος στη δική του ανώριμη ψυχοσύνθεση της αλληλεξάρτησης πίστεψε πως θα την κάνει να μετανιώσει έστω και αργά.

Το απόγευμα της ίδιας μέρας είχε τελειώσει με τη μετακόμιση και πήγε πια να μείνει στο καινούριο του σπίτι. Την αποχαιρέτισε μ' ένα τυπικό γεια, ενώ τον Μανόλη μ' ένα ζεστό φιλί και μια αγκαλιά. Το παιδί ξαφνιάστηκε, έψαξε μέσα του να δει αν υπήρχαν μνήμες από πατρική αγκαλιά και τις συνάντησε για τελευταία φορά κάπου στα πέντε του χρόνια.

Σε λίγο κοιτούσε από το μπαλκόνι τον πατέρα του να βάζει τα τελευταία του πράγματα στο αυτοκίνητο και τη γιαγιά του να κάθεται καμαρωτή στη θέση του συνοδηγού, μια θέση που εδώ και χρόνια ονειρευόταν να γίνει μόνιμα δική της. Η Αγάπη πλησίασε τον Μανόλη και τον πήρε αγκαλιά.

– Πώς νιώθεις, μωρό μου; τον ρώτησε.

– Παράξενα, μαμά.

– Σου είναι τελικά δυσάρεστο που έφυγε;

– Όχι ακριβώς, αλλά τόση ησυχία με τρομάζει. Ποιον θα φοβάμαι τώρα;

– Κανέναν, παιδί μου. Οι φόβοι θα σου σακάτευαν τη ζωή. Είδες, το είπες και μόνος σου, άρχισαν να σου γίνονται συνήθεια. Αυτή είναι η μεγαλύτερη δυστυχία που μπορεί να σου συμβεί.

– Το ξέρω, μαμά, το ξέρω, είπε ο Μανόλης με ύφος ώριμου άντρα. Λοιπόν, πού θα σε πάω απόψε;

– Εγώ δεν είμαι Μαρίκα, αγόρι μου. Εσύ τη ζωή σου κι εγώ τη δική μου κι αν χρειαστούμε κάτι, ξέρουμε πως ο ένας για τον άλλο είμαστε εδώ.

– Τότε να παραγγείλω κάτι να φάμε;

– Ωραία, φώναξε και τους φίλους σου. Θα σας κάνω λίγο παρέα και μετά θα πάω στο δωμάτιό μου να διαβάσω.

– Απίθανη ιδέα! Ποπό, ρε μάνα! Είναι η πρώτη φορά που δεν ανησυχώ μη με κάνει ρεζίλι στους φίλους μου.

– Κάνε ό,τι θέλεις, Μανόλη. Είσαι μεγάλος πια, μόνο πρόσεχε.

– Στο σπίτι σκέφτεσαι ν' αλλάξεις κάτι; ρώτησε διακριτικά.

– Όχι, παιδί μου, γιατί ρωτάς;

– Είπα, μπας και σ' τη δίνει να βλέπεις όλα αυτά που είχες μαζί του.

– Η αλλαγή είναι μέσα μας, Μανόλη μου, όλα τ' άλλα δεν έχουν και τόση σημασία.

– Κατάλαβα, είπε το παιδί.

– Λοιπόν, μάλλον δε θα αντέξω να σας κάνω παρέα. Πάω για ύπνο και το πρωί τα λέμε.

– ΟΚ, μαμά, είπε ο Μανόλης και την καληνύχτισε μ' ένα φιλί.

– Καλό θα ήταν να μη βρω την κουζίνα πυρπολημένη, του είπε γελώντας η Αγάπη.

– Όχι, θα βάλω τα κορίτσια να τα συμμαζέψουν. Τι άντρας είμαι άλλωστε!

– Έτσι να δείχνεις το αντριλίκι σου και θα προκόψεις!

Ο Μανόλης περνώντας το πρώτο σοκ άρχισε να δείχνει πολύ χαρούμενος. Η Αγάπη ένιωθε περίεργα, ήταν ασυνήθιστη σε τόση ησυχία και πήρε τηλέφωνο τη Χαρά.

Η αδερφή της κατάλαβε πως θέλει παρέα και κατέβηκε στο σπίτι της. Μπαίνοντας μέσα έκανε μερικά χιουμοριστικά σχόλια στον Μανόλη για να μη γίνει θλιβερή η ατμόσφαιρα. Το παιδί ένιωσε την προσπάθειά της και θέλησε να τη βγάλει από τα δύ-

σκολα. Της έκλεισε πονηρά το μάτι και της είπε: «Θεία μου, ποτέ δεν ήμασταν καλύτερα». Η Χαρά τού έδωσε ένα φιλί και πήγε στο δωμάτιο της Αγάπης.

– Πώς είσαι, αδερφούλα μου; ρώτησε η Χαρά και την αγκάλιασε.

– Περίεργα θα έλεγα, απάντησε η Αγάπη.

– Είναι μεγάλη υπόθεση η συνήθεια, τη διαβεβαίωσε η Χαρά.

– Μάλλον. Να βάλω καφέ;

– Θα έλεγα όχι. Μην ξεφεύγεις απ' αυτό που νιώθεις, ξέρω πως είναι δύσκολο, αλλά, αν μείνεις με τον εαυτό σου απόψε, θα μάθεις πολλά για σένα.

– Το ξέρω, αλλά σήμερα μου φαίνεται βαρύ.

– Αν το κάνεις αύριο, θα είναι μια άλλη μέρα.

– Έγινε, αδερφούλα μου, πήγαινε για ύπνο και τα λέμε αύριο.

– Το πρωί, είπε η Χαρά και της έδωσε ένα φιλί.

Την Κυριακή η Αγάπη ξύπνησε με μια τρομερή ενέργεια. Διαπίστωσε πως η γκρίνια του Αντώνη τη ρούφαγε και την εξαντλούσε απίστευτα. Έκανε με χαρά κάποιες δουλειές στο σπίτι, κατέβηκε στον πατέρα της κι έμεινε μαζί του μέχρι που χόρτασε κουβέντα και μετά το μεσημεριανό φαγητό συζήτησε για αρκετή ώρα με τον Μανόλη.

Η μέρα κύλησε ήσυχα και την επομένη όλα πήραν ξανά το γνώριμο ρυθμό τους χωρίς ίχνος φόβου που έτρωγε σαν σαράκι την ψυχή και των δύο.

Την επομένη στο σχολείο ο Λουκάς πρόσεξε αφηρημένη τη Χαρά και τη ρώτησε τι συμβαίνει.

– Η Αγάπη χώρισε, Λουκά, κι αυτές τις μέρες ο νους μου είναι κοντά της.

– Εκείνος το θέλησε;

– Όχι, η αδερφή μου.

– Καλά το λέω εγώ ότι οι γυναίκες είναι πιο δυνατές.

– Δεν ξέρει από φύλο η δύναμη της ψυχής.

– Ναι, έτσι είναι, είπε εκείνος απολογητικά.

– Αχ, Λουκά, μόνο εκείνη ξέρει τι πέρασε για να φέρει τη ζωή της εδώ που την έφερε, τον διαβεβαίωσε η Χαρά.

– Τη ζηλεύω την αδερφή σου. Να της δώσεις φιλιά από μένα και να της πεις πως είναι πολύ άξια που κατάφερε να βγει απ' τα σκατά.

– Θα της το πω. Εσύ πώς είσαι;

– Πώς να είμαι; Κοιμάμαι κι ονειρεύομαι πως κάνω την επανάστασή μου.

– Μπορεί να συμβεί κι αυτό μια μέρα. Μάλλον δεν είσαι έτοιμος ακόμα.

– Πώς πάει η ζωή σου με τη Φανή;

– Δεν ξέρω, Χαρούλα, ειλικρινά δεν ξέρω.

– Τι θα πει δεν ξέρω, βρε Λουκά μου;

– Είναι όλα μπερδεμένα μέσα μου. Μου φαίνεται πως θέλω τα αβγά, θέλω και τα καλάθια.

– Αν το λες για να το λες, φίλε μου... χέσε ψηλά κι αγνάντευε!

– Ό,τι και να σου πω, φοβάμαι πως δε θα 'ναι αλήθεια.

– Κατάλαβα.

– Θα τα πούμε κάποια στιγμή εκτός σχολείου; ρώτησε με αγωνία ο Λουκάς.

– Όποτε θέλεις, του απάντησε εκείνη.

– Πάμε, χτύπησε κουδούνι, της είπε κι αποσύρθηκαν στις αίθουσες.

Την άλλη μέρα, με αφορμή το χωρισμό της Αγάπης, ο Γρηγόρης θέλησε να κάνει μια βαθιά συζήτηση με τη Χαρά γύρω απ'

τη σχέση τους. Εκείνη παράλληλα σκεφτόταν πόσο ταράζονται οι άνθρωποι μ' ένα γειτονικό ερέθισμα και ταυτόχρονα πόσο εύκολα το ξεχνούν μόλις αυτό πάρει τη ρότα της ύφεσης. Κι όλο αυτό δείχνει σαν μια διάθεση φιλοσοφικού επιπέδου χωρίς ίχνος σοβαρότητας. Μια θεωρητική κι ανώδυνη αναμόχλευση ενός γεγονότος ίσα ίσα για να περνά η ώρα, καταλαγιάζοντας τους φόβους μας μέσα απ' τη διαδικασία της φλυαρίας.

Μόλις τέλειωσαν το μεσημεριανό φαγητό, ο Γρηγόρης φρόντισε να στείλει διακριτικά την Ελπίδα στην Αγάπη, στη συνέχεια έβαλε λίγο κρασί σε δύο ποτήρια, έκλεισε την τηλεόραση, άναψε ένα χαμηλό φως και φώναξε τη Χαρά να καθίσει κοντά του.

– Χαρούλα! Μήπως πρέπει να κάνουμε ξανά μια αναθεώρηση της σχέσης μας; ρώτησε μ' αυτή την ιδιαίτερη βαρύτητα στη φωνή.

Η Χαρά, όταν έβλεπε αυτή τη βαρυσήμαντη όψη των ανθρώπων, τις περισσότερες φορές ξεσπούσε σε γέλια, καθώς ένιωθε πως αυτός που 'χει να πει κάτι αληθινά σημαντικό το λέει με τον πιο απλό και φυσικό τρόπο, μια κι η ανάγκη της ψυχής δεν ξέρει από στημένα σκηνικά με χαμηλό φωτισμό και κρασί αγιορίτικο.

– Ναι, λέω ν' αλλάξουμε διακόσμηση, του είπε γελώντας.

– Άσε τι αηδίες, εμένα δε μ' αρέσει το διαζύγιο, δε θέλω να καταλήξουμε κι εμείς σαν την Αγάπη και τον Αντώνη.

– Τι έχεις να προτείνεις; ρώτησε, ενώ ταυτόχρονα είχε απλωθεί φαρδιά πλατιά στον καναπέ μασουλώντας με παιδιάστικη βουλιμία ξηρούς καρπούς.

– Νομίζω πως πρέπει να δούμε τη σχέση μας καλύτερα.

– Μόλις βάλουμε γυαλιά πρεσβυωπίας!

– Μιλάω σοβαρά.

– Κι εγώ το ίδιο, του είπε εκείνη και μεμιάς πήδηξε απ' τον καναπέ κι έτρεξε να ξαναγεμίσει το μπολ που κρατούσε.

– Έλα, ρε Χαρούλα. Σοβαρέψου λίγο, κοντεύεις τα πενήντα.

– Τι λες, καλέ, που κοντεύω τα πενήντα! Και τώρα μόλις μου θύμισες πως ξέχασα να βάλω την κρέμα των ματιών μου.

– Τρόπος του λέγειν, πενήντα! που λέτε κι εσείς οι φιλόλογοι.

– Κι εγώ με μαθηματική ακρίβεια σου λέω πως κατά ογδόντα τοις εκατό την έχουμε γλιτώσει, αλλά ας μην το δένουμε.

– Τι εννοείς; Θα μιλήσουμε επιτέλους σοβαρά;

– Γρηγόρη μου, αυτοί χώρισαν γιατί δεν είχαν αισθήματα ο ένας για τον άλλο. Είναι τόσο απλό.

– Εννοείς ότι μισούσαν ο ένας τον άλλο;

– Μπα! Κανείς απ' τους δυο τους δεν είναι κακός.

– Κι όλοι αυτοί οι καβγάδες;

– Κομπλεξισμοί.

– Τότε γιατί έφτασαν στο διαζύγιο;

– Αφροντισιά υπήρχε κι έλλειψη αισθημάτων. Κι όταν απουσιάζουν τα αισθήματα, τα στραβά αποστραβώνουν και παίρνουν την κατρακύλα, όπως θα την πάρω κι εγώ τώρα, φώναξε και πιάστηκε απ' το ριχτάρι του καναπέ.

– Καταλαβαίνω τι λες, αλλά ξέρεις... είπε εκείνος διστακτικά.

– Τι 'ναι πάλι; ρώτησε η Χαρά με απορία.

– Δε ζητάω αιώνια σιγουριά, βρε Χαρούλα, ξέρω πως η ζωή είναι απρόβλεπτη. Σκέφτομαι όμως καμιά φορά πως ένας έρωτας δυνατών προδιαγραφών μπορεί να μας τινάξει το γάμο στον αέρα.

– Τι να σου πω, ρε Γρηγόρη. Αν ο έρωτας ζυγίζει πιο πολύ απ' το ανεπανόρθωτο, χωρίζεις.

– Ποιο είναι το ανεπανόρθωτο, Χαρούλα, και πάψε να μασουλάς φιστίκια.

– Καλά, τελειώνει η σακούλα. Το ανεπανόρθωτο είναι τα παιδιά, τα σκυλιά, τα γατιά κι ό,τι άλλο κατοικίδιο χρειάζεται τη φροντίδα και των δύο.

– Δεν παίζεσαι εσύ, παιδί μου! Με λίγα λόγια συμβιβάζεσαι.

– Είναι η αγάπη συμβιβασμός; ρώτησε η Χαρά τσαλακώνοντας εκνευριστικά την άδεια σακούλα που κρατούσε στα χέρια της.

– Όχι, βέβαια. Άρα πού καταλήγουμε; αναρωτήθηκε ο Γρηγόρης.

Η Χαρά τον κοίταξε στα μάτια με πόνο και του απάντησε με απίστευτη σοβαρότητα.

– Εγώ, Γρηγόρη μου, έχω ψυχολογία πειραματόζωου, οπότε τα συμπεράσματα κάθε τόσο αναθεωρούνται. Το μόνο που μπορώ να σου πω για μένα είναι τι έχω νιώσει κάποιες λιγοστές αλλά ιδιαίτερα προσωπικές στιγμές της ζωής μου.

– Πες μου, σε παρακαλώ, ζήτησε με αγωνία ο Γρηγόρης.

– Κάποιες φορές έχω αισθανθεί πως η καρδιά μου είναι εκείνη που δε μ' έχει αφήσει να κάνω αυτό που θέλει η καρδιά μου. Με νιώθεις;

– Απόλυτα, καρδούλα μου, της είπε ο Γρηγόρης και συγκινημένος την έσφιξε στην αγκαλιά του.

Όση ώρα μιλούσαν, ο νους του αναζητούσε με αγωνία να της αποσπάσει ένα ασφαλές πλάνο αξιών, βάσει του οποίου θα παρακολουθούσε κάθε απόκλιση της σχέσης τους. Η Χαρά διέκρινε στα μάτια του ένα συνεχή κι αδιόρατο φόβο. Είναι αυτός ο γνωστός φόβος που εκφράζεται κάθε φορά που νιώθουμε μια αλλαγή στον άνθρωπο με τον οποίο ζούμε μαζί. Κάθε αλλαγή τρομάζει, κάθε βουτιά στο άγνωστο είναι απειλητική, όχι μόνο γι' αυτόν που βουτάει, αλλά για όλους όσοι ζουν κοντά του. Λειτουργεί σαν βίαιος απογαλακτισμός, κάνει τους γύρω σου θεατές σ' ένα «ύποπτο» έργο. Οι αμυντικοί μηχανισμοί αυξάνονται προκειμένου οι άλλοι να καταδιώξουν μανιωδώς τους γνωστούς άγνωστους και φανταστικούς εχθρούς. Κι όσο δεν τους συναντούν τόσο ο νους τούς κατασκευάζει.

Τα αισθήματα της Χαράς για τον Γρηγόρη ήταν βαθιά κι αληθινά. Καμιά φορά αυτά τα αισθήματα και μόνο είναι ικανά να σε κάνουν απρόσεκτο και να δημιουργήσεις ένα ασφυκτικό πλέγμα προστασίας για τον άλλο. Κάθε φορά που αναγνώριζε αυτό το μοντέλο συμπεριφοράς στον εαυτό της, έκανε πίσω αδιαφορώντας αν θα χρεωθεί ή όχι τα συμπτώματα της αδιαφορίας.

Μόλις τέλειωσαν τη συζήτησή τους, ο Γρηγόρης ανακουφισμένος πήγε για ύπνο κι η Χαρά έμεινε για λίγο μόνη. Σκεφτόταν πως μόνο ένα είδος σχέσης δε θα μπορούσε ν᾽ αντέξει η ψυχή της ούτε για ένα λεπτό. Είναι αυτή που στα μάτια του άλλου θα αναγνώριζε στοιχεία βαθιάς και έμφυτης μοχθηρότητας με την έννοια του κακού.

Ένιωθε πως αυτή η αδιάφορη για τους πολλούς αξία του καλού είναι το ισχυρό υπόβαθρο πάνω στο οποίο δομούνται, σμιλεύονται κι ενώνονται οι αντιθέσεις. Είναι η μαγιά που πάνω της ανθίζουν η στοργή κι η κατανόηση, είναι η μαγιά που κάποιες φορές μπορεί να βοηθήσει ακόμα και στη ζύμωση της αλήθειας τόσο του εαυτού μας όσο και της ίδια της ζωής.

Απ᾽ το νου της πέρασε η Ελπίδα κι ένιωσε ένας βαθύ χρέος, ήθελε να δώσει στο παιδί της να καταλάβει όλη τη δομή της γυναικεία φύσης, να νιώσει βαθιά μες στην καρδιά της πως ο άντρας δίνει κι η γυναίκα δέχεται. Ήθελε να την κάνει να νιώσει πέρα από κάθε κοινωνικό φραγμό και ηθικοπλαστικούς κανόνες πως πρέπει να ᾽ναι ιδιαίτερα επιλεκτική, καθώς η μοχθηρότητα κάποιου θα μπορούσε να κουρελιάσει την ψυχή της και να της δημιουργήσει μια δυσδιάκριτη μεν, αλλά βαθιά ζημιά.

Την επόμενη μέρα, κατεβαίνοντας η Χαρά να δει τον πατέρα της, τον ένιωσε λυπημένο.

– Τι συμβαίνει, μπαμπά; ρώτησε με αγωνία.

– Είμαι πολύ στεναχωρημένος, παιδί μου, της απάντησε εκείνος.

– Έπαθε κάτι η Νένα;

– Όχι, κορίτσι μου. Η ξαδέρφη σου η Αφρούλα.

– Τι έπαθε;

– Εκείνη τίποτα, ο άντρας της έμεινε ανάπηρος μετά από ένα χτύπημα. Ανήμπορος πια να δουλέψει κι αυτή δέσμια να τον φροντίζει εφ' όρου ζωής.

– Τι λες, πατέρα!

– Ναι, παιδί μου.

– Μήπως χρειάζεται να έρθουν στην Αθήνα;

– Της το πρότεινα κι εγώ, αλλά πήγε στη Θεσσαλονίκη. Ελπίδες δεν υπάρχουν πια γι' αυτόν.

– Βρε τον άνθρωπο!

– Είναι και πρακτικό το πρόβλημα, πώς θα ζήσουν; αναρωτήθηκε ο Ορέστης.

– Με το μαγαζί τι γίνεται; ρώτησε η Χαρά.

– Το φροντίζει εκείνη. Φαντάσου την Αφρούλα να εγκαταλείψει τα κοσμικά και να γίνει φουρνάρισσα και, σαν να μη φτάνει αυτό, να 'χει και τη φροντίδα του άντρα της.

– Αυτά έχει η ζωή, μπαμπά, όλα καλοδεχούμενα.

– Το ξέρω, παιδί μου, μόνο που αυτή δεν ήταν έτοιμη γι' αυτό που της έτυχε. Την κοινωνική κατακραυγή φοβάται και μένει μαζί του, σταλιά δεν τη νοιάζει εκείνος.

– Αν νομίζεις πως μπορούμε να βοηθήσουμε σε κάτι, εδώ είμαστε εμείς.

– Κανείς δεν μπορεί να τη βοηθήσει, Χαρά, πρέπει μόνη της να το θελήσει. Της έστειλα χρήματα, αλλά αυτό δε φτάνει.

– Έτσι είναι, μακάρι να βρει τη δύναμη, πατέρα.

– Τη δύναμη τη βρίσκει εύκολα κανείς όταν είναι σκληρός, τη

δύναμη της καρδιάς είναι δύσκολο να βρει. Τώρα νιώθει ακόμα πανικό, σε λίγο θα φανεί ποιο δρόμο θα διαλέξει.

– Ναι, μπαμπά. Λυπήθηκα πολύ και για τον Παναγιώτη αλλά και γι᾽ αυτή.

– Κι εκείνος καταστράφηκε κι εκείνη τόσο νέα, ούτε ένα παιδί δεν πρόλαβε να κάνει.

– Θα την πάρω τηλέφωνο.

– Κάνε όπως νομίζεις, παιδί μου, είπε ο Ορέστης και χάθηκε στις σκέψεις του.

Στο ζωηρό κορίτσι που πρόσφερε σεξουαλική χαρά στο θείο και στον ξάδερφο, με δόλο κι ακριβό αντάλλαγμα, η ζωή έφερε τα πάνω κάτω. Ο Ορέστης τη συμπονούσε βαθιά, όχι τόσο γι᾽ αυτό που της έτυχε, άλλωστε σκεφτόταν πως το πρόβλημα το χρεώνεται μόνο αυτός που το ᾽χει, αλλά για την ποιότητα της ψυχής της που μόνο ένα θεϊκό χέρι θα μπορούσε να τη στρέψει στο καλό υπομένοντας και μαθαίνοντας μέσα από αυτό που της έτυχε.

Το απόγευμα η Χαρά συναντήθηκε με την Αγάπη και της είπε τα δυσάρεστα νέα της ξαδέρφης τους. Εκείνη λυπήθηκε πολύ κι αποφάσισαν να την πάρουν τηλέφωνο μήπως και χρειαζόταν τη βοήθειά τους.

– Θέλεις να της μιλήσεις εσύ πρώτα; ρώτησε η Χαρά.

– Το ίδιο είναι. Πάρε και μετά θα μιλήσω κι εγώ.

Μόλις η Χαρά άκουσε τη χροιά της φωνής της, ξαφνιάστηκε. Μιλούσε βραχνά και βαθιά, μ᾽ αυτό το γνώριμο αντρικό μέταλλο.

– Καλημέρα, Αφρούλα. Η Χαρά είμαι.

– Α, έμαθες τα νέα μου;

– Ναι, κορίτσι μου, λυπάμαι πολύ.

– Τι να μου κάνει ένα λυπάμαι, Χαρά; Πάει η ζωή μου μ᾽ αυτόν το σακάτη που έμπλεξα. Κατάντησα φουρνάρισσα για να ζήσουμε, δεν το αντέχω αυτό που μου συμβαίνει.

– Σιγά σιγά όλα θα φτιάξουν, μπορείς να νοικιάσεις το φούρνο.

– Σκατά θα φτιάξουν.

– Μήπως χρειάζεσαι κάτι από μας; Θέλει κι η Αγάπη να σου μιλήσει.

– Δώσε της χαιρετίσματα, αλλά δεν μπορώ να μιλάω πια γι' αυτό το θέμα. Όσο για τη βοήθεια, τι βοήθεια να μου δώσετε; Μπορείτε να πάρετε αυτό τον άχρηστο από τις πλάτες μου;

– Μην αγανακτείς, ρε Αφρούλα, ήθελε να του τύχει; της φώναξε η Χαρά θυμωμένη.

– Τι να μην αγανακτώ; Έχω να βγω ένα μήνα απ' το σπίτι. Άλουστη και βρόμικη κατάντησα για να τον νταντεύω.

– Εύχομαι να βρεις τη δύναμη να το ξεπεράσεις, έχεις την καλησπέρα της αδερφής μου.

– Καληνύχτα, Χαρά.

– Καληνύχτα.

Η Χαρά ταράχτηκε πολύ, ένιωσε αναπάντεχα μέσα απ' αυτή τη συνομιλία σαν να 'ριξε την ψυχή της στα σκατά. Αποφάσισε να μην ξανασχοληθεί μαζί της, εκτός απ' την περίπτωση που η ίδια θα ζητούσε κάτι. Ποτέ δε φανταζόταν τι μπορεί να κρύβει η ψυχή ενός ανθρώπου. «Έτσι ξεγελιέται κανείς», σκέφτηκε. Είναι αυτά τα πολλά προσωπεία που φορούν οι άνθρωποι και τρομάζεις ν' αναγνωρίσεις πού ανήκουν: στο καλό ή στο κακό; Άλλωστε όλη η κοινωνία έχει γεμίσει ερμαφρόδιτους αυτού του είδους που αυτοαποκαλούνται άνθρωποι. Καθώς σκεφτόταν όλα αυτά, ένιωσε γι' άλλη μια φορά πως το μοναδικό κριτήριο για να πορευτεί κανείς στη ζωή του είναι ν' αποφασίσει πού θέλει ν' ανήκει: στο καλό ή στο κακό;

Σαν δώσεις με ντομπροσύνη την απάντηση στον εαυτό σου, το τοπίο μονομιάς γίνεται ξεκάθαρο και, αν μη τι άλλο, ξέρεις πως για κάθε σκέψη, για κάθε λόγο, για κάθε πράξη της ζωής σου είσαι ο μοναδικός υπεύθυνος.

Την επομένη, μπαίνοντας η Χαρά στο γραφείο, βρήκε τον Λουκά να κάθεται μόνος και σκεπτικός μπροστά στο παράθυρο κοιτάζοντας το κενό. Αποφάσισε να μην ταράξει την ησυχία του, έκλεισε την πόρτα και ξαναβγήκε. Εκείνος την είδε με την άκρη του ματιού του.

– Χαρά, έλα μέσα, φώναξε δυνατά.

– Είπα να μη σ' ενοχλήσω.

– Εσύ να μ' ενοχλήσεις; είπε εκείνος κι η φωνή του δήλωνε ταραχή.

– Τι συμβαίνει, Λουκά;

– Άσε τα δικά μου. Πες μου, τι κάνει η Αγάπη;

– Προσαρμόζεται στην καινούρια της ζωή.

– Τι δύναμη που έχει αυτό το κορίτσι!

– Πώς σου ήρθε τώρα;

– Σκεφτόμουν πόσο μαλάκας είμαι.

– Γιατί το λες;

– Θυμήθηκα μία μία σχεδόν όλες τις φορές που 'χει περάσει από εδώ αυτό το κορίτσι. Φοβισμένη, πνιγμένη σε μια άθλια ζωή, κουβαλώντας κι ένα παιδί στις πλάτες της, και τόλμησε να σταθεί όρθια. Εγώ το τομάρι μου έχω να θρέψω μόνο κι ακόμα το γυροφέρνω. Η Χαρά κούνησε το κεφάλι της με κατανόηση.

– Αυτά τα 'χουμε ξαναπεί, Λουκά, όταν το θελήσεις αληθινά, θα την αλλάξεις τη ζωή σου.

– Δεν ξέρω τι να πω, ό,τι έχει καταλάβει η Αγάπη, το 'χω καταλάβει κι εγώ. Πού διάβολο διαφέρουμε και δεν μπορώ να βάλω μια τάξη μέσα μου;

– Στο πάθος, Λουκά, πουθενά αλλού.

– Εννοείς ότι μου λείπει το πάθος;

– Ακριβώς. Σου λείπει αυτή η ορμή που στο πέρασμά της σαρώνει θεούς και δαίμονες.

– Και πού την ψωνίζουν;

– Πού να ξέρω! είπε εκείνη πίνοντας μια γουλιά απ' το ζεστό καφέ της.

– Σκεφτόμουν να τη δω, να πούμε δύο κουβέντες. Λες να 'χει αντίρρηση;

– Αποκλείεται, αυτό σ' το δηλώνω. Όποτε θέλεις να την πάρεις τηλέφωνο.

– Αν μιλήσω μαζί της, ίσως μου κάνει καλό, είπε εκείνος.

Το φωτεινό χαμόγελο της Χαράς είχε χαράξει μικρές ρυτίδες στις άκρες των ματιών της κι εκείνος έμεινε να τη χαζεύει σκεπτικός.

– Πού χάθηκες; τον ρώτησε.

– Είσαι πολύ όμορφη, μα πάνω απ' όλα ερωτική, απάντησε εκείνος.

– Από την πόλη έρχομαι και στην κορφή κανέλα! είπε εκείνη γελώντας.

– Τι είναι αυτό που κάνει έναν άνθρωπο ερωτικό, Χαρά;

– Έλα ντε;

– Ρωτάω σοβαρά.

– Να είναι ο εαυτός του, τίποτ' άλλο. Δεν υπάρχει μαγική συνταγή με κολπάκια.

– Μάλλον έχεις δίκιο. Λοιπόν, σε λίγο θ' αρχίσουν να μαζεύονται όλοι. Θέλεις να πούμε δύο κουβέντες στ' αυτοκίνητο;

– Πάμε, έχουμε μισή ώρα ακόμα, συμφώνησε εκείνη.

Κοίταξε ολόγυρά του με την αγωνία ανθρώπου που δεν πρέπει ν' αφήσει σημάδια. Πήρε τα κλειδιά του και το τηλέφωνο, έχυσε τον περισσευούμενο καφέ σ' έναν άθλιο νεροχύτη στην άκρη της μεγάλης αίθουσας και βγήκε έξω. Δεν πρόλαβε να κάνει δύο βήματα και ξαναγύρισε. Είχε ξεχάσει τα τσιγάρα του.

Μπήκανε στ' αυτοκίνητο της Χαράς και με την παρότρυνσή

της άρχισε να μιλά γρήγορα σαν ν' αναζητούσε να μην πάει χαμένο ούτε ένα λεπτό.

– Τελικά είναι σοβαρό το θέμα μου με τη Φανή, ξεκίνησε εκείνος κάπως πιο εκδηλωτικός από πριν.

– Δηλαδή; ρώτησε απορημένη η Χαρά.

– Μου ζήτησε να χωρίσουμε και τα 'χω χαμένα.

– Ζηλεύεις ακόμα;

– Σώπα, καλέ! Έχει τελειώσει αυτό.

– Μεγάλη μπουκιά φάε, μεγάλο λόγο μην πεις, αποκρίθηκε η Χαρά χαμογελώντας.

Εκείνος με δυσκολία συγκράτησε τον καταπιεσμένο του θυμό.

– Δεν ξέρω τον εαυτό μου; συνέχισε με ισχυρή πεποίθηση.

– Όταν μιλάνε οι παπάδες απ' τον άμβωνα, όλα κάτω τούς φαίνονται ατσαλάκωτα.

– Τι εννοείς;

– Εννοώ πως ο εαυτός σου είναι φυλακισμένος ακόμα στο βωμό της εθιμοτυπίας.

– Μπορεί, τι να σου πω.

– Τι νομίζεις ότι σ' ενοχλεί σ' αυτή την ιστορία;

– Δεν ξέρω, δεν μπορώ να φανταστώ τη ζωή μου αλλιώς, είπε εκείνος κι ένα δάκρυ κύλησε απ' τα μάτια του.

Η Χαρά τον αγκάλιασε και τον φίλησε κάνοντάς τον να εγκαταλείψει τις τελευταίες του αντιστάσεις.

– Λίγο πάθος χρειάζεται, Λουκά. Λίγη γενναιότητα, ρε γαμώτο, κι όλα θα τακτοποιηθούν.

– Δηλαδή;

– Έχεις μια χλιαρότητα με τη ζωή. Πρέπει το καζάνι ν' αρχίσει να βράζει για ν' αλλάξουν τα πράγματα.

– Πώς ξεκινά κανείς τη διαδικασία βρασμού;

– Αχ, Λουκά, μου! Εσύ έχεις το μαγικό κουμπάκι, μόνο εσύ.

Εσύ θ' ανάψεις τη φωτιά και μετά κάποιος άλλος ίσως σου δείξει πώς την κρατούν αναμμένη.

– Κατά βάθος το ξέρω ότι είναι έτσι.

Η Χαρά χαμογέλασε και σκεφτόταν πως κάθε φορά που προφέρουμε αυτό το «κατά βάθος» γινόμαστε κωμικά άσχετοι μ' αυτό που λέγεται «ζωή». Είναι σαν να σου πετάει κάποιος σημάδια για να πορευτείς κι εσύ τα κάνεις μεμιάς ανάμνηση. Τα ρίχνεις στο πίσω μέρος του μυαλού σου και περιμένεις ακούραστα να ζυμωθεί η γνώση με την άγνοια. Αυτό είναι το «κατά βάθος», μια αλήθεια που δε θέλουμε να δούμε και τη στριμώχνουμε στον πάτο της λογικής μας.

– Κι εγώ το ξέρω πως το ξέρεις, αλλά μόνο αυτό δε φτάνει. Για πες μου, είναι οριστική η απόφαση της Φανής;

– Βέβαια, ξενοίκιασε ήδη ένα διαμέρισμα που έχει κι αρχίζει να μαζεύει τα πράγματά της.

– Τουλάχιστον εκείνη τόλμησε. Κοίτα να δεις, φίλε μου, που απ' την απόφασή της θα σωθείς κι εσύ.

– Λες να 'ρθει αυτή η στιγμή;

– Καλομελέτα κι έρχεται, κάποτε θα τη θεωρείς ευεργέτη σου. Τώρα δεν μπορείς να το δεις γιατί σ' αρέσει να το παίζεις θύμα.

– Τέλος πάντων, θα πάρω την Αγάπη τηλέφωνο, θέλω πολύ να τη δω.

– Κάν' το σύντομα.

– Να κανονίσω να βρεθούμε οι τρεις μας;

– Σε βαθιές συζητήσεις στους δύο τρίτος δε χωρά, Λουκά.

– Για τ' όνομα του Θεού! Δε σε καταλαβαίνω, μυστικά θα πούμε; απόρησε εκείνος.

– Μήπως να κάνουμε και ομαδούλες group therapy;

– Τώρα που το λες... είπε γελώντας.

Η Χαρά κοίταξε το ρολόι της, ήταν ήδη οκτώ και τέταρτο. Άπλωσε το χέρι της, έσφιξε το δικό του και του έγνεψε να φύγουν. Εκείνος τεντώθηκε νωχελικά, άνοιξε την πόρτα του αυτοκινήτου, πήρε μια βαθιά ανάσα και βγήκε έξω. Έκανε πολύ κρύο, η μέρα ήταν σκοτεινή και υγρή. Περπάτησαν μαζί το μικρό λιγοσύχναστο δρομάκι που έβγαζε στο σχολείο.

Το μεσημέρι εκείνος την περίμενε να σχολάσει, είχε ανάγκη να της πει δύο λόγια ακόμα. Κοιτούσε με αγωνία την πόρτα για να τη δει να μπαίνει, εκείνη όμως καθυστερούσε. Σκέφτηκε πως είχε φύγει δίχως να περάσει από το γραφείο και η αγωνία του μεγάλωνε. Το βλέμμα του έπεσε στην παλιά ξύλινη κρεμάστρα του τοίχου, αναγνώρισε το παλτό της, αλλά κι αυτό δεν του έδινε εγγυήσεις, καθώς κατά κοινή ομολογία η Χαρά ήταν πρακτικά ανοργάνωτη.

Αποφασισμένος πια να φύγει, μάζεψε τα πράγματά του και βγήκε στο προαύλιο, όπου την είδε να κατεβαίνει τρέχοντας τη σκάλα χαμογελαστή κι ανάλαφρη.

– Πού ήσουν; τη ρώτησε παραξενεμένος.

– Μιλούσα με τα παιδιά και νιώθω να πετάω στα σύννεφα.

– Προς τι η απογείωση; ρώτησε καταπίνοντας την αγωνία του.

– Λίγο το ᾽χεις να λες δυο κουβέντες και να τις αρπάζουν στον αέρα;

– Αρχαία είχατε;

– Α, καλά! είπε η Χαρά μόλις κατάλαβε πως εκείνος δεν είχε νιώσει για τι πράγμα του μιλούσε.

– Σ᾽ έψαχνα για να σου πω δύο λέξεις.

– Τι᾽ ναι; ρώτησε μ᾽ αινιγματικό χαμόγελο εκείνη.

– Τώρα μου διαφεύγει, εκείνη την ώρα σε ήθελα.

– Μη σκας! Αφού σου έφυγε, κάτι χλιαρό θα ήταν, απάντησε η Χαρά ξεκαρδισμένη στα γέλια.

Τις επόμενες μέρες στριφογύριζε έντονα στο μυαλό του η ιδέα να συναντηθεί με την Αγάπη. Στο νου του είχε ακόμα την παλιά της εικόνα κι αυτή η εικόνα ήταν που τον έκανε να την πλησιάσει προσδοκώντας σ' έναν παρήγορο διάλογο. Έκανε αυτό που κάνουν χιλιάδες άνθρωποι, αναζητούσε να συνδεθεί φιλικά μ' έναν άνθρωπο που θα πορευόταν μαζί του σε μια συζήτηση ανώδυνη, προβλέψιμη κι ελεγχόμενη.

Μετά από μια εβδομάδα αποφάσισε να της τηλεφωνήσει. Εκείνη τον δέχτηκε στο σπίτι της μ' ενθουσιασμό. Άλλωστε ήταν κι ο μοναδικός συνάδελφος της Χαράς για τον οποίο έτρεφε μια ιδιαίτερη εκτίμηση.

Ο Λουκάς άρχισε να μιλά για τη σχέση του με τη Φανή. Πίστευε πως βασανιζόταν απ' τη γυναίκα του, μια κι ήταν ανήμπορος να δει πως αυτό που τον είχε τσακίσει ήταν η απεξάρτησή της από εκείνον. Ήταν πολύ δύσκολο ν' αναγνωρίσει πώς ξεκίνησαν πριν από χρόνια την κοινή ζωή τους κάτω απ' ένα νοσηρό συνδυασμό. Σ' όλη τη διάρκεια του γάμου οι νευρώσεις τους ήταν αντικείμενο ανταλλαγής κι αλληλεξάρτησης. Ο ένας είχε ανάγκη τον άλλο για να νιώθει ζωντανός. Κλασική περίπτωση, ο γνώριμος συνδυασμός σαδίστριας-μαζοχιστή που χρόνια αλληλοσπαράζονται, αλλά παραμένουν μαζί εν ονόματι της αγάπης.

Έτσι, βγαίνοντας σιγά σιγά η Φανή απ' τη νοσηρότητά της, τον άφησε ξεκρέμαστο. Τώρα γινόταν όλο και πιο αυτοκαταστροφικός, ταμπουρωμένος για τα καλά πίσω απ' το ρόλο του απατημένου συζύγου.

Η Αγάπη τον άφησε να μιλά χωρίς να τον διακόπτει, παρατηρούσε πως είχε στιγμές έκρηξης και καταπιεσμένου θυμού, όπως κάθε άνθρωπος που δεν έχει παρόν. Όπως κάθε άνθρωπος που ζει μέσα από τις νεκρές κι αρρωστημένες αναμνήσεις του.

Μετά από μια δίωρη υποκειμενική εξομολόγηση της ζωής του,

ζήτησε τη γνώμη της Αγάπης. Το ύφος του ήταν σαν παιδιού που προσδοκεί σε μια συνωμοσία, σ᾽ ένα μπράβο, σε μια επιβεβαίωση. Τα μάτια του περίμεναν ακίνητα τη συμπόνια και τον οίκτο της για την ατυχία του.

Εκείνη τον διαβεβαίωσε πολύ τρυφερά πως η κολακεία δεν ήταν στοιχείο του χαρακτήρα της. Τον ρώτησε αν ήθελε να συνεχίσει κι εκείνος έγνεψε καταφατικά, ενώ στα μάτια του είχε ήδη φανεί η δυσαρέσκειά του. Η Αγάπη συνέχισε να του δείχνει αυτά που δεν έβλεπε, δηλαδή τίποτα περισσότερο και τίποτα λιγότερο από τις ασυνείδητες και συνειδητές επιλογές του.

Ο Λουκάς εντελώς αναπάντεχα έκανε τη γνώριμη κίνηση. Τράβηξε ένα γυάλινο τοίχο γύρω του, έναν τοίχο από όπου έβλεπε τους άλλους, αλλά δεν άφηνε περιθώρια να τον δουν. Προτίμησε να μείνει ψυχολογικά ανώριμος παρά να εκτεθεί σ᾽ έναν άνθρωπο που τον αγκάλιασε με περίσσια κατανόηση κι αγάπη.

Σε λίγο σηκώθηκε να φύγει υποδυόμενος ότι η συζήτησή τους κατέληξε ευεργετική γι᾽ αυτόν, αυτό όμως που αναζητούσε εκείνη τη στιγμή ήταν η λύτρωση.

– Τελικά κι οι δύο αδερφές είστε για τα σίδερα, στο χρώμα των μαλλιών σας διαφέρετε, είπε χαριτολογώντας, ανακαλώντας την ασφαλή λογική του.

Η Αγάπη τον πήρε αγκαλιά και τον συνόδεψε μέχρι το αυτοκίνητο, η ψυχή της τον πόνεσε τόσο γι᾽ αυτά που της είπε όσο και γι᾽ αυτά που της απέκρυψε. Έκανε όμως το λάθος να ταυτιστεί μαζί του, με τη νοσηρή ψυχολογία του, και τώρα πια φεύγοντας εκείνος ένιωθε αδύναμη, ήταν σαν να ᾽χε περάσει από πάνω της ένας στροβιλώδης άνεμος που της ρούφηξε όλη της την ενέργεια. Ανέβηκε στο σπίτι, έκανε ένα χλιαρό μπάνιο, έβαλε χαμηλή μουσική και προσπάθησε να χαλαρώσει προκειμένου ν᾽ ανακτήσει τις χαμένες της δυνάμεις.

Το άλλο πρωί πριν ξεκινήσουν τα κορίτσια για τη δουλειά πήραν μαζί πρωινό. Η Χαρά από διακριτικότητα δε ρώτησε τίποτα για τη συνάντησή τους. Μόλις σηκώθηκαν να φύγουν, η Αγάπη την κοίταξε με ιδιαίτερη σοβαρότητα.

– Χαρούλα, είσαι πολύ τυχερή, της είπε.

– Έλα! Να πάρω λαχείο; ρώτησε εκείνη γελώντας.

– Σκεφτόμουν πως θέλει κότσια για να μην παραμυθιαστείς από ένα νοσηρό έρωτα που φαντάζει υγιής.

– Ασφαλώς για τη σχέση μου με τον Λουκά θα μιλάς.

– Ναι, δεν αναφέρθηκε σ' αυτό, αλλά το ένιωσα απ' τα λεγόμενά του.

– Αυτή ήταν η σχέση που σου διηγήθηκα στο νησί, μόνο που δε μου επιτρεπόταν να τον εκθέσω.

– Πολύ καλά έκανες, σκεφτόμουν, λοιπόν, πως δε μασάς τελικά απ' τα παραμύθια του νου.

– Αγάπη, άκουσέ με. Αν δεν την πήγαινα μέχρι τέλος αυτή τη σχέση ή αν την πήγαινα εκ του ασφαλούς, τότε ναι, θα είχα παραμυθιαστεί.

– Νομίζω πως ξέρω τι λες.

– Εννοώ ότι προτίμησα να βραχώ για να μάθω παρά να μείνω στεγνή και να 'χω άγνοια.

– Τώρα το καταλαβαίνω, Χαρά. Άλλο βίωμα κι άλλο συμπερασματική υπόθεση.

– Έτσι ακριβώς.

– Τελικά, ξέρεις τι κατάλαβε ο Λουκάς απ' τη συζήτησή μας;

– Τι;

– Ότι έχει να κάνει με άρρωστες.

– Ωραία! Προβλέπω αύριο πρωτομηνιά να μας φέρνει αγιασμό, φώναξε μ' ενθουσιασμό η Χαρά.

Δεκέμβριος

ΠΡΟΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ η ζωή όλων είχε πάρει ένα φυσιολογικό ρυθμό. Οι κατασκευασμένοι κανόνες είχαν παραμεριστεί κι η ανακουφιστική ελπίδα μιας ανάστασης είχε γίνει πια γεγονός.

Η Αγάπη κι ο γιος της άρχισαν σιγά σιγά να προσαρμόζονται σε μια νέα πραγματικότητα. Πολύ γρήγορα οι φόβοι και των δύο έδειχναν σαν ν' αλέστηκαν μέσα σ' έναν πειναλέο σκουπιδοφάγο. Η Χαρά παρατηρούσε την αδερφή της να μπαίνει σε μια σωτήρια τρέλα που δήλωνε ψυχική υγεία κι ένιωθε ανακουφισμένη, όμως διαισθανόταν πως θα ησυχάσει εντελώς σαν βγει κι αυτή η χρονιά. Αισθανόταν πως η στέρηση τόσων ετών ήταν ικανή από μόνη της να την πισωγυρίσει, μέσα απ' έναν άλλο τρόπο ζωής, επικίνδυνο και πλανερό.

Πηγαίνοντας ένα απόγευμα στο σπίτι της Αγάπης, τη βρήκε να ξεφυλλίζει μ' αγωνία μια εφημερίδα. Η απάντηση-υπεκφυγή στο ερώτημα της Χαράς ακούστηκε λακωνική:

«Αλλάζω αυτοκίνητο».

Η Χαρά την κοίταξε σαστισμένη, μια κι η απάντησή της δεν την έπειθε. Η Αγάπη έκλεισε διακριτικά την εφημερίδα, αλλά το ύφος της άφηνε την αίσθηση μιας παιδικής σκανταλιάς.

«Κάτι σκαρώνει», σκέφτηκε η Χαρά. Την επομένη η Αγάπη, μ' ένα απόκομμα εφημερίδας στα χέρια, βρισκόταν στο κέντρο της

Αθήνας αναζητώντας ένα γραφείο ερευνών. Μόλις έφτασε κάτω από το πολυώροφο κτίριο, στάθηκε για λίγο και πήρε μια βαθιά ανάσα θέλοντας ν' αποκτήσει αυτοπεποίθηση. Μπήκε στο ασανσέρ, ανέβηκε στον έκτο όροφο κι αφού εντόπισε το πολυπόθητο γραφείο, χτύπησε αποφασιστικά το κουδούνι. Η πόρτα άνοιξε και βρέθηκε σε μια μεγάλη αίθουσα. Δύο άντρες καθισμένοι σε αντικριστά γραφεία σήκωσαν το κεφάλι τους και την κοίταξαν με απορία.

– Καλημέρα σας.

– Καλημέρα, είπαν κι οι δύο ταυτόχρονα.

– Βρήκα το γραφείο σας από την εφημερίδα.

– Μάλιστα, απάντησε ο ένας απ' τους δύο.

– Μ' εσάς θα μιλήσω;

– Μ' εμένα. Κωνσταντίνος Γεωργίου, είπε εκείνος και σηκώθηκε να τη χαιρετήσει. Κι ο αδερφός μου ο Αλέξανδρος, συνέχισε αμέσως μετά, δείχνοντας τον άντρα που καθόταν στο διπλανό γραφείο.

– Αγάπη Μάνεση, συστήθηκε εκείνη δίνοντας το χέρι της και στους δύο.

– Ποια είναι η υπόθεσή σας;

– Τι εννοείτε;

– Ποιον θέλετε να παρακολουθήσουμε;

Η Αγάπη δεν μπόρεσε να συγκρατηθεί κι έβαλε τα γέλια.

– Να και μια κυρία που γελάει.

– Γιατί το λέτε; ρώτησε εκείνη με απορία.

– Συνήθως εδώ έρχονται γυναίκες απατημένες, άρα και θλιμμένες.

Η Αγάπη ξαναγέλασε.

– Με συγχωρείτε που γελώ, αλλά εγώ...

– Α, κατάλαβα. Δεν τον έχετε σε ιδιαίτερη εκτίμηση.

– Δεν είναι έτσι ακριβώς.

– Δηλαδή;

– Δηλαδή θέλω να με προσλάβετε ως ντετέκτιβ.

Ο ιδιοκτήτης του γραφείου τα ᾽χασε.

– Δε ζητάμε υπάλληλο, της είπε σαστισμένος.

– Ναι, αλλά εμένα θα με προσλάβετε.

– Γιατί να σας προσλάβουμε, κυρία μου;

– Γιατί θέλω να εκπληρώσω το παιδικό μου όνειρο.

– Ποιο παιδικό σας όνειρο;

– Να γίνω ντετέκτιβ.

– Κι εμείς τι φταίμε; είπε εκείνος γελώντας.

– Δε φταίτε, αλλά ένα όνειρο ανεκπλήρωτο κρύβει πάθος κι εγώ θα δουλέψω μ᾽ όλο μου το πάθος για σας.

– Σε ποιο γραφείο ήσασταν πριν;

– Σε τράπεζα.

– Ορίστε;

– Είμαι νομική σύμβουλος.

– Θέλετε να πείτε ότι δεν έχετε ξαναδουλέψει ως ντετέκτιβ;

– Ασφαλώς και δεν έχω.

– Και θ᾽ αφήσετε το γάμο να πάτε για πουρνάρια;

– Ποιος είναι ο γάμος και ποια τα πουρνάρια;

– Εννοώ θα εγκαταλείψετε τη σοβαρή θέση σας στην τράπεζα για να γυρίζετε στους δρόμους;

– Αν μ᾽ αρέσει, ναι. Προς το παρόν είμαι σε εξάμηνη άδεια.

– Κοίτα να δεις! Κι εγώ δικηγόρος είμαι, αλλά τι δε θα ᾽δινα να εγκαταλείψω την επιχείρηση και ν᾽ ασκήσω κάπου ήσυχα το επάγγελμά μου.

– Τι δε σας αρέσει σ᾽ αυτό που κάνετε, κύριε Γεωργίου; ρώτησε με αφέλεια η Αγάπη.

– Μακάρι να ᾽ξερα, της απάντησε εκείνος.

– Πρέπει να μάθετε και σύντομα μάλιστα. Λοιπόν, τι λέτε, θα με προσλάβετε;

– Μ’ εκπλήσσει η αυτοπεποίθησή σας.

– Κύριε Γεωργίου! Έχετε γνωρίσει πολλούς ανθρώπους με πάθος;

– Ομολογώ πως όχι.

– Ε, δώστε μου την ευκαιρία, λοιπόν, να δουλέψω για σας. Θα κάνετε λειτούργημα.

– Γιατί;

– Μα σας είπα! Θα με βοηθήσετε να εκπληρώσω το παιδικό μου όνειρο.

– Κούκλες δε σας αγόραζαν, κυρία Μάνεση, οι γονείς σας;

– Οι κούκλες δεν ήθελαν εμένα.

– Τι να σας πω; Περάστε αύριο την ίδια ώρα, της είπε φανερά γοητευμένος, ενώ ταυτόχρονα κοιτούσε και την αντίδραση του αδερφού του.

– Ευχαριστώ πολύ, απάντησε χαμογελαστή η Αγάπη. Σας αφήνω και το βιογραφικό μου, συνέχισε, ακουμπώντας στο γραφείο του ένα παραγεμισμένο χάρτινο ντοσιέ.

Μπαίνοντας στο μετρό κάθισε δίπλα στο παράθυρο. Κοιτάζοντας αφηρημένα προς τα έξω, είδε το είδωλό της στο τζάμι κι ήταν σαν να μην αναγνώριζε τον εαυτό της. Έβλεπε μια ώριμη γυναίκα με έντονα στοιχεία παιδικής αθωότητας κι εφηβικής ανεμελιάς να της κλείνουν το μάτι. Η καρδιά της λαχταρούσε να ζήσει και το σώμα της είχε μια απίστευτη ενέργεια.

Την επομένη έφυγε πάλι νωρίτερα από το γραφείο της για να πάει στο προγραμματισμένο της ραντεβού με τον κύριο Γεωργίου. Πριν προλάβει καλά καλά να κατέβει στην είσοδο, μπήκε ο κλητήρας στο γραφείο της κι άφησε ένα έγγραφο γι’ αυτή στον Πέτρο.

– Τι είναι αυτό; ρώτησε εκείνος.

– Για την κυρία Μάνεση, εγκρίθηκε η άδειά της.

– Ποια άδεια;

– Άκουσα πως είχε ζητήσει εξάμηνη άνευ αποδοχών.

Ο Πέτρος διάβασε το έγγραφο και πανικόβλητος πήρε τη Χαρά στο κινητό.

– Καλημέρα, Χαρά, Πέτρος.

– Καλημέρα, τι τρέχει, Πέτρο;

– Εσύ πες μου, Χαρά.

– Τι να σου πω;

– Γιατί παίρνει άδεια η Αγάπη;

– Τι άδεια, Πέτρο, δε σε καταλαβαίνω;

– Δεν το ήξερες ούτε εσύ;

– Τι να ξέρω;

– Η Αγάπη παίρνει εξάμηνη άδεια άνευ αποδοχών. Τι τρέχει, γαμώτο;

– Ειλικρινά, δεν ξέρω τίποτα. Τώρα που το λες όμως, την είδα που ξεφύλλιζε μια εφημερίδα με αγγελίες.

– Χαρά, νιώθω υπεύθυνος.

– Για ποιο πράγμα;

– Μάλλον δεν αντέχει πια να δουλεύουμε μαζί.

– Γιατί το λες;

– Νομίζω πως δε μ' έχει ξεπεράσει. Είναι ερωτευμένη, αλλά φοβάται και να συνεχίσουμε.

– Οχ! είπε η Χαρά απογοητευμένη. «Δεν είναι δυνατό τέτοιο πισωγύρισμα», σκέφτηκε.

– Μην ανησυχείς, Χαρά, δε θα την αφήσω να φύγει, θα αλλάξω εγώ υποκατάστημα.

– Θα της μιλήσω σήμερα κιόλας, είπε πανικόβλητη η Χαρά κι έκλεισε το τηλέφωνο.

Σε λίγα δευτερόλεπτα η αγωνία της την είχε εγκαταλείψει, ένιωσε να 'χει παρασυρθεί από τα λόγια του Πέτρου.

– Άδικα ανησυχώ, δεν μπορεί, κάτι άλλο συμβαίνει, μονολόγησε.

Η Αγάπη έφτασε στο γραφείο ερευνών και με αγωνία περίμενε να ακούσει τι θα της πουν.

– Κυρία Μάνεση, ειλικρινά, πρώτη φορά το κάνω αυτό.

– Ποιο, κύριε Γεωργίου;

– Να προσλάβω κάποιον απ' το πουθενά.

– Και τι σας οδήγησε σ' αυτό;

– Το ένστικτό μου.

– Τότε να 'στε σίγουρος πως δε θα απογοητευθείτε.

– Πότε θέλετε να ξεκινήσετε;

– Αφήστε μου μία εβδομάδα περιθώριο για να τακτοποιήσω το θέμα της δουλειάς μου.

– Ωραία! Από την επόμενη Δευτέρα ξεκινάτε εκπαίδευση. Θα είναι πολύωρη και θα διαρκέσει μία εβδομάδα. Αμέσως μετά θα αναλάβετε μια υπόθεση μόνη σας.

– Χαίρομαι, ειλικρινά, δε θα σας απογοητεύσω. Ποιος θα είναι ο εκπαιδευτής μου;

– Εγώ.

– Εσείς;

– Ναι, γιατί εκπλήσσεστε;

– Νόμιζα πως δεν ασχολείστε δυναμικά με τα του «δρόμου».

– Για σας θ' ασχοληθώ.

Η Αγάπη ένιωσε ξαφνικά να χτυπάει η καρδιά της σαν μικρού κοριτσιού. Κάτι σ' αυτό τον άντρα τη γοήτευε, αλλά δεν μπορούσε ν' αναγνωρίσει τι.

Τον χαιρέτησε και πήρε το δρόμο της επιστροφής προς το σπίτι. Μόλις έφτασε, διαπίστωσε πως είχε ξεχάσει τα κλειδιά της και χτύπησε το κουδούνι της Χαράς. Εκείνη έκανε βόλτες στον κήπο κόβοντας λουλούδια για ν' απαλύνει την αγωνία της, μα μόλις άκου-

σε την καγκελόπορτα ν' ανοίγει, έτρεξε να τη συναντήσει. Το βλέμμα της Χαράς προσπαθούσε ν' αποκρυπτογραφήσει «τα ψιλά γράμματα» της αδερφής της. Τίποτα πια πάνω στην Αγάπη δε θύμιζε τον παλιό της εαυτό κι αυτό την καθησύχασε γι' άλλη μια φορά.

– Πάμε επάνω; ρώτησε η Χαρά χωρίς βιασύνη.

– Πάμε, έχω να σου αναγγείλω κάτι.

«Αμάν!» μονολόγησε Χαρά. Ήπιε μια γουλιά απ' το δυνατό τσάι της, μάζεψε το φλιτζάνι, τα κλειδιά και το τηλέφωνό της κι ανέβηκαν τη σκάλα.

– Για λέγε, συνέχισε κρύβοντας την αγωνία της.

– Αλλάζω δουλειά.

– Δηλαδή; ρώτησε η Χαρά.

– Σκέφτηκα να μη φύγω αδιάβαστη από τούτη τη ζωή.

– Δε σε καταλαβαίνω.

– Παιδί μου, ποιο ήταν το παιδικό μου όνειρο;

– Ξέχνα το! Το μόνο που ήθελες ήταν να γίνεις ντετέκτιβ.

– Έγινα.

– Τι;

– Μόλις προσλήφθηκα σε γραφείο ερευνών.

– Θα με τρελάνεις;

– Ναι, ναι! Όπως το ακούς, είπε χαρούμενη η Αγάπη κι άρχισε να της περιγράφει χωρίς ανάσα τα όσα είχε σκαρφιστεί αλλά και την εξέλιξή τους.

– Καλά, είσαι θεότρελη! φώναξε η Χαρά και την πήρε στην αγκαλιά της.

– Νομίζεις! είπε εκείνη γελώντας.

– Τώρα εξηγούνται όλα.

– Ποια, καλέ;

Η Χαρά τής είπε για το τηλεφώνημα του Πέτρου που αφορούσε την άδειά της, καθώς και τις σκέψεις του περί πληγωμένου έρωτα.

– Ποπό! Δεν το πιστεύω, συνέχισε η Αγάπη.

– Τι δεν πιστεύεις;

– Πώς ερμηνεύουν οι άνθρωποι τα πράγματα σύμφωνα μ' αυτό που θα 'θελαν να τους συμβεί.

– Εννοείς τον Πέτρο;

– Εμ, ποιον άλλο;

– Τι θέλεις τώρα; Αυτό τον ευχαριστούσε τον άνθρωπο, αυτό σκέφτηκε.

– Τι έχεις μαγειρέψει; Πεινάω σαν τρελή.

– Μακαρονάδα. Όπου να 'ναι έρχεται κι ο Γρηγόρης. Θα φάμε όλοι μαζί και θα μας πεις λεπτομέρειες.

Σε λίγο κάθισαν όλοι στο τραπέζι κι η Αγάπη άρχισε τη διήγηση των γεγονότων. Τα παιδιά ενθουσιάστηκαν. Ο Γρηγόρης την κοιτούσε με ανησυχία και ευγενικά προσπαθούσε να την πείσει πως η επιλογή της είναι ένας ξεπεσμός για την κοινωνική της θέση.

Η Χαρά παρατηρούσε την εκλογίκευσή του και τα δεσμά του, αλλά δεν έκανε καμιά προσπάθεια να του αλλάξει γνώμη. Είχαν περάσει ανεπιστρεπτί οι εποχές που ένιωθε την ανάγκη να βλέπουν τη ζωή απ' την ίδια οπτική γωνία. Πίσω απ' την ευγενική συμπεριφορά του διέκρινε μια αδιόρατη περιφρόνηση για την επιλογή της Αγάπης. Το κεφάλι του ζαλισμένο προσπαθούσε να κατεβάσει ξεζουμισμένες εμμονές περί ιδεατής επιλογής.

– Αυτό είναι τρέλα! Άλλο τα προσωπικά κι άλλο τα επαγγελματικά, τον άκουσε να της λέει μ' αυτή τη γνώριμη αυτάρεσκη ρητορική του.

Η Χαρά σκέφτηκε πόσο άδικο είναι να μην μπορεί να δει πως ανακόλουθες και διαιρετικές θεωρίες σε παρασέρνουν και σε χωρίζουν σε χίλια δυο κομμάτια. Ζωή τοποθετημένη σε χιλιάδες κουτάκια, πολύχρωμα μεν αλλά στενάχωρα. Σ' άλλο να στριμώχνεις

τη δουλειά σου, σ' άλλο τα οικογενειακά σου και σ' άλλο τα προσωπικά σου. Θαρρεί κανείς πως αυτή η κατάσταση είναι το χάσιμο μιας ενότητας που μας ορφανεύει απ' τη μέρα που γεννιόμαστε.

Η Αγάπη τον άκουγε αδιάφορα, με την αποφασιστικότητα μιας γυναίκας που δε σκοπεύει ν' αποκοιμίσει το μυαλό της στο όνομα μιας στρωμένης δουλειάς.

Το απόγευμα κατέβηκε να ενημερώσει τον πατέρα της για τις καινούριες της δραστηριότητες. Ένιωθε να βαριέται, καθώς πιθανολογούσε ότι θα την κούραζαν οι συμβουλές του. Ο Ορέστης φάνηκε να συμφωνεί μαζί της, μια και είχε προνοήσει να μην παραιτηθεί από τη δουλειά της, αλλά να ζητήσει εξάμηνη άδεια.

Κυριακή βράδυ βγήκε με τον Πέτρο για φαγητό. Φαινόταν λυπημένος, στο πρόσωπό του ήταν χαραγμένο το αίσθημα της απώλειας. Όσο η Αγάπη βρισκόταν στην τράπεζα, την ερωτική του απογοήτευση την αφάνιζε λυτρωτικά η εμφάνισή της κάθε πρωί στο γραφείο.

Προσπάθησε να τη μεταπείσει, χρησιμοποίησε ασυνείδητα όλων των ειδών τους φόβους που θα μπορούσαν να κοιμίσουν γι' άλλη μια φορά όσα η καρδιά της αναζητούσε.

Εκείνη, σταθερή στην απόφασή της, ένιωθε τα λόγια του να πέφτουν σαν παγάκια στην ψυχή της, που έλιωναν και χάνονταν στην αναμονή της επόμενης μέρας.

Δευτέρα πρωί σηκώθηκε νωρίς κι ετοίμασε για τον Μανόλη και την ίδια ένα πλούσιο πρωινό.

Παρακολουθούσε απ' το παράθυρο της κουζίνας τη ραγδαία βροχή και χαμογέλασε στη σκέψη πως ξεκινά τη δράση της με δύσκολες καιρικές συνθήκες. Πάνω που ξαναγέμιζε το φλιτζάνι της με ζεστό τσάι, έκανε την εμφάνισή του ο Μανόλης φανερά αγουροξυπνημένος.

– Καλέ! Γιατί τόσο πρωί; ρώτησε η Αγάπη.

– Για να σου χαλάσω την ευλογημένη σου μοναξιά, απάντησε γελώντας.

– Έχεις μισή ώρα καιρό, πήγαινε να ξαπλώσεις.

– Σηκώθηκε ο άντρας του σπιτιού, όχι πολλά λόγια!

Η Αγάπη άνοιξε τη βρύση και τον κατάβρεξε, εκείνος δεν ήθελε πολύ για να πάρει ένα μπουκάλι παγωμένο νερό και να τ' αφήσει να τρέξει στα μαλλιά της. Πάνω που η Αγάπη γελούσε και τσίριζε, την πήρε αγκαλιά, τη φίλησε και τα μάτια του δάκρυσαν.

– Δε σε ξέρω έτσι, ρε μάνα. Πάντα κλαμένη και δυστυχισμένη σε θυμάμαι.

– Τέλειωσαν αυτά, μωρό μου.

– Εμ, δεν το βλέπω; Πρέπει να 'ναι τυφλός κανείς για να μη δει τη χαρά σου.

Ο Μανόλης έφυγε για το σχολείο με τη Χαρά και την Ελπίδα κι η Αγάπη άρχισε να ετοιμάζεται για τη συνάντησή της με τον Κωνσταντίνο. Έκανε μπάνιο, έφτιαξε τα μαλλιά της και μακιγιάρισε ελάχιστα το πρόσωπό της. Ύστερα έβγαλε ένα μακρύ φόρεμα απ' την ντουλάπα της, το κράτησε επάνω της κι επιθεώρησε τον εαυτό της, φόρεσε τις μπότες της και το παλτό της κι έριξε στους ώμους της την αγαπημένη της λαχουρένια εσάρπα. Μια τελευταία ματιά στον καθρέφτη την καθησύχασε και της ανέβασε το ηθικό. Ξαφνικά την έπιασαν τα γέλια με τις σκέψεις της.

«Ας χαρώ σήμερα τη γυναικεία μου φύση, μπας κι από αύριο για χάρη του επαγγέλματος με βάλουν να ντυθώ τσολιάς».

Μόλις έφτασε στην πόρτα, ξαναγύρισε πίσω, μπήκε στο δωμάτιό της και φόρεσε το τιρκουάζ μενταγιόν της. Είχε προσέξει πως τη βοηθούσε συναισθηματικά. Σταθεροποιούσε τις αλλαγές της διάθεσής της και της χάριζε εσωτερική ηρεμία. Ήταν καιρός πια που είχε αρχίσει να παρατηρεί τη λειτουργία των κρυστάλ-

λων. Ένιωθε άλλοτε να δρουν επάνω της σε ψυχολογικό επίπεδο, άλλοτε σε νοητικό ή συναισθηματικό και κάποιες άλλες φορές σε σωματικό. Όταν παρατηρούσε κάτι, ρωτούσε τη Χαρά αν είναι αληθινό αυτό που νιώθει. Εκείνη την κοιτούσε χαμογελώντας και της απαντούσε πάντα το ίδιο: «Αυτό είναι προσωπική υπόθεση του καθενός. Πίστευε κι ερεύνα». Τότε εκείνη γκρίνιαζε που την άφηνε μόνη, σαν άλλο Πουαρό, να προσπαθεί ν᾽ ανακαλύψει το μυστήριο των κρυστάλλων.

Πήρε ένα ταξί και κατευθύνθηκε στο κέντρο της Αθήνας. Μόλις κατέβηκε, έριξε μια ματιά επάνω της, ίσιωσε το φόρεμα και το παλτό της κι ανέβηκε στο γραφείο.

Ο Κωνσταντίνος φάνηκε να την περιμένει μ᾽ ανυπομονησία, της σερβίρισε καφέ και κάθισαν στο γραφείο του σε δύο αντικριστές καρέκλες. Η Αγάπη παρατηρούσε τις ελαφρές ρυτίδες γύρω από τα μάτια του προσπαθώντας να αποκρυπτογραφήσει την ηλικία του. «Πενήντα το πολύ», είπε μέσα της. Τα μαύρα μαλλιά του είχαν αρχίσει ελαφρά να γκριζάρουν και τα μάτια του είχαν κάτι από μια κρυφή κι αδιόρατη μελαγχολία.

«Ωραίος άντρας», σκέφτηκε και τις αισθήσεις της διέγειρε μια ελαφριά κολόνια που της θύμισε μυρωδιά αντρικού κουρείου.

Εκείνος, όσο της μιλούσε, παρατηρούσε την απόλυτα φυσιολογική συμπεριφορά της. Έναν αέρα που δεν είχε να κάνει τόσο με το δυναμισμό μιας γυναίκας, αλλά με την αίσθηση ενός ανθρώπου που δρα χωρίς συγκρούσεις. Ένιωθε να ᾽ναι η πρώτη φορά που ενώ μιλούσε με μια γυναίκα, του άφηνε την αίσθηση μιας γνήσιας συμπεριφοράς χωρίς να ᾽χει την ανάγκη να υποδυθεί κάτι άλλο απ᾽ αυτό που είναι.

Όσο η ώρα περνούσε, ο Κωνσταντίνος ένιωθε να γοητεύεται όλο και περισσότερο. Έμειναν μαζί μέχρι το μεσημέρι κι είχαν ήδη καλύψει ένα μεγάλο μέρος των πραγμάτων που έπρεπε να

γνωρίζει. Συνεργάτες πηγαινοέρχονταν στο γραφείο του κι εκείνος τη σύστηνε ως την καινούρια τους συνάδελφο με τη σιγουριά μιας μελλοντικής, σταθερής συνεργασίας.

Σάββατο πρωί οι δύο αδερφές πήραν το πρωινό τους στο σπίτι της Αγάπης μαθαίνοντας η μια τα νέα της άλλης. Αν τις παρατηρούσε κανείς, έμοιαζαν με κουρδιστά παιχνίδια που, ενώ είχαν πάρει φόρα, ερχόταν μια ξαφνική σιωπή να εκτελέσει χρέη τελειωμένης μπαταρίας. Η επικοινωνία τους ήταν πια τόσο βαθιά, που η μια διάβαζε τη σκέψη της άλλης κι έτσι κάθε περιττή λέξη σταματούσε στα χείλη.

– Λοιπόν, για λέγε, πότε ξεκινάς μόνη σου; ρώτησε με αγωνία η Χαρά.

– Τη Δευτέρα.

– Τι; Αυτή τη Δευτέρα;

– Ναι, ρε γαμώτο.

– Γιατί τόσο γρήγορα; αναρωτήθηκε η Χαρά.

– Ό,τι ήταν να δω, το είδα σε πέντε μέρες.

– Πώς νιώθεις;

– Μμμ!

– Τι μμμ; Μια χαρά θα τα πας.

– Την οδήγηση φοβάμαι, είπε η Αγάπη προβληματισμένη.

– Καλά, χαζή είσαι;

– Βολεύτηκα με σένα και τον Αντώνη και θα τα παίξω με την κίνηση, της είπε αγχωμένη η Αγάπη.

– Η οδήγηση δεν ξεχνιέται. Πάρε δύο μέρες το αυτοκίνητό σου και βγες στο κέντρο της Αθήνας.

– Εύκολο το ’χεις;

– Έλα τώρα! Μην κοιμίζεις το μυαλό σου. Κάνε αυτό που σου λέω.

– Θα το κάνω, δεν το συζητώ πια.

– Έτσι μπράβο, την ενθάρρυνε η Χαρά.

– Σήμερα το απόγευμα έχουμε ραντεβού με τη γυναίκα του θύματος.

– Ποιου θύματος;

– Του Περικλή. Αυτόν θα παρακολουθώ.

– Αυτός είναι θύτης, δεν είναι θύμα.

– Για μένα όσοι παρακολουθούνται είναι θύματα.

– Οχ! Προβλέπω να ρίχνεις έξω το γραφείο, της είπε η Χαρά γελώντας.

Από το ίδιο απόγευμα ο δαιμόνιος ντετέκτιβ που έκρυβε από παιδί μέσα της άρχισε να ξεναγείται στον ελκυστικό αλλά κι επικίνδυνο κόσμο των πρακτόρων. Εκείνη ακριβώς τη μέρα ξεκίνησε μέσα της η αέναη πάλη μεταξύ καλού και κακού. Έτσι, προς κακή τύχη των ιδιοκτητών του γραφείου, αποφάσιζε μόνη της τι θα έβγαζε στο φως και τι όχι. Για την Αγάπη η παραβίαση του ιδιωτικού απορρήτου ήταν πολύ σοβαρή υπόθεση. Η εχεμύθεια, η συνέπεια, η διακριτικότητα κι η εμπιστοσύνη λειτουργούσαν κυριολεκτικά υπέρ των μοιχών και των μοιχαλίδων.

Σάββατο απόγευμα, λοιπόν, η Αγάπη κι ο Κωνσταντίνος συναντήθηκαν σ' ένα καφέ με τη γυναίκα του Περικλή για να μιλήσουν για κάποιες απαιτούμενες λεπτομέρειες.

Η κυρία Ευτέρπη αποκαλούσε θύμα τον εαυτό της και περιέφερε τον πόνο της για τον Περικλή από δω κι από κει σαν πραμάτεια σε λαϊκή αγορά.

Θύμα ένιωθε κι ο Περικλής, που δεν μπορούσε ανενόχλητος να ζήσει τον έρωτά του. Καθώς η Ευτέρπη έκλαιγε για τα κατορθώματα του άντρα της, η Αγάπη άρχισε να βουρκώνει όλο και περισσότερο κι έβγαλε ένα χαρτομάντιλο για να σκουπίσει τα μάτια της. Ο Κωνσταντίνος την κοιτούσε σαστισμένος.

– Αχ, κοριτσάκι μου! Σ' ευχαριστώ που συμμερίζεσαι τον πόνο

μου, της είπε εκείνη συγκινημένη. Μόνο που η Αγάπη δεν ήξερε για ποιον έκλαιγε. Ένιωθε ένα κομμάτι του πόνου της να αφορά την Ευτέρπη κι ένα άλλο τον Περικλή. Υποψιαζόταν ακόμα πως υπάρχει κι ένας βαθύς κι αδιόρατος πόνος που αφορούσε την ίδια, καθώς έβαλε την ψυχή της σ' αυτή την οδυνηρή διαδικασία.

– Τα 'χει χαμένα, κυρία Αγάπη, ο άντρας μου. Στο βρακί της τον έχει βάλει.

– Τυχερή είσαι, κυρία Ευτέρπη, και δεν το ξέρεις.

– Τι λες, παιδί μου, πού την είδες εσύ την τύχη;

– Άντρας που χωράει στο βρακί μιας γυναίκας αγαπάει τη γυναίκα γενικώς. Αλίμονο μη σου κάτσει μισογύνης, της είπε η Αγάπη.

– Τι εννοείς, απ' αυτούς τους «άλλους»;

– Όχι, καλέ. Αυτοί μια χαρά άνθρωποι είναι. Εννοώ μη σου κάτσει άντρας που δεν αγαπάει τις γυναίκες.

– Μπα! Δηλαδή;

– Τι δηλαδή; Για να τις μάθεις τις γυναίκες και να τις αγαπήσεις, πρέπει να παραδοθείς σ' αυτές κι ας πονέσεις.

– Να μου λείπει τέτοια αγάπη, κορίτσι μου, είπε εκείνη κι ανατρίχιασε το κορμί της.

– Εκ του ασφαλούς, Ευτέρπη μου, κανείς δεν έμαθε.

– Μπα! Και πρέπει να ξελογιάζονται για να μάθουν;

– Ο αμνιακός σάκος από μόνος του δε βγάζει άντρες, κάτι γιάπηδες βγάζει.

– Δεν ξέρω εγώ τι λες, κυρία Αγάπη. Εγώ αυτό που θέλω είναι να μην τον χάσεις απ' τα μάτια σου.

– Όσο γι' αυτό, μείνε ήσυχη, κυρία Ευτέρπη, είκοσι χρόνια την κάνω αυτή τη δουλειά.

Ο Κωνσταντίνος γύρισε το πρόσωπό του από την άλλη μεριά, γιατί του ήταν αδύνατο να μη χαμογελάσει.

– Πάμε να φύγουμε, δεν μπορώ άλλο, της ψιθύρισε γελώντας.

– Φεύγουμε τώρα κι εμείς κι αύριο πρωί πρωί θα είμαι έξω απ' το σπίτι, είπε η Αγάπη στην Ευτέρπη καθώς την αποχαιρετούσαν.

– Άντε, να πάτε στο καλό και να μάθετε από πού κρατά η σκούφια της. Θέλω να ξέρω τα πάντα γι' αυτή.

Ο Κωνσταντίνος αναθεώρησε τη μονομερή του άποψη περί εμπειρίας και ασπάστηκε την άποψη της Αγάπης περί πάθους και ταλέντου.

– Έχεις ταλέντο τελικά, πρέπει να το ομολογήσω.

– Λες, ε;

– Έχω σιγουρευτεί πια. Πάμε κάπου να φάμε; ρώτησε με αγωνιώδες ύφος.

Η Αγάπη ένιωσε τα γόνατά της να τρέμουν, αυτή η πρόσκληση ήταν απροσδόκητη κι ήθελε πάρα πολύ να τον γνωρίσει καλύτερα.

– Πάμε, μόνο να κάνω ένα τηλεφώνημα στο γιο μου.

– Ο μπαμπάς;

– Μας τέλειωσε.

– Εννοείς...

– Εννοώ πως έχω χωρίσει πρόσφατα.

Το πρόσωπο του Κωνσταντίνου φωτίστηκε.

– Εγώ είμαι χήρος εδώ και δέκα χρόνια.

– Πώς και δεν ξαναπαντρεύτηκες; ρώτησε η Αγάπη.

– Δεν έκατσε κάτι καλό.

– Τι εννοείς καλό;

– Καλός άνθρωπος. Τίποτ' άλλο. Ζητάω πολλά, Αγάπη;

– Όχι βέβαια. Ζητάς το αυτονόητο, που όμως έγινε σπάνιο.

– Αν δε βρω κάτι σαν τη Μίρκα, προτιμώ να μείνω μόνος, είπε και τα μάτια του βούρκωσαν.

– Υποθέτω πως την αγαπούσες.

– Σαν τρελός, της απάντησε κι η νοσταλγία έκανε ένα δάκρυ να κυλήσει στο πρόσωπό του.

Η Αγάπη συναντούσε πρώτη φορά άντρα που δεν της άφηνε την αίσθηση μιας μίζερης αναμέτρησης με τις γυναίκες. Ήταν σχεδόν σίγουρη γι' αυτό, η διαδρομή που έκανε για να μάθει τον εαυτό της τη βοήθησε ν' αναγνωρίζει τα κίνητρα των άλλων στα μάτια τους.

Κι αυτός ο άντρας φάνταζε απόλυτα καλοσυνάτος, φυσιολογικός και ξεκάθαρος, χωρίς ίχνη από συμπλέγματα.

Έβγαλε το τηλέφωνο από την τσάντα της και πήρε τον Μανόλη να τον ενημερώσει πως θ' αργήσει. Εκείνος απομακρύνθηκε διακριτικά από κοντά της.

– Μήπως πρέπει να ειδοποιήσεις κι εσύ; ρώτησε η Αγάπη.

– Μίλησα πριν από λίγο με τον Αντρέα, θα κοιμηθεί στην κουνιάδα μου. Ευτυχώς μένουμε δίπλα.

– Φαντάζομαι πως εκτελεί χρέη μαμάς.

– Και κάτι παραπάνω. Είναι εξαιρετικοί άνθρωποι κι αυτή κι ο άντρας της.

– Τυχερός είσαι.

– Ναι, αυτοί με βοήθησαν. Οι γονείς μου έχουν πεθάνει. Η αδερφή μου μένει στη Θεσσαλονίκη κι ο μικρός –ο συνεταίρος μου που γνώρισες– είναι ανύπαντρος.

– Πόσων χρονών είναι ο Αντρέας;

– Δεκαπέντε.

– Συνομήλικος με τον Μανόλη.

– Πληγωμένο παιδί. Μέχρι τα πέντε γνώρισε μάνα.

– Κι ο δικός μου είναι βαθιά πληγωμένος.

– Απόρριψη από πατέρα;

– Ακριβώς.

Ο Κωνσταντίνος κούνησε το κεφάλι του με πόνο.

Αυθόρμητα πέρασε το χέρι του στον ώμο της Αγάπης και την οδήγησε προς το αυτοκίνητό του.

– Λέω να πάμε μ' ένα αυτοκίνητο, δεν έχεις αντίρρηση.

– Όχι, αλίμονο, στο γυρισμό μ' αφήνεις εδώ και παίρνω το δικό μου.

Από την Κυψέλη μέχρι την Κηφισιά μιλούσαν ασταμάτητα, ζυγιζόντουσαν για μια καινούρια αλλά σπάνια συνάντηση. Ο ένας ανίχνευε στον άλλο σημάδια που θα μπορούσαν να επουλώσουν παλιές πληγές και ν' αναζωπυρώσουν θαμμένες χαρές. Κάθε τόσο ένα κοινό σημείο, ένα δίδυμο ενδιαφέρον, πολλαπλασίαζε τη λαχτάρα τους για μια σωτήρια σχέση.

Έφτασαν στο εστιατόριο, πεινασμένοι κι οι δύο. Δεν αντάλλαξαν λέξη, τα μάτια τους όμως συνέχιζαν να λειτουργούν ευεργετικά ακόμα και πίσω απ' τα λόγια, μέσα απ' τη σιωπή τους προσπαθούσαν ν' ανταμώσουν τις καρδιές τους. Η Αγάπη τον κοιτούσε σχεδόν αφηρημένα.

– Όσο σε κοιτώ, νιώθω πως έχεις κάτι που δεν έχουν οι άλλες γυναίκες, μα δεν ξέρω τι, είπε ο Κωνσταντίνος.

– Εγώ διάβασα τη σκέψη σου ή εσύ τη δική μου; ρώτησε εκείνη γελώντας.

– Δεν ξέρω, γλυκιά μου, είμαι περίεργος πού θα μας βγάλει αυτή η απροσδόκητη γνωριμία.

– Θα δείξει, είπε εκείνη σιγανά.

– Νομίζω πως πρέπει να φύγουμε για να ξεκουραστείς. Αύριο επτά και μισή πρέπει να είσαι έξω απ' το σπίτι του Περικλή.

– Ποπό! Πότε πήγε μία;

– Πάμε, είσαι κουρασμένη, της είπε.

Καθώς περπατούσαν προς το αυτοκίνητο, ο Κωνσταντίνος την κρατούσε αγκαλιά, κι εκείνη ένιωθε μια απίστευτη σιγουριά. Το αγκάλιασμά του της έδινε την αίσθηση μιας πρωτόγνωρης βαθιάς

προστασίας. Την άφησε στην Κυψέλη όπου είχε παρκάρει το αυτοκίνητό της. Μόλις η Αγάπη άναψε τη μηχανή, εκείνος έκανε νόημα να περιμένει. Άνοιξε το παράθυρό της και τον είδε να μιλά στο κινητό.

– Τι τρέχει; ρώτησε η Αγάπη.

– Ήταν η Ευτέρπη. Άκυρο για αύριο, ο Περικλής έχει ιλίγγους και θα μείνει στο σπίτι.

– Τον έφαγε τον άνθρωπο, του απάντησε γελώντας.

– Αν τον πονάς έτσι, την κάτσαμε!

– Άντε, καλέ!

– Λοιπόν, από Τρίτη ξεκινάς, αφού πάρουμε το ΟΚ της Ευτέρπης.

– Κωνσταντίνε...

– Τι 'ναι;

– Μπορώ να μείνω αύριο στο σπίτι; Ευκαιρία να κάνω κάποιες δουλειές.

– Και βέβαια, Αγάπη μου, δε χρειάζεται να με ρωτάς.

Έσκυψε στο παράθυρο να τη χαιρετήσει. Η παραπονεμένη καληνύχτα που ψιθύρισαν τα χείλη του φανέρωνε τη λύπη του για την αυριανή της απουσία. Η Αγάπη ρίγησε από συγκίνηση, ο ήχος της φωνής του τη συνέδεε μυστηριακά μ' ό,τι καλό είχε μέσα της.

Μόλις παρκάρισε έξω απ' το σπίτι, είδε φώτα στο ισόγειο. Χτύπησε σιγανά με το χέρι την τζαμένια πόρτα. Ο Ορέστης άνοιξε αμέσως.

– Τι κάνεις, μπαμπά, ξύπνιος είσαι τέτοια ώρα;

– Σε περίμενα, παιδί μου.

– Η Νένα;

– Κοιμάται.

– Γιατί με περίμενες;

– Να σε δω λίγο. Σ' έχω χάσει τις τελευταίες μέρες.

– Μπαμπάκα μου, είμαι πολύ καλά. Ποτέ δεν ήμουν καλύτερα.

– Μπράβο, παιδί μου, δε θέλω κάτι άλλο. Πήγαινε να κοιμηθείς.

Η Αγάπη μπήκε στο δωμάτιο του Μανόλη και γέλασε με την αναρχία που επικρατούσε. Στο ένα κρεβάτι κοιμόταν αυτός και στ' άλλο η Ελπίδα. Τα πολλά ποτήρια και τα χαρτόκουτα από πίτσες δήλωναν πως δεν είχαν κακοπεράσει. Έκλεισε την πόρτα και χαμογέλασε. Μπήκε στο δωμάτιό της, άφησε τα πράγματα και πήγε για ένα ζεστό μπάνιο. Χαλαρωμένη πια, ξάπλωσε ξεφυλλίζοντας αφηρημένα το βιβλίο της. Υπήρχαν κάτι βράδια που ένιωθε παράξενα. Ήταν σαν να της έλειπε ο Αντώνης, καταλάβαινε πως αυτό δεν μπορούσε να συμβαίνει και πως εμβόλιμα κάποια ιδέα είχε εδραιωθεί στο νου της. Εκείνη ακριβώς τη στιγμή ένιωσε πάλι το ίδιο συναίσθημα και, καθώς το παρακολουθούσε, κατάλαβε τι της συμβαίνει. Δεν ήταν ο Αντώνης που της έλειπε, αλλά η ιδέα του γάμου που για χρόνια είχε επενδύσει επάνω της. Όλη η ζωή της ήταν χτισμένη πάνω σε μια αφηρημένη ιδέα που την υπηρετούσε πιστά. Χαμογέλασε με τον εαυτό της και, πριν προλάβει να ξεφυλλίσει δύο σελίδες ακόμα, την πήρε ο ύπνος.

Την επομένη, μια και δε θα πήγαινε στο γραφείο, σκέφτηκε πως θα 'ταν μια καλή ευκαιρία να καλέσει τον Αντώνη να φάνε το βράδυ μαζί. Σκεφτόταν, μόλις πάει δέκα, να τον πάρει τηλέφωνο. Παρατηρούσε πως είχε μια αναίτια ανησυχία, αλλά ταυτόχρονα και μια χαρά. Σκέφτηκε πως, αν εκείνος συμφωνούσε, θα 'ταν πολύ όμορφο να ξαναβρεθούν μαζί οι τρεις τους ύστερα από τόσο καιρό. Η ανησυχία της είχε να κάνει με την εκδοχή της απόρριψης στην πρόσκλησή της.

Καθώς έφτιαχνε πρωινό, μπήκε ο Μανόλης στην κουζίνα, της έδωσε ένα φιλί και κάθισε βαριεστημένα στην καρέκλα.

– Άντε, αγόρι μου, κάνε γρήγορα μην αργήσεις.

– Βαριέμαι να πάω στο σχολείο.

– Χαζομάρες!

– Έλα, δεν έχω απουσίες. Θέλω ν' αράξω σήμερα.

– Πάρε τότε τη θεία να μη σε περιμένει.

– Ούτε η θεία ούτε η Ελπίδα θα πάνε.

– Ωραίο παράδειγμα σας δίνει η Χαρά, του είπε κοροϊδευτικά.

– Αν δεν είχαμε κι αυτή!

– Γιατί το λες; τον ρώτησε η Αγάπη.

– Γιατί αυτή μας τράβηξε απ' τα σκατά.

– Έτσι είναι, παιδί μου. Κοίτα, έχω μια ιδέα!

– Πες τη.

– Λέω το βράδυ να καλέσουμε τον πατέρα σου για φαγητό.

– Μέσα! Λες να φέρει και το τέρας; ρώτησε γελώντας ο Μανόλης.

– Τη γιαγιά σου εννοείς;

– Εμ, ποιον άλλο!

– Δεν ξέρω. Εγώ θα το προτείνω, παιδί μου.

– Σωστά, άλλωστε τώρα δεν τη φοβόμαστε, είπε ο Μανόλης.

Η Αγάπη στάθηκε στα λόγια του παιδιού της και σκέφτηκε πόσο διαφορετικές θα 'ταν οι ανθρώπινες σχέσεις αν τους αφαιρούσες το φόβο.

– Λοιπόν, τι θα κάνεις τώρα; ρώτησε η Αγάπη.

– Πάω να την πέσω, είπε ο Μανόλης βαριεστημένα.

– Αμάν αυτός ο ύπνος σου!

– Εσύ κοιμόσουν σαράντα χρόνια, ρε μάνα, εγώ σε πείραξα;

– Άντε για ύπνο, ρε ηλίθιο! φώναξε η Αγάπη γελώντας και του πέταξε τη βρεγμένη πετσέτα που κρατούσε στα χέρια της.

Μόλις ο Μανόλης πήγε στο δωμάτιό του, εκείνη έκανε κάποιες

δουλειές και δέκα η ώρα πήρε τον Αντώνη τηλέφωνο. Καθώς σχημάτιζε τον αριθμό, η καρδιά της σφίχτηκε και το σώμα της ξαναμπήκε στην κατάσταση του γνώριμου φόβου που βίωνε τα χρόνια που ζούσε μαζί του.

«Δεν το πιστεύω αυτό που μου συμβαίνει», σκέφτηκε και γέλασε με τον εαυτό της. Αυτό το τραγικό συναίσθημα του φόβου είχε κολλήσει επάνω της σαν γραμματόσημο σε πολυκαιρισμένο φάκελο, μόνο που οι φόβοι της πια δεν είχαν ισχύ, όχι γιατί ο χρόνος τούς αποδυνάμωσε, αλλά γιατί είχε μάθει να τους κοιτά κατάματα.

Απελπιστικά ανυπόμονη περίμενε στο ακουστικό ν' ακούσει την αντίδρασή του.

– Καλημέρα, Αντώνη.

– Καλημέρα, Αγάπη.

– Πώς είσαι;

– Πολύ καλά. Τι τρέχει;

– Αντώνη... Η φωνή της έκανε μια παύση κι εκείνος την ενθάρρυνε να συνεχίσει.

– Έλα, πες το.

– Θέλεις να 'ρθεις το βράδυ να φάμε μαζί;

– Γιατί όχι; είπε εκείνος κι ένας κόμπος ανέβηκε στο λαιμό του.

– Ωραία, θα σε περιμένουμε γύρω στις οκτώ.

– Έχεις πολλούς καλεσμένους; ρώτησε διστακτικά.

– Κανέναν. Οι τρεις μας θα είμαστε. Εκτός...

– Τι;

– Αν θέλεις να φέρεις και τη μητέρα σου.

– Όχι, Αγάπη. Όχι.

– Όπως θέλεις, του απάντησε εκείνη.

Κλείνοντας το τηλέφωνο, έμεινε για λίγο ασάλευτη φέρνοντας

στο νου της τη φωνή του. «Άλλος άνθρωπος», συλλογίστηκε απορημένη και συνέχισε τις δουλειές της. Η Χαρά βλέποντας ρούχα απλωμένα στο μπαλκόνι κατάλαβε πως η Αγάπη δεν έχει πάει στη δουλειά και την πήρε τηλέφωνο.

– Σπίτι είσαι; τη ρώτησε.

– Ναι, δεν πάω στο γραφείο.

– Αρχίσαμε τις κοπάνες;

– Όχι, αρρώστησε ο Περικλής και Θεού θέλοντος ξεκινάω απ' αύριο.

– Κρίμα, γαμώτο! Περίμενα με αγωνία να μάθω νέα.

– Έχω καταπληκτικό κέικ, είπε η Αγάπη χαρούμενη στην ιδέα πως θα περνούσε λίγη ώρα με την αδερφή της.

– Έρχομαι, είπε ενθουσιασμένη η Χαρά.

Πριν προλάβει καλά καλά να μπει στο σπίτι, η Αγάπη άρχισε να της λέει τα νέα.

– Κάλεσα τον Αντώνη για φαγητό.

– Πολύ καλά έκανες. Πώς το πήρε;

– Θετικά. Περισσότερο απ' ό,τι περίμενα.

– Καλό και για τους τρεις σας.

– Με ξάφνιασε η φωνή του, Χαρά.

– Γιατί;

– Ήταν πιο φιλική από ποτέ. Χρόνια είχα να τον ακούσω έτσι.

– Κοίτα! Ήταν δύσκολο όσο ήσασταν μέσα στο γάμο να στρέψετε τη σχέση σε συντροφική.

– Γιατί;

– Απ' τις πολλές κόντρες είχαν πατώσει τα αισθήματα.

– Τώρα εννοείς πως έχουμε πιθανότητες να είμαστε φίλοι;

– Πολλές.

– Ο λόγος;

– Δε θα χρειάζεται πια να σου αποδείξει κάτι, αλλά ούτε και συ σ' αυτόν.

– Όπως; ρώτησε η Αγάπη.

– Αυτός τον ανδρισμό του και τη μη εξάρτηση απ' τη μάνα του.

– Εγώ;

– Την οσία Μαρία, που γυρίζει και το άλλο μάγουλο για χαστούκι, είπε η Χαρά και την πήραν τα γέλια.

– Αχ! Μακάρι να γίνουμε φίλοι, έστω και αργά.

– Όλα θα παιχτούν στο αν έχουν ή όχι νεκρωθεί τα αισθήματα. Αν απλά έχουν μπει σε νάρκη, κάτι μπορεί να γίνει.

– Αν όχι;

– Όχου! Θα γίνετε φίδια πάλι. Όπως και να 'χει, κοίτα μην πεις πάλι ψέματα στον εαυτό σου.

– Το έχω σκεφτεί κι αυτό.

– Έτσι μπράβο! Έχει χαθεί ο σεβασμός, Αγάπη. Δεν μπορείτε να ζήσετε ξανά κάτω απ' την ίδια στέγη.

– Α πα πα πα! Ούτε να το διανοηθώ. Λοιπόν, Χαρά, στα δικά μας τώρα. Το ξέρεις ότι μ' έχεις εγκαταλείψει;

– Εγώ;

– Όχι, εγώ.

– Τι εννοείς, παιδί μου; ρώτησε η Χαρά.

– Εννοώ ότι δε σε βρίσκω να μιλήσουμε. Πότε από δω, πότε από κει, όλο σε χάνω.

– Τι να με κάνεις; Εσύ δεν παραπονιέσαι ότι σου λέω όλο τα ίδια και τα ίδια;

– Καλά κάνεις, με την επανάληψη έμαθα.

– Σωστά, η επανάληψη είναι το ήμισυ της γνώσης, παρατήρησε η Χαρά γελώντας.

– Έλα, λέγε τώρα, πού χάθηκες;

– Το Σάββατο φεύγω για Αίγυπτο και μαζεύω τις ατακτοποίητες υποθέσεις μου.

– Αυτό δε μου το ᾽χες πει.

– Δε χάνεις και τίποτα, ρε Αγάπη!

– Ταξίδι στο άγνωστο με βάρκα την ελπίδα;

– Ακριβώς! Να και μια φορά που έπεσες μέσα.

– Έλα, λέγε. Τι είναι εκεί που πας;

– Κέντρο μελέτης ειδικών προδιαγραφών, της είπε η Χαρά γελώντας.

– Φιλολογικό; ρώτησε με αφέλεια η Αγάπη.

– Ναι! Πάω να μάθω τους Άραβες αρχαία ελληνικά! Με δουλεύεις;

– Τότε;

– Να μείνω λίγο μόνη με τον εαυτό μου.

– Δεν πας με φίλους;

– Όχι, βέβαια.

– Γιατί;

– Δεν πάω για τουρισμό, Αγάπη.

– Πώς μπορείς μόνη σου, ρε παιδί μου!

– Μαζεύω ενέργεια για ν᾽ αντέχω τις αηδίες σου.

– Καλά! Γύρω στα πενήντα θα τα βαρεθείς αυτά τα μοναχικά ταξίδια.

– Όταν τα βαρεθώ, να ξέρεις πως θα με τριγυρνά ο Χάρος.

– Κουνήσου απ᾽ τη θέση σου, καλέ!

– Δεν μπορώ, πονάει η μέση μου.

– Δε μου λες... είπε η Αγάπη αφηρημένα.

– Δε σου λέω!

– Σταμάτα, ξεχνάω τι θέλω να πω.

– Συγκεντρώσου, περιμένω εγώ!

– Έλα, πες μου σοβαρά, τι πας να κάνεις στην Αίγυπτο;

– Απολογισμό εφ' όλης της ύλης.

– Απολογισμό τίνος;

– Της χρονιάς που πέρασε, Αγάπη! Λίγο το 'χεις;

– Έχεις δίκιο, έγιναν τόσο πολλά, απάντησε εκείνη βλέποντας το πρόσωπο της Χαράς να σοβαρεύει.

– Κι επειδή είναι πολλά, πρέπει να τους δώσω χώρο να κατακαθίσουν μέσα μου.

– Γιατί δεν πας κάπου εδώ τριγύρω;

– Γιατί έχει κουνούπια, απάντησε η Χαρά μπαίνοντας ξανά στη γνωστή λιγομίλητη κι εύθυμη διάθεσή της.

– Κατάλαβα, το τερπνόν μετά του ωφελίμου!

– Τι εννοείς;

– Θα κάνεις καμιά έρευνα και για τις πετρούλες σου.

– Σωστά μάντεψες. Η τέχνη απαιτεί θυσίες!

– Όπως και να 'χει, εγώ τρέμω όταν πηγαίνεις ταξίδια.

– Γιατί, καλέ; αναρωτήθηκε η Χαρά.

– Τι γιατί; Μήπως κάθεσαι σ' ένα μέρος εκεί που πας; Από αεροπλάνο σ' αεροπλάνο είσαι.

– Και τι μ' αυτό;

– Δεν ακούς τι γίνεται με τα αεροπορικά δυστυχήματα;

– Μην ανησυχείς, καλέ!

– Γιατί να μην ανησυχώ; Αναίσθητη είμαι;

– Άκου, όποτε ταξιδεύω, δένω με κόκκινο φιογκάκι μια πέτρα αγγελίτη στο σλιπάκι μου. Οπότε πρώτον: Αν πέσει το αεροπλάνο, ο κρύσταλλος θα διευκολύνει την επαφή μου με το αγγελικό βασίλειο. Δεύτερον: Θα τονώσει την τηλεπαθητική μου επικοινωνία και με «out-of-body journeys» θα μπαινοβγαίνω στο σπίτι μου όποτε θέλω. Τρίτον: Θα με βοηθήσει να δω το πράγμα ήρεμα και, πριν το αεροπλάνο πάρει για τα καλά τ' ανάσκελα, θα 'χω προλάβει να κάνω την προσευχή μου. Ησύχασες τώρα;

– Άντε, τρελή, κουνήσου απ' τη θέση σου.

– Εσύ μίλησες για αεροπορικά δυστυχήματα.

– Για λέγε, θα λείψεις πολύ; ρώτησε με αγωνία η Αγάπη.

– Αν δεν ξελογιαστώ με βεδουίνο, λέω να μείνω δεκατρείς μέρες.

– Δηλαδή, γυρίζεις δύο μέρες πριν από τα Χριστούγεννα;

– Σωστά μέτρησες.

– Αυτό σου έλειπε, να μην είσαι εδώ τις γιορτές.

– Το σκέφτηκα, αλλά δεν έχει κουραμπιέδες στο Κάιρο.

– Θα βρεις στην Αλεξάνδρεια.

– Το ξέρω, αλλά δε θα μείνω πολύ εκεί.

– Γιατί;

– Γιατί την ξέρω αυτή την πόλη.

– Από αφηγήσεις;

– Όχι, από προηγούμενη ζωή.

– Αμάν, αυτή η τρέλα σου! Τελικά, ποτέ δε θα σε μάθω.

– Δε χάνεις και τίποτα.

– Χάνω την αδερφούλα μου, είπε παραπονιάρικα κι έπεσε στην αγκαλιά της.

– Έλα μαζί μου τότε.

– Α, όχι! Πάνω που πάω να στρώσω τη ζωή μου!

– Κι εγώ που τη θέλω ξέστρωτη, τι να κάνω;

– Ό,τι θέλει η καρδιά σου. Εσύ μου το 'μαθες, Χαρά, είπε η Αγάπη και στο πρόσωπό της είχε ζωγραφιστεί συγκίνηση.

– Η καρδιά μου θέλει να ξεστρώνω τα στρωμένα. Γι' αυτό με χάνεις, Αγάπη μου.

– Φευγάτη ήσουν από μικρή, είπε χαμογελαστή η αδερφή της και το βλέμμα της χάθηκε κάπου στη δεκαετία του '60.

Δύο ηλιοκαμένα κοριτσάκια με ανασηκωμένα φουστάνια και ψάθινα καπέλα έχουν το βλέμμα τους καρφωμένο στο περιεχόμε-

νο μιας βάρκας. Χαζεύουν με το στόμα ανοιχτό την πλούσια ψαριά.

«Θα τα πετάξω στη θάλασσα και θα πάω μαζί τους να δω πού είναι το σπίτι τους», είπε η Χαρά.

«Θα σε φάνε οι καρχαρίες», της απάντησε η Αγάπη έντρομη.

Η Χαρά ήπιε μια γουλιά απ᾽ τον καφέ της και παρατήρησε το στοχαστικό βλέμμα της Αγάπης που ταξίδευε στο τότε. Οι φόβοι που είχε από παιδί η Αγάπη κι η ανάγκη της για ασφάλεια και σιγουριά φαίνονταν σιγά σιγά να ολισθαίνουν. Αυτό που είχε αλλάξει ήταν η δυναμική των φόβων της, που έπαιρνε όλο και πιο φθίνουσα πορεία. Είναι να γελά κανείς σαν σκεφτεί πως η λειτουργία των φόβων μοιάζει μ᾽ αυτή των φαντασμάτων που σαν βγουν στο φως χάνουν τη δύναμή τους.

– Πώς το ᾽πες; Φευγάτη; ρώτησε η Χαρά γελώντας, θέλοντας να τη βγάλει απ᾽ τη θλίψη της.

– Ναι, φευγάτη και στην κοσμάρα σου! Αλλά ευτυχώς που είσαι έτσι, Χαρούλα, ευτυχώς για όλους μας.

– Δε φέρνεις το κέικ γιατί πεινάω;

– Οχ! Πού είναι; ρώτησε η Αγάπη γυρίζοντας το κεφάλι της προς το ψυγείο για να μη φανούν τα υγρά της μάτια.

Το βράδυ ο Μανόλης περίμενε με αγωνία τον πατέρα του. Μέχρι να πάει οκτώ, βημάτιζε πάνω κάτω ανυπόμονα και βιαστικά. Η Αγάπη παρατηρούσε ασταμάτητα τον εαυτό της, μια και γνώριζε καλά πως αρκεί μια στιγμή μοναξιάς για να θεοποιήσει κανείς την παλιά σχέση, μυθοποιώντας και θεριεύοντας με το νου οτιδήποτε το εξωπραγματικό.

Οκτώ ακριβώς χτύπησε το κουδούνι. Η Αγάπη άφησε το πιρέξ που κρατούσε πάνω στην κουζίνα κι έμεινε ασάλευτη να κοιτά την πόρτα. Ο Μανόλης έτρεξε ν᾽ ανοίξει. Το χέρι του έτρεμε κι ήταν

σαν να 'χε γίνει ένα με την παγωμένη μπρούντζινη πετούγια. Με μια θαρραλέα κίνηση άνοιξε, ενώ στα χείλη και στα μάτια του είχε σχηματιστεί ένα χαμογελαστό τόξο.

Ο Αντώνης κρατούσε αδέξια στο ένα χέρι μια τεράστια ανθοδέσμη και στο άλλο ένα κουτί γλυκά.

– Αυτή για σένα κι αυτό για τη μαμά, είπε ταραγμένος δίνοντας στον Μανόλη τα λουλούδια και στην Αγάπη τα γλυκά.

– Νομίζω πως κάνεις ένα μικρό λάθος, σχολίασε χαμογελώντας η Αγάπη.

– Γαμώτο! Μια ώρα έκανα πρόβα στο αυτοκίνητο.

Έβαλαν τα γέλια κι οι τρεις, οι ψυχές τους αναζητούσαν να συμφιλιωθούν. Ο Αντώνης έτρεμε στην ιδέα ότι θα μπορούσε να γίνει κάποια νύξη στο γκρίζο παρελθόν. Η Αγάπη, γιατρεμένη πια και κατά συνέπεια πιο θαρρετή, έδινε χιουμοριστική διάσταση σ' ό,τι τους είχε πικράνει.

– Κάτι καλό μυρίζει! είπε ο Αντώνης, κι η Αγάπη τον κοίταξε απορημένα.

– Να σου πω την αλήθεια, μαγείρεψα ό,τι μου ήταν πιο εύκολο.

– Τι εννοείς;

– Ότι δεν πολυσκοτίστηκα να το ψάξω.

– Έλα, ρε! Τόσο χεσμένο μ' έχεις;

– Αφού έτσι κι αλλιώς δεν έχεις γεύση, αποκρίθηκε η Αγάπη.

– Καλά, χαζή είσαι;

– Έχεις;

– Τι λες; ρώτησε με απορία.

– Άδικα, λοιπόν, στεναχωριόμουν για σένα, απάντησε εκείνη φορώντας ένα λυπημένο ύφος.

– Δεν κατάλαβα, είπε ο Αντώνης σαστισμένος.

– Να! Επειδή ό,τι μαγείρευα σου φαινόταν άνοστο, πίστευα

πως έχασες τη γεύση σου! είπε η Αγάπη μ' ένα τεράστιο χαμόγελο στα χείλη.

– Επιτέλους χαμογελάς, είπε εκείνος ανοιχτόκαρδα και την αγκάλιασε απ' τους ώμους με μια συγκρατημένη κίνηση.

Σ' αυτά τα λίγα δευτερόλεπτα που κράτησε η στιχομυθία τους, το πρόσωπο του Μανόλη είχε έναν ίσκιο ανησυχίας. Περνούσε το βλέμμα του σταυρωτά από μπροστά τους προσπαθώντας να αποκρυπτογραφήσει τις προθέσεις τους. Όταν ένιωσε πως στην ατμόσφαιρα δεν αιωρείται κάτι ανησυχητικό, βαριαναστέναξε και ανασήκωσε τους ώμους του δηλώνοντας μ' αυτή την κίνηση πως δεν τους καταλαβαίνει.

– Να σερβίρω; ρώτησε η Αγάπη.

– Ναι, είπαν με μια φωνή πατέρας και γιος.

Πάνω που εκείνη τέλειωνε τη σαλάτα, ο Μανόλης με τον Αντώνη έφερναν πιάτα και μαχαιροπίρουνα.

«Στερνή μου γνώση να σ' είχα πρώτα», σκέφτηκε εκείνη για τον πρώην άντρα της, ενώ ρίγησε από ένα αίσθημα συγκίνησης, που όμως δεν της δημιουργούσε καμιά νοσταλγία. Ο Μανόλης κάθισε δίπλα στον πατέρα του και κάθε τόσο έβρισκε μια ευκαιρία να τον αγγίξει. Ο Αντώνης το πρόσεξε και ανταπέδιδε συγκρατημένα, μια και το αίσθημα της ντροπής για όσα έγιναν είχε αρχίσει να τον βασανίζει κολασμένα. Σκυμμένος στο πιάτο του έκανε φιλότιμες προσπάθειες να δείξει πως απολαμβάνει μ' όλες του τις αισθήσεις το δείπνο. Κάποια στιγμή σήκωσε το κεφάλι του και απευθύνθηκε στην Αγάπη.

– Θα βγεις μετά το φαγητό; τη ρώτησε χαμηλόφωνα.

– Τι λες; Θα σε καλούσα αν ήθελα να βγω; απάντησε δυνατά.

Εκείνος ξεθάρρεψε και συνέχισε.

– Ωραία! Έχω φέρει μια ταινία, είναι μια φανταστική περιπέτεια. Θέλετε να τη δούμε;

– Ουάου! Αυτό δεν έχει ξαναγίνει, πρώτη φορά θα δω ταινία με τον μπαμπά, φώναξε ο Μανόλης ενθουσιασμένος.

– Και βέβαια θα τη δούμε, συμπλήρωσε κι η Αγάπη.

– Ξέρεις... συνέχισε ο Αντώνης διστακτικά.

– Τι 'ναι; Πες το, τον ενθάρρυνε εκείνη.

– Ήθελα κάποια μέρα να δω τους δικούς σου. Παρανοϊκό ακούγεται, αλλά μου έλειψαν.

– Εντάξει, θα κανονίσω ένα σαββατόβραδο να μαζευτούμε. Φέρε και τη Μαρίκα, μπορεί να το θέλει.

– Λες;

– Τι να σου πω; Πρότεινέ το και θα δεις πώς θ' αντιδράσει.

– Σου έλειψε;

– Αχ, Αντώνη μου! Ομολογώ πως καθόλου δε μου έλειψε, του είπε και τα μάτια της βούρκωσαν στην ανάμνηση της ανάλγητης Μαρίκας.

Ο Αντώνης ξαφνιάστηκε, όχι τόσο με την ειλικρίνειά της, αλλά με την αίσθηση που άφηνε η φωνή της. Κατέθετε μια αλήθεια από καρδιάς, που είχε την ποιότητα του εύκαμπτου. Δεν είχε να κάνει με τα στυγνά κατασκευάσματα του νου, που τα βαφτίζουμε ειλικρίνειες. Μ' αυτές τις φλύαρες εξομολογήσεις, που σκοπό έχουν να πληγώσουν και να τσακίσουν τον άλλο. Ξαφνιάστηκε με την Αγάπη, καθώς μ' όσα είχαν συμβεί ανάμεσά τους περίμενε άλλη αίσθηση απ' αυτή. Την αίσθηση του παρανοϊκά αυτάρεσκου, που μέσα απ' την ανάλγητη ειλικρίνεια αδημονεί για το μπράβο της γενναιότητάς του.

Το βράδυ κύλησε συμπαθητικά και ήσυχα για όλους, σχεδόν το ξενύχτησαν. Η φυσιολογική συμπεριφορά της Αγάπης βοήθησε τον Αντώνη να ρίξει τις αντιστάσεις του και τον Μανόλη να κατευνάσει ένα μέρος απ' τις εφηβικές του ανασφάλειες. Τις ανασφάλειες που γέννησε στην παιδική ψυχή του ο χωρισμός, καθώς

παρομοίαζε τον εαυτό του με ακροβάτη που ισορροπεί στο ένα πόδι.

Τρίτη πρωί η Αγάπη περνάει από το γραφείο, παίρνει ένα αυτοκίνητο της εταιρείας και οκτώ παρά δέκα έχει φτάσει στην Κυψέλη. Χωμένη στο γούνινο γιακά του παλτού της προσπαθεί να κρυφτεί πίσω απ' το γέρικο πλάτανο της Φωκίωνος Νέγρη.

Βρέχει ασταμάτητα και το κρύο είναι διαπεραστικό. Με το αριστερό της χέρι κρατά την ομπρέλα και με το δεξί ψαχουλεύει μια κουφάλα του δέντρου για να στηρίξει τη φωτογραφική της μηχανή. Μια γκριμάτσα ανυπομονησίας ζωγραφίζεται στο πρόσωπό της, καθώς η λεία της –ο μελαψός, αρρενωπός άντρας– δε λέει να ξεμυτίσει από το δίπατο νεοκλασικό της Κυψέλης.

Οκτώ και μισή ο Περικλής βγαίνει επιτέλους από την εξώπορτα του σπιτιού του κι η Αγάπη αφήνει έναν αναστεναγμό ανακούφισης. Μαζεύει γρήγορα τα υπάρχοντά της, στήνεται στο διπλανό περίπτερο και προσποιούμενη το λαθραναγνώστη τραβάει τον Περικλή μια ολόσωμη αναμνηστική.

Χτυπάει το κινητό της κι αναθεματίζει αυτόν που έχει εφεύρει τα πολλά τσεπάκια στις γυναικείες τσάντες. Μετά από αρκετό ψάξιμο το βρίσκει και απαντά. Ήταν ο Κωνσταντίνος.

– Πώς πας; ρώτησε με αγωνία.

– Είμαι σε καλό δρόμο. Έχε μου εμπιστοσύνη.

– Πού είσαι τώρα;

– Έξω απ' το σπίτι του, αλλά, αν δεν κλείσεις, θα τον χάσω.

– Καλά, κλείνω. Αν θέλεις κάτι, πάρε με, είπε εκείνος και χαμογέλασε χαρούμενος.

Εννέα παρά είκοσι ο Περικλής έχει καθίσει στη θέση του οδηγού. Εννέα παρά τέταρτο έχει ανάψει τσιγάρο.

«Καλά, πέντε λεπτά για ν' ανάψει το τσιγάρο;» στρίγκλισε από μέσα η Αγάπη, καθώς ο ορμητικός αέρας τής τσάκιζε στα δύο την

ομπρέλα, όμως εκείνη δεν τον άφησε απ' τα μάτια της. Βγάζει, λοιπόν, ο Περικλής με αργές κινήσεις το πακέτο από την αριστερή τσέπη του σακακιού, το τοποθετεί στην κονσόλα και στη συνέχεια παίρνει τη σειρά του ο ασημένιος Zippo, ξετρυπώνοντας πάλι αργά αργά από την άλλη τσέπη. Μένει για λίγα λεπτά ακίνητος θαυμάζοντας την ιταλική φίρμα του ρούχου και σε λίγα δευτερόλεπτα έχει πετάξει για Ρώμη.

Τώρα η αλλαγή της φοράς του καθρέφτη, καθώς η πρώτη ρουφηξιά απαιτεί καθρέφτισμα. «Ευτυχώς που ο συγκεκριμένος κύριος δεν έχει μουστάκι», σκέφτηκε η Αγάπη, «γιατί τότε θα θέλαμε κι άλλα δύο λεπτά για το χάιδεμα αυτού του αντρικού φερετζέ». Ελλείψει λοιπόν μουστακιού, ο πελάτης μας χτενίζει τα φρύδια του με την κοντόκαννη τσατσάρα του, που βρίσκεται φυλαγμένη στο ντουλαπάκι του αυτοκινήτου. Η συνήθεια όμως αυτή παίρνει ένα λεπτό λιγότερο απ' ό,τι αν είχαμε να κάνουμε με μουστάκι. Όπως και να το κάνουμε, φρύδια έχουν κι οι γυναίκες. Σιγά το αφροδισιακό που θα του αφιερώσουμε το χρόνο μας!

Μ' αυτά και μ' αυτά η ώρα κοντεύει εννιά. «Βρε τι έχω να τραβήξω», συλλογίζεται η Αγάπη ρίχνοντας μια φευγαλέα ματιά στο ρολόι της.

Αμέσως μετά βγάζει ένα βαθύ αναστεναγμό, για τον οποίο είναι υπεύθυνες οι στενές της γόβες. Χωρίς να χάσει τον Περικλή απ' τα μάτια της μπαίνει στο αυτοκίνητο και φοράει τα αθλητικά της – εργαλείο της δουλειάς κι αυτό, που πνίγει τον ήχο των βημάτων της. Ρίχνει μια γρήγορη ματιά πάνω της και την ξαναπιάνουν τα γέλια απ' το πάντρεμα των Adidas με τη βιζόν.

Εκείνη ακριβώς τη στιγμή πιάνει το βλέμμα της την Ευτέρπη στο μπαλκόνι του σπιτιού να της μιλάει με νοηματική. Η Αγάπη

δείχνει να μην καταλαβαίνει τι θέλει να της πει, εκείνη αγανακτεί και της φωνάζει ικετευτικά:

– Μάτια δεκατέσσερα, κοπέλα μου.

Εκείνη τη στιγμή μια υποψία σύγκρουσης ξεπήδησε απ᾽ την καρδιά της Αγάπης.

Σε λίγο χτύπησε το κινητό της και είδε στην οθόνη ν᾽ αναβοσβήνει η ένδειξη «Χαρά». Το σήκωσε και της μίλησε βιαστικά αλλά χαμηλόφωνα.

– Πώς είσαι, καλέ;

– Πώς να ᾽μαι; Δουλεύω.

– Για λέγε, πώς πας;

– Μια χαρά. Θεού θέλοντος ξεκινάμε σε λίγο.

– Και γιατί μιλάς σιγά;

– Δεν ξέρω, της απάντησε.

Τη Χαρά την έπιασαν τα γέλια καθώς την παρακολουθούσε να ταυτίζεται με το ρόλο του ντετέκτιβ.

– Να προσέχεις.

– Οχ, ρε Χαρά! Βγες απ᾽ τις τσαλακωμένες σου ιδέες!

– Όπα συμβουλές! ακούστηκε η Χαρά ξεκαρδισμένη απ᾽ τα γέλια.

– Κλείσε, κλείσε. Μάλλον ξεκινάει, απάντησε η Αγάπη με ύφος επαγγελματικής επάρκειας.

Εκείνος ξεκίνησε κι η Αγάπη δεν πρόλαβε να τον ακολουθήσει. Μεταξύ της BMW του Περικλή και του αγροτικού Nissan της Αγάπης –εργαλείο της δουλειάς κι αυτό– μπήκε το απορριμματοφόρο του Δήμου. Την έπιασε πανικός, θα τον έχανε. Άρχισε να κορνάρει κάνοντας νοήματα στον οδηγό να κάνει δεξιά. Εκείνος την κοίταξε από τον καθρέφτη αδιάφορος και συνέχισε να πίνει τον καφέ του. Ξαφνικά τον είδε ν᾽ ανάβει δεξί φλας κι ένιωσε τρομακτική ανακούφιση. Λανθασμένη πρόβλεψη όμως, δε χωρούσε

να κάνει προσπέραση. Όσο για το γαντοφορεμένο συνοδηγό, έδειχνε ν' απολαμβάνει τη δουλειά του, ενώ, μεταξύ προηγούμενης κι επόμενης αποκομιδής, άναβε κι ένα Marlboro.

«Ευτυχώς που δεν κάνει στριφτό», σκέφτηκε η Αγάπη, «γιατί το στριφτό δεν είναι απλή υπόθεση. Άντε να τον περιμένεις να πάρει αυτό το μισοκοιμισμένο ύφος για να ψαχουλέψει το σακουλάκι του Golden Virginia».

Εν τω μεταξύ η Αγάπη τα 'χε πάρει. Έδεσε το χειρόφρενο, κατέβηκε απ' το αγροτικό κι άρχισε να μαζεύει τις σακούλες σκουπιδιών και να τις πετά στο απορριμματοφόρο.

Ο συνοδηγός την κοιτούσε με απορία και κούνησε το κεφάλι με λύπη.

– Μη με κοιτάς. Έλα να βάλουμε κι οι δυο ένα χεράκι να τελειώνουμε, του φώναξε αγανακτισμένη.

Στη συνέχεια πήγε στον οδηγό και του έκανε κουμάντο για να της ανοίξει δρόμο να περάσει. Επιτέλους τον προσπέρασε και για καλή της τύχη σε λίγο βρέθηκε πίσω απ' το αυτοκίνητο του Περικλή. Το μποτιλιάρισμα είχε κάνει το θαύμα του. Εκείνος ανυποψίαστος μεταξύ νεκράς και πρώτης απολάμβανε τη συζήτησή του στο κινητό.

Από το ύφος του η Αγάπη κατάλαβε πως μιλά μ' αυτή που η Ευτέρπη αποκαλούσε «τσούλα».

– Άκου λέξη κι αυτή! μονολόγησε και χαμογέλασε.

Πες, πες όμως η Ευτέρπη έβαλε στον πειρασμό την Αγάπη ν' ανοίξει το λεξικό για να βρει τη ρίζα της λέξης. Από το ιταλικό «ciulla», λοιπόν, έτσι για να μας φύγει κι η απορία! Με λίγα λόγια «γυναίκα του δρόμου».

«Αχ, Ευτέρπη μου, η εν λόγω κοπέλα δεν είναι του δρόμου, απλά ερωτευμένη με τον Περικλή "σου" είναι», σκέφτηκε.

Τι «σου» και «μου» δηλαδή; Περί ωφελιμιστικών κινήτρων

εφευρέθηκαν τα κτητικά. Ξαφνικά κοίταξε το μανίκι της μπλούζας της που απ' την αποκομιδή είχε οικονομήσει κάτι μεταξύ κέτσαπ και μαρμελάδας βύσσινου. Την έπιασαν τρανταχτά γέλια, μια αναπάντεχη έκσταση πλημμύρισε το σώμα της. Η «αταξία» της τη γέμισε ευφορία, από παιδί είχε να γελάσει τόσο πολύ.

Η καρδιά της γέμισε από ευγνωμοσύνη. Στη μοίρα; Στο Θεό; Στον εαυτό της; Ούτε η ίδια ήξερε προς τα πού να γυρίσει το κεφάλι και ποιον να ευχαριστήσει.

Είχαν φτάσει στη λεωφόρο Κηφισίας, στο ύψος του Χαλανδρίου. Ο Περικλής κατέβασε το αυτοκίνητό του στο υπόγειο πάρκινγκ της εταιρείας που εργαζόταν. Η Αγάπη άφησε το δικό της όπως όπως, φόρεσε γρήγορα τις γόβες της και κατευθύνθηκε προς τα κει.

Οι πληροφορίες της έλεγαν ότι πρώτα περνά από το κυλικείο. Μπαίνοντας τον είδε στημένο στην ουρά να μιλά με μια νέα, όμορφη κοπέλα. Το πρόσωπο του κοριτσιού έδειχνε καθαρό, προβλέψιμο, ακίνδυνο, γλυκό και με μια υποψία βαθιάς μελαγχολίας. Η Αγάπη είχε μείνει ακίνητη να την παρατηρεί. Πίσω απ' τη μελαγχολία του προσώπου της φαινόταν να κρύβεται ένα πάθος. Όχι αυτό το γνωστό τυραννικό πάθος, αλλά το πάθος για τη ζωή.

Ο Περικλής, σχεδόν μετεωριζόμενος από πάνω της, την περιέβαλλε με φροντίδα. Κάτι είπαν σιγανά, πήραν τους καφέδες τους και τα κρουασάν τους κι αποσύρθηκαν διακριτικά σε μια απομακρυσμένη γωνιά στο προαύλιο του κτιρίου. Συζητούσαν ήσυχα, ο Περικλής την κρατούσε αγκαλιά και στο πρόσωπό του ήταν ζωγραφισμένη η χαρά. Μια βαθιά χαρά, δίχως έκδηλες φανφάρες.

Σε μισή ώρα έφυγαν απ' το σημείο απ' όπου καθόντουσαν κι ο καθένας μπήκε στην εταιρεία από διαφορετική είσοδο.

Η Αγάπη ένιωσε συγκινημένη, χωρίς να μπορεί να εξηγήσει το λόγο. Η αίσθηση που της άφησαν είχε κάτι από γνησιότητα,

κάτι από μια φυσιολογική, μη νοσηρή σχέση, που απέχει πολύ απ' την πόζα των ερωτευμένων. Την ίδια στιγμή την κάλεσε στο κινητό της ο Κωνσταντίνος.

– Τι γίνεται; Πού βρίσκεσαι;

– Στην εταιρεία.

– Τους είδες;

– Τι να δω, καλέ; Φαντασιώσεις της Ευτέρπης.

– Δηλαδή; τη ρώτησε εκείνος.

– Στο αυτοκίνητο ολομόναχος. Ούτε το κινητό του δε χτύπησε.

– Στην εταιρεία;

– Ήπιε τον καφέ του μ' έναν κύριο κι ανέβηκε στο γραφείο του.

– Καλά, μη βιάζεσαι να βγάλεις συμπεράσματα.

– Η καλή μέρα φαίνεται απ' το πρωί, Κωνσταντίνε.

– Λοιπόν! Σε λίγο έρχεται ο Μάρκος να σ' αντικαταστήσει.

– Ούτε να το διανοηθείς!

– Έτσι δουλεύουμε, Αγάπη. Ποτέ ένας. Είναι επικίνδυνο. Τα είπαμε αυτά άλλωστε.

– Εντάξει, πες του να έρθει.

– Έχει ξεκινήσει ήδη, μόλις φτάσει θα σου τηλεφωνήσει.

– Αύριο τι κάνουμε; τον ρώτησε η Αγάπη.

– Ξεκινάμε με σένα, θα συνεχίσει ο Μάρκος και στη συνέχεια ο Θοδωρής.

– Όλη η εβδομάδα έτσι θα είναι;

– Πιστεύω πως ναι. Είναι καλύτερα εσύ να μη βγαίνεις βράδυ.

– Εντάξει, μόλις τελειώσω, θα περάσω απ' το γραφείο.

– Θα σε περιμένω, Αγάπη μου, της είπε ο Κωνσταντίνος αφήνοντας έναν αναστεναγμό νοσταλγίας.

Η Αγάπη τα ᾿χασε. Είχε πιστέψει πως θα την άφηνε να χειριστεί μόνη την υπόθεση. Με τον Μάρκο και τον Θοδωρή δεν μπορούσε να συνωμοτήσει υπέρ του έρωτα. Της φαίνονταν άκαμπτοι κι ανθεκτικοί επαγγελματίες. Η πρώτη της σκέψη ήταν να τα πει όλα στον Περικλή. Στη συνέχεια αυτό της φάνηκε βαρύ. «Θα εκτεθεί η Ευτέρπη», σκέφτηκε.

Ανέβηκε γρήγορα στον έκτο όροφο που βρισκόταν το γραφείο του Περικλή. Έψαξε να εντοπίσει την κοπέλα. Με τα πολλά τη βρήκε στο απέναντι ακριβώς γραφείο απ᾿ αυτόν να τακτοποιεί σκυμμένη κάποια έγγραφα. Δίπλα στον καφέ της υπήρχε το ταμπελάκι με το όνομά της. «Ελεονόρα Μακρή». Καθώς την κοιτούσε, χιλιάδες ευαισθησίες άρχισαν να ξεπηδούν από μέσα της. Αυτή η κοπέλα εξέπεμπε κάτι απροσδιόριστο, κάτι από βαθιά και αποκρυσταλλωμένη ανιδιοτέλεια. Η Αγάπη πήγε διακριτικά σε μια γωνιά του διαδρόμου, έβγαλε στιλό και χαρτί από την τσάντα της κι άρχισε να γράφει:

Ελεονόρα,

Μπήκα στη δυσάρεστη θέση να επέμβω στην προσωπική σου ζωή θέλοντας να εκπληρώσω ένα παιδιάστικο όνειρο. Να γίνω ντετέκτιβ. Μου ζητήθηκε ν᾿ αναλάβω την παρακολούθησή σας – εσένα και του Περικλή. Είστε η πρώτη και τελευταία υπόθεσή μου. Η στεναχώρια που νιώθω με τρελαίνει. Ευτυχώς που το δοκίμασα. Μου δόθηκε η ευκαιρία να νιώσω πως θα πέθαινα ανολοκλήρωτη ως προς μια ιδέα και μόνο. Η παρακολούθησή σας θα διαρκέσει μέχρι την Κυριακή. Εγώ θα συμμετέχω... αμέτοχα, οι συνεργάτες μου όχι. Χειρίσου το ζήτημα όπως νομίζεις.

Αγάπη

Ξαναδιάβασε το κείμενό της, το ᾿κλεισε σ᾿ ένα φάκελο κι έγρα-

ψε απέξω τον αποστολέα. Πλησίασε το γραφείο της Ελεονόρας. Βρήκε την κατάλληλη στιγμή που εκείνη ήταν σκυμμένη στην αρχειοθήκη. Μπήκε και τον ακούμπησε δίπλα στην τσάντα της. Την ώρα που κατέβαινε τη σκάλα, χτύπησε το κινητό της. Ήταν ο Μάρκος, την περίμενε να του παραδώσει την υπόθεση. Η καρδιά της χτυπούσε από αγωνία. Ευχόταν να 'χει κάνει το καλύτερο για όλους.

– Τίποτα μέχρι τώρα; ρώτησε εκείνος με αγωνία.

– Τίποτα. Εντελώς μόνος, σκυμμένος με παραφροσύνη στη δουλειά του.

– Έλα, πήγαινε να ξεκουραστείς, ανεβαίνω επάνω.

– Θα μείνω να πιω κάτι. Αν δεις κάτι καινούριο, πάρε με.

– Εντάξει, Αγάπη, τα λέμε.

Η Αγάπη μπήκε στο κυλικείο και παρήγγειλε έναν καφέ. Σκόρπιες σκέψεις περνούσαν απ' το μυαλό της. Σηκώθηκε κι αγόρασε ένα περιοδικό μόδας. Ξαφνικά ένιωσε την ανάγκη να διαφύγει μέσα απ' οτιδήποτε θα της πρόσφερε ευχαρίστηση. Ένιωθε την ψυχή της να 'χει βουτηχτεί στα σκατά μ' αυτή την υπόθεση. Καθώς ξεφύλλιζε το περιοδικό, άκουσε μια γυναικεία φωνή.

– Αγάπη, σ' ευχαριστώ. Σήκωσε ξαφνιασμένη το κεφάλι της και είδε την Ελεονόρα.

– Πώς... ψέλλισε εκείνη αμήχανα.

– Από ένστικτο. Μόλις σε είδα, ένιωσα πως είσαι εσύ.

– Τι ένστικτο είναι αυτό, κορίτσι μου; της είπε γελώντας η Αγάπη θέλοντας να τη βγάλει απ' την άβολη θέση της.

– Όταν σε είδα το πρωί εδώ, ήταν σαν να ήξερα ότι έχεις έρθει για μένα.

– Φεύγεις; ρώτησε η Αγάπη.

– Ναι. Είπα πως είναι ανάγκη να πάω στο νησί, στους γονείς μου.

– Έκανες πολύ καλά. Ο Περικλής τι ξέρει;

– Το ίδιο με τους άλλους.

– Θα του πεις για την Ευτέρπη;

– Δεν ξέρω. Σκέφτηκα πως δεν πρέπει, περνάει κι αυτή τον πόνο της.

– Μπράβο, κορίτσι μου, μπράβο.

– Θα ήθελα να βρεθούμε ξανά όταν γυρίσω, της είπε η κοπέλα.

– Ναι, κι εγώ θα το 'θελα, είπε με ενθουσιασμό η Αγάπη.

– Ξέρεις, Αγάπη...

– Τι είναι;

– Πρώτη φορά νιώθω να εμπιστεύομαι έτσι με μια ματιά έναν άνθρωπο. Δεν είναι που είσαι πιο μεγάλη, κάτι άλλο είναι.

– Η εμπιστοσύνη δεν έχει να κάνει με την ηλικία. Το ίδιο νιώθω κι εγώ, κι ας είσαι πολύ μικρότερη από μένα.

– Είναι ζήτημα χημείας, λες;

– Ναι, κορίτσι μου. Είναι αυτή η χημεία της καρδιάς.

Η Ελεονόρα τής έδωσε την κάρτα της με τα τηλέφωνά της κι η Αγάπη έκανε το ίδιο.

– Τι; Νομική σύμβουλος; ρώτησε απορημένη η κοπέλα.

– Ναι, απάντησε μονολεκτικά η Αγάπη κι ήταν η πρώτη φορά που σκέφτηκε τη δουλειά της στην τράπεζα με νοσταλγία.

– Κι εγώ ως νομική σύμβουλος είμαι εδώ.

– Το ξέρω.

– Από πού;

– Μπρίκια κολλάμε; είπε ξεκαρδισμένη απ' τα γέλια η Αγάπη.

– Έλα ντε! φώναξε το κορίτσι με μια απίστευτη οικειότητα, ενώ την αγκάλιασε σφιχτά, λες και την ήξερε χρόνια.

– Πήγαινε τώρα, τα υπόλοιπα στο γυρισμό σου.

– Φεύγω, είπε ψιθυριστά εκείνη.

Καθώς απομακρυνόταν, γύρισε το κεφάλι και κοίταξε την Αγάπη. Τα μάτια του κοριτσιού φανέρωναν βαθιά ευγνωμοσύνη.

Η Αγάπη την κοιτούσε κι ένιωθε πως ήταν βαθιά ερωτευμένη. «Σ' αυτή τη νεαρή ηλικία, θέλει δε θέλει ο νους, κάνει προσθαφαιρέσεις», σκέφτηκε. «Πότε κουκουλώνει, πότε επιδιορθώνει, πότε τυφλώνει προκειμένου η καρδιά και το σώμα να λάβουν μηνύματα επιβεβαίωσης».

Η Αγάπη γύρισε στο σπίτι κατάκοπη. Το ίδιο απόγευμα η αδερφή της και τα παιδιά μαζεύτηκαν προκειμένου να μάθουν τα νέα για την καινούρια της δουλειά. Οι χιουμοριστικές αφηγήσεις της δεν έπειθαν κανέναν πως είναι ευχαριστημένη. Είναι τέχνη να ξέρεις να υποκρίνεσαι όταν υπάρχει ανάγκη, και το χιούμορ της Αγάπης ήταν ακόμα ελεγχόμενο και αφύσικο. Στο πρόσωπό της διακρινόταν μια παράξενη οδύνη, ήταν αυτή η οδύνη που αφήνει την αίσθηση του γκρεμού. Μια μπροστά ακόμα, και θα τσακιζόταν.

Αναγνώριζε πως απ' τη σχέση της με τον Κωνσταντίνο ξεπρόβαλλε δειλά δειλά ένας έρωτας, όμως η στάση της ζωής της συγκρουόταν με τη δική του. Η δουλειά του ήταν το ερέθισμα που την έκανε να πιστεύει πως κοιτούν τη ζωή από διαφορετική οπτική γωνία. Δεν μπορούσε να στριμώξει τη ζωή της σε κουτάκια σύμφωνα με την κοινή λογική των πολλών. Δεν μπορούσε να ζει παπαγαλίζοντας το εφησυχαστικό γνωμικό «άλλο το ένα κι άλλο το άλλο». Θεραπευμένη πια, αναζητούσε στη ζωή της μια εναρμόνιση, και πάνω που κόπιασε να τα καταφέρει, ήρθε η δοκιμασία, ο καινούριος έρωτας.

– Τι λες, βρε μάνα, θα τη συνεχίσεις αυτή τη δουλειά; ρώτησε γεμάτος περιέργεια ο Μανόλης.

Η Χαρά πήρε μια βαθιά ανάσα, καθώς ένας κόμπος στάθηκε

στο λαιμό της. Είναι καμιά φορά αυτές οι λουστραρισμένες προκλήσεις της ζωής που καραδοκούν μια σου επιλογή. Μια παρορμητική επιλογή, που όμως είναι ικανή να σου επιβεβαιώσει τι απ᾽ όσα έμαθες έχει κατέβει στην καρδιά και τι έχει απομείνει στην περιοχή του νου.

– Όχι, Μανόλη μου, δε θα συνεχίσω.

Η Χαρά έβγαλε ένα επιφώνημα ανακούφισης και τα δυο παιδιά φώναξαν ταυτόχρονα.

– Γιατί;

– Δε γίνεται, παιδιά.

– Τι εννοείς, καλέ μαμά; ρώτησε ο Μανόλης.

– Με τρελαίνει η ιδέα πως θα επεμβαίνω στη ζωή των άλλων.

– Δεν έχεις κι άδικο.

– Αχ, θεία! Θα κάναμε πλάκα, μουρμούρισε η Ελπίδα.

– Πλάκα με τους άλλους, μωρό μου;

– Ε, στο κάτω κάτω το παιδικό σου όνειρο εκπληρώνεις.

– Το εκπλήρωσα. Τελεία τώρα.

– Αυστηρή ακούγεσαι, μαμά, είπε ο Μανόλης.

– Όχι, μωρό μου. Το παιδί που είχα μέσα μου δεν πέθανε, απλά ενηλικιώθηκε.

Η Χαρά δε μιλούσε, μόνο την άκουγε. Το «θεραπευμένο» της ψυχής της είχε για τα καλά αποκρυσταλλωθεί. Όλες οι προκλήσεις έδειχναν πως η Αγάπη πηγαίνει χέρι χέρι με τη ζωή, χωρίς να κατασκευάζει πια ιδέες περί ζωής.

Την επομένη το πρωί η Χαρά άρχισε να ετοιμάζεται για το ταξίδι της στην Αίγυπτο. Σκοπός της δεν ήταν να παραμείνει πολύ στις γειτονιές που απέπνεαν ευρωπαϊκό αέρα. Ήθελε να περιπλανηθεί στα σημεία όπου υποχωρούν τα στοιχεία της σύγχρονης πόλης. Έτσι, κάθε φορά που έκανε ένα απρόβλεπτο ταξίδι, συνήθιζε λίγες μέρες πριν να φτιάχνει μια λίστα με τα πιο ασήμαντα μι-

κροπράγματα, που σε άλλη περίπτωση δε θα πέρναγε απ᾽ το νου της να τα κουβαλήσει στις αποσκευές της.

Η οργάνωσή της όμως ήταν μέχρι εκεί. Στην κράτηση ενός ξενοδοχείου για τις δυο τρεις πρώτες διανυκτερεύσεις και στην εξασφάλιση του αεροπορικού της εισιτηρίου. Πέρα από κει άφηνε τη ζωή να της δείξει προς τα πού θα περιπλανηθεί.

Αναζήτησε λοιπόν μια «ομαλή προσγείωση», κλείνοντας για τις πρώτες μέρες της παραμονής της στο Κάιρο ένα ξενοδοχείο ευρωπαϊκών προδιαγραφών στο Ζαμάλεκ. Μια όμορφη γειτονιά που καλύπτει το βόρειο τμήμα του νησιού Γκεζίρα.

Καθώς ετοίμαζε τις αποσκευές της, άκουσε χτύπημα στην πόρτα του δωματίου της. Ήταν ο Γρηγόρης, του οποίου έτρεμε η καρδιά κάθε φορά που η Χαρά τολμούσε τέτοια ταξίδια. Παρ᾽ όλα αυτά ο σκοπός του δεν ήταν ποτέ αποτρεπτικός, επειδή όμως οι φόβοι του γύρω από τις πρακτικές διαδικασίες εκνεύριζαν τη Χαρά, είχε επινοήσει ένα χιουμοριστικό τρόπο για να κάνει τις καθιερωμένες ερωτήσεις του.

– Καλώς τον, του είπε η Χαρά.

– Ετοιμάζεσαι;

– Ετοιμάζομαι.

– Τι ράτσα κουνούπια έχει το Κάιρο;

– Το πήρα το βρομερό σπρέι. Μόλις η Egypt Air λαλήσει τρεις, θα πασαλειφτώ.

– Κι αυτές οι γαστρεντερίτιδες! συνέχισε γελώντας ο Γρηγόρης.

– Στην έρημο θα κουβαλώ το αντίστοιχο του «Λουτρακίου».

– Μακάρι! Έλα όμως που δε σ᾽ αρέσει να τριγυρνάς με βάρος!

– Θα το κάνω παγάκια και θα το βάλω στην κωλότσεπη.

– Α! Κι απ᾽ τα παγάκια μακριά.

– Γιατί;

– Μπορεί να 'ναι απ' το νερό του Νείλου, της είπε με δήθεν σοβαρό ύφος εκείνος.

– Πού ξέρεις; Αν πιω, μπορεί και να γυρίσω φωτισμένη.

– Πιθανόν και χεσμένη.

– Κι αυτό παίζει, Γρηγόρη.

– Έχουμε Imodium στο φαρμακείο.

– Κατάπιε το στην υγειά μου! Δεν πας να δεις καμιά ταινία, γιατί μου σπας τα νεύρα;

– Κουδούνι. Η Αγάπη θα είναι.

– Αμάν, Θεέ μου, αναφώνησε η Χαρά.

– Καλώς τη, είπε ο Γρηγόρης χαρούμενος, μια κι αντίκρισε έναν άνθρωπο που μπορούσε να τον νιώσει.

– Ετοιμάζεται η μουρλή;

– Σιγά μην τη φρενάραμε!

– Ανησυχώ, ρε Γρηγόρη.

– Μην της το δείξεις, κάηκες!

– Στο δωμάτιό της είναι;

– Ναι.

– Πάω.

– Καλή τύχη.

Η Αγάπη κοντοστάθηκε έξω απ' την πόρτα της Χαράς κι έκανε νόημα στον Γρηγόρη να πάει κοντά της.

– Κοίτα!

– Τι είναι;

Ο Γρηγόρης έβαλε τα γυαλιά του και διάβασε το σημείωμα που ήταν κολλημένο στην πόρτα του δωματίου της Χαράς. «Μη εν πολλοίς ολίγα λέγε, αλλ' εν ολίγοις πολλά».

– Βρε την ψωνάρα! Το φιλολογικό σ' όλο του το μεγαλείο, ψιθύρισε η Αγάπη και τους έπιασαν τα γέλια.

Πριν τους πάρει χαμπάρι η Χαρά, είχαν βρεθεί στην κουζίνα.

– Άμα θυμώσει, Αγάπη, μπορεί να κάνει τα πιο απίθανα πράγματα.

– Ναι, της βγαίνει η παιδική σκανταλιά. Είναι χαρακτηριστικό του ζωδίου της.

– Αν ξαναπαντρευτώ, θα 'ναι με Παρθένο. Αυτή τουλάχιστον θα 'ναι προσγειωμένη.

– Ενημερωμένο σε βρίσκω, γαμπρούλη μου!

– Με στραβό αν κοιμηθείς, το πρωί θ' αλληθωρίσεις!

– Λοιπόν, φεύγω. Δεν τολμώ να πάω μέσα.

– Νομίζω πως θα κάνεις το καλύτερο! απάντησε ο Γρηγόρης με ένα μορφασμό οσιομάρτυρα.

– Τα θέλει ο κώλος σου κι εσένα. Αλλιώς δε θα 'σουν μαζί της.

– Αν τα θέλει! είπε εκείνος με μια έκφραση σοβαρότητας.

Ξαφνικά απ' το πιάνο που βρισκόταν στο καθιστικό ακούστηκαν κάτι παράφωνες νότες.

– Οχ! Οι σολίστες κατέφτασαν, είπε η Αγάπη.

– Τι πληρώναμε τόσα χρόνια; ρώτησε ο Γρηγόρης.

– Τα απωθημένα μας, του απάντησε η Αγάπη.

– Ευτυχώς που μας βγήκαν ζόρικοι και το έκοψαν από μόνοι τους. Λίγο ακόμα και στα πλήκτρα θα φύτρωναν μούντζες.

– Δε λες που δεν τους θρέψαμε τη δόξα. Ύπουλος ο σπόρος της!

– Τους φαντάζεσαι; Λαμπροί πιανίστες με σος από κωλόπαιδα!

– Μπα! Το αλητεύειν σώζει εφήβους κι αυτοί το αγαπούν το άθλημα.

– Ε, όχι κι αλήτες τα παιδιά μας! είπε ο Γρηγόρης δήθεν θιγμένος.

– Με την καλή έννοια, καλέ! συμπλήρωσε η Αγάπη γελώντας.

– Όποτε ακούω αυτή τη φράση, διαολίζομαι.

– Γιατί, καλέ;

– Η ρημάδα η γκλάβα κάποιων θαρρείς πως είναι προγραμματισμένη μόνο για κακόηχες λέξεις.

– Δηλαδή;

– Τι δηλαδή; Κακός λέει με την καλή έννοια, τρελός με την καλή έννοια, πονηρός με την καλή έννοια. Τι μας λέτε, μωρέ; Το καλός, το λογικός και το απονήρευτος γιατί υπάρχουν στο λεξικό;

– Μου φαίνεται πως η αδερφή μου σε κόλλησε τις ιδιοτροπίες της. Τη βλέπω κι αυτή σε λίγο να τεμαχίζει το ψωμί σύμφωνα με τη θεωρία του Θαλή!

Ο Γρηγόρης γέλασε με την καρδιά του, ξαφνικά όμως, παίρνοντας μια φευγαλέα αίσθηση απ' την Αγάπη, σοβάρεψε και συνέχισε κάνοντας στην κουνιάδα του μια ενδιαφέρουσα παρατήρηση.

– Σε βλέπω και σε χαίρομαι, Αγάπη.

– Τι θες να πεις;

– Να 'ξερες, κοριτσάκι μου, πόσο έχεις αλλάξει!

Τα μάτια της βούρκωσαν.

– Τώρα πια αρχίζω κι εγώ να το νιώθω.

– Τώρα είσαι υγιής. Όσα χρόνια σε ξέρω δεν ήσουν.

– Κι αυτό το ξέρω, Γρηγόρη.

Συγκινημένη σηκώθηκε να φύγει. Εκείνος την αγκάλιασε σφιχτά κι άφησε τα δάκρυά του να κυλήσουν.

– Μανόλη, θα έρθεις; ρώτησε η Αγάπη το γιο της.

Εκείνος δεν της απάντησε. Με μισόκλειστα μάτια –ένδειξη απορρόφησης στην τέχνη– μιμούνταν τον πρώην δάσκαλό του στο πιάνο, κάνοντας κοφτές νευρικές στροφές του κεφαλιού του από αριστερά προς τα δεξιά και το αντίθετο.

– Έλα, ψωνάρα, σήκω! ξαναφώναξε η Αγάπη, ενώ εκείνος απτόητος έδινε μαθήματα καλλιτεχνικής πόζας στην Ελπίδα.

– Θεία, να τρώμε σε σένα τώρα που θα λείπει η μαμά; ρώτησε με ναζιάρικο ύφος η Ελπίδα.

– Ναι, μωρό μου, θα μαγειρεύω εγώ για όλους μας.

– Ουάου! τσίριξαν τα πιτσιρίκια και συνέχισαν ευτυχισμένα τη «μελέτη» τους.

Σάββατο πρωί η Χαρά πετούσε για Κάιρο. Μπαίνοντας στο αεροπλάνο έμεινε να παρατηρεί τη μελαψή Αιγύπτια αεροσυνοδό που καλωσόριζε τους επιβάτες. Κάτι καλό εξέπεμπε αυτή η γυναίκα, αλλά δεν μπορούσε να προσδιορίσει τι ακριβώς ήταν αυτό. Το πρόσωπό της ήταν καθαρό και το βλέμμα της εξέπεμπε καλοσύνη. Έκλεισε τα μάτια της κι αφέθηκε να νιώσει βαθύτερα αυτό το συναίσθημα. Παρακολουθούσε τις σκόρπιες σκέψεις που περνούσαν απ' το νου της και τα συναισθήματα που της γεννούσαν. Ξαφνικά σταμάτησε να σκέφτεται και στάθηκε στο συναίσθημα που της δημιούργησε η τελευταία της σκέψη.

«Θα 'θελα πολύ να 'χα μια φίλη σαν τη γυναίκα αυτή», ήταν η σκέψη της και ταυτόχρονα χρωματίστηκε μέσα της το συναίσθημα της αφοσίωσης. Αυτή ήταν η αίσθηση που πήρε απ' τη γυναίκα αυτή. Μια βαθιά αφοσίωση που δεν είχε να κάνει με υποταγή, φόβο ή ιδιοτέλεια, μια αφοσίωση που ήταν γέννημα καρδιάς. Το κορίτσι, σαν να διάβασε τη σκέψη της, την κοίταξε με μάτια γεμάτα συγκίνηση κι αποδοχή.

Η Χαρά κοιτούσε τον εαυτό της κι αναγνώριζε την αφοσίωση να 'ναι κολλημένη από γεννησιμιού της πάνω της σαν δεύτερη φύση. Υπήρχαν όμως και στιγμές που έμπαινε στα δίχτυα του ψυχολογικού χρόνου κι αντιστεκόταν, όχι πρακτικά αλλά ψυχολογικά. Ήταν νέα, κι ώρες ώρες ένιωθε γερασμένη μέσα σε τούτο το αίσθημα. Οι άνθρωποι γύρω της έδειχναν ν' απολαμβάνουν την αφοσίωσή της, μα στο πίσω μέρος του μυαλού τους το αίσθημα αυτό γεννούσε φόβο κι εκείνη το αναγνώριζε, καθώς η αφοσίωση

δεν ήταν η περιχαρακωμένη ιδέα που είχε η κοινωνία γι' αυτή, αλλά ένα πολύ βαθύ και ιδιαίτερο αίσθημα που μόνο αυτοί που το κουβαλούν το αναγνωρίζουν στους άλλους, και κατά συνέπεια δεν το φοβούνται.

Κοιτώντας τη γυναίκα αυτή στο αεροπλάνο, γεννήθηκε μέσα της μια παράξενη αίσθηση, αυτή του «άχρονου». Δίχως να καταλάβει πώς συνέβη, σταμάτησε ν' αντιστέκεται ψυχολογικά σ' αυτό το αίσθημα που από παιδί κουβαλούσε στην καρδιά της. Ένιωσε απέραντη ευγνωμοσύνη γι' αυτό το κορίτσι, η καλοσύνη της διαπέρασε τη Χαρά και της ξύπνησε κοιμισμένες αισθήσεις.

Κάτι ελάφρυνε μέσα της κι αναρωτήθηκε αν υπάρχουν γενναίοι άνθρωποι που ν' αντέχουν να τους αφοσιωθείς χωρίς να το βάλουν στα πόδια από φόβο και χωρίς να εκλάβουν την αφοσίωσή σου ως αδυναμία.

«Ευτυχώς υπάρχουν», ήταν η απάντηση που έδωσε στον εαυτό της και χαμογέλασε γλυκά, ενώ στο πρόσωπό της ζωγραφίστηκε η αίσθηση της γυναίκας που έχει βιώσει στη ζωή της τη βαθιά πληρότητα.

Στη συνέχεια το βλέμμα της πλανήθηκε στους φροντιστές. Η αρσενική ενέργεια των Αιγύπτιων ήταν διάχυτη στο χώρο.

«Άντρες. Τελεία», σκέφτηκε. «Καλοβαλμένοι μες στη φύση τους, χωρίς ίχνος παραφωνίας».

Τη σκέψη της ήρθε να σφραγίσει μια κίνηση που παρατήρησε. Μια αεροσυνοδός κρατούσε μια στοίβα από εφημερίδες, έτοιμη να τις μοιράσει. Δύο συνάδελφοί της ξεφύτρωσαν απ' το πουθενά και της πήραν το βάρος απ' τα χέρια. Καθώς τους κοίταξε η Χαρά, μίλησε η διαμόρφωσή της.

«Θα είναι έγκυος», σκέφτηκε για την κοπέλα. Η σκέψη της διαψεύστηκε γρήγορα, καθώς οι άντρες ολοφάνερα υπηρετούσαν κάθε γυναίκα συνάδελφο κι έτρεχαν πριν απ' αυτή, γι' αυτή.

Μόλις κατέβηκε απ᾽ το αεροπλάνο, μια παράξενη συγκίνηση ένιωσε να τη λούζει. Ο τόπος αυτός είχε μια ευεργετική ενέργεια. Ξαφνικά άρχισε να νιώθει μια απίστευτη ησυχία.

Στο αεροδρόμιο την περίμενε το αυτοκίνητο που θα την πήγαινε στο ξενοδοχείο.

– Η κυρία Μάνεση; άκουσε έναν ελληνόφωνο Αιγύπτιο να τη ρωτά.

– Ναι, εγώ είμαι, είπε απορημένη καθώς άκουσε τα άψογα ελληνικά του.

– Σας ξάφνιασα που μιλάω τη γλώσσα σας;

– Ναι, του απάντησε εκείνη χαμογελώντας.

– Έχω σπουδάσει φιλολογία στη Θεσσαλονίκη.

– Σοβαρά; Κι εγώ φιλόλογος είμαι. Συνάδελφοι λοιπόν;

– Ε, όχι ακριβώς, της είπε εκείνος.

– Γιατί το λες;

– Γιατί εγώ δουλεύω σε τουριστικό γραφείο.

– Ε, κι εγώ με «τουρίστες» μαθητές περνάω τον καιρό μου, του είπε γελώντας, νιώθοντας μια απέραντη νοσταλγία για τους μαθητές της.

Σ᾽ όλη τη διαδρομή ο νεαρός άντρας τής μιλούσε για την αγάπη των Αιγύπτιων προς τους Έλληνες και για τις δικές του αξέχαστες εμπειρίες από την παραμονή του στην Ελλάδα.

Φτάνοντας στο ξενοδοχείο, η Χαρά επιβράβευσε τον εαυτό της για τη σωστή επιλογή της.

Κατευθύνθηκε προς τη ρεσεψιόν, τσεκάρισε την παραμονή της κι αμέσως οδηγήθηκε από έναν Αιγύπτιο γκρουμ στο δωμάτιό της.

Την ενημέρωσε για την ώρα και την αίθουσα που σερβίρεται το πρωινό και παρέμεινε για λίγο μαζί της, θέλοντας να της εξηγήσει με κάθε λεπτομέρεια τις παροχές του δωματίου.

– Σε τέτοιους άντρες μένω πιστή διά βίου! μονολόγησε δυνατά, καθώς στεκόταν στην πόρτα κι ευχαριστούσε τον υπάλληλο του ξενοδοχείου για τη φροντίδα του.

Εκείνος, μην μπορώντας να καταλάβει ελληνικά, αρκέστηκε στο χαμόγελό της και της ανταπέδωσε αγγλόφωνα εγκάρδιες ευχές για την παραμονή της.

Τις τρεις επόμενες μέρες η Χαρά αποφάσισε να γνωρίσει την εμπορική γειτονιά του Ζαμάλεκ. Το επόμενο πρωί κιόλας ξεκίνησε την περιήγησή της θέλοντας να περπατήσει στους γύρω δρόμους, έτσι σκέφτηκε να μην καλέσει ταξί απ' το ξενοδοχείο, αλλά να χρησιμοποιήσει αργότερα κάποιο που θα 'βρισκε άδειο μπροστά της.

Πήρε την οδό Σαράι ελ Γκεζίρα με προορισμό το πάρκο. Μετά από μία ώρα περπάτημα αποφάσισε να επισκεφτεί τα εμπορικά μαγαζιά της πόλης. Κρατώντας το χάρτη του Καΐρου στα χέρια της και θέλοντας να του ρίξει μια ματιά, κοντοστάθηκε σ' ένα πεζοδρόμιο. Βουητά από κόρνες αυτοκινήτων τάραξαν την ησυχία της, καθώς επίδοξοι οδηγοί κατάλαβαν πως ψάχνει να κατευθυνθεί κάπου συγκεκριμένα. Σήκωσε το βλέμμα της κι έμεινε άφωνη από τα πολλά ταξί που είχαν παραταχθεί σχεδόν δίπλα της παρακαλώντας τη να τα προτιμήσει. Με βιαστική ματιά προσπάθησε να επιλέξει αυτοκίνητο, όλα της φάνηκαν ίδια. Παλιά μοντέλα που στην Ελλάδα είχαν δοθεί για απόσυρση εδώ και κάτι χρόνια. Σκέφτηκε λοιπόν πως το επόμενο βήμα της ήταν να επιλέξει τον οδηγό.

«Αυτός», είπε μέσα της, καθώς τα θλιμμένα μάτια του οδηγού την κοιτούσαν σχεδόν παρακαλετά. Άνοιξε την πόρτα του παλιού Mirafiori και με την άνεση που τη διέκρινε κάθισε στο πίσω κάθισμα.

Καθώς ο οδηγός άρχισε να κινείται σε πολυσύχναστους δρό-

μους χωρίς σήμανση, οδηγώντας σχεδόν ενστικτωδώς, όπως άλλωστε κι οι υπόλοιποι οδηγοί, παρατήρησε τον εαυτό της να κάνει μηχανικά μια κίνηση ξεχασμένη εδώ και κάτι χρόνια.

«Δεν το πιστεύω πως ξανακάνω το σταυρό μου σε μια ισλαμική χώρα!» σκέφτηκε, ενώ δεν μπορούσε να συγκρατήσει το νευρικό της γέλιο. Ένα γέλιο που δεν ήταν τίποτ' άλλο από μια αντίδραση σε ένα κλάμα που συγκρατούσε με το ζόρι, μη θέλοντας να το αφήσει να ξεχυθεί μπροστά στον άντρα.

Ήταν πια εντελώς υποψιασμένη πως η Αίγυπτος είναι η χώρα των αντιθέτων και πως πέρα απ' αυτή την όμορφη γειτονιά, κάπου αλλού θα υπάρχει πολύς πόνος. Μετά απ' αυτή τη διαπίστωση, η εμπορική πλευρά του Καΐρου την άφησε εντελώς αδιάφορη. Επισκέφτηκε ανόρεχτα κάποια μαγαζιά της οδού Καρς ελ Νιλ, δίχως να ψωνίσει τίποτα. Πριν πάρει το δρόμο της επιστροφής, ένιωσε την ανάγκη να καθίσει κάπου ήσυχα. Μπήκε σ' ένα παραδοσιακό καφενείο, παρήγγειλε ρόφημα γιανσούν και δοκίμασε τα καταπληκτικά μπασμπούσα.

Από την επόμενη μέρα τα σχέδιά της θα άλλαζαν, το πρόγραμμα που είχε στο νου της κατακερματίστηκε μεμιάς. Αφέθηκε να οδηγηθεί πιστά απ' το ένστικτό της.

Επόμενος σταθμός ήταν η Αλεξάνδρεια, ζήτησε από το ξενοδοχείο έναν οδηγό και κατευθύνθηκε προς τη γνωστή άγνωστη πόλη. Καθώς διέσχιζαν το μεγάλο παραλιακό δρόμο, μια αβάσταχτη θλίψη κυρίευσε την ψυχή της. Από τη θέση που βρισκόταν ο παλιός φάρος έως το παλάτι του Φαρούκ η θλίψη της γινόταν όλο και πιο έντονη. Τα παλιά μεγαλεία είχαν σβήσει οριστικά και τώρα υπήρχε η αίσθηση μιας σύγχρονης πόλης, που όμως άφηνε κάτι από απώλεια. Η αρχική της πρόθεση να παραμείνει εκεί για δύο τουλάχιστον μέρες πήγε να ανατραπεί, καθώς η ψυχή της δεν άντεχε αυτή την ατμόσφαιρα. Το σκέφτηκε καλά κι αποφάσισε

πως θα μείνει, έτσι για να πάει κόντρα στην καρδιά της, που την έβρισκε αδύναμη. Ο οδηγός την άφησε έξω απ' το ξενοδοχείο που είχε κλείσει απ' το Κάιρο. Τον ευχαρίστησε για τις ώρες που της κράτησε παρέα και μπήκε γρήγορα στη ρεσεψιόν, μη βλέποντας την ώρα να ξεκουραστεί.

Την ίδια μέρα δε μετακινήθηκε καθόλου. Βγήκε στο μπαλκόνι του ξενοδοχείου και χάζευε το μπούρτζι, που έχει πάρει τη θέση του παλιού φάρου.

Έκανε ένα μπάνιο και κατέβηκε στη μεγάλη αίθουσα για φαγητό. Απόλαυσε την τοπική κουζίνα και πάνω που τέλειωνε το φαγητό της, τα μάτια της άρχισαν να κλείνουν από κούραση. Ανέβηκε στο δωμάτιο, πήρε τηλέφωνο στο σπίτι, μίλησε με τον Γρηγόρη και την Ελπίδα και ξάπλωσε. Πριν καλά καλά την πάρει ο ύπνος, χτύπησε το κινητό της. Ήταν η Αγάπη. Ανόρεχτα πάτησε το πλήκτρο και της απάντησε.

– Αγάπη μου, είμαι καλά, αλλά θα σε πάρω τ' απόγευμα.

– Όχι, μη μου το κάνεις αυτό. Θέλω κουβέντα.

– Αγάπη, κατάλαβέ με, είμαι ένα πτώμα.

– Καλά, μη με ξεχάσεις όμως, της είπε παραπονιάρικα η Αγάπη.

– Θα σε πάρω μόλις ξυπνήσω.

Το τηλέφωνο έπεσε σχεδόν απ' τα χέρια της πριν καλά καλά προλάβει να το απενεργοποιήσει. Κοιμήθηκε βαθιά μέχρι τις οκτώ το βράδυ. Μόλις ξύπνησε, καθώς είχε στο νου της την Αγάπη, η πρώτη κίνηση που έκανε ήταν να την πάρει τηλέφωνο.

– Για λέγε λοιπόν!

– Αύριο βράδυ θα βγω για φαγητό με τον Κωνσταντίνο.

– Τέλεια.

– Δεν ξέρω αν είναι τέλεια, νιώθω πως πρέπει να του πω την αλήθεια για την παρακολούθηση του Περικλή.

– Πώς κι έτσι;

– Κοίτα, Χαρά, το παιδικό όνειρο εκπληρώθηκε. Ξέρω πως αυτή τη δουλειά δεν πρόκειται να τη συνεχίσω, όμως νιώθω να ᾿χω ψυχολογικές εκκρεμότητες με τον Κωνσταντίνο.

– Πολύ καλά θα κάνετε να τα πείτε.

– Λες να θυμώσει, Χαρά;

– Να τον αφήσεις να δει αυτό που στριμώχνει την ψυχή σου σ᾿ αυτή τη δουλειά.

– Θα το καταλάβει; ρώτησε με αγωνία.

– Νομίζω πως ναι, γιατί είναι καλός άνθρωπος.

– Θα το κάνω.

– Να του δείξεις αυτό που ένιωσες κι όχι να φλυαρείς γύρω απ᾿ τις σκέψεις σου.

– Γιατί το λες;

– Κάν᾿ το και θα δεις.

Η Αγάπη έκλεισε το τηλέφωνο ανακτώντας θάρρος απ᾿ τη Χαρά για τη συνάντηση με τον Κωνσταντίνο.

Την επόμενη μέρα η Χαρά επισκέφτηκε την ελληνική παροικία και το Πατριαρχείο. Όλη τη μέρα σχεδόν μιλούσε με Έλληνες γύρω απ᾿ το τότε και το τώρα της πόλης. Το μεσημέρι φιλοξενήθηκε από μια οικογένεια Ελλήνων για φαγητό κι η μέρα της έκλεισε ήσυχα.

Το ίδιο βράδυ στην Αθήνα η Αγάπη βγήκε για φαγητό με τον Κωνσταντίνο. Από νωρίς είχε αποφασίσει πως για κανένα λόγο δε θα αναιρούσε την υπόσχεση που είχε δώσει στον εαυτό της.

Είχαν ραντεβού στις εννέα σ᾿ ένα ήσυχο εστιατόριο στην περιοχή του Χίλτον. Μόλις η Αγάπη έφτασε, μπήκε μέσα και το βλέμμα της πλανήθηκε δεξιά αριστερά με αγωνία. Εκείνος την είδε, σηκώθηκε από την καρέκλα του και της χαμογέλασε. Η Αγάπη κατευθύνθηκε προς το απομακρυσμένο τραπέζι που βρισκόταν

στο βάθος της αίθουσας. Καθώς βημάτιζε προς τα εκεί, κοντοστάθηκε για λίγο και μονολόγησε βουβά: «Είμαι ερωτευμένη τελικά».

Ο Κωνσταντίνος την αγκάλιασε και τη φίλησε. Η αίσθηση της αγκαλιάς του δεν ήταν απλά φιλική, είχε κάτι από έρωτα.

Θυμήθηκε τα λόγια της αδερφής της, που της είχε πει κάποτε με μεγάλη σοβαρότητα πως η αληθινή φιλία ανάμεσα σ' έναν άντρα και σε μια γυναίκα διαφέρει απ' τον έρωτα. Έχει κάτι από μητρική ή πατρική παρουσία αντίστοιχα καθώς κι ανιδιοτέλεια, γι' αυτό κι είναι πιο κοντά στην αγάπη απ' οποιαδήποτε άλλη προσωπική σχέση.

Εκείνη δεν μπορούσε τότε να το νιώσει αυτό, ο κλειστός της χαρακτήρας κι η καχυποψία της δεν της είχαν αφήσει ποτέ το περιθώριο να επενδύσει σε φίλους, ούτε καν τον καιρό που ήταν ακόμα φοιτήτρια. Επομένως με τις γυναίκες ήταν πάντα επιφυλακτική και με τους άντρες ο νους της έτρεχε να επενδύσει στη μελλοντική της αποκατάσταση ως συζύγου. Θυμήθηκε τη Χαρά τόσο στα νεανικά τους χρόνια όσο και στα μετέπειτα να έχει πολλούς φίλους άντρες. Φίλους που ανάμεσα σ' αυτούς και σε εκείνη δεν είχε συμβεί ποτέ κάτι προσωπικό. Η Αγάπη δεν την πίστευε και πάντα την κοιτούσε με καχυποψία. Για τη δική της σκληρή διαμόρφωση, πίσω απ' τη φιλία ενός άντρα και μιας γυναίκας υπήρχε πάντα ερωτοσεξουαλικό σενάριο.

Όσο μιλούσε με τον Κωνσταντίνο, η επίγνωσή της είχε πάρει φωτιά. Συγκλονίστηκε, καθώς ξεδιπλώθηκε μπροστά της σαν φάντασμα το αίσθημα της ζήλιας που ένιωθε για την αδερφή της, κάθε φορά που η Χαρά μάζευε τους φίλους της στο σπίτι. Θυμήθηκε την παρέα της, κάπου πέντε έξι φίλοι τότε, άντρες και γυναίκες, να πειράζονται, ν' αγκαλιάζονται, να κλαίνε, να γελάνε κι εκείνη να ζηλεύει αυτή την ανιδιοτέλεια που εξέπεμπαν ο ένας για

τον άλλο. Ξαφνικά αισθάνθηκε πόσο κακό τής έκανε όλο αυτό το μάζεμα της ψυχής της.

«Αυτό που είδα σήμερα πρέπει να το πω της Χαράς», σκέφτηκε και συνέχισε να μιλά με τον Κωνσταντίνο.

– Είσαι λίγο φευγάτη ή μου φαίνεται; τη ρώτησε εκείνος.

– Είμαι λίγο, αλλά σε προσέχω.

– Σου συμβαίνει κάτι;

– Όχι, μην ανησυχείς, απλά πήγα πίσω κι είδα παρελθοντολογικούς πόνους.

– Κατάλαβα, είπε εκείνος και χαμογέλασε.

– Λοιπόν, Κωνσταντίνε! ΄Εχω να σου πω κάτι σοβαρό, του δήλωσε αποφασιστικά.

– Για πες, την ενθάρρυνε εκείνος με το χαμόγελό του.

– Για την υπόθεση του Περικλή σού έχω πει ψέματα.

– Δηλαδή;

– Δηλαδή... δεν ήταν όπως σου τα παρουσίασα. Είχε ερωμένη κι εγώ την ενημέρωσα πως παρακολουθούνται.

Ο Κωνσταντίνος έκλεισε τρυφερά το χέρι της μες στο δικό του, έσκυψε κοντά της και τη φίλησε.

– Όλα τα ξέρω.

– Τι; έκανε η Αγάπη ξαφνιασμένη.

– Εσύ παρακολουθούσες τον Περικλή κι εγώ εσένα.

Προς στιγμήν έδειξε να θίγεται.

– Τώρα σιγουρεύτηκα πόσο απαίσιο πράγμα είναι να σε παρακολουθούν, του είπε θλιμμένη.

– Μη θυμώνεις, δεν το έκανα για επαγγελματικούς λόγους.

– Τότε; συνέχισε εκείνη με αγωνία.

– Απ’ την πρώτη στιγμή που σε γνώρισα, κατάλαβα τη σύγκρουσή σου.

– Τι εννοείς;

– Απ᾽ τη μια η εκπλήρωση του παιδικού ονείρου κι απ᾽ την άλλη η παραβίαση του ιδιωτικού απορρήτου.

– Ναι, έτσι ήταν. Πού κολλάει όμως αυτό;

– Αγάπη, σταματώ αυτή τη δουλειά, της δήλωσε εκείνος με σοβαρότητα.

– Τι εννοείς;

– Πουλάω το μερίδιό μου στον αδερφό μου κι ανοίγω νέα εταιρεία, που θ᾽ ασχολείται μόνο με εξακριβώσεις νομικών υποθέσεων.

Η Αγάπη τον κοιτούσε σαστισμένη και ταυτόχρονα ένιωθε μέσα της μια βαθιά κι απροσδιόριστη ανακούφιση.

– Πώς σου ᾽ρθε αυτό;

– Η δική σου σύγκρουση έβγαλε στο φως τη δική μου. Αυτό δεν άντεχα τόσα χρόνια στη δουλειά που κάνω.

– Ποιο ακριβώς; ρώτησε με απορία η Αγάπη.

– Την παρέμβαση στη ζωή των άλλων.

Η Αγάπη ένιωσε να γεννιέται μέσα της μια ανακούφιση. Αυτό τον άντρα τον είχε ερωτευτεί, ήξερε όμως πως η καρδιά της δε θα την άφηνε να κάνει σχέση με κάποιον που θα κοιτούσε τη ζωή ανόμοια. Η δήλωσή του την έκανε να πέσει αυθόρμητα στην αγκαλιά του και να κλάψει φανερά.

– Αυτή η αλλαγή στα επαγγελματικά σου μας χαρίζει μια ευκαιρία, του είπε συγκινημένη.

Εκείνος, μόλις είδε τα υγρά της μάτια, την έσφιξε πιο πολύ στην αγκαλιά του κι επιστράτευσε το χιούμορ του για να της απαλύνει τις παλιές πληγές.

– Εννοείς να γίνουμε συνέταιροι; ρώτησε χαμογελώντας.

– Δε νομίζω. Θα σε βοηθήσω όσο θέλεις, αλλά η θέση μου είναι στην τράπεζα.

– Τότε, ποια είναι η ευκαιρία; ξαναρώτησε πονηρά.

– Σ' αφήνω να τη μαντέψεις.

– Να υποθέσω πως μου την πέφτεις; είπε μ' ένα γλυκό χαμόγελο, κι όπως την είχε αγκαλιά, σήκωσε τα μαλλιά της που έπεφταν στο μέτωπο για να φανούν τα μάτια της. Την κοίταξε συγκινημένος και της χάιδεψε το πρόσωπο. Εκείνη παρέμεινε εκεί, ακίνητη και ήσυχη ν' απολαμβάνει τη σιγουριά του.

Ήταν κι οι δύο φανερά συγκινημένοι, λύθηκε η συγκράτηση και πυροδοτήθηκε ο έρωτας. Ένιωθαν να θέλουν σαν τρελοί να μπουν σ' αυτή τη σχέση. Πήγαν σ' ένα κοντινό ξενοδοχείο κι έμειναν μαζί μέχρι το ξημέρωμα, έκαναν έρωτα, συζητούσαν, γελούσαν, ανακαλύπτοντας ο ένας τον άλλο. Ενώ τον ήξερε τόσο λίγο, ήταν η πρώτη φορά στη ζωή της που διαισθάνθηκε πως αυτός ο άντρας ήξερε να την οδηγήσει με ασφάλεια εκεί που ήθελε η καρδιά της κι όχι εκεί που ήθελε ο ίδιος. Της άφηνε την αίσθηση πως ήταν απ' αυτή τη σπάνια κατηγορία των αντρών που αγαπούν τη γυναίκα κι όχι την ιδέα γύρω απ' τη γυναίκα.

Την επόμενη μέρα, καθώς παρατηρούσε τον εαυτό της, έβλεπε πως νιώθει μια προσγειωμένη ευτυχία. Αυτή η προσγείωση δεν είχε να κάνει πια με κλείσιμο απέναντι στους ανθρώπους, ήταν μια ξεκάθαρη στάση απέναντι στη ζωή, απέναντι σ' αυτό που αναζητούσε αληθινά. Μια ζωή ήσυχη, χωρίς ψυχολογικές συγκρούσεις, κι ένα σύντροφο καλό και στοργικό που θα της έδινε το δικαίωμα να του αφοσιωθεί, ν' ακουμπήσει επάνω του, να μπει εκείνη στο ρόλο της γυναίκας και να του αφήσει το περιθώριο ν' ασκήσει τον αντρικό του ρόλο. Τίποτα περισσότερο, τίποτα λιγότερο.

Το απόγευμα πήρε τηλέφωνο τη Χαρά για να της ανακοινώσει όσα είχαν γίνει την προηγούμενη μέρα. Εκείνη συγκινήθηκε, καθώς μέσα απ' την ξεκάθαρη κι αποφασιστική φωνή της ένιωσε πως κλείνει ο κύκλος στη ζωή της Αγάπης.

Ταυτόχρονα παρατηρούσε μέσα της τις δικές της ανάγκες, που

ήταν διαφορετικές απ᾽ αυτές της αδερφής της. «Ο δικός μου κύκλος θα κλείσει μόνο με το θάνατο, αυτό θέλει η καρδιά μου», σκέφτηκε η Χαρά πλημμυρισμένη από συγκίνηση.

– Λοιπόν! Μόλις γυρίσω, θέλω να δω χριστουγεννιάτικη ατμόσφαιρα.

– Καλά! Εσένα περιμέναμε! της φώναξε η Αγάπη. Σ᾽ αγαπώ, Χαρά, ψιθύρισε πριν κατεβάσει το ακουστικό.

– Εγώ να δεις! απάντησε εκείνη και κλείνοντας το τηλέφωνο μονολόγησε: Τα κατάφερες, κορίτσι μου.

Δεν πέρασαν λίγα δευτερόλεπτα και ξέσπασε σε κλάματα από βαθιά συγκίνηση για την Αγάπη.

Την τελευταία μέρα της παραμονής της στην Αλεξάνδρεια, η Χαρά περιηγήθηκε τα τελευταία σημεία της πόλης που είχε κατά νου να επισκεφτεί και νωρίς το βράδυ γύρισε στο ξενοδοχείο.

Το επόμενο πρωί πήρε το δρόμο της επιστροφής προς το Κάιρο. Σαν έφτασε, θέλοντας ν᾽ αποφορτίσει τη θλίψη της «χαμένης πόλης», έκανε ένα μπάνιο και κατέβηκε να περπατήσει προς την πισίνα του ξενοδοχείου. Το μάτι της έπεσε σε μια ταμπέλα. «Natural Health Club» έγραφε. Κατέβηκε τα σκαλάκια που οδηγούσαν εκεί και προχώρησε προς τη ρεσεψιόν. Ζήτησε να μάθει για τις υπηρεσίες του κλαμπ. Μεταξύ των όσων άκουσε, αυτό που της προκάλεσε το ενδιαφέρον ήταν οι κρυσταλλοθεραπείες. Ήθελε πολύ να χαρίσει στον εαυτό της την ευκαιρία να έρθει σε επαφή με τη θεραπεία των κρυστάλλων. Το περιβάλλον όμως της φάνηκε να μην ανταποκρίνεται στη σεμνότητα που απαιτούν αυτές οι καταστάσεις.

Υποψιασμένη πια, πήγε κοντά κι η επόμενη ερώτησή της ήταν γύρω απ᾽ το κόστος. Έμεινε άφωνη όταν άκουσε το υπέρογκο ποσό που της ζητήθηκε. Ξαναρώτησε μήπως και δεν είχε καταλάβει κι έλαβε την ίδια απάντηση.

– Θεμιτό να βγάζετε το ψωμάκι σας, εσείς όμως πάτε για καρ-

βέλι! τους είπε στα ελληνικά, θέλοντας μ' αυτό τον τρόπο να εκτονώσει τα νεύρα της.

Εντελώς απροσδόκητα πέρασε απ' το νου της ο φίλος της ο Μιχάλης και τα λόγια του. «Χαρούλα, το χάρισμα χαρίζεται. Να το θυμάσαι», της έλεγε αυστηρά, κάθε φορά που ήθελε να στρέψει την προσοχή της στους εκμεταλλευτές του ανθρώπινου πόνου.

– Αμάν, ρε Μιχάλη! Πώς με μυρίζεσαι και πετάγεσαι μπροστά μου; ψιθύρισε η Χαρά γελώντας με τη σκέψη της.

Λίγο πιο πέρα, μια μεσήλικη Αιγύπτια καθόταν ήσυχα σ' ένα παγκάκι κι απολάμβανε τον απαλό ήχο που δημιουργούσε το αεράκι στο νερό της πισίνας. Φαινόταν να παρατηρεί τη Χαρά από ώρα και κάποια στιγμή την πλησίασε διακριτικά. Έβγαλε ένα στιλό από την τσάντα της, έγραψε μια διεύθυνση μόνο χωρίς όνομα και της έβαλε το σημείωμα διακριτικά στο χέρι της.

Η Χαρά ένιωσε μέσα απ' τα μάτια της γυναίκας μια άνευ όρων εμπιστοσύνη. Κράτησε το χαρτί με τη διεύθυνση.

– Τι είναι εδώ; ρώτησε.

– Πήγαινε αύριο και θα δεις, απάντησε εκείνη.

Η αγωνία της να μάθει τι ήταν εκεί μεγάλωνε όλο και περισσότερο. Πριν ανέβει στο δωμάτιό της μπήκε στην τράπεζα του ξενοδοχείου και μίλησε μ' έναν υπάλληλο.

– Συγγνώμη, κύριε, μήπως γνωρίζετε αυτή τη διεύθυνση;

– Είναι στο ισλαμικό Κάιρο, ανατολικά του Χαν ελ Χαλίλι. Θα τη βρείτε στο χάρτη, κυρία, της απάντησε υπομονετικά.

«Μα τι ηλίθια που είμαι!» σκέφτηκε κι έτρεξε στο δωμάτιό της να ψάξει το χάρτη. Μετά από λίγη προσπάθεια είχε ήδη προσανατολιστεί.

Όλη μέρα έμεινε στο ξενοδοχείο και περίμενε με αγωνία να ξημερώσει η επόμενη. Παρατηρούσε να δει αν νιώθει κάποιο φόβο για τον άγνωστο προορισμό της. Καμία ανησυχία, αντίθετα εί-

χε τη χαρά ενός ανθρώπου που πήγαινε να επισκεφτεί ένα φίλο απ' τα παλιά. Ωστόσο απ' το απόγευμα μέχρι το βράδυ της ίδιας μέρας, όλο αναποδιές της τύχαιναν. Πριν κοιμηθεί, τηλεφωνήθηκε με την Αγάπη.

– Αν με χάσετε αύριο, μην ανησυχήσετε, μπορεί να το έχω κλειστό.

– Πού θα είσαι πάλι; ρώτησε με αγωνία η αδερφή της.

– Κάπου που δε θα 'χω σήμα, απάντησε αυστηρά, θέλοντας να σταματήσει η συζήτησή τους εκεί.

– Τι κάνεις τώρα;

– Προσπαθώ να σταματήσω το αίμα, γέλασε η Χαρά.

– Ποιο αίμα, καλέ;

– Έχω κόψει το χέρι μου, αλλά πριν απ' αυτό στραμπούλιξα και το πόδι μου, οπότε είμαι και κουλή και κουτσή.

– Να, ορίστε! φώναξε η Αγάπη.

– Τι ορίστε;

– Αυτά είναι σημάδια που σου λένε να μη μετακινηθείς αύριο.

– Μπα! Κι αν είναι καλικαντζαράκια που θέλουν το κακό μου;

– Όλο αηδίες λες, Χαρά. Να μην πας πουθενά. Το κακό είναι ισχυρό.

– Και το καλό ανθεκτικό. Σε πάει εκεί που πρέπει, αρκεί να μη φοβάσαι.

– Ωραία! Πήγαινε να μπλέξεις με τίποτα περίεργους τύπους και να δω ποιος θα σε σώσει.

– Αν πρέπει να σωθώ, θα τα βάλει μαζί τους τ' αγγελάκι μου.

– Άντε, βρε θεότρελη! Τα λόγια μου χαλάω μαζί σου.

Την επομένη πήρε το πρωινό της στο δωμάτιο και εννέα η ώρα ξεκίνησε για το ισλαμικό Κάιρο. Όσο το ταξί πλησίαζε προς τα κει, η διάταξη των δρόμων τής θύμιζε λαβύρινθο. Κάποια στιγμή ένιωσε ν' αποπροσανατολίζεται εντελώς. Ο οδηγός την άφησε

μπροστά από ένα διώροφο κτίριο που έμοιαζε με σπίτι μιας άλλης εποχής. Στο ισόγειό του υπήρχαν στοιβαγμένα τρία τέσσερα μαγαζάκια λίγων τετραγωνικών και στην αριστερή πλευρά ένα στενόμακρο άνοιγμα με μια ξύλινη σκάλα οδηγούσε στον επάνω όροφο. Καθόταν απέξω και περιεργαζόταν το χώρο. Όλος ο περίβολος, αν και παλιός, απέπνεε μια γοητεία.

Διαολόστειλε την ώρα και τη στιγμή που αυτή η μυστηριώδης γυναίκα δεν της είπε τι ήταν εκεί που την έστειλε.

«Τι μου φταίει κι αυτή; Θα τα θέλει ο κώλος μου!» σκέφτηκε και μάζεψε όλο της το κουράγιο για ν' ανέβει την παλιά ξύλινη σκάλα. Ακριβώς στο σημείο που η σκάλα έκανε την πρώτη της στροφή, ακούστηκε ο ήχος απ' το άνοιγμα μιας βαριάς δρύινης πόρτας. Σταμάτησε ν' ανεβαίνει και κοντοστάθηκε ν' αφουγκραστεί.

– Good morning, ακούστηκε μια ευγενική αντρική φωνή.

Η Χαρά έμεινε για λίγο ακίνητη, καθώς την έλουσε μια παράξενη ταραχή.

– Σα μπαχ αλχέρ, του ανταπέδωσε με τρεμάμενη φωνή την καλημέρα στη γλώσσα του κι ανέβηκε ακόμα τρία σκαλιά.

Ένας θόρυβος απ' το τρίξιμο της σκάλας την έκανε να κρατηθεί γερά απ' την ξύλινη κουπαστή. Για μια στιγμή πέρασε απ' το νου της να γυρίσει πίσω, μα ένα αίσθημα ισχυρότερο απ' το φόβο την έσπρωχνε να συνεχίσει. Ανέβηκε λίγα σκαλιά ακόμα και φτάνοντας στο πρώτο πλάτωμα το βλέμμα της αντίκρισε τη μισάνοιχτη πόρτα, πήρε μια βαθιά ανάσα και προχώρησε.

Τη στιγμή εκείνη το πρόσωπό της ήρθε στην ίδια ευθεία με το πρόσωπο του ηλικιωμένου Αιγύπτιου. Έμεινε για λίγο βουβή, τα γόνατά της λύγισαν και στήριξε το σώμα της στον τοίχο. Εκείνος απέναντί της ακίνητος, σχεδόν μαρμαρωμένος. Εικόνες απ' τη Σύρο αναβόσβηναν στο νου τους σαν φωτεινές ουράνιες λάμψεις κι απ' τα μάτια τους έτρεχαν δάκρυα συγκίνησης.

– Γιάλα! ψιθύρισε εκείνος συγκλονισμένος και σήκωσε το βλέμμα του ψηλά, σαν να ευχαριστούσε τη ζωή που την ξανασυνάντησε.

Άνοιξε τα χέρια του και την έκλεισε στη ζεστή αγκαλιά του. Η Χαρά κούρνιασε στο στέρνο του σαν απροστάτευτο μωρό, δεν πίστευε σ' αυτό που της συνέβαινε, νόμιζε πως από στιγμή σε στιγμή θα ξυπνήσει από ένα όνειρο. Σήκωσε το βλέμμα της και τον κοίταξε. Εκείνος της σκούπισε τα μάτια και της χάιδεψε τα μαλλιά.

– Δεν το πιστεύω, Ραμσή, δεν το πιστεύω, ψιθύρισε η Χαρά.

– Ησύχασε, κοριτσάκι μου, της είπε εκείνος και την έσφιξε πιο πολύ στην αγκαλιά του.

– Πώς είναι δυνατό, δεν καταλαβαίνω, του είπε με τρεμάμενη φωνή.

– Η ζωή έχει το δικό της σχέδιο, παιδί μου, αρκεί να μην μπαίνεις στα πόδια της, είπε σιγανά εκείνος και σιγά σιγά την οδήγησε προς τα μέσα.

Στην καρδιά της Χαράς είχε αναζωπυρωθεί η αίσθηση εμπιστοσύνης και οικειότητας, τα είχε χαμένα, ο νους της ήταν κενός κι η καρδιά της γεμάτη. Έμεινε σχεδόν μαρμαρωμένη να κοιτά εδώ κι εκεί. Δεν ήταν πως έβλεπε κάτι διαφορετικό, όμως ο προσωπικός του χώρος άφηνε την αίσθηση μιας αγκαλιάς κι ο ίδιος την αίσθηση του δικού της ανθρώπου. Σε κάποιες γωνιές εδώ κι εκεί πήρε το μάτι της κάποιους σπάνιους κρυστάλλους. Αμέσως κατάλαβε το λόγο για τον οποίο η Αιγύπτια την είχε στείλει εδώ.

«Φαίνεται πως είχε ακούσει τη συνομιλία μου στη ρεσεψιόν του Natural Health Club», σκέφτηκε.

Ο Ραμσής τής έβγαλε το πανωφόρι, την έβαλε να καθίσει στον καναπέ, τη σκέπασε με μια ζεστή κουβέρτα, κάθισε δίπλα της και την πήρε στην αγκαλιά του. Η Χαρά κάθε τόσο έβγαζε έναν αναστεναγμό ανακούφισης, εκείνος της χάιδευε τα μαλλιά και παρα-

κολουθούσε την ταραχή της να καταλαγιάζει. Λίγο αργότερα η Χαρά άρχισε να συνέρχεται και σιγά σιγά κι η ανάγκη της να μιλήσει μαζί του γινόταν επιτακτική. Κοίταξε ερευνητικά γύρω της και τον ρώτησε με παιδιάστικη απορία.

– Είσαι κρυσταλλοθεραπευτής;

– Θεραπευτής; είπε ο Ραμσής γελώντας και με μια κίνηση απελπισίας έσφιξε με τα δύο του χέρια τους κροτάφους του.

Η Χαρά δίχως να το καταλάβει είχε μπει κι αυτή στη διαδικασία του πηγαίου γέλιου.

– Αυτό σ᾽ έχει σώσει, κοριτσάκι μου, της απάντησε σοβαρά.

– Ποιο; αναρωτήθηκε εκείνη κοιτάζοντας με αφέλεια γύρω της.

– Το γέλιο σου.

– Μα όλοι γελάνε.

– Δε γελάνε μ᾽ αυτά που γελάς εσύ, παιδί μου.

– Δηλαδή; ρώτησε εκείνη με περιέργεια.

– Ξέρεις ν᾽ αναγνωρίζεις τη γελοιότητα πίσω απ᾽ το σοβαρό.

– Εγώ; αναρωτήθηκε η Χαρά.

– Ναι, εσύ, παιδί μου.

Η Χαρά έμεινε βουβή απ᾽ την παρατήρησή του. Ο Ραμσής με μια κίνηση βόλεψε το σώμα της αναπαυτικότερα στον καναπέ, σηκώθηκε, προχώρησε προς τη μικρή κουζίνα κι έφτιαξε και για τους δυο τους καρχαντέχ, ένα παραδοσιακό ρόφημα από ιβίσκο. Έφερε ένα μικρό τραπεζάκι κι ακούμπησε τα φλιτζάνια δίπλα απ᾽ τη Χαρά.

Στη συνέχεια τράβηξε μια μεγάλη μαξιλάρα κι έκατσε χάμω σχεδόν απέναντί της. Η Χαρά αισθάνθηκε άβολα, αυτό το λίγο πιο ψηλά από εκείνον φάνταζε σαν ασέβεια προς τον ηλικιωμένο πια άντρα. Αυθόρμητα τράβηξε κι αυτή ένα άλλο μαξιλάρι και κάθισε στο πάτωμα.

Στο πρόσωπο του Ραμσή είδε να ζωγραφίζεται μια συγκίνηση, άπλωσε το χέρι του και της χάιδεψε τα μαλλιά. Η συζήτησή τους πήρε τεράστιες διαστάσεις, γι' αλλού ξεκίνησε η Χαρά κι αλλού την πήγε εκείνος. Του μιλούσε για όλη της τη ζωή βήμα προς βήμα, χωρίς να κρατά τίποτα για εκείνη. Το πάθος της κι η ανάγκη της να μάθει ακόμα βαθύτερα τον εαυτό της κι αυτό που οι άνθρωποι αποκαλούν «ζωή» έκαναν τον Ραμσή να την ακούει ακούραστα και προσεκτικά. Σιγά σιγά της αποκάλυπτε την οπτική γωνία από την οποία θα 'πρεπε να κοιτά για να δώσει από μόνη της απαντήσεις στ' αναπάντητα ερωτήματά της.

Γύρω στις δύο το μεσημέρι την παρότρυνε να πάνε στην κουζίνα να μαγειρέψουν. Η Χαρά ενθουσιάστηκε, πήγε κοντά του και παρακολουθούσε με πόση ιεροτελεστία έφτιαχνε φούλια και κούσαρι, φάβα από φασόλια κι ένα μείγμα μακαρονιών με πικάντικη σάλτσα από ντομάτα. Η αίσθηση πως βρισκόταν στο σπίτι της την έκανε να βάλει ένα χεράκι στην όλη διαδικασία. Απόλαυσαν το φαγητό τους και στη συνέχεια έφτιαξαν αρκετή ποσότητα καρχαντέχ, γέμισαν τα φλιτζάνια τους κι η συζήτηση ξανάναψε.

Είχε βραδιάσει πια όταν θυμήθηκε να κοιτάξει το ρολόι της. Ένιωσε ανησυχία, η ιδέα πως θα κυκλοφορεί βράδυ και μόνη στους δρόμους του Καΐρου δεν της ήταν ευχάριστη. Ο Ραμσής κατάλαβε τη σκέψη της και την καθησύχασε.

– Μην ανησυχείς, κοριτσάκι μου, δε θα σ' αφήσω να φύγεις απόψε, της είπε χαμογελαστά.

Η Χαρά ένιωσε ανακούφιση και σε κλάσματα δευτερολέπτου αναρωτήθηκε: «Πώς κρατά τόσα χρόνια αυτή η εμπιστοσύνη;».

– Η καρδιά σου ξέρει, απάντησε ο Ραμσής στη βουβή της ερώτηση κι εκείνη έκανε ένα μορφασμό που δήλωνε πως ξαφνιάστηκε και τους έπιασαν τα γέλια.

Όσο βαθύτερο γινόταν το γέλιο τους τόσο μεγαλύτερη γινόταν κι η σιωπή τους. Έμειναν γι' αρκετή ώρα έτσι χωρίς να πουν λέξη, λες κι όσα είχαν πει έψαχναν ένα άδειο μέρος για να φωλιάσουν στην καρδιά τους.

Ο Ραμσής σηκώθηκε και πήγε στο διπλανό δωμάτιο, έστρωσε το μονό κρεβατάκι για τη Χαρά και σε μια διπλανή καρέκλα ακούμπησε μια επιπλέον κουβέρτα. Στο μικρό τραπεζάκι που εκτελούσε χρέη κομοδίνου, της έβαλε μια κανάτα με νερό κι άλλη μια με καρχαντέχ. Άφησε αναμμένο το χαμηλό φωτάκι που βρισκόταν στην άκρη του δωματίου, πήρε μια γυναικεία κελεμπία κι ένα ζευγάρι παντόφλες από την ντουλάπα και της τα πήγε.

– Τι όμορφο! είπε εκείνη κι ο Ραμσής πρόλαβε την επόμενη σκέψη της.

– Είναι της κόρης μου, της Ίλα. Κάπου κάπου έρχεται στον πατέρα της κι ανοίγουμε τις καρδιές μας.

– Δε σε ρώτησα, πού δουλεύει; είπε με απορία η Χαρά.

– Είναι αεροσυνοδός στην Egypt Air.

Η Χαρά ένιωσε μια ταραχή μέσα της.

– Σε παρακαλώ, δείξε μου μια φωτογραφία της.

Ο Ραμσής πλησίασε το μεγάλο ξύλινο μπουφέ και πήρε στα χέρια του μια φωτογραφία όπου ήταν η κόρη του, ο γαμπρός του κι η εγγονή του.

– Θεέ μου! είπε η Χαρά με τρεμάμενη φωνή και τα μάτια της δάκρυσαν καθώς αντίκρισε αυτό το γλυκό κορίτσι που στάθηκε η αιτία στο αεροπλάνο να γίνουν βαθιές αλλαγές μέσα της. «Ναι, αυτό το ταξίδι στην Αίγυπτο δεν ήταν τυχαίο, όπως και τίποτα δεν είναι τυχαίο στη ζωή», σκέφτηκε αμέσως μετά.

Ο Ραμσής ένιωσε αμέσως πως όσα του διηγήθηκε για την αεροσυνοδό που συνάντησε στο ταξίδι της αφορούσαν την κόρη του.

Την πήρε στην αγκαλιά του και την ηρέμησε, ύστερα την έβαλε να ξαπλώσει κι έφερε μερικούς κρυστάλλους και τους τοποθέτησε σε κάποια σημεία του προσώπου της. Ένιωθε σαν να φεύγουν από πάνω της σκόνες, κι αυτό που απέμενε είχε μια αίσθηση απ' την καθαρότητα ενός κρυστάλλου. Έμεινε περίπου μισή ώρα κοντά της και μόλις ένιωσε πως άρχισε να την παίρνει ο ύπνος, της είπε σιγανά:

– Κοιμήσου τώρα, κι αύριο θα σου μάθω ό,τι ξέρω για τους κρυστάλλους.

Η Χαρά ένιωσε να βουλιάζει σ' έναν ύπνο λυτρωτικό. Η δουλειά που είχε κάνει με τον εαυτό της, η πολύωρη συζήτηση της με τον Ραμσή κι οι ευεργετικές δονήσεις των κρυστάλλων τη βύθισαν και ξύπνησε την επομένη το πρωί με μια απίστευτη ενέργεια.

Ο Ραμσής είχε ήδη ετοιμάσει το πρωινό της και το είχε αφήσει στο τραπεζάκι δίπλα απ' το κομοδίνο της. Εκείνη μόλις ξύπνησε το είδε και συγκινήθηκε, πήρε το δίσκο της και πήγε στην κουζίνα να του κάνει παρέα.

Η μέρα τους κύλησε με συζήτηση μέχρι τη μία, η Χαρά ρουφούσε σαν διψασμένη τη γνώση του Ραμσή γύρω απ' τα ορυκτά και τους κρυστάλλους. Μετά το μεσημεριανό φαγητό αποφάσισε πως έπρεπε να φύγει για να τον αφήσει να ξεκουραστεί. Αισθανόταν βαθιά ευγνωμοσύνη, καθώς οι δύο «τυχαίες» συναντήσεις της μ' αυτό τον άνθρωπο σφράγισαν διά βίου μέσα της την εμπιστοσύνη της απέναντι στην ίδια τη ζωή.

Στεκόταν στην πόρτα τρεμάμενη από συγκίνηση, δεν άντεξε να προσποιηθεί τη δυνατή κι έπεσε στην αγκαλιά του κλαίγοντας. Ο Ραμσής ήταν το ίδιο συγκινημένος, αλλά έπρεπε να παίξει το ρόλο του πατέρα.

– Ποπό, ένα δυνατό κορίτσι! είπε γελώντας.

Εκείνη ξετρύπωσε απ' την αγκαλιά του και τον κοίταξε με τα δακρυσμένα της μάτια που δήλωναν ευγνωμοσύνη.

– Σ' αγαπώ πολύ, Ραμσή, του είπε με τρεμάμενα χείλη κι εκείνος της έδωσε την τελική ώθηση που χρειαζόταν για να σταθεί γερά στα πόδια της.

– Μην αμφιβάλλεις, παιδί μου, δε με χρειάζεσαι άλλο. Να 'χεις ζωή σαν κρύσταλλο, της είπε αφήνοντας πια τη συγκίνησή του να φανεί.

Η Χαρά άρχισε να κατεβαίνει ένα ένα τα σκαλιά και μόλις έφτασε στην πρώτη στροφή, γύρισε, τον κοίταξε και του έστειλε νοερά την αγάπη της. Απ' τα ζεστά του μάτια εισέπραξε μια πρωτόγνωρη προστασία, μια ψυχική σύνδεση πέρα απ' το χρόνο και το χώρο.

Βγήκε έξω και προχώρησε προς τον κεντρικό δρόμο χωρίς να κοιτάξει πίσω της. Σταμάτησε το πρώτο ταξί που βρέθηκε μπροστά της και κατευθύνθηκε προς το ξενοδοχείο. Μόλις μπήκε στο δωμάτιο, άφησε τον εαυτό της να βυθιστεί στην αίσθηση αυτής της συνάντησης, στην καρδιά της προστέθηκε το τελευταίο κομμάτι που χρειαζόταν για να φέρει τη μονιμότητα σε μια ανεξήγητη πληρότητα που κατά καιρούς ένιωθε, σκούπισε τα μάτια της κι ενεργοποίησε το κινητό της που το είχε κλειστό τις δύο τελευταίες μέρες.

Τα απανωτά μηνύματα άρχισαν να έρχονται το ένα μετά το άλλο. Τα περισσότερα ήταν απ' την Αγάπη, που δήλωνε πότε γραπτά και πότε προφορικά την ανησυχία της.

Έκανε ένα ζεστό μπάνιο, αναζωογονήθηκε από τη μυρωδιά του αφρόλουτρου, φόρεσε ένα ανάλαφρο ξεθωριασμένο φορεματάκι και στη συνέχεια παρήγγειλε ένα τσάι και το πήρε στο κρεβάτι της. Ήπιε μια δυο γουλιές και μόλις ένιωσε καλύτερα έπιασε το κινητό της για να τηλεφωνήσει στο σπίτι. Καθώς σχημάτιζε τον αριθ-

μό, ένιωσε σαν η απόσταση με το σπίτι της να ᾿χει μεγαλώσει.

«Τι συναίσθημα είναι αυτό πάλι;» αναρωτήθηκε.

Ο Γρηγόρης σήκωσε το ακουστικό σχεδόν λαχανιασμένος.

Μόλις την άκουσε, η φωνή του ράγισε και για να μην τον καταλάβει προσπάθησε να βήξει. Εκείνη προσποιήθηκε πως δεν ένιωσε τη συγκίνησή του κι άρχισε να τον ρωτά για τα νέα των δύο τελευταίων ημερών. Καθώς του μιλούσε, η απόσταση αυτή γινόταν όλο και πιο ζωντανή, μέχρι που κάποια στιγμή η Χαρά τρόμαξε. Ένιωθε περίεργα, ήταν κάτι σαν αδιαφορία αλλά και φροντίδα για όλους και όλα ταυτόχρονα. Στη συνέχεια μίλησε με την Ελπίδα και μετά με την αδερφή της και τον πατέρα της. Όλη αυτή την ώρα, εκείνη η κατάσταση που έμοιαζε με απόσταση ήταν σταθερά εκεί κι η Χαρά δεν έκανε τίποτ᾿ άλλο από το να την παρακολουθεί. Μέχρι που κάποια στιγμή ένιωσε μια απροσδόκητη χαρά, καθώς κατάλαβε πως η αποκρυστάλλωση κι η καθαρότητα των πραγμάτων μέσα της την είχαν οδηγήσει ομαλά προς μια υγιή αποταύτιση.

Ανακουφισμένη την πήρε ο ύπνος. Δυο τρεις φορές κατά τη διάρκεια της νύχτας άνοιξε τα μάτια της και τα ξανάκλεισε γρήγορα, μη θέλοντας να βγει απ᾿ αυτή τη βαθιά ησυχία της ψυχής της.

Κατά τις οχτώ ξύπνησε για τα καλά, τεντώθηκε τεμπέλικα, σηκώθηκε, άνοιξε την πόρτα και βγήκε στο μπαλκόνι του ξενοδοχείου. Ανάσανε τόσο βαθιά, σαν να ᾿θελε να κρατήσει το άρωμα αυτής της γης για πάντα στην καρδιά της. Λίγο αργότερα παρήγγειλε το πρωινό στο δωμάτιό της, θέλοντας ν᾿ απολαύσει τις τελευταίες μέρες της μοναχικότητάς της. Ήταν Τρίτη και την Πέμπτη έφευγε για την Αθήνα. Την υπόλοιπη μέρα της την πέρασε με διάβασμα και μόνο κατά το σούρουπο αποφάσισε να κατέβει στο εστιατόριο του ξενοδοχείου, μια κι η πείνα της είχε γίνει ασυγκράτητη.

Το τελευταίο της πρωινό στο Κάιρο το πέρασε στην αγορά του Χαν ελ Χαλίλι, ψωνίζοντας δώρα για την οικογένεια και τους φίλους.

Το απόγευμα άρχισε σιγά σιγά να τακτοποιεί τις αποσκευές της. Οι ώρες περνούσαν κι ο νους της έκανε μια γρήγορη ανασκόπηση της ζωής της. Γι᾽ άλλη μια φορά η ευγνωμοσύνη που ένιωσε προς τη ζωή ήταν πολύ βαθιά.

Οχτώ το πρωί, ένας οδηγός την περίμενε στη ρεσεψιόν του ξενοδοχείου, την οδήγησε προς το αυτοκίνητο και ξεκίνησαν για το αεροδρόμιο. Μεταξύ απογείωσης και προσγείωσης κοιτούσε διαρκώς μέσα της, π ρατηρούσε την έντονη ερευνητική της διάθεση, που την έσπρωχνε σε μια ζωή «πειρατική». Ζωή με αλλοφροσύνη, με δύναμη κι ευαισθησία, ακύμαντη και ταραγμένη, ωστόσο ολόκληρη. Μια ήσυχη ματαιοδοξία γεννιόταν όλο και πιο πολύ μέσα της, ματαιοδοξία που κατάγεται απ᾽ το γένος του καλού, όχι για τη ζωή που ζούμε, αλλά για τον τρόπο που τη ζούμε.

Συλλογιζόταν πόσο μεγάλο αγαθό είναι το ξεκαθάρισμα με τον εαυτό μας, που υποκρισίες, ψευδωνυμίες και μάσκες τις παίρνει το ποτάμι. Γέλασε, καθώς ο παθιασμένος εσωτερικά εαυτός της γέννησε μια παιχνιδιάρικη διάθεση. Μια αντίδραση στ᾽ αόρατα δεσμά του αυτοπεριορισμού των σύγχρονων καιρών.

Σκεφτόταν πόσο θα ᾽θελε να μπορούσε να μπαίνει στο παιχνίδι των ηρώων ενός βιβλίου. Αταξινόμητη κι άγνωστη.

Περίμενε τις αποσκευές της όταν χτύπησε το τηλέφωνο. Ήταν η Ελπίδα. Μια τσιριχτή φωνή ενθουσιασμού ακούστηκε κι η Χαρά τα ᾽χασε.

– Μανούλα!

– Ελπιδάκι!

– Σε περιμένουμε έξω.

– Ο μπαμπάς πού είναι;

– Προσέχει το αυτοκίνητο.

– Οι δυο σας είστε;

– Οι δυο μας.

– Κλείσε, μωρό μου, έρχομαι, είπε η Χαρά κι αγκομαχώντας τράβηξε τις βαριές βαλίτσες της από τον ιμάντα των αποσκευών. Σέρνοντας σχεδόν από τα βάρη βγήκε απ' την πύλη και έψαξε την Ελπίδα.

– Εδώ, μαμά! ακούστηκε η ζωηρή φωνούλα της κόρης της. Έπεσε επάνω της και την αγκάλιασε.

– Μεγάλωσες, καλέ μαμά!

– Δηλαδή; Γέρασα; ρώτησε η Χαρά τρυφερά.

– Δεν εννοώ ότι γέρασες, μεγάλωσες, ρε παιδί μου! Δεν ξέρω πώς αλλιώς να σ' το πω! φώναξε μ' ενθουσιασμό η Ελπίδα.

– Μεγάλη και «παιδί σου»; Πώς γίνεται αυτό; ρώτησε η Χαρά ξεκαρδισμένη απ' τα γέλια.

– Ώριμη έφηβος με αναλαμπές πρόωρου γήρατος! Σε κάλυψα, μανούλα μου;

– Απόλυτα! είπε η Χαρά και την έσφιξε στην αγκαλιά της.

Αυτό που η Ελπίδα δεν μπορούσε να βάλει σε λόγια ήταν το τέλος της συναισθηματικής ανωριμότητας και η γέννηση μιας παιδικής αθωότητας. Η μάνα της ψυχολογικά είχε ξανασυναντηθεί με το κορίτσι της Β′ Λυκείου, μ' εκείνη την καθαρή, κρυστάλλινη ηλικία, που οι μάσκες φαντάζουν μ' ανενεργό δέλεαρ, μην έχοντας πια τη δύναμη να ελκύσουν.

Ο Γρηγόρης φάνηκε απ' το διάδρομο τρέχοντας. Πλησίασε τη Χαρά και έπεσε στην αγκαλιά της. Πατέρας και κόρη ανυπομονούσαν ν' ακούσουν τα νέα της. Μπήκαν στο αυτοκίνητο κι η Χαρά άρχισε να φλυαρεί ακατάπαυστα. Η φλυαρία της είχε να κάνει με το πρακτικό μέρος του ταξιδιού της. Όλα τα άλλα αφορούσαν την ίδια, τη μοναχική της διαδρομή σ' ένα μονοπάτι που δυο δυο δε χωράνε, το μόνο που μπορεί να χωρέσει είναι το κοινό βίωμα με κάποιον.

Μόλις έφτασαν, η Χαρά κοίταξε με έκπληξη το σπίτι, καθώς χριστουγεννιάτικα λαμπιόνια στόλιζαν τα δέντρα της αυλής. Η Αγάπη κι η Ελπίδα είχαν κάνει τα πάντα για να δώσουν μια γιορτινή ατμόσφαιρα.

Καθώς ανέβηκε στο διαμέρισμά της, την περίμενε κι η επόμενη έκπληξη. Ο πατέρας της, η Νένα, η Αγάπη κι ο Μανόλης είχαν καθίσει παραταγμένοι στην τραπεζαρία και την περίμεναν να μοιραστεί μαζί τους τόσο τα γιορταστικά εδέσματα όσο και τις εμπειρίες του ταξιδιού της. Δάκρυσε, σκέφτηκε ότι αγαπά πολύ την οικογένεια αλλά με μια δική της άτακτη τάξη, μια τάξη που ᾽χει να κάνει με τους νόμους της καρδιάς κι όχι της κοινωνίας. Πήγε δώδεκα μήνες πίσω κι άκουσε τη φωνή της Πελαγίας να λέει:

«Καλή χρονιά, κυρία Ζωή μου! Πόσο καμαρώνω τις κορούλες σου! Με τους άντρες τους, με τα παιδάκια τους, με τις δουλειές τους. Αυτή είναι στρωμένη ζωή!».

Τα μάτια της συνέχισαν να τρέχουν, η Αγάπη ένιωσε τη συγκίνησή της, κάθισε δίπλα της και την πήρε αγκαλιά.

– Τι έχεις, Χαρούλα μου;

– Να! Πήγα ξαφνικά πίσω, στα περσινά Χριστούγεννα.

– Μην τα σκέφτεσαι, νομίζω πως την έχουμε γλιτώσει. Πέσαμε από ουρανοξύστη και τη βγάλαμε με μικρογρατσουνιές.

– Ναι, έτσι είναι, είπε η Χαρά μ᾽ ένα αταύτιστο ενδιαφέρον.

– Λοιπόν, έχω διοργανώσει τραπέζι για την Πρωτοχρονιά, συνέχισε η Αγάπη.

– Ποιοι θα είναι; ρώτησε η Χαρά.

– Όλοι μας.

– Δηλαδή;

– Η οικογένειά μας, τα πεθερικά σου, ο Αντώνης με τη Μαρίκα κι ο Κωνσταντίνος με το γιο του.

– Όπα! Κι ο Κωνσταντίνος;

– Ναι, Χαρούλα μου, λέω να ξαναστρώσω τη ζωή μου.

– Ρε, χαζό! Δεν έχει σημασία το στρωμένο ή το άστρωτο της ζωής μας.

– Τότε τι έχει σημασία;

– Να 'ναι καθαρή σαν κρύσταλλο.

– Το ξέρω, Χαρά μου. Το ξέρω, αλλά μέχρι εδώ. Εγώ κουράστηκα πια. Εσύ είσαι αλλιώς.

– Πώς αλλιώς;

– Γεννημένη για πειραματόζωο! αστειεύτηκε.

– Δεν πειράζει που κουράστηκες, αρκεί που το ξέρεις.

– Γιατί το λες;

– Γιατί από δω και πέρα, κάθε φορά που θ' αναβάλλεις τα σπουδαία γι' αργότερα, κάποιο καμπανάκι θα χτυπάει μέσα σου.

– Και τι θα μου λέει; ρώτησε χαμογελαστή η Αγάπη.

– Πως ξανάγινες ρακοσυλλέκτης, φώναξε η Χαρά δήθεν θυμωμένη.

– Πόσο με ξέρεις, αδερφούλα μου, της απάντησε εκείνη συγκινημένη.

Απ' τα μάτια της Χαράς έτρεξαν δάκρυα, η ασφάλεια της αδερφής της ήταν δομημένη μέσα στο χρόνο και στο χώρο. Για τη Χαρά τα πράγματα ήταν αλλιώς, δεν υπήρχε ψυχολογικός χρόνος ούτε ψυχολογικός χώρος. Η φλόγα του ανικανοποίητου την οδηγούσε διά βίου σ' ένα μοναχικό ταξίδι, σ' ένα ταξίδι μέσα από μια άγνωστη διαδρομή που η γνώση όλο και βαθαίνει χωρίς ποτέ να τελειώνει.